

Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!

LENIN

TEOKSET

2

JULKAISTAAN
VKP(b):n IX EDUSTAJAKOKOUKSEN
JA SNTL:n NEUVOSTOJEN
II EDUSTAJAKOKOUKSEN
PÄÄTÖKSEN PERUSTEELLA

ИНСТИТУТ МАРКСА—ЭНГЕЛЬСА—ЛЕНИНА при ЦК ВКП(б)

В. И. ЛЕНИН

СОЧИНЕНИЯ

Издание четвертое

ОГИЗ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
1941

KARJALAIS-SUOMALAISEN SNT:n KOMMUNISTISEN PUOLUEEN
KESKUSKOMITEAN PUOLUEHISTORIAN INSTITUUTTI — NKP:n
KK:n MARX—ENGELS—LENIN—STALIN-INSTITUUTIN FILIAALI

V. I. LENIN

TEOKSET

*Suomennos neljännestä
venäjänkielisestä painoksesta*

KARJALAIS-SUOMALAISEN SNT:n
VALTION KUSTANNUSLIIKE
PETROSKOI — 1954

V. I. LENIN

2

OSA

1895 - 1897

ESIPUHE

Toiseen osaan sisältyvät ne V. I. Leninin teokset, jotka hän on kirjoittanut vuosina 1895—1897.

Tässä osassa julkaistujen teosten ensimmäinen ryhmä — „Friedrich Engels”, „Sosialidemokraattisen puolueen ohjelmaluonnos ja sen selitys”, „Venäjän sosialidemokratian tehtävät” ja „Minkälaisesta perinnöstä me kieltäydymme?” — on omistettu Venäjän marxilaisten ohjelma-, taktiikka- ja organisatiotehtävien käsittelylle.

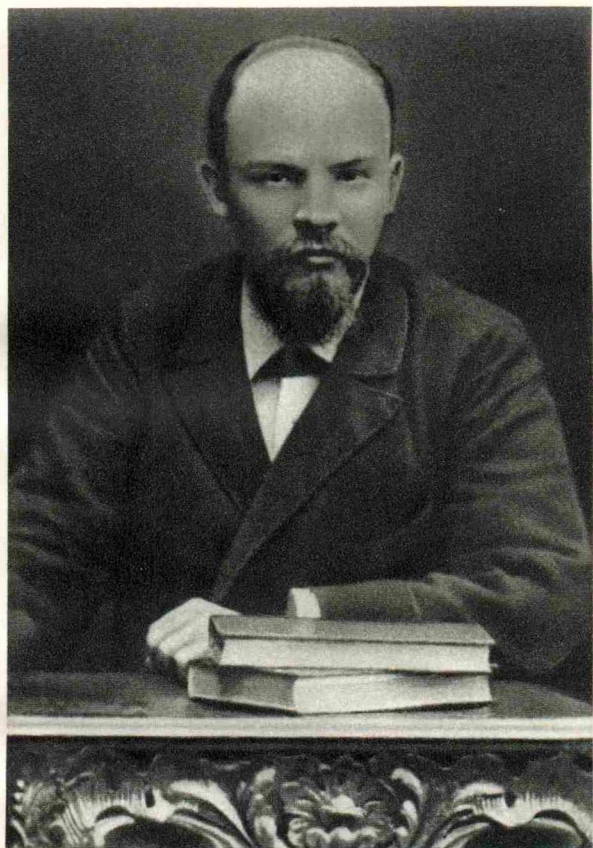
Huomattavan osan tämän osan sisällöstä muodostavat Leninin taloustieteelliset teokset, jotka on suunnattu narodnikkeja vastaan: „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi”, „Kotiteollisuuden tilastotiedustelu Permin läänissä vuonna 1894/95 ja „kotiteollisuuden” yleisiä kysymyksiä”, „Narodnikkilaisen haavesuunnittelun kukkasia” y.m.

Tähän osaan otettujen teosten kolmannen ryhmän muodostavat Leninin agitatoriset teokset: kirjaset „Selitys sakkolaista, jonka mukaan työläisiä tehtaissa sakotetaan” ja „Uusi tehdaslaki”, lentolehtiset „Thorntonin tehtaan työmiehille ja työläisnaisille” ja „Tsaarin hallitukselle” sekä kirjoitus „Mitä ministerimme ajattelevat?”

Valmistellessaan teoksen „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi” julkisesti ilmestyneitä painoksia vuosina 1897 ja 1898 Leninin täytyi sensuurisyiden takia kirjoittaa sanojen: „marxilaisuuden teoria” asemesta „uusin teoria”; „Marxin” asemesta — „tunnettu saksalainen taloustieteilijä”; „tämän sosialismin” asemesta „tämä oppi” j.n.e. Julkaistessaan tämän teoksen vuonna 1908 Lenin korjasi huomattavan osan näistä sanontatavoista joko itse tekstiin tai huomautti niistä alaviitteissä. Leninin Teosten 2.

ja 3. painoksessa nämä Leninin tekemät korjaukset ovat huomautuksina alaviitteissä. Tässä painoksessa ne on otettu teoksen varsinaiseen tekstiin.

V. I. Leninin Teosten edellisissä painoksissa kirjoitus „Venäjän sosialidemokraattien tehtävät” julkaistiin Leninin käsikirjoituksesta otetun kopion mukaan. Tuossa kopiassa on eräitä jäljentäjän tekemiä virheitä ja muita epätarkkuuksia. Teosten tässä painoksessa kirjoitus julkaistaan vuonna 1902 ilmestyneen kirjasen tekstin mukaan, jonka Lenin on tarkastanut ja korjaillut.

V. I. LENIN
1897

FRIEDRICH ENGELS

Kirjoitettu syksyllä 1895

*Julkaistu ensi kerran v. 1896
kokoelmassa „Rabotnik”¹ № 1—2*

*Julkaistaan „Rabotnik”
kokoelman tekstin mukaan*

ПРОЛЕТАРИИ ВСѢХЪ СТРАНЪ, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

РАБОТНИКЪ

№ № 1 и 2.

.....
 НЕПЕРИОДИЧЕСКІЙ СБОРНИКЪ

Съ портретомъ Фридриха Энгельса.

Издание „Союза Русскихъ Соціалдемократовъ“.

ЖЕНЕВА
 ТИПОГРАФИЯ „СОЮЗА РУССКИХЪ СОЦІАЛДЕМОКРАТОВЪ“
 1896

„Rabotnik“ kokoelman nimilehti.
 Tässä kokoelmassa julkaistiin ensi kerran V. I. Leninin kirjoittama
 nekrologi „Friedrich Engels“.— 1896.

Mikä järjen soihtu sammuikaan,
sydän suuri lakkas' sykkimästä! ²

Elokuun 5 päivänä uutta lukua (heinäkuun 24 pnä) vuonna 1895 Lontoossa kuoli Friedrich Engels. Ystävänsä Karl Marxin jälkeen (joka kuoli vuonna 1883) Engels oli nykyaikaisen proletariaatin huomattavin tiedemies ja opettaja koko sivistyneessä maailmassa. Siitä saakka, kun kohtalo satutti Karl Marxin yhteen Friedrich Engelsin kanssa, näiden molempien ystävysten elämäntyö tuli heidän yhteiseksi asiakseen. Siispä voidaksemme ymmärtää, mitä Friedrich Engels on tehnyt proletariaatin hyväksi, on tehtävä itsellemme selväksi Marxin opin ja toiminnan merkitys nykyaikaisen työväenliikkeen kehityksessä. Marx ja Engels ensimmäisinä osoittivat, että työväenluokka vaatimuksineen on nykyisen talousjärjestelmän välttämätön tuote, järjestelmän, joka yhdessä porvariston kanssa ehdottomasti luo ja järjestää proletariaatin; he osoittivat, etteivät joidenkin jalomielisten yksilöiden hyväätarkoittavat yritykset, vaan järjestyneen proletariaatin luokkataistelu on vapauttava ihmiskunnan sitä nykyään painavista vitsauksista. Tieteellisissä teoksissaan Marx ja Engels ensimmäisinä selittivät, ettei sosialismi ole haaveilijoiden keksintö, vaan lopullinen päämäärä ja välttämätön tulos tuotantovoimien kehityksestä nykyisessä yhteiskunnassa. Koko kirjoitettu historia on tähän saakka ollut luokkataistelun historiaa, toisten yhteiskuntaluokkien toisten suhteen saavuttaman herruuden ja voittojen vaihtumista. Ja näin tulee jatkumaan siihen saakka, kunnes katoavat pois luokkataistelun ja luokkaherruuden perustat — yksityisomistus ja järjestyksetön yhteiskunnallinen tuotanto. Proletariaatin edut vaativat näiden perustain hävittämistä, ja siksi niitä vastaan on suun-

nattava järjestyneiden työläisten tietoinen luokkataistelu. Ja kaikki luokkataistelu on poliittista taistelua.

Koko proletariaatti, joka taistelee vapautensa puolesta, on nyt omaksunut nämä Marxin ja Engelsin katsomukset, mutta silloin, kun nämä kaksi ystävästä 40-luvulla ottivat osaa sosialistiseen kirjallisuuteen ja aikansa yhteiskunnallisiin liikkeisiin, olivat tällaiset katsomukset aivan uutta. Silloin oli paljon sekä lahjakkaita että lahjattomia, sekä rehellisiä että epärehellisiä ihmisiä, jotka viehättyneinä taisteluun poliittisen vapauden puolesta, taisteluun tsaarrien, poliisin ja pappien yksinvaltiutta vastaan, eivät nähneet porvariston ja proletariaatin etujen vastakkaisuutta. Nämä ihmiset eivät voineet ajatellakaan sellaista, että työläiset esiintyisivät itsenäisenä yhteiskunnallisena voimana. Toisaalta oli paljon haaveilijoita, toisinaan nerokkaitakin haaveilijoita, jotka luulivat, että on vain saatava vallanpitäjät ja hallitsevat luokat vakuuttuneiksi nykyisen yhteiskuntajärjestelmän epäoikeudenmukaisuudesta, ja silloin on helppo saada maailmaan rauha ja yleinen hyvinvointi. He haaveilivat sosialismin aikaansaamista taistelusta. Ja vihdoin, melkein kaikki silloiset sosialistit ja yleensä työväenluokan ystävät pitivät proletariaattia vain *mätäpäiseenä*, he katsoivat kauhulla, miten teollisuuden kasvaessa tämä mätäpaisekin yhä kasvaa. Sen tähden he kaikki mietiskelivät sitä, miten voitaisiin pysäyttää teollisuuden ja proletariaatin kehitys, pysäyttää „historian pyörä”. Vastoin proletariaatin kehityksen aiheuttamaa yleistä kauhua Marx ja Engels rakensivat kaikki toiveensa proletariaatin herkeämättömään kasvuun. Mitä enemmän proletaareja on, sitä suurempi on oleva heidän voimansa vallankumouksellisena luokkana, sitä lähempänä ja mahdollisempaa on sosialismi. Marxin ja Engelsin ansiot työväenluokan suhteen voidaan muutamilla sanoilla ilmaista näin: he opettivat työväenluokan tietoamaan ja tajuamaan itsensä ja asettivat haaveiden tilalle tieteen.

Senpä tähden jokaisen työläisen pitää tuntee Engelsin nimi ja elämä, senpä tähden tässä kokoelmassamme, jonka tarkoituksena, samoin kuin kaikkien julkaisujemme tarkoituksena, on herättää luokkatietoisuutta Venäjän työläisissä, meidän on annettava kuvaus Friedrich Engelsin, nykyaikaisen proletariaatin toisen suuren opettajan, elämästä ja toiminnasta.

Engels syntyi vuonna 1820 Barmenin kaupungissa Preussin kuningaskunnan Reinin maakunnassa. Hänen isänsä oli tehtailija. Vuonna 1838 Engelsin oli pakko perhe-
syiden takia kesken kymnaasin mennä liikeapulaiseksi erään bremeniläisen kauppahuoneen palvelukseen. Kauppa-
toimet eivät estäneet Engelsiä tekemästä työtä tieteellisen ja poliittisen sivistyksensä alalla. Jo kymnaasilaisena hän alkoi vihata itsevaltiutta ja virkailijain mielivaltaa. Filosofian tutkiminen vei häntä yhä pitemmälle. Siihen aikaan Saksan filosofiassa oli vallitsevana Hegelin oppi ja Engelsistä tuli tämän opin kannattaja. Vaikka Hegel itse olikin Preussin itsevaltaisen valtion ihailija, valtion, jonka palveluksessa hän oli Berliinin yliopiston professorina,—niin Hegelin oppi oli vallankumouksellista. Hegelin usko inhimilliseen järkeen ja ihmisen oikeuksiin sekä Hegelin filosofian perusteesi, että maailmassa on käynnissä alituinen muuttumis- ja kehitysprosessi, johtivat ne berliiniläisen filosofin oppilaat, jotka eivät halunneet nöyrytyä silloisiin tosioloihin, siihen ajatukseen, että myöskin taistelu silloisia tosioloja vastaan, taistelu voimassaolevaa vääryyttä ja vallitsevaa pahaa vastaan perustuu niin ikään ikuisen kehityksen maailmanlakiin. Kun kerran kaikki kehittyy, kun toiset laitokset tulevat toisten tilalle, niin miksi sitten voisi ikuisesti säilyä Preussin kuninkaan tai Venäjän tsaarin itsevaltius, mitättömän vähemmistön rikastuminen valtavan enemmistön kustannuksella, porvariston herruus kansaan nähden? Hegelin filosofia puhui hengen ja aatteiden kehityksestä, se oli *idealistista* filosofiaa. Luonnon, ihmisen sekä ihmissuhteiden, yhteiskunnallisten suhteiden kehityksen se johti hengen kehityksestä. Säilyttäen Hegelin ajatuksen ikuisesta kehitysprosessista * Marx ja Engels hylkäsivät ennakkoluulotellun idealistisen katsomuksen; tarkastellessaan elämää he näkivät, ettei hengen kehitys selitä luonnon kehitystä, vaan päinvastoin — henki on selitettävä luonnon, aineen kannalta... Päinvastoin kuin Hegel ja muut hegeliläiset, Marx ja Engels olivat materialisteja. Silmällessään materialistisesti maailmaa ja ihmiskuntaa he huomasivat, että samoin kuin kaikkien luonnon ilmiöiden pohjana ovat aineelliset syyt, niin ihmisyyhteiskunnankin kehitys määräytyy aineellisten

* Marx ja Engels sanoivat monesti, että älyllisestä kehityksestään he saavat monessa suhteessa kiittää suuria saksalaisia filosofi ja muun muassa Hegeliä. „Ilman saksalaista filosofiaa”, sanoo Engels, „ei olisi tieteellistä sosialismikaan” 3.

voimien, tuotantovoimien kehityksestä. Tuotantovoimien kehityksestä riippuvat ne suhteet, joihin ihmiset asettuvat toisiinsa nähden ihmisen tarpeiden tyydyttämiseksi tarvittavien esineiden tuotannossa. Ja nämä suhteet sisältävät yhteiskuntaelämän kaikkien ilmiöiden, ihmisten kaikkien pyrkimysten, aatteiden ja lakien selityksen. Tuotantovoimien kehitys luo yksityisomistukseen nojautuvat yhteiskunnalliset suhteet, mutta nyt me näemme, miten tuo sama tuotantovoimien kehitys riistää enemmistöltä omaisuuden ja keskittää sen mitättömän vähemmistön käsiin. Se hävittää pois omistuksen, nykyisen yhteiskuntajärjestelmän perustan, se pyrkii itse samaan päämäärään, minkä sosialistit ovat itselleen asettaneet. Sosialistien pitää vain ymmärtää, mikä yhteiskunnallinen voima asemansa vuoksi nykyisessä yhteiskunnassa on kiinnostettu sosialismin toteuttamisesta, ja saatava tämä voima käsittämään omat etunsa ja historiallinen tehtävänsä. Tämä voima on proletariaatti. Engels tutustui siihen Englannissa, Englannin teollisuuden keskuksesta Manchesterissa, minne hän muutti vuonna 1842, astuttuaan sen kauppahuoneen palvelukseen, johon hänen isänsä kuului osakkaana. Siellä Engels ei ainoastaan istuskellut tehtaan konttorissa,— hän kävi likaisissa asuinkortteleissa, missä työläiset asustivat, näki omin silmin heidän köyhyytensä ja hätänsä. Mutta hän ei tyytynyt vain omiin havaintoihinsa, hän luki kaiken, mitä ennen häntä oli saatu selville Englannin työväenluokan asemasta, hän tutki huolellisesti kaikki viralliset asiakirjat, joihin hänellä oli tilaisuus tutustua. Näiden tutkimusten ja havaintojen tuloksena oli vuonna 1845 ilmestynyt kirja: „Työväenluokan asema Englannissa”⁴. Edellä jo mainitsimme, mikä oli Engelsin suurin ansio „Työväenluokan asema Englannissa” teoksen tekijänä. Jo ennen Engelsiäkin olivat monet kuvailleet proletariaatin kärsimyksiä ja osoittaneet, että sitä on autettava. Engels *ensimmäisenä* sanoi, *ettei* proletariaatti *ole ainoastaan* kärsivä luokka; että juuri se viheliäinen taloudellinen asema, jossa proletariaatti on, sysää sitä vastustamattomasti eteenpäin ja pakoittaa taistelemaan lopullisen vapautumisensa puolesta. Ja taisteleva proletariaatti *itse auttaa itseään*. Työväenluokan poliittinen liike johtaa työläiset kiertämättä tajuamaan sen, ettei heillä ole muuta ulospääsyä kuin sosialismi. Toisaalta taas sosialismi tulee vasta sitten voimaksi, kun siitä tulee työväenluokan *poliittisen* taistelun päämäärä.

Nämä olivat pääajatukset Engelsin kirjassa työväenluokan asemasta Englannissa, ajatukset, jotka koko ajatteleva ja taisteleva proletariaatti on nyt omaksunut, mutta jotka silloin olivat aivan uusia. Nämä ajatukset esitettiin kirjassa, joka oli kirjoitettu mukaansatempaavasti ja joka oli täynnä mitä tosiperäisimpiä ja järkyttävimpiä kuvia Englannin proletariaatin hädästä. Tämä kirja oli kaamea syytös kapitalismia ja porvaristoa vastaan. Sen tekemä vaikutus oli tavattoman suuri. Kaikkialla alettiin vedota Engelsin kirjaan teoksena, joka antaa parhaan kuvan nykyaikaisen proletariaatin tilasta. Ja tosiaankin, ei ennen vuotta 1845 eikä sen jälkeen ole ilmestynyt ainoatakaan niin selvää ja tosiperäistä kuvausta työväenluokan hädästä.

Engelsistä tuli sosialisti vasta Englannissa. Manchesterissa hän otti yhteyden Englannin silloisen työväenliikkeen toimihenkilöihin ja alkoi kirjoitella englantilaisiin socialistisiin julkaisuihin. Paluumatkallaan Saksaan, vuonna 1844, hän tutustui Pariisissa Marxiin, jonka kanssa hän oli jo aikaisemmin ryhtynyt kirjeenvvaihtoon. Ranskalaisten socialistien ja Ranskan elämän vaikutuksesta Marxistakin oli tullut Pariisissa sosialisti. Siellä ystävykset kirjoittivat yhdessä kirjan: „Pyhä perhe eli kriittillisen kritiikin kritiikkiä”⁵. Tässä kirjassa, joka ilmestyi vuotta ennen kuin teos „Työväenluokan asema Englannissa” ja joka on suurimmalta osaltaan Marxin kirjoittama, on laskettu perustat sille vallankumouksellis-materialistiselle sosialismille, jonka pääajatukset olemme edellä esittäneet. „Pyhä perhe” on leikillinen nimitys filosofi-veljeksistä Bauereista ja heidän seuraajistaan. Nämä herrat saarnasivat sellaista arvostelua, joka on kaikkien tosilojen yläpuolella, puolueiden ja politiikan yläpuolella, kieltää kaiken käytännöllisen toiminnan ja vain „kriittillisesti” seuraa ympärillä olevaa maailmaa ja sen tapahtumia. Herrat Bauerit suhtautuivat proletariaattiin ylimielisesti ja pitivät sitä arvostelukyvättömänä massana. Marx ja Engels asettuivat jyrkästi tätä tolkutonta ja vahingollista suuntausta vastaan. Todellisen ihmispersoonan nimessä — hallitsevien luokkien ja valtion polkeman työläisen nimessä — he vaativat taistelua paremman yhteiskuntajärjestyksen puolesta eivätkä sivusta seuraamista. Proletariaatissa he tietysti näkivät sen voiman, joka pystyy käymään tätä taistelua ja joka on kiinnostettu siitä. Jo ennen „Pyhää perhettä” Engels oli julkaissut

Marxin ja Rugen „Saksalais-Ranskalaisessa Aikakauslehdessä”⁶ „Arvostelevia kirjoituksia poliittisesta taloustieteestä”⁷, joissa hän tarkasteli sosialismin kannalta silloisen talousjärjestelmän perusilmiöitä yksityisomistuksen herruudesta johtuvina välttämättöminä seuraamuksina. Kanssikäynti Engelsin kanssa myötävaikutti epäilemättä siihen, että Marx päätti ryhtyä tutkimaan poliittista taloustiedettä, sitä tiedettä, jossa hänen teoksensa saivat aikaan kokonaisen mullistuksen.

Vuosien 1845 ja 1847 välisen ajan Engels oleskeli Brysselissä ja Pariisissa yhdistäen tieteelliset harrastuksensa käytännölliseen toimintaan Brysselin ja Pariisin saksalaisten työläisten keskuudessa. Siellä Engels ja Marx ottivat yhteyden salaisen saksalaisen „Kommunistien liiton”⁸ kanssa, joka antoi heidän tehtäväkseen esittää heidän kehittelemänsä sosialismin perusperiaatteet. Siten syntyi vuonna 1848 julkaistu Marxin ja Engelsin laatima kuuluisa „Kommunistisen puolueen manifesti”. Tämä pieni kirjainen on suurten teosten arvoinen: sen hengessä elää ja kulkee yhä vieläkin koko sivistyneen maailman järjestynyt ja taisteleva proletariaatti.

Vuoden 1848 vallankumous, joka puhkesi ensin Ranskassa, mutta levisi sitten muihinkin Länsi-Euroopan maihin, toi Marxin ja Engelsin kotimaahan. Siellä, Reinin Preussissa, he asettuivat Kölnissä ilmestyneen demokraattisen „Uuden Reinin Lehden”⁹ johtoon. Ystävykset olivat kaikkien vallankumouksellisten-demokraattisten pyrkimysten sieluna Reinin Preussissa. He puolestivat viimeiseen saakka kansan ja vapauden etuja taantumuksen voimilta. Jälkimmäiset pääsivät voitolle, kuten tunnettua. „Uusi Reinin Lehti” lakkautettiin, Marx, joka oli emigranttielämänsä aikana menettänyt Preussin alamaisen oikeudet, karkoitettiin maasta, Engels taas otti osaa aseelliseen kansankapinaan, osallistui kolmesti taisteluihin vapauden puolesta ja pakeni kapinallisten kärsittyä tappion Sveitsin kautta Lontooseen.

Sinne asettui Marxkin asumaan. Kohta Engels tuli uudelleen liikeapulaiseksi ja myöhemmin myöskin liikekumppaniksi siihen samaan kauppahuoneeseen Manchesterissa, jossa hän oli palvellut 40-luvulla. Vuoteen 1870 saakka hän asui Manchesterissa ja Marx Lontoossa, mikä ei estänyt heitä olemasta mitä kiinteimmässä henkisessä

yhteydessä keskenään: he olivat miltei jokapäiväisessä kirjeenvaihdossa. Tässä kirjeenvaihdossa ystävykset vaihtivat mielipiteitään ja tietojaan ja jatkoivat yhdessä tieteellisen sosialismin kehittelyä. Vuonna 1870 Engels siirtyi Lontooseen ja vuoteen 1883 saakka, jolloin Marx kuoli, jatkui heidän yhteinen henkinen elämänsä, joka oli tarmokkaan työn täyttämää. Sen tuloksena olivat — Marxilta — „Pääoma”, vuosisatamme suurin poliittis-taloustieteellinen teos, ja Engelsiltä — koko joukko suuria ja pieniä teoksia. Marx teki työtä kapitalistisen talouden mutkallisten ilmiöiden tutkimiseksi. Engels valaisi erittäin helppotajuisesti kirjoitetuissa ja usein poleemisissa teoksissaan mitä yleisimpiä tieteellisiä kysymyksiä sekä menneisyyden ja nykyisyyden erilaisia ilmiöitä — materialistisen historiankäsityksen ja Marxin taloustieteellisen teorian hengessä. Näistä Engelsin teoksista mainitsemme seuraavat: — Dühringiä vastaan tähdätty poleeminen teos (jossa käsitellään suurkysymyksiä filosofian, luonnontieteen ja yhteiskuntatieteiden alalta) *, „Perheen, omistuksen ja valtion alkuperä” (käännetty venäjäksi, julkaistu Pietarissa, 3. painos, 1895)¹¹, „Ludvig Feuerbach” (venäjäksi käänntänyt ja varustanut huomautuksilla G. Plehanov, Geneve, 1892)¹², kirjoitus Venäjän hallituksen ulkopoliitiikasta (käännetty venäjäksi geneveläisessä „Sotsial-Demokrat”-lehdessä №№ 1 ja 2)¹³, mainiot kirjoitukset asutokysymyksestä¹⁴ ja vihdoin kaksi pientä, mutta erittäin arvokasta kirjoitusta Venäjän taloudellisesta kehityksestä („Friedrich Engels Venäjältä”, V. I. Zsulitshin käännös venäjän kielelle, Geneve, 1894)¹⁵. Marx kuoli ehtimättä tehdä loppuun saakka valtavaa teostaan pääomasta. Kuitenkin pääpiirtein se oli jo valmis ja niinpä Engels ryhtyi ystävänsä kuoleman jälkeen raskaaseen työhön „Pääoman” II ja III osan viimeistelemiseksi ja julkaisemiseksi. Vuonna 1885 hän julkaisi II ja vuonna 1894 III osan (IV osaa hän ei ehtinyt saada valmiiksi)¹⁶. Näiden kahden osan valmistamiseksi oli tehtävä tavattoman suuri työ. Itävaltalainen sosialidemokraatti Adler oli oikeassa sanoessaan, että julkaisemalla „Pääoman” II ja III osan Engels pystytti nerokkaalle ystäväelleen suurenmoisen muistomerkin, johon hän tahtomattaan uursi lähtemättömin

* Se on ihmeteltävän sisältörikas ja opettavainen kirja. Valitettavasti siitä on käännetty venäjän kielelle vain vähäinen osa, joka sisältää historiallisen kuvauksen sosialismin kehityksestä („Tieteellisen sosialismin kehitys”, 2. painos, Geneve, 1892) 10.

piirtein oman nimensä. Todellakin, nämä „Pääoman” kaksi osaa ovat kahden miehen: Marxin ja Engelsin työtä. Muinaistarut kertovat monenlaisia liikuttavia ystävyys esimerkkejä. Euroopan proletariaatti voi sanoa, että sen tieteen ovat luoneet kaksi tiedemiestä ja taistelijaa, joiden väliset suhteet ylittävät liikuttavimmatkin muinaistarut ihmisten välisestä ystävydestä. Engels asetti aina itsensä — ja yleensä aivan oikein — Marxin jälkeen. „Marxin aikana”, kirjoitti hän eräälle vanhalle ystävälleen, „minä soitin toista viulua”¹⁷. Hänen rakkautensa elävään Marxiin ja ihaileva kunnioituksensa vainajan muistoa kohtaan oli rajatonta. Tuolla järkkymättömällä taistelijalla ja tiukalla ajattelijalla oli hartaasti rakastava sydän.

Vuosien 1848—1849 vallankumousliikkeen jälkeen Marx ja Engels eivät harrastaneet maanpaossa yksistään tiedettä. Marx perusti vuonna 1864 „Kansainvälisen työväenyhdistyksen” ja kokonaisen vuosikymmenen ajan johti tätä yhdistystä. Myöskin Engels otti innokkaasti osaa sen toimintaan. „Kansainvälisen yhdistyksen” toiminnalla, jonka tuli Marxin ajatuksen mukaan yhdistää kaikkien maiden proletaarit, oli tavattoman suuri merkitys työväenliikkeen kehityksessä. Marxin ja Engelsin yhteenliittävä osuus ei lakannut senkään jälkeen, kun „Kansainvälinen yhdistys” lakkautettiin 70-luvulla. Päinvastoin voidaan sanoa, että heidän merkityksensä työväenliikkeen henkisinä johtajina kasvoi alinomaa, sillä itse liikekin kasvoi herkeämättä. Marxin kuoleman jälkeen Engels yksin oli edelleenkin Euroopan sosialistien neuvoja ja johtaja. Hänen puoleensa kääntyivät neuvoja ja ohjeita saadakseen niin saksalaiset sosialistit, joiden voima karttui nopeasti ja herkeämättä hallituksen vainotoimenpiteistä huolimatta, kuin myöskin jälkeenjääneiden maiden edustajat — esimerkiksi espanjalaiset, romanialaiset ja venäläiset, joiden oli harkittava ja punnittava ensimmäisiä askeleitaan. Kaikki he ammensivat vanhan Engelsin rikkaasta tieto- ja kokemusaarteistosta.

Marx ja Engels, jotka kumpikin taisivat venäjän kielen ja lukivat venäläisiä kirjoja, seurasivat suurella mielenkiinnolla Venäjän asioita, seurasivat myötätunnolla Venäjän vallankumousliikettä ja olivat kanssakäynnissä venäläisten vallankumouksellisten kanssa. Kumpikin oli tullut sosialistiksi *demokraatista* ja demokraattinen *vihan* tunne poliittista mielivaltaa kohtaan oli heissä hyvin voimakkaana. Tämä

välitön poliittinen tunne yhtyneenä poliittisen mielivallan ja taloudellisen sorron yhteyden syvään teoreettiseen tunte-
mukseen sekä rikas elämäkokemus tekivät Marxista ja Engelsista erittäin herkkiä juuri *poliittisessa* suhteessa. Sen vuoksi se sankarillinen taistelu, jota venäläisten vallankumouksellisten vähälukuinen joukko kävi mahtavaa tsaarinhallitusta vastaan, sai osakseen mitä lämpimintä myötätuntoa näiden kokeneiden vallankumousmiesten sisimmässä. Sitä vastoin näennäisten taloudellisten etujen vuoksi tapahtuneet poiskääntymisyrietykset venäläisten sosialistien välittömimmästä ja tärkeimmästä tehtävästä — poliittisen vapauden valtaamisesta — näyttivät heidän silmissään luonnollisesti epäilyttäviltä ja he pitivät niitä jopa suoranaishenä petoksena yhteiskunnallisen vallankumouksen suurta asiaa kohtaan. „Proletariaatin vapauttamisen pitää olla proletariaatin oma asia”, — juuri sitä Marx ja Engels herkeämättä opettivat. Mutta voidakseen taistella taloudellisen vapautuksensa puolesta proletariaatin pitää vallata itselleen vissit *poliittiset* oikeudet. Sitä paitsi sekä Marx että Engels näkivät selvästi, että Venäjän poliittisella vallankumouksella tulee olemaan valtava merkitys myöskin Länsi-Euroopan työväenliikkeelle. Itsevaltiudellinen Venäjä on aina ollut koko Euroopan taantumuksen tukipylväänä. Se tavattoman edullinen kansainvälinen asema, mihin Venäjän saattoi vuoden 1870 sota, joka kylvi pitkäksi aikaa eripuraisuutta Saksan ja Ranskan välille, tietysti vain lisäsi itsevaltiudellisen Venäjän merkitystä taantumuksellisenä voimana. Vain vapaa Venäjä, joka ei kaipaa enempää puolaisten, suomalaisten, saksalaisten, armeenialaisten ja muiden pienten kansojen sortamista kuin myöskään ainaista Ranskan ja Saksan usuttamista toisiaan vastaan, antaa nykyajan Euroopalle mahdollisuuden hengähtää vapaasti sodan rasituksilta, heikentää kaikkia taantumuksellisia aineksia Euroopassa ja lisää Euroopan työväenluokan voimaa. Sen vuoksi Lännekin työväenliikkeen menestysten kannalta Engels toivoi palavasti poliittisen vapauden koittamista Venäjällä. Venäläiset vallankumoukselliset menettivät hänessä parhaan ystävänsä.

Ikuinen muisto proletariaatin suurelle taistelijalle ja opettajalle Friedrich Engelsille!

**SELITYS SAKKOLAISTA, JONKA MUKAAN
TYÖLÄISIÄ TEHTAISSA SAKOTETAAN¹⁸**

Kirjoitettu syksyllä 1895

*Ensi kerran julkaistu
erillisenä kirjasena
Pietarissa, 1895*

*Julkaistaan vuoden 1895
painoksen mukaan,
tarkistettu vuoden 1897
painoksen mukaan*

ОБЪЯСНЕНІЕ
ЗАКОНА
О
ШТРАФАХЪ, ВЗИМАЕМЫХЪ
СЪ
рабочихъ на фабрикахъ и заводахъ.

ХЕРСОНЪ.
Типографія К. Н. Субботина, Екатерин. ул. д. Калякина.
1895.

Nimilehti V. I. Leninin kirjasesta
„Selitys sakkolaista, jonka mukaan työläisiä
tehtaissa sakoletaan”.— 1895.

I

MITÄ OVAT SAKOT?

Kun työläiseltä kysytään, tietääkö hän, mitä ovat sakot, niin häntä nähtävästi hämmästyttää tuollainen kysymys. Kuinka hän ei tuntisi sakkoja, kun alinomaa joutuu maksamaan niitä? Mitä kyselemistä siinä on?

Mutta se vain tuntuu siltä, ettei siinä ole mitään kyselemistä. Todellisuudessa suurimmalla osalla työläisiä ei ole oikeata käsitystä sakoista.

Tavallisesti luullaan, että sakko on isännälle suoritettu maksu siitä vahingosta, jonka työläinen on hänelle aiheuttanut.— Se ei pidä paikkaansa.— Sakko ja vahingonkorvaus ovat kaksi eri asiaa. Jos työläinen aiheuttaa jotain vahinkoa toiselle työläiselle, niin tämä voi vaatia vahingonkorvausta (esim. tärvellystä kankaasta), mutta ei voi sakottaa häntä. Aivan samoin, jos tehtailija aiheuttaa vahinkoa toiselle tehtailijalle (esim. ei toimita aikanaan tavaraa), niin tämä voi vaatia korvausta, mutta ei voi sakottaa tuota tehtailijaa.— Vahingonkorvausta vaaditaan vertaiselta henkilöltä, mutta sakottaa voidaan vain käskynalaista henkilöä. Sen vuoksi vahingonkorvausta on vaadittava oikeuden kautta, mutta sakon määrää isäntä ilman oikeudenkäyntiä. Joskus sakko määrätään sellaisissa tapauksissa, jolloin isännälle ei ole aiheutunut mitään vahinkoa: esim. sakko tupakanpoltosta. Sakko ei ole vahingonkorvausta, vaan rankaisutoimenpide. Kun työläinen, sanokaamme, sattuu tupakoidessaan vahingossa polttamaan isännän kankaan, niin isäntä ei ainoastaan sakota häntä tupakoimisesta, vaan sen lisäksi vielä pidättää palkasta poltetun kankaan hinnan. Tämä esimerkki osoittaa selvästi, mikä ero on sakolla ja vahingonkorvauksella.

Sakkojen tarkoituksena ei ole vahingon korvaaminen, vaan kurin aikaansaaminen, s.o. työläisten alistaminen isännän vallan alle, työläisten pakottaminen täyttämään isännän määräykset, olemaan kuuliaisia hänelle työaikana.— Sakkolaissa on sanottukin niin: sakko on „rahallinen rangaistus, jonka tarkoituksena on järjestyksen ylläpito tehtaan isännöitsijain yksilöllisen vallan nojalla”. Ja sen vuoksi sakon suuruus ei riipu vahingon suuruudesta, vaan työläisen rikkomuksen suuruudesta: sakko on sitä suurempi, mitä suurempi on rikkomus, mitä suurempaa on tottelemattomuus isännälle, mitä enemmän on poikettu isännän vaatimuksista. On selvää, että se, joka menee isännälle työhön, muuttuu epävapaaksi henkilöksi; hänen on toteltava isäntää, ja isäntä voi rangaista häntä.— Maaorjatalonpojat tekivät työtä tilanherroille, ja tilanherrat rankaisivat heitä.— Työläiset tekevät työtä kapitalisteille, ja kapitalistit rankaisevat heitä.— Koko ero on vain siinä, että epävapaata ihmistä lyötiin ennen nuijalla, mutta nyt lyödään ruplalla.

Tätä vastaan ehkä väitetään: sanotaan, että työläisjoukkojen yhteinen työskentely tehtaassa on mahdotonta ilman kuria: työssä tarvitaan järjestystä, tätä järjestystä on valvottava ja sen rikkojia rangaistava. Sen tähden — sanotaan — sakkoja ei peritä siksi, että työläiset ovat epävapaata väkeä, vaan siksi, että yhdessä työskenteleminen vaatii järjestystä.

Tällainen vastaväite on aivan väärä, vaikka ensi silmäykseltä se saattaisi viedä harhaan. Tämän väitteen esittävät vain ne, jotka pyrkivät salaamaan työläisiltä heidän epävapaaan asemansa. Järjestys on todellakin tarpeen kaikessa yhteisessä työnteossa. Mutta onko välttämätöntä, että työssä oleva väki alistetaan tehtailijain mielivaltaan, s.o. sellaisten henkilöiden mielivaltaan, jotka itse eivät tee työtä ja ovat voimakkaita vain sen vuoksi, että ovat kahmineet haltuunsa kaikki koneet, työvälineet ja materiaalit? Yhteistä työtä ei voida tehdä ilman järjestystä, ilman sitä, että kaikki alistuvat tähän järjestykseen; mutta yhteistä työtä voidaan tehdä alistamatta työläisiä tehtailijain valtaan. Yhteinen työnteke todellakin vaatii järjestyksen valvontaa, mutta se ei lainkaan vaadi sitä, että valta toisten valvomiseen joutuisi aina sille, joka itse ei tee työtä, vaan elää vieraalla työllä.— Tästä näkyy, ettei sakkoja määrätä

sen takia, että ihmiset työskentelevät yhdessä, vaan sen takia, että nykyisten kapitalististen olojen vallitessa koko työtätekevä kansa on vailla kaikkea omaisuutta: kaikki koneet, työvälineet, raaka-aineet, maa ja vilja ovat pohattojen käsissä. Työläisten on myytävä itsensä heille, etteivät kuolisi nälkään. Ja on selvää, että myytyään itsensä työläisten on jo toteltava heitä ja kärsittävä heiltä saamansa rangaistukset.

Selvittääköön jokainen työläinen, joka haluaa ymmärtää, mitä ovat sakot, itselleen tämän asian. Se pitää tietää, jotta voitaisiin kumota tavallinen (ja aivan virheellinen) käsitys, että sakot ovat muka välttämättömiä, koska ilman niitä ei muka ole mahdollista yhteinen työnteko. Tämä pitää tietää, että osattaisiin selittää jokaiselle työläiselle, miten sakko eroaa vahingonkorvauksesta ja miksi sakot merkitsevät työläisten epävapaata asemaa, heidän alistamistaan kapitalisteille.

II

MITEN ENNEN SAKOTETTIIN JA MISTÄ JOHTUVAT UUDET SAKKOLAIT?

Sakkolait eivät ole olleet olemassa kauan: vain yhdeksän vuotta. Vuoteen 1886 saakka ei ollut minkäänlaisia sakkolakeja.— Tehtailijat saivat sakottaa mistä halusivat ja miten paljon tahansa. Tehtailijat sakottivat silloin hirveän paljon ja hankkivat sakoilla tavattoman suuria tuloja.— Joskus sakotettiin yksinkertaisesti „isännän harkinnan mukaan”, osoittamatta sakotuksen syytä.— Sakot tekivät toisinaan *puolet palkasta*, joten työläinen antoi ansaitsemastaan ruplasta isännälle viisikymmentä kopeekkaa sakkoina.— Oli sellaisiakin tapauksia, että sakkojen lisäksi määrättiin vielä hyvitysmaksuja; esim. 10 ruplaa tehtaalta poislähtemisestä. Joka kerta, kun tehtailijan liikeasiat sujuivat huonosti, tämä saattoi ilman muuta alentaa palkkaa vastoin sopimusta.— Hän pakoitti mestareita ankarammin sakottamaan ja raakkaamaan tavaraa: tulos oli sama kuin jos työläisen palkkaa olisi alennettu.

Työläiset sietivät kauan tuota kiristystä, mutta sitä mukaa kuin suurtehtaat, varsinkin kutomatehtaat yhä enemmän kehittyivät syrjäyttäen pieniä tuotantolaitoksia ja

käsinkutoja, työläisten suuttumus mielivaltaa ja kiristystä vastaan kävi yhä voimakkaammaksi. Kymmenisen vuotta sitten kauppiaiden ja tehtailijain liikeasiat joutuivat *ahdinkoon*, alkoi niin sanottu pula: tavara ei mennyt kaupaksi; tehtailijat kärsivät tappioita ja alkoivat vieläkin enemmän kiristää sakkoja. Työläiset, joiden ansiot olivat ennestäänkin huonoja, eivät enää jaksaneet kärsiä uutta kiristystä, ja niinpä Moskovan, Vladimirin ja Jaroslavlin lääneissä alkoi vuosina 1885—1886 työläismellakoita. Kärsivällisyytensä menettäneet työläiset lopettivat työnsä ja kostivat ankarasti ahdistajilleen hävittämällä tehdasrakennuksia ja koneita, joskus polttamalla niitä, pieksämällä johtokuntaa j.n.e.

Erittäin merkittävä näistä lakoista oli lakko tunnetulla Timofei Savvitsh Morozoville kuuluvalla Nikolskojen manufaktuurilla (Nikolskojen paikkakunnalla, Moskovan—Nizhni-Novgorodin rautatien Orehovon aseman lähellä). Vuodesta 1882 alkaen Morozov alkoi alentaa palkkaa ja vuoteen 1884 mennessä oli viisi alennusta. Samalla sakot kävivät yhä ankarammiksi: koko tehtaan mitassa ne tekivät miltei neljänneksen palkasta (24 kopeekkaa sakkoa kutakin ansaittua ruplaa kohti), joskus eräillä työläisillä puolet palkasta. Pitääkseen salassa moiset ruokottomat sakot konttori menetteli pogromia edeltäneenä vuotena siten, että ne työläiset, joiden sakot nousivat puoleen palkkaan, se pakoitti ottamaan lopputilin, ja sitten nämä työläiset saivat vaikkapa samana päivänä tulla uudestaan työhön ja ottaa uuden tilikirjan. Tätä tietä hävitettiin ne kirjat, joihin oli merkitty ylettömän suuria sakkoja.—Rokulitapauksissa pidettiin kolmen päivän ansio jokaisesta rokuliapäivästä, tupakanpoltosta sakotettiin 3, 4 ja 5 ruplaa kerrasta. Kärsivällisyytensä menettäneet työläiset lopettivat tammikuun 7 p:nä 1885 työnsä ja muutamassa päivässä hävittivät tehtaan kaupan, mestari Shorinin asunnon ja eräitä muita tehtaan rakennuksia. Tämä kymmenkunnan tuhannen työläisen hirvittävä kapina (työläisten lukumäärä nousi 11.000 henkilöön) pelästytti hallitusta kovasti: Orehovo-Zujevoon tuli heti sota-väkeä, kuvernööri, prokuraattori Vladimirista ja prokuraattori Moskovasta.—Lakkolaisten kanssa käytyjen neuvottelujen aikana ojennettiin väkijoukosta päällystölle „työläisten itsensä laatimat ehdot”, joissa työläiset vaativat, että sakkorahat palautettaisiin vuoden 1884 pääsiäisestä lähtien, etteivät sakot vastaisuudessa ylittäisi 5% palkasta, s.o. eivät

nousisi yli 5 kopeekan kultakin ansaitulta ruplalta, ettei yhden päivän rokulista otettaisi enempää kuin 1 rupla. Sitä paitsi työläiset vaativat vuosien 1881—1882 palkkoihin palaamista, vaativat, että isäntä maksaisi hänen takiaan syntyneistä rokuliapäivistä, että lopputili annettaisiin 15 päivän irtisanomisajan kuluttua, että tavaran vastaanotto suoritettaisiin työläisiin kuuluvien todistajien läsnäollessa j.n.e.

Tämä valtava lakko teki sangen voimakkaan vaikutuksen hallitukseen, joka näki, että toimiessaan yhdessä työläiset ovat vaarallinen voima, varsinkin silloin, kun joukko yhdessä toimivia työläisiä asettaa suoraan omat vaatimuksensa. Tehtailijatkin vainusivat työläisten voiman ja tulivat varovaisemmiksi.— Esim. „Novoje Vremja”¹⁹ lehdessä kirjoitettiin Orehovo-Zujevosta: „Viimevuotisella pogromilla (s.o. Morozovilla tammikuussa 1885 olleella pogromilla) on se merkitys, että se heti muutti vanhan tehdasjärjestyksen sekä Orehovo-Zujevon että myöskin lähitieneon tehtaissa”. Siis ei yksin Morozovin tehtaan isäntien ollut pakko muuttaa ruokotonta järjestystä, kun työläiset yhdessä vaativat sen muuttamista, vaan jopa naapuritehtailijatkin alkoivat tehdä myönnytyksiä peläten pogromia omissa tehtaissaan. „Pääasia on se”, kirjoitti sama lehti, „että nykyään suhtaudutaan työläisiin inhimillisemmin, jota ennen ilmeni vain harvoilla tehtaiden hallintovirkamiehillä”.

„Moskovskije Vedomostikin”²⁰ (tämä lehti puolustaa aina tehtailijoita ja syyttää kaikesta työläisiä itseään) ymmärsi vanhan järjestyksen säilyttämisen mahdottomaksi ja oli pakoitettu myöntämään, että mielivaltaiset sakot ovat „paha, joka johtaa sietämättömiin väärinkäytöksiin”, että „tehtaiden kaupat ovat pelkkää rosvousta”, että sen vuoksi on välttämätöntä säätää laki ja säännöt sakoista.

Tämän lakon tekemä valtava vaikutus voimistui vielä työläisiä vastaan nostetun oikeusjutun johdosta. 33 työläistä vedettiin oikeuteen mellastuksesta lakon aikana ja sotilasvartioston kimppuun karkaamisesta (osa työläisistä oli lakon aikana vangittu ja teljetty eräaseen rakennukseen, mutta työläiset särkevät oven ja lähtivät pois). Oikeusistunto oli Vladimirissa toukokuussa 1886. Valamiehet julistivat kaikki syytetyt syyttömiksi, sillä todistajien lausunnot oikeudessa,— muun muassa tehtaanomistaja T. S. Morozovin, johtaja Dianovin ja monien kutojatöyläisten lausunnot,—toivat esille ne sietämättömät kiristyukset, joita

työläiset olivat saaneet kärsiä. Tämä oikeuden päätös oli suoranainen tuomio vanhalle tehdasjärjestykselle kokonaisuudessaan eikä vain Morozoville ja hänen hallintohenkilökunnalleen.

Tehtailijain puolustajat joutuivat suuren hämmingin ja kiukun valtaan. Sama „Moskovskije Vedomosti”, joka pogromin jälkeen myönsi vanhan järjestyksen olleen ruokottoman, alkoi nyt puhua vallan toista: „Nikolskojen manufaktuuri” muka „kuuluu parhaisiin manufaktuureihin. Työläiset eivät ole missään kiinnitys- tai velvollisuussuhteissa tehtaaseen, he tulevat vapaaehtoisesti ja lähtevät pois esteittä. Sakot — mutta sakot ovat tehtaissa välttämättömiä; ilman niitä olisi mahdotonta tulla toimeen työläisten kanssa, ei jäisi muuta keinoa kuin sulkea tehdas”. — Kaikki syy on muka itse työläisissä, jotka ovat „turmeltuneita, juoppoja ja huolimattomia”. Oikeuden langettama tuomio voi vain „turmella kansanjoukkoja” *. — „Mutta kansanjoukkojen kanssa on vaarallista leikitellä”, huudahti „Moskovskije Vedomosti”. „Mitä työläiset ajattelevatkaan Vladimirin oikeuden syyttömäksi toteavasta tuomiosta? Tieto tästä tuomiosta levisi silmänräpäyksessä koko tälle manufaktuorialueelle. Kirjeenvaihtajamme, joka matkusti Vladimirista heti tuomion langettamisen jälkeen, kuuli siitä jo kaikilla asemilla...”

Näin siis tehtailijat yrittivät peloitella hallitusta: kun työläisille annetaan peräksi yhdessä, niin huomenna ne jo muka vaativat toista.

Mutta työläisten suorittamat pogromit olivat sitäkin kauhistuttavampia, ja hallituksen oli annettava peräksi.

Vuoden 1886 kesäkuussa ilmestyi uusi sakkolaki, jossa osoitettiin sallitut sakottamistapaukset, määrättiin ylin sakotusraja ja säädettiin, että sakkorahojen on mentävä työläisten omiin tarpeisiin eikä tehtailijan taskuun.

Monet työläiset eivät tunne tätä lakia, ja ne, jotka sen tuntevat, luulevat, että sakkolievennys on lähtöisin hallitukselta, että tästä lievennyksestä on oltava kiitollinen päällystölle. Näimme jo, ettei se ole totta. — Niin ruokotonta kuin

* Tehtailijat ja heidän puolustajansa ovat olleet ja ovat edelleenkin sitä mieltä, että kun työläiset alkavat ajatella asemaansa, pyrkii oikeuksiinsa ja vastustaa yhteisvoimin isäntien ruokottomuuksia ja ahdisteluja, niin kaikki se on vain pelkkää „turmeltuneisuutta”. — Isännille on tietenkin edullisempaa, etteivät työläiset ajattelisi asemaansa eivätkä tietäisi oikeuksiaan.

vanha tehdasjärjestys olikin, ei päällystö tehnyt kerrassaan mitään työläisten aseman helpottamiseksi, ennen kuin työläiset alkoivat kapinoida sitä vastaan, ennen kuin kiukustuneet työläiset tulivat siihen pisteeseen, että alkoivat särkeä tehtaita ja koneita, polttaa tavaroita ja materiaaleja, piestä hallintohenkilökunnan jäseniä ja tehtailijoita.— *Vasta silloin hallitus pelästyi ja antoi peräksi.*— Työläisten ei ole kiittäminen helpotuksista päällystöä, vaan tovereitaan, jotka pyrkivät saamaan ja saivatkin lakkautetuksi ruokottomat ahdistelut.

Vuoden 1885 pogromien historia osoittaa meille, kuinka valtava voima on työläisten yhteisellä protestilla.— On vain huolehdittava siitä, että tätä voimaa käytetään tietoisemmin, ettei sitä tuhlata turhaan, jollekin erilliselle tehtailijalle kostamiseen, jonkin vihatun tehtaan hävittämiseen, että tämän suuttumuksen ja vihan koko voima suunnataan kaikkia tehtailijoita vastaan, koko *tehtailijaluokkaa* vastaan, ja käytetään alituiseen ja sitkeään taisteluun sitä vastaan.

Tarkastelkaamme nyt yksityiskohtaisesti sakkolakejamme. Tutustuaksemme niihin on tarkastettava seuraavat kysymykset: 1) Missä tapauksissa tai mistä syistä laki sallii sakotuksen? — 2) Millaisen tulee sakon suuruuden lain mukaan olla? 3) Minkälainen sakotusjärjestys on laissa säädetty? — s.o. kuka lain mukaan voi määrätä sakon? saako siitä valittaa? millä tavalla työläiselle on etukäteen ilmoitettava sakkotaulukko? kuinka sakot on merkittävä kirjaan? — 4) Mihin sakkorahat lain mukaan on käytettävä? missä niitä säilytetään? kuinka niitä on käytettävä työläisten tarpeisiin ja nimenomaan mihin tarpeisiin? Lopuksi, viimeinen kysymys 5) Koskeeko sakkolaki kaikkia työläisiä?

Tarkastettuaamme kaikki nämä kysymykset me tulemme tietämään paitsi sen, mitä ovat sakot, myöskin kaikki erikoiset säännöt ja Venäjän lakien yksityiskohtaiset sakkosäädökset. Työläisten pitää se tietää voidakseen suhtautua tietoisesti jokaiseen epäoikeudenmukaiseen sakotustapaukseen, osataksaan selittää tovereilleen, miksi on olemassa jokin epäoikeudenmukaisuus,— siksikö, että tehtaan päällystö rikkoo lakia, vaiko siksi, että itse laissa on sellaisia epäoikeudenmukaisia sääntöjä,— ja osataksaan sen mukaan valita sopivan muodon taistelussa sortoa vastaan.

III

MISTA SYISTÄ TEHTAILIJA VOI SAKOTTAAP?

Laki sanoo, että sakottamisen syyt, s.o. rikkomukset, joista tehtaan isännällä on oikeus sakottaa työläisiä, voivat olla seuraavat: 1) kelvoton työ; 2) rokuli; 3) järjestyksen rikkominen. „Muista syistä”, sanotaan laissa, „ei voida langettaa mitään rangaistuksia” *. Tarkastelkaamme huolellisesti kutakin näistä kolmesta syystä erikseen.

Ensimmäinen syy — kelvoton työ. Laissa on sanottu: „Kelvottomana työnä pidetään sitä, että työläinen huolimattomuutensa vuoksi tekee kelvottomia valmisteita, tarvitsee työtä tehdessään materiaaleja, koneita ja muita tuotantovälineitä”. Tässä on muistettava sanat „huolimattomuutensa vuoksi”. Ne ovat sangen tärkeät.— Siis sakko voidaan määrätä vain huolimattomuudesta. Ellei tuotteen kelvottomuuden syynä ole työläisen huolimattomuus, vaan esimerkiksi se, että isäntä on antanut huonoa materiaalia, niin silloin tehtailijalla ei ole oikeutta määrätä sakkoa. Työläisten pitää ymmärtää tämä seikka hyvin ja esittää vastalauseensa, jos kelvottomasta työstä sakotetaan silloin, kun kelvottoman tuotteen syynä ei ole työläinen, hänen huolimattomuutensa, sillä sellaisessa tapauksessa sakottaminen on suorastaan laitonta.— Ottakaamme vielä esimerkki: tehdastyöläinen tekee työtä työpenkkinsä ääressä lähellä sähkölampua. Sinkoaa rautasirpale, osuu lampuun ja rikkoo sen. Isäntä merkitsee sakon: „materiaalien tärvelystä”. Onko hänellä siihen oikeus? Ei, ei ole, sillä työläinen ei särkenyt lampua huolimattomuudessaan: työläinen ei ole syyssä siihen, ettei lampua ole mitenkään suojattu rautasirpaleilta, joita työn aikana aina sinkoilee **.

Nyt herää kysymys, varjeleeko tämä laki työläistä riittävästi? suojeleeko se häntä isännän mielivallalta ja epäoikeudenmukaisilta sakotuksilta? Ei tietenkään, sillä isäntä päättää oman harkintansa mukaan, onko valmiste kelvollinen

* Laki, josta puhumme, on „Teollisuusohjesääntö”, joka kuuluu Venäjän „Lakikokoelman” yhdeksäntoista osan toiseen niteeseen.— Laki on kirjoitettu eri pykälinä, jotka on numeroitu.— Sakkoja koskevat pykälät ovat 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151 ja 152.

** Nimenomaan tällainen tapaus oli Pietarissa, satamassa (uudessa Amiralteetissa), jonka päällikkö Verhovski on kuulu kiristystoimenpiteistään työläisiä kohtaan. Työläisten lakon jälkeen hän muutti lampun särkymisestä perittävät sakot palkanpidätyksiksi verstaan kaikilta työläisiltä. On selvää, että nuo palkanpidätykset ovat yhtä laittomia kuin sakotkin.

vaiko kelvoton; aina voidaan takertua johonkin, aina on mahdollista, että isäntä lisää sakkoja kelvottomasta työstä ja alkaa sillä tavalla puristaa enemmän työtä samasta mak-
susta.— Laki jättää työläisen suojattomaksi, jättää isännälle kiristämismahdollisuuden. On selvää, että laki on puolueellinen, se on laadittu tehtailijain etujen mukaan ja on epäoikeudenmukainen.

Millä tavalla työläistä olisi suojeltava? Työläiset ovat jo aikoja sitten osoittaneet sen: Nikolskojessa sijaitsevan Morozovin tehtaan kutojat esittivät lakkonsa aikana vuonna 1885 muun muassa tällaisen vaatimuksen: „tavarankelvollisuus tai kelvottomuus on määriteltävä sitä luovutettaessa, erimielisyyden sattuessa otettava todistajiksi läheisyydessä työskenteleviä työläisiä ja tehtävä kaikesta merkintä tavaravastaanottokirjaan”. (Tämä vaatimus oli kirjoitettu „työläisten yhteisestä sopimuksesta” laadittuun vihkoon, joka ojennettiin lakon aikana väkijoukosta prokuraattorille.— Tämä vihko luettiin oikeudessa.) Tuo vaatimus on aivan oikeudenmukainen, sillä ei voi olla muuta keinoa isännän mielivallan ehkäisemiseksi kuin todistajain käyttäminen silloin, kun syntyy kiista tavarankunnollisuudesta, ja näiden todistajain sitä paitsi on ehdottomasti oltava työläisiä: mestarit tai toimitsijat eivät koskaan uskaltaisi vastustaa isäntää.

Sakottamisen toinen syy — rokuli. Mitä laki nimittää rokuliksi? „Erotuksena työhön myöhästymisestä tai omavaltaisesta työstä poistumisesta”, sanotaan laissa, „rokuliksi katsotaan vähintään puolen työpäivän poissaolo työstä”. Työstä myöhästymisen tai omavaltaisen työstä poistumisen katsotaan lain mukaan, kuten heti näemme, „järjestyksen rikkomiseksi”, ja siitä on pienempi sakko. Jos työläinen tulee tehtaalle muutamia tunteja myöhästyneenä, mutta kuitenkin ennen puolta päivää, niin se ei ole rokuli, vaan ainoastaan järjestyksen rikkomista; mutta jos hän tulee vasta puolen päivän aikaan, niin silloin se on rokuli.— Aivan samoin, jos työläinen omavaltaisesti, ilman lupaa poistuu työstä puolen päivän jälkeen, s.o. on poissa muutamia tunteja, silloin se on järjestyksen rikkomista, mutta jos hän poistuu koko puolen päivän ajaksi, niin se on rokuli.— Laissa on säädetty, että jos työläinen rokuloi enemmän kuin kolme päivää peräkkäin tai yhteensä enemmän kuin kuusi päivää kuukaudessa,— niin tehtailijalla on oikeus antaa

hänelle lopputili.— Herää kysymys, katsotaanko puolen tai koko päivän poissaolo aina rokuliksi? — Ei.— Vain silloin, kun työstä poissaoloon ei ole ollut päteviä syitä. Poissaolon pätevät syyt on lueteltu laissa. Ne ovat seuraavat: 1) „vapauden riistäminen työläiseltä”. Siis jos työläinen esimerkiksi vangitaan (poliisin käskystä tai rauhantuomarin päätöksen nojalla), niin tehtailijalla ei ole oikeutta sakottaa rokulista lopputiliä annettaessa, 2) „äkillinen onnettomuuden tuottama turmio”, 3) „tulipalo”, 4) „jokien tulviminen”. Esim. ellei työläinen keväisen kelirikon aikana pääse joen yli, niin tehtailijalla ei ole oikeutta sakottaa häntä, 5) „sairaus, joka riistää mahdollisuuden poistua kotoa”, ja 6) „vanhempien, miehen, vaimon tai lasten kuolema taikka vaikea sairaus”. Kaikissa näissä kuudessa tapauksessa työläisen poissaolon syy katsotaan päteväksi. Välttyäkseen rokulisakolta työläisen on vain huolehdittava todistamiskeinosta: konttorissa ei uskota hänen suulliseen selitykseensä siitä, että hän oli poissa pätevän syyn takia. On otettava todistus lääkäriltä (esim. sairaustapauksessa) tai poliisista (esim. tulipalon sattuessa). Ellei todistusta voi saada heti, niin se on tuotava vaikkapa myöhemminkin ja vaadittava lain nojalla, ettei sakkoa määrätä, tahi, jos se on jo määrätty, että se peruutetaan.

Näiden, poissaolojen päteviä syitä koskevien, lakisääntöjen johdosta on sanottava, että nämä säännöt ovat niin ankaria, että tuntuu siltä, kuin ne koskisivat kasarmeissa olevia sotilaita eivätkä vapaita ihmisiä. Nämä säännöt on jäljennetty säännöistä, jotka koskevat oikeuteen tulemattajäämisen laillisia syitä: kun joku on asetettu syytteeseen jostakin rikoksesta, niin tutkintotuomari kutsuu hänet, ja syytetyn on tultava. Tulemattajääminen sallitaan vain juuri niissä tapauksissa, joissa työläistenkin tulemattajääminen on sallittua *. Näin siis laki suhtautuu työläisiin yhtä ankaraasti kuin kaikenlaisiin veijareihin, varkaisiin y.m.s. Jokainen ymmärtää, miksi oikeuteen saapumista koskevat säännöt ovat niin ankaria,— siksi, että rikoksesta syyttäminen koskee koko yhteiskuntaa. Mutta työläisen työhöntulo ei laisinkaan koske koko yhteiskuntaa, vaan ainoastaan yhtä tehtailijaa, ja sitä paitsi, jottei työ pysähtyisi, voidaan yhden työläisen tilalle panna helposti toinen.

* Paitsi yhtä tapausta — „tulipaloa”, josta syytettyjen kutsumista koskevassa laissa ei ole mainittu.

Tuollainen lakien sotilaallinen ankaruus ei ole siis ollenkaan tarpeen. Mutta kapitalistit eivät rajoitu siihen, että riistävät työläiseltä hänen kaiken aikansa työhön tehtaassa; he tahtovat riistää työläiseltä myös kaiken vapauden, kaikki muut harrastukset ja ajatukset, paitsi tehdasta. Työläiseen suhtaudutaan kuin vapautensa menettäneeseen henkilöön.— Sen vuoksi laaditaankin tuollaisia kasarmihenkisiä, virastomaisia, tyhjään takertuvia sääntöjä. Äsken juuri näimme esim., että päteväksi syyksi poissaoloon laki tunnustaa „vanhempien, miehen, vaimon tai lasten kuoleman taikka vaikean sairauden”.— Näin on sanottu laissa oikeuteen saapumisesta.— Aivan samoin on sanottu myös laissa työläisen työhön tulemisesta. Siis, jos työläiseltä kuolee esim. sisar eikä vaimo, niin työläinen ei saa jäädä päiväksi työstä pois eikä kuluttaa aikaa hautaamiseen: aika ei kuulu hänelle, vaan tehtailijalle. Ja voihan poliisikin haudata,— kannattaako siitä sitten huolehtia. Laki oikeuteen saapumisesta säättää, että perheen edun on annettava myötä yhteiskunnan eduille, yhteiskunnan, jolle rikollisten syytteeseen paneminen on välttämätöntä.— Laki työhön tulemisesta säättää, että työläisperheen etujen on annettava myötä tehtailijan eduille, jolle on välttämätöntä voiton saanti.— Ja tämän jälkeen nuo siivot herrat, jotka laativat, täytännönponevat ja puolustavat tuollaisia lakeja, rohkenevat syyttää työläisiä siitä, etteivät nämä pidä arvossa perhelämää!.

Tarkastelkaamme, onko rokulisakkolaki oikeudenmukainen? Jos työläinen jättää työnsä päiväksi tai kahdeksi, niin se katsotaan rokuliksi ja työläistä rangaistaan siitä, mutta enemmän kuin kolme päivää yhtä mittaa kestäneen rokulin jälkeen hänet voidaan ajaa pois.— Entä jos tehtailija pysäyttää työn (esim. tilausten puutteessa) tai rupeaa antamaan työtä vain viitenä päivänä viikossa säädettyjen kuuden asemesta? Jos työläiset todellakin olisivat tasa-arvoisia tehtailijain kanssa, niin silloin lain olisi oltava yhtä velvoittavan tehtailijalle kuin työläisellekin.— Jos työläinen keskeyttää työnteon, niin hän menettää palkan ja maksaa sakkoa. Jos tehtailija mielivaltaisesti keskeyttää työnteon, niin hänen siis pitäisi, ensinnäkin, maksaa työläiselle täysi palkka koko siltä ajalta, minkä tehdas seisoo, ja toiseksi, häntä pitäisi sakottaakin.— Mutta laissa ei ole säädetty kumpaakaan. Tämä esimerkki vahvistaa selvästi, mitä

olemme edellä puhuneet sakoista, nimittäin sen, että sakot merkitsevät työläisten orjuuttamista kapitalistin taholta, että työläiset ovat alempi, epävapaa luokka, joka on tuomittu tekemään elinkautisesti työtä kapitalistien hyväksi ja luomaan niiden rikkaudet saaden siitä ropoja, jotka eivät riitä edes hiukankaan siedettävään toimeentuloon.— Siitä, että tehtailijat maksaisivat sakon työnteon mielivaltaisesta keskeyttämisestä, ei voi olla puhettakaan. Tehtailijat eivät maksa työläisille edes työpalkkaa, vaikka työ pysähtyy muiden, eikä työläisten syystä. Se on huutavaa vääryyttä. Laki sisältää vain säännön, että tehtailijan ja työläisen välinen sopimus lakkaa olemasta voimassa „työn keskeytyessä tehtaalla enemmän kuin 7 päiväksi, tulipalon, tulvan, höyrykattilan räjähdysten ynnä muiden sellaisten tapausten seurauksena”. Työläisten on pyrittävä siihen, että vahvistetaan sellainen sääntö, joka velvoittaa tehtailijat maksamaan työläisille palkan työseisauksien ajalta.— Venäläiset työläiset jo esittivät tämän vaatimuksen julkisesti T. S. Morozovin tunnetun lakon aikana tammikuun 11 p:nä 1885 *. Työläisten vaatimusvihkossa oli tällainen vaatimus: „ettei rokulista johtuva palkanvähennys ylittäisi yhtä ruplaa ja että isäntäkin maksaisi hänen takiaan tehdyistä rokuli-päivistä, kuten esimerkiksi koneiden seisomis- ja korjausajalta, ja että tässä tarkoituksessa jokainen rokuli-päivä merkittäisiin tilikirjaan”.— Työläisten ensimmäinen vaatimus (ettei sakko rokulista ylittäisi yhtä ruplaa) on täytetty ja se sisältyy vuoden 1886 sakkolakiin. Toista vaatimusta (että isäntä maksaisi hänen takiaan tehdyistä rokuli-päivistä) ei ole täytetty, ja työläisten on edelleenkin vaadittava sen täyttämistä. Jotta taistelu tällaisesta vaatimuksesta olisi menestyksellistä, on välttämätöntä, että kaikilla työläisillä olisi selvä käsitys lain epäoikeudenmukaisuudesta, selvä käsitys siitä, mitä on vaadittava. Jokaisessa eri tapauksessa, kun jokin tehdas seisoo eivätkä työläiset saa palkkaa, työläisten on herätettävä kysymys tämän tapauksen epäoikeudenmukaisuudesta, heidän on vaadittava, että niin kauan

* On pantava merkille, että siihen aikaan (1884/85) sellaisia tehtaiden seisokki-tapauksia, joihin työläiset eivät olleet syyssä, oli sangen usein, sillä niihin aikoihin oli kauppa- ja teollisuuspuola: tehtailijat eivät saaneet tavaraa kaupaksi ja he pyrkivät supistamaan tuotantoa. Esim. suuri Voznesenskin manufaktuuri (Moskovan läänissä Moskovan—Jaroslavl'n rautatien Talitsyn aseman lähellä) supisti Joulukuussa 1884 viikon työpäivien määrän neljään. Urakatyössä olevat työläiset vastasivat siihen lakolla, joka päättyi tammikuun alussa 1885 siihen, että tehtailija teki myönnytyksiä.

kuin tehtailijan kanssa tehtyä sopimusta ei ole purettu, tehtailija on velvollinen maksamaan jokaiselta päivältä, työläisten on ilmoitettava asiasta tarkastajalle, jonka selitykset osoittavat työläisille, ettei laki todellakaan puhu tästä, ja siten ne aiheuttavat lain pohdintaa työläisten keskuudessa. Tilaisuuden sattuessa työläisten on käännettävä oikeuden puoleen pyynnöllä, että tehtailijalta perittäisiin urakkamaksu,— ja vihdoin esitettävä yleiset vaatimukset palkan maksusta seisokkipäiviltä.

Kolmas sakottamisen syy — „järjestyksen rikkominen”.— Laki katsoo järjestyksen rikkomiseksi seuraavat 8 tapausta: 1) „työstä myöhästyminen tai omavaltainen työstä poistuminen” (puhuimme jo äsken siitä, miten tämä pykälä eroaa rokulista); 2) „säädettyjen tulenkäsittelysääntöjen rikkominen tehdashuoneistoissa, niissä tapauksissa, jolloin tehtaan isännöitsijä ei katso tarpeelliseksi 105. pykälän 1. huomautuksen nojalla purkaa työläisen kanssa tehtyä palkkaus-sopimusta”.— Se merkitsee, että työläisen rikkoessa tulenkäsittelysääntöjä laki antaa tehtailijan valita — joko sakottaa työläistä tahi ajaa hänet pois („purkaa palkkaus-sopimus”, kuten laissa on sanottu); 3) „puhtauden ja siisteyden rikkominen tehdashuoneistoissa”; 4) „hiljaisuuden rikkominen työn aikana meluamalla, huutamalla, torailemalla, riitelemällä tai tappelemalla”; 5) „tottelemattomuus”. Tähän pykälään nähden on huomautettava, että tehtailijalla on oikeus sakottaa työläistä „tottelemattomuudesta” vain silloin, kun työläinen on jättänyt täyttämättä laillisen vaatimuksen, s. o. vaatimuksen, joka perustuu sopimukseen.— Jos on esitetty jokin mielivaltainen vaatimus, joka ei perustu työläisen ja isännän väliseen sopimukseen, niin silloin ei saa sakottaa „tottelemattomuudesta”. Esimerkiksi, työläinen tekee työtä urakkatyöehdoilla. Mestari kehoittaa häntä jättämään sen ja tekemään toista työtä. Työläinen kieltäytyy.— Tässä tapauksessa olisi väärin sakottaa tottelemattomuudesta, sillä työläinen on sopinut vain yhdestä työstä, ja koska hän tekee urakkatyötä, niin toiseen työhön siirtyminen merkitsee hänelle ilmaiseksi työskentelemistä; 6) „juovuksissa työhön tulo”; 7) „kiellettyjen rahapeliin pelaaminen (korttipeli, kruununheitto j.n.e.)” ja 8) „tehtaan sisäisten järjestyssääntöjen rikkominen”. Nämä säännöt laatii kunkin tehtaan isäntä ja ne vahvistaa tehdastarkastaja.— Niistä painetaan otteita tilikirjoihin.— Työläisten on

luettava nuo säännöt ja tiedettävä ne voidakseen tarkastaa, sakotetaanko heitä oikein vaiko väärin sisäisten järjestyssääntöjen rikkomisesta.— On ymmärrettävä ero näiden sääntöjen ja lain välillä. Laki on sama kaikkia tehtaita varten; sisäiset järjestyssäännöt ovat kussakin tehtaassa erilaiset.— Lain vahvistaa tai kumoaa hallitsija; sisäiset järjestyssäännöt — tehdastarkastaja. Jos siis osoittautuu, että nuo säännöt ahdistavat työläisiä, niin ne voidaan saada kumotuksi valittamalla tarkastajalle (josta, jos hän antaa kielteisen vastauksen, voidaan valittaa tehdasasiain hallintoon). Osoittaaksemme, että on välttämätöntä ymmärtää ero lain ja sisäisten järjestyssääntöjen välillä, otamme esimerkiksi. Olettakaamme, että työläistä sakotetaan siitä, että hän ei tullut mestarin käskystä huolimatta työhön pyhäpäivänä tai työajan jälkeen.— Onko sellainen sakko oikea vai ei? — Vastauksen antamiseksi on tunnettava sisäiset järjestyssäännöt.— Ellei säännöissä ole sanottu mitään työläisen velvollisuudesta tulla vaadittaessa vapaa-aikana työhön, niin sakko on laitton. Mutta jos säännöissä on sanottu, että työläinen on velvollinen tulemaan päällystön vaatimuksesta työhön pyhinä ja vapaa-aikana, niin silloin sakko on laillinen.— Saadaksean tämän velvollisuuden kumotuksi työläisten ei ole valiteltava sakoista, vaan on vaadittava sisäisten järjestyssääntöjen muuttamista.— Kaikkien työläisten on sovittava keskenään, ja toimien yhdessä he voivat silloin saada aikaan tuon säännön kumoamisen.

IV

KUINKA SUURIA SAKOT VOIVAT OLLA?

Nyt me tunnemme kaikki tapaukset, joissa laki sallii työläisiä sakotettavan.— Tarkastakaamme, mitä laki sanoo sakkojen suuruudesta? Laki ei säädä sakkoja yhtä suuriksi kaikissa tehtaissa. Se määrää vain äärirajan, jonka yli sakot eivät saa nousta. Tämä ääriraja osoitetaan erikseen kutakin kolmea sakottamistapausta varten (kelvoton työ, rokulointi ja järjestyksen rikkominen).— Nimittäin rokulisakkojen ääriraja on seuraava: päiväpalkalla työskentelevälle — korkeintaan kuuden päiväansion summa (siihen luettuna sakot koko kuukaudelta), toisin sanoen yhden kuukauden sisällä rokuleista ei saa sakottaa enempää kuin kuuden päivän

ansiolla *. Jos työstä maksetaan urakkapalkkaa, niin rokulisakon raja on silloin rupla päivältä ja yhteensä korkeintaan 3 ruplaa kuukaudessa. Rokuloidessaan työläinen menettää sen lisäksi palkan koko rokuliajalta. Edelleen, järjestyksen rikkomisesta sakotuksen äärirajana on rupla kustakin rikkomuksesta. Mitä vihdoin tulee sakkoihin kelvottomasta työstä, niin niiden suhteen laissa ei ole määrätty mitään äärirajaa.— On määritelty vielä eräs kaikkien yhteenlaskettujen sakkujen ääri raja: rokulista, järjestyksen rikkomisesta ja kelvottomasta työstä yhteensä. Kaikki nuo sakot yhteensä „eivät saa ylittää yhtä kolmasosaa ansiosta, joka työläiselle todella kuuluu säädettyyn maksu aikaan mennessä”. Toisin sanoen, jos työläisen kuuluu saada, sanokaamme, 15 ruplaa, niin lain mukaan häneltä ei saa ottaa sakkoo enempää kuin 5 ruplaa kaikista järjestyksen rikkomuksista, rokuleista ja kelvottomasta työstä yhteensä. Jos sakkoja kertyy enemmän, niin tehtailijan on pienennettävä niitä. Mutta siinä tapauksessa laki antaa tehtailijalle vielä toisen oikeuden: nimittäin tehtailijalla on oikeus purkaa sopimus, jos työläiseltä kuuluu perittäväksi sakkoja enemmän kuin kolmasosa palkasta **.

Näistä lakisäännöistä, jotka koskevat sakkujen ylintä rajaa, on sanottava, että ne ovat liian ankaria työläiselle ja puolustavat yksistään tehtailijaa työläisten vahingoksi.— Laki sallii ensinnäkin liian suuria sakkoja — yhteen kolmasosaan ansiosta. Ne ovat säädyttömän korkeita sakkoja. Verratkaamme tuota ääri rajaa tunnettuihin tapauksiin, jolloin sakot ovat olleet erittäin suuria. Vladimirin läänin tehdastarkastaja hra Mikulin (joka on kirjoittanut kirjan uudesta, vuoden 1886 laista) kertoo, miten suuria sakot olivat ennen tätä lakia. Sakot olivat suurimpia kutomateollisuudessa, ja kovimmat sakot kutomatehtaassa muodostivat 10% työläisen palkasta, s.o. *kymmenesosan ansiosummasta*.— Vladimirin läänin tehdastarkastaja hra Peskov tuo toimintakertomuksessaan *** esimerkkejä erikoisen suurista sakoista: suurin niistä on 5 ruplan 31 kopeekan sakko

* Yhden päivän rokulin sakkorajaa päiväpalkalla olevalle ei ole osoitettu. On vain sanottu: „työläisen palkkaa vastaavasti”. Sakkujen suuruus on osoitettu tarkasti kunkin tehtaan sakkotaulukossa, kuten heti saamme nähdä.

** Työläinen, jonka mielestä tämä sopimuksen purkaminen on vääärä teko, voi valittaa oikeuteen, mutta näitä tällaisia valituksia varten on säädetty kovin lyhyt valitus aika: yksi kuukausi (tietenkin erottamispäivästä lukien).

*** Ensimmäinen toimintakertomus on vuodelta 1885. Vain ensimmäiset tehdastarkastajain kertomukset julkaistiin. Hallitus lopetti heti kertomusten julkaisemisen.— Tehtaissa mahtoi olla kelpo järjestys, kun pelättiin julkaista kuvauksia siitä.

palkan ollessa 32 rpl. 31 kop. Se tekee 16,4% (16 kopeekkaa ruplalta), s.o. *vähemmän kuin kuudesosan ansiosta*. Tällaista sakkoa sanotaan suureksi, eikä sitä sano työläinen, vaan tarkastaja. Mutta lakimme sallii otettavan *kaksi kertaa* suurempia sakkoja, *kolmanneksen ansiosta*, 33 $\frac{1}{3}$ kopeekkaa ruplalta! Joltisenkin säädyllisissä tehtaissa ei nähtävästi ole ollut sellaisia sakkoja, jollaisia lakimme sallivat.— Ottakaamme T. S. Morozoville kuuluvan Nikolskojen manufaktuurin sakot ennen vuoden 1885 tammikuun 7 päivän lakkoo. Todistajain lausuntojen mukaan sakot olivat tässä tehtaassa suuremmat kuin muissa lähiseudun tehtaissa. Ne olivat niin säädyttömiä, että 11.000 henkilöä menetti kokonaan kärsivällisyytensä.— Varmaankaan emme erehdy, kun otamme säädyttömästä sakottamisesta esikuvaksi tämän tehtaan.— Kuinka suuria sakkoja siellä sitten oli? — Kuten jo sanoimme, kutojamestari Shorin todisti oikeudessa, että sakot nousivat aina puoleen palkkaan saakka ja olivat yleensä 30—50%, 30—50 kopeekkaa ruplalta.— Mutta tätä lausuntoa ei ensinnäkään ole varmistettu tarkoilla numero-tiedoilla, ja toiseksi, se koskee joko erinäisiä tapauksia tahi yhtä työosastoa.— Lakkolaisia vastaan nostetussa oikeusjutussa saatettiin julkisuuteen eräitä tietoja sakoista.— Esitettiin tietoja ansioista (kuukausiansiot) ja sakoista 17 eri tapauksessa: koko ansiosumman ollessa 179 rpl. 6 kop. sakot tekivät 29 rpl. 65 kop. Se tekee 16 kop. sakkoja 1 ruplan ansiota kohti. Suurin sakko näissä kaikissa 17 tapauksessa oli 3 rpl. 85 kop. 12 ruplan 40 kop. palkasta. Se on 31 $\frac{1}{2}$ kop. ruplalta — siis kuitenkin vähemmän kuin se, minkä lakimme sallii.— Mutta on parasta ottaa koko tehdasta käsittävät tiedot.— Vuonna 1884 sakot olivat suuremmat kuin edellisinä vuosina: ne tekivät 23 $\frac{1}{4}$ kop. ruplalta (tämä on suurin luku: sakot tekivät 20 $\frac{3}{4}$ — 23 $\frac{1}{4}$ %). Siis tehtaalla, joka tuli kuu'uisaksi säädyttömän suurista sakoista,— sakot olivat kuitenkin pienemmät kuin ne, jotka Venäjän laki sallii!.. Kerrassaan mainio lainsuoja työläisille, sanos muuta! — Morozovin tehtaan lakkolaiset vaativat: „sakot eivät saa olla enempää kuin 5% ansaitulta ruplalta ja sitä paitsi on välttämätöntä, että työläistä varotetaan huonosta työstä eikä kutsuta antamaan selityksiä enempää kuin kaksi kertaa kuukaudessa”. Lakiemme sallimia sakkoja voidaan verrata vain joihinkin koronkiskurin korkoihin. Tuskinpa kukaan tehtailija rohkenee nostaa sakot

niin suuriksi; laki kyllä sallii, mutta työläiset eivät salli*.

Sakkojen suuruutta koskeville laeillemme on ominaista paitsi säädytön kiristys, myös hirvittävä epäoikeudenmukaisuus. Jos sakko on liian suuri (enemmän kuin kolmasosa), niin tehtailija voi purkaa sopimuksen, mutta työläiselle ei ole annettu samaa oikeutta, s.o. oikeutta lähteä pois tehtaasta, jos häntä on sakotettu niin paljon, että sakot ylittävät kolmanneksen ansiosta. On selvää, että laki huolehtii vain tehtailijasta, ikään kuin yksistään työläiset olisivat syyssä sakkoihin. Mutta todellisuudessa jokainen tietää, että tehtailijat usein lisäävät sakkoja ilman minkäänlaista työläisten syytä, esim. pakoittaakseen työläisiä tekemään lujemmin työtä. Laki suojelee vain tehtailijaa huolimattomalta työläiseltä, mutta ei suojele työläistä liiaksi ahdistelevilta tehtailijoilta. Näin ollen työläisillä ei siis ole, keneltä etsiä suojaa. Heidän itsensä on ajateltava itseään ja taistelua tehtailijoita vastaan.

V

MINKÄLAINEN ON SAKOTTAMISJÄRJESTYS?

Olemme jo sanoneet, että lain mukaan sakot määrätään tehtaan isännöitsijäin „yksilöllisen vallan nojalla”. Heidän määräyksiään koskeviin valituksiin nähden laki sanoo: „Tehtaan isännöitsijän antamista työläisten sakotusmääräyksistä ei voida valittaa. Mutta jos tehdastarkastuksen virkailijain käydessä tehtaalla työläisten tekemistä ilmoituksista käy selville, että heitä on sakotettu lain vaatimusten vastaisesti, niin isännöitsijä asetetaan edesvastuuseen”.— Tämä päätös, kuten näette, on sängen epäselvä ja ristiriitainen: toisaalta työläiselle sanotaan, että sakottami-

* Ei voida olla mainitsematta tämän johdosta, että Pietarin piirikunnan entinen tehtaiden ylitarkastaja hra Mihailovski katsoo oikeudenmukaiseksi nimittää tällaista lakia „todella humaniseksi (ihmisystävälliseksi) reformiksi, joka tekee mitä suurinta kunniaa Venäjän keisarillisen hallituksen huolenpidolle työläisluokista”. (Tällainen lausunto on Venäjän tehdasteollisuuskirjassa, jonka Venäjän hallitus julkaisi vuonna 1893 ollutta Chicagon maailmannäyttelyä varten.) Sellaista on Venäjän hallituksen huolehtivaisuus!! Ennen lakia oli ilman minkäänlaista lakiakin tehtailijain keskuudessa vielä sellaisia rosvoja, jotka pidättivät työläiseltä 23 kop. ruplalta. Mutta laki, joka huolehtii työläisistä, on säättänyt, ettei saa pidättää enempää kuin 33 1/2 (kolmekymmentä kolme kokonaista ja yksi kolmasosa) kopeekkaa ruplalta! Mutta kolmekymmentä kolme kopeekkaa ilman kolmasosaa saa nyt jo perä lain nojalla.—Tosiaankin, „todella humaninen reformi”!

sesta ei saa valittaa. Mutta toisaalta sanotaan, että työläiset voivat „ilmoittaa” tarkastajalle „lainvastaisesta” sakottamisesta. „Ilmoittaa laittomuudesta” ja „valittaa laittomuudesta”,— henkilö, jolla ei ole ollut tilaisuutta tutustua Venäjän lakeihin, kysynee, mikä ero siinä on? Eroa ei ole, mutta tämän kieron lakipykälän tarkoitus on varsin selvä: laki on pyrkinyt rajoittamaan työläisen oikeutta valittaa tehtailijain määräämistä epäoikeudenmukaisista ja laittomista sakoista. Kun nyt joku työläinen valittaa tarkastajalle laittomasta sakosta, niin tarkastaja voi vastata hänelle: „Laki ei salli valittaa sakotuksista”.— Löytyneekö montakaan työläistä, joka tuntee tämän viekkaan lain ja joka osaa tällöin vastata: „Minä en valita, minä vain ilmoitan”.— Sitä vartenhan tarkastajat on asetettukin, että valvoisivat työläisten ja tehtailijain välisiä suhteita koskevien lakien noudattamista. Tarkastajat ovat velvollisia ottamaan vastaan kaikenlaisia ilmoituksia lain rikkomisesta. Sääntöjen mukaan (kts. finanssiministerin hyväksymää „Evästystä tehdastarkastuksen virkailijoille”) tarkastajalla pitää olla vastaanottopäivät, vähintään yksi päivä viikossa, suullista keskustelua varten niiden henkilöiden kanssa, jotka sitä tarvitsevat, ja näistä päivistä on kaikissa tehtaissa ripustettava ilmoitus.— Siis kun työläiset tulevat tuntemaan lain ja päättävät järkähtämättömästi olla sallimatta mitään poikkeuksia siitä,— niin silloin edellä esitellyn lain viekkaus osoittautuu turhaksi, ja työläiset pystyvät saamaan aikaan lain noudattamisen.— Onko heillä oikeus saada takaisin sakkorahat, jos ne on väärin otettu? Terveellä järjellä harkiten olisi tietenkin vastattava: kyllä. Eihän voida sallia, että tehtailija saa sakottaa väärin työläistä ja olla palauttamatta väärin pidätettyjä rahoja. Mutta osoittautuu, että tätä lakia valtioneuvostossa käsiteltäessä siitä oli päätetty *tarkoituksella* vaieta. Valtioneuvoston jäsenet olivat olleet sitä mieltä, että jos työläisille annetaan oikeus vaatia takaisin väärin otetut rahat, niin se „heikentää työläisten silmissä sitä merkitystä, joka tehtaan isännöitsijälle halutaan antaa järjestyksen ylläpitämiseksi työläisten keskuudessa”. Sillä tavalla valtiomiehet ajattelevat työläisistä! Jos tehtailija on ottanut työläiseltä rahat väärin, niin työläiselle ei pidä antaa oikeutta vaatia niitä takaisin. Miksi sitten työläiseltä otetaan hänen rahansa? — Siksi, että valitukset „heikentävät isännöitsijain merkitystä”! Siis.

„isännöitsijän merkitys” ja „järjestyksen ylläpitäminen tehtaissa” pysyvät pystyssä vain siksi, että työläiset eivät tiedä oikeuksiaan „eivätkä uskalla” valittaa päällystöstä, vaikka se rikkoisikin lakia! Valtiomiehet siis suorastaan pelkäävät sitä, ettei työläisten päähän vain pälkähttäisi valvoa, onko sakotukset oikeita! Työläisten on kiittäminen valtioneuvoston jäseniä heidän avomielisyydestään, joka osoittaa työläisille, mitä he voivat odottaa hallitukselta. Työläisten on näytettävä, että he pitävät itseään samanlaisina ihmisinä kuin ovat tehtailijatkin eivätkä aio sallia kohdeltavan itseään kuin puhekyvyttömiä eläimiä. Siksi työläisten onkin pidettävä velvollisuutenaan sitä, etteivät jätä ainoatakaan väärää sakottamistapausta ilman valitusta, esittävät välttämättä vaatimuksen rahojen palauttamisesta,— joko tarkastajalle, tai, jos hän hylkää, oikeuteen.— Käyköön niin, etteivät työläiset saa mitään tarkastajalta enempää kuin oikeudeltakaan, mutta heidän ponnistuksensa eivät sittenkään ole hyödyttömiä: ne avaavat työläisten silmät, osoittavat heille, miten meidän lakimme suhtautuvat työläisten oikeuksiin.

Nyt me siis tiedämme, että sakot määrää isännöitsijä „yksilöllisen vallan nojalla”.— Mutta jokaisessa eri tehtaassa sakot voivat olla eri suuruisia (sillä lakihan säätää vain sen äärirajan, jota suurempaa sakkoa ei saa määrätä), sisäiset järjestyssäännöt voivat olla erilaiset. Sen takia laki vaatii, että kaikki rikkomukset, joista sakotetaan, ja sakon suuruus kustakin rikkomuksesta osoitetaan etukäteen *sakkotaulukossa*. Tämän taulukon laatii kukin tehtailija erikseen ja sen vahvistaa tehdastarkastaja. Laki vaatii asettamaan sen näkyville jokaiseen työosastoon.

Jotta voitaisiin valvoa, onko sakot määrätty oikein ja kuinka paljon niitä määrätään, on välttämätöntä, että poikkeuksetta kaikki sakot on merkitty kirjoihin oikein. Laki vaatii, että sakot on merkittävä työläisen tilikirjaan „viimeistään kolmen päivän kuluttua sakon määräämisen jälkeen”. Tästä merkinnästä pitää ilmetä ensinnäkin sakottamisen syy (s.o. mistä on sakotettu,— kelvottomasta työstäkö ja nimenomaan millaisesta, rokulista vaiko järjestyksen rikkomisesta ja nimenomaan millaisesta) ja toiseksi sakon suuruus.— Sakkojen merkitseminen tilikirjaan on välttämätöntä siksi, että työläiset voisivat tarkastaa, onko sakko määrätty oikein, ja jättää ajoissa valituksen, jos ilmenee jotain lai-

tonta. Kaikki sakot on merkittävä vielä erikoiseen rihmatuun kirjaan, joka on oltava jokaisella tehtaalla, että tehdastarkastus voisi tarkastaa sakot.

Tämän johdosta on ehkä paikallaan sanoa pari sanaa valituksista tehtailijoita ja tarkastajia vastaan, sillä työläiset enimmäkseen eivät tiedä, miten ja kenelle on valitettava.— Laki sanoo, että kaikista tehtaalla tapahtuneista lainrikkomuksista on valitettava tehdastarkastajalle. Hän on velvollinen ottamaan vastaan suullisia ja kirjallisia ilmoituksia tyytymättömyydestä. Ellei tehdastarkastaja hyväksy pyyntöä, niin silloin voidaan ilmoittaa vanhimmalle tarkastajalle, jolla myös pitää olla vastaanottopäivät valitusten kuulemista varten.— Sen lisäksi pitää vanhimman tarkastajan kanslian olla auki *joka päivä* niitä varten, jotka tarvitsevat todistuksia, selityksiä tai anomuksia (kts. „Evästys tehdastarkastuksen virkailijoille”, § 18). Tarkastajan päätöksestä voidaan valittaa Läänin tehdasasiain hallintoon*. Näitä valituksia varten on laissa säädetty kuukauden määräaika siitä päivästä lukien, jolloin tarkastaja on antanut määräyksensä. Edelleen, Tehdasasiain hallinnon päätöksistä voidaan valittaa saman ajan kuluessa finanssiministerille.

Kuten näette, laissa on osoitettu hyvin paljon henkilöitä, joille voidaan valittaa. Ja sitä paitsi sekä tehtailijalla että työläisellä on yhtäläinen valitusoikeus. Onnettomuus on vain siinä, että tuo suojelu jääkin vain paperille. Tehtailijalla on täysi mahdollisuus tehdä valituksia — hänellä on vapaata aikaa, on varoja asianajajan palkkaamiseen j.n.e., ja siksi tehtailijat todellakin esittävät valituksia tarkastajista, menevät aina ministerille saakka ja ovat jo saaneet erilaisia huojennuksia. Mutta työläisen suhteen tuo valitusoikeus on pelkkiä sanoja, joilla ei ole mitään merkitystä. Hänellä ei ensinnäkään ole aikaa kulkea tarkastajien luona ja kanslioissa hän tekee työtä, ja „rokulista” häntä saketetaan. Hänellä ei ole rahaa asianajajan palkkaamiseen. Hän ei tunne lakeja eikä sen vuoksi voi pitää kiinni oikeuksistaan. Eikä päällystö ole ainoastaan huolehtimatta siitä, että työläiset tuntisivat lait, vaan päinvastoin yrittää salata ne työläiseltä. Sille, joka ei usko tätä, esitämme seuraavan

* Ketä kuuluu Tehdasasiain hallintoon? Kuvernööri, prokuraattori, santarmihallinnon päällikkö, tehdastarkastaja ja *kaksi tehtailijaa*.— Jos tähän lisättäisiin vankilan päällikkö ja kasakkajoukkojen komentaja, niin siinä olisivatkin kaikki ne virkamiehet, jotka toteuttavat „Venäjän keisarillisen hallituksen huolenpitoa työläisluokista”.

säännön „Evästyksestä tehdastarkastuksen virkailijoille” (tämän evästyksen on vahvistanut ministeri ja siinä selitetään tehdastarkastajain oikeuksia ja velvollisuuksia): „Kaikenlaiset selitykset teollisuuslaitoksen omistajalle tai sen isännöitsijälle lain ja sen kehittämiseksi julkaistujen pakollisten päätösten rikkomisesta tehdastarkastaja antakoon vain silloin, kun työläisiä ei ole läsnä” *. Sillä tavalla. Kun tehtailija rikkoo lakia, niin tarkastaja ei saa puhua hänelle siitä *työläisten läsnäollessa*: ministeri kieltää! Muuten työläiset saattavat tosiaankin tulla tuntemaan lain ja alkavat vaatia sen täyttämistä! Ei „Moskovskije Vedomosti” suotta kirjoittanut, että se olisi pelkkää „turmelusta”!

Jokainen työläinen tietää, että valittaminen, varsinkin tarkastajasta, on hänelle miltei kokonaan mahdotonta. Emme tietenkään tahdo sanoa, ettei työläisten olisi tehtävä valituksia: päinvastoin, aina, kun on olemassa edes jonkinlainen mahdollisuus, on ehdottomasti valitettava, sillä vain siten työläiset tulevat tuntemaan oikeutensa ja oppivat ymmärtämään, kenen etuja silmälläpitäen tehdaslait on kirjoitettu. Haluamme vain sanoa, ettei valituksilla saada aikaan mitään vakavaa ja yleistä työläisten aseman parannusta. Siihen on vain yksi keino — se, että työläiset liittyvät yhteen puolustaakseen oikeuksiaan, taistellakseen isäntien harjoittamaa ahdistelua vastaan, saadakseen siedettävemmän palkan ja lyhyemmän työpäivän.

VI

MIHIN SAKKORAHAT ON LAIN MUKAAN KÄYTETTÄVÄ?

Siirtykäämme nyt viimeiseen sakkoja koskevaan kysymykseen: miten sakkorahat käytetään? — Olemme jo sanoneet, että ennen vuotta 1886 nämä rahat menivät tehtailijain taskuun. Mutta tuo järjestys vei niin moniin vääriinkäytöksiin ja ärsytti työläisiä siinä määrin, että isännät itse alkoivat tajuta, että on välttämätöntä lopettaa tuo systeemi. Muutamissa tehtaissa tuli itsestään tavaksi antaa työläisille apurahoja sakkorahoista. Esim. samaisen Morozovin tehtaassa oli jo ennen vuoden 1885 lakkoa säädetty, että tupakanpoltosta ja viinan tuonnista perittyjen sakkorahojen on

* Huomautus „Evästyksen” 26. pykälään.

mentävä vammoja saaneiden avustamiseen, mutta kelvottomasta työstä perittyjen sakkorahojen — isännälle.

Uusi, vuoden 1886, laki määräsi yleiseksi säännöksi, että sakkorahat eivät saa mennä isännän taskuun. Laissa on sanottu: „Työläisiltä perityt sakkorahat käytetään jokaisella tehtaalla tehtaan johtokunnan hoidettavana pidettävän erikoisen rahaston muodostamiseen. Tätä rahastoa voidaan käyttää tarkastajan luvalla vain työläisten omiin tarpeisiin niiden ohjeiden mukaan, joita antaa finanssiministeri sopien niistä sisäasiain ministerin kanssa”. Lain mukaan sakkorahat pitää siis käyttää vain työläisten omiin tarpeisiin. Sakkorahat ovat työläisten omia, heidän palkastaan pidettyjä rahoja.

Sakkorahaston käytösäännöt, joista laissa puhutaan, julkaistiin vasta vuonna 1890 (joulukuun 4 pnä), s.o. kokonaista 3 1/2 vuotta lain julkaisemisen jälkeen. Säännöissä on sanottu, että sakkorahat käytetään *etupäässä* seuraaviin työläisten tarpeisiin: „a) ainaaksi työkykynsä menettäneiden tai sairauden takia väliaikaisesti työhön kykenemättömien työläisten apurahoiksi”. Ruumiinvamman saaneet työläiset jäävät nykyään tavallisesti ilman mitään toimeentulovaroja. Käydäkseen oikeutta tehtailijaa vastaan he menevät tavallisesti niiden asianajajain elätettäviksi, jotka hoitavat heidän oikeusjuttujaan ja jotka työläiselle antamiensa almujen tilalle ottavat itselleen valtaosan tuomion määräämästä korvauksesta. Mutta jos työläinen voi oikeuden kautta saada vain vähäisen korvauksen, niin hän ei edes löydä asianajajaa. Näissä tapauksissa on välttämättä käytettävä sakkorahoja; sakkorahastosta saadun apurahan avulla työläinen tulee jonkin aikaa toimeen ja voi saada asianajajan hoitamaan oikeusjuttua isäntää vastaan, joutumatta puutteen vuoksi isännän alaisesta velkaorjuudesta velkaorjuuteen asianajajalle. Sairautensa takia työnsä menettäneiden työläisten on myöskin otettava apurahoja omasta sakkorahastostaan*.

Tämän sääntöjen ensimmäisen pykälän selitykseksi Pietarin tehdasasiain hallinto on päättänyt, että apurahoja on annettava lääkärintodistuksen perusteella eikä niiden määrä saa olla suurempi kuin puolet entisestä ansiosta. Huomautamme sulkumerkeissä, että Pietarin tehdashallinto teki

* On itsestään selvää, että apurahan saaminen sakkorahastosta ei riistä työläiseltä oikeutta vaatia tehtailijalta korvausta esim. ruumiinvamman vuoksi.

tämän päätöksensä istunnossaan huhtikuun 26 p:nä 1895. Selitys tuli siis 4 1/2 vuotta sääntöjen julkaisemisen jälkeen ja säännöt 3 1/2 vuotta lain säätämisen jälkeen. Täten siis *tarvittiin kaikkiaan kahdeksan vuotta yksistään siihen, että laki tuli riittävästi selitetyksi!!* Montakohan vuotta tarvitaan nyt siihen, että kaikki tulisivat tuntemaan lain ja että sitä todellakin ruvettaisiin noudattamaan?

Toiseksi, sakkorahastosta annetaan „b) apurahoja raskaudentilan loppuvaiheessa oleville työläisnaisille, jotka ovat keskeyttäneet työnteon 2 viikkoa ennen synnyttämistä”. Pietarin tehdasasiain hallinnon selityksen mukaan avustusta saa antaa vain 4:n viikon aikana (kaksi viikkoa ennen synnytystä ja kaksi viikkoa sen jälkeen) ja sen suuruus saa olla enintään puolet entisestä ansiosta.

Kolmanneksi, apurahoja annetaan „c) kun tulipalon tai muun onnettomuuden takia omaisuus katoaa tai turmeltu”. Pietarin tehdasasiain hallinnon selityksen mukaan tällaisen tapahtuman todisteeksi on esitettävä poliisin todistus, eikä apurahan määrä saa olla suurempi kuin 2/3 puolen vuoden ansiosta (s.o. korkeintaan neljän kuukauden ansio).

Vihdoin neljänneksi, apurahoja annetaan „d) hautausrahoiksi”. Pietarin tehdasasiain hallinnon selityksen mukaan näitä apurahoja annettakoon vain kyseessäolevassa tehtaassa työssä olleiden ja kuolleiden työläisten tai heidän vanhempiensa ja lastensa hautaamista varten.— Apurahan suuruus 10—20 ruplaa.

Tällaiset ovat ne säännöissä mainitut 4 tapausta, jolloin annetaan apurahaa.— Mutta työläisillä on oikeus saada apurahaa muissakin tapauksissa: säännöissä on sanottu, että apurahaa annetaan „etupäässä” näissä 4 tapauksessa. Työläisillä on oikeus saada apurahaa kaikenlaisiin eikä vain mainittuihin tarpeisiin. Pietarin tehdasasiain hallintokin sanoo sakkosääntöjen selityksessä (tämä selitys on ripustettu nähtäväksi kaikissa tehtaissa): „Apurahan määrääminen kaikissa muissa tapauksissa tehdään tehdastarkastuksen luvalla”, ja samalla Hallinto lisäsi, että apurahat eivät missään tapauksessa saa vähentää tehtaan menoja erilaisiin laitoksiin (esim. kouluihin, sairaaloihin y.m.s.) ja pakollisiin kulunkeihin (esim. työläisten huoneustojen kunnostamiseen, lääkärinapuun j.n.e.). Se merkitsee, että apurahojen antaminen sakkorahastosta ei anna tehtailijalle oikeutta pitää niitä omina menoinaan; ne eivät ole hänen

menojaan, vaan itsensä työläisten menoja. Tehtailijan menojen on jäätävä entisiksi.

Pietarin tehdasasiain hallinto on säätänyt vielä seuraavan säännön: „vakinaisesti annettavien apurahojen summa ei saa olla suurempi kuin puolet vuodessa karttuneista sakkorahoista”. Tässä erotetaan vakinaiset apurahat (joita annetaan määrätyn ajan kuluessa, esim. sairaalle tai vamman saaneelle) kerta-avustuksesta (jota annetaan keran, esim. hautausrahat tai apurahat tulipalon sattuesssa). Jotta rahaa jäisi kerta-avustuksiin vakinaiset apurahat eivät saa nousta yli puolen kaikista sakoista.

Miten voidaan saada apuraha sakkorahastosta? Sääntöjen mukaan työläisten on esitettävä pyyntö isännälle, joka tehdastarkastuksen luvalla myös antaa apurahan. Jos isäntä kieltää, on käännyttävä tarkastajan puoleen, joka voi määrätä apurahan oman valtansa nojalla.

Tehdasasiain hallinto voi antaa luotetuille tehtailijoille luvan jakaa pieniä apurahoja (15 ruplaan asti) tarkastajan lupaa kysymättä.

Sakkorahat 100 ruplaan saakka säilyttää isäntä, mutta suurempi summa viedään säästökassaan.

Kun jokin tehdas suljetaan, niin sen sakkorahasto luovutetaan läänin yleiseen työväenrahastoon. Siitä, miten tätä „työväenrahastoa” (josta työläiset eivät edes tiedä mitään eivätkä voikaan tietää) käytetään, ei säännöissä ole sanottu. On muka säilytettävä Valtionpankissa „siihen saakka, kunnes annetaan erikoismääräys”. Kun pääkaupungissakin tarvittiin 8 vuotta sääntöjen laatimiseen sakkorahastojen käytöstä eri tehtaissa,—niin täytynee varmaankin odottaa vuosikymmeniä, ennen kuin saadaan laadituksi säännöt „läänin yleisen työväenrahaston” käytöstä.

Sellaiset ovat sakkorahojen käytösäännöt. Kuten näette, ne ovat tavattoman monimutkaisia ja sekavia, eikä sen vuoksi olekaan ihme, etteivät työläiset vielä nytkään tiedä juuri laisinkaan niiden olemassaolosta. Tänä vuonna (1895) on Pietarin tehtaissa alettu ripustella ilmoituksia näistä säännöistä *. Työläisten on jo itsensä toimittava sen

* Näin ollen Pietarissa alettiin noudattaa vuoden 1886 sakkolakia vasta vuonna 1895. Mutta ylitarkastaja hra Mihailovski, josta olemme edellä maininneet, sanoi vuonna 1893, että vuoden 1886 lakia „noudatetaan nykyään tarkasti”.—Tästä pienestä esimerkistä näemme, kuinka julkeaa valhetta tehtaiden ylitarkastaja kirjoitti kirjassa, jonka tarkoituksena oli tutustuttaa amerikkalaisia Venäjän tehdasoloihin.

hyväksi, että kaikki tuntisivat nämä säännöt, että työläiset oppisivat suhtautumaan oikein sakkorahastosta annettaviin apurahoihin — etteivät he pitäisi niitä tehtailijan lahjana, almuna, vaan omina rahoinaan, jotka kerääntyvät heidän ansioistaan tehdyistä poisvedoista ja joita käytetään vain heidän tarpeisiinsa. Työläisillä on täysi oikeus vaatia, että heille annetaan näitä rahoja.

Näiden sääntöjen johdosta on puhuttava ensinnäkin siitä, miten niitä sovelletaan, minkälaista hankaluutta ja minkälaisia väärinkäytöksiä sen yhteydessä syntyy. Toiseksi, pitää katsoa, onko nämä säännöt laadittu oikeudenmukaisesti, puolustavatko ne riittävästi työläisten etuja.

Mitä tulee sääntöjen soveltamiseen, niin ennen kaikkea on viitattava Pietarin tehdasasiain hallinnon seuraavaan selitykseen: „Ellei kyseessäolevalla hetkellä ole sakkorahoja..., työläiset eivät voi esittää mitään vaatimuksia tehtaiden johdolle”. Mutta herää kysymys, kuinka työläiset saavat tietää, onko sakkorahoja vai ei, ja jos niitä on, niin paljonko? Tehdasasiain hallinto puhuu, aivan kuin työläiset tietäisivät sen, mutta hallinto ei ole kuitenkaan vaivautunut tekemään mitään sakkorahaston tilan ilmoittamiseksi työläisille, ei ole velvoittanut tehtailijoita ripustamaan ilmoituksia sakkorahoista.— Ajatteleekohan Tehdasasiain hallinto, että riittää, kun työläiset saavat tietää siitä isännältä, joka ajaa anojat pois, kun sakkorahoja ei ole? Se olisi hävytöntä, sillä silloin isännät suhtautuisivat apurahaa anovaan työläiseen kuin kerjäläiseen.— Työläisten on pyrittävä saamaan aikaan, että jokaisessa tehtaassa ripustetaan joka kuukausi ilmoitus sakkorahaston tilasta: paljonko rahaa on käytettävänä, paljonko saatiin viime kuukauden aikana, paljonko on käytetty ja „millaisiin tarpeisiin”? Muussa tapauksessa työläiset eivät tiedä, paljonko he voivat saada; he eivät tiedä, voidaanko sakkorahastosta tyydyttää kaikki vaatimukset vaiko vain osa niistä,— siinä tapauksessa olisi oikeudenmukaista valita kipeimmät tarpeet. Siellä täällä ovat parhaiten järjestetyt tehtaat itse ottaneet käytäntöön tällaiset ilmoitukset: Pietarissa siten tehdään kaiketikin Siemens ja Halske-tehtaalla ja valtion patruunatehtaalla. Kun työläinen jokaisessa keskustelussaan tarkastajan kanssa kiinnittää hellittämättä huomiota tähän seikkaan ja puhuu ilmoitusten ripustamisen välttämättömyydestä, niin silloin työläiset varmasti saavat aikaan sen, että se otetaan käytän-

töön kaikkialla. Edelleen, olisi erittäin mukavaa työläisille, jos tehtaissa otettaisiin käytäntöön painetut lomakkeet* apurahojen anomiseksi sakkorahastosta. Sellaiset lomakkeet on otettu käytäntöön esim. Vladimirin läänissä. Työläisen itsensä ei ole helppo kirjoittaa koko anomusta eikä hän sitä paitsi osaa kirjoittaa kaikkea, mitä vaaditaan, mutta lomakkeessa on kaikki osoitettu ja hänen tehtäväkseen jää vain kirjoittaa jätettyihin tyhjiin paikkoihin muutama sana. Ellei lomakkeita oteta käytäntöön, niin monien työläisten täytyy kääntyä kirjurien puoleen anomusten laatimiseksi, ja se vaatii kulunkeja. Itse pyynnöt apurahasta voivat tietenkin sääntöjen mukaan olla suullisiakin, mutta ensinnäkin työläisen on kuitenkin hankittava sääntöjen vaatima poliisin tai lääkärin kirjallinen todistus (anomuslomaketta käytettäessä todistuskkin kirjoitetaan tähän samaan lomakkeeseen), ja toiseksi, joku isäntä ei ehkä vastaakaan suulliseen pyyntöön, mutta kirjalliseen hän on velvollinen antamaan vastauksen. Painetut anomukset, jotka jätetään tehtaan konttoriin, poistavat apurahojen anonnalta kerjäämisluonteen, minkä isännät pyrkivät sille antamaan. Monet tehtailijat ovat erittäin tyytymättömiä siihen, että sakkorahat, kuten laki määrää, eivät mene heidän taskuihinsa, vaan työläisten tarpeisiin. Siksi onkin keksitty paljon metkuja ja juonia työläisten ja tarkastajien pettämiseksi ja lain kiertämiseksi. Varottaaksemme työläisiä kerromme eräistä tällaisista juonista.

Eräät tehtailijat eivät ole vieneet sakkoja kirjaan sakkoina, vaan työläiselle annettuina rahaerinä. Työläistä sakotetaan ruplalla, mutta kirjaan merkitään, että työläiselle on annettu rupla. Kun tämä rupla pidetään palkasta, niin se jääkin isännän taskuun. Se ei ole enää pelkkää lain kiertämistä, vaan suorastaan petosta, väärennystä.

Toiset tehtailijat ovat rokulisakkojen asemesta merkinneet työläiselle vähemmän työpäiviä, toisin sanoen, kun työläinen on ollut pois työstä sanokaamme yhden päivän viikossa, niin hänelle ei merkitä viittä päivää, vaan neljä: yhden päivän palkka (jonka pitäisi olla sakkona rokulista ja mennä sakkorahastoon) jää isännälle. Sekin on törkeää

* Toisin sanoen painetut anomukset, joihin itse pyyntö on valmiiksi painettu ja jätetty tyhjät paikat sitä varten, että niihin voidaan kirjoittaa tehtaan nimi, minkä vuoksi apurahaa pyydetään, asuinpaikka, allekirjoitus j.n.e.

petosta. Mainitsemme samalla, että työläiset ovat aivan suojattomia tuollaisia petoksia vastaan*, sillä heille ei ilmoiteta sakkorahaston tilaa. Vain silloin, kun joka kuukausi tehdään seikkaperäiset ilmoitukset (joissa on osoitettu sakkojen viikottaiset määrät kussakin työosastossa erikseen), työläiset voivat valvoa, että sakot todellakin joutuvat sakkorahastoon. Kuka sitten valvoo, että nämä kaikki merkinnät on tehty oikein, elleivät työläiset itse? Tehdastarkastajatko? Mutta miten tarkastaja saa selville, että nimenomaan juuri tuo numero on merkitty kirjaan petollisesti? Kertoessaan näistä petoksista tehdastarkastaja hra Mikulin huomauttaa:

„Kaikissa tuollaisissa tapauksissa väärinkäytösten paljastaminen oli tavattoman vaikeaa, ellei ollut suoranaista viittausta työläisten valitusten muodossa”. Itse tarkastaja tunnustaa, ettei hän voi havaita petosta, elleivät työläiset osoita sitä. Mutta työläiset eivät voi osoittaa sitä, ellei tehtailijoita velvoiteta ripustamaan sakkoilmoituksia.

Kolmannet tehtailijat ovat keksineet paljon mukavampia keinoja työläisten pettämiseksi ja lain kiertämiseksi,— sellaisia ovelia ja kieroja keinoja, että niihin on ollut vaikea käydä kiinni. Monet Vladimirin läänin puuvillakutomojen isännät eivät ole jättäneet tarkastajan vahvistettavaksi yhtä palkkataksaa kutakin kangaslajia varten, vaan kaksi, jopa kolmekin; palkkataksaan liitettyssä huomautuksessa on sanottu, että kutojat, jotka valmistavat moitteetonta tavaraa, saavat siitä maksun ylimmän hinnan mukaan, ne, jotka valmistavat huonompaa tavaraa — toisen palkkataksan mukaan, mutta tavara, joka katsotaan raakiksi, taksoitetaan alimman hinnan mukaan**. On selvää, missä tarkoituksessa tuollainen ovela konsti on keksitty: ylimmän ja alimman taksan välinen ero saatiin isännän taskuun, vaikka tämä ero todellisuudessa merkitsi sakkoa kelvottomasta työstä ja sen olisi siis pitänyt mennä sakkorahastoon. On selvää, että se oli törkeää lain kiertämistä, eikä ainoastaan sakkolain, vaan myöskin palkkataksan vahvistamista kos-

* Ja siitä, että tällaista petosta tehdään, kertoo nimenomaan Vladimirin läänin *tehdastarkastaja* hra Mikulin kirjassaan uudesta, vuoden 1886 laista.

** Tällaisia palkkataksoja on Pietarinkin tehtaissa; kirjoitetaan esim., että tletystä määrästä tavaraa työläinen saa 20 kopeekasta 50 kopeekkaan.

kevan lain kiertämistä; palkkataksa vahvistetaan sitä varten, ettei isäntä voisi mielivaltaisesti muuttaa palkkaa, mutta jos taksoja ei ole yksi, vaan useampia, niin on selvää, että silloin isännän sallitaan menetellä aivan mielivaltaisesti.

Tehdastarkastajat näkivät, että tuollaiset palkkataksat „ilmeisesti tähtäävät lain kiertämiseen” (kaiken tämän kertoo sama hra Mikulin yllämainituksessa kirjassa), mutta siitä huolimatta he „eivät katsoneet itsellään olevan oikeutta” evätä kunnioitettujen „herrojen” tehtailijain esitystä.

Sanos muuta. Ei se ole mitään helppoa — evätä tehtailijain esitys (tuo konsti ei ole yhden tehtailijan keksintö, vaan monen tehtailijan samanaikainen keksintö!). Entä jos lakia eivät yrittäisi kiertää „herrat” tehtailijat, vaan työläiset? Olisi mielenkiintoista tietää, löytyisikö silloin koko Venäjän valtakunnasta edes yksi tehdastarkastaja, joka „ei katsoisi itsellään olevan oikeutta” evätä työläisten yritykset kiertää lakia?

Näin ollen, tehdastarkastus vahvasti nämä kaksi- ja kolmi-kerroksiset palkkataksat ja ne otettiin käytäntöön. Mutta osoittautui, että kysymys palkkataksasta ei kiinnosta yksinomaan herroja tehtailijoita, jotka keksivät keinoja lain kiertämiseksi, eikä yksinomaan herroja tarkastajia, jotka eivät katso itsellään olevan oikeutta estää tehtailijoiden jaloja hankkeita, vaan sen lisäksi myöskin... työläisiä. Työläiset eivät ole tunteneet sellaista suopeaa armollisuutta herrojen tehtailijain petkutuksia kohtaan, vaan „ovat katsoneet itsellään olevan oikeuden” estää noita tehtailijoita pettämästä työläisiä.

Nuo palkkataksat — kertoo hra tarkastaja Mikulin — „saivat aikaan työläisten keskuudessa sellaista tyytymättömyyttä, että se oli eräänä pääsyyinä syntyneisiin levottomuuksiin raivonpurkauksin, jotka *vaativat* aseellisten voimien sekaantumista”.

Sellaista se on mailman meno! Ensin „ei katsottu olevan oikeutta” estää herroja tehtailijoita rikkomasta lakia ja petkuttamasta työläisiä, — mutta kun tuollaisista ruokottomuuksista kiukustuneet työläiset nousivat kapinaan, niin silloin „vaadittiin” aseellista voimaa! Miksi tätä aseellista voimaa „vaadittiin” työläisiä vastaan, jotka puolustivat *laillisia* oikeuksiaan, eikä tehtailijoita vastaan, jotka ilmei-

sesti rikkoivat lakia? Olkoon asia miten tahansa, mutta vasta työläisten kapinan jälkeen „kuvernöörin määräyksestä sellaiset palkkatakset poistettiin”. Työläiset veivät tahtonsa läpi. Eivät herrat tehdastarkastajat saaneet aikaan lakia, vaan itse työläiset, jotka osoittivat, etteivät he anna pilkata itseään ja kykenevät puolustamaan oikeuksiaan. „Sittemmin”, kertoo hra Mikulin, „tehdastarkastus kieltäytyi vahvistamasta sellaisia taksoja”. Näin siis työläiset opettivat tarkastajia soveltamaan lakia.

Mutta tämän opetuksen saivat ainoastaan Vladimirin tehtailijat. Tehtailijat ovat kuitenkin kaikkialla samanlaisia: sekä Vladimiris, Moskovassa että Pietarissa. Vladimirin tehtailijain tekemä lainkiertämisyritys ei onnistunut, mutta heidän keksimänsä menetelmä ei ainoastaan säilynyt, vaan eräs nerokas pietarilainen tehtailija kehitti sitä täydellisemmäksi.

Mihin perustui Vladimirin tehtailijain menetelmä? Siihen, ettei käytetä sanaa sakko, vaan vaihdetaan se toisiin sanoihin. Kun sanon, että työläinen saa kelvottoman työnsä takia ruplaa vähemmän,—niin se on sakko ja se täytyy luovuttaa sakkorahastoon. Mutta kun sanon, että työläinen saa kelvottoman työnsä takia maksun alimman palkkataksan mukaan,—niin silloin se ei ole sakko, ja rupla joutuu minun taskuuni. Näin järkeilivät Vladimirin tehtailijat, joita työläisten toimesta kuitenkin oikaistiin. Voidaan järkeillä vielä vähän toisinkin. Voidaan sanoa: työläinen saa kelvottoman työnsä takia maksun *ilman* palkintolisää, silloin se ei taaskaan ole sakko, ja rupla joutuu isännän taskuun. Juuri tällaisen järkeilyn keksikin ovela pietarilainen tehtailija Jakovlev, konepajan omistaja. Hän sanoo näin: te saatte ruplan päivässä, mutta jos teillä ei tule olemaan mitään rikkomuksia —rokuleita, törkeyksiä eikä kelvotonta työtä, niin saatte 20 kopeekkaa „palkintolisää”. Mutta jos sattuu rikkomuksia, niin isäntä pidättää nuo 20 kopeekkaiset ja panee ne tietenkin taskuunsa,—sillä eiväthän ne ole sakkoa, vaan „palkintolisää”. Kaikki lait siitä, mistä rikkomuksista voidaan määrätä sakkoa ja miten paljon, miten sakkorahoja on käytettävä työläisten tarpeisiin,—ovat hra Jakovleville olemattomia. Lait on laadittu „sakoista”, mutta hänellä on „palkintolisiä”. Kekseliäs tehtailija puijaa yhä vieläkin työläisiä kieron juonensa avulla. Pietarin tehdastarkastajakaan nähtävästi „ei katso-

nut itsellään olevan oikeutta" estää häntä lain kiertämisessä. Toivokaamme, etteivät Pietarin työläiset jää jälkeen Vladimirin työläisistä ja opettavat tarkastajalle ja tehtailijalle, miten lakia on noudatettava.

Osoittaaksemme, kuinka suunnattomasti rahaa sakoista karttuu, esitämme tietoja sakkorahastojen suuruudesta Vladimirin läänissä.

Siellä alettiin antaa apurahaa helmikuussa 1891. Vuoden 1891 lokakuuhun mennessä oli annettu apurahaa 3.665 henkilölle yhteensä 25.458 rpl. 59 kop. Lokakuun 1 p:nä 1891 sakkorahasto teki 470.052 rpl. 45 kop. Sanottakoon ohimennen vielä eräästä sakkorahojen käytöstä. Erään tehtaan sakkorahasto teki 8.242 rpl. 46 kop. Tuo tehdas kärsi vararikon, ja työläiset jäivät talvella leivättä ja työttä. Silloin tästä rahastosta jaettiin 5.820 rpl. apurahaa työläisille, joita oli noin 800 henkilöä.

Lokakuun 1 päivästä 1891 lokakuun 1 päivään 1892 perittiin sakkorahoja 94.055 rpl. 47 kop. ja annettiin apurahaa 45.200 rpl. 52 kop.— 6.312 henkilölle. Nämä apurahat jakaantuivat avustusluokittain seuraavasti: 208 henkilölle annettiin työkyvyttömyyseläkettä kuukausittain yhteensä 6.198 rpl. 20 kop., siis yhtä henkilöä kohti tulee keskimäärin 30 rpl. vuodessa (tällaisia kerjäläismäisiä apurahoja määrätään samaan aikaan, kun kymmeniä tuhansia ruplia sakkorahoista on käyttämättä!). Edelleen, 1.037 henkilölle annettiin omaisuuden menettämisen takia 17.827 rpl. 12 kop., keskimäärin 18 rpl. henkilöä kohti. Raskaana oleville naisille annettiin 10.641 rpl. 81 kop. 2.669 tapauksessa, keskimäärin 4 rpl. kullekin (se annettiin kolmelta viikolta, yhdeltä ennen synnyttämistä ja kahdelta synnyttämisen jälkeen). Sairausapua annettiin 877 työläiselle 5.380 rpl. 68 kop., keskimäärin 6 rpl. kullekin. Hautausrahaa 4.620 rpl. 1.506 työläiselle (3 ruplaa kullekin), ja 15 henkilölle erilaisissa tapauksissa 532 rpl. 71 kop.

Olemme nyt riittävästi tutustuneet sakkorahasääntöihin ja siihen, miten näitä sääntöjä sovelletaan. Katsokaamme, ovatko nämä säännöt oikeudenmukaisia ja varjelevatko ne riittävästi työläisten oikeuksia.

Me tiedämme, että laissa on säädetty, että sakkorahat eivät kuulu isännälle, että niitä voidaan käyttää vain työläisten tarpeisiin. Rahojen käytösääntöjen piti saada ministerien vahvistus.

Mitä näistä säännöistä sitten on syntynyt? Nuo rahat on kerätty työläisiltä ja käytetään heidän tarpeisiinsa,— mutta säännöissä ei ole sanottu edes sitä, että isännät ovat velvollisia ilmoittamaan työläisille sakkorahaston tilasta. Työläisille ei ole annettu oikeutta valita edustajia valvomaan, että rahat siirretään sakkorahastoon oikein, sekä ottamaan vastaan työläisiltä anomuksia ja jakamaan apurahoja. Laissa oli sanottu, että apurahoja annetaan „tarkastajan luvalla”, mutta ministerien julkaisemien sääntöjen mukaan on käynyt niin, että apurahapyyntö on esitettävä *isännälle*. Miksi sitten on käännyttävä isännän puoleen? Eiväthän nuo rahat ole isännän, vaan työläisten rahoja, jotka karttavat heidän ansioistaan tehdyistä poisvedoista. Isännällä itsellään ei ole oikeutta kajota näihin rahoihin: jos hän käyttää ne, niin hän vastaa siitä samoin kuin anastuksesta ja kavalluksesta, samoin kuin jos hän olisi käyttänyt vieraat rahat. Ministerit julkaisivat tällaiset säännöt ilmeisesti siksi, että halusivat tehdä palveluksen isännille: nyt työläisten täytyy *pyytää* isännältä apurahaa aivan kuin almuja. Tosin kyllä, jos isäntä kieltää, niin tarkastaja voi itse määrätä apurahan. Mutta tarkastajahan ei itse tiedä mitään — isäntä sanoo hänelle, että tuo työläinen on sellainen ja sellainen, ettei hän ansaitse apurahaa, ja tarkastaja uskoo *. Ja onkohan montakaan työläistä, joka rupeaa valittamaan tarkastajalle, hukkaamaan työaikaa hänen luonaan käymiseen, anomusten kirjoittamiseen ja muuhun sellaiseen? Todellisuudessa ministerin ohjeiden vuoksi syntyy vain työläisten isännistä riippuvaisuuden uusi muoto. Isännät saavat mahdollisuuden kiristää niitä työläisiä, joihin he ovat tyytymättömiä, ehkä siitä syystä, että nämä eivät anna tehdä vääryyttä itselleen: eväämällä pyynnön isännät tuottavat tällaiselle työläiselle varmasti suuren määrän lisähuolia ja saavat ehkä aikaan senkin, ettei hän saa lainkaan apurahaa. Sitävastoin niille työläisille, jotka imartelevat isäntää ja matelevat hänen edessään, jotka kantelevat hänelle tovereistaan,— isännät

* Painetussa apurahan anomuslomakkeessa, jonka, kuten olemme sanoneet, Vladimirin tehdasasiain hallinto lähetti tehtaille ja joka on työläisille sopivinta „sääntöjen” soveltamista,— sanotaan: „tehtaan konttori todistaa allekirjoituksen ja anomuksessa sanotun lisäksi, että sen mielestä anoja ansaitsee niin ja niin suuren apurahan”.

Konttori voi siis aina kirjoittaa, jopa selittämättä syytä, että „sen mielestä” anoja ei ansaitse apurahaa.

Apurahaa eivät tule saamaan ne, jotka sitä tarvitsevat, vaan ne, jotka „tehtäläjain mielestä sen ansaitsevat”.

voivat määrätä erittäin suuria apurahoja niissäkin tapauksissa, jolloin toiselta työläiseltä evättäisiin. Sen sijaan, että hävitettäisiin työläisten riippuvaisuus isännistä sakkoasioissa, syntyy uusi riippuvaisuus, joka hajottaa työläisiä, luo mielistelyä ja kiipeilyä. Ja kiinnittää sitten vielä huomiota siihen sietämättömään virastokankeuteen, joka ohjeen mukaan liittyy apurahan saantiin: työläisen on joka kerta käännettävä todistuksen saamiseksi milloin lääkärin puoleen, jonka taholta hän varmaankin saa osakseen työkeyttä, milloin poliisin puoleen, joka ei tee mitään ilman lahjuksia. Toistamme, että mitään sellaista ei laissa ole; se on säädetty ministerin säännöissä, jotka on ilmeisesti laadittu tehtailijain etujen mukaisesti ja joiden tarkoituksena on selvästi se, että isännistä riippuvaisuuden lisäksi saataisiin aikaan vielä työläisten riippuvaisuus virkamiehistä, että työläiset saataisiin syrjäytetyksi kaikesta osallistumisesta heiltä itseltään perittyjen ja heidän tarpeisiin käytettävien sakkorahojen jakamiseen, että saataisiin kudotuksi järjestö- ja virkavaltaisen muodollisuuden verkko, joka tylsistää ja demoralisoi * työläisiä.

On huutavaa vääryyttä antaa isännälle oikeus määrätä sakkorahoista annettavista avustuksista. Työläisten on pyrittävä siihen, että he saisivat lain nojalla oikeuden valita edustajia (valtuutettuja), jotka valvovat sakkojen siirtämistä sakkorahastoon, ottavat vastaan ja tarkastavat työläisten apuraha-anomukset, selostavat työläisille sakkorahaston tilaa ja sen käyttämistä. Niissä tehtaissa, joissa edustajat ovat tällä kertaa olemassa, heidän on kiinnitettävä huomiota sakkorahoihin, vaadittava, että heille annettaisiin kaikki tiedot sakoista, heidän on otettava vastaan työläisten anomuksia ja annettava ne päällystölle.

VII

KOSKEVATKO SAKKOLAIT KAIKKIA TYÖLÄISIÄ?

Sakkolait, kuten useimmat muutkin Venäjän lait, eivät koske kaikkia tehtaita eivätkä kaikkia työläisiä. Säättäessään lain Venäjän hallitus aina pelkää loukkaavansa sillä herroja tehtailijoita, pelkää, että ovelasti punotut kansliasäännöt

* Hajoittaa, synnyttää mielistelyä, kehittää huonoja tapoja.

ja virkamiesten oikeudet ja velvollisuudet törmäävät vastakkain joidenkin toisten kansliasääntöjen kanssa (ja niitä meillä on lukematon määrä), joidenkin toisten virkamiesten oikeuksien ja velvollisuuksien kanssa, ja nämä virkamiehet loukkaantuvat silmittömästi, jos heidän toimintapiiriinsä tunkeutuu joku uusi virkamies, ja tuhlaavat tynnyreittäin kruunun mustetta ja pinkoittain paperia kirjeenvaihtoon „hallintoalojen puitteiden määräämisestä”. Sen tähden meillä vain harva laki astuu voimaan heti koko Venäjällä, ilman poikkeuksia, ilman pelkurimaisia lykkäyksiä, ilman sitä, että ministerien ja muiden virkamiesten sallitaan tehdä poikkeuksia laista.

Erittäin voimakkaasti tuo kaikki on vaikuttanut sakkolakiin, joka, kuten olemme nähneet, herätti niin suurta tyytymättömyyttä herroissa kapitalisteissa ja joka vietiin läpi vain peloittavien työläiskapinoiden painostuksesta.

Ensinnäkin, sakkolaki koskee vain pientä osaa Venäjstä *. Kuten mainitsimme, tämä laki säädettiin kesäkuun 3 p:nä 1886 ja tuli voimaan lokakuun 1 p:nä 1886 *vain kolmessa läänissä*: Pietarin, Moskovan ja Vladimirin lääneissä. Viiden vuoden kuluttua laki ulotettiin Varsovan ja Piotrkowin läänejä koskevaksi (kesäkuun 11 p:nä 1891). Sen jälkeen vielä *kolmen vuoden* kuluttua se ulotettiin vielä 13 lääniä koskevaksi (nimittäin: keski-lääneistä — Tverin, Kostroman, Jaroslavlilin, Nizhni-Novgorodin ja Rjazanin läänit; Itämeren lääneistä — Eestinmaan ja Liivinmaan läänit; läntisistä — Grodnon ja Kievin läänit; eteläisistä — Volynian, Podolian, Harkovin ja Hersonin läänit) — vuoden 1894 maaliskuun 15 päivän lain nojalla. Vuonna 1892 sakkosäännöt ulotettiin yksityisiä vuorikaivoksia ja ruukkeja koskeviksi.

Kapitalismin nopea kehitys etelä-Venäjällä ja vuoriteollisuuden tavaton kasvu kerää sinne suuria työläisjoukkoja ja pakottaa hallitusta pitämään kiirettä.

Kuten näkyy, hallitus luopuu sangen hitaasti vanhasta tehdasjärjestyksestä. Samalla on huomautettava, että se luopuu siitä vain työläisten painostuksesta: työväenliikkeen voimistuminen ja lakot Puolassa saivat aikaan lain ulotta-

* Tämä laki on osa niin sanotuista „tehtailjain ja työläisten suhteita koskevista erikoissäännöistä”. Nämä „erikoissäännöt” koskevat vain „paikkakuntia, missä tehdasteollisuus on huomattavasti kehittynyt” ja jotka mainitsimme alempana tekstissä.

misen Varsovan ja Piotrkowin (Piotrkowin lääniin kuuluu Lodzin kaupunki) lääneihin. Rjazanin läänin Jegorjevskin kihlakunnan Hludovien manufaktuurin valtava lakko sai aikaan sen, että laki ulotettiin heti Rjazanin lääniä koskevaksi. Hallitus, sehän on selvää, niin ikään „ei katso itsellään olevan oikeutta” riistää herroilta kapitalisteilta oikeutta kontrolloimattomaan (mielivaltaiseen) sakotukseen, kunnes työläiset itse eivät puutu asiaan.

Toiseksi, sakkolaki, samoin kuin kaikki säännöt tehtaiden valvonnasta, ei koske laitoksia, jotka kuuluvat kruunulle ja hallituslaitoksille. Kruunun tehtaissa on oma työläisiä „holhoava” päällistö, jota laki ei tahdo vaivata sakkosäännöillä. Todellakin, mitä syytä on valvoa kruunun tehtaita, kun tehtaan päällikkö itse on virkamies? Työläiset voivat valittaa hänestä hänelle itselleen. Ei ole kumma, että näiden kruunun tehtaiden päällikköjen joukossa on niin hävyttömiä miehiä kuin esimerkiksi Pietarin sataman päällikkö hra Verhovski.

Kolmanneksi, säännöt sakkorahoista, jotka käytetään itsensä työläisten tarpeisiin, eivät koske niiden rautateiden konepajojen työläisiä, joilla on eläke- tai säästö- ja apukassat. Sakkorahat menevät noihin kassoihin.

Kaikki nämä poikkeukset tuntuivat kuitenkin vielä liian vähäisiltä, ja laissa säädettiin, että ministereillä (finanssi- ja sisäasiain ministereillä) on oikeus toisaalta „vapauttaa vähäiset tehtaat tositarpeen vaatiessa” näiden sääntöjen „alaisuudesta” ja toisaalta ulottaa nuo säännöt „huomattavia” käsiteollisuuslaitoksia koskeviksi.

Näin ollen ei riittänyt se, että laki antoi ministerin tehtäväksi laatia sakkorahoja koskevat säännöt,— se antoi ministereille vielä oikeuden vapauttaa joitakin tehtailijoita lakiin alistumisesta! Niin pitkälle menee lakimme suosiollisuus herroja tehtailijoita kohtaan! Eräässä ministerin selityksessä sanotaan, että se vapauttaa vain sellaiset tehtailijat, joista tehdasasiain hallinto on „varma, että laitoksen omistaja ei tule loukkaamaan työläisten etuja”. Tehtailijat ja tehdastarkastajat ovat niin läheisiä ystäviä ja kavereita, että uskovat toisiinsa sanan perusteella. Mitä syytä on rasittaa tehtailijaa säännöillä, kun hän kerran „vakuuttaa” olevansa loukkaamatta työläisten etuja? Entä jos työläinen yrittäisi pyytää tarkastajaa tai ministeriä vapauttamaan hänet sään-

töjen alaisuudesta „vakuuttaen”, ettei hän loukkaa tehtailijan etuja? Sellaista työläistä pidettäisiin varmaankin mieli-puolena.

Tätä sanotaan työläisten ja tehtailijain „tasa-arvoisuudeksi”.

Mitä tulee sakkosääntöjen ulottamiseen huomattavia käsiteollisuuslaitoksia käsittäviksi, niin tähän saakka, mikäli tiedetään, nämä säännöt on ulotettu vain (vuonna 1893) työnjakelukonttoreihin, jotka jakavat kotonaan työskenteleville kutojille loimia. Ministerit eivät pidä kiirettä sakkosääntöjen vaikutuksen laajentamisessa. Koko se työläisjoukko, joka tekee kotonaan työtä isännille, suurille kauppaliikkeille y.m.s., jää yhä vielä entiseen asemaan, täydellisesti isäntien mielivaltaan. Näiden työläisten on vaikeampi liittyä yhteen, sopia tarpeistaan, käydä yhteistä taistelua isäntien harjoittamaa kiristystä vastaan,— siksi heihin ei kiinnitetäkään huomiota.

VIII

LOPPUSANAT

Olemme nyt tutustuneet sakkolakeihimme ja -sääntöihimme, koko siihen tavattoman monimutkaiseen järjestelmään, joka kuivakiskoisuudellaan ja tøykeällä virastokiellessään säilyttää työläistä.

Me voimme nyt palata jälleen alussa asetettuun kysymykseen siitä, että sakot on synnyttänyt kapitalismi, s.o. sellainen yhteiskuntajärjestelmä, jossa kansa jakaantuu kahteen luokkaan, maan, koneiden, tehtaiden, materiaalien ja tarvikkeiden omistajiin — sekä niihin, joilla ei ole minkäänlaista omaisuutta, joiden on sen vuoksi myytävä itsensä kapitalisteille ja tehtävä heille työtä.

Onko aina ollut niin, että työläisten, jotka tekevät työtä isännälle, on pitänyt maksaa hänelle sakkoja kaikenlaisista vioista?

Pienissä laitoksissa, — esim. kaupunkien käsityöläisillä tai työläisillä, — ei ole sakkoja. Niissä työläinen ei ole täydellisesti erotettu isännästä, he asuvat ja työskentelevät yhdessä. Isäntä ei ajattelekaan ottaa käytäntöön sakkoja, sillä hän itse valvoo työtä ja voi milloin tahansa panna korjaamaan sen, mikä ei häntä miellytä.

Mutta tällaiset pienet laitokset ja tuotantoalat vähitellen häviävät. Kotiteollisuudenharjoittajien ja käsityöläisten sekä myöskin pientalonpoikien on mahdotonta kestää kilpailua suurtehtaiden ja suurisäntien kanssa, jotka käyttävät parempia työvälineitä ja koneita ja jotka yhdistävät yhteen suuren työläisjoukon työn. Sen vuoksi näemmekin, että kotiteollisuudenharjoittajat, käsityöläiset ja talonpojat köyhtyvät yhä enemmän, menevät työläisiksi tehtaisiin, jättävät kylät ja lähtevät kaupunkeihin.

Suurtehtaissa isännän ja työläisten väliset suhteet eivät ole laisinkaan sellaisia kuin pienissä verstaissa. Isäntä on rikkautensa ja yhteiskunnallisen asemansa puolesta niin paljon korkeammalla työläistä, että heidän välillään on kokonainen kuilu, he eivät useinkaan edes tunne toisiaan eikä heillä ole mitään yhteistä. Työläisellä ei ole minkäänlaista mahdollisuutta päästä isännäksi: hän on tuomittu ikuisesti jäämään omistamattomaksi, työskentelemään hänelle tuntemattomien rikkaiden hyväksi. Pienisännällä olleiden parin kolmen työläisen tilalle ilmaantuu nyt suuri joukko työläisiä, jotka tulevat eri paikkakunnilta ja lakkaamatta vaihtuvat. Isännän erillisten määräysten tilalle ilmaantuvat yleiset säännöt, jotka tehdään pakollisiksi kaikille työläisille. Isännän ja työläisen välisten suhteiden vakiintuneisuus häviää: isäntä ei lainkaan pidä arvossa työläistä, sillä hänen on helppo aina löytää toinen työttömien joukosta, jotka ovat valmiita palkkautumaan kenelle tahansa. Näin ollen isännän valta työläiseen nähden voimistuu, isäntä käyttää tätä valtaa ja sakkujen avulla puristaa työläisen tehdastyön ankariin puitteisiin. Työläisen on pitänyt alistua tähän oikeuksiensa ja ansioittensa uuteen rajoitukseen, sillä hän on nyt voimaton isännän edessä.

Sakot ovat siis ilmaantuneet maailmaan vasta joku aika sitten — yhdessä suurtehtaiden kanssa, yhdessä suurkapitalismin kanssa, yhdessä pohatta-isäntien ja köyhimys-työläisten välillä tapahtuneen täydellisen kahtiajaon kanssa. Sakot ovat tulos kapitalismin täydellisestä kehittymisestä ja työläisten täydellisestä orjuuttamisesta.

Mutta tuolla suurtehtaiden kehityksellä ja isäntien harjoittaman painostuksen voimistumisella oli vielä muitakin seurauksia. Työläiset, jotka osoittautuivat nyt aivan voimattomiksi tehtailijain edessä, alkoivat ymmärtää, että jos

he edelleenkin jäävät toisistaan eristetyiksi, niin heitä odottaa täydellinen sortuminen ja köyhyys. Työläiset alkoivat käsittää, että pelastuakseen nälkäkuolemalta ja kurjistumiselta, joilla kapitalismi heitä uhkaa, heillä on vain yksi keino — liittyä yhteen taistellakseen tehtailijoita vastaan palkan ja parempien elinolojen puolesta.

Me näimme, miten pitkälle tehtailijamme menivät työläisten häikäilemättömässä ahdistelemisessa 80-luvulla, miten he rajoittumatta pelkkään palkkatakasan alentamiseen tekivät sakoista keinon, jolla a'ennettiin työläisten palkkaa. Kapitalistien harjoittama työläisten sorto saavutti korkeimman kehityksensä.

Mutta tuo sorto synnytti myös työläisten vastarintaa. Työläiset nousivat ahdistajia vastaan ja saivat voiton. Sääkähtynyt hallitus myöntyi työläisten vaatimuksiin ja kiihuhti säättämään lain sakkojen hävittämisestä.

Se oli myönnytys työläisille. Hallitus luuli, että säättämällä lakeja ja sääntöjä sakoista, ottamalla käytäntöön apurahan antamisen sakkorahoista, se kerralla tyydyttää työläisten vaatimukset ja saa heidät unohtamaan työväen oman yhteisen asian, taistelun tehtailijoita vastaan.

Mutta nuo työläisten suojelijaksi tekeytyvän hallituksen toiveet eivät toteudu. Olemme nähneet, kuinka epäoikeudenmukainen uusi laki on työläisiä kohtaan, kuinka pieniä ovat työläisille tehdyt myönnytykset verrattuna vaikkapa niihin vaatimuksiin, joita Morozovin lakkolaiset esittivät; olemme nähneet, kuinka kaikkialla on jätetty takaportteja niille tehtailijoille, jotka haluavat rikkoa lakia, kuinka heidän etujansa silmälläpitäen on laadittu apurahasäännöt, jotka liittäväts isäntien mielivaltaan virkamiesten mielivallan.

Kun tällaista lakia, tällaisia sääntöjä aletaan noudattaa, kun työläiset tutustuvat niihin ja alkavat yhteentörmäyksistään päällystön kanssa tulla tietämään sen, kuinka laki heitä ahdistaa, niin silloin he vähitellen alkavat tajuta epävapaa asemansa. He käsittävät, että vain köyhyys on pakoittanut heidät tekemään työtä rikkaita varten ja tyytymään ropoihin raskaasta työstään. He käsittävät, että hallitus ja sen virkamiehet pitävät tehtailijain puolta ja että lait laaditaan siten, että isännän olisi helpompi ahdistaa työläistä.

Ja työläiset tulevat vihdoinkin tietämään, että siihen saakka, kun on olemassa työläisten riippuvaisuus kapitalisteista, laki ei tee mitään työläisten aseman parantamiseksi, sillä laki on aina kapitalisti-tehtailijoiden puolella, sillä tehtailijat osaavat aina löytää konsteja lain kiertämiseksi.

Käsitettyään sen työläiset näkevät, että heille jää vain yksi keino itsensä puolustamiseksi — liittyä yhteen taistellakseen tehtailijoita ja lailla säädettyä epäoikeudenmukaista järjestystä vastaan.

KYMNAASITALOUDET JA OJENNUSKYMNAASIT („RUSSKOJE BOGATSTVO“)

Jo kauan sitten on tunnettu se kysymyksen ratkaisu kapitalismista Venäjällä, jonka narodnikit ovat esittäneet ja jota „Russkoje Bogatstvo”²¹ on viime aikoina muita selväpiirteisemmin edustanut. Kieltämättä kapitalismin olemassaoloa, pakoitettuina tunnustamaan sen kehityksen, narodnikit eivät kuitenkaan pidä kapitalismiämme luonnollisena ja välttämättömänä prosessina, joka vie päätökseen tavartalouden satavuotisen kehityksen Venäjällä, vaan satunnaisuutena, jolla ei ole pysyviä juuria ja joka merkitsee vain poikkeamista siltä tieltä, jonka kansakunnan koko elämäns historia on sille määrännyt. „Meidän on valittava toisia teitä isänmaallemme”, sanovat narodnikit, on käännettävä pois kapitalismin tieltä ja tehtävä tuotanto „yhteisölliseksi” käyttämällä hyväksi „koko” „yhteiskunnalla” olevia voimia, joka yhteiskunta alkaa jo muka tulla vakuuttuneeksi kapitalismin kestämyydestä.

On ilmeistä, että jos kerran isänmaalle voidaan valita toinen tie ja jos kerran koko yhteiskunta on alkanut ymmärtää sen välttämättömyyden, niin silloin ei tuotannon „yhteisöllistäminen” tuota suuriakaan vaikeuksia eikä vaadi vissiä historiallista valmistelukautta. Kannattaa vain laatia tällaisen yhteisöllistämisen suunnitelma ja saada vastaavat henkilöt vakuuttuneiksi siitä, että se on toteutettavissa,— ja „isänmaa” kääntyy pois väärältä kapitalismin tieltä yhteistämisen tielle.

Jokainen käsittää, miten äärettömän kiinnostava on oleva moinen suunnitelma, joka lupaa niin ilahduttavia näköaloja, ja siksi venäläisen yleisön on oltava sangen kiitollinen hra Juzhakoville, eräälle „Russkoje Bogatstvon”

vakinaiselle avustajalle, siitä, että hän on ottanut työkseen tuollaisen suunnitelman laatimisen. „Russkoje Bogatstvo” toukokuun niteestä löydämme hänen kirjoituksensa: „Valistusutopia”, jonka alaotsikkona on: „Koko kansan pakollisen keskisivistyksen suunnitelma”.

Mitä yhteyttä tällä on tuotannon „yhteisöllistämiseen”? — kysyy lukija. Mitä välittömin yhteys, sillä hra Juzhakovin suunnitelma on hyvin laaja. Tekijä suunnittelee jokaiseen kuntaan (volostiin) perustettavaksi kymnaasin, joka käsittäisi koko kouluikäisen väestön, mies- ja naispuolisen (8—20 ikävuoteen saakka, maximum jopa 25 vuotta). Tällaisten kymnaasien pitäisi olla tuotannollisia assosiaatioita, jotka harjoittavat maanviljelystaloutta ja siveellistä kasvatusta ja jotka ylläpitävät työllään ei ainoastaan kymnaasin väestön (joka hra Juzhakovin laskelmien mukaan muodostaisi viidennen osan koko väestöstä), vaan jotka antaisivat lisäksi varat *koko lapsiväestön* ylläpitämiseen. Yksityiskohmainen laskelma, jonka kirjoittaja on tehnyt yhtä tyypillistä kuntakymnaasia varten (jota nimitetään myöskin „kymnaasifarmiksi”, „kymnaasitaloudeksi” tai „maanviljelyskymnaasiksi”) osoittaa, että kymnaasi tulee kaiken kaikkiaan ylläpitämään *enemmän kuin puolet koko paikallisesta väestöstä*. Kun otamme huomioon, että jokainen tällainen kymnaasi (niitä suunnitellaan Venäjälle kaikkiaan 20.000 kaksoiskymnaasia, s.o. 20.000 mies- ja 20.000 naiskymnaasia) varustetaan maalla ja tuotantovälineillä (tarkoitus on laskea liikkeelle valtion takaamia zemstvojen lainaobligatioita 4½% maksu- ja ½% kuoletuskorolla),— niin käsitämme, miten „valtava” hra Juzhakovin „suunnitelma” todellakin on. Tuotanto yhteiskunnallistetaan kokonaisen puolen väestön osalta. Isänmaalle tulee siis heti valituksi toisenlainen tie! Ja se on saavutettavissa „ilman minkäänlaisia kulunkeja (sic! *) hallitukselta, zemstvoilta ja kansalta”. Tämä „näyttää utopialta vain ensisilmäykseltä”, mutta itse asiassa „se on toteutettavissa paljon helpommin kuin koko kansan yleinen alkeisopetus”. Hra Juzhakov todistelee, että sitä varten tarpeellinen finanssioperatio „ei ole mielettömyyttä eikä utopiaa”, ja se voidaan toteuttaa ei ainoastaan ilman kulunkeja, ilman minkäänlaisia kulunkeja, kuten näimme, vaan vieläpä edes muuttamatta

* — sillä tavalla! *Toim.*

„vakiintuneita opetussuunnitelmiakaan”!! Hra Juzhakov aivan oikein huomauttaa, että „kaikella tällä on tärkeä merkitys, jos ei haluta rajoittaa yksistään kokeiluun, vaan saada aikaan todella koko kansan sivistys”. Tosin hän sanoo, ettei hän ole „asettanut päämääräkseen laatia toimeenpanosuunnitelmaa”, mutta hänen esityksestään käy selville sekä otaksuttu poika- ja tyttöoppilaiden lukumäärä jokaisessa kymnaasissa että laskelmat työvoimasta, joka tarvitaan koko kymnaasien henkilömäärän ylläpitoon, kuin myöskin luettelot pedagogisesta ja hallinnollisesta henkilökunnasta samalla kun on osoitettu sekä kymnaasin jäsenten varustelu luontaistuotteilla että rahapalkan maksu opettajille, lääkäreille, tekniikoille ja mestareille. Tekijä laskee tarkalleen työpäivien määrän, joka tarvitaan maanviljelystöihin, maan määrän, joka tarvitaan jokaiselle kymnaasille, sekä rahavarat, jotka tarvitaan talouden alkuunpanemiseksi. Hän huomioi etukäteen, mikä kohtalo tulee toisaalta niiden muukalaisten ja lahkolaisten osaksi, jotka eivät voi käyttää hyväkseen yleiskansallisen keskisivistyksen antimia, sekä toisaalta niiden osaksi, jotka kelvottoman käytöksensä takia erotetaan kymnaaseista. Tekijän laskelmointi ei rajoitu yhteen tyyppilliseen kymnaasiin. Ei missään tapauksessa. Hän asettaa kysymyksen kaikkien 20.000 kaksoiskymnaasin perustamisesta ja antaa ohjeet siitä, millä keinoin sitä varten tarvittava maamäärä olisi hankittava ja miten olisi turvattava „tyydyttävä opetus-, hallinto- ja isännöitsijähenkilökunta”.

On ymmärrettävää, kuinka henkeäsalpaavaa mielenkiintoa moinen suunnitelma herättää,— eikä vain teoreettista mielenkiintoa (ilmeisesti näin konkreettisesti kehitelty tuotannon yhteisöllistämisen suunnitelma saa kaikki skeptikot lopullisesti vakuuttuneiksi ja on nujertava kaikki ne, jotka kieltävät moisten suunnitelmien toteuttamismahdollisuuden), mutta myöskin elävää käytännöllistä mielenkiintoa. Kummallista olisi, ellei korkein hallitusvalta kiinnittäisi huomiota suunnitelmaluonnokseen pakollisen keskisivistyksen järjestämisestä koko kansalle, varsinkin, kun luonnoksen tekijä väittää jyrkästi, että se käy päinsä „ilman min-käänlaisia kulunkeja” eikä „kohtaa esteitä niinkään paljon tehtävän finanssi- ja taloudellisten ehtojen kannalta kuin kulttuuriehtojen kannalta”, jotka kuitenkin „eivät ole voittamattomia”. Tällainen luonnos ei koske välittömästi

ainoastaan kansanvalistusministeriötä, vaan yhtä paljon myöskin sisäasiain ministeriötä, finanssiministeriötä, maanviljelysministeriötä ja vieläpä sotaministeriötäkin, kuten saamme tuonnempana nähdä. Oikeusministeriölle kaiketi siirtynevät suunniteltavat „ojennuskymnaasit”. Ei ole epäilystäkään, etteikö muitakin ministeriöitä tulisi kiinnostamaan tämä luonnos, joka hra Juzhakovin sanojen mukaan „vastaa kaikkia edellälueteltuja tarpeita (s.o. valistusta ja ylläpitoa) ja todennäköisesti monia muitakin tarpeita”.

Siksi olemmekin varmoja, ettei lukija moiti meitä siitä, kun ryhdyimme tarkastelemaan seikkaperäisesti tätä niin merkittävän oivallista luonnosta.

Hra Juzhakovin perusajatus on seuraava: kesäajaksi vapaudutaan kokonaan oppitehtävistä ja se käytetään maanviljelystöihin. Edelleen, kymnaasin päättäneet oppilaat jätetään joksikin ajaksi sinne työntekijöiksi; he tekevät talvitöitä ja heitä käytetään maanviljelystöiden ohella harjoitettaviin sivuammatteihin, jotka antavat jokaiselle kymnaasille mahdollisuuden ylläpitää kättensä työllä kaikki oppilaat ja työläiset, koko opettaja- ja hallintohenkilökunta sekä kattaa opetusmenot. Tällaiset kymnaasit olisivat suuria maanviljelysartteleita, sanoo hra Juzhakov täydellä syyllä. Tämä viimeinen lausuma muun muassa ei jätä enää vähäisintäkään epäilystä siitä, että meillä on oikeus pitää hra Juzhakovin suunnitelmaa ensimmäisinä askeleina narodnikkilaiseen tuotannon „yhteisöllistämisen” suuntaan, sen uuden tien eräänä osana, joka Venäjän on itselleen valittava välttääkseen kapitalismin nurinkurisuuksia.

„Nykyään”, järkeilee hra Juzhakov, „oppilaat päättävät kymnaasin 18—20 vuoden ikäisinä ja toisinaan myöhästävät siinä 1—2 vuodella. Pakollisen oppivelvollisuuden oloissa... myöhästyminen tulee vieläkin laajemmaksi. Kymnaasi päätetään myöhemmässä iässä ja kolme ylintä luokkaa muodostuu 16—25 vuoden ikäisistä, jos nimittäin 25 vuoden ikä tulee siksi ikärajaksi, jolloin jo erotetaan kesken oppikurssin päättämistä. Näin ollen, kun otetaan huomioon yli-ikäisten viidesluokkalaisten muodostama lisämäärä oppilaita, voidaan huoletta laskea lähes kolmannen osan kymnaasissa opiskelevista... olevan työiässä”. Ja vaikkapa tämä prosentti alennettaisiin neljännesosaan, kuten tekijä edelleen laskelmoi, yhdistämällä 8:aan kymnaasiluokkaan

kaksi luokkaa valmistavaa alkeiskoulua varten (kouluun otettaisiin kahdeksanvuotiaita lukutaidottomia lapsia),— niin silti saataisiin varsin suuri määrä työläisiä, jotka puolityöläisten avulla suoriutuisivat kesätöistä. Mutta „kymmenluokkainen kymnaasifarmi — huomauttaa hra Juzhakov täydellä syyllä — vaatii välttämättä vissin henkilömäärän talvikauden työläisiä”. Mistä ne saadaan? Tekijä esittää kaksi ulospääsyä: 1) työläisten palkkaaminen („joista eräät ansioituneet voisivat päästä tuloista osalliseksi”). Kymnaasitalouden pitää olla tuottoisan talouden ja korvata tämän palkkauksen. Mutta tekijästä „näyttää tärkeämmältä toinen ulospääsy”: 2) kymnaasin oppikurssin päättäneet ovat velvolliset korvaamaan työllään ne kulungit, jotka on käytetty heidän opetukseensa ja ylläpitoonsa alaluokilla. Se on heidän „suoranainen velvollisuutensa”, — lisää hra Juzhakov, — tietenkin vain niiden velvollisuus, jotka eivät pysty maksamaan opetusmaksua. He juuri muodostavatkin tarpeellisen talvityöläisten määrän ja lisää määrän kesätyöläisiä.

Tällainen on suunnitellun organisation ensimmäinen piirre, organisation, jonka pitäisi „yhteisöllistää” viidesosa väestöstä maanviljelysartteleihin. Siitä voimme jo nähdä, mitä laatua on oleva toisenlaisen tien valinta isänmaalle. Palkkatyö, joka on nykyään ainoana toimeentulon lähteenä henkilöillä, jotka „eivät pysty maksamaan opetusmaksua” ja ylläpitoa, vaihdetaan pakolliseksi ilmaiseksi työnteoksi. Mutta meidän ei pidä hämmästellä sitä: ei pidä unohtaa, että siitä hyvästä väestö saa nauttia yleisen keskisivistyksen tarjoamia hyveitä.

Menkäämme edelleen. Tekijä suunnittelee perustettavaksi erikseen mies- ja naiskymnaaseja myötätuntoisena Euroopan mantereella vallitsevalle ennakkoluulolle yhteistä kouluopetusta vastaan, joka oikeastaan olisi järkiperaisempää. „50 oppilasta luokkaa kohden eli 500 yhteensä kaikilla kymmenellä luokalla eli 1.000 oppilasta kymnaasitaloutta kohti (500 poikaa ja 500 tyttöä) on oleva aivan normaali kokoonpano” keskinkertaiselle kymnaasille. Siinä tulee olemaan 125 „paria työläisiä” ja vastaava määrä puolityöläisiä. „Kun huomautan”, sanoo Juzhakov, „että tämä työläismäärä kykenee esim. Vähä-Venäjällä muokkaamaan 2.500 desjatiinaa viljelyskuntoista peltomaata, niin jokainen

käsittää, miten äärettömän voiman kymnaasin työ muodostaa”!..

Mutta näiden työläisten lisäksi tulee vielä olemaan „vakinaisia työläisiä”, jotka „työllään maksavat” saamastaan koulutuksesta ja ylläpidosta. Paljonko heitä tulee olemaan? Joka vuosi pääsee koulusta 45 poika- ja tyttöoppilasta. Kolmasosa oppilaista joutuu kolmeksi vuodeksi suorittamaan asevelvollisuutta (nykyään suorittaa neljäsosa. Tekijä suurentaa tämän luvun kolmanteen osaan ja lyhentää palvelusaikaa 3 vuoteen). „Ei tehdä lainkaan vääryyttä, jos muutkin kaksi kolmasosaa asetetaan samanlaisiin oloihin, s.o. jos heidät jätetään kymnaaseihin korvaamaan työllään koulutuskustannuksensa ja myös niiden tovereitten koulutuskustannukset, jotka ovat menneet lippujen alle. Kaikki tytöt voidaan myöskin jättää kymnaaseihin samassa tarkoituksessa”.

Yhä selvempänä piirtyy esiin uusien olojen organisatio, olojen, jotka järjestyvät toisen tien valinneessa isänmaassa. Nykyään katsotaan, että kaikki Venäjän alamaiset ovat velvollisia suorittamaan sotapalvelusta, mutta kun kutsuntäikäistä väkeä on enemmän kuin tarvittavien sotilaiden määrä, niin viimeksimainitut valitaan arvannostolla. Yhteisöllistetyssä tuotannossa tullaan rekryytit valitsemaan samaten arvalla, mutta loput aiotaan „asettaa samoihin oloihin”, s.o. velvoitetaan olemaan kolme vuotta palveluksessa, ei kylläkään sotapalveluksessa, vaan tekemään työtä kymnaasille. Heidän pitää työllään suorittaa maksu lippujen alle menneiden tovereittensa ylläpidosta. Kaikkienko pitää suorittaa työllämaksua? Ei. Vain niiden, jotka eivät pysty maksamaan opetuksesta. Tekijä on esittänyt tämän varauksen jo edellä, ja alempana näemme, että niille, jotka kykenevät maksamaan opetuksesta, hän suunnittelee yleensä erikoiskymnaaseja, jotka säilyvät entisenlaisina. Herää kysymys, miksi sitten lippujen alle menneiden tovereiden ylläpidon korvaaminen työllä säilytetään niille, jotka eivät kykene maksamaan opetusmaksua? eikä niille, jotka pystyvät maksamaan? On sangen selvää, miksi. Kun kerran kymnaasilaiset tulevat jakautumaan maksaviin ja ilmaiseksi opiskeleviin, niin ilmeistä on, ettei reformi koske lainkaan nykyisen yhteiskunnan rakenteeseen: sen hra Juzhakov itsenkin käsittää mainiosti. Ja kun asia on siten, niin on selvää, että valtion yleismentot (sotilaiden ylläpitoon) saavat suorit-

taa ne, joilla ei ole toimeentulovaroja *,— aivan samoin kuin he nytkin suorittavat ne esimerkiksi välillisten verojen y.m.s. muodossa. Mikä ero sitten on oleva uudessa järjestelmässä? Se, että varattomat voivat nykyään myydä työvoimaansa, mutta uuden järjestelmän aikana he ovat *velvollisia* tekemään työtä *ilmaiseksi* (s.o. saaden vain ylläpidon). Ei voi olla vähäisintäkään epäilystä siitä, etteikö Venäjä välttäisi siten kaikki kapitalistisen järjestelmän nurinkurisuudet. Vapaa palkkatyö, joka uhkaa „proletariaatin mätäpaiseella”, ajetaan tiehensä ja sen tilalle tulee... ilmainen työpakko.

Eikä siinä ole mitään ihmettä, että ilmaiseksi suoritettavan pakollisen työn suhteisiin asetetut ihmiset joutuvat näitä suhteita vastaaviin oloihin. Kuu!kaahan, mitä narodnikki („kansan ystävä”) sanoo meille heti edelläsananotun jälkeen:

„Jos vielä sallitaan avioliitot näiden oppikurssin päättäneiden ja kymnaasiin 3:ksi vuodeksi jääneiden nuorten ihmisten välillä; jos perheellisille työläisille järjestetään erilliset asunnot; ja jos kymnaasin tulot sallivat sen, että se voisi antaa kymnaasista lähteville vaikkapa niukankin avustuksen rahassa ja luonnossa, niin tällainen kolmivuotinen oleskelu kymnaasissa ei tule läheskään niin rasittavaksi kuin sotapalvelus”...

Eiköhän ole ilmeistä, että näin edulliset ehdot panevat väestön kaikesta sydämestään pyrkimällä pyrkimään kymnaasiin. Ajatelkaa toki: ensinnäkin sallitaan mennä avioliittoon. Tosin nykyään voimassaolevien siviililakien mukaan ei sellaista lupaa (päälylystöltä) yleensä tarvita. Mutta otta-kaa huomioon, että nämähän ovatkin *kymnaasilaisia*, *mies- ja naiskymnaasilaisia*, kylläkin 25 vuoden ikään tulevia, mutta silti kymnaasilaisia. Kun kerran ei yliopistojen ylioppilaillekaan ole avioliitot sallittuja, niin voitaisiinko ne sitten sallia kymnaasilaisille. Ja sitä paitsi luvanantohan tulee riippumaan kymnaasin päälylystöstä, siis korkean sivistyksen saaneista henkilöistä: luonnollisesti ei ole syytä pelätä väärinkäytöksiä. Mutta eiväthän kymnaasin päättäneet ja sinne vakinaisiksi työläisiksi jääneet ole enää kymnaasilaisia. Siitä huolimatta heihinkin nähden on vielä kysymys avioliittojen sallimisesta — 21—27 vuoden ikäisiin ihmisiin nähden. Ei voida olla myöntämättä, että isänmaan valitse-

* Muuten ei edellisten herruus jälkimmäisiin nähden pysyisi pystyssä.

maan uuteen tiehen liittyy Venäjän kansalaisten kansalais-oikeuksien tiettyä supistamista, mutta onhan myönnettävä, ettei yleisen keskisivistyksen tarjoamaa hyvää voida saada aikaan uhrauksista. Toiseksi, perheellisille työläisille järjestetään erilliset asuinhuoneet, jotka eivät liene sen huonompia koppeja kuin ne, missä tehdastyöläiset nykyään asuvat. Ja kolmanneksi, vakinaiset työläiset saavat kaikesta siitä „vähäisen avustuksen”. Epäilemättä väestö katsoo edullisemmaksi nämä rauhallisen elämän etuisuudet päällystön siipien suojassa kuin joutua kapitalismin elämänmyrskyihin, katsoo siinä määrin edullisemmaksi, että jotkut työläiset jäävät vakinaisesti kymnaasiin (luultavasti kiittolisuuden osoitukseksi siitä, että heidän sallittiin mennä avioliittoon): „Pieni määrä vakinaisia työläisiä, jotka ovat jääneet kokonaan kymnaasiin ja yhtyneet siihen (sic!!), täydentää näitä kymnaasitalouden työvoimia. Tällaiset ovat maanviljelyskymnaasimme mahdolliset eivätkä lainkaan utopiset työvoimat”.

Herra varjelkoon! Mitä „utopista” siinä on? Vakituiset, ilmaiseksi työskentelevät työläiset, jotka ovat „yhtyneet” isäntiin, heille avioliitot salliviin isäntiin,— kysykää keneltä iäkkäältä talonpojalta tahansa, niin hän kertoo teille omasta kokemuksestaan, että kaikki se on mitä täydellisimmin toteutettavissa.

(Jatkoa seuraa)*.

Kirjoitettu syksyllä 1895

*Julkaistu „SamarSKI Vestnik”
lehdessä²² № 254,
marraskuun 25 pñä 1895,
allekirjoituksella K. T—in*

*Julkaistaan sanomalehti
„SamarSKI Vestnikin”
tekstin mukaan*

* - Jatkoa tähän ei „SamarSKI Vestnik” lehdessä seurannut. *Toim.*

THORNTONIN TEHTAAN TYÖMIEHILLE JA TYÖLÄISNAISILLE²³

Thorntonin tehtaan työmiehet ja työläisnaiset!

Marraskuun 6:s ja 7:s päivä tulevat olemaan meille kaikille muistiinpainuvia päiviä... Yhteisellä ja yksimielisellä vastaiskulla isäntien kiristysyrityksiä vastaan kutojat osoittivat, että joukossamme on vielä väkeä, joka osaa vaaran hetkellä nousta puolustamaan työläisten yhteisetuja, että meidän hyväntekeväisten isäntiemme ei ole vielä onnistunut lopullisesti tehdä meistä pohjattoman kukkaronsa surkeita orjia. Viekkäämme siis, toverit, lujasti ja järkähtämättä linjamme läpi loppuun saakka, muistakaamme, että me voimme parantaa asemaamme vain yhteisillä ja yksimielisillä ponnistuksilla. Ennen kaikkea, toverit, älkää menkö herrojen Thorntonien niin viekkaasti virittämään ansaan. He järkeilevät tähän tapaan: „nyt on vaikeuksia tavarain menekissä, ja jos nyt työehdot tehtaalla pysyvät entisellään, niin me emme voi saada entistä voittotuloa... Ja vähempään emme tyydy... Siis on painettava työväen veljeskuntaa, maksakoon se siitä, että markkinoilla on huonot hinnat... Mutta tätä tekosta ei saa järjestää miten sattuu, vaan taidolla, niin, ettei työläinen kaikessa yksinkertaisuudessaan edes ymmärtäisi, minkälaisen kestätyksen me hänelle valmistamme... Jos koskee kaikkiin samalla kertaa,— niin kaikki nousevat yhtäikaa eikä niille mahda mitään, mutta mepä panemme pussiin ensin köyhät kutojat, sitten eivät muutkaan voi pyristellä... Emme ole tottuneet kursailemaan noiden ihmispahasten kanssa. Ja miksikä pitäisi kursailla? Uudet luudat meillä lakaisevat paremmin...” Ja näin nämä työläisen hyvinvoinnista huolehtivat isännät haluavat pikkuhiljaa ja vähitellen valmistaa tehtaan kaikkien osastojen työläisille saman kohtalon, mihin he ovat jo kutojat saattaneet... Siis jos me kaikki

jäämme välinpitämättömiksi kutomaosaston kohtalosta, niin kaivamme omin käsin itsellemme kuoppaa, johon meidät piakkoin itsemmekin tuupataan. Kutojat ovat viime aikoina ansainneet keskimäärin laskettuna 3 ruplaa 50 kop. puolessa kuussa, mutta saman ajan he ovat 7-henkisissä perheissä osanneet tulla toimeen 5 ruplalla ja perheissä, joissa on mies, vaimo ja lapsi — vain 2 ruplalla. He ovat kuluttaneet viimeiset vaatteet päältäään, kuluttaneet viimeiset roponsa, jotka he olivat hankkineet epäinhimillisellä työllä siihen aikaan, kun hyväntekeväiset Thorntonit kasasivat miljoonia miljooniensa päälle. Mutta sekään ei vielä riittänyt, ja heidän nähtensä heitettiin kadulle yhä uusia ja uusia isäntien omanvoitonhalun uhreja ja kiristys lisääntyi lisääntymistään mitä sydämettömimmällä julmuudella... Villaan alettiin panna mielin määrin nollesia ja knoppia ²⁴, mikä hidastutti hirveästi tavarain valmistusta, loimien saannissa lisääntyi aivan kuin sattumalta esteitä, ja lopulta alettiin suoranaisesti vähentää työtunteja, ja nyt otetaan käytäntöön kankaiden valmistus 5 shmitsin ²⁵ paloina 9 asemesta, että kutoja joutuisi kauemmin ja useammin puuhailemaan loimien hankkimisessa ja asettelussa, mistä, kuten tiedetään, ei makseta kopeekkaakaan. He haluavat näännyttämällä näännyttää kutojamme, ja 1 ruplan 62 kop. palkka puolelta kuukaudelta, jollaisia on jo alkanut ilmestyä eräiden kutojien palkkakirjoihin, voi kohtapuoleen tulla yleiseksi palkaksi koko kutomaosastolla... Toverit, haluatteko tekin saada osaksenne tuollaista isäntien hellyyttä? Ellette halua ja elleivät vihdoin sydämenne ole kokonaan kivettyneet itsenne kaltaisten köyhien kärsimyksiä kohtaan, niin liittykää yksimielisinä kutojiemme ympärille, asettakaamme yhteiset vaatimuksemme ja alkakaamme jokaisessa otollisessa tilanteessa vallata sortajiltamme parannuksia osaamme. Kehruuosaston työläiset, älkää tulko omahyväisiksi palkkojenne pysyvyydestä ja niiden vähäisestä kohoamisesta... Onhan melkein $\frac{2}{3}$ teikäläisistä jo saanut lopputilin tehtaalta, ja teidän parempi palkkanne on ostettu sillä hinnalla, että teikäläisiä kehruutyöläisiä on heitetty ulos tehtaalta näkemään nälkää. Tämä on taaskin isäntien ovelia konsteja, ja se on helppo ymmärtää, jos laskemme, kuinka paljon koko muuli-kehruuosasto yhteensä ansaitsi ennen ja paljonko se nykyään ansaitsee.— Uuden värjäysosaston työläiset! Jo nytkin tekemällä joka päivä 14 ja $\frac{1}{4}$ tuntia työtä tappavien värihöyryjen imey-

tyessä elimistöönne te ansaitsette kaiken kaikkiaan vain 12 ruplaa kuukaudessa! Kiinnittäkää huomiota vaatimuksiimme: me haluamme tehdä lopun myöskin niistä laittomista vähennyksistä, joita teidän palkastanne pidätetään mestarinne taitamattomuuden takia.— Sekatyöläiset ja yleensä kaikki tehtaan ammattitaidottomat aputyöläiset! — Luuletteko te todellakin onnistuvan säilyttämään 60—80 kopeekan päiväpalkkanne, kun ammattikutojan pitää tyytyä 20 kopeekkaan vuorokaudessa? — Toverit, älkää olko sokeita, älkää menkö isäntien virittämään ansaan, pitäkää lujemmin kiinni toisistanne, muuten meidän kaikkien käy tänä talvena huonosti. Kaikkien meidän on seurattava mitä valppaimmin isäntiemme luovimista palkkataksan alentamisen alalla ja tehtävä kaikin voimin vastarintaa tuolle meille turmiolliselle pyrkimykselle... Pysykää kuuroina kaikille heidän jutuilleen liikeasiain huonosta tilasta: heille se merkitsee vain pienempää voittoa heidän pääomalleen, meille se merkitsee nälkäkärsimyksiä perheillemme, viimeisenkin kuivan leipäkannikan menetystä. Mutta voidaanko nämä kumpikin panna samalle vaakalaudalle? Nyt he ahdistavat ensi kädessä kutojia ja meidän on pyrittävä samaan aikaan:

1) että kutojien palkkataksat kohotetaan keväälliselle tasolle, s.o. suunnilleen 6 kop. shmitsiä kohti;

2) että kutojiinkin nähden noudatetaan lakia, jonka mukaan työläiselle on sanottava ennen työhön ryhtymistä, minkälainen palkka hänelle siitä tulee. Älkööt tehdastarkastajan allekirjoittamat palkkataksat jääkö ainoastaan paperille, vaan noudatettakoon niitä myös käytännössä, niinkuin laki vaatii. Kutomatyöhön nähden esimerkiksi on voimassaoleviin palkkataksoihin liitettävä lisäksi maininta siitä, minkälaista pitää villan olla laadultaan, kuinka paljon siinä saa olla nollesia ja knoppia, pitää laskea valmistelutöihin kuluva aika;

3) työaika on jaettava siten, ettei meidän taholtamme tulisi tahtomattamme rokuleja; nyt esimerkiksi on asia järjestetty niin, että kutoja menettää joka kangaspakan valmistuksessa päivän loimien vastaanottamiseen, mutta koska pakka tulee nyt melkein puolta pienemmäksi, niin kutoja joutuu siinäkin taksasta huolimatta kärsimään kaksinkertaisen menetyksen. Jos isäntä haluaa sillä tavalla rosvoja

palkastamme, niin tehköön sen avoimesti, jotta me tietäisimme varmasti, mitä meiltä aiotaan kahmaista;

4) tehdastarkastajan pitää valvoa, ettei taksoissa olisi petosta, ettei niissä olisi kaksinaisuutta. Tämä merkitsee esimerkiksi sitä, ettei palkkataksataulukossa pidä yhden ja saman lajin, mutta vain erinimisestä, tavarasta olla kahta erilaista maksua. Esimerkiksi biber-verkaa me olemme kutoneet 4 ruplasta 32 kopeekasta, mutta uralia²⁶ vain 4 ruplasta 14 kopeekasta. Mutta eivätkö ne ole työn kannalta ihan samaa? Vieläkin julkeampaa puljutusta on se, että samaa nimikettä olevaa tavaraa valmistettaessa työstä on kaksi eri maksua. Sillä tavalla herrat Thorntonit ovat kiertäneet sakkolakeja, joissa sanotaan, että sakko voidaan langettaa vain sellaisesta tuotteen turmelemisesta, mikä on johtunut työläisen huolimattomuudesta, että siinä tapauksessa palkanpidätys on merkittävä työläisen palkkakirjaan sakkosarakkeeseen viimeistään kolmen päivän kuluttua sakon langettamisesta. Kaikista sakoista yhteensä on pidettävä tarkkaa tiliä ja niistä kertyvä summa ei saa mennä tehtailijan taskuun, vaan se on käytettävä tämän tehtaan työläisten tarpeisiin. Mutta meillä — katsokaa palkkakirjojamme — on puhdasta, ei mitään sakkoja, ihan voisi luulla, että meidän isäntämme ovat kaikkia muita isäntiä hyväsydämisempiä. Mutta todellisuudessa he käyttäen hyväkseen meidän tietämättömyytämme kiertävät lakia ja tekevät helposti tekosiaan... Meitä nähkääs ei sakoteta, palkastamme vain pidätetään maksamalla alimman taksan mukaan, ja niin kauan kuin on ollut olemassa kaksi palkkataksaa — pienempi ja suurempi — ei heihin ole voitu mitenkään päästä kiinni, he vain pidättävät ja pidättävät palkastamme omaan taskuunsa;

5) samalla, kun otetaan käytäntöön yhdet taksat, tehtäköön jokaisesta palkanpidätyksestä merkintä sakkosarakkeeseen ja osoitettakoon, mistä syystä pidätys on tehty.

Silloin me näemme väärän sakotuksen, työtämme menee vähemmän hukkaan ja vähenevät sellaiset sikamaisuudet, jollaisia on nykyään esimerkiksi värjäämössä, missä työmiesten ansiot vähenivät mestarin taitamattomuuden takia, mikä ei voi lain mukaan olla syynä siihen, että työ jätetään maksamatta, koska työläisten huolimattomuudella ei siinä ole mitään tekemistä. Mutta vähänkö meiltä kaikilta on

tehty sellaisia palkanpidätyksiä, joihin emme ole vähääkään syyllisiä?

6) me vaadimme, että asuntovuokraa meiltä otettaisiin sama määrä kuin vuoteen 1891 saakka, s.o. 1 rupla henkeä kohti kuukaudelta, sillä meidän palkoistamme ei kerta kaikkiaan voida maksaa 2 ruplaa, ja mistä hyvästä sitten maksaisimme?.. Tästä likaisesta, haisevasta, ahtaasta ja tulipalon kannalta vaarallisesta kopistako? Älkää unohtako, toverit, että kaikkialla Pietarissa pidetään 1 ruplan maksua kuukaudelta riittävänä, vain meidän huolehtivaiset isäntämme eivät tyydy siihen, ja meidän on pakoitettava heidät supistamaan ahneuttaan tässäkin. Puolustaessamme näitä vaatimuksia, toverit, me emme lainkaan kapinoi, me vain vaadimme, että meille annetaan sama, mitä kaikki muiden tehtaiden työläiset jo nauttivat lain mukaan ja mikä meiltä on otettu pois vain siinä luulossa, että me emme osaa puolustaa oikeuksiamme. Näyttäkäämme siis tällä kertaa, että „hyväntekijämme” ovat erehtyneet.

Kirjoitettu ja painettu ensi kerran mimeografilla marraskuussa 1895

Julkaistaan lentolehtisen tekstistä, joka on tarkistettu kokoelmassa „Rabotnik” № 1—2 (v. 1896) julkaistun tekstin mukaan

MITÄ MINISTERIMME AJATTELEVAT?²⁷

*Kirjoitettu vuoden 1895 lopulla
„Rabotsheje Delo“ lehteä varten
Julkaistu ensi kerran vuonna 1924*

*Julkaistaan poliisidepartementin
arkistosta löydetyin kopian
mukaan*

Sisäasiain ministeri Durnovo on kirjoittanut kirjeen pyhän synodin yliprokuraattorille Pobedonostseville. Kirje on kirjoitettu maaliskuun 18 p:nä 1895, № 2603, ja siinä on merkintä: „täysin luottamuksellisesti”. Ministeri halusi siis, että kirje olisi pysynyt mitä ankarimmin salassa. Mutta on ihmisiä, jotka eivät ole samaa mieltä herra ministerin kanssa siitä, ettei Venäjän kansalaisten pitäisi tietää hallituksen hankkeista, ja nyt tämä kirje kiertää kaikkialla käsin monistettuina kopioina.

Mistä hra Durnovo sitten kirjoitti hra Pobedonostseville?

Hän kirjoitti tälle sunnuntaikouluista. Kirjeessä sanotaan: „Viime vuosien aikana saadut tiedot osoittavat, että poliittisessa suhteessa epäluotettavat henkilöt sekä opiskelevan nuorison eräs osa, joka on määrätynlaista suuntaukseltaan, pyrkii 60-luvun esimerkkiä seuraten sunnuntaikouluihin opettajiksi, luennoitsijoiksi, kirjastonhoitajiksi j.n.e. Tuollainen järjestelmällinen pyrkimys, jota ei voida selittää edes toimeentulovarojen hankkimiseksi, koska noissa kouluissa hoidetaan tehtäviä korvauksetta, osoittaa sitä, että edellämainittu ilmiö on eräs legaalisella (laillisella) pohjalla esiintyvä hallitusvastaisten aineiden taistelukeino Venäjällä vallitsevaa valtiojärjestystä ja yhteiskuntajärjestelmää vastaan”.

Kas vain, miten hra ministeri päättelee! Sivistyneiden ihmisten joukossa on sellaisia, jotka haluavat jakaa tietoaan työläisille, haluavat, ettei tieto hyödyttäisi yksin heitä, vaan myöskin kansaa,— ja ministeri päättelee heti, että siinä ovat „hallitusvastaiset ainekset” pelissä, s.o. että var-

masti jotkin salaliittolaiset yllyttävät ihmisiä menemään sunnuntaikouluihin. Eikö sitten ilman yllytystä ole voinut eräillä sivistyneillä henkilöillä syntyä halua opettaa toisia? Mutta ministerin panee ymmälle se, että sunnuntaikoulujen opettajat eivät saa palkkaa. Hän on tottunut näkemään, että hänellä kytät ja virkailijat palvelevat vain palkasta, palvelevat sitä, joka antaa eniten rahaa, ja nyt yhtäkkiä ihmiset tekevät työtä, toimivat, opettavat ja kaiken... ilmaiseksi. Epäilyttävää! tuumii ministeri ja lähettää salaa kytii ottamaan selvää asiasta. Edelleen kirjeessä sanotaan: „Saa-duista tiedoista” (jotka oli saatu kytiltä, joiden olemassaolo on perusteltua, koska he kerran nauttivat palkkaa) „käy selville, ettei ainoastaan opettajain joukossa tavata vahingollista suuntaa edustavia henkilöitä, vaan että itse koulutkin ovat usein epäluotettavista henkilöistä muodostuvien kerhojen salaisen johdon alaisia, ja näiden kerhojen jäsenet, kuulumatta lainkaan viralliseen henkilökuntaan, pitävät iltaisin heidän itsensä asettamien opettajien ja opettajattarien kutsusta luentoja ja opetustilaisuuksia opiskelijoille... Moinen järjestys, joka suo sivullisille henkilöille mahdollisuuden pitää luentoja, tarjoaa täyden vapauden suorastaan vallankumouksellisiin kuuluvien henkilöiden tunkeutumiselle luennoitsijoiden keskuuteen”.

Siis, jos „sivulliset henkilöt”, joita papit ja kytät eivät ole hyväksyneet ja tarkastaneet, haluavat opettaa työläisiä,— niin se merkitsee suoranaista vallankumousta! Ministeri pitää työläisiä aivan kuin ruutina ja tietoa ja sivistystä kipinä; ministeri on varma siitä, että jos ruutiin sattuu kipinä, niin räjähdys suuntautuu ennen kaikkea hallitusta vastaan.

Emme voi kieltää itseltämme mielihyvää huomauttaa, että tässä harvinaisessa tapauksessa me olemme täydellisesti ja ehdottomasti samaa mieltä hänen korkeayhäisyytensä katsantokantojen kanssa.

Edelleen ministeri esittää kirjeessä „todisteita” „tietojensa” pätevyydestä. Kylläpä ne ovat hyviä todisteita!

Ensinnäkin, „erään sunnuntaikoulun opettajan kirje, jonka opettajan nimeä ei toistaiseksi ole saatu selville”. Kirje on löydetty kotitarkastuksessa. Kirjeessä puhutaan historian luentojen ohjelmasta, säätyjen orjuutus- ja vapautusaatteesta, mainitaan Razinin ja Pugatshevin kapinoista.

Nämä viimeksimainitut nimet ne nähtävästi niin kovasti pelästyttivätkin kelpo ministeriä: hänen silmissään alkoi-
vat varmaan heti hangot kummitella.

Toinen todiste:

„Sisäasiain ministeriöllä on salatietä saatu eräässä Mos-
kovan sunnuntaikoulussa pidettävien julkisten luentojen
ohjelma, jonka sisältö on seuraava: „Yhteiskunnan synty.
Alkukantainen yhteiskunta. Yhteiskuntaorganisation kehitys.
Valtio ja mihin sitä tarvitaan. Järjestys. Vapaus. Oikeuden-
mukaisuus. Valtiorakenteen muodot. Rajoittamaton ja
perustuslaillinen monarkia. Työ yleisen hyvinvoinnin
perustana. Hyöty ja rikkaus. Tuotanto, vaihto ja pääoma.
Miten rikkaus jakaantuu. Oman edun tavoittelu. Omistus ja
sen välttämättömyys. Talonpoikain vapauttaminen maineen.
Korko, voitto, työpalkka. Mistä palkka riippuu ja sen muo-
dot. Säästäväisyys”.

Luennoimalla tämän ohjelman mukaan, joka on ehdotto-
masti kelvoton kansakoulua varten, luennoitsijalle tarjoutuu
täysi mahdollisuus tutustuttaa kuulijat vähitellen myöskin
Karl Marxin ja Engelsin teorioihin y.m.s., ja hiippakunnan
johdon määräämä läsnäoleva henkilö tuskin kykenee huo-
maamaan esityksessä • sosialidemokraattisen propagandan
alkeita”.

Nähtävästi hra ministeri pelkää kovasti „Marxin ja Engel-
sin teorioita”, koskapa hän näkee niiden „alkeita” jopa sel-
laisessakin ohjelmassa, jossa ei näy jälkeäkään niistä. Mitä
„kelvotonta” ministeri siinä löysi? Varmaankin kysymyksen
valtiorakenteen muodoista ja perustuslaista.

Ottakaa, hra ministeri, mikä maantieteen oppikirja
tahansa, niin löydätte siitä nämä kysymykset! Eikö aikuis-
ten työläisten sitten saisi tietää sitä, mitä opetetaan lapsille?

Mutta hra ministeri ei luota hiippakuntaviraston henki-
löihin: „tokkopa ne ymmärtävät, mitä siellä puhutaan”.

Kirjeen lopussa on luettelo „epäluotettavista” opettajista
kirkkoseurakunnan sunnuntaikoulussa Prohorovin manufak-
tuuriyhtiön tehtaalla Moskovassa, Jeletsin kaupungin
sunnuntaikoulussa ja jossakin perustettavassa koulussa Tifli-
sin kaupungissa. Hra Durnovo neuvoo hra Pobedonostsevia
ryhtymään „tarkastamaan huolellisesti henkilöitä, jotka
päästetään opetustyöhön kouluissa”. Kun nyt lukee opettaja-
luetteloa, niin hiukset nousevat pystyyn: entinen ylioppilas,
ja taas entinen ylioppilas, ja vielä entinen naisylioppilas.

Hra ministeri haluaisi, että opettajina olisi entisiä aliupseereita.

Erikoisella kauhulla hra ministeri puhuu siitä, että Jeletsin kaupungissa koulu „sijaitsee Sosna-joen takana, missä asuu pääasiallisesti tavallista rahvasta” (voi kauhistus!) „ja ammattilaisväkeä ja missä on rautatien konepaja”.

Etempänä, etempänä on pidettävä koulut „tavallisesta rahvaasta ja ammattilaisväestä”.

Työläiset! Siinä näette, että meidän ministerimme pelkäävät kuin surmaa tiedon ja työväen yhdistymistä! Näyttää siis kaikille, ettei mikään voima pysty riistämään työläisiltä tietoisuutta! Ilman tietoja työläiset ovat turvattomia, tieto tekee heistä voiman!

**SOSIALIDEMOKRAATTISEN
PUOLUEEN OHJELMALUONNOS
JA SEN SELITYS²⁸**

*Kirjoitettu vankilassa vv. 1895—1896
Julkaistu ensi kerran v. 1924*

*„Ohjelmaluonnos“ julkaistaan sen
käsikirjoituksen mukaan, joka on
kirjoitettu salamusteella rivien
väleihin julkaisuun „Nautshnoje
Obozrenije“ № 5 v. 1900, „Ohjel-
man selitys“ — hektografilla pai-
netun vihkon mukaan*

OHJELMALUONNOS

A. 1. Yhä nopeammin ja nopeammin kehittyvät Venäjällä suuret tehtaat saattaen pienet kotiteollisuudenharjoittajat ja talonpojat taloudelliseen häviöön, tehden heistä omistamattomia työläisiä, ajaen yhä enemmän ja enemmän väkeä kaupunkeihin, tehdas- ja teollisuuskyliin ja -asutuksiin.

2. Tämä kapitalismin kasvu merkitsee rikkauden ja ylellisyyden ääretöntä lisääntymistä tehtailijain, kauppiaiden ja maanomistajain pienen ryhmän keskuudessa ja vielä nopeampaa työläisten kurjuuden ja sorron lisääntymistä. Suurtehtaissa käytäntöön otetut tuotannon parannukset ja koneet, jotka edistävät yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohoamista, palvelevat kapitalistien vallan voimistamista työläisten yli, lisäävät työttömyyttä ja samalla myöskin työläisten turvattomuutta.

3. Mutta kohottaessaan pääoman harjoittaman työn sortamisen äärimmilleen suurtehtaat luovat erikoisen työläisluokan, joka saa mahdollisuuden käydä taistelua pääomaa vastaan, koska itse sen elämän ehdot hävittävät siltä kaikki yhteydet omaan talouteen ja, yhdistäen työläisiä yhteisellä työllä sekä heitellen heitä tehtaasta toiseen, liittävätkin työväenjoukkoja lujasti yhteen. Työläiset alkavat taistelun kapitalisteja vastaan, ja heidän keskuudessaan herää voimakas pyrkimys yhteenliittymiseen. Työläisten erillisistä kapiinoista kasvaa Venäjän työväenluokan taistelu.

4. Tämä työväenluokan taistelu kapitalistiluokkaa vastaan on taistelua kaikkia vieraalla työllä eläviä luokkia vastaan ja kaikkinaista riistoa vastaan. Se voi päättyä vain poliittisen vallan siirtymiseen työväenluokan käsiin, kaiken maan, työvälineiden, tehtaiden, koneiden ja kaivosten siirtymiseen

koko yhteiskunnan haltuun sosialistisen tuotannon järjestämistä varten, jonka oloissa kaiken, mitä työläiset tuottavat, ja kaikkien parannusten tuotannossa pitää koitua itsensä työtätekevien hyväksi.

5. Venäjän työväenluokan liike kuuluu luonteensa ja päämääriensä puolesta osana kaikkien maiden työväenluokan kansainväliseen (sosialidemokraattiseen) liikkeeseen.

6. Pääesteenä Venäjän työväenluokan taistelussa vapautuksensa puolesta on rajattoman yksinvaltainen hallitus edesvastuuttomine virkamiehineen. Maanomistajien ja kapitalistien etuoikeuksiin ja näiden etujen palvelemiseen nojautuen tuo hallitus pitää alempia säätyjä kokonaan oikeudettomina ja siten kahlehtii työväenliikettä ja pidättää koko kansan kehitystä. Siksi Venäjän työväenluokan taistelu vapautuksensa puolesta aiheuttaa välttämättömästi taistelun yksinvaltaisen hallituksen rajoittamatonta valtaa vastaan.

B. 1. Venäjän sosialidemokraattinen puolue julistaa tehtäväkseen avustaa tätä Venäjän työväenluokan taistelua kehittämällä työläisten luokkatietoisuutta, edistämällä heidän järjestymistään, osoittamalla taistelun tehtävät ja päämäärät.

2. Venäjän työväenluokan taistelu vapautuksensa puolesta on poliittista taistelua, ja sen ensimmäisenä tehtävänä on poliittisen vapauden saavuttaminen.

3. Siksi Venäjän sosialidemokraattinen puolue, eristämättä itseään työväenliikkeestä, tulee kannattamaan jokaista yhteiskunnallista liikettä yksinvaltaisen hallituksen rajoittamatonta valtaa vastaan, etuoikeutettujen aatelis-maanomistajain luokkaa vastaan ja kaikkia maaorjuuden ja säätyjärjestelmän jätteitä vastaan, jotka haittaavat kilpailun vapautta.

4. Sitä vastoin Venäjän sosialidemokraattinen työväenpuolue tulee käymään sotaa kaikkia pyrkimyksiä vastaan onnellistaa työtätekeviä luokkia rajoittamatonta valtaa käyttävän hallituksen ja sen virkamiesten holhouksella ja pidättää kapitalismin kehitystä ja siis myöskin työväenluokan kehitystä.

5. Työväenluokan vapautuksen pitää olla työläisten oma tehtävä.

6. Venäjän kansa ei tarvitse rajoittamatonta valtaa käyttävän hallituksen ja sen virkamiesten apua, vaan vapautumista sen sorrosta.

C. Pitäen lähtökohtanaan näitä katsomuksia Venäjän sosialidemokraattinen puolue vaatii ennen kaikkea:

1. Zemski soborin koollekutsumista kaikkien kansalaisten edustajista perustuslain laatimista varten.

2. Yleistä ja välitöntä äänioikeutta kaikille 21 vuotta täyttäneille Venäjän kansalaisille uskontunnustukseen ja kansallisuuteen katsomatta.

3. Kokoonumis-, yhdistymis- ja lakkovapautta.

4. Painovapautta.

5. Säätyjen hävittämistä ja kaikkien kansalaisten täydellistä tasa-arvoisuutta lain edessä.

6. Uskonnonvapautta ja kaikkien kansallisuuksien tasa-arvoisuutta. Henkikirjojen pidon siirtämistä itsenäisille, poliisista riippumattomille siviiliviranomaisille.

7. Jokaiselle kansalaiselle oikeutta haastaa oikeuteen kuka virkamies tahansa ilman valituksen jättämistä päällystölle.

8. Passien lakkauttamista, täyttä liikkumis- ja muuttovapautta.

9. Elinkeinon ja ammatin vapautta ja ammattikuntien lakkauttamista.

D. Työläisille Venäjän sosialidemokraattinen puolue vaatii:

1. Teollisuus-oikeuksien perustamista kaikilla teollisuusaloilla tuomarien ollessa valittuja tasan kapitalisteista ja työläisistä.

2. Työpäivän rajoittamista lailla 8 tuntiin vuorokaudessa.

3. Yötyön ja vuorotyön kieltämistä lain säädännöllä. Kieltämään 15 vuotta nuorempien lasten käyttäminen työssä.

4. Pyhäpäivälevon säätämistä lailla.

5. Tehdaslakien ja tehdastarkastuksen ulottamista kaikille teollisuusaloille koko Venäjällä, myöskin valtion tehtaisiin sekä kotityötä tekeviin kotiteollisuudenharjoittajiin.

6. Tehdastarkastuksella pitää olla itsenäinen asema eikä se saa olla raha-asiain ministeriön alaisena. Teollisuus-oikeuksien jäsenet saakoot tehdaslakien noudattamisen valvonnassa samanlaiset oikeudet kuin on tehdastarkastuksella.

7. Kieltämään ehdottomasti palkanmaksu tavarassa kaikkialla.

8. Järjestämään työläisten valitsevat edustajat valvomaan, että palkkataksat laaditaan oikein, valvomaan tavaran

laatutarkastusta, sakoista kertyvien varojen käyttöä ja työläisten tehdasasuntoja.

Sellaista lakia, että kaikki poisvedot työläisten palkoista, tehtköön ne missä tarkoituksessa tahansa (sakot, raakityöstä j.n.e.), eivät saa yhteensä tehdä enempää kuin 10 kopeekkaa ruplalta.

9. Lakia tehtailijan vastuunalaisuudesta työläisille sattuneista työtapaturmista sekä tehtailijan velvollisuudesta todistaa työläisten syyllisyys.

10. Lakia, joka velvoittaa tehtailijat kustantamaan koulut ja antamaan lääkintäapua työläisille.

E. Talonpojille Venäjän sosialidemokraattinen puolue vaatii:

1. Lunastusmaksujen²⁹ lakkauttamista ja korvausta talonpojille heidän suorittamistaan lunastusmaksuista. Valtionkassaan liikaa maksettujen rahojen palauttamista takaisin talonpojille.

2. Palauttamaan talonpojille takaisin heiltä v. 1861 poisleikatut maat.

3. Talonpoikain ja tilanherrain maista suoritettavien maksujen ja verojen täydellistä tasa-suhtaisuutta.

4. Yhteistakuun³⁰ ja kaikkien sellaisten lakien kumoamista, jotka estävät talonpoikia määräämästä maittensa käytöstä.

OHJELMAN SELITYS

Ohjelma jakaantuu kolmeen pääosaan. Ensimmäisessä osassa esitetään kaikki ne näkökannat, joista ohjelman muut osat juontuvat. Tässä osassa osoitetaan, mikä asema työväenluokalla on nykyisessä yhteiskunnassa, mikä merkitys ja tarkoitus on sen taistelulla tehtailijoita vastaan ja minkälainen on työväenluokan poliittinen asema Venäjän valtiossa.

Toisessa osassa esitetään *puolueen tehtävä* ja osoitetaan, mikä suhde sillä on muihin poliittisiin suuntauksiin Venäjällä. Siinä puhutaan siitä, minkälaista pitää olla puolueen ja kaikkien luokkaeduistaan tietoisten työläisten toiminnan ja miten niiden pitää suhtautua Venäjän yhteiskunnan muiden luokkien etuihin ja pyrkimyksiin.

3:s osa sisältää puolueen käytännölliset vaatimukset. Tämä osa jakautuu kolmeen osastoon. 1:nen osasto sisältää vaatimuksen yleisistä valtiollisista uudistuksista. 2:nen osasto sisältää työväenluokan vaatimukset ja ohjelman. 3:s — vaatimukset talonpoikain hyväksi. Eräitä ennakkoselityksiä näihin osastoihin esitetään tuonnempana, ennen ohjelman käytännölliseen osaan siirtymistä.

A 1. Ohjelma puhuu ennen kaikkea suurtehtaiden nopeasta kasvusta, sillä se on nykyisen Venäjän tärkein ilmiö, joka muuttaa kokonaan kaikki vanhat elämänehdot, varsinkin työtätekevän luokan elämänehdot. Entisissä oloissa melkein kaiken rikkauden tuottivat pikkuisännät, jotka muodostivat väestön valtavan enemmistön. Väestö eli paikallaan kylissä ja tuotti suurimman osan tuotteista joko omaa kulutustaan varten tai ympäristökylien vähäisiä markkinoita varten, joiden yhteys muihin, naapurimarkkinoihin, oli vähäistä. Samat pikkuisännät työskentelivät tilanherroja varten ja tilanherrat pakoittivat heidät valmistamaan tuotteita pääasiallisesti omaa kulutusta varten. Kotituotteet annettiin jalostettaviksi käsityöläisille, jotka asuivat samoin kylissä tai kiersivät lähiseuduilla keräämässä töitä.

Mutta talonpoikain vapautuksen ajoista lähtien nämä kansanjoukkojen elämänehdot ovat muuttuneet täydellisesti: pienten käsityöliikkeiden tilalle alkoi ilmestyä suuria tehtaita, jotka kasvoivat tavattomalla nopeudella; ne syrjäyttivät pikkuisäntiä, tehden heistä palkkatyöläisiä, ja pakoittivat sadat ja tuhannet työläiset työskentelemään yhdessä, tuottaen valtavia määriä tavaroita, joita myytiin kaikkialla Venäjällä.

Talonpoikain vapautus hävitti pois väestön paikallaolon ja asetti talonpojat sellaisiin oloihin, etteivät he enää voineet saada elatustaan heille jääneistä pienistä maatilkkusista. Kansaa lähti suurin joukoin etsimään ansiotyötä, menen tehtaisiin sekä rakentamaan rautateitä, joilla Venäjän eri osat yhdistettiin toisiinsa ja jotka kuljettivat kaikkialle suurtehtaiden tuotteita. Joukottain väkeä lähti ansiotöihin kaupunkiin ja työskenteli tehdas- ja kaupparakennusten rakennustyömailla, kuljetti polttoaineita tehtaille ja valmisti tarveaineita niille. Ja vihdoin suuri joukko ihmisiä teki kotityötä, jota antoivat kauppiaat ja tehtailijat, jotka eivät ehtineet laajentaa laitoksiaan. Samanlaisia muutoksia tapahtui maanviljelyksessä, tilanherrat alkoivat tuottaa

viljaa myytäväksi, talonpoikain ja kauppiaiden keskuudesta nousi suurviljelijöitä, ulkomaille alettiin myydä satoja miljoonia puutia viljaa. Tuotantoon tarvittiin palkkatyöläisiä, ja sadat tuhannet ja miljoonat talonpojat hylkäsivät pienoiset maasuutensa ja lähtivät batrakeiksi ja päivätyöläisiksi uusille isännille, jotka tuottivat viljaa myytäväksi. Juuri tätä vanhojen elämänehtojen muuttumista ohjelma kuvailee sanomalla, että suurtehtaat saattavat taloudelliseen häviöön pienet kotiteollisuudenharjoittajat ja talonpojat ja tekevät heistä palkkatyöläisiä. Pientuotannon tilalle tulee kaikkialla suurtuotanto, ja tässä suurtuotannossa työläisjoukot ovat jo pelkkiä palkkalaisia, jotka tekevät palkkaa vastaan työtä kapitalistille, joka omistaa äärettömän suuria pääomia, rakennuttaa valtavia verstaiteja, ostelee materiaalimassoja ja pistää kaiken tästä yhdistettyjen työläisten joukkotuotannosta koituvan voiton taskuunsa. Tuotanto on tullut kapitalistiseksi ja se painaa armottomasti ja säälimättä kaikkia pikkuisäntiä, murtaen heidän paikallaanelämisen kylissä ja pakottaen heidät kiertämään tavallisina sekatyöläisinä maan äärestä toiseen myymässä työtään pääomalle. Yhä suurempi ja suurempi osa väestöstä irtaantuu lopullisesti maaseudusta ja maataloudesta ja hankkiutuu kaupunkeihin, tehdas- ja teollisuuskyliin ja -asutuksiin, muodostaen erikoisen ihmisluokan, jolla ei ole mitään omaisuutta, pelkästään työvoimansa myynnillä elävien palkkatyöläisproletaarien luokan.

Siinä ovat ne maan elämässä tapahtuneet valtavat muutokset, joita suurtehtaat ovat aiheuttaneet: suurtuotanto tulee pientuotannon tilalle, pikkuisännät muuttuvat palkkatyöläisiksi. Mitä tämä muutos sitten merkitsee koko työtätekeväälle kansalle ja mihin se johtaa? Siitä ohjelmassa edelleen puhutaankin.

A 2. Pientuotannon vaihtumisesta suurtuotannoksi seuraa se, että yksityisen isännän pienten rahavarojen tilalle tulevat valtavat pääomat, pienten, mitättömien voittojen tilalle tulevat miljoonavoitot. Siksi kapitalismin kasvu johtaa kaikkialla ylellisyyden ja rikkauten kasvuun. Venäjällä syntyi kokonainen suurten rahaporhojen, tehtailijoiden, rautateiden omistajien, kauppiaiden ja pankkiirien luokka, syntyi kokonainen ihmisluokka, joka elää tuloilla rahapääomista, joita annetaan korkoa vastaan teollisuudenharjoittajille; suurmaanomistajat ovat rikastuneet, he kun saavat

talonpojilta paljon maanlunastusmaksuja, käyttävät hyväkseen näiden maantarvetta korottaakseen vuokralleannettavan maan hintoja ja perustavat kartanoissaan suuria sokeri- ja viinatehtaita. Ylellisyys ja tuhlaavaisuus kaikkien näiden rikkaiden luokkien keskuudessa on paisunut ennenkuulumattoman suureksi, ja suurkaupunkien pääkatujen varsille ovat kohonneet heidän ruhtinaalliset palatsinsa ja ylelliset linnansa. Mutta työläisen asema on käynyt yhä huonomaksi sitä mukaa, kun kapitalismi on kasvanut. Vaikka ansiotulot talonpoikain vapauttamisen jälkeen paikotellen kohosivatkin, niin ne kohosivat sangen vähän ja vain vähäksi aikaa, sillä maaseudulta virtaava näлкиintynyt väki polki palkat alhaisiksi, kun taas ruoka- y.m. elämäntarvikkeiden hinnat yhä nousivat, joten työläiset saivat kohonneillakin palkoillaan entistä vähemmän toimeentulotarvikkeita; ansiotöitten löytäminen kävi yhä vaikeammaksi ja vaikeammaksi, ja rikkaiden ylellisten palatsien rinnalle (tai laitakaupungeille) kohosi työläisten hökkeleitä, työläisten, joiden oli pakko asua kellarikerroksissa, täyteen ahde- tuissa kosteissa ja kylmissä asunnoissa tahi suorastaan maamajoissakin uusien teollisuuslaitosten lähetytyillä. Yhä suuremmaksi paisuva pääoma ahdisti entistä kovemmin työläisiä tehden heistä rutiköyhiä, pakoittaen heidät antamaan kaiken aikansa tehtaalle, ajaen työhön työläisten vaimot ja lapset. Tällainen siis on se ensimmäinen muutos, mihin kapitalismin kasvu vie: suunnattomat rikkaudet kasaantuvat vähäisen kapitalistiryhmän käsiin, ja kansanjoukot muuttuvat rutiköyhiksi.

Toinen muutos on se, että pientuotannon vaihtuminen suurtuotannoksi on saanut aikaan monia parannuksia tuotannossa. Ennen kaikkea yksitellen, erillisesti kussakin pikku verstaassa ja kullakin pikkuisännällä erikseen suoritetun työn tilalle tuli sellaisten yhdistettyjen työläisten työ, jotka tekevät työtä yhdessä samassa tehtaassa, samalle maanomistajalle, samalle urakoitsijalle. Yhteinen työ on paljon tuloksellisempaa (tuottoisampaa) kuin yksikseen työskentely ja se tekee mahdolliseksi tuottaa tavaroita paljon helpommin ja nopeammin. Mutta kaikista näistä parannuksista hyötyy yksin kapitalisti, joka maksaa työläisille heidän omat roponsa ja anastaa ilmaiseksi kaiken työläisten yhdistetystä työstä koituvan hyödyn. Kapitalisti osoittautuu entistä voimakkaammaksi, työläinen entistä heikommaksi,

koska hän tottuu vain johonkin yhteen työhön ja hänen on vaikeampi siirtyä toisenlaiseen työhön, vaihtaa ammattia.

Toisena ja paljon tärkeämpänä parannuksena tuotannossa ovat *koneet*, joita kapitalisti ottaa käyttöön. Koneiden käytön johdosta työn tuloksellisuus lisääntyy moninkertaiseksi; mutta kapitalisti kääntää kaiken siitä koituvan hyödyn työläisiä vastaan: käyttäen hyväkseen sitä, että koneet vaativat vähemmän fyysillistä työtä, hän panee koneiden ääreen naisia ja lapsia maksaen heille pienempää palkkaa. Käyttäen hyväkseen sitä, että konetyössä tarvitaan paljon vähemmän työläisiä, hän ajaa heitä joukottain pois tehtaasta ja käyttää tätä työttömyyttä orjuuttaakseen työläisiä entistä kovemmin, pidentääkseen työpäivää, riistääkseen työläiseltä yölevon ja tehdäkseen hänet pelkäksi koneen lisäkkeeksi. Koneiden aiheuttama ja alituisesti lisääntyvä työttömyys johtaa nyt työläisen täydelliseen turvattomuuteen. Hänen taitonsa menettää nyt arvon, hänet on helppo korvata tavallisella sekatyöläisellä, joka perehtyy pian koneeseen ja tulee mielellään työhön pienemmällä palkalla. Jokainen yritys puolustaa itseään entistä suuremmalta pääoman kuristukselta johtaa lopputilin saamiseen. Yksinään työläinen osoittautuu aivan turvattomaksi pääoman edessä, kone uhkaa murskata hänet.

A 3. Edellisen kohdan selityksessä me osoitimme, että yksinään työläinen on voimaton ja turvaton koneita käyttöön ottavan kapitalistin edessä. Työläisen täytyy hinnalla millä hyvänsä etsiä keinoja tehdäkseen vastarintaa kapitalistille, puolustaakseen itseään. Ja sellaisen keinon he löytävät *yhteenliittymisestä*. Työläinen, joka yksinään on voimaton, muuttuu voimaksi liittyessään yhteen tovereittensa kanssa, hän saa mahdollisuuden taistella kapitalistia vastaan ja antaa hänelle vastaiskuja.

Yhteenliittyminen käy välttämättömäksi työläiselle, jota vastassa on jo suurpääoma. Mutta onko mahdollista liittää yhteen toisilleen vierasta eri tahoilta kertynyttä väkeä, vaikka se työskenteleekin samassa tehtaassa? Ohjelma osoittaa ne ehdot, jotka valmistavat työläisiä yhtymään ja kehittävät heissä kykyä ja taitoa liittyä yhteen. Nämä ehdot ovat seuraavat: 1) suurtehdas koneellisine tuotantoinen, joka vaatii vakinaista työtä läpi vuoden, hävittää kokonaan työläisen yhteydet maahan ja omaan talouteen tehden hänestä täydellisen proletaarin. Mutta

oma talous pienellä maapalstalla oli eristänyt työläisiä toisistaan, oli antanut kullekin heistä jonkinlaisen erikoisen pyrkimyksen, joka poikkesi hänen toverinsa pyrkimyksistä ja oli siten esteenä heidän yhteenliittymiselleen. Työläisen irtaantuminen maasta hävittää pois nämä esteet. 2) Edelleen, safojen ja tuhansien työläisten yhteinen työskentely jo sinänsä totuttaa työläiset pohtimaan yhdessä tarpeitaan, toimimaan yhdessä, osoittaen havainnollisesti koko työläisjoukon etujen ja aseman samanlaisuuden. 3) Vihdoin työläisten alituiset siirtymiset tehtaasta toiseen totuttavat heitä vertailemaan oloja ja järjestystä eri tehtaissa, rinnastamaan niitä toisiinsa, saavat heidät vakuuttuneiksi siitä, että riisto on kaikissa tehtaissa samanlaista, ottamaan oppia toisten työläisten kokemuksista, joita heillä on yhteentoista kapitalistien kanssa, ja siten lujittavat työläisten yhteenliittymistä ja solidaarisuutta. Juuri nämä ehdot yhdessä ovatkin johtaneet siihen, että suurtehtaiden ilmes-tyminen on saanut aikaan työläisten yhteenliittymisen. Venäjän työläisten keskuudessa tämä yhteenliittyminen ilmenee useimmin ja voimakkaimmin lakoissa (siitä, miksi työläisemme eivät voi yhdistyä liittojen tai kassojen muodossa, me puhumme myöhemmin). Mitä voimakkaammin suurtehtaat kehittyvät, sitä tiheämmiksi, voimakkaammiksi ja sitkeämmiksi käyvät työläisten lakot, joten siis mitä voimakkaampaa on kapitalismin harjoittama sorto, sitä välttämättömämpää on työläisten yhteinen vastarinta. Lakot ja erilliset työläiskapinat, kuten ohjelmassa sanotaan, ovat nykyään mitä laajimmin levinnyt ilmiö Venäjän tehtaissa. Mutta ne käyvät riittämättömiksi sitä mukaa, kun kapitalismi edelleen kasvaa ja lakot lisääntyvät. Tehtailijat ryhtyvät niitä vastaan yhteisiin toimenpiteisiin: he tekevät keskenään liiton, värväävät työläisiä toisilta paikkakunnilta, he pyytävät apua valtiovallalta, joka auttaa heitä nujertamaan työläisten vastarinnan. Työläisiä vastassa ei enää ole kunkin eri tehtaan yksityinen tehtailija, vaan heitä vastassa on *koko kapitalistiluokka* ja sitä auttava hallitus. *Koko kapitalistien luokka* ryhtyy taisteluun koko *työläisluokkaa* vastaan etsien yhteisiä toimenpiteitä lakkoja vastaan, hankkien hallitukselta työväenvastaisia lakeja, siirtäen tehtaita etäisemmille seuduille, ryhtyen jakamaan töitä kotiin sekä tuhansiin muihin juoniin ja temppuihin työläisiä vastaan. Yksityisen tehtaan, vieläpä yksityisen

teollisuusalankin työläisten yhtyminen osoittautuu riittämättömäksi vastustamaan koko kapitalistiluokkaa, ja *koko työväenluokan* yhteistoiminta käy ehdottoman välttämättömäksi. Näin työläisten erillisistä kapinoista kasvaa esiin koko työväenluokan taistelu. Työläisten taistelu tehtailijoita vastaan muuttuu *luokkataisteluksi*. Kaikkia tehtailijoita yhdistää sama etupyrkimys: pitää työläiset kuuliainsina ja maksaa heille mahdollisimman vähän työpalkkaa. Ja tehtailijat huomaavat, etteivät he voi puolustaa asemiaan muuten kuin koko tehtailijaluokan yhteistoiminnalla eikä muuten kuin saamalla vaikutusta valtiovaltaan. Aivan samoin työläisiäkkin liittää yhteen sama, yhteinen etupyrkimys: estää pääoma kuristamasta heitä ja puolustaa oikeuttaan elää ja saada inhimillinen toimeentulo. Ja työläisetkin tulevat aivan samoin vakuuttuneiksi siitä, että heillekin on välttämätöntä yhteenliittyminen, koko luokan — työväenluokan — yhteistoiminta, ja että sitä varten täytyy pyrkiä saamaan vaikutusta valtiovaltaan.

A 4. Me selitimme, millä tavoin ja minkä vuoksi tehdastyöläisten taistelu tehtailijoita vastaan muodostuu luokkataisteluksi, työväenluokan — proletarien — taisteluksi kapitalistien luokkaa — porvaristoa — vastaan. Herää kysymys, mikä merkitys tällä taistelulla on koko kansalle ja kaikille työtätekeville? Nykyoloissa, joista me jo puhuimme 1:sen kohdan selityksessä, palkkatyöläisten avulla harjoitettu tuotanto syrjäyttää yhä enemmän ja enemmän pientalouden. *Palkkatyöllä elävien* ihmisten luku lisääntyy nopeasti, eikä ainoastaan vakinaisten tehdastyöläisten luku lisääntynyt, vaan vieläkin enemmän lisääntyy niiden talonpoikain luku, joiden täytyy eläköseen etsiä itselleen tuota samaa palkkatyötä. Nykyään on palkkatyö, työ kapitalistin hyväksi, tullut jo yleisimmäksi työmuodoksi. Pääoman herruus työn yli on vallannut suuret väestöjoukot ei ainoastaan teollisuudessa, vaan myöskin maanviljelyksessä. Juuri tämän palkkatyön riiston, joka on nykyisen yhteiskunnan perustana, suurtehtaat kehittävät korkeimmilleen. Kaikki riistomenetelmät, joita kaikki kapitalistit käyttävät teollisuuden kaikilla aloilla ja joista kärsivät Venäjän työtätekevän väestön suuret joukot kokonaisuudessaan, — kasaantuvat täällä, näissä tehtaissa yhteen, voimistuvat, tulevat pysyväksi säännöksi, leviävät työn ja työläisen elämän kaikille aloille, luovat kokonaisen komennon, kokonaisen järjestelmän, jonka avulla

kapitalisti puristaa mehun työläisestä. Selitämme tätä esimerkillä: aina ja kaikkialla jokainen työhön palkkautunut levähtää ja lopettaa työnteon pyhäpäiväksi, jos sitä paikkakunnalla vietetään. Aivan toisin on laita tehtaassa: palkattuaan työläisen tehdas käyttää häntä jo miten haluaa välittämättä vähääkään työläisen tottumuksista, hänen totunnaisista elämäntavoistaan, perhesuhteistaan, henkisistä tarpeistaan. Tehdas ajaa hänet työhön silloin, kun se on sille tarpeen, pakoittaa hänet sopeuttamaan koko elämänsä tehtaan vaatimukseen, pakoittaa rikkomaan yhtäjaksoisen leponsa, pakoittaa työskentelemään vuorotyössä sekä öisin että pyhäpäivinä. Tehdas turvautuu kaikkiin väärinkäytöksiin, joita suinkin voidaan ajatella työaikaan nähden, ja samalla se saattaa voimaan omat „sääntönsä”, oman „järjestyksensä”, jotka ovat pakollisia jokaiselle työläiselle. Tehdasjärjestys on tarkoituksellisesti laadittu sellaiseksi, että sen avulla voitaisiin palkatusta työläisestä puristaa ulos koko se työ määrä, minkä hän voi antaa, puristaa se ulos mahdollisimman nopeasti ja sitten heittää hänet ulos! Toinen esimerkki. Jokainen työhön palkkautuva sitoutuu tietysti tottelemaan isäntää ja tekemään mitä käsketään. Mutta sitoutuessaan tekemään väliaikaista työtä palkkautunut ei lainkaan luovu tahdostaan; jos hän pitää isännän vaatimusta vääränä tai liiallisena, hän lähtee pois. Tehdas taas vaatii, että työläinen luopuisi kokonaan tahdostaan; se panee käytäntöön kurin, pakoittaa työläisen kellonsoiton mukaan ryhtymään työhön ja lopettamaan sen, se ottaa itselleen oikeuden rangaista työläistä, ja itsensä laatimien sääntöjen jokaisesta rikkomisesta se sakottaa työläistä tai tekee poistoja hänen palkastaan. Työläisestä tulee valtavan koneaparaatin osa: hänen pitää olla yhtä kuuliainen, orjuutettu ja tahdoton kuin on itse konekin.

Vielä 3:s esimerkki. Jokainen työhön palkkautunut on useinkin tyytymätön isäntään, tekee häntä vastaan valituk- sia oikeudelle tai viranomaiselle. Sekä viranomainen että oikeus ratkaisevat riidan tavallisesti isännän eduksi, pitävät hänen puoltaan, mutta tämä isäntien etujen valvominen ei perustu yleiseen sääntöön tai lakiin, vaan erinäisten virkamiesten palvelushaluisuuteen, jotka puolustavat toisinaan enemmän, toisinaan vähemmän, ja jotka ratkaisevat asian väärin isännän eduksi joko sen vuoksi, että he ovat isännän tuttavita, tai sen vuoksi, etteivät he tunne työoloja eivätkä

kykene ymmärtämään työläistä. Jokainen tällaisen vääryyden tapaus erikseen riippuu jokaisesta eri kiistasta työläisen ja isännän välillä, jokaisesta yksityisestä virkamiehestä. Tehdas sen sijaan yhdistää yhteen sellaisen määrän työläisiä, saattaa ahdistelun niin pitkälle, että käy mahdottomaksi käsitellä jokaista tapausta erikseen. Syntyy yleisiä sääntöjä, säädetään kaikkia velvoittava laki työläisten suhteista tehtailijoihin. Ja tässä laissa isäntien etujen ajaminen vahvistetaan jo valtiovallan voimalla. Yksityisten virkamiesten harjoittamien vääryyksien tilalle tulee itse lain vääryys. Ilmestyy esim. sellaisia sääntöjä, että rokulin takia työläinen ei menetä ainoastaan työpalkkaansa, vaan maksaa vielä sakkoa, mutta kun isäntä panee työläisen olemaan jouten, niin hän ei maksa tälle mitään; että isäntä voi erottaa työläisen töykeyden takia, mutta työläinen ei saa samasta syystä ottaa häneltä eroa; että isäntä saa omin luvvin määrätä sakkoja, poistoja palkasta tai vaatia ylityötä j.n.e.

Kaikki nämä esimerkit osoittavat meille, millä tavalla tehdas voimistaa työläisten riistoa ja tekee tämän riiston aivan yleiseksi, tekee siitä kokonaisen „järjestelmän”. Työläinen joutuu jo nyt tahtoen tai tahtomattaan olemaan tekemisissä ei yksityisen isännän ja hänen tahtonsa sekä kiristyksensä kanssa, vaan koko isäntäluokan mielivallan ja kiristyksen kanssa. Työläinen näkee, ettei hänen sortajanaan ole jokin yksi kapitalisti, vaan koko kapitalistiluokka, sillä kaikissa laitoksissa on samanlainen riistojärjestelmä; yksityinen kapitalisti ei edes voi poiketa tästä järjestelmästä: jos hänen päähänsä pälkähtäisi esim. lyhentää työpäivää, niin tavarat tulisivat hänelle kalliimmiksi kuin hänen naapurilleen, toiselle tehtailijalle, joka pakoittaa työläisen tekemään samasta maksusta kauemmin työtä. Saadakseen parannuksen asemaansa työläinen joutuu nykyisin tekemisiin kokonaisen yhteiskuntajärjestelmän kanssa, jonka tarkoituksena on työn riistäminen pääoman avulla. Työläistä vastassa ei ole enää jonkin yhden virkamiehen yksityinen väärinkäytös, vaan itse valtiovallan harjoittama vääryys, se kun ottaa turviinsa koko kapitalistiluokan ja säättää tämän luokan hyväksi lakeja, jotka ovat kaikille pakollisia. Näin tehdastyöläisten taistelu tehtailijoita vastaan muuttuu kiertämättömästi taisteluksi koko kapitalistiluokkaa vastaan, koko tätä yhteiskuntajärjestelmää vastaan, joka perustuu pääoman harjoittamaan työn riistämiseen. Sen tähden työläisten taistelu

saakin yhteiskunnallisen merkityksen, se muodostuu kaikkien työtätekevien puolesta käytäväksi taisteluksi kaikkia vieraalla työllä eläviä luokkia vastaan. Siksi työläisten taistelu aloittaa uuden ajanjakson Venäjän historiassa ja merkitsee työläisten vapautuksen sarastusta.

Mihin perustuu kapitalistiluokan valta koko työtätekevän kansan suurten joukkojen yli? Siihen, että kapitalistien käsissä, heidän yksityisomistuksessaan, ovat kaikki tehtaat, kaivokset, koneet, työvälaineet; siihen, että heidän hallussaan on suunnattomat määrät maata (enemmän kuin $\frac{1}{3}$ kaikista Euroopan Venäjän maista kuuluu vajaalle puolelle miljoonalle maanomistajalle). Työläisten, jotka eivät itse omista mitään työvälaineita eikä raaka-aineita, täytyy myydä työvoimansa kapitalisteille, jotka maksavat heille vain sen verran, mikä on välttämätöntä heidän ylläpitoonsa, ja kaiken ylijäämän, jonka työ tuottaa, he pistävät taskuunsa; he maksavat siis vain osan työhön käytetystä työajasta ja muun osan anastavat itselleen. Koko se rikkauden lisäys, minkä työläisjoukkojen yhdistetty työ tai tuotannon parannukset saavat aikaan, joutuu kapitalistiluokalle, ja työläiset, jotka raatavat sukupolvesta sukupolveen, jäävät samanlaisiksi omistamattomiksi proletaareiksi. Sen tähden on vain yksi keino, jolla voidaan lopettaa pääoman harjoittama työn riisto, nimittäin: työvälaineiden yksityisomistuksen hävittäminen, kaikkien tehtaiden, kaivosten samoin kuin kaikkien suurten kartanoiden y.m. siirtäminen koko yhteiskunnan haltuun ja työläisten itsensä ohjaaman yhteisen, sosialistisen tuotannon harjoittaminen. Silloin yhteisellä työllä tuotetut tarvikkeet tulevat työtätekevien itsensä hyväksi ja toimeentulonsa yli tuottamansa ylijäämä tulee palvelemaan työläisten omien tarpeiden tyydyttämistä, heidän kaikkien kykyjensä kehittämistä täyteen mittaansa sekä tieteen ja taitteen kaikkien saavutusten käyttämistä tasavertaisesti. Siksi ohjelmassa osoitetaan, että työläisten taistelu kapitalisteja vastaan voi päättyä vain siihen. Mutta sitä varten on välttämätöntä, että poliittinen valta, s.o. valtion hallintovalta, siirtyy hallitukselta, joka on kapitalistien ja maanomistajien vaikutuksen alainen, tai hallitukselta, joka muodostuu välittömästi kapitalistien keskuudesta valituista edustajista, työväenluokan käsiin.

Sellainen on työväenluokan taistelun lopullinen päämäärä ja sellainen on sen täydellisen vapautuksen ehto. Tähän

lopulliseen päämäärään pitää tietöiden, yhteenliittyneiden työläisten pyrkiä; mutta meillä Venäjällä nämä työläiset kohtaavat vielä äärettömiä esteitä, jotka vaikeuttavat heidän taisteluaan vapautuksensa puolesta.

A 5. Taistelua kapitalistiluokan herruutta vastaan käyvät nykyisin jo kaikkien Euroopan maiden työläiset sekä Amerikan ja Australian työläiset. Työväenluokan yhdistyminen ja yhteentiiivistyminen ei rajoitu yhden maan tai yhden kansallisuuden puitteisiin: eri maiden työväenpuolueet julistavat kuuluvasti koko maailman työläisten etujen ja tarkoituksien täydellistä yhtäläisyyttä (solidaarisuutta). He kokoontuvat yhteen yhteisiin kongresseihin, esittävät yhteisiä vaatimuksia kaikkien maiden kapitalistiluokalle, säätävät koko yhdistyneen ja vapautukseensa pyrkivän proletariaatin kansainvälisen juhlapäivän (toukokuun 1 päivän) tiivistäen kaikkien kansallisuuksien ja kaikkien maiden työväenluokan yhdeksi suureksi työläisarmeijaksi. Tämän kaikkien maiden työläisten yhdistymisen tekee välttämättömäksi se, että kapitalistiluokka, jolla on valta työläisten yli, ei rajoita valtaansa vain yhteen maahan. Kauppayhteydet eri valtioiden välillä käyvät yhä kiinteämmiksi ja laajemmiksi; pääomaa siirtyy alituisesti maasta toiseen. Pankit, nuo valtavat pääomavarastot, jotka kokoavat pääomia kaikkialta ja jakavat niitä lainaksi kapitalisteille, muuttuvat kansallisista kansainvälisiksi, ne kokoavat pääomia kaikista maista ja jakavat niitä Euroopan ja Amerikan kapitalisteille. Suunnattomia osakeyhtiöitä ei perusteta enää kapitalististen liikeyritysten järjestämiseksi yhteen maahan, vaan useampiin samalla kertaa; ilmaantuu kapitalistien kansainvälisiä yhtiöitä. Pääoman herruus on kansainvälistä. Senpä vuoksi kaikkien maiden työläisten vapaustaistelukin voi menestyä vain työläisten käydessä yhteistä taistelua kansainvälistä pääomaa vastaan. Senpä vuoksi venäläisen työläisen toverina taistelussa kapitalistiluokkaa vastaan onkin sekä saksalainen, puolalainen että ranskalainen työmies aivan samoin kuin hänen vihollisiaan ovat sekä venäläiset, puolalaiset että ranskalaiset kapitalistit. Niinpä ulkomaalaiset kapitalistit ovat viime aikoina erittäin mielellään siirtäneet pääomiaan Venäjälle, rakennuttaneet Venäjälle tehtaittensa haaraosastoja ja perustaneet yhtiöitä uusien liikeyritysten aloittamiseksi Venäjällä. He käyvät ahnaasti nuoren maan kimppuun, missä hallitus suosii ja mielistelee pääomaa enemmän kuin

missään muualla, missä he tapaavat vähemmän yhdistyneitä ja vähemmän vastarintaan pystyviä työläisiä kuin Lännessä ja missä työläisten elintaso ja sen vuoksi myöskin heidän työpalkkansa on paljon alhaisempi, joten ulkomaalaiset kapitalistit voivat saada äärettömiä, heidän kotimaassaan tuntemattomia voittoja. Kansainvälinen pääoma on jo kurottanut kätensä Venäjällekin. Venäläiset työläiset ojentavat kätensä kansainväliselle työväenliikkeelle.

A 6. Puhumme jo siitä, miten suuret tehtaot saattavat pääoman harjoittaman työn sortamisen äärimmilleen, kuinka ne luovat kokonaisen riistomenetelmien järjestelmän; kuinka työläiset, noustessaan taisteluun pääomaa vastaan, päätyvät kiertämättä kaikkien työläisten yhdistymisen välttämättömyyteen, koko työväenluokan yhteisen taistelun välttämättömyyteen. Tässä taistelussa kapitalistiluokkaa vastaan työläiset törmäävät yhteen valtakunnan yleisten lakien kanssa, jotka ottavat suojaansa kapitalistit ja heidän etunsa.

Mutta kun työläiset yhteenliittyneinä kykenevät pakoittamaan kapitalistit tekemään myönnytyksiä, kykenevät antamaan niille vastaiskuja, niin työläiset voisivat yhteenliittymisellään vaikuttaa aivan samoin valtion lakeihin ja saada niihin muutoksia. Kaikkien muiden maiden työläiset tekevätkin niin, mutta Venäjän työläiset eivät voi välittömästi vaikuttaa valtioon. Työläiset on Venäjällä pantu sellaisiin oloihin, joiden vallitessa heillä ei ole alkeellisimpiakaan kansalaisoikeuksia. He eivät saa kokoontua eivätkä harkita yhdessä asioitaan, perustaa liittoja eivätkä painattaa julistuksiaan, toisin sanoen — valtion lait eivät ole ainoastaan laaditut kapitalistiluokan etujen mukaisiksi, vaan ne suoranaisesti riistävät työläisiltä kaiken mahdollisuuden vaikuttaa näihin lakeihin ja saada niihin muutoksia. Näin tapahtuu siksi, että Venäjällä (ja kaikista Euroopan valtioista ainoastaan Venäjällä) on tähän saakka säilynyt itsevaltaisen hallituksen rajoittamaton valta, toisin sanoen sellainen valtiojärjestelmä, jonka vallitessa koko kansaa velvoittavia lakeja voi säätää yksistään tsaari oman harkintansa mukaan, ja näitä lakeja voivat panna täytäntöön yksistään tsaarin nimittämät virkamiehet. Kansalaisilla ei ole minkäänlaista osuutta lakien säätämiseen, niiden pohtimiseen, uusien ehdottamiseen ja vanhojen kumoamisen vaatimiseen. Heillä ei ole minkäänlaista oikeutta vaatia

virkamiehiltä tilintekoa, valvoa heidän toimintaansa, syyttää heitä oikeudessa. Kansalaisilla ei ole edes oikeutta pohtia valtion asioita: he eivät saa järjestää kokouksia eivätkä perustaa liittoja ilman näiden samojen virkamiesten lupaa. Virkamiehet ovat siis sanan täydessä merkityksessä vastuuvollisuutta vailla; he muodostavat ikään kuin kansalaisten yläpuolella olevan erikoisen kastin. Virkamiesten vastuuttomuus ja mielivalta sekä se, että itse väestöltä on tykkäänään tukittu suu, saavat aikaan sellaisia huutavia vallan väärinkäytöksiä virkamiesten taholta ja sellaisia tavallisen rahvaan oikeuksien loukkauksia, mitkä ovat tuskin mahdollisia missään muussa Euroopan maassa.

Täten siis Venäjän hallitus on lain mukaan aivan rajoittamaton, sitä pidetään aivan kuin kansasta kokonaan riippumattomana, kaikkien säätyjen ja luokkien yläpuolella olevana. Mutta jos asianlaita olisi todella siten, niin miksi sitten kaikissa yhteenotoissa työläisten ja kapitalistien välillä sekä laki että hallitus ovat aina kapitalistien puolella? Miksi sitten kapitalistit ovat saaneet yhä suurempaa kannatusta sitä mukaa, kun heidän lukumääränsä lisääntyy ja rikkautensa kasvaa,— mutta työläiset ovat kohdanneet yhä enemmän ja enemmän vastarintaa ja ahdistelua?

Itse asiassa hallitus ei ole luokkien yläpuolella ja se ottaa suojelukseensa yhden luokan toista luokkaa vastaan, ottaa suojelukseensa omistavien luokan omistamattomia vastaan, kapitalistit työläisiä vastaan. Rajoittamaton hallitus ei voisiakaan hallita näin ääretöntä valtiota, ellei se myöntäisi omistaville luokille kaikenlaisia helpotuksia ja etuisuuksia.

Vaikka hallitus onkin lain mukaan rajoittamaton ja riippumaton valta, niin todellisuudessa kapitalisteilla ja maanomistajilla on tuhansia keinoja vaikuttaa hallitukseen ja valtion asioihin. Heillä on omat, lain tunnustamat säätylaitoksensa, aatelis- ja kauppiasyhdistyksensä, kauppa- ja manufaktuurikomiteansa y.m.s. Heidän valinnalliset edustajansa joko tulevat välittömästi virkamiehiksi ja osallistuvat valtion hallitsemiseen (esim. aatelmarsalkat) tahi kutsutaan heitä jäseniksi kaikenlaisiin valtion laitoksiin: tehtailijat esim. ovat lain mukaan jäsenenä tehdasasiain hallinnoissa (jotka ovat tehdastarkastuksen päällystönä) valiten niihin omia edustajiaan. Mutta he eivät rajoitu tähän välittömään osallistumiseen valtion hallintaan. Yhdistyksissään he pohtivat valtion lakeja ja laativat ehdotuksia, ja hallitus

tavallisesti kysyy joka asiasta heidän mielipidettään, se esittää heille jonkin luonnoksen ja pyytää heitä tekemään huomautuksiaan sen johdosta.

Kapitalistit ja maanomistajat pitävät yleisvenäläisiä edustajakokouksia, joissa pohtivat asioitaan suunnitellen erilaisia toimenpiteitä oman luokkansa eduksi, esittävät kaikkien aatelis-tilanherrojen tai „koko Venäjän kauppiaskunnan” nimessä anomuksia uusien lakien säätämisestä ja muutoksien tekemisestä vanhoihin. He voivat käsitellä asioitaan lehdissä, sillä niin kovasti kuin hallitus ehdistaakin lehdistöä sensuurillaan, se ei uskalla edes ajatellakaan kieltää omistavilta luokilta oikeutta käsitellä asioitaan. Heillä on kaikenlaisia teitä ja pääsykeinoja valtiiovallan korkeimpien edustajien luo, ja he voivat helpommin pohtia alempien virkamiesten mielivaltaa, voivat saada helposti kumotuksi erikoisen haitalliset lait ja säädökset. Ja vaikka missään muussa maassa koko maailmassa ei olekaan niin paljon lakeja ja säädöksiä, sellaista tavatonta poliisiholhousta hallituksen taholta, joka ottaa ennakolta huomioon kaikenlaiset pikkuseikatkin ja halpaannuttaa kaiken elävän toiminnan,—niin ei missään muussa maassa koko maailmassa niin helposti rikota noita porvarillisia säädöksiä eikä niin helposti kierretä noita poliisilakeja yksistään korkeamman päällystön armollisesta suostumuksesta. Eikä tätä armollista suostumusta koskaan kielletä³¹.

B 1. Tämä ohjelman kohta on tärkein, se on pääkohta, sillä se osoittaa, mitä pitää olla työväenluokan etuja puolustavan puolueen toiminnan ja kaikkien tietoisten työläisten toiminnan. Se osoittaa, kuinka sosialismin pyrkimykset, pyrkimykset ihmisen harjoittaman toisen ihmisen iänikuisen riiston lopettamiseksi on yhdistettävä siihen kansanliikkeen, jonka suurtehtaiden luomat elämänotot synnyttävät.

Puolueen toiminnan pitää olla työläisten luokkataistelun edistämistä. Puolueen tehtävänä ei ole keksiä omasta päästä joitakin muotikeinoja työläisten avustamiseksi, vaan liittyä työväenliikkeen, tuoda siihen valoa, auttaa työläisiä tässä taistelussa, jota he ovat jo itse alkaneet käydä. Puolueen tehtävänä on puolustaa työläisten etuja ja edustaa koko työväenliikkeen etuja. Mutta miten pitää ilmetä tämän työläisten avustamisen heidän taistelussaan?

Ohjelmassa sanotaan, että tämän avun tulee olla, ensiksikin, työläisten luokkatietoisuuden kehittämistä. Edellä jo

puhuimme siitä, kuinka työläisten taistelu tehtailijoita vastaan muodostuu proletariaatin luokkataisteluksi porvaristoa vastaan.

Siellä sanomastamme näkyy, mitä työläisten luokkatietoisuudella on ymmärrettävä. Työläisten luokkatietoisuus on sitä, että työläiset ymmärtävät, että ainoa keino, jonka avulla he voivat asemaansa parantaa ja hankkia itselleen vapauden, on taistelu suurtehtaiden luomaa kapitalistien ja tehtailijain luokkaa vastaan. Edelleen, työläisten luokkatietoisuus merkitsee sen ymmärtämistä, että kyseessäolevan maan kaikkien työläisten edut ovat yhtäläiset, solidaariset, että kaikki he muodostavat yhden luokan, joka eroaa yhteiskunnan kaikista muista luokista. Vihdoin työläisten luokkatietoisuus merkitsee sitä, että työläiset ymmärtävät, että taikotusperiensä saavuttamiseksi työläisten on pyrittävä saamaan vaikutusta valtion asioihin, kuten maanomistajat ja kapitalistit ovat sitä saaneet ja edelleen pyrkivät saamaan.

Mutta millä tavalla työläiset pääsevät käsitykseen kaikesta tästä? Työläiset hankkivat tämän käsityksen ammentamalla sitä alituisesti siitä samasta taistelusta, jota he ovat alkaneet käydä tehtailijoita vastaan ja joka kehittyy yhä enemmän ja enemmän, kärjistyy ja vetää siihen osallistumaan yhä suuremman määrän työläisiä sitä mukaa, kun suurtehtaat kehittyvät. Oli aika, jolloin työläisten viha pääomaa kohtaan ilmeni vain sekavana vihantunteena riistäjiään kohtaan, hämäränä tietoisuutena siitä, että heitä sorretaan ja orjuutetaan, sekä haluna *kostaa* kapitalisteille. Taistelu ilmeni silloin työläisten erillisinä kapinoina, työläisten, jotka hävittivät rakennuksia, särkivät koneita, pieksivät tehdaspäällystöä y.m.s. Se oli työväenliikkeen *ensimmäinen*, alkeellinen muoto, ja se oli välttämätön, sillä viha kapitalistia kohtaan on aina ja kaikkialla ollut ensimmäisenä sysäyksenä, joka herättää työläisissä pyrkimystä puolustaa itseään. Mutta Venäjän työväenliike on jo kasvanut ulos tästä alkeellisesta muodostaan. Kapitalismia kohtaan tuntemansa epäselvän vihan asemesta työläiset ovat jo alkaneet ymmärtää työväenluokan ja kapitalistiluokan etujen vastakkaisuuden. Epäselvän sorrontunteen asemesta he ovat jo alkaneet ymmärtää, *nimenomaan millä ja nimenomaan miten* pääoma heitä ahdistaa, ja he nousevat vastustamaan sitä tai tätä sarron muotoa asettaen rajat pääoman ahdistukselle, puolustaen itseään kapitalistin ahneutta vastaan.

Kapitalistille kostamisen asemesta he siirtyvät nyt taistelemaan myönnytysten puolesta, alkavat esittää kapitalistiluokalle vaatimuksia toisen toisensa jälkeen ja vaativat itselleen työolojen parantamista, palkankorotusta ja työpäivän lyhentämistä. Jokainen lakko keskittää työläisten kaiken huomion ja kaikki ponnistukset milloin yhteen, milloin toiseen puoleen niistä olosuhteista, joihin työväenluokka on joutunut. Jokainen lakko aiheuttaa näiden olosuhteiden pohtimista, auttaa työläisiä arvioimaan niitä, ottamaan selkoa, miten pääoman ahdistus tällöin ilmenee ja millä keinoilla voidaan taistella tuota ahdistusta vastaan. Jokainen lakko kartuttaa koko työväenluokan kokemusta. Jos lakko onnistuu, niin se osoittaa sille työläisten yhteenliittymisen voiman ja innostaa toisia käyttämään hyväkseen tovereiden saavuttamaa menestystä. Jos se epäonnistuu, niin se panee harkitsemaan epäonnistumisen syitä ja etsimään parempia taistelumenetelmiä. Tämä kaikkialla Venäjällä nyt alkanut työläisten siirtyminen järkähtämättömään taisteluun jokapäiväisten tarpeittensa puolesta, taisteluun myönnytysten saamiseksi, parempien elämänehtojen, työpalkka- ja työehtojen puolesta, on Venäjän työläisten ottama valtava edistysaskel, ja sen tähden sosialidemokraattisen puolueen ja kaikkien tietoisien työläisten pitää kiinnittää päähuomiota tähän taisteluun, sen edistämiseen. Työläisten auttamisen pitää olla niiden kipeimpien jokapäiväisten tarpeiden osoittamista, joiden tyydyttämiseksi on taistelua käytävä, niiden syiden selittämistä, jotka erityisesti huonontavat niiden tai näiden työläisten asemaa, niiden tehdaslakien ja säädösten selittämistä, joiden rikkominen (ja kapitalistien petostempu) niin usein saattaa työläiset kaksinkertaisen rosvouksen alaisiksi. Auttamisen pitää olla työläisten vaatimusten täsmällisempää ja selvempää ilmaisemista ja niiden julkisuuteen saattamista, sopivimman hetken valitsemista vastarintaan ryhtymiselle, taistelutavan valitsemista, kummankin taisteluapuolen aseman ja voimien harkitsemista, sen harkitsemista, eikö löytyisi vieläkin parempaa taistelutapaa (mahdollisesti kirjelmän lähettäminen tehtailijalle tai kääntyminen tehdastarkastajan tai lääkärin puoleen, asianhaaroista riippuen, ellei ole ryhdyttävä suoraa päätä lakkoon j.n.e.).

Sanoimme, että Venäjän työläisten siirtyminen tällaiseen taisteluun osoittaa heidän ottaneen valtavan askeleen

eteenpäin. Tämä taistelu vie (johdattaa) työväenliikkeen suoralle tielle ja on varmana takeena sen jatkuvasta menestyksestä. Tässä taistelussa työväenjoukot oppivat ensiksikin tuntemaan ja erottamaan kapitalistisen riiston erilaiset menetelmät, vertailemaan niitä sekä lakeihin että omiin elinehtoihinsa ja kapitalistiluokan etuihin. Käsitellessään eri riistomuotoja ja -tapauksia työläiset oppivat ymmärtämään koko riiston olemuksen ja merkityksen, oppivat ymmärtämään sen yhteiskuntajärjestelmän, joka perustuu pääoman harjoittamaan työn riistämiseen. Toiseksi, tässä taistelussa työläiset koettelevat voimiaan, oppivat liittymään yhteen, oppivat ymmärtämään yhteenliittymisen välttämättömyyden ja merkityksen. Tämän taistelun laajeneminen ja yhteenottojen käyminen yhä tiheämmiksi johtavat kiertämättömästi taistelun laajenemiseen, yhtenäisyystunnon ja solidaarisuuden tunteen kehittymiseen, aluksi saman seudun työläisten kesken, sitten koko maan työläisten ja koko työväenluokan kesken. Kolmanneksi, tämä taistelu kehittää työläisten poliittista tietoisuutta. Itse elämänolot ovat asettaneet suuret työväenjoukot sellaiseen asemaan, että (ne eivät voi) niillä ei ole aikaa eikä mahdollisuutta ajatella mitään valtiollisia kysymyksiä. Mutta työläisten taistelu tehtailijoita vastaan jokapäiväisten tarpeittensa puolesta sysää työläisiä itsestään ja kiertämättä valtiollisiin, poliittisiin kysymyksiin, kysymyksiin siitä, kuinka Venäjän valtiota hallitaan, kuinka lakeja ja säädöksiä säädetään ja kenen etuja ne palvelevat. Jokainen selkkaus tehtaassa johtaa työläiset ehdottomasti yhteen törmäykseen lakien ja valtiovallan edustajien kanssa. Työläiset joutuvat silloin ensi kerran kuulemaan „poliittisia puheita”. Aluksi vaikkapa tehdastarkastajilta, jotka selittävät heille, että se temppu, jolla tehtailija on heitä puristanut, perustuu tarkasti ohjesääntöön, jonka asianomainen virkavalta on vahvistanut ja joka jättää tehtailijan mielivaltaan puristaa työläisiä edelleenkin, tai että tehtailijan harjoittama sorto on täysin laillista, koska tehtailija käyttää vain oikeuttaan, nojautuu siihen ja siihen lakiin, jonka valtiovalta on vahvistanut ja jota se suojaa. Herrojen tarkastajien poliittisten selitysten lisäksi tulee toisinaan vieläkin hyödyllisempiä hra ministerin „poliittisia selityksiä”, joissa hän muistuttaa työläisille „kristillisen rakkauden” tunteista, joita heidän tulee osoittaa tehtailijoita kohtaan siitä, että nämä kasaavat miljoonia

työläisten työn kustannuksella. Sitten näihin valtiovallan edustajien selityksiin ja työläisten välittömästi tutustuttua siihen, kenen hyväksi tämä valta toimii, tulee vielä sosialistien lentolehtisiä tai muita selityksiä, joten työläiset saavat sellaisessa lakossa jo täydellisesti poliittisen kasvatuksensa. He eivät opi ymmärtämään ainoastaan työväenluokan erikoisia etuja, vaan myöskin sen erikoisen aseman, mikä työväenluokalla on valtiossa. Niinpä siis sen *avun*, jota sosialidemokraattinen puolue voi antaa työläisille näiden luokkataistelussa, tulee olla työläisten luokkatietoisuuden kehittämistä edistämällä heidän taisteluaan kipeimpien jokapäiväisten tarpeittensa puolesta.

Toisena *avun* muotona, kuten ohjelmassa sanotaan, pitää olla sen, että edistetään työläisten järjestäytymistä. Se taistelu, jota olemme juuri kuvanneet, vaatii välttämättä työläisten järjestäytymistä. Järjestäytyminen käy välttämättömäksi sekä lakkoa varten, jotta sitä voitaisiin käydä menestyksellisemmin, että varojen keräämiseksi lakkolaisten hyväksi, työläiskassojen perustamiseksi, agitation harjoittamiseksi työväen keskuudessa, lentolehtisten tai ilmoitusten, julistusten y.m.s. levittämiseksi heidän keskuuteensa. Vieläkin välttämättömämpää järjestäytyminen on itsensä puolustamiseksi poliisin ja santarmiston vainoilta, työläisten kaikkien yhdistysten, heidän kaikkien yhteyksiensä salaamiseksi niiltä, kirjojen, kirjasten, lehtien y.m. toimittamiseksi työläisille. Puolueen toisena tehtävänä onkin olla apuna kaikessa tässä.

Kolmantena tehtävänä on taistelun todellisen tarkoituksiperän osoittaminen, s.o. sen selittäminen työläisille, mitä on pääoman harjoittama työn riisto, mikä sitä pitää yllä, miten maan ja työvälineiden yksityisomistus johtaa työväenjoukot köyhyyteen, pakottaa heidät myymään työnsä kapitalisteille sekä luovuttamaan näille ilmaiseksi kaiken ylijäämän, minkä työläisen työ tuottaa yli sen, mitä hänen ylläpitoonsa tarvitaan, edelleen sen selittäminen, kuinka tämä riisto johtaa kiertämättä työläiset luokkataisteluun kapitalisteja vastaan, minkälaiset ovat tämän taistelun ehdot ja sen lopulliset päämäärät — sanalla sanoen sen selittäminen, mitä tässä ohjelmassa on lyhyesti osoitettu.

B 2. Mitä se merkitsee, että työväenluokan taistelu on poliittista taistelua? Se merkitsee, että työväenluokka ei voi käydä taistelua vapautuksensa puolesta, ellei se pyri saa-

maan vaikutusta valtion asioihin, valtion hallintaan, lakien laatimiseen. Tämän vaikutuksen välttämättömyyden ovat Venäjän kapitalistit jo kauan sitten oivaltaneet, ja me osoitimme, kuinka he ovat kaikista poliisilakien kielloista huolimatta osanneet löytää itselleen tuhansia keinoja vaikuttaa valtiovaltaan ja kuinka tämä valta palvelee kapitalistiluokan etuja. Tästä seuraa itsestään, että työväenluokankin on mahdotonta käydä taisteluaan, jopa mahdotonta saada pysyvää parannusta oloihinsa muuten kuin vaikuttamalla valtiovaltaan.

Sanoimme jo, että työläisten taistelu kapitalisteja vastaan saattaa heidät kiertämättä yhteentörmäykseen hallituksen kanssa, ja hallitus itse koettaa kaikin voimin todistaa työläisille, että valtiovaltaan he voivat vaikuttaa vain taistelulla ja tekemällä yhteisvoimin vastarintaa. Sitä osoittavat varsin havainnollisesti ne suuret lakot, joita Venäjällä oli vuosina 1885—1886. Hallitus ryhtyi heti puuhiin työläisiä koskevien säädösten valmistamiseksi, julkaisi heti uudet lait työjärjestyksestä tehtaissa antaen peräksi työläisten itsepintaisille vaatimuksille (esim. saatettiin voimaan säännöt sakoituksen rajoittamisesta ja oikeasta palkkojen maksusta), samoin nykyisetkin (v. 1896) lakot ovat panneet hallituksen taaskin puuttumaan heti asiaan, ja hallitus on jo ymmärtänyt, ettei se voi rajoittua vangitsemisiin ja karkoituksiin, että naurettavaa on syöttää työläisille typeriä väitteitä tehtailijain jalomielisyydestä (kts. finanssiasiaain ministeri Witten kiertokirjettä tehdastarkastajille. Keväällä 1896). Hallitus näki, että „yhteenliittyneet työläiset on voima, joka on otettava huomioon”, ja se on jo ryhtynyt tarkistamaan tehdaslakeja ja kutsuu Pietariin koolle vanhimpien tehdastarkastajien edustajakokouksen harkitsemaan kysymystä työpäivän lyhentämisestä ja muista välttämättömistä myönnytyksistä työläisille.

Täten siis näemme, että työväenluokan taistelun kapitalistiluokkaa vastaan pitää olla ehdottomasti poliittista taistelua. Todellakin, tällä taistelulla on jo nyt vaikutusta valtiovaltaan, se saa poliittisen merkityksen. Mutta mitä pitemmälle työväenliike kehittyy, sitä selvemmin ja räikeämmin ilmenee ja tuntuu työläisten täydellinen poliittinen oikeudettomuus, josta edellä olemme puhuneet, sekä se, että työläisten on aivan mahdotonta vaikuttaa avoimesti ja välittömästi valtiovaltaan. Sen tähden työläisten polttavim-

pana vaatimuksena ja työväenluokan ensimmäisenä tehtävänä valtion asioihin vaikuttamiseksi pitää olla *poliittisen vapauden hankkiminen*, s.o. kaikkien kansalaisten välitön ja lakien (perustuslain) turvaama osallistuminen valtion hallintaan, oikeuden turvaaminen kaikille kansalaisille kokoontua vapaasti, pohtia asioitaan, vaikuttaa valtion asioihin liittojen ja lehdistön avulla. Poliittisen vapauden hankkiminen muodostuu „*työläisten päivänpolttavaksi asiaksi*”, sillä ilman sitä työläisillä ei ole eikä voi olla mitään vaikutusta valtion asioihin ja sen vuoksi he jäävät ehdottomasti oikeudettomaksi, poljetuksi, mykäksi luokaksi. Ja kun jopa nyt, jolloin työläisten taistelu ja heidän yhteensiittymisensä on vasta alullaan, hallitus rientää jo tekemään myönnytyksiä työläisille pysäyttääkseen liikkeen edelleen kasvamisen, niin ei ole epäilystäkään siitä, että kun työläiset liittyvät tiukasti yhteen ja yhdistyvät yhden poliittisen puolueen johdolla, niin he pystyvät pakoittamaan hallituksen antautumaan, pystyvät valtaamaan itselleen ja koko Venäjän kansalle poliittisen vapauden!

Ohjelman edellisissä osissa osoitettiin, mikä asema työväenluokalla on nykyisessä yhteiskunnassa ja nykyisessä valtiossa, mikä päämäärä on työväenluokan taistelulla ja mikä on oleva työläisten etuja edustavan puolueen tehtävä. Hallituksen vallan ollessa rajoittamattoman ei Venäjällä ole eikä voi olla julkisia poliittisia puolueita, mutta on poliittisia suuntia, jotka tulkitsevat muiden luokkien etuja ja joilla on vaikutusta yleiseen mielipiteeseen ja hallitukseen. Sen tähden sosialidemokraattisen puolueen aseman selvittämiseksi nyt on välttämätöntä osoittaa sen suhde Venäjän yhteiskunnan muihin poliittisiin suuntiin, jotta työläiset määrittäisivät, kuka voi olla heidän liittolaisensa ja mihin rajaan saakka sekä kuka on heidän vihollisensa. Se osoitetaankin ohjelman kahdessa seuraavassa kohdassa.

B 3. Ohjelma julistaa, että työläisten liittolaisia ovat ensiksikin kaikki ne yhteiskuntakerrokset, jotka esiintyvät yksinvaltaisen hallituksen rajatonta valtaa vastaan. Koska tämä rajaton valta on pääesteenä työläisten taistelussa vapautuksensa puolesta, niin siitä johtuu ilman muuta, että työläisten välitön etu vaatii kannattamaan jokaista yhteiskunnallista liikettä, mikä suuntautuu absolutismia vastaan (absoluuttinen merkitsee rajoittamatonta; absolutismi on

rajoittamaton hallitusvalta). Mitä voimakkaammin kapitalismi kehittyi, sitä syvemmiksi käyivät ristiriidat tämän virkamieshallinnan ja itse omistavien luokkien etujen, porvariston etujen välillä. Ja sosialidemokraattinen puolue julistaakin, että se tulee kannattamaan kaikkia porvariston kerroksia ja ryhmiä, jotka esiintyvät rajoittamatonta hallitusta vastaan.

Työläisille on verrattomasti edullisempaa porvariston *välitön vaikutus* valtion asioihin kuin sen nykyinen vaikutus lahjottavan ja mielivaltaisen virkamieslauman välityksellä. Työläisille on paljon edullisempaa porvariston *avoim* vaikutus politiikkaan kuin nykyinen vaikutus, joka on muka kaikkivoipaisen „riippumattoman” hallituksen *verhoama*, hallituksen, joka kirjoitetaan „Jumalan armosta” ja joka jakaa „armonosoituksiaan” kärsiville ja työteliäille maanomistajille sekä hätääkärsiville ja sorretuille tehtailijoille. Työläisten on käytävä *avointa taistelua* kapitalistiluokkaa vastaan, jotta koko Venäjän proletariaatti voisi nähdä, minkälaisen etujen puolesta työläiset taistelevat, voisi oppia, miten taistelua on käytävä, jotta porvariston juonet ja pyrkimykset eivät jäisi kätköön suuriruhtinain palatsien eteisiin, senaattorien ja ministerien vastaanottohuoneisiin, kaikilta suljettuihin departementti-kanslioihin, vaan että ne tulisivat päivänvaloon ja avaisivat kaikkien ja jokaisen silmät näkemään, kuka todellisuudessa sanelee hallituksen politiikan ja mihin kapitalistit ja maanomistajat pyrkivät. Siksi alas kaikki, mikä verhoaa kapitalistiluokan nykyistä vaikutusta, siksi kannatettakoon kaikkia ja kaikkinaisia porvariston edustajia, jotka *esiintyvät* virkamiehistöä, virkamieshallintoa, rajoittamatonta hallitusta vastaan! Mutta julistaessaan kannattavansa jokaista yhteiskunnallista liikettä yksinvaltiutta vastaan sosialidemokraattinen puolue tunnustaa, ettei se irroita itseään työväenliikkeestä, koska työväenluokalla on omat erikoiset etunsa, jotka ovat kaikkien muiden luokkien eduille vastakkaiset. Kannattaessaan kaikkia porvariston edustajia taistelussa poliittisen vapauden puolesta työläisten pitää muistaa, että omistavat luokat voivat olla vain väliaikaisesti heidän liittolaisiaan, että työläisten ja kapitalistien edut ovat sovittamattomat, että työläiset tarvitsevat hallituksen rajoittamattoman vallan kumoamista vain siksi, että voisivat käydä avoimesti ja laajasti taisteluun kapitalistiluokkaa vastaan.

Edelleen sosialidemokraattinen puolue julistaa, että se tulee kannattamaan kaikkia, jotka nousevat etuoikeutettujen aatelis-maanomistajien luokkaa vastaan. Aatelis-tilanherroja pidetään Venäjällä ensimmäisenä säätyinä valtiossa. Sen maaorjuudellisen vallan jätteet, joka heillä oli talonpoikaiston suhteen, painavat kansanjoukkoja yhä vieläkin. Talonpojat maksavat yhä edelleen lunastusmaksuja vapautumisestaan tilanherrojen vallan alta. Talonpojat ovat edelleenkin maahan kiinnitettyjä, jotta herroilla tilanomistajilla ei olisi puutetta huokeista ja nöyristä batrakeista. Tähän asti talonpojat on aivan kuin oikeudettomat ja alaikäiset jätetty virkamiesten mielivaltaan, jotka huolehtivat virkamiehen taskusta, sekaantuvat talonpoikain elämään, jotta talonpojat maksaisivat „kunnollisesti” lunastusmaksunsa ja veronsa maaorjuuttaja-tilanherroille, jotta he eivät uskaltaisi „pakoilla” tilanherrojen töitä, eivät uskaltaisi esimerkiksi muuttaa asuinpaikkaa ja siten ehkä pakoittaa tilanherrat palkkaamaan sivultapäin työläisiä, jotka eivät ole niin halpoja eivätkä niin puutteen painamia. Kahlehtiessaan miljoonia ja kymmeniä miljoonia talonpoikia palvelukseensa ja pitäessään yllä heidän oikeudettomuuttaan, herrat tilanomistajat nauttivat tämän urotyönsä johdosta korkeimpia valtiollisia etuoikeuksia. Etupäässä maanomistaja-aatelistoa nimitetään valtion korkeimpiin virkoihin (lainkin mukaan on aatelissäädyllä suurin oikeus valtion virkoihin); ylhäiset tilanherrat ovat lähimpänä hovia ja voivat muita välittömämmin ja helpommin taivuttaa hallituksen politiikan omaksi edukseen. He käyttävät hyväkseen läheistä suhdettaan hallitukseen rosvoitukseen valtion kassaa ja saadakseen kansan varoista miljoonien ruplien lahjoja ja antipaloja milloin palveluksista jaettujen suurtilojen muodossa, milloin „myönnytysten” muodossa*.

* — Tähän katkeaa MELI:n hallussa olevan hektografi-vihkosen teksti. *Toim.*

TSAARIN HALLITUKSELLE ³²

Kuluvana vuonna, 1896, Venäjän hallitus on jo kaksi kertaa kääntynyt yleisön puoleen tiedoittamalla työläisten taistelusta tehtailijoita vastaan. Muissa valtioissa sellaiset tiedoitukset eivät ole harvinaisia,—siellä ei salata, mitä valtakunnassa tapahtuu, ja sanomalehdet julkaisevat vapaasti tiedoituksia lakoista. Mutta Venäjällä hallitus pelkää tehtaissa vallitsevan järjestyksen ja tapahtumien julki saattamista pahemmin kuin tulta: se on kieltänyt kirjoittamasta lakoista sanomalehdissä, se on kieltänyt tehdastarkastajia julkaisemasta selostuksiaan, vieläpä se on lakannut käsittelemästä lakkoasioita tavallisissa yleisölle avoimissa tuomioistuimissa,—sanalla sanoen se on ryhtynyt kaikkiin toimenpiteisiin pitääkseen ankarasti salassa kaiken, mitä tehtaissa ja työläisten keskuudessa tapahtuu. Ja yhtäkkiä kaikki nämä poliisikonstit hajoavat kuin saippuakupla,—ja hallituksen itsensä on pakko puhua avoimesti siitä, että työläiset käyvät taistelua tehtailijoita vastaan. Mikä tämän tällaisen muutoksen on aiheuttanut?—Vuonna 1895 oli erikoisen paljon työläisten lakkoja. Niin kyllä, mutta onhan lakkoja ollut ennenkin ja hallitus on silti osannut pitää kaiken salassa ja nuo lakot ovat menneet suurten työläisjoukkojen tietämättä niistä mitään. Nykyiset lakot olivat paljon voimakkaampia kuin edelliset ja ne keskittyivät yhteen paikkaan. Niin kyllä, mutta onhan ennenkin ollut yhtä voimakkaita lakkoja, esim. vuosina 1885—1886 Moskovon ja Vladimirin lääneissä.—Mutta hallitus pysyi kuitenkin vielä tiukkana eikä puhunut mitään työläisten taistelusta tehtailijoita vastaan. Minkä takia se tällä kertaa sitten päätti puhua? Sen takia, että tällä kertaa työläisten avuksi tulivat

sosialistit, jotka auttoivat työläisiä selittämään asiaa, saattaamaan se julkisuuteen kaikkialla, sekä työläisten kesken että yhteiskuntapiireissä, esittämään tarkasti työläisten vaatimukset, näyttämään kaikille hallituksen epärehellisyyden ja raakalaismaiset väkivaltaisuudet. Hallitus näki, että vaikeaminen käy kerrassaan tyhmäksi, kun kaikki jo tietävät lakoista,— ja sekin lähti muiden mukaan. Sosialistien lentolehtisissä vaadittiin hallitusta vastaamaan, ja hallitus tuli ja antoi vastauksen.

Katsokaamme, minkälainen oli vastaus.

Ensin hallitus yritti kiertää avoimen ja julkisen vastauksen antamista. Eräs ministereistä, finanssiasiaain ministeri Witte, lähetti tehdastarkastajille kiertokirjeen, ja tässä kiertokirjeessä hän haukkui työläisiä ja sosialisteja „yhteiskunnallisen järjestyksen pahimmiksi vihollisiksi”, neuvoi tehdastarkastajia pelottelemaan työläisiä, vakuuttelemaan heille, että hallitus kieltää tehtailijoita tekemästä myönnytyksiä, puhumaan heille tehtailijain hyvästä tahdosta ja jalosta pyrkimyksestä, puhumaan siitä, kuinka tehtailijat pitävät huolta työläisistä ja heidän tarpeistaan, kuinka tehtailijat ovat „hyvien tunteiden” vallassa. Itse lakoista hallitus ei puhunut, se ei sanonut sanaakaan siitä, mistä syystä lakot olivat alkaneet, miten tehtailijoiden harjoittamat ruokottomat ahdistelut ja lainrikkomukset ilmenivät, mitä työläiset halusivat; sanalla sanoen se suoranaisesti *parjasi* kaikkia kesällä ja syksyllä vuonna 1895 olleita lakkoja, yritti selviytyä niistä kuluneilla muodollisilla fraaseilla työläisten väkivaltaisista ja „ainvastaisista” teoista, vaikka työläiset eivät tehneet väkivaltaa: yksistään vain poliisi harjoitti väkivaltaa. Ministeri halusi pitää tämän kiertokirjeen salassa, mutta itse virkailijat, joille hän sen uskoi, eivät pitäneet asiaa salassa, ja niin kiertokirje lähti kiertämään yleisön joukossa. Sitten sosialistit julkaisivat sen. Silloin hallitus, huomattuaan joutuneensa, kuten tavallista, naurun alaiseksi kaikille tunnettuine „salaisuuksineen”, julkaisi sen lehdissä. Se oli, kuten jo sanoimme, vastauksena vuoden 1895 kesä- ja syyskauden lakkoihin. Mutta sitten keväällä 1896 lakot toistuiivat vieläkin voimakkaampina. Niitä koskevien huhujen lisäksi tulivat sosialistien lentolehtiset. Ensin hallitus oli pelkurimaisesti vaiti odotellen, miten asia lopulta päättyy, ja sitten, kun työläisten kapina jo vaimeni,— se esitti kanslia- viisautensa tapausten jälkeen aivan kuin myöhästyneen

poliisikuulustelun pöytäkirjan. Tällä kertaa oli jo esiinnyttävä avoimesti ja sitä paitsi koko hallituksen. Sen tiedonanto julkaistiin „Pravite'stvennyi Vestnikin” 158. numerossa. Tällä kertaa ei käynyt enää entiseen tapaan valehteleminen työläisten lakoista. Oli kerrottava, miten asiat olivat, mitä oli tehtailijain harjoittama ahdistelu ja mitä työläiset vaativat; oli tunnustettava, että työläiset olivat käyttäytyneet „siivosti”. Näin siis työläiset panivat hallituksen luopumaan katalasta poliisimaisesta valehtelusta: nousemalla joukolla, käyttämällä lentolehtisiä asian julkiseksi tekemiseksi he pakoittivat sen tunnustamaan totuuden. Se on suuri saavutus. Työläiset tietävät nyt, mikä on ainoa keino saada lausutuksi julki tarpeensa ja saada taistelu koko Venäjän työläisten tietoon. Työläiset tietävät nyt, että hallituksen valheet voidaan kumota vain itsensä työläisten yhteisellä taistelulla ja heidän tietoisella suhtautumisellaan,— saavuttaa oikeutensa.— Kerrottuaan, miten asia oli, ministerit alkoivat keksiä verukkeita, he alkoivat vakuutella tiedonannossaan, että lakot aiheutuivat yksinomaan „puuvillankehruun ja lankatuotannon erikoisuuksista”. Vai niin! Eiköhän koko Venäjän tuotannon erikoisuuksista, eikö Venäjän valtiollisen järjestelmän erikoisuuksista, joka sallii poliisin vainota ja kaapata rauhallisia työläisiä, jotka puolustavat itseään ahdisteilulta? Minkä vuoksi, hyvät herrat ministerit, työläiset lukivat kilvan lentolehtisiä, vaativat lentolehtisiä, joissa ei puhuttu lainkaan puuvillasta eikä langoista, vaan Venäjän kansalaisten oikeudettomuudesta ja kapitalisteja palvelevan hallituksen raakalaismaisesta mielivallasta, ei, tämä uusi veruke on miltei vieläkin huonompi, vieläkin katalampi kuin se, jolla finanssiasiaiministeri Witte koetti selviytyä kierto-kirjeessään vierittämällä kaiken „kiihoittajien” syyksi. Ministeri Witte järkeilee lakoista samoin kuin siitä järkeilee kuka poliisivirkailija tahansa, joka saa antipaloja tehtailijoilta: tuli kiihoittajia — ja puhkesi lakko. Nähtyään nyt 30.000 työläisen lakon kaikki ministerit ryhtyivät yhdessä ajattelemaan ja tulivat lopulta siihen tulokseen, ettei lakko synny siitä syystä, että ilmestyy sosialisti-kiihoittajia, vaan sosialisteja ilmestyy sen vuoksi, kun syntyy lakkoja, kun alkaa työläisten taistelu kapitalisteja vastaan. Ministerit vakuuttelevat nyt, että sosialistit sitten „yhtyivät” lakkoihin. Se oli hyvä opetus finanssiasiaiministeri Wittelle. Pitäkää varanne, herra Witte, ja ottakaa opetus visusti varteen!

Oppikaa toiste ottamaan selvää, mistä syystä lakko on alkanut, oppikaa katsomaan työläisten vaatimuksiin eikä poliisiroittienne ilmoituksiin, joihin te itsekään ette usko hituista-kaan. Herrat ministerit vakuuttelevat yleisölle, että vain „paha-aikeiset henkilöt” koettivat antaa lakoille „rikollisen poliittisen luonteen” eli, kuten he eräässä kohdassa sanovat, „sosiaalisen luonteen” (herrat ministerit halusivat sanoa sosialistisen, mutta tietämättömyydessään tahi kansliamaisessa pelkuruudessaan sanoivat sosiaalisen, ja niin syntyi tolkuttomuus: sosialistinen merkitsee työläisten kannattamista taistelussa pääomaa vastaan, mutta sosiaalinen merkitsee yksinkertaisesti yhteiskunnallista. Kuinka lakoille voidaan antaa yhteiskunnallinen luonne? Sehän on samaa kuin jos ministerille annettaisiin ministerin arvo!). Sehän on huvittavaa! Sosialistit antavat lakoille poliittisen luonteen! Itse hallitushan on ennen kaikkia sosialisteja tehnyt kaikkensa antaakseen lakoille poliittisen luonteen. Eikö juuri se alkanut kaappailla rauhallisia työläisiä kuin mitäkkin rikollisia? Alkanut vangita ja karkoittaa? Eikö juuri se lähettänyt kaikkialle vakoilijoita ja provokaattoreita? Eikö juuri se pidättänyt kaikki, jotka käsiin sattuivat? Eikö juuri se luvannut auttaa tehtailijoita, etteivät he antaisi peräksi? Eikö juuri se vainonnut työläisiä tavallisesta varojen keräämisestä lakkolaisten hyväksi? Hallitus on itse parhaiten selittänyt työläisille, että heidän taistelunsa tehtailijoita vastaan pitää kiertämättä olla taistelua hallitusta vastaan. Sosialistien ei tarvinnut muuta kuin vahvistaa se ja saattaa julki lentolehtisissä. Ja siinä kaikki. Mutta Venäjän hallitus on jo kulkenut ummet ja lammet tekopyhyystaidossa ja ministerit koettivat olla vaiti siitä, millä keinoin meidän hallituksemme „antoi lakoille poliittisen luonteen”, se kertoi yleisölle, minä päivinä sosialistien lentolehtiset oli päivätty,— miksi se ei kertonut, minä päivinä oli päivätty kaupunginpäällikön ja muiden bashibozukkien päiväkäskyt rauhallisten työläisten vangitsemisesta, sotaväen aseistamisesta, vakoilijoiden ja provokaattorien lähettämisestä? He luettelivat yleisölle, kuinka paljon oli sosialistien lentolehtisiä, mutta miksi he eivät luetelleet, kuinka paljon työläisiä ja sosialisteja kaapattiin kiinni, kuinka paljon perheitä saatettiin perikatoon, kuinka paljon karkoitettiin tai teljettiin tuomiotta vankiloihin. Miksi? Siksi, että venäläiset ministe-

ritkin kaikesta julkeudesta huolimatta kavahtavat puhumasta julkisesti sellaisista ryövärien uroteoista. Koko valtiiovallan voima, poliiseineen ja sotaväkineen, santarmeineen ja prokuraattoreineen — kävi rauhallisten työläisten kimppuun, jotka olivat nousseet taistelemaan oikeuksistaan, jotka puolustivat itseään tehtailijoiden mielivallalta, koko valtiokassan voima, luvaten tukea köyhiä tehtailijaparkoja, kävi työläisten kimppuun, jotka pitivät puoliaan omien ropojensa sekä tovereittensa, englantilaisten, puolalaisten, saksalaisten ja itävaltalaisen työläisten ropojen varassa.

Työläiset eivät olleet yhdistyneitä. He eivät voineet järjestää varojen keräystä, eivät voineet vetää mukaansa muita kaupunkeja ja muita työläisiä, heitä vainottiin kaikkialla, heidän oli pakko antaa peräksi valtiiovallan koko voiman edessä. Herrat ministerit riemuitsevat, että hallitus pääsi voitolle!

On sekin voitto! Kolmeakymmentä tuhatta rauhallista työläistä vastaan, joilla ei ollut varoja, pantiin valtiiovallan koko voima ja kapitalistien koko rikkaus! Ministerit tekisivät viisaammin, jos malttaisivat olla kerskailematta tuollaisella voitolla, sillä heidän kerskailunsa muistuttaa suuresti sen poliisiotilaan kerskailua, joka rehentelee selviytyneensä lakosta *saamatta* selkäänsä.

Sosialistien „usutteluilla” ei ollut menestystä — julistaa hallitus juhlallisesti rauhoitellen kapitalisteja.— Niin, vastaamme mekin siihen, mitkään usutukset eivät olisi voineet tehdä sadattakaan osaa siitä vaikutuksesta, minkä hallituksen menettely tässä jutussa teki kaikkiin pietarilaisiin ja kaikkiin Venäjän työläisiin! Työläiset näkivät selvästi, että hallituksen politiikka on vaieta työläisten lakoista ja parjata niitä. Työläiset näkivät, miten heidän yhdistetty taistelunsa pakoitti heittämään syrjään poliisien tekopyhät valheet. He näkivät, kenen etuja varjelee hallitus, joka lupasi tukea tehtailijoita. He ymmärsivät, kuka on heidän oikea vihollisensa, kun heidän kimppuunsa, jotka eivät olleet rikkoneet lakia eikä järjestystä, lähetettiin sotaväkeä ja poliiseja aivan kuin vihollista vastaan. Puhukoot ministerit miten paljon tahansa taistelun tuloksettomuudesta, mutta työläiset näkevät, että tehtailijat ovat kaikkialla talttuneet, ja he tietävät, että hallitus kutsuu jo tehdastarkastajia neuvottelemaan siitä, minkälaisia myönnytyksiä työläisille on tehtävä, sillä

se näkee, että myönnytyksiä pitää ehdottomasti tehdä. Vuosien 1895—1896 lakot eivät ole menneet hukkaan. Ne tekivät tavattoman suuren palveluksen Venäjän työläisille, ne osoittivat, miten heidän on taisteltava etujensa puolesta. Ne opettivat heidät ymmärtämään *työväenluokan poliittisen aseman ja poliittiset tarpeet*.

Marraskuussa vuonna 1896.

Taisteluliitto työväenluokan vapauttamiseksi ³³.

Kirjoitettu vankilassa syksyllä 1896

*Painettu mimeografilla marraskuussa
1896*

*Julkaistaan lentolehtisen
tekstin mukaan*

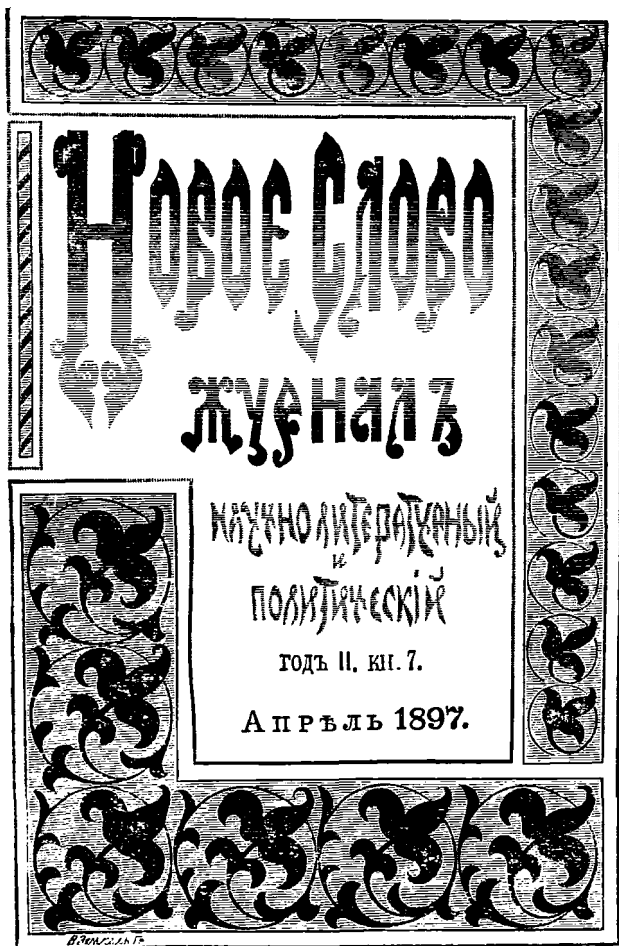
**TALOUDELLISEN ROMANTISMIN
LUONNEHTIMISEKSI**
(SISMONDI JA MEIDÄN KOTIMAISET
SISMONDILAISEMME)³⁴

Kirjoitettu kevdällä 1897

*Ensi kerran julkaistu aikakaus-
lehdessä „Novoje Slovo“³⁵,
7-10 kirja, huht-heinäkuu 1897
Allekirjoitus: K. T-n*

*Julkaistu uudestaan kokoelmassa:
Vladimir Iljin — „Taloudellisia
tutkielmia ja kirjoituksia“, v. 1898.*

*Julkaistaan kokoelman
„Taloudellisia tutkielmia ja kir-
joituksia“ tekstistä, tarkistuksessa
käytetty „Novoje Slovon“ tekstiä
ja kokoelmaa: Vl. Iljin —
„Agraarikysymys“, 1908*

„Novoje Slovo” aikauskirjan kansilehti;
 tässä julkaisussa painettiin ensi kerran V. I. Leninin artikkelit
 „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi” ja „Erään sanoma-
 lehtikirjoituksen johdosta”.— 1897.

Pienennetty

Sveitsiläinen taloustieteilijä Sismondi (J.-C.-L. Simonde de Sismondi), joka kirjoitteli kuluvan vuosisadan alussa, on erikoisen mielenkiintoinen niiden yleisten taloustieteellisten kysymysten ratkaisemiseksi, jotka tulevat nyt Venäjällä esiin erikoisella voimalla. Kun tähän lisätään vielä, että poliittisen taloustieteen historiassa Sismondilla, joka seisoo syrjässä sen päävirtauksista, on erikoinen asema, että hän on innokas pientuotannon kannattaja, joka protestoi suuryritteliäisyyden puoltajia ja ideologeja vastaan (aivan samoin kuin niitä vastaan esiintyvät nykyiset venäläiset narodnikitkin), niin lukija ymmärtää tarkoituksemme antaa yleiskuvaus Sismondin opista pääpiirteissään sekä sen suhteesta taloustieteen muihin — senaikaisiin ja myöhempiin — suuntiin. Sismondiin perehtymisen mielenkiintoa lisää juuri tällä hetkellä vielä se, että aikakausjulkaisun „Russkoje Bogatstvo” viime vuoden, 1896, numeroissa me tapaamme kirjoituksen, joka on niinkään omistettu Sismondin opin esittelylle (*B. Efrusi*: „Simonde de Sismondin yhteiskunnallis-taloudelliset katsomukset”. „Russkoje Bogatstvo”, 1896, № 7 ja 8)*.

„Russkoje Bogatstvo” avustaja sanoo heti alussa, että ei ole toista sellaista kirjailijaa, joka „olisi arvioitu niin väärin” kuin Sismondi, jota on muka „epäoikeudenmukaisesti” sanottu milloin taantumukselliseksi, milloin taas utopistiksi.— Aivan päinvastoin. Juuri *sellainen* arvio Sismondista on aivan oikea. Sen sijaan „Russkoje Bogatstvo” kirjoitus, jossa on seikkaperäisesti ja säntillisesti kerrottu

* Efrusi kuoli vuonna 1897. Muistokirjoitus hänestä on julkaistu „Russkoje Bogatstvo” maaliskuun numerossa vuodelta 1897.

Sismondin katsomukset, luonnehtii hänen teoriansa kokonaan väärin *, idealisoiden Sismondia hänen oppinsa juuri niissä kohdissa, joissa hän tulee kaikkein lähimmäksi narodnikkeja, jättäen huomiotta ja valaisten väärin hänen suhteensa taloustieteen myöhempiin virtauksiin. Siksi meidän esityksemme Sismondin opista ja sen käsittely on oleva samalla myös Efrusin kirjoituksen arvostelua.

I LUKU

ROMANTISMIN TALOUSTIETEELLISET TEORIAT

Sismondin teorian erikoispiirteenä on hänen oppinsa tulosta, tulon suhteesta tuotantoon ja väestöön. Sismondin pääteoksen otsikkona onkin: „Nouveaux principes d'économie politique ou de la richesse dans ses rapports avec la population” (Seconde édition. Paris, 1827, 2 vol.**. Ensimmäinen painos ilmestyi vuonna 1819) — „Poliittisen taloustieteen uudet perusteet eli rikkaudesta sen suhteissa väestöön”. Tämä teema on melkein sama kuin se kysymys, joka venäläisessä narodnikkilaisessa kirjallisuudessa tunnetaan nimellä „kysymys sisämarkkinoista kapitalismia varten”. Sismondi väitti nimenomaan, että suuryritteliäisyyden ja palkkatyön kehitys teollisuudessa ja maanviljelyksessä johtaa siihen, että tuotanto sivuuttaa välttämättä kulutuksen ja että sen tehtäväksi tulee löytää kuluttajia, jota tehtävää on mahdoton ratkaista; että se ei voi löytää kuluttajia maan rajojen sisällä, sillä se tekee suurista väestöjoukoista päiväläisiä, tavallisia työmiehiä, ja luo toimetonta väestöä, mutta ulkomarkkinain etsiminen käy yhä vaikeammaksi sitä mukaa, kun uusia kapitalistisia maita astuu maailman näyttämölle. Lukija huomaa, että nämä ovat juuri niitä samoja kysymyksiä, joita narodnikki-taloustieteilijät pohtivat herrojen V. V:n ja N. —onin³⁶ johdolla. Tarkastelkaamme lähemmin Sismondin perustelujen eri kohtia ja näiden perustelujen tieteellistä merkitystä.

* Se on aivan totta, ettei Sismondi ole sosialisti, kuten Efrusi sanoo kirjoituksensa alussa toistaen sen, mitä Lippert on hänestä sanonut (kts. „Handwörterbuch der Staatswissenschaften”, V. Band, Artikel „Sismondi” von Lippert, Seite 678) („Valtiotieteiden sanakirja”, V osa, Lippertin kirjoitus „Sismondi”, s. 678. Toim.).

** — Toinen painos. Pariisi, 1827, kaksi osaa. Toim.

I

SUPISTUVATKO SISAMARKKINAT PIENTUOTTAJAIN
TALOUDELLISEN HÄVIÖN SEURAUKSENA?

Päinvastoin kuin taloustieteilijä-klassikot, jotka oppirakennelmissaan pitivät silmällä jo muodostunutta kapitalistista järjestelmää ja ottivat työläisluokan olemassaolon jonakin jo olevana ja itsestään ymmärrettävänä asiana, Sismondi korostaa juuri pientuottajain taloudellisen häviön prosessia, prosessia, joka on johtanut tuon luokan muodostumiseen. Se, että tämän ristiriidan osoittaminen kapitalistisessa järjestelmässä on Sismondin ansio, se on kiistatonta, mutta asia on siten, että taloustieteilijänä Sismondi ei kyennyt *ymmärtämään* tätä ilmiötä ja kyvyttömyyttään johdonmukaiseen analysointiin hän verhosi „hyvillä toivomuksilla”. Sismondin mielestä pientuottajan taloudellinen häviö todistaa sisäisten markkinain supistumista.

„Jos tehtailija myy halvemmalla”, sanoo Sismondi luvussa, jossa puhutaan siitä, „miten kauppias laajentaa markkinoitaan?” (ch. III, livre IV, t. I, p. 342 et suiv.)***, „niin hän saa myydyksi enemmän, sillä toiset saavat myydyksi vähemmän. Siksi tehtailija pyrkii aina siihen, että saisi säästetyksi jotakin työssä tai raaka-aineissa, mikä antaisi hänelle mahdollisuuden myydä halvemmalla kuin hänen kumppaninsa myyvät. Koska itse tarveaineet ovat aikaisemman työn tuotetta, niin hänen säästönsä muodostuu loppujen lopuksi aina vähemmän työmäärän käytöksi saman tuotteen valmistukseen”. „Kukin tehtailija yrittää tosin olla supistamatta työläisten lukumäärää ja koettaa lisätä tuotantoa. Olettakaamme, että hän onnistuu siinä, että hän valloittaa ostajia kilpailijoiltaan alentamalla tavaran hintaa. Mikä „kansallinen tulos” siitä on?” „Toiset tehtailijat ottavat omissa laitoksissaan käytäntöön hänen tuotantomenetelmänsä. Silloin yksien taikka toisien heistä on tietysti päästettävä pois osa työläisistä, sitä vastaavasti, missä määrin uusi kone lisää työn tuotantovoimaa. Jos kulutus on pysynyt muuttumattomana ja jos saman työmäärän tekee nyt kymmenen kertaa pienempi työkäsimmä, niin työväenluokan tämän osan tuloista on otettu pois yhdeksän kymmenesosaa ja sen kulutus kaikissa muodoissaan vähenee

* — III luku, IV kirja, I osa, s. 342 ja seuraavat. *Toim.*

** Kaikki myöhemmät lainaukset, ellei ole toisin sanottu, on otettu „Nouveaux Principes”-teoksen edellä mainitusta painoksesta.

samassa määrässä... Keksinnön tuloksena on siis — ellei kansakunta harjoita ulkomaankauppaa ja jos kulutus pysyy entisellään — yleinen menetys kaikille, kansallistulon väheneminen, mikä johtaa seuraavana vuonna yleisen kulutuksen pienentymiseen” (I, 344). „Ja niin sen olisi pitänyt ollakin: työ sellaisenaan muodostaa hyvin tärkeän osan tulosta (Sismondi tarkoittaa työpalkkaa), ja sen tähden ei voida vähentää työn kysyntää tekemättä kansakuntaa köyhemmäksi. Senpä takia uusien tuotantomenetelmien keksimisestä odotettu hyöty saadaan melkein aina ulkomaisen kaupan ansiosta” (I, 345).

Lukija näkee, että jo näissä sanoissa meillä on edesämme koko se tuttu „teoria” „sisämarkkinain supistumisesta” kapitalismin kehityksen seurauksena ja ulkomaisten markkinain tarpeellisuudesta sen vuoksi. Sismondi palaa tähän ajatukseen sangen usein, sitoen siihen sekä pulateoriansa että väestö-„teoriansa”; se on samanlaisena domineeraavana kohtana hänen opissaan kuin venäläisten narodnikkienkin opissa.

Sismondi ei tietenkään ole unohtanut sitä, että taloudellisen häviön ja työttömyyden seuralaisena uusien suhteiden vallitessa on „kaupparikkauden” lisääntyminen, että puhe on siis suurtuotannon, kapitalismin kehityksestä. Hän käsitti mainiosti sen ja väitti nimenomaan, että kapitalismin kasvu pienentää sisämarkkinoita: „Aivan samoin kuin kansalaisten hyvinvoinnille ei ole samantekevää, tuleeko kaikkien varallisuus ja kulutus lähenemään tasavertaisuutta, vai tuleeko pienellä vähemmistöllä olemaan kaikkea yltäkyllin, mutta joukot saatetaan kaikkein välttämättömmän rajoihin, aivan samoin eivät nämä tulojen jakamisen kaksi muotoa ole samantekevää myöskään *kaupparikkauden* (richesse commerciale)* kehitykselle. Kulutuksen tasavertaisuuden tulee aina johtaa tuloksenaan tuottajain markkinain laajentumiseen, mutta epätasavertaisuuden — *markkinain supistumiseen*” (de le (le marché) ressembler toujours davantage) (I, 357).

Sismondi siis väittää, että kapitalismille ominainen jaon epätasavertaisuus supistaa sisämarkkinoita, että markkinat olisi luotava tasasuhtaisen jaon tietä. Mutta mitenkä se voi käydä päinsä *kaupparikkauden* oloissa, johon Sismondi

* Alleviivaus on tässä meldän, samoin kuin kaikkialla muissakin paikoissa ellei siitä ole toisin sanottu.

huomaamatta siirtyi (ja johon hän ei voinut olla siirtymättä, sillä muuten hän ei olisi voinut puhua *markkinoista*)? Sitä hän ei tutki. Millä hän todistelee tuottajain tasavertaisuuden säilyttämisen mahdollisuuden kaupparikkauten o'issa, t.s. silloin kun eri tuottajain kesken on käynnissä kilpailu? Hän ei todista sitä kerrassaan millään. Hän yksinkertaisesti vain säättää, että niin *pitää olla*. Sen sijaan, että ryhtyisi edelleen analysoimaan sitä ristiriitaa, jonka hän aivan oikein osoitti, hän ryhtyy järkeilemään siitä, etteivät ristiriidat yleensä ole toivottavia. „Mahdollista on, että suurmaanviljelyksen tullessa pienviljelyksen tilalle on maahan sijoitettu enemmän pääomia, että koko maanviljelijäin joukon kesken on jaettu enemmän rikkautta kuin ennen”... (t.s. „mahdollisesti” sisäiset markkinat, jotka määräytyvät juuri *kaupparikkauten* absoluuttisen määrän mukaan, ovat kasvaneet? — kasvaneet kapitalismin kehityksen rinnalla?)... „Mutta kansakunnalle ei yhden rikkaan farmari-perheen ynnä 50 köyhän päivälaisperheen kulutus ole samaa kuin 50 talonpoikaisperheen kulutus, joista yksikään ei ole rikas, mutta yksikään ei myöskään ole vaillo (kohtuullista) kunnollista varallisuutta” (*une honnête aisance*) (I, 358). Toisin sanoen: ehkäpä farmaritalouden kehitys luokin kapitalismille sisämarkkinat. Sismondi oli liian sivistynyt ja tunnollinen taloustieteilijä voidakseen kieltää tämän tosiasian, mutta... mutta tässä tekijä luopuu tutkimusaiheestaan ja kaupparikkaus-„kansakunnan” tilalle hän asettaa suoraan talonpoikaisen „kansakunnan”. Väistäen epämiellyttävää tosiasiaa, joka kumoaa hänen pikkuporvarillisen katsantokantansa, hän unohtaa senkin, mitä hän itse sanoi juuri vähää ennen, nimittäin sen, että „farmarit” ovat kehittyneetkin „talonpojista” kaupparikkauten kehittymisen avulla. „Ensimmäiset farmarit”, sanoi Sismondi, „olivat tavallisia kyntäjiä... He eivät lakanneet olemasta talonpoikia... He eivät käyttäneet juuri koskaan kanssaan työssä päivälaisiä, vaan yksistään palvelusväkeä (*batrakkeja — des domestiques*), jota he valitsivat aina vertaistensa joukosta ja jota he kohtelivatkin vertaisenaan, söivät samassa pöydässä... muodostivat yhden talonpoikain luokan” (I, 221). Koko juttu onkin siis siinä, että nämä patriarkaaliset talonisännät patriarkaalisine *batrakkeineen* ovat paljon lähempänä tekijän sydäntä ja hän kääntää yksinkertaisesti

selkänsä niille muutoksille, joita „kaupparikkauden” kasvu on aiheuttanut näissä patriarkaalisissa suhteissa.

Mutta Sismondilla ei ole pienintäkään aikomusta tunnustaa sitä. Hän luulee edelleenkin tutkivansa kaupparikkauden lakeja, ja unohtaen varauksensa hän väittää suoraan:

„Siis seurauksena omaisuuksien keskittymisestä omistavien vähäiselle joukolle *sisämarkkinat supistuvat yhä enemmän ja enemmän (!)*, ja teollisuuden on pakko yhä enemmän ja enemmän etsiä menekkimahdollisuuksia ulkomarkkinoilla, missä sitä uhkaavat suuret järkytykset” (des grandes révolutions) (I, 361). „Siis sisämarkkinat eivät voi laajentua muuten kuin kansallisen hyvinvoinnin kasvaessa” (I, 362). Sismondi tarkoittaa kansan hyvinvointia, sillä hän juurikään myönsi „kansallisen” hyvinvoinnin mahdolliseksi farmaritalouden oloissa.

Kuten lukija näkee, meidän narodnikkilaiset taloustieteilijämme puhuvat sanasta sanaan samaa.

Sismondi palaa tähän kysymykseen vielä kerran teoksensa lopussa, VII kirjassa: „Väestöstä”, sen VII luvussa: „Väestöstä, joka on tullut tarpeettomaksi koneiden keksimisen seurauksena”.

„Maaseudulla on suurten farmien järjestelmän voimaantulo johtanut Iso-Britanniassa vuokraaja-talonpoikien luokan (fermiers paysans) katoamiseen, jotka vuokraaja-talonpojat tekivät itse työtä, mutta joilla oli silti kohtuullinen varallisuus; väestö on vähentynyt huomattavasti; mutta sen kulutus on pienentynyt vieläkin enemmän kuin sen lukumäärä. Päiväläiset, jotka tekevät kaikki peltotyöt ja saavat vain niukan toimeentulon, eivät anna kaupunkiteollisuudelle läheskään sitä kiihoketta (encouragement), minkä rikkaat talonpojat ennen antoivat” (II, 327). „Samantoinen muutos on tapahtunut kaupunkiväestössäkin... Pikku-kauppiaat, pienet teollisuudenharjoittajat katoavat ja yksi suuryrittäjä tulee satojen heidän tilalle; mahdollisesti he eivät olleet yhteensäkään niin rikkaita kuin hän yksin. Ja kuitenkin he yhteensä ottaen olivat parempia kuluttajia kuin hän. Hänen ylellinen elämänsä antaa teollisuudelle paljon vähemmän kiihoketta kuin niiden sadan talouden kohtuullinen varallisuus, joiden tilalle hän on tullut” (ib.*).

* — ibidem — samassa kohdassa. Toim.

Herää kysymys, mitä lopultakin tarkoittaa tämä Sismondin teoria sisämarkkinain supistumisesta kapitalismin kehittyessä? Sitä, että sen tekijä, yritettyään katsahtaa asiaa suoraan, livahtaakin pois kapitalismia vastaavien olojen analysoinnista („kaupallinen rikkaus” ynnä suur-yritteliäisyys teollisuudessa ja maanviljelyksessä, sillä Sismondi ei tunne sanaa „kapitalismi”. Käsitteiden samaisuus tekee tällaisen sanankäytön täysin oikeaksi, ja me tulemmekin vastedes sanomaan yksinkertaisesti: „kapitalismi”) ja sujauttaa analyysin tilalle oman pikkuporvarillisen katsantokantansa ja pikkuporvarillisen utopian. Kaupparikkauuden ja siis myöskin kilpailun kehittymisen pitää jättää tasainen, keskitalonpoikaisto koskemattomaksi „koh-tuullisine varallisuuksineen” ja patriarkaalisine suhteineen batrakkeihin.

Ymmärrettävää on, että tuo viaton toivomus jäi Sismondin ja muiden „intelligenssi”-romantikkojen yksinomaisuudeksi, että se joutui päivä päivältä yhä suurempaan ristiriitaan todellisuuden kanssa, joka kehitti niitä ristiriitoja, joiden syvyyttä Sismondi ei osannut vielä arvioida.

Ymmärrettävää on, että teoreettinen poliittinen taloustiede, joka edelleen kehittyessään* asettui klassikkojen kannalle, todisti tarkasti juuri sen, minkä Sismondi halusi kieltää, nimittäin: että kapitalismin kehitys yleensä ja muun muassa farmaritalouden kehitys ei supista, vaan luo sisämarkkinoita. Kapitalismin kehitys käy yhdessä tavarat-alouden kehityksen kanssa, ja sitä mukaa, kun kotituotanto joutuu väistymään myyntiä varten harjoitettavan tuotannon tieltä ja kotiteollisuudenharjoittaja luovuttaa paikkansa tehtaalle,— käy myöskin markkinain muodostaminen *pää-omalle*. „Päiväläiset”, joita „talonpoikain” muuttuminen „farmareiksi” sysää pois maanviljelyksestä, tarjoavat työvoimaa pääomalle, ja farmarit ovat teollisuuden tuotteiden ostajia eikä vain kulutustarvikkeiden ostajia (joita talonpojat ennen valmistivat kotonaan tai joita maalaiskäsityöläiset tekivät), vaan he ostavat myöskin tuotantovälineitä, jotka eivät voineet enää pysyä entisellään pienmaanviljelyksen muuttuessa suurviljelykseksi**. Viimeksimainittua

* Puhe on marxilaisuudesta. (Tekijän huomautus vuoden 1908 painokseen. Toim.)

** Näin siis muodostuu samanaikaisesti sekä vaihtelevan pääoman („vapaa” työläinen) että pysyvän pääoman aineksia; viimeksimainittuun kuuluvat ne tuotantovälineet, joista pientuottaja vapautuu.

seikkaa sietää korostaa, sillä juuri sitä Sismondi ei ottanut huomioon, Sismondi, joka siteeraamassamme kohdassa puhuu talonpoikain ja farmarien „kulutuksesta” aivan kuin olisi olemassa vain yksinomaan *henkilökohtaista* kulutusta (leivän, vaatteiden y.m.s. kulutus), ikäänkuin koneiden, työvälineiden y.m. osto, rakennusten, varastojen, tehtaiden j.n.e. rakentaminen ei olisi samaten kulutusta, mutta vain toista lajia, nimittäin: *tuotannollista kulutusta*, ei ihmisten, vaan pääoman tarpeisiin menevää kulutusta. Ja taaskin meidän on todettava, että juuri tämän virheen, jonka Sismondi on omaksunut Adam Smithiltä, kuten heti näemme, ovat myöskin meidän narodnikki-taloustieteilijämme ottaneet aivan sellaisenaan*.

II

SISMONDIN KÄSITYKSET KANSALLISTULOSTA
JA PÄÄOMASTA

Sismondin perustelut kapitalismin mahdollisuutta ja sen kehitystä vastaan eivät rajoitu yksistään tähän. Samanlaisia johtopäätelmiä hän tekee myöskin tuloa koskevasta opistaan. On sanottava, että Sismondi on ottanut Adam Smithiltä täydellisesti tämän teorian työarvosta ja kolmesta tulolajista: maakorosta, voitosta ja työpalkasta. Hän jopa tekee paikoitellen yrityksiä yhdistääkin tulon kaksi ensimmäistä muotoa kolmannen vastakohtaksi: niinpä hän toisinaan yhdistää ne ja asettaa työpalkkaa vastaan (I, 104—105); sattuu niinkin, että hän käyttää niistä sanaa: *mieux-value* (yliarvo³⁷) (I, 103). Ei pidä kuitenkaan antaa liian suurta merkitystä tälle sanankäytölle, kuten Efrusi nähtävästi tekee puhuessaan, että „Sismondin teoria on hyvin lähellä lisäarvoteoriaa” („Russkoje Bogatstvo” № 8, s. 41). Sismondi ei oikeastaan ottanut yhtään askelta eteenpäin Adam Smithiin verraten, joka myöskin sanoi, että korko ja voitto ovat „poistoja työstä”, osa sitä arvoa, minkä työntekijä lisää tuotteeseen (kts. „Tutkimus rikkauden luonteesta ja sen syistä”, Bibikovin käännös venäjäksi, I osa, VIII luku: „Työpalkasta” ja VI luku: „Tavarain hintaan kuuluvista osista”). Sismondikaan ei mennyt tätä pitem-

* Efrusi ei puhu mitään Sismondin opin tästä osasta — sisämarkkinain supistumisesta kapitalismin kehityksen seurauksena. Me tulemme vielä monessa yhteydessä näkemään, että hän on sivuuttanut juuri sen, mikä selväpiirteisimmän luonnehtii Sismondin *käsityskantaa* ja narodnikkilaisuuden suhdetta hänen oppiinsa.

mälle. Mutta tämän luotavan tuotteen lisäarvoksi ja työpalkaksi jakaantumisen hän yritti sitoa yhteiskunnallista tuloa ja sisämarkkinoita koskevaan teoriaan ja tuotteiden realisointiin kapitalistisessa yhteiskunnassa. Nämä yritykset ovat sängen tärkeitä Sismondin tieteellisen merkityksen arvioimiselle sekä sen yhteyden selvittämiseksi, mikä on hänen oppinsa ja venäläisten narodnikkien opin välillä. Sen tähden niitä kannattaa tarkastella yksityiskohtaisemmin.

Asettaessaan kaikkialla etualalle kysymyksen tulosta ja sen suhteesta tuotantoon, kulutukseen ja väestöön, Sismondin piti luonnollisesti käsitellä myöskin „tulo”-käsitteen teoreettisia perustoja. Ja me tapaamme hänellä, aivan teoksen alussa, kolme lukua, jotka on omistettu kysymykselle tulosta (I, II, ch, IV—VI). IV luku: „Miten tulo syntyy pääomasta” puhuu pääoman ja tulon välisestä erosta. Sismondi alkaa tämän aiheen käsittelyn suoraan sen suhteesta koko yhteiskuntaan. „Koska jokainen tekee työtä kaikkia varten”, sanoo hän, „niin kaikkien on myös oltava kuluttamassa sitä, minkä kaikki tuottavat... Pääoman ja tulon välinen ero on yhteiskunnalle oleellista” (I, 83). Mutta Sismondi tuntee, että tämä „oleellinen” ero ei ole yhteiskunnalle niin yksinkertainen kuin yksityiselle yrittäjälle. „Me tulemme poliittisen taloustieteen abstraktisimpaan ja vaikeimpaan kysymykseen”, huomauttaa hän. „Pääoman ja tulon luonne kietoutuvat aina toisiinsa meidän käsityksissämme: me näemme, että *se, mikä on yhdelle tuloa, muuttuu toiselle pääomaksi*, ja sama esine, siirtyessään käsistä toisiin, saa vastaavasti erilaisia nimiä” (I, 84), t.s. milloin sitä nimitetään „pääomaksi”, milloin „tuloksi”. „Mutta niiden sekoittaminen toisiinsa on virhe”, vakuuttaa Sismondi (leur confusion est ruineuse, p. 477). „Yhtä vaikea kuin on erottaa pääomaa ja yhteiskunnallista tuloa toisistaan, yhtä tärkeätä on tämä ero” (I, 84).

Lukija on kai huomannut, missä on se vaikeus, josta Sismondi puhuu: kun yksityisen liikkeenharjoittajan tulona on hänen voittonsa, joka käytetään yksiin tai toisiin kulutustarvikkeisiin*, kun yksityisen työläisen tulona on hänen työpalkkansa, niin voidaanko nämä tulot laskea yhteen saadaksemme „yhteiskunnan tulo”? Kuinka on silloin niiden kapitalistien ja työläisten laita, jotka tuottavat

* Tarkemmin: se osa voitosta, mikä ei mene kasaantumiseen.

esimerkiksi koneita? Heidän tuotteensa on sellaisessa muodossa, ettei sitä voida käyttää kulutukseen (s.o. henkilökohtaiseen kulutukseen). Sitä ei voida laskea yhteen kulutustarvikkeiden kanssa. Näiden tuotteiden tarkoituksena on olla pääomana. Siis ollen tuottajilleen *tulona* (nimitäin siltä osaltaan, mikä korvaa voiton ja työpalkan), ne muuttuvat ostajille *pääomaksi*. Kuinka voidaan suoriutua tästä sekavuudesta, joka estää meitä saamasta selville yhteiskunnallisen tulon käsitettä?

Sismondi, kuten näimme, vain asetti kysymyksen, mutta vetäytyi siitä heti pois rajoittuen toteamaan „vaikeuden”. Hän sanoo suoraan, että „tavallisesti tunnustetaan kolme tulon muotoa: maakorko, voitto ja työpalkka” (I, 85), ja hän siirtyy selittämään A. Smithin oppia kustakin niistä. Asetettu kysymys — pääoman ja yhteiskunnan tulon välistä erosta — on jäänyt vaille vastausta. Ja sitten selitys käy jo ilman yhteiskunnallisen tulon tarkkaa erottamista yksityisestä tulosta. Mutta Sismondi palaa vielä kerran tähän hylkäämäänsä kysymykseen. Hän sanoo, että samoin kuin on olemassa erilaisia tulon muotoja, on olemassa myöskin „erilaisia rikkauden muotoja” (I, 93), nimittäin: *kiinteä pääoma* — koneet, työvälineet j.n.e., *liikkuva pääoma*, joka erotuksena edellisestä kulutetaan nopeasti ja joka vaihtaa muotoaan (siemenvilja, raaka-aineet, työpalkka) ja vihdoin *pääomasta saatava tulo*, joka käytetään ilman uusintamista. Meille ei ole tässä tärkeää se seikka, että Sismondi toistaa kaikki Smithin virheet kiinteää pääomaa ja liikkuvaa pääomaa koskevassa opissa sekoittaen nämä kategoriat, jotka kuuluvat kiertokulkuprosessin alaan, tuotantoprosessista johtuviin kategorioihin (pysyvä ja vaihteleva pääoma). Meitä kiinnostaa Sismondin oppi tulosta. Ja tässä kysymyksessä hän tekee tuosta juuri esitetystä rikkauden jaosta kolmeen muotoon seuraavan johtopäätelmän:

„On tärkeätä panna merkille, että nämä kolme rikkauden muotoa menevät kaikki samalla lailla kulutukseen; sillä kaikella, mitä on tuotettu, on arvoa ihmiselle vain sikäli, mikäli se palvelee hänen tarpeitaan, ja näitä tarpeita tyydytetään vain kulutuksella. Mutta kiinteä pääoma palvelee tätä välillisesti (d'une manière indirecte); sen kulutus käy hitaasti, auttaen ihmistä tuottamaan uudelleen sitä, mikä palvelee hänen kulutustaan” (I, 94—95), silloin kun liikkuva

pääoma (nyt Sismondi jo samaistaa sen vaihtelevan pääoman kanssa) muuttuu „työläisen kulutusvarastoksi” (I, 95). Siis asia on niin, että yhteiskunnallista kulutusta on yksilöllisen kulutuksen vastakohtana kahta lajia. Nämä kaksi lajia eroavat sangen oleellisesti toisistaan. Kysymys ei tietenkään ole siitä, että kiinteä pääoma kulutetaan hitaasti, vaan siitä, että sen kulutus ei muodosta yhteiskunnan ainoallekaan luokalle tuloa (kulutusvarastoa), että sitä ei kuluteta henkilökohtaisesti, vaan tuotannollisesti. Mutta Sismondi ei näe sitä, ja tuntiessaan eksyneensä taaskin pois tieltä * etsiessään eroa yhteiskunnallisen pääoman ja tulon välillä, hän sanoo avuttomana: „Tämä rikkauten liikunta on niin abstraktista, se vaatii niin suurta huomiota tullakseen selvästi käsitetyksi (pour le bien saisir), että me pidämme hyödyllisenä ottaa kaikkein yksinkertaisimman esimerkin” (I, 95). Esimerkki otetaan todellakin „kaikkein yksinkertaisin”: yksinään asuva farmari (un fermier solitaire) on saanut satoa 100 säkkiä vehnää; osan hän käytti itse, osa menee kylvöön, osa palkattujen työläisten kulutukseen. Seuraavana vuonna hän saa jo 200 säkkiä. Kuka ne kuluttaa? Farmarin perhe ei voi kasvaa niin nopeasti. Näyttäen tämän (äärimmäisen epäonnistuneen) esimerkin avulla, mikä ero on kiinteän pääoman (siemenvilja), liikkuvan pääoman (työpalkka) ja farmarin kulutusvaraston välillä, Sismondi sanoo:

„Me olemme nähneet erillisessä perheessä kolme eri rikkauten muotoa; tarkastelkaamme nyt jokaista muotoa erikseen sen suhteessa koko kansakuntaan ja selvittäkäämme, miten tästä jaosta voi syntyä kansallistulo” (I, 97). Mutta edelleen puhutaan vain siitä, että yhteiskunnassakin on uusinnettava nämä samat kolme rikkauten muotoa: kiinteä pääoma (ja Sismondi korostaa, että siihen on kulutettava vissi määrä työtä, mutta hän ei selitä, millä tavalla kiinteä pääoma vaihtuu tätä tuotantoa harjoittavien kapitalistien ja työläisten tarvitsemiksi kulutustarvikkeiksi); sitten raaka-aineet (tässä Sismondi erottaa ne aivan erikseen); sitten työläisten ylläpito ja kapitalistien voitto. Siinä kaikki, mitä IV luku meille antaa. Ilmeistä on, että

* Nimittäin: Sismondi vastikään erotti pääoman tulosta. Edellinen käytetään tuotantoon, toinen kulutukseen. Mutta kysymyshän on yhteiskunnasta. Ja yhteiskunta „kuluttaa” myöskin kiinteän pääoman. Tehty ero katoaa, ja yhteiskunnallista taloudellinen prosessi, joka muuttaa sen, mikä on „yhdele pääomaa”, „tuloksi toiselle”, jää selittämättä.

kysymys kansallistulosta on jäänyt avoimeksi ja Sismondi ei ole selittänyt tulon jakaantumista eikä edes tulon *käsitetäkään*. Teoreettisessa suhteessa sangen tärkeän viittauksen yhteiskunnan kiinteänkin pääoman uusintamisen välttämättömyyteen hän heti unohtaa ja seuraavassa luvussa, puhuessaan „kansallistulon jakaantumisesta eri kansalaisluokkien kesken” (ch. V), hän puhuu suoraan tulon kolmesta muodosta ja yhdistäen koron ja voiton yhteen hän sanoo, että kansallistulo muodostuu kahdesta osasta: rikkauden antamasta voitosta (s.o. maakorko ja voitto varsinaisessa mielessä) sekä työläisten toimeentulovaroista (I, 104—105). Ja enemmänkin, hän sanoo:

„Aivan samalla tavalla myös vuosituotanto eli kaikkien niiden töiden tulos, mitkä kansakunta on tehnyt vuoden kuluessa, muodostuu kahdesta osasta; toinen... on rikkauden tuottama voitto; toinen— kyky tehdä työtä (la puissance de travailler), joka oletetaan samanarvoiseksi rikkauden sen osan kanssa, johon se vaihdetaan, tai työtätekevien luokkien toimeentulovarojen kanssa”. „Siis kansallistulo ja vuosituotanto ovat tasapainossa keskenään ja esiintyvät toistensa vertaisina suureina. Koko vuosituotanto kulutetaan vuoden kuluessa, mutta osaksi sen kuluttavat työläiset, jotka, vaihtaen siihen oman työnsä, muuttavat sen pääomaksi ja uusintavat sen; osaksi sen kuluttavat kapitalistit, jotka, vaihtaen siihen tulonsa, hävittävät sen” (I, 105).

Näin siis Sismondi yksinkertaisesti heitti syrjään kysymyksen eron tekemisestä kansallisen pääoman ja tulon välillä, jonka hän itse niin selvästi tunnusti äärimmäisen tärkeäksi ja vaikeaksi, unohtaen kokonaan sen, mitä oli juuri muutamaa sivua aikaisemmin sanonut! Eikä Sismondi enää huomaa sitä, että heitettyään syrjään tämän kysymyksen hän on joutunut kerrassaan järjettömään tilanteeseen: millä tavalla vuosituotanto voi kokonaan sisältyä tulon muodossa työläisten ja kapitalistien kulutukseen, kun tuotantoa varten tarvitaan pääomaa, tarkemmin sanoen — tarvitaan työ- ja tuotantovälineitä. Niitä on tuotettava ja niitä tuotetaan joka vuosi (kuten Sismondi itsekkin vastikään myönsi). Ja nyt kaikki tuotantovälineet, raaka-aineet y.m. viskataan yhtäkkiä syrjään ja „vaikea” kysymys pääoman ja tulon välisestä erosta ratkaistaan kerrassaan mahdottomalla väitteellä, että vuosituotanto on yhtä suuri kuin kansallistulo.

Tämä teoria siitä, että koko kapitalistisen yhteiskunnan tuotanto muodostuu kahdesta osasta — työläisten osasta (työpalkka eli vaihteleva pääoma nykyisen terminologian mukaan) ja kapitalistien osasta (lisäarvo), ei ole mikään Sismondin erikoisuus. Se ei ole hänelle kuuluvaa. Hän on ottanut sen kokonaan Adam Smithiltä tehden vielä eräänlaisen taka-askeleenkin. Koko myöhäisempi poliittinen taloustiede (Ricardo, Mill, Proudhon, Rodbertus) toisti tämän virheen, jonka vasta „Pääoman” tekijä osoitti II osan III osastossa. Me esitämme tuonnempana hänen katsomustensa perusteet. Nyt toteamme vain, että myöskin meidän narodnikkilaiset taloustieteilijämme toistavat tämän virheen. Heidän rinnastaminen Sismondiin muodostuu erittäin mielenkiintoiseksi sen vuoksi, että he tekevät tuosta virheellisestä teoriasta *samat johtopäätelmät, joita Sismondikin suoranaisesti teki**, nimittäin: johtopäätöksen lisäarvon realisoinnin mahdottomuudesta kapitalistisessa yhteiskunnassa; yhteiskunnallisen rikkauden kehittämisen mahdottomuudesta; välttämättömyydestä turvautua ulkomaisiin markkinoihin, *koska* lisäarvo ei voi tulla realisoiduksi maan sisällä: ja vihdoin pulista, jotka aiheutuvat muka juuri tuosta tuotteen realisoinnin mahdottomuudesta työläisten ja kapitalistien kulutuksessa.

III

SISMONDIN JOHTOPÄÄTÖKSET VIRHEELLISESTÄ OPISTA
 VUOSITUOTANNON KAHDESTA OSASTA KAPITALISTISESSA
 YHTEISKUNNASSA

Jotta lukija voisi saada käsityksen Sismondin oppirakennelmasta kokonaisuudessaan me esitämme ensin tärkeimmät johtopäätökset, joita hän tekee tästä teoriasta, ja siirrymme sitten tarkastelemaan sitä hänen perusvirheensä oikaisua, joka on tehty Marxin „Pääomassa”.

Ennen kaikkea Sismondi tekee tuosta Adam Smithin virheellisestä teoriasta sen johtopäätöksen, että tuotannon pitää vastata kulutusta, että tuotanto määräytyy tulon mukaan. Koko seuraava eli VI luku: „Miten keskinäisesti määräytyvät tuotanto kulutuksen mukaan ja menot tulon mukaan” on omistettu tämän „totuuden” seikkaperäiselle

* Ja joista muut taloustieteilijät, jotka ovat toistaneet Adam Smithin virheen, ovat viisaasti pidättyneet.

märehtimiselle (mikä todistaa sitä, ettei ole lainkaan ymmärretty kapitalistisen tuotannon luonnetta). Sismondi siirtää säästäväisen talonpojan moraalin suoraan kapitalistiseen yhteiskuntaan ja luulee tosissaan, että hän on oikaisut siten Smithin oppia. Aivan teoksen alussa, sen johdanto-osassa (I kirja, tieteen historia), hän sanoo Adam Smithistä puhuessaan „täydentävänsä” Smithiä sillä väittämällä, että „kasaantumisen ainoa päämäärä on kulutus” (I, 51). „Kulutus määrää uusintamisen”, sanoo hän (I, 119—120), „kansallisten menojen tulee säännöstellä kansallisen tulon” (I, 113) ja muita samantapaisia väittämiä on koko teos täynnään. Välittömässä yhteydessä tähän on vielä kaksi Sismondin opin luonteenomaista piirrettä: ensiksikin — epäluottamus kapitalismin kehitykseen, se ettei hän ymmärrä, miten se luo tuotantovoimien yhä suuremman ja suuremman kasvun, tämän kasvun mahdollisuuden kieltäminen — aivan samoin kuin venäläiset romantikotkin „opettavat”, että kapitalismi johtaa työn tuhlaukseen j.n.e.

„Ne erehtyvät, jotka yllyttävät rajattomaan tuotantoon”, sanoo Sismondi (I, 121). Kun tuotanto ylittää tulon, niin se aiheuttaa liikatuotannon (I, 106). Rikkauden kasvu on edullista vain silloin, „kun se käy asteittaisesti, kun se on tasasuhteessa itseensä, kun ei yksikään sen osista kehity suhteettoman nopeasti” (I, 409). Kunnan Sismondi luulee, ettei „epäsuhteellinen” kehitys olekaan kehitystä (kuten meidän narodnikkimmekin luulevat), ettei tämä epäsuhteellisuus muka olekaan kyseellisen yhteiskunnallisen talousjärjestelmän ja sen liikunnan laki, vaan lainsäätäjän tekemä „virhe” j.n.e., että siinä Euroopan hallitukset jäljittelevät keinotekoisesti Englantia, joka on lähtenyt väärää tietä *. Sismondi kieltää kokonaan sen väittämän, minkä klassikot ovat esittäneet ja minkä Marxin teoria on täysin hyväksynyt, nimittäin sen, että kapitalismi kehittää tuotantovoimia. Eikä siinä kaikki,— hän tulee siihen, että kykenemättä lainkaan selittämään kasaantumisprosessia hän pitää kaikkinaisen kasaantumisen toteutumista mahdollisena vain „vähitellen”. Tämä on toinen hänen katsomuksilleen mitä luonteenomaisin piirre. Hän järkeilee kasaantumisesta äärimmäisen huvittavasti:

* Kts. esim. II, 456—457 ja monia muita kohtia. Tuonempana esitämme esimerkkejä niistä ja lukija näkee, että romantikkojemme, kuten esim. hra N. —onin, esitystapakaan ei eroa missään suhteessa Sismondista.

„Loppujen lopuksi kyseessäolevan vuoden tuotannon summa vain vaihdetaan aina edellisen vuoden tuotannon summaan” (I, 121). Tässä jo kasaantuminen kielletään kokonaan: siis tulos on se, että yhteiskunnallisen rikkauden kasvu ei ole mahdollista kapitalismin oloissa. Venäläistä lukijaa tämä väittäjä ei erikoisemmin hämmästyttä, sillä hän on kuullut samaa sekä hra V. V:ltä että hra N. —onilta. Mutta Sismondi oli kuitenkin Smithin oppilas. Hän tuntee puhuvansa jo jotakin aivan tolkutonta ja koettaa korjata sitä:

„Jos tuotanto kasvaa asteittain”, jatkaa hän, „niin jokaisen vuoden vaihto aiheuttaa joka vuosi vain vähäisen menetyksen (une petite perte), parantaen samalla ehtoja vastaisen varalle (en même temps qu'elle bonifie la condition future). Jos tämä menetys on helppo ja hyvin jaoteltu, niin jokainen kestää sen nurkumatta... Mutta jos epäsuhte uuden tuotannon ja sitä edeltäneen tuotannon välillä on suuri, niin silloin pääomat tuhoutuvat (sont entamés), aiheutuu kärsimystä ja kansakunta menee taaksepäin sen sijaan, että edistyisi” (I, 121). Vaikea on enää selväpiirteisemmin ja suoremmin esittää romantismin perusväittämää ja pikkuporvarillista käsitystä kapitalismista kuin on tehty tässä lauselmassa. Mitä nopeammin kasaantuminen käy, t.s. mitä enemmän tuotanto ylittää kulutuksen, sitä parempi — opettivat klassikot, jotka, vaikka eivät osanneetkaan selvittää pääoman yhteiskunnallista tuotantoprosessia, vaikka eivät kyenneetkään vapautumaan Smithin virheestä, jonka mukaan yhteiskunnallinen tuote muodostuu muka kahdesta osasta, niin he esittivät kuitenkin aivan oikean väittämän, että tuotanto itse luo itselleen markkinat, että se itse määrää kulutuksen. Ja me tiedämme, että Marxin teoriakin on omaksunut klassikoilta tällaisen käsityksen kasaantumisesta tunnustaen, että mitä nopeampaa on rikkauden kasvu, sitä täydellisemmin kehittyvät työn tuotantovoimat ja sen yhteiskunnallistaminen, *sitä parempi on työläisen asema*, mikäli se voi olla parempi kyseellisessä yhteiskunnan talousjärjestelmässä. Romantikot vakuuttavat juuri päinvastaista ja asettavat kaikki toiveensa nimenomaan kapitalismin heikkoon kehitykseen, kehoittavat *pidättämään* sitä.

Edelleen, sen seikan ymmärtämättömyydestä, että tuotanto luo itselleen markkinat, johtuu oppi lisäarvon

realisoinnin mahdottomuudesta. „Uusintamisesta syntyy tuloa, mutta *tuotanto sellaisenaan ei vielä ole tuloa*: se saa sen nimen (ce nom! Siis tuotannon, s.o. tuotteen, ja tulon ero onkin vain nimessä!), se esiintyy sellaisena (elle n'opère comme tel) vasta sen jälkeen, kun se on realisoitu, sen jälkeen, kun jokainen tuotettu esine on löytänyt itselleen kuluttajan, joka tarvitsee tätä esinettä tai löytää siitä nautintoa” (qui en avait le besoin ou le désir) (I, 121). Näin siis tulon samaistamisesta „tuotannon” kanssa (t.s. kaiken sen kanssa, mitä on tuotettu) johtuu realisoinnin samaistaminen *henkilökohtaisen* kulutuksen kanssa. Sismondi on jo unohtanut sen, että sellaisten tuotteiden kuin esim. raudan, kivihiilen, koneiden j.n.e. sekä yleensä tuotantovälineiden realisointi käy toisella tavalla, vaikka hän edellä jo oli pääsemässä siihen käsitykseen. Realisoinnin samaistamisesta *henkilökohtaisen* kulutuksen kanssa johtuu luonnostaan sellainen oppi, että kapitalistit eivät voi realisoida nimenomaan *lisäarvoa*, sillä työläiset itse realisoivat yhteiskunnallisen tuotteen kahdesta osasta toisen osan, työpalkan, kuluttamalla sen. Ja Sismondi tuli tosiaan tähän johtopäätökseen (jota Proudhon myöhemmin kehitteli yksityiskohteisemmin ja jota meidän narodnikkimme lakkaamatta toistavat). Polemiikissaan MacCullochin kanssa Sismondi viittaa juuri siihen, että viimeksimainittu muka (selittäessään Ricardon oppia) ei selitä voiton realisoitua. MacCulloch sanoi, että yhteiskunnallisen työnjaon vallitessa yksi tuotantoala on menekkimarkkinoina toiselle: viljan tuottajat realisoivat tavaransa vaatteiden tuottajain valmisteissa ja päinvastoin*. „Tekijä edellyttää”, sanoo Sismondi, „työtä ilman voittoa (un travail sans bénéfice), uusintamista, joka korvaa vain *työläisten* kulutuksen” (II, 384, alleviivaus Sismondin)... „hän ei jätä mitään isännän osalle”... „me tutkimme, mitä tulee siitä ylijäämästä, jonka työläiset tuottavat yli oman kulutuksensa” (ib.). Näin siis me tapaamme tällä ensimmäisellä romantiikolla jo aivan selvän viittauksen, etteivät kapitalistit voi

* Kts. „Nouveaux Principes”-teokseen tehtyä lisäystä, 2. painos, II osa: „Eclaircissements relatifs à la balance des consommations avec les productions” („Kulutuksen ja tuotannon tasetta koskevia selityksiä”. *Toim.*), missä Sismondi kääntää Ricardon oppiaan (MacCulloch'in kirjoituksen ja kiistää sitä vastaan: kirjoitus julkaistiin „Edinburgh Review” lehdessä („Edinburghin katsaus”. *Toim.*) otsikolla: „Tutkielma kysymyksestä, kasvaako kulutuskyky yhteiskunnassa aina yhdessä tuotantokyvyn kanssa”.

realisoida *lisääarvoa*. Tästä väittämästä Sismondi tekee edelleen sen johtopäätöksen — taaskin juuri saman, minkä narodnikitkin tekevät, — että *itse realisointiehtojen* vuoksi *kapitalismi tarvitsee välttämättä ulkomarkkinoita*. „Koska työ sellaisenaan on tulon tärkeä osa, niin työn kysyntää ei voida pienentää tekemättä kansakuntaa köyhemmäksi. Siksi se hyöty, jota uusien tuotantomenetelmien keksimiseltä odotetaan, saadaan melkein aina *ulkomaisen kaupan* ansiosta” (I, 345). „Kansakunta, joka ensimmäisenä tekee jonkin keksinnön, ehtii pitkän ajan kuluessa laajentaa markkinoitaan sitä työkäsien lukua vastaavasti, minkä jokainen uusi keksintö vapauttaa. Se käyttää niitä heti lisätäkseen niiden tuotteiden määrää, joita sen keksintö nyt sallii tuotettavan halvemmalla. Mutta lopulta tulee sitten aikakausi, jolloin koko sivistysmaailma muodostaa yhdet myyntimarkkinat ja jolloin ei voida enää saada uusia ostajia jostakin uudesta kansakunnasta. Silloin kysyntä maailman markkinoilla tulee olemaan muuttumaton suure (*précise*), jota eri teollisuuskansakunnat tulevat kiistämään toinen toiseltaan. Jos yksi toimittaa enemmän tuotteita, niin se vahingoittaa toista. Yleistä myyntimäärää ei voida suurentaa muuten kuin lisäämällä yleistä hyvinvointia tai siirtämällä köyhien kulutukseen tavaroita, jotka ovat olleet rikkaiden yksinomaaisessa käytössä” (II, 316). Lukija näkee, että Sismondi edustaa juuri sitä oppia, jonka meidän romantikkomme ovat niin hyvin omaksuneet, että ulkomarkkinat ovat *mukalospääsy* tuotteiden realisoinnin *vaikeuksista* yleensä ja erityisesti lisäarvon realisoinnin vaikeuksista.

Ja vihdoinkin tästä samaisesta opista kansallistulon ja kansallisen tuotannon samaisuudesta on johtunut Sismondin oppi pulista. Kaiken edellä esitetyn jälkeen meillä tuskin lienee tarvetta esittää otteita Sismondin teoksen lukuisista kohdista, joissa käsitellään tätä kysymystä. Siitä hänen opistaan, että on välttämätöntä pitää tuotantoa tulojen puitteissa, johtui aivan itsestään käsitys, että pula onkin tulos tämän vastaavaisuuden särkymisestä, tulos liiallisesta tuotannosta, joka on sivuuttanut kulutuksen. Tässä esitetyistä lainauksesta näkyy selvästi, että Sismondi piti pulien perussyynä juuri tätä epäsuhdetta tuotannon ja kulutuksen välillä, ja että hän asetti etutilalle kansanjoukkojen, työläisten, riittämättömän kulutuksen. Siksi Sismondin pulateoria

(minkä myöskin Rodbertus on omaksunut) tunnetaankin taloustieteessä esimerkkinä niistä teorioista, jotka johtavat pulat riittämättömästä kulutuksesta (Unterkonsumption) johtuviksi.

IV

MISSÄ ON ADAM SMITHIN JA SISMONDIN KANSALLISTULOJA
KOSKEVIEN OPPIEN VIRHE?

Mutta mikä on Sismondin perusvirhe, joka on johtanut kaikkiin näihin johtopäätöksiin?

Oppinsa kansallistulosta ja sen jakaantumisesta kahteen osaan (työläisten osa ja kapitalistien osa) on Sismondi ottanut kokonaan A. Smithiltä. Sismondi ei ollut vain lisäämättä mitään hänen väittämiinsä, vaan vieläpä hän jätti pois Adam Smithin yrityksen (joskin epäonnistuneen yrityksen) todistella tätä käsitystä teoreettisesti, ottaen siten askeleen taaksepäin. Sismondi ei ole huomaavinaan sitä ristiriitaa, mihin tämä teoria joutui yleensä tuotantoppiin nähden. Todellakin, sen teorian mukaan, joka johtaa arvon johtuvan työstä, erillisen tuotteen arvoon kuuluu kolme elimellistä osaa: osa, joka korvaa raaka-aineen ja työvälineet (pysyvä pääoma), osa, joka korvaa työpalkan eli työläisten ylläpidon (vaihteleva pääoma) ja „lisäarvo” (Sismondilla mieux-value). Sellainen on A. Smithin analyysi erillisestä tuotteesta sen arvon mukaan, ja Sismondikin toistaa tämän. Herää kysymys, kuinka sitten *yhteiskunnallinen* tuote, joka muodostuu *erillisten* tuotteiden summasta, muodostuu vain kahdesta viimeksimainitusta osasta? Minne ensimmäinen osa — pysyvä pääoma — on kadonnut? Sismondi, kuten näimme, vain kierteli ja kaarteli tämän kysymyksen ympärillä, mutta A. Smith antoi siihen vastauksen. Hän väitti, että tämä osa on itsenäisenä olemassa vain erillisessä tuotteessa. Mutta jos tarkastellaan yhteiskunnallista tuotetta kokonaisuudessaan, niin siinä tuo osa puolestaan jakaantuu työpalkaksi ja lisäarvoksi — juuri niille kapitalisteille, jotka tätä pysyvää pääomaa tuottavat.

Antaessaan tällaisen vastauksen A. Smith ei kuitenkaan selittänyt, millä perusteella tässä pysyvän pääoman, sano-kaamme konelden, arvon jakaantumisessa on taaskin jätetty

pois pysyvä pääoma, t.s. tässä meidän esimerkissämme rauta, josta on tehty koneet ja työvälineet, joita siinä yhteydessä on käytetty j.n.e.? Jos kerran jokaisen tuotteen arvoon sisältyy osa, joka korvaa pysyvän pääoman (ja kaikki taloustieteilijät myöntävät sen), niin on kerrassaan mielivaltaista jättää sitä pois miltään yhteiskunnallisen tuotannon alalta. „Kun A. Smith sanoo, että työvälineet itse jakaantuvat työpalkkaan ja voittoon, niin hän unohtaa lisätä (sanoo „Pääoman” tekijä): *ynnä siihen pysyvään pääomaan*, mikä on kulutettu niiden tuottamiseen. A. Smith yksinkertaisesti juoksuuttaa meitä Pontiuksen luota Pilatuksen luo, tuotteesta toiselle, toiselta kolmannelle”³⁸, huomautta sitä, että tästä siirtämisestä ei kysymys muutu lainkaan. Tämä Smithin vastaus (jonka koko myöhäisempi poliittinen taloustiede ennen Marxia hyväksyi) vain yksinkertaisesti välttää kysymystä, se on vaikeuden kiertämistä. Ja vaikeus siinä todella on. Se on siinä, että pääoman ja tulon käsitteitä ei saa siirtää suoraan yksityisestä tuotteesta yhteiskunnalliseen tuotteeseen. Taloustieteilijät myöntävät sen sanoessaan, että yhteiskunnalliselta kannalta „se, mikä on yhdelle pääomaa, muuttuu toiselle tuloksi” (kts. mitä Sismondi on edellä sanonut). Mutta tämä lause vain *määrittelee* vaikeuden, mutta ei ratkaise sitä*.

Ratkaisu on siinä, että kun tätä kysymystä tarkastellaan yhteiskunnalliselta kannalta, niin ei voida enää puhua yleensä tuotteista ottamatta huomioon niiden aineellista muotoa. Todellakin, kysymys on yhteiskunnallisesta tulosta, s.o. kulutukseen menevästä tuotteesta. Mutta eihän jokaista tuotetta voida käyttää *henkilökohtaisen kulutuksen* mielessä: koneita, kivihiihtä, rautaa y.m. esineitä ei kuluteta henkilökohtaisesti, vaan tuotannollisesti. Yksityisen liikkeenharjoittajan kannalta tämän eron tekeminen oli tarpeellonta: kun me sanoimme, että työläiset kuluttavat vaihtelevaa pääomaa, niin me käsitimme sillä, että he vaihtavat markkinoilta kulutustarvikkeita niillä rahoilla, joita kapitalistit ovat saaneet työläisten tuottamista koneista ja jotka on maksettu näille työläisille. Tässä meitä ei kiinnosta tuo

* Me esitämme tässä vain *ydinajatuksen* siitä uudesta teoriasta, jossa tämä kysymys on ratkaistu, selittääksemme sen yksityiskohtaisemmin toisessa yhteydessä. Kts. „Das Kapital”, II. Band, III. Abschnitt („Pääoma”, II osa, III osasto³⁹, Toim.). (Tarkempaa esitystä siitä kts. teoksessa „Kapitalismin kehitys”, I luku)⁴⁰.

koneiden vaihto leipään. Mutta yhteiskunnalliselta kannalta ei tätä vaihtoa voida enää *olettaa*: ei voida sanoa, että koneita, rautaa y.m. tuottavien kapitalistien luokka kokonaisuudessaan myy niitä ja siten realisoi ne. Tässä on kysymys nimenomaan siitä, *miten* realisointi tapahtuu, *toisin sanoen*, miten yhteiskunnallisen tuotteen kaikki osat tulevat korvatuksi. Käsiteltäessä yhteiskunnallista pääomaa ja tuloa — tai tuotteen realisointia kapitalistisessa yhteiskunnassa, mikä on samaa, — on lähtökohtana sen vuoksi pidettävä yhteiskunnallisen tuotteen jakaantumista kahteen aivan erilaiseen lajiin: *tuotantovälineisiin ja kulutustarvikkeisiin*. Edellisiä voidaan käyttää vain tuotannollisesti, toisia vain henkilökohtaisiin tarpeisiin. *Edelliset voivat esiintyä vain pääomana, jälkimmäisten pitää muuttua tuloksi, s.o. tulla hävitetyksi työläisten ja kapitalistien kuluttamina. Edelliset joutuvat kokonaan kapitalisteille, jälkimmäiset jakaantuvat työläisten ja kapitalistien kesken.*

Koska tämä jako on omaksuttu ja A. Smithin virhe korjattu, kun hän heitti yhteiskunnallisesta tuotteesta pois sen vakinaisen osan (s.o. pysyvää pääomaa korvaavan osan), niin kysymys tuotteen realisoinnista kapitalistisessa yhteiskunnassa käy jo selväksi. Ilmeisesti ei voida puhua työpalkan realisoinnista työläisten kulutuksella ja lisäarvon realisomisesta kapitalistien kulutuksella ja *rajoittua siihen* *. Työläiset voivat kuluttaa työpalkan ja kapitalistit lisäarvon vain silloin, kun tuote on kulutustarvikkeiden muodossa, s.o. vain yhdessä yhteiskunnallisen tuotannon lohossa. Mutta tuotantovälineiden muodossa olevaa tuotetta he eivät voi „kuluttaa”: *se on vaihdettava kulutustarvikkeisiin*. Mutta mihin osaan kulutustarvikkeita (arvon mukaan) he voivat tuotteensa vaihtaa? Nähtävästi vain *pysyvään osaan* (pysyvä pääoma), sillä muut kaksi osaa muodostavat kulutustarvikkeita tuottavien työläisten ja kapitalistien kulutusvaraston. Tämä vaihto, joka realisoi

* Mutta juuri niin järkeilevät meidän narodnikki-taloustieteilijämme, herrat V. V. ja N. —on. Edellä me pysähdyimme tarkoituksellisesti niin yksityiskohtaisesti Sismondin harhailuihin tuotannollista ja henkilökohtaista kulutusta, kulutustarvikkeita ja tuotantovälineitä koskevan kysymyksen ympärillä (A. Smith pääsi vieläkin lähemmäksi niiden välistä eroa kuin Sismondi). Me halusimme näyttää lukijalle, että virheellisen teorian *klassilliset* edustajat *tunsivat* sen epätydyttäväksi, näkivät ristiriidan ja yrittivät selviytyä siitä. Meidän „omaperäiset” teoreetikkomme sen sijaan eivät näe eivätkä tunne mitään, eivät edes tunne sen kysymyksen teoriaa eikä historiaa, josta he pitävät niin suurta ääntä.

tuotantovälineitä valmistavien tuotantoalojen lisäarvon ja työpalkan, realisoi samalla kulutustarvikkeita tuottavien tuotantoalojen pysyvän pääoman. Todellakin, kapitalistilla, joka tuottaa esimerkiksi sokeria, se tuotteen osa, jonka pitää korvata pysyvä pääoma (s.o. raaka-aineet, aputarveaineet, koneet, rakennukset y.m.s.), on *sokerin* muodossa. Tämän osan realisoimiseksi on tämän kulutustarvikkeen asemesta saatava vastaavia *tuotantovälineitä*. Tämän osan realisointi tulee siis käsittämään *kulutustarvikkeen* vaihdon tuotteisiin, jotka palvelevat *tuotantovälineinä*. Nyt on enää selittämättä vain yhteiskunnallisen tuotteen yhden osan realisointi, nimittäin: pysyvän pääoman realisoiminen tuotantovälineitä valmistavassa lohkossa. Se realisoidaan osittain siten, että osa tuotteesta luontaismuodossaan menee takaisin tuotantoon (esim. kivihiilikaivoksen tuottamasta kivihiilestä osa menee taas kivihiilen tuottamiseen; farmarien tuottamasta viljasta osa menee taas kylvöön j.n.e.); osaksi se realisoidaan vaihdon tietä tämän saman lohkon eri kapitalistien kesken: esim. raudan valmistuksessa tarvitaan kivihiiltä ja kivihiilen tuotannossa tarvitaan rautaa. Näitä molempia tuotteita tuottavat kapitalistit realisoivatkin keskinäisellä vaihdolla sen osan näistä tuotteista, joka korvaa niiden pysyvän pääoman.

Tämä analyysi (jonka me edellä mainitusta syystä esitimme, sanon sen toistamiseen, vain mitä suppeimmassa muodossa) ratkaisi sen vaikeuden, minkä kaikki taloustieteilijät tajusivat, pukien sen lauseeksi: „se, mikä on yhdelle pääomaa, on toiselle tuloa”. Tämä analyysi osoitti, miten virheellistä on yhteiskunnallisen tuotannon rajoittaminen vain henkilökohtaiseen kulutukseen.

Nyt voimme siirtyä käsittelemään niitä johtopäätöksiä, joita Sismondi (ja muut romantikot) teki virheellisestä teoriastaan. Mutta ensin esittäkäämme lausunto, jonka edellä esitetyn analyysin tekijä antoi Sismondista, käsitellyään mitä seikkaperäisimmin ja kaikin puolin A. Smithin teoriaa, johon Sismondi ei tehnyt pienintäkään lisäystä, jättäen vain pois Smithin yrityksen puolustella ristiriitaisuuttaan:

„Sismondi, joka on ahkeroinut pääoman ja tulon suhteen erikoiskäsittelyssä ja joka on itse asiassa tehnyt tämän suhteen erikoismääritelmästä „Nouveaux Principes”-teok-

sensa differentia specifican*, ei ole sanonut asiassa *ainoatakaan* (tekijän alleviivaus) tieteellistä sanaa eikä edistänyt probleemin ratkaisua atominkaan vertaa” („Das Kapital”, II, S. 385, 1-te Auflage **).

V

KASAANTUMINEN KAPITALISTISESSA YHTEISKUNNASSA

Ensimmäinen virheellinen johtopäätös virheellisestä teoriasta koskee kasaantumista. Sismondi ei ole ymmärtänyt lainkaan kapitalistista kasaantumista ja siinä kiivaassa väittelyssä, jota hän kävi tästä kysymyksestä Ricardoa vastaan, totuus osoittautui itse asiassa olevan viimeksimainitun puolella. Ricardo väitti, että tuotanto itse luo itselleen markkinat, silloin kun Sismondi kielsi sen luoden pulateorian sa tämän kieltämisen pohjalle. Tosin ei Ricardokaan kyennyt oikaisemaan edellämäinnittua Smithin perusvirhettä, hän ei kyennyt sen vuoksi ratkaisemaan kysymystä yhteiskunnallisen pääoman suhteesta tuloon ja tuotteen realisoimista (Ricardo ei edes asettanutkaan itselleen näitä kysymyksiä), mutta hän luonnehti vaistomaisesti porvarillisen tuotantotavan olemuksen pannen merkille sen kerrassaan kiistämättömän tosiasian, että kasaantuminen on sitä, kun tuotanto ylittää tulon. Juuri niin se osoittautuu olevankin uusimman analyysin kannalta. Tuotanto luo todellakin itse itselleen markkinat: tuotantoa varten ovat välttämättömiä tuotantovälineet — ja ne muodostavat yhteiskunnallisen tuotannon erikoisen alan, jolla työskentelee vissi osa työläisiä ja joka antaa erikoisen tuotteen, joka realisoidaan osaksi itse tämän tuotantoalan sisällä, osaksi vaihtamalla toisen tuotantoalan — kulutustarvikkeiden tuotannon — kanssa. Kasaantuminen on todellakin sitä, kun tuotanto ylittää tulon (kulutustarvikkeiden määrän). Jotta voitaisiin laajentaa tuotantoa („kasata” tämän termin ehdottomassa mielessä) on ensin tuotettava tuotantovälineitä*** ja sitä varten tarvitaan siis yhteiskunnallisen tuotannon sen lohkon laajentamista, joka valmistaa tuotantovälineitä, siihen on

* — tunnusmerkillisen eroavaisuuden. *Toim.*

** — „Pääoma”, II osa, I. painoksen s. 385”. *Toim.*

*** Palautamme lukijan mieleen, miten Sismondi siihen suhtautui erottaessaan selvästi nämä tuotantovälineet yksityiselle perheelle ja uhaten tehdä samanlaisen erotuksen myöskin yhteiskuntaan nähden. Oikeastaan niin „suhtautuu” Smith, eikä Sismondi, joka vain selitti hänen käsityksiään.

vedettävä työläisiä, jotka edustavat jo kulutustarvikkeidenkin kysyntää. „Kulutus” kehittyi siis „kasaantumisen” jäljessä eli „tuotannon” jäljessä,— niin kummalliselta kuin se näyttääkin, mutta muuten ei voi ollakaan kapitalistisessa yhteiskunnassa. Kapitalistisen tuotannon näiden kahden eri lohkon kehityksessä ei siis ole pakollista tasasuhtaisuus, vaan päinvastoin, siinä on kiertämätöntä epätasasuhtaisuus. Tunnettua on, että pääoman kehityslaki on se, että pysyvä pääoma kasvaa nopeammin kuin vaihteleva pääoma, t.s. yhä suurempi ja suurempi osa uudesti muodostuneista pääomista siirtyy yhteiskunnallisen talouden sille lohkolle, joka valmistaa tuotantovälineitä. Siis tämä lohko kasvaa pakostakin nopeammin kuin se lohko, joka valmistaa kulutustarvikkeita, t.s. tapahtuu juuri se, minkä Sismondi julisti „mahdottomaksi”, „vaaralliseksi” j.n.e. Siis henkilökohtaisen kulutuksen tarvikkeilla on kapitalistisen tuotannon yleisessä määrässä yhä pienempi ja pienempi sija. Ja se vastaa täydellisesti kapitalismin historiallista „tehtävää” ja sen omalaatuista sosiaalista rakennetta: edelliseen sisältyy nimenomaan yhteiskunnan tuotantovoimien kehittäminen (tuotanto tuotantoa varten); jälkimmäiseen niiden käyttämisen mahdottomuus väestön suurten joukkojen taholta.

Nyt me voimme arvostaa täydellisesti Sismondin käsityksen kasaantumisesta. Hänen väitteensä, että nopea kasaantuminen johtaa onnettomuuksiin, ovat kerrassaan virheellisiä ja ne johtuvat vain siitä, ettei hän ymmärrä kasaantumista, aivan samoin kuin hänen lukuisat lausuntonsa ja vaatimuksensa, ettei tuotanto saisi sivuuttaa kulutusta, koska kulutus määrää tuotannon. Todellisuudessa tapahtuu juuri päinvastoin ja Sismondi yksinkertaisesti kääntyy pois todellisuudesta sen erikoisessa, historiallisesti määräytyssä muodossa asettaen analyysin tilalle pikkuporvarillisen moraalin. Erittäin huvittavan vaikutuksen tekevät Sismondin yritykset peittää tätä moraalialla „tieteellisellä” määritelmällä. „Herrat Say ja Ricardo”, sanoo hän „Nouveaux Principes”-teoksen toisen painoksen esipuheessa, „ovat tulleet siihen oppirakennelmaan... ettei kulutuksella ole muita rajoja kuin tuotannon rajat, silloin kun tulo muodostaa sille rajat... Heidän olisi pitänyt varoittaa tuottajia, että näiden pitäisi luottaa vain kuluttajiin, joilla on tuloja”

(I, XIII)*. Tuollainen näivius aiheuttaa nykyään vain hymyilyä. Mutta eikö meidän nykyaikaisten, herrojen V. V:n ja N. —onin tapaisten romantikkojemme kirjoitelmat ole täynnään juuri samanlaisia asioita? „Ajatelkoot pankkiliikeryittäjät hyvin tarkasti”... löytyykö tavaroille markkinoita? (II, 101—102). „Kun rikkauden kasvua pidetään yhteiskunnan tarkoituksena, niin tarkoituksena uhrataan aina keinoille” (II, 140). „Jos me sen sijaan, että odottaisimme impulssia työn kysynnältä (t.s. sysäystä tuotannolle työläisten tuotekysynnältä), alamme ajatella, että tämän impulssin antaa aikaisempi tuotanto, niin me teemme melkein samoin kuin tekisimme kellolle, jos me ketjurattaan asemesta (la roue qui porte la chaîne) vetäisimme taaksepäin jotakin muuta ratasta,—me rikkoisimme silloin koko koneen ja pysäyttäisimme sen” (II, 454). Näin sanoo Sismondi. Kuulkaamme nyt hra Nikolai —onia. „Meiltä on jäänyt huomauttamatta, minkä kustannuksella tämä kehitys (s.o. kapitalismin kehitys) käy, me olemme unohtaneet myöskin kaiken tuotannon tarkoituksena... peräti turmiollinen hairahdus...” (N.—on, „Katsauksia reforminjälkeiseen yhteiskuntatalouteemme”, 298). Kumpikin kirjoittaja puhuu kapitalismista, kapitalistisista maista; ja kumpikin ilmaisee täydellisen ymmärtämättömyytensä kapitalistisen kasaantumisen olemuksen suhteen. Mutta voitaisiinko arvata, että jälkimmäinen kirjoittaa 70 vuotta myöhemmin kuin edellinen?

Millä tavoin kapitalistisen kasaantumisen ymmärtämättömyys sitoutuu siihen, että koko tuotanto käsitetään virheellisesti kulutustarvikkeiden tuotannoksi, sen osoittaa havainnollisesti eräs esimerkki, jonka Sismondi esittää VIII luvussa: „Tulokset tuotannon halventamistaistelusta” (IV kirja: „Kaupparikkaudesta”).

Olettakaamme, sanoo Sismondi, että manufaktuurin omistajalla on 100.000 frangin liikkuva pääoma, joka tuottaa hänelle 15.000, joista 6.000 on pääomakorkoa ja ne menevät kapitalistille, ja 9.000 on tehtailijain yrittäjävoittoa. Olettakaamme, että hän käyttää 100 työläisen työn, joiden työpalkka on yhteensä 30.000 frangia. Edelleen,

* Kuten tunnettua, uudempi teoria on tässä kysymyksessä (muodostaako tuotanto itse itselleen markkinat?) asettunut täydellisesti klassikkojen kannalle, jotka ovat vastanneet siihen myöntävästi, *päinvastoin* kuin romantismi, joka vastaa siihen kieltävästi. „Kapitalistisen tuotannon *todellinen raja on pääoma itse*” („Das Kapital”, III, I, 231) („Pääoma”, III osa, I nide, s. 231⁴², Toim.).

olettaakamme, että tapahtuu pääoman lisääntyminen, tuotannon laajeneminen („kasaantuminen”). 100.000 frangin asemesta pääoma on jo 200.000 frangia, jotka on sijoitettu kiinteään pääomaan, ja 200.000 liikkuvaan pääomaan, yhteensä 400.000 frangia: voitto ja korko = = 32.000 + 16.000 frangia, sillä korko on alentunut 6 prosentista 4 prosenttiin. Työläisten lukumäärä on kaksinkertaistunut, mutta työpalkka on laskenut 300 frangista 200 frangiin,— yhteensä siis 40.000 frangia. Tuotanto on niin muodoin kasvanut nelinkertaiseksi *. Ja Sismondi laskee sen seurauksia: „tulo” eli „kulutus” oli ensin 45.000 frangia (työpalkka 30.000 + korko 6.000 + voitto 9.000), mutta nyt se on 88.000 frangia (työpalkka 40.000 + korko 16.000 + voitto 32.000). „Tuotanto on lisääntynyt nelinkertaiseksi”, sanoo Sismondi, „mutta kulutus ei ole edes kaksinkertaistunut. *Koneita valmistaneiden työläisten kulutusta ei tarvitse ottaa huomioon. Se on jo katettu niillä 200.000 frangilla*, mitkä niihin on käytetty; se kuuluu jo osana toisen manufaktuurin laskelmiin, missä ilmenevät samat seikat” (I, 405—406).

Sismondin laskelma todistaa tulon pienenevän tuotannon kasvaessa. Se on kiistämätön tosiasia. Mutta Sismondi ei huomaa sitä, että esimerkillään hän kumooa oman teoriansa tuotteen realisoinnista kapitalistisessa yhteiskunnassa. Hullunkurinen on hänen huomautuksensa, että koneita valmistaneiden työläisten kulutusta „ei tarvitse ottaa huomioon”. Minkä takia? Ensinnäkään sen takia, että se on *katettu* 200.000 frangilla. Siis pääoma on siirretty *tuotantovälineitä* valmistavalle alalle,— sitä Sismondi ei huomaa. Siis „sisämarkkinat”, joiden „supistumisesta” Sismondi puhui, eivät rajoitukaan kulutustarvikkeisiin, vaan käsittävät myöskin *tuotantovälineet*. Nämä tuotantovälineethän muodostavat erikoislaatuisen tuotteen, jota ei „realisoida” *henkilökohtaisessa* kulutuksessa, ja mitä nopeammin käy kasaantuminen,

* „Kilpailun ensimmäinen tulos”, sanoo Sismondi, „on työpalkan aleneminen ja työläisten lukumäärän lisääntyminen samaan aikaan” (I, 403). Me emme pysähdy tässä tarkastelemaan Sismondin laskelman virheellisyyksiä: hän laskee esimerkiksi voiton 8 prosentiksi kiinteälle pääomalle ja 8 prosentiksi liikkuvalla pääomalle, että työläisten lukumäärä lisääntyy suhteellisesti liikkuvan pääoman kasvun kanssa (jota hän ei osaa kunnolleen erottaa vaihtelevasta pääomasta), että kiinteä pääoma sisältyy kokonaan tuotteen hintaan. Kaikki se ei ole tässä yhteydessä tärkeää, sillä johtopäätös on silti oikea: vaihtelevan pääoman osuuden pienentyminen pääoman yleisessä kokoonpanossa kasaantumisen välttämättömänä tuloksena.

sitä nopeammin siis kehittyi kapitalistisen tuotannon se ala, joka ei anna tuotteita henkilökohtaista kulutusta, vaan tuotannollista kulutusta varten. Toiseksi,— vastaa Sismondi,— ne ovat jo toisen manufaktuurin työläisiä, missä ilmenevät samat seikat (où les mêmes faits pourront se représenter). Tässä, kuten näette, toistuu Smithin tempu, jolloin lukijaa juoksetetaan „Pontiukselta Pilatuksen luo”. Mutta käytetäänhän tässä „toisessakin manufaktuurissa” *pysyvää pääomaa* ja sen käyttö luo niinkään markkinoita kapitalistisen tuotannon sille lohkolle, joka valmistaa tuotantovälineitä! Siirrettäköön kysymystä kuinka paljon tahansa yhdeltä kapitalistilta toiselle, toiselta kolmannelle, niin siitä ei mainittu lohko katoa eivätkä „sisämarkkinat” siis rajoitu yksistään kulutustarvikkeisiin. Sen vuoksi, kun Sismondi sanoo, että „tämä laskelma kumoaa... yhden niistä aksiomeista, joita poliittisessa taloustieteessä on eniten tähdennetty, nimittäin sen, että kaikkein vapain kilpailu määrää teollisuudelle edullisimman kehityksen” (I, 407), niin hän ei huomaa, että „tämä laskelma” kumoaa myös hänet itsensäkin. Kieltämätön on se tosiasia, että koneiden käytäntöönottaminen, joka tunkee pois työläisiä, huonontaa heidän asemaansa, ja Sismondin kiistämätön ansio on se, että hän oli ensimmäisiä, jotka sen osoittivat. Mutta tämä ei missään määrin estä hänen kasaantumis- ja sisämarkkina-teoriaansa olemasta kauttaaltaan virheellinen. Hänen omat laskelmansa todistavat havainnollisesti juuri sen ilmiön, jota Sismondi ei ainoastaan kieltänyt, vaan vieläpä muutti sen perusteluksi kapitalismia vastaan sanoen, että kasaantumisen ja tuotannon pitää vastata kulutusta, muuten tulee pula. Laskelma osoittaa nimenomaan, että kasaantuminen ja tuotanto *sivuuttavat* kulutuksen ja että muuten ei tuotantokaan voi edistyä, sillä kasaantuminen tapahtuu pääasiallisesti tuotantovälineiden laskuun, jotka eivät sisälly „kulutukseen”. Se, mikä Sismondin mielestä Ricardon opissa näytti yksinkertaiselta virheeltä ja ristiriidalta, nimittäin se, että kasaantuminen on sitä, kun tuotanto ylittää tulon,— se pitää todellisuudessa täydellisesti paikkansa ilmentäen kapitalismille ominaista ristiriitaa. Tämä ylittäminen *on välttämätöntä* kaikessa kasaantumisessa, mikä avaa uusia markkinoita *tuotantovälineitä varten ilman, että kulutustarvikkeiden markkinat vastaavasti laajentuisivat, vieläpä näi-*

den markkinain supistuessakin *. Ja sitten, heittäessään pois opin vapaan kilpailun etuisuuksista, Sismondi ei huomaa sitä, että yhdessä tyhjämpäväisen optimismin kanssa hän heittää yli laidan myöskin ehdottoman totuuden, nimittäin sen, että vapaa kilpailu *kehittää yhteiskunnan tuotantovoimia*, kuten hänen omasta laskelmastaan taaskin ilmenee. (Oikeastaan se on vain toisin ilmaistuna se sama tosiasia, että muodostuu teollisuuden erikoinen lohko, joka valmistaa tuotantovälineitä, ja että sen kehitys on erittäin nopeata.) Tämä yhteiskunnan tuotantovoimien kehittyminen ilman, että kulutus kehittyisi samassa suhteessa, on tietysti ristiriita, mutta juuri sellainen ristiriita, joka on todellisuudessa olemassa, joka johtuu itse kapitalismin olemuksesta ja josta ei voida päästä irti tunteellisilla fraaseilla.

Kuitenkin juuri niin romantikot koettavat siitä selviytyä. Ja ettei lukija epäilisi meidän perusteettomasti syyttävän nykyisiä taloustieteilijöitä niin „vanhentuneen” kirjailijan kuin Sismondin virheistä me esitämme pienen näytteen „uusimmalta” kirjailijalta hra N. —onilta. „Katsaustensa” sivulla 242 hän järkeilee kapitalismin kehityksestä Venäjän myllyteollisuudessa. Esitettyään maininnan siitä, että on ilmaantunut suuria höyrymyllyjä, joissa on uudenaikainen tuotantokalusto (myllyjen uudestirakentamiseen on 70-luvulta lähtien käytetty noin 100 miljoonaa ruplaa) ja joissa työn tuottavuus on kohonnut enemmän kuin kaksinkertaisesti, tekijä luonnehtii tätä ilmiötä näin: „myllyteollisuus ei ole kehittynyt, vaan ainoastaan keskittynyt suuriksi tuotantolaitoksiksi”; sitten hän ulottaa tämän kuvauksen koskemaan *kaikkia* teollisuuden aloja (s. 243) ja tekee johtopäätöksen, että „poikkeuksetta kaikissa tapauksissa vapautuu joukottain työläisiä, jotka eivät löydä työtä” (243) ja että „kapitalistinen tuotanto on kehittynyt kansan kulutuksen laskuun” (241). Me kysymme lukijalta, eroako tällainen järkeily edes jotenkin juuri esitetystä Sismondin järkeilystä? Tämä „uusin” kirjailija toteaa kaksi tosiasiaa, samat, mitkä me näimme myöskin Sismondin esimerkissä, ja hän selviytyy näistä molemmista tosiasioista yhtä tunteellisella fraasilla. Ensiksikin, hänen esimerkkinsä osoit-

* Edellä esitetystä analyysistä seuraa itsestään, että sellainenkin tapaus on mahdollinen riippuen siitä, missä määrin uusi pääoma jakaantuu pysyvään ja vaihtelevaan osaan ja missä määrin vaihtelevan pääoman suhteellisen osan pieneneminen ulottuu vanhoille tuotannon aloille.

taa, että kapitalismin kehitys tapahtuu juuri tuotantovälineiden laskuun. Tämä merkitsee sitä, että kapitalismi kehittää yhteiskunnan tuotantovoimia. Toiseksi, hänen esimerkkinsä osoittaa, että tämä kehitys tapahtuu juuri sitä erikoista ristiriitojen tietä, joka on kapitalismille ominaista: tuotanto kehittyy (kulutetut 100 miljoonaa ruplaa ovat olleet sisämarkkinoina niitä tuotteita varten, joita ei käytetä henkilökohtaiseen kulutukseen) ilman, että kulutus kehittyisi vastaavasti (kansan ravintotilanne huononee), t.s. tapahtuu nimenomaan tuotanto tuotannon vuoksi. Ja hra N. —on luulee, että tuo ristiriitä häviää elämästä, jos hän Sismondivanhuksen naiivisuudella olettaa sen vain oppisuunnan ristiriidaksi, vain „turmiolliseksi harhaluuloksi”: „me olemme unohtaneet tuotannon tarkoituksensa”!! Mikä voisi olla sen kuvaavampaa kuin tällainen fraasi: „ei ole kehittynyt, vaan *ainoastaan* keskittynyt”? Nähtävästi hra N. —on tuntee sellaista kapitalismia, jossa kehitys *voisi tapahtua muulla tavalla* kuin *keskittymisen* tietä. Mikä vahinko, ettei hän tutustuttanut meitä tuohon noin „omaperäiseen” kapitalismiin, joka oli kokonaan tuntematonta kaikelle häntä edeltäneelle poliittiselle taloustieteelle!

VI

ULKOMARKKINAT „ULOSPÄÄSYNÄ VAIKEUDESTA”
LISÄARVON REALISOIMISESSA

Sismondin seuraava virhe, joka johtuu yhteiskunnallista tuloa ja tuotetta kapitalistisessa yhteiskunnassa koskevasta virheellisestä teoriasta, on oppi yleensä tuotteen ja varsinkin lisäarvon realisoinnin mahdottomuudesta ja että tämän mahdottomuuden seurauksena tarvitaan välttämättä ulkomarkkinoita. Mitä tulee yleensä tuotteen realisointiin, niin edellä esitetty analyysi osoittaa, että „mahdottomuus” rajoittuu pysyvän pääoman ja tuotantovälineiden virheelliseen pois sulkemiseen. Kun tuo virhe on korjattu, niin „mahdottomuuskin” katoaa. Mutta samaa on sanottava myöskin lisäarvosta: tämä analyysi selittää myöskin sen realisoinnin. Ei ole kerrassaan mitään järjellisiä perusteita erottaa lisäarvoa koko muusta tuotteesta sen realisoinnin suhteen. Sismondin (ja meidän narodnikkiemme) päinvas-tainen väite on yksinkertaisesti tulos siitä, että ei ymmärretä yleensä realisoinnin peruslakeja, ettei osata jakaa tuotteen

kolmea (eikä kahta) osaa arvon mukaan ja tuotteiden kahta lajia aineellisen muodon mukaan (tuotantovälineet ja kulutustarvikkeet). Se väite, että kapitalistit eivät voi kuluttaa lisäarvoa, on vain Smithin neuvottomuuden vulgarisoitua toistamista realisoinnista yleensä. Vain osa lisäarvosta on kulutustarvikkeita; toinen osa taas on tuotantovälineitä (esim. rautatehtailijan lisäarvo). *Tämä viimeksimainittu lisäarvo „kulutetaan” käyttämällä se tuotantoon;* ne kapitalistit taas, jotka tuottavat tuotteita tuotantovälineiden muodossa, eivät itse käytä lisäarvoa, vaan muilta kapitalisteilta vaihdettua *pysyvää pääomaa*. Senpä tähden narodnikkienkin, järkeillessään siitä, että lisäarvoa on mahdoton realisoida, pitää loogillisesti päätyä tunnustamaan mahdottomaksi myöskin pysyvän *pääoman* realisointi, — ja siten he palasivat onnellisesti takaisin Adamiin... Luonnollisesti tällainen palaaminen „poliittisen taloustieteen isän” luo olisi valtavaa edistystä kirjailijoissa, jotka tarjoavat meille vanhoja virheitä muka totuuksina, joihin he ovat „päässeet omalla järjellään”...

Entä ulkomarkkinat? Emmekö me kiellä ulkomarkkinain välttämättömyyttä kapitalismille? Emme tietenkään. Mutta kysymyksellä ulkomarkkinoista ei ole *kerrassaan mitään tekemistä realisointikysymyksen kanssa* ja yritys sitoa ne yhdeksi kokonaisuudeksi luonnehtii vain romanttisia toiveita „pidättää” kapitalismia sekä romanttista kyvyttömyyttä loogilliseen ajatteluun. Realisointikysymyksen selittänyt teoria osoitti sen aivan tarkalleen. Romantikko sanoo: kapitalistit eivät voi kuluttaa lisäarvoa ja siksi heidän on realisoitava se ulkomailla. Herää kysymys: ihan ilmaiseksiköhän ne kapitalistit jo luovuttavat tuotteitaan ulkomaalaisille vai mereenkö he niitä heittävät? Myyvät — siis he saavat vastikkeen; vievät yksiä tuotteita, siis tuovat toisia. Kun me puhumme yhteiskunnallisen tuotteen realisoinnista, niin siten me jo itsestään syrjäytämme rahan kiertokulun ja edellytämme vain tuotteiden vaihtamisen tuotteisiin, sillä siinä hän se realisointikysymys juuri onkin, että analysoidaan yhteiskunnallisen tuotteen kaikkien osien *korvautuminen* arvon ja aineellisen muodon mukaan. Siksi, kun aletaan järkeillä realisoinnista ja päätetään se sanomalla, että muka „tuotehan myydään rahasta”, niin se on yhtä naurettavaa, kuin jos kysymykseen pysyvän pääoman realisoinnista kulutustarvikkeissa annettaisiin vastaus: „ne

myydään". Se on yksinkertaisesti karkea loogillinen hairahdus: koko yhteiskunnallisen tuotteen realisointikysymyksestä ihmiset luisuvat yksityisen liikkeenharjoittajan kannalle, jota ei kiinnostakaan mikään muu kuin „myyminen ulkomaalaisille". Ulkomaankaupan, viennin sekoittaminen realisointikysymykseen — se merkitsee kysymyksen karttamista, sen *lykkäämistä* vain laajemmalle alalle, mutta *lainkaan selvittämättä sitä* *. Realisointikysymys ei edisty hituistakaan, jos me otamme yhden maan markkinoiden asemesta kokonaisen määrätyn maaryhmän markkinat. Kun narodnikit vakuuttavat, että ulkomarkkinat ovat „ulospääsy vaikeudesta" **, minkä kapitalismi asettaa itselleen tuotteen realisoimisessa, niin tuolla fraasilla he vain verhoavat sitä surullista seikkaa, että „ulkomarkkinat" ovat heille „ulospääsy siitä vaikeudesta", mihin he joutuvat, kun eivät käsitä teoriaa... Enemmänkin. Teoria, joka sitoo ulkomarkkinat kysymykseen koko yhteiskunnallisen tuotteen realisoinnista, ei ainoastaan osoita tämän realisoinnin ymmärtämättömyyttä, vaan se sisältää lisäksi vielä *tavattoman pinnallisen käsityksen tälle realisoinnille ominaisista ristiriidoista*. „Työläiset kuluttavat työpalkan, mutta kapitalistit eivät voi kuluttaa lisäarvoa". Ajatelkaapa tuota „teoriaa" ulkomarkkinoiden kannalta. Mistä me tiedämme, että „työläiset kuluttavat työpalkan"? Millä perusteella voidaan luulla, että tuotteet, jotka kyseessäolevan maan koko kapitalistiluokka on tarkoittanut tämän maan kaikkien työläisten kulutettaviksi, todella *vastaavat arvoltaan heidän palkkaansa* ja korvaavat sen, ettei *näitä* tuotteita varten tarvittaisikaan ulkomarkkinoita? Ei ole kerrassaan mitään perusteita luulla niin, ja todellisuudessa se ei ole lainkaan niin. Ei ainoastaan tuotteet (tai osa tuotteista), jotka korvaavat lisäarvon, vaan myöskin vaihtelevan pääoman korvaavat tuotteet; ei ainoastaan vaihtelevan pääoman korvaavat tuotteet, vaan myöskin pysyvän pääoman korvaavat tuotteet (jonka meidän „taloustieteilijämme", jotka eivät muista sukulaisuuttaan...

* Tämä on niin selvä, että Sismoridikin käsitti välttämättömyyden abstrahoitua erilleen ulkomaankaupasta realisointia analysoidessaan. „Seurataksemme tarkemmin näitä laskelmia", sanoo hän tuotannon ja kulutuksen välisestä vastaavuudesta. „Ja yksinkertaistaaksemme kysymyksen me olemme tähän saakka abstrahoituneet kokonaan erilleen ulkomaankaupasta; me edellytimme, että kansakunta on eristetty; ihmisyhteiskunta itse on sellainen eristetty kansakunta, ja kaikki se, mikä koskee kansakuntaa ilman ulkomaankauppaa, koskee aivan samaten myöskin koko ihmisukua" (I, 115).

** N. —on, s. 205.

Adamiin, unohtavat); ei ainoastaan tuotteet, jotka ovat ole-massa kulutustarvikkeiden muodossa, vaan myöskin tuo-tantovälineiden muodossa olevat tuotteet,— kaikki ne realisoidaan samalla lailla vain „vaikeuksien” keskellä, yhtämittaisten horjuntujen keskellä, jotka tulevat yhä voi-makkaammiksi sitä mukaa kuin kapitalismi kasvaa, raivok-kaan kilpailun keskellä, mikä *pakoittaa* jokaisen liikkeenharjoittajan pyrkimään tuotannon rajattomaan laa-jentamiseen mennessä ulos kyseessäolevan valtion rajoista, lähtien etsimään uusia markkinoita maista, joita ei vielä ole vedetty kapitalistisen tavarankierron piiriin. Nyt me olemme tulleet siihenkin kysymykseen, minkä takia kapitalistinen maa tarvitsee ulkomarkkinoita? Ei lainkaan siksi, ettei tuote yleensä olisi realisoitavissa kapitalistisessa järjestel-mässä. Se on pötyä. Ulkomarkkinat ovat välttämättömät siksi, että kapitalistiselle tuotannolle *on ominaista* pyrkimys *rajattomaan* laajenemiseen — päinvastoin kuin kaikille aikaisemmille tuotantotavoille, jotka olivat rajoitettuja yhteisön, perintötilan, heimon, alueellisen piirin tai valtion puitteisiin. Silloin kun kaikkien entisten talousjärjestelmien vallitessa tuotanto uusiutui joka kerta samassa muodossa ja samassa laajuudessa kuin ennenkin,— kapitalistisessa järjestelmässä tämä uusiutuminen samassa muodossa käy *mahdottomaksi* ja tuotannon laiksi tulee *rajaton* laajentu-minen, ikuinen liikunta eteenpäin*.

Näin siis realisoinnin ymmärtäminen eri tavalla (oikeam-min toisaalta sen ymmärtäminen ja toisaalta se, että romantikot eivät ymmärrä sitä lainkaan) johtaa kahteen täysin vastakkaiseen katsomukseen ulkomarkkinain merki-tyksestä. Toisille (romantikoille) ulkomarkkinat ovat osoitin siitä „vaikeudesta”, jonka kapitalismi *asettaa* yhteiskunnan kehitykselle. Toisille päinvastoin ulkomarkkinat osoittavat, miten kapitalismi *poistaa* ne yhteiskunnan kehityksen vai-keudet, joita historia on asettanut kaikenlaisten yhteisö-, heimo-, alue- ja kansallisten raja-aitojen muodossa**.

Kuten näette, ero on vain „katsantokannassa”... Niin, „vain” siinä! Kapitalismin romanttien tuomarien eroavai-suus muista on yleensä „vain” „katsantokannassa”, „vain” siinä, että toiset tuomitsevat sitä takaa, toiset — edestä,

* Vertaa *Sieber*, „David Ricardo j.n.e.”. Pietari, 1885, s. 466, huomautus.

** Vertaa alempana „Rede über die Frage des Freihandels” (*K. Marx*, „Puhe kauppavapaudesta”. *Toim.*).

toiset sen järjestelmän kannalta, minkä kapitalismi hävittää, toiset sen järjestelmän kannalta, mitä kapitalismi luo*.

Väärä käsitys ulkomarkkinoista yhdistyy romantikoilla tavallisesti viittauksiin kapitalismin kansainvälisen aseman „erikoisuuksista” kyseellisessä maassa, markkinoiden löytämisen mahdottomuuteen j.n.e.; kaikilla näillä perusteluilla kapitalisteja pyritään „kääntämään pois” ulkomarkkinoiden etsinnästä. Muuten, sanoessamme „viittauksia” me puhumme epätarkasti, sillä romantikko ei tee asiallista analyysiä maan ulkomaankaupasta, sen etenevästä liikkeestä uusien markkinain alalla, sen siirtoasuttamisesta j.n.e. Häntä ei lainkaan kiinnosta todellisen prosessin tutkiminen ja sen selvillesaaminen, hän tarvitsee vain *moraalia tätä prosessia vastaan*. Jotta lukija voisi vakuuttua tämän moraalin olevan tarkalleen samanlaista nykyisillä venäläisillä romantikoilla ja ranskalaisella romantikolla, esitämme esimerkkejä viimeksimainitun järkeilyistä. Olemme jo nähneet, miten Sismondi peloittelee kapitalisteja, etteivät he löydä markkinoita. Mutta hän ei väittänyt vain sitä. Hän väitti, että „maailmanmarkkinat ovat jo kyllin täynnä” (II, 328), ja todisteli, että kapitalismin tietä on mahdotonta kulkea, että on välttämätöntä valita toinen tie... Hän uskotteli englantilaisille liikkeenharjoittajille, että kapitalismi ei voi käyttää kaikkia työläisiä, jotka farmaritalous vapauttaa maanviljelyksestä (I, 255—256). „Ne, joille maanviljelijät uhrataan, saavatko he itsekään mitään hyötyä siitä? Sillä ovathan maanviljelijät Englannin manufaktuurien lähimpiä ja varmimpia kuluttajia. Heidän kulutuksensa lakkaaminen olisi teollisuudelle turmiollisempi isku kuin jonkin kaikkein suurimman ulkomarkkina-alueen sulkeutuminen” (I, 256). Hän uskotteli englantilaisille farmareille, etteivät he pysty kestävänsä kilpailua köyhän puolalaisen talonpojan kanssa, jolle vilja ei maksa juuri mitään (II, 257), että heitä uhkaa vieläkin kauheampi kilpailu Mustanmeren satamista tulevan venäläisen viljan kanssa. Hän huudahti: „Amerikkalaiset seurasivat uutta periaatetta: tuottaa punnitsematta markkinakysymystä (produire sans calculer le marché), ja tuottaa mahdollisimman paljon”, ja niinpä „Yhdysvaltojen

* Puhun tässä vain kapitalismin arvioimisesta, mutta en sen ymmärtämisestä. Tässä viimeksimainitussa suhteessa eivät romantikot ole klassikkoja korkeammalla, kuten olemme nähneet.

kaupan luonteenomaisimpana piirteenä maan äärestä toiseen onkin se, että kaikenlaista tavaraa on yltäkyllin yli kulutuksen tarpeiden... alituiset vararikot ovat tulosta tästä kauppapääomien liiallisuudesta, joita pääomia ei saada vaihdetuksi tuloon" (I, 455—456). Kelpo Sismondi! Mitä hän sanoisikaan nykyisestä Amerikasta, — Amerikasta, joka on kehittynyt niin äärettömästi niiden samaisten „sisämarkkinain" laskuun, joiden piti romantikkojen teorian mukaan „supistua"!

VII

PULA

Sismondin kolmas virheellinen johtopäätös hänen omaksumastaan Ad. Smithin väärästä teoriasta on oppi pulista. Siitä Sismondin käsityksestä, että kasaantumisen (yleensä tuotannon kasvun) määrää kulutus, sekä koko yhteiskunnallisen tuotteen realisoinnin väärästä selityksestä (joka tuote rajoitetaan työläisten osaksi ja kapitalistien osaksi tulossa) johtui luonnostaan ja kiertämättä se oppi, että pulat selitetään epäsuhteella tuotannon ja kulutuksen välillä. Sismondi olikin täydellisesti tämän teorian kannalla. Sen omaksui myöskin Rodbertus, antaen sille hieman muutetun sanamuodon: hän selitti pulat sillä, että tuotannon kasvaessa työläisten osuus tuotteesta vähenee, ja tällöin hän jakoi yhtä väärin kuin A. Smithkin koko yhteiskunnallisen tuotteen työpalkaksi ja „koroksi" (hänen terminologiansa mukaan „korko" on lisäarvo, t.s. voitto ja maakorko yhdessä). Kapitalistisessa yhteiskunnassa tapahtuvan kasaantumisen* ja tuotteen realisoinnin tieteellinen analyysi on repinyt kaiken pohjan tältä teorialta, osoittaen myös, että juuri pulia edeltävinä kausina työläisten kulutus nousee, että riittämätöntä kulutusta (josta pulien selitetään johtuvan) on ollut mitä erilaisimpien talousjärjestelmien vallitessa, mutta pulat ovat vain yhden — kapitalistisen — järjestelmän ominainen piirre. Tämä teoria selittää pulat toisella ristiriidalla, nimittäin ristiriidalla tuotannon yhteis-

* A. Smithillä ja myöhemmillä taloustieteilijöillä liittyy oppiin siitä, että koko tuote kapitalistisessa taloudessa muodostuu kahdesta osasta, myöskin väärä käsitys „yksityisen pääoman kasaantumisesta". He opettivat nimittäin, että kasaantuva osa voitosta kulutetaan täydellisesti työpalkkaan, silloin kun todellisuudessa se kulutetaan: 1) pysyvään pääomaan ja 2) työpalkkaan. Sismondi toistaa klassikkojen tämänkin virheen.

kunnallisen luonteen (jonka kapitalismi on yhteiskunnallistanut) ja yksityisen, yksilöllisen omistamistavan välillä. Näiden teorioiden välinen syvä ero näyttäisi olevan itsestään selvä, mutta meidän pitää pysähtyä siihen yksityiskohtaisemmin, sillä juuri venäläiset Sismondin seuraajat pyrkivät *pyyhkimään pois* tämän eron ja sekoittamaan asian. Nämä kaksi pulateoriaa, joista meillä on puhe, antavat pulista aivan erilaiset selitykset. Ensimmäinen teoria selittää ne ristiriidalla tuotannon ja työväenluokan kulutuksen välillä, toinen — ristiriidalla tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja omistamisen yksityisen luonteen välillä. Edellinen siis näkee ilmiön syyn olevan tuotannon *ulkopuoolella* (siitä johtuen Sismondilla onkin esim. yleisiä hyökkäilyjä klassikkoja vastaan, että nämä sivuuttavat huomiotta kulutuksen käsitellen vain tuotantoa); toinen — nimenomaan tuotannon ehdoissa. Lyhyesti sanoen edellinen selittää pulat riittämättömällä kulutuksella (Unterkonsumption), toinen — tuotannon järjestyksettömyydellä. Siis molemmat teoriat, selittäen pulat *ristiriidalla* itse talousjärjestelmässä, eroavat täydellisesti tuon ristiriidan osoittamisessa. Mutta herää kysymys: kieltääkö jälkimmäinen teoria sen tosiasian, että tuotannon ja kulutuksen välillä on olemassa ristiriita, riittämättömän kulutuksen tosiasian? *Eipä tietenkään*. Se myöntää täydellisesti tämän tosiasian, mutta asettaa sen sille kuuluvaan alistettuun asemaan tosiasiana, joka koskee vain koko kapitalistisen tuotannon yhtä lohkoa. Se opettaa, että tämä tosiasia ei voi selittää pulia, jotka johtuvat toisesta, paljon syvemmästä ristiriidasta, nykyaikaisen talousjärjestelmän perusristiriidasta, nimittäin ristiriidasta tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja omistamisen yksityisen luonteen välillä. Mitä siis on sanottava ihmisistä, jotka kannattaen oikeastaan edellistä teoriaa, verhoavat itseään vetoamalla siihen, miten jälkimmäisen teorian edustajat toteavat ristiriidan tuotannon ja kulutuksen välillä? Nähtävästi nämä ihmiset eivät ole *syventyneet ajattelemaan* kahden teorian välisen eron perusteita eivätkä ole ymmärtäneet kunnolleen jälkimmäistä teoriaa. Näihin ihmisiin kuuluu esim. hra N. —on (puhumattakaan hra V. V:stä). Heidän kuulumisestaan Sismondin seuraajiin on Tugan-Baranovski jo maininnut kirjallisuudessamme („Teollisuuspulat”, s. 477, tehden hra N. —onin suhteen kummallisen varauksen: „nähtävästi”). Mutta puhuessaan

„sisämarkkinain supistumisesta” ja „kansan kulutuskyvyn alenemisesta” (näistä katsomustensa keskeisistä kohdista) hra N. —on siitä huolimatta vetoaa jälkimmäisen teorian edustajiin, jotka *toteavat* tuotannon ja kulutuksen välisen ristiriidan, riittämättömän kulutuksen tosiasian. On ymmärrettävää, että tällaiset vetoamiset osoittavat vain tälle tekijälle yleensä luonteenomaista ominaisuutta esittää sopimattomia lainauksia, eikä muuta. Esim. kaikki lukijat, jotka ovat tutustuneet hänen „Katsauksiinsa”, muistavat tietysti hänen „sitaattinsa” siitä, että „työläiset ovat tärkeitä markkinoille tavarain ostajina, mutta kapitalistinen yhteiskunta pyrkii rajoittamaan heidän oman tavaransa — työvoiman — myyntihinnan minimiin” („Katsauksia”, s. 178), muistavat myöskin, että hra N. —on haluaa johtaa tästä sekä „sisämarkkinain supistumisen” (ib., s. 203 y.m.) että pulat (s. 298 y.m.). Mutta esittäessään tämän sitaatin (joka ei todista mitään, kuten olemme selittäneet), tekijämme kaiken lisäksi *heittää pois lopun* siitä alaviitasta, josta hänen sitaattinsa on otettu. Tämä sitaatti oli alkujaan *pantu lisähuomautuksena* „Pääoman” II osan II osaston *käsikirjoitukseen*. Tämä lisäys oli liitetty tarkoituksella „kehittelä sitä myöhemmin perusteellisemmin”, ja käsikirjoituksen julkaisija pani sen huomautuksiin. *Edellä esitettyjen sanojen jälkeen tuossa huomautuksessa sanotaan: „Kuitenkin tämä kaikki koskee vain seuraavaa osastoa”* *, s.o. kolmatta osastoa. Entä mikä se on tuo kolmas osasto? Se on juuri se osasto, joka sisältää A. Smithin teorian arvostelun koko yhteiskunnallisen tuotteen kahdesta osasta (edellä esitettyine lausuntoineen Sismondista) sekä analyysin „koko yhteiskunnallisen pääoman uusintamisesta ja kierrosta”, s.o. tuotteen realisoimisesta. Siis Sismondin teorioita toistavien käsitystensä vahvistukseksi tekijämme ottaa lainauksen lisäyksestä, joka koskee „vain osastoa”, joka kumoo Sismondia: „vain osastoa”, jossa osoitetaan, että kapitalistit *voivat* realisoida lisäarvon ja että ulkomaankaupan tuominen realisoimnin analyysiin on tolkuttomuutta...

Toinen yritys pyyhkiä pois kahden teorian välinen ero ja puolustaa vanhaa romanttista romua vetoamalla uusimpiin opeihin on tehty Efrusin kirjoituksessa. Esittäen Sismon-

* „Das Kapital”, II. Band, S. 304 („Pääoma”, II osa, s. 304^a. *Toim.*). Venäjänk. käännös, s. 232. Alleviivaus meidän.

din pulateoriaa Efrusi mainitsee sen virheellisyydestä („Russkoje Bogatstvo” № 7, s. 162). Hänen mainintansa ovat äärimmäisen epäselviä ja ristiriitaisia. Toisaalta hän toistaa aivan vastakkaisen teorian perusteluja sanoen, että kansallinen kysyntä ei rajoitu välittömän kulutuksen tarvikkeisiin. Toisaalta hän väittää, että Sismondin antama pulien selitys „viittaa vain yhteen niistä monista seikoista, jotka vaikeuttavat kansallisen tuotannon jakoa väestön kysyntää ja sen ostokykyä vastaavasti”. Siis lukijaa kehoitetaan ajattelemaan, että pulien selitys on juuri „jaossa”, ja että Sismondin virhe rajoittuu siihen, ettei hän ole osoittanut täydellisesti kaikkia tätä jakoa vaikeuttavia syitä! Mutta tärkein ei ole siinä... „Sismondi ei pysähtynyt edellä esitettyyn selitykseen”, sanoo Efrusi. „Jo „Nouv. Princ.”-teoksen ensimmäisessä painoksessa me näemme syvästi opettavaisen luvun, jonka otsikkona on „De la connaissance du marché” *. Tässä luvussa Sismondi paljastaa meille tuotannon ja kulutuksen välisen tasapainon rikkoutumisen perussyyt (huomatkaa tämä!) sellaisella selvyydellä, jota me tässä kysymyksessä tapaamme vain harvoilla taloustieteilijöillä” (ib.). Ja esitettyään lainauksia siitä, että tehtailija ei voi tuntea markkinoita, Efrusi sanoo: „Melkein samaa sanoo Engels” (s. 163) — sitten seuraa sitaatti siitä, että tehtailija ei voi tuntea kysyntää. Esitettyään sen jälkeen vielä sitaatteja „muista esteistä, jotka haittaavat tasapainon aikaansaamista tuotannon ja kulutuksen välillä” (s. 164) Efrusi vakuuttaa, että „niissä annetaan juuri sama selitys pulista, joka tulee yhä enemmän ja enemmän hallitsevaksi”! Enemmänkin: Efrusi on sitä mieltä, että „kansantaloudellisten pulien syitä koskevassa kysymyksessä me voimme täydellä syyllä pitää Sismondia niiden katsantokantojen esi-isänä, joita on myöhemmin kehitelty johdonmukaisemmin ja selvemmin” (s. 168).

Mutta kaikella tällä Efrusi osoittaa, ettei hän käsitä lainkaan asiaa! Mitä ovat pulat? — Liikatuotantoa, sellaisten tavarain tuotantoa, joita ei saada realisoiduksi, joille ei löydy kysyntää. Jos ei tavaroille löydy kysyntää, — niin tehtailija ei niitä tuottaessaan ole tuntenut kysyntää. Nyt herää kysymys: merkitseekö se tosiaankin pulien selittämistä, kun osoitetaan tämä pulien mahdollisuuden ehto?

* — „Markkinain tuntemisesta”. *Toim.*

Eikö Efrusi todellakaan ymmärtänyt eroa ilmiön mahdollisuuden osoittamisen ja sen välttämättömyyden selittämisen välillä? Sismondi sanoo: pulat ovat mahdollisia, koska tehtailija ei tunne kysyntää; ne ovat välttämättömiä, sillä kapitalistisessa tuotannossa ei voi olla tasapainoa tuotannon ja kulutuksen välillä (t. s. tuotetta ei voida realisoida). Engels sanoo: pulat ovat mahdollisia, koska tehtailija ei tunne kysyntää; välttämättömiä ne eivät ole lainkaan sen takia, ettei tuotetta yleensä voitaisi realisoida. Se ei ole totta: tuote voidaan realisoida. Pulat ovat välttämättömiä sen vuoksi, että tuotannon kollektiivinen luonne joutuu ristiriitaan omistamisen yksilöllisen luonteen kanssa. Ja nyt löytyykin taloustieteilijä, joka uskottelee Engelsin puhuvan „melkein samaa”; että Sismondi antaa „pulista aivan saman selityksen”! „Sen vuoksi minua ihmetyttää”, kirjoittaa Efrusi, „että hra Tugan-Baranovskilta... on jäänyt huomaamatta se, mikä Sismondin opissa on tärkeintä ja arvokainta” (s. 168). Mutta hra Tugan-Baranovskilta ei ole jäänyt mitään huomaamatta *. Päinvastoin, hän osoitti täysin tarkasti sen perusristiriidan, johon uusi teoria asian johtaa (s. 455 y.m.) sekä selitti Sismondin merkityksen, joka jo aikaisemmin oli osoittanut pulissa ilmenevän ristiriidan, mutta ei osannut antaa sille oikeaa selitystä (s. 457: Sismondi mainitsi jo ennen Engelsiä siitä, että pulat johtuvat nykyisestä talouden organisatiosta; s. 491: Sismondi esitti pulien mahdollisuuden ehdot, mutta „eivät kaikki mahdollisuudet toteudu käytännössä”). Mutta Efrusi ei lainkaan selvittänyt tätä asiaa ja lyötyään kaikki yhteen läjään hän „ihmettelee”, että hänellä syntyy sekasotku! „Tosin me emme tapaa Sismondilla niitä sanontoja”, sanoo „Ruskoje Bogatstvon” taloustieteilijä, „jotka ovat nyt saaneet aivan yleisen kansalaisyhteisyyden, kuten „tuotannon anarkia”, „suunnitelmallisuuden puute (Planlosigkeit) tuotannossa”, mutta näiden sanontojen takana piilevä olemus on hänellä osoitettu aivan selvästi” (s. 168). Miten helposti uusin romantikko herättää henkiin entisaikojen romantikon! Kysymys johdetaan sanojen erilaisuuteen! Todellisuudessa asia on niin, että Efrusi ei ymmärrä niitä sanoja, joita hän

* „Kapitalismin kehityksessä” (s. 16 ja 19) (kts. Teokset, III osa, I luku, VI §. Toim.) olen jo osoittanut ne hra Tugan-Baranovskilla esiintyvät epätarkkuudet ja virheet, jotka johtivat hänet myöhemmin täydelliseen siirtymiseen porvarillisten taloustieteilijöiden leiriin. (Tekijän huomautus vuoden 1908 painokseen. Toim.)

toistaa. „Tuotannon anarkia”, „suunnitelmallisuuden puute tuotannossa” — mistä nämä sanonnat puhuvat? Ne puhuvat ristiriidasta tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja omistamisen yksilöllisen luonteen välillä. Ja me kysymme jokaiselta tässä käsiteltävää taloustieteellistä kirjallisuutta tuntevalta: tunnustivatko Sismondi tai Rodbertus tämän ristiriidan? Johtivatko he pulat tästä ristiriidasta? Ei, eivät johtaneet eivätkä voineet johtaa, sillä *kumpikaan heistä ei käsittänyt lainkaan tätä ristiriitaa*. Itse ajatuskin siitä, ettei kapitalismin arvostelua saa perustaa fraaseille yleisestä hyvinvoinnista *, tai „oman onnensa nojaan jätetyn kierron” ** virheellisyydestä, vaan että sen pitää pohjautua tuotantosuhteiden kehityksen luonteeseen,— oli heille kerrassaan vieras.

Me käsitämme vallan hyvin, miksi meidän venäläiset romantikkomme tekevät kaikkensa pyyhkiäkseen pois kahden edellä mainitun pulateorian välisen eron. Se johtuu siitä, että noihin teorioihin liittyvät mitä välittömimmin, mitä kiinteimmällä tavalla periaatteellisesti aivan erilaiset suhteet kapitalismiin. Todellakin, jos me selitämme pulat tuotteiden realisoinnin mahdottomuudella, tuotannon ja kuluksen välisellä ristiriidalla, niin siten me joudumme kieltämään todellisuuden, kieltämään kelvottomaksi sen tien, jota kapitalismi kulkee, julistamme sen „vääräksi” tieksi ja ryhdymme etsiskelemään „muuta teitä”. Johtaessamme pulat tästä ristiriidasta meidän pitää olettaa, että mitä pitemmälle tämä ristiriita kehittyy, sitä *vaikeampaa* on siitä päästä ulos. Ja me näimme, miten Sismondi mitä suurimmalla naiivisuudella lausui juuri tämän ajatuksen sanoen, että jos pääoma kasaantuu hitaasti, niin se on vielä siedettävää; mutta jos se kasaantuu nopeasti, niin se käy sietämättömäksi.— Ja päinvastoin, jos me selitämme pulien johtuvan ristiriidasta tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja omistamisen yksilöllisen luonteen välillä, niin siten me tunnustamme kapitalistisen tien todelliseksi ja edistykselliseksi ja

* Cf. Sismondi, I. c., I. 8 (vrt. Sismondi, siteerattu kohta, I. 8. *Toim.*).

** Rodbertus. Huomautamme muuten, että Bernstein, herättäessään yleensä henkin porvarillisen taloustieteen ennakkoluuloja, on saattanut sekaannusta aikaan tässäkin kysymyksessä väittäessään, että Marxin pulateoria ei eroa paljoakaan Rodbertuksen teoriasta („Die Voraussetzungen etc.” Stuttgart, 1899, S. 67) (*E. Bernstein*, „Sosialismin edellytykset ja sosialidemokratian tehtävät”, Stuttgart, 1899, s. 67. *Toim.*) ja että Marx joutuu ristiriitaan itsensä kanssa tunnustaessaan pulien perimmäiseksi syyksi joukkojen kulttuurin rajoittuneisuuden. (Tekijän huomautus vuoden 1908 painokseen. *Toim.*)

hylkäämme „muiden teiden” etsiskelyt tolkuttomana romantismina. Siten me tunnustamme sen, että mitä pitemmälle tämä ristiriita kehittyy, sitä helpommaksi käy siitä ulospääsy, ja että ulospääsy on juuri tämän järjestelmän kehityksessä.

Kuten lukija huomaa, me tapaamme tässäkin siis „näkökantojen” erilaisuuden...

On aivan luonnollista, että romantikkomme etsivät katsoimuksilleen teoreettista vahvistusta. On aivan luonnollista, että nämä etsiskelyt johtavat heidät vanhaan romuun, jonka Länsi-Eurooppa on jo aikoja sitten heittänyt tunkiolle. On aivan luonnollista, että tuntien sen he koettavat entisöidä tätä romua milloin suoranaisesti kaunistellen Länsi-Euroopan romantikkoja, milloin taas soluttaen romantismia sopimattomien ja vääristeltyjen lainausten varjossa. Mutta he erehtyvät pahasti, jos luulevat, että moinen salakuljetus jää paljastamatta.

Päätäten tähän Sismondin tärkeimmän teoreettisen opin ja niiden tähdellisimpien teoreettisten johtopäätösten selostamisen, joita hän siitä teki, meidän on tehtävä pieni lisäys, joka koskee taaskin Efrusia. Toisessa kirjoituksessaan Sismondista (joka on edellisen jatkoa) hän sanoo: „Vieläkin mielenkiintoisempia (verrattuna oppiin, joka koskee pääomasta saatavaa tuloa) ovat Sismondin käsitykset tulon eri muodoista” („Russkoje Bogatstvo” № 8, s. 42). Sismondi muka samaten kuin Rodbertuskin jakaa kansallistulon kahteen osaan: „toinen osa menee maan ja tuotantovälineiden omistajille, toinen niille, jotka edustavat työtä” (ib.). Sitten seuraa sitaatteja, joissa Sismondi puhuu ei ainoastaan kansallistulon, vaan koko tuotteen jakaantumisesta samalla tavalla: „Vuosituotanto eli vuoden kuluessa kansan tekemien kaikkien töiden tulos muodostuu samaten kahdesta osasta” j.n.e. („N. Princ.”, I, 105, siteerattu „Russkoje Bogatstvosta” № 8, s. 43). „Siteeratut kohdat osoittavat selvästi”, sanoo taloustieteilijämme loppuyhteenvedoksi, „että Sismondi on täysin omaksunut (!) juuri sen kansallistuloluokittelun, joka uusimmilla taloustieteilijöillä näyttelee niin tärkeätä osaa, nimittäin kansallistulon jakaminen työhön perustuvaan tuloon ja ilman työtä saatavaan tuloon — arbeitsloses Einkommen. Vaikkakaan ylipäänsä Sismondin katsomukset tulokysymykseen nähden eivät aina ole selviä

ja määriteltyjä, niin niissä kuultaa kuitenkin tietoisuus erosta, joka on olemassa yksityistaloudellisen ja kansantaloudellisen tulon välillä” (s. 43).

Siteerattu kohta,— sanomme me siihen,— todistaa selvästi, että Efrusi on täysin omaksunut saksalaisten oppikirjojen viisauden, mutta siitä huolimatta (tai ehkäpä juuri sen takia) häneltä on jäänyt kokonaan huomaamatta kansallistuloa koskevan kysymyksen teoreettinen vaikeus erotukseksi yksilöllisestä tuloista. Efrusi on kovin varomaton sanonnoissaan. Me näimme, että kirjoituksensa alkupuoliskossa hän nimitti „uusimmiksi taloustieteilijöiksi” yhden määrätyn koulukunnan teoreetikkoja. Lukijalla on oikeus luulla, että tälläkin kertaa puhe on juuri heistä. Mutta itse asiassa tekijä tarkoittaa tässä jotakin aivan toista. Uusimpina taloustieteilijöinä esiintyvät nyt jo saksalaiset kateederisocialistit. Sismondin puolustelu on siinä, että tekijä lähentää hänen teoriansa heidän oppiinsa. Mikä sitten on näiden Efrusin „uusimpien” auktoriteettien oppi? — Se, että kansallistulo jakaantuu kahteen osaan.

Mutta sehän on Ad. Smithin eikä lainkaan „uusimpien taloustieteilijöiden” oppi! Jakaen tulon työpalkkaan, voittoon ja korkoon („Kansojen rikkaus”, I kirja, VI luku; II kirja, II luku) A. Smith asetti kaksi viimeksimainittua ensimmäisen vastakohtaksi nimenomaan ilman työntekoa saatuna tulona, nimittäen molempia niitä poisvedoksi työstä (I kirja, VIII luku) ja kiistäen vääräksi sen mielipiteen, että voitto on samaa työpalkkaa erikoislaatuudesta työstä (I kirja, VI luku). Sekä Sismondi, Rodbertus että „uusimmat” saksalaisten oppikirjojen tekijät yksinkertaisesti toistavat vain tätä Smithin oppia. Heidän välillään on vain se ero, että A. Smith tajusi, ettei hänen onnistu aivan täydelleen erottaa kansallistuloa kansallisesta tuotteesta; hän tajusi lankeavansa ristiriitaan heittäessään viimeksimainitusta pois pysyvän pääoman (nykyaikaisen terminologian mukaan), jonka hän kuitenkin sisällytti yksityiseen tuotteen. „Uusimmat” taloustieteilijät sen sijaan, toistaen A. Smithin virheen, pukivat hänen oppinsa vain korkealentoisempaan muotoon („kansallistulon luokittelu”) ja kadottivat tajun siitä ristiriidasta, minkä eteen A. Smith pysähtyi. Nämä saattavat ehkä olla tieteilijäin menettelytapoja, mutta ei lainkaan tieteellisiä.

VIII

KAPITALISTINEN KORKO JA KAPITALISTINEN LIIKAVAESTO

Jatkakaamme katsausta Sismondin teoreettisiin käsityksiin. Me olemme jo tarkastaneet kaikki hänen tärkeimmät katsomuksensa — ne, jotka luonnehtivat häntä erottamalla hänet kaikista muista taloustieteilijöistä. Hänen muilla katsomuksillaan ei ole niin tärkeätä merkitystä hänen yleisessä opissaan tai ovat ne johtopäätöksiä edellisistä.

Toteamme sen, että Sismondi samoin kuin Rodbertuskaan ei hyväksynyt Ricardon korkoteoriaa. Esittämättä mitään omaa teoriaansa hän yritti horjuttaa Ricardon oppia enemmän kuin heikoilla vastaväitteillä. Hän esiintyy tässä aitona pientalonpojan ideologina; hän ei kumoa niin paljon Ricardoa kuin torjuu yleensä tavaratalouden ja kapitalismin kategorioiden siirtämisen maanviljelykseen. Molemmissa suhteissa hänen näkökantansa on mitä kuvaavinta romantikolle. 3:n kirjan XIII luku * on omistettu „hrra Ricardon maakorkoteorialle”. Sanottuaan heti Ricardon opin olevan kokonaan ristiriidassa hänen oman teoriansa kanssa, Sismondi esittää tällaisia vastaväitteitä: yleistä voiton tasoa (jolle Ricardon teoria on rakennettu) ei koskaan määrätä, maanviljelyksessä ei ole pääoman vapaata siirtymistä. Maanviljelyksessä on tuotteen katsottava sisältävän sisäisen arvon (la valeur intrinsèque), joka ei riipu markkinavaihteluista ja joka antaa omistajalleen „puhtaan tuotteen” (produit net), „luonnon työn” (I, 306). „Luonnon työ on voima, maan puhtaan tuotteen lähde, joka on käsiteltävä sisäisen arvonsa kannalta” (intrinsèquement) (I, 310). „Me olemme pitäneet korkoa (le fermage) eli oikeammin puhdasta tuotetta välittömästi maasta saatavana omistajan hyötynä; se ei ota mitään osaa pois enempää farmarilta kuin

* Kuvaavaa on jo itse esityksen järjestyksessä 3:s kirja puhuu „territoriaalirikkaudesta” (richesse territoriale), maarikkaudesta, t.s. maanviljelyksestä. Seuraava, 4:s kirja „kaupparikkaudesta” (de la richesse commerciale) — teollisuudesta ja kaupasta. Ikään kuin maantuote ja itse maa eivät olisikaan muuttuneet samoin tavaraksi kapitalismin vallitessa! Sen tähden nämä kaksi kirjaa eivät vastaakaan toisiaan. Teollisuutta selitetään vain Sismondin aikana olleessa kapitalistisessa muodossaan. Maanviljelystä sen sijaan kuvataan monikirjavana luettelona maankäytön kaikista eri systeemeistä: patriarkaallinen, orjuudellinen, puolisatoviljelys, veropäivätyö, vero, farmaritalous, emphyteusistinen (maan anto ikuisesti perintövuokralle). Tuloksena on täysi sekasoikeus: tekijä ei esitä maanviljelyksen historiaa, koska kaikkia näitä „systeemejä” ei ole sidottu toisiinsa, eikä analysoi maanviljelystä kapitalistisessa taloudessa, vaikka tämä viimeksi mainittu juuri on hänen teoksensa varsinainen tutkimusaihe ja vaikka teollisuudesta hän puhuu vain sen kapitalistisessa muodossa.

kuluttajaltakaan” (I, 312). Ja tämä vanhojen fysiokraattisten ennakkoluulojen toistelu päätetään vielä opetukseen: „Yleensä poliittisessa taloustieteessä pitää varoa (se défier) absoluuttisia oletuksia samaten kuin abstraktioitakin” (I, 312)! Tällaista „teoriaa” ei tarvitse edes ryhtyä käsittelemään, sillä yksin Ricardon vähäinen huomautus „luonnontyötä” vastaan on enemmän kuin riittävä *. Se on yksinkertaisesti kieltäytymistä analyysistä ja jättiläisaskel taaksepäin Ricardoon verraten. Tässäkin näkyy täysin havainnollisesti Sismondin romantismi, kun hän kiiruhtaa tuomitsemaan tämän prosessin ja pelkää ryhtyä analysoimaan sitä. Huomatkaa, että hänhän ei kiellä sitä tosiasiaa, että maanviljelys kehittyy Englannissa kapitalistisesti, että talonpoikien tilalle tulevat farmarit ja päiväläiset, että mannermaalla asiat kehittyvät samaan suuntaan. Hän yksinkertaisesti kääntää selkensä näille tosiasioille (joita hänen olisi pitänyt tarkastella pohtiessaan kapitalistista taloutta), harrastaen mieluummin sentimentaalisia juttuja patriarkaalisen maankäyttöjärjestyksen suotavuudesta. Juuri niin tekevät meidän narodnikkimmekin: kukaan heistä ei ole edes yrittänytkään kieltää sitä tosiasiaa, että tavara-talous tunkeutuu maanviljelykseen, että se ei voi olla saamatta aikaan radikaalista muutosta maanviljelyksen yhteiskunnallisessa luonteessa,— mutta samaan aikaan kukaan heistä, pohtiessaan kapitalistista taloutta, ei aseta kysymystä kaupallisen maanviljelyksen kasvusta, pitäen viisaampana selviytyä asiasta moralisoimalla „kansantuotannosta”. Koska me rajoitumme tässä toistaiseksi Sismondin teoreettisen taloustieteen käsittelyyn, niin jätämme tuonemmaksi yksityiskohtaisemman tutustumisen tuohon „patriarkaaliseen maankäyttöön”.

Toisena teoreettisena kohtana, jonka ympärillä Sismondin esitys pyörii, on oppi väestöstä. Panemme merkille, miten Sismondi suhtautui Malthusin teoriaan ja kapitalismin aikaansaamaan liikaväestöön.

* *Ricardo*. Teokset, Sieberin käännös, s. 35: „Eikö luonto manufaktuuri-teollisuudessa sitten tee mitään ihmisen hyväksi? Vai eikö tuulen ja veden voimilla, jotka antavat koneille käyttövoiman ja ovat apuna merenkulussa, olekaan mitään merkitystä? Ilmanpaine ja höyryn kimmoisuus, joiden avulla me panemme liikkeeseen mitä ihmeellisimpiä koneita.— eivätkö ne ole luonnon antimia? Puhumattakaan lämmön vaikutuksesta, joka pehmentää ja sulattaa metalleja, sekä ilman osuudesta värjäys- ja käymisprosesseissa, manufaktuuri-teollisuudessa ei ole yhtään ainoata alaa, jolla luonto ei antaisi ihmiselle apua, ja sitä paitsi ilmaista ja aulista apuaan”.

Efrusi uskottelee, että Sismondi on samaa mieltä Malthusin kanssa vain siitä, että väestö voi lisääntyä tavattoman nopeasti, ollen se äärettömien kärsimysten lähteenä. „Edelleen he ovat täydellisiä antipooodeja. Sismondi asettaa koko väestökysymyksen yhteiskunta-historialliselle pohjalle” („Russkoje Bogatstvo” № 7, s. 148). Tässäkin määritelmässä Efrusi hämää kokonaan Sismondille luonteenomaisen (nimenomaan pikkuporvarillisen) katsantokannan ja hänen romantisminsa.

Mitä merkitsee „väestökysymyksen asettaminen yhteiskunta-historialliselle pohjalle”? Se merkitsee sitä, että on tutkittava erikseen jokaisen historiallisen talousjärjestelmän väestölakia ja sen yhteyttä ja suhdetta kyseelliseen järjestelmään. Minkälaista järjestelmää Sismondi tutki? Kapitalistista. „Russkoje Bogatstvon” avustaja olettaa siis Sismondin tutkineen kapitalistista väestölakia. Tässä väitteessä on osa totta, mutta vain *osa*. Mutta koska Efrusi ei aikonutkaan tarkastella, mitä Sismondilta puuttui hänen järkeilyissään väestönlisäyksestä, ja koska Efrusi väittää, että „Sismondi esiintyy tässä kaikkein etevimpien uusimpien taloustieteilijöiden edeltäjänä” * (s. 148),— niin tuloksena on aivan samanlainen pikkuporvarillisen romantikon kaudistelu, jota me näimme pulia ja kansallistuloa koskevissa kysymyksissä. Mitä yhtäläisyyttä oli Sismondin opin ja uuden teorian välillä näissä kysymyksissä? Se, että Sismondi viittasi kapitalistiselle kasaantumiselle ominaisiin ristiriitoihin. Tämän yhtäläisyyden Efrusi osoitti. Mikä ero oli Sismondin ja uuden teorian välillä? Ensinnäkin se, että hän ei vienyt hituistakaan eteenpäin näiden ristiriitojen tieteellistä analyysiä ja ottipa vielä eräissä suhteissa takaskeleenkin klassikkoihin verraten,— toiseksi se, että hän verhosi analysointikyvyttömyyttään (osaksi haluttomuuttaan ryhtyä analysoimaan) pikkuporvarillisella moraalilla välttämättömyydestä saada kansallistulot sopusointuun menojen kanssa, tuotanto kulutuksen kanssa j.n.e. Tätä eroa Efrusi *ei osoittanut* yhdessäkään mainituista pykälistä ja käsitti siten aivan väärin Sismondin todellisen merkityksen ja hänen suhteensa uusimpaan teoriaan. Aivan samaa me

* Muuten teemme sen varauksen, että me emme voi aivan varmaan tietää, kuka Efrusilla on tässä „kaikkein etevimpänä uusimpana taloustieteilijänä”, tietyn, romantismille ehdottomasti vieraan koulukunnan edustaja vaiko kaikkein paksuimman käsikirjan tekijä?

näemme tässäkin kysymyksessä. Sismondin yhtäläisyys uusimman teorian kanssa rajoittuu tässäkin *ristiriitaan viittaamiseen*. Tässäkin on se ero, että puuttuu tieteellistä analyysiä ja että tällaisen analyysin asemesta on pikku-porvarillista moralisointia. Selittäkäämme.

Kapitalistisen koneteollisuuden kehitys viime vuosisadan lopulta lähtien on tuonut tullessaan liikaväestön muodostumisen, ja poliittisen taloustieteen tehtäväksi tuli selittää tämä ilmiö. Malthus yritti, kuten tunnettua, selittää sitä luonnon-historiallisilla syillä, kieltäen kokonaan sen, että se on tietyn historiallisesti määrätyn yhteiskunnallisen talousjärjestelmän synnyttämä ja sulki kokonaan silmänsä näkemästä niitä ristiriitoja, joita tämä tosiasia tuo esiin. Sismondi viittasi näihin ristiriitoihin ja siihen, että koneet syrjäyttävät väestöä. Tämä viittaus on hänen kieltämätön ansionsa, koska sillä aikakaudella, jolloin hän kirjoitti, sellainen viittaus oli uutuuus. Mutta katsokaamme, miten hän suhtautui tähän tosiasiaan.

7:nnessä kirjassa („Väestöstä”) 7:s luku puhuu erikoisesti „väestöstä, joka on tullut tarpeettomaksi koneiden keksimisen seurauksena”. Sismondi toteaa, että „koneet syrjäyttävät ihmisiä” (s. 315, II, VII) ja asettaa heti kysymyksen, onko koneiden keksiminen hyödyksi kansakunnalle vaiko onnettomuus? On ymmärrettävää, että tämän kysymyksen „ratkaiseminen” kaikkia maita ja aikoja varten yleensä, eikä kapitalistiseen maahan nähden, on mitä sisällyksettömintä joutavuutta: hyödyksi — silloin, kun „kulutuskysyntä on väestön käsissä olevia tuotantovälineitä suurempi” (les moyens de produire de la population) (II, 317), ja onnettomuus — „silloin, kun tuotanto on aivan riittävä kulutuksen tyydyttämiseksi”. Toisin sanoen: ristiriidan toteaminen on Sismondilla vain aiheena järkeilyyn jostakin abstraktisesta yhteiskunnasta, jossa ei ole enää mitään ristiriitoja ja johon voidaan soveltaa säästäväisen talonpojan moraalia! Sismondi ei yritäkään analysoida tätä ristiriitaa eikä selvittää, miten se syntyy, mihin se johtaa j.n.e. kyseisessä kapitalistisessa yhteiskunnassa. Ei, hän käyttää tätä ristiriitaa vain aineistona purkaakseen siveellistä suuttumustaan tuollaista ristiriitaa vastaan. Edelleen koko luvun sisältö ei anna enää kerrassaan mitään tästä teoreettisesta kysymyksestä, vaan rajoittuu nurinaan, valituksiin ja viattomiin toivomuksiin. Syrjäytetyt työläiset olivat kuluttajia... sisämarkkinat supis-

tuvat... mitä ulkomarkkinoihin tulee, niin maailma on jo riittävästi turvattu kaikella... talonpoikain kohtuullinen toimeentulo olisi taannut paremmin menekin... ei ole sen hämmästyttävämpää, sen hirvittävämpää esimerkiksi kuin Englanti, jota mannermaan valtiot seuraavat — tällaisia mietelmiä Sismondi tarjoaa ilmiön analysoimisen asemesta! Hänen suhteensa tutkimusesineeseen on pikulleen samanlainen kuin meidän narodnikkimmekin suhde. Narodnikit myöskin rajoittuvat vain toteamaan sen tosiasian, että on liikaväestöä, ja käyttävät tätä tosiasiaa vain nurinaan ja valitukseen kapitalismin suhteen (vrt. N. —on, V.V. y.m.). Samoin kuin Sismondi ei edes yritäkään analysoida, missä suhteessa tämä liikaväestö on kapitalistisen tuotannon vaatimuksiin, — samaten narodnikitkaan eivät ole koskaan edes asettaneet itselleen tällaista kysymystä.

Tämän ristiriidan tieteellinen analyysi on selittänyt tuollaisen menettelytavan aivan vääräksi. Tämä analyysi on todennut sen, että liikaväestö, joka sellaisenaan on epäilemättä ristiriita (liikatuotannon ja liikakulutuksen rinnalla) ja kapitalistisen kasaantumisen välttämätön tulos, on samaan aikaan kapitalistisen koneiston *välttämätön elementin osa* *. Mitä pitemmälle suurteollisuus kehittyi, sitä suuremman vaihtelun alaiseksi joutuu työvoiman kysyntä riippuen pulista tai kukoistuskaudesta kansallisessa tuotannossa kokonaisuudessaan tai sen jokaisella eri alalla. Nämä vaihtelut ovat kapitalistisen tuotannon laki, ja tätä tuotantoa *ei voisi olla*, ellei olisi liikaväestöä (s.o. yli sen *keskimääräisen* kysynnän, minkä kapitalismi tarvitsee työ-

* Ensi kerran, mikäli tiedetään, tämän näkökannan liikaväestöstä on esittänyt Engels teoksessaan „Die Lage der arbeitenden Klasse in England“ (1845) (Engels. „Työväenluokan asema Englannissa“. *Tolm.*). Kuvattuaan teollisuuden tavallisen kiertojakson Englannin teollisuudessa tekijä sanoo:

„Tästä näkyy selvästi, että Englannin teollisuudella pitää kaiken aikaa, korkeimman kukoistuksen lyhyitä kausia lukuunottamatta, olla työttömänä oleva työläisten reserviarmeija sitä varten, jotta olisi mahdollisuus tuottaa suuret määrät tavaroita, joita markkinat vaativat vilkkaimpina kuukausina. Tämä reserviarmeija laajenee tai supistuu markkinatilanteen mukaisesti, mikä tarjoaa työtä milloin suuremmalle milloin taas pienemmälle osalle sen jäsenistä. Ja kun maanviljelysalueet ja ne teollisuusalat, joita yleinen kukoistustila on vähimmin koskenut, antavat markkinatilanteen kohotessa vilkkaimmilleen manufaktuureille tilapäisesti vussin määrän työläisiä, niin heitä on vain pieni vähemmistö ja hekin kuuluvat samaten vara-armeijaan, mutta vain sillä ainoalla eroktsella, että tarvittiin nimenomaan nopea kukoistus, jotta heidän kuulumisensa tähän armeijaan tull iimi“ *.

Viimeisissä sanoissa on tärkeätä panna merkille, että reserviarmeijaan kuuluvaaksi lasketaan maanviljelysväestön se osa, joka hakeutuu tilapäisesti teollisuuteen. Tämä on juuri se, minkä myöhempi teoria on nimittänyt liikaväestön piffläväksi muodoksi (kts. Marxin „Pääomaa“).

läisiä), joka on valmis joka hetki tarjoamaan työkäsiä mille teollisuusalalle tahansa tai mille hyvänsä tuotantolaitokselle. Analyysi on osoittanut, että liikaväestöä muodostuu kaikilla teollisuuden aloilla, minne kapitalismi vain tunkeutuu,—myöskin maanviljelyksessä aivan samoin kuin teollisuudessa,—ja että liikaväestöä on olemassa eri muodoissa. Päämuotoja on kolme*: 1) *Juokseva liikaväestö*. Siihen kuuluvat työtä vailla olevat työläiset teollisuudessa. Teollisuuden kehittyessä kasvaa välttämättä heidän lukumääränsäkin. 2) *Piilevä liikaväestö*. Siihen kuuluu se maalaisväestö, joka kapitalismin kehittyessä menettää taloutensa eikä löydä työmahdollisuuksia maatalouden ulkopuolella. Tämä väestö on aina valmis tarjoamaan työkäsiä mille liikeyritykselle tahansa. 3) *Patoutuva liikaväestö*. Sen käyttö on „mitä suurimmassa määrin vääriä”, sitä käytetään ehdoilla, jotka ovat tavallista tasoa alempana. Siihen kuuluvat etupäässä ne, jotka tekevät kotona työtä tehtailijoille ja myymälöille, sekä maalaisia että kaupunkilaisia. Kaikki nämä väestökerrokset yhdessä muodostavatkin *suhteellisen liikaväestön eli reserviarmeijan*. Viimeksimainittu termi sanoo selvästi, mistä väestöstä on kysymys. He ovat työläisiä, joita kapitalismi tarvitsee tuotantolaitosten *mahdollista* laajentamista varten, mutta jotka eivät voi saada koskaan pysyväisesti työtä.

Siis tässäkin kysymyksessä teoria on tullut johtopäätökseen, joka on täysin vastakohtainen romantikkojen johtopäätökselle. Viimeksimainituille liikaväestö merkitsee kapitalismin mahdottomuutta taikka sen „virheellisyyttä”. Todellisuudessa asia on juuri päinvastoin: liikaväestö, ollen liikatuotannon välttämättömänä lisänä, on kapitalistiseen talouteen välttämättä kuuluva ilmiö, jota ilman se ei voisi olla olemassa eikä kehittyä. Efrusi on tässäkin esittänyt asian aivan väärin, vaieten tästä uusimman teorian väittämästä.

Näiden kahden katsantokannan yksinkertainen rinnastus on jo riittävä, jotta voidaan päätellä, kumpaan niistä meidän narodnikkimme kuuluvat. Edellä esitetty luku Sismondin teoksesta voisi täysin oikeutetusti kuulua hra N. —onin teokseen „Katsauksia meidän reforminjälkeiseen yhteiskunnalliseen talouteemme”.

* Vrt. *Siebertä*. „David Ricardo j.n.e.”, s. 552—553. Pietari, 1885.

Todeten liikaväestön muodostumisen reforminjälkeisellä Venäjällä narodnikit eivät ole koskaan asettaneet kysymystä siitä, että kapitalismi tarvitsee työläisten reserviarmeijaa. Olisiko voitu rakentaa rautateitä, ellei olisi muodostunut herkeämättä liikaväestöä? Onhan tunnettua, että tämänlaatuisten työn kysyntä vaihtelee kovasti eri vuosina. Olisiko teollisuus voinut kehittyä ilman tätä ehtoa? (Kuumeisina kausina se vaatii suuria joukkoja rakennustyöläisiä uusien tehtaiden, rakennusten, varastojen j.n.e. rakentamiseen sekä kaikenlaisiin avustaviin päivätöihin, joihin kuuluu suurin osa niin sanotuista maanviljelyksen ulkopuolisista vieraspaikkalaisista ansiotöistä.) Olisiko ilman tätä ehtoa voinut syntyä reunamaittemme kapitalistinen maanviljelys, joka vaatii satoja tuhansia ja miljoonia päiväläisiä, ja tämän työn kysyntä, kuten tunnettua, on tavattoman vaihtelevaista? Olisiko ilman liikaväestön muodostumista voinut tapahtua metsäteollisuutta harjoittavien liikemiesten toimeenpanema metsien ilmiömäisen nopea toimittaminen tehtaiden tarpeisiin? (Metsätyöt kuuluvat samaten huonoimmin palkattuihin ja huonoimmissa oloissa suoritettaviin töihin, kuten muutkin muodot, joissa maaseutuväestö tekee työtä liikkeenharjoittajille.) Olisiko ilman tätä ehtoa voinut kehittyä kotiin annettavien töiden järjestelmä kaupungeissa ja kylissä, jota kauppiaat, tehtailijat ja myymälät harjoittavat ja joka on niin laajalle levinnyt ilmiö niin sanotuissa kotiteollisuusammateissa? Kaikilla näillä työaloilla (jotka ovat kehittyneet pääasiallisesti reformin jälkeen) on palkkatyön kysyntä äärimmäisen vaihtelevaa. Mutta tämän kysynnän vaihtelujen laajuushan määrääkin kapitalismin *tarvitseman* liikaväestön määrän. Narodnikki-taloustieteilijät eivät ole missään osoittaneet, että tämä laki olisi heille tunnettu. Aikomuksemme ei ole tietenkään ryhtyä tässä tarkastelemaan näitä kysymyksiä syvällisemmin*. Se ei sisälly tehtäväämme. Kirjoituksemme tutkimusaiheena on länsieurooppalainen romantismi ja sen suhde venäläiseen narodnikkilaisuuteen. Ja tässäkin tapauksessa tämä suhde osoittautuu samaksi kuin kaikissa edellisissä: kysymyksessä liikaväestöstä narodnikit ovat täydellisesti romantismin katsantokannalla, joka on täysin vastakohtainen uusimman

* Siksi me emme kajoa tässä siihen peräti omalaatuisen seikkaan, että narodnikki-taloustieteilijät pitävät perustana kaikkien näiden sangen monilukuisten työläisryhmien *huomiotta jättämiselle* sitä, ettei heitä ole rekisteröity.

teorian katsantokannalle. Kapitalismi ei käytä vapautuvia työläisiä,— sanovat he. Siis se on mahdoton, „virheellinen” j.n.e. Sitä se ei vielä lainkaan „merkitse”. Ristiriita ei ole vielä mahdottomuus (Widerspruch ei ole samaa kuin Widersinn). Kapitalistinen kasaantuminen, tämä selvä tuotanto tuotannon vuoksi, on samoin ristiriita. Mutta se ei haittaa sen olemassaoloa ja sen olemista määrätyn talousjärjestelmän lakina. Samaa on sanottava kaikista muistakin kapitalismin ristiriidoista. Tuo esittämämme narodnikkilainen järjely „merkitsee” vain sitä, että venäläiseen intelligenssiin on syöpyntä syvälle paha tapa selviytyä kaikista näistä ristiriidoista fraaseilla.

Sismondi ei siis ole antanut kerrassaan mitään liika-väestön *teoreettista analyysia* varten. Mutta minkälainen katsantokanta hänellä oli siihen? Hänen katsantokantansa muodostuu pikkuporvarillisten sympatioiden ja malthusianismin originaalisesta kietoutumisesta toisiinsa. „Nykyaikaisen yhteiskunnallisen järjestyksen suuri vika on se”, sanoo Sismondi, „että köyhä ei voi koskaan tietää, minkälaiseen työnkysyntään hän voi luottaa” (II, 261), ja Sismondi muistelee huokailen niitä aikoja, jolloin „kyläsuutari” ja pientalonpoika tiesivät tarkalleen tulonsa. „Mitä enemmän köyhä on vailla kaikkea omaisuutta, sitä enemmän hän joutuu vaaraan erehtyä tulojensa suhteen ja edistää sellaisen väestön muodostumista (contribuer à accroître une population...), joka, ollen epäsuhteessa työnkysyntään, ei löydä varoja toimeentuloa varten” (II, 263—264). Nähkääs: tälle pikkuporvariston ideologille ei riitä se, että hän haluaisi pysäyttää koko yhteiskuntakehityksen puolittain viljeystilassa olevan väestön patriarkaalisten suhteiden säilyttämiseksi. Hän on valmis määräämään ihmisluontoa runneltavaksi miten tahansa, kunhan se vain palvelisi pikkuporvariston säilymistä. Tässä vielä muutamia poimintoja, jotka eivät jätä epäilystä viimeksimainittuun kohtaan nähden:

Viikottain suoritettava palkanmaksu tehtaassa puolittain kerjäläisasemassa olevalle työläiselle on opettanut hänet olemaan ajattelematta tulevaisuutta seuraavaa lauantaia pitemmälle: „hänessä on siten tylsytetty siveelliset ominaisuudet ja sympatiotunne” (II, 266), jotka merkitsevät „järkevää avioelämää”, kuten heti näemme!— „hänen perheensä tulee sitä suurilukuisemmaksi, mitä enemmän se

käy raskautukseksi yhteiskunnalle; ja kansakunta joutuu kärsimään (*gémira*) sen väestön painosta, jota ei ole saatettu vastaavaan suhteeseen (*disproportionnée*) toimeentulovarojensa kanssa" (II, 267). Pienomistuksen säilyttäminen hinnalla millä hyvänsä — se on Sismondin tunnus — vaikkapa elintason alentamisen ja ihmisluonnon runteleminen hinnallakin! Ja puhuttuaan valtiomiehen ilmeellä siitä, milloin väestön kasvu on „toivottavaa”, Sismondi omistaa erikoisen luvun hyökkäilyille uskontoa vastaan siitä, miksi se ei ole tuominnut „harkitsemattomia” avioliittoja. Kun vain kosketetaan hänen ihanteeseensa — pikkuporvariin — niin Sismondi on kiivaampi malthusianisti kuin Malthus itse. „Lapset, jotka syntyvät vain puutteeseen”, antaa Sismondi neuvoja uskonnolle, „syntyvät samalla myös vain paheisiin... Tietämättömyys yhteiskuntajärjestelmän kysymyksissä on pakoittanut heidät (uskonnon edustajat) poistamaan siveellisen ryhdin avioliitolle ominaisten hyveiden joukosta, ja se on ollut eräänä niistä vakituisesti vaikuttavista syistä, jotka rikkovat sopusuhdetta, joka luonnostaan muodostuu väestön ja sen toimeentulovarojen välillä” (II, 294). „Uskonnollisen moraalin pitää opettaa ihmisille, että uusittuaan perheen he ovat velvollisia elämään vaimojensa kanssa yhtä siveellisesti kuin naimattomat miehet naisten kanssa, jotka eivät kuulu heille” (II, 298). Ja Sismondi, joka haluaa yleensä esiintyä ei vain taloustieteilijä-teoreetikkoena, vaan myöskin viisaana hallintomiehenä, laskee heti, että „perheen uusimiseksi” tarvitaan „yhteensä ja keskimäärin kolme syntymää” ja hän neuvoa hallitusta, „ettei pidä narrata ihmisiä toiveilla päästä riippumattomaan asemaan, mikä sallisi heidän perustaa perheen, kun tämä petollinen laitos (*cet établissement illusoire*) jättää heidät kärsimysten, puutteen ja kuolevaisuuden mielihältaän” (II, 299). „Silloin kun yhteiskuntajärjestys ei erottanut työtätekevää luokkaa jonkinlaista omaisuutta omistavasta luokasta, niin yleinen mielipide yksin riitti ehkäisemään köyhyiden vitsauksen (*le fléau*). Maanviljelijälle hänen isänsä perinnön tuymiseen ja käsityöläiselle hänen vähäisen pääomansa tuhlaamiseen sisältyi aina jotakin häpeällistä... Mutta Euroopan nykyisessä järjestelmässä... ihmiset, jotka on tuomittu olemaan ikänsä ilman minkäänlaista omaisuutta, eivät voi tuntea minkäänlaista häpeää joutuesaan kerjäläisen asemaan” (II, 306—307). Pienomistajan

tylsyyttä ja luutuneisuutta on vaikea ilmaista tämän selvemmin! Sismondi muuttuu tässä teoreetikosta käytännölliseksi neuvojaksi, joka saarnaa sitä moraalialia, jota ranskalainen talonpoika, kuten tunnettua, niin hyvällä menestyksellä seuraa. Hän ei ole vain Malthus, vaan lisäksi Malthus, joka on vartavasten leivottu pikkuporvarin mallin mukaan. Näitä Sismondin teoksen lukuja lukiessa muistuvat väkisin mieleen Proudhonin jyrisevän kiihkeät hyökkäykset, kun hän todisteli, että malthusianismi on käytännöllisen avioelämän... eräänlaisen luonnonvastaisen paheen saarnamista*.

IX

KONEET KAPITALISTISESSA YHTEISKUNNASSA

Liikaväestöä koskevan kysymyksen yhteydessä on myöskin kysymys *koneiden* merkityksestä yleensä.

Efrusi puhuu uutterasti Sismondin „loistavista lausunnoista” koneiden johdosta, siitä, että „on väärin pitää häntä teknillisten parannusten vastustajana” (№ 7, s. 155), että „Sismondi ei ollut koneiden ja keksintöjen vihollinen” (s. 156). „Sismondi korosti moneen kertaan sitä ajatusta, etteivät koneet ja keksinnöt sellaisenaan ole työväenluokalle vahingollisia, mutta ne tulevat sellaisiksi vain nykyaikaisen talouden ehtojen vuoksi, jolloin työn tuottavuuden kasvu ei johda työväenluokan kulutuksen lisääntymiseen eikä työajan supistumiseen” (s. 155).

Kaikki nämä lausunnot ovat aivan paikallaan. Ja taaskin *tällainen* arvio Sismondista osoittaa erinomaisen selväpiirteisesti, että narodnikki ei ole pystynyt laisinkaan *ymmärtämään romantikkaa*, ymmärtämään romantismille ominaista *katsantokantaa* kapitalismiin nähden ja sen radikaalista eroa tieteellisen teorian katsantokannasta. Narodnikki ei voinutkaan ymmärtää sitä, sillä narodnikkilaisuus ei ole itsekään mennyt romantismia pitemmälle. Mutta jos Sismondin lausunnot kapitalistisen koneiden käytön ristiriitaisesta luonteesta olivat suurta edistystä 1820-luvulla, niin nykyään on jo kerrassaan anteeksiantamatonta rajoit-

* Kts. liitetä Malthusin „Kirjoitus väestöperiaatteesta” teoksen venäjänkieliseen käännökseen. (Bibikovin käännös, Pietari, 1866.) Katkelma Proudhonin teoksesta „Oikeudenmukaisuudesta”.

tua tuollaiseen primitiiviseen arvosteluun ja olla käsittämättä sen pikkuporvarillista rajoittuneisuutta.

Tässä suhteessa (s.o. kysymyksessä siitä, missä Sismondin oppi eroaa uusimmasta teoriasta)* Efrusi pysyy tiukasti omassa kannassaan. Hän ei osaa edes asettaa kysymystä. Osoitettuaan, että Sismondi näki ristiriidan, hän tyytyykin siihen, aivan kuin historia ei olisi osoittanut mitä erilaisimpia menetelmiä ja keinoja kapitalismin ristiriitojen arvostelemiseksi. Sanoessaan, että Sismondi ei pitänyt koneita vahingollisina sellaisenaan, vaan niiden vaikutuksen vuoksi kyseellisen yhteiskuntajärjestelmän oloissa, Efrusi ei edes huomaakaan, kuinka primitiivinen, sentimentaalisen pinnallinen katsantokanta tulee esiin yksistään jo tuossa päätelmässä. Sismondi päätteli tosiaankin näin: ovatko koneet vahingollisia vai eivätkö ole? ja „ratkaisi” kysymyksen mietelmällä: koneet ovat hyödyllisiä vain silloin, kun tuotanto on kulutuksen mukaista (vrt. „Russkoje Bogatstvon” № 7, s. 156 olevia sitaatteja). Kaiken edellä esitetyn jälkeen meidän ei tarvitse tässä todistella sitä, että tuollainen „ratkaisu” ei ole mitään muuta kuin pikkuporvarillisen utopian soluttamista kapitalismin tieteellisen analyysin tilalle. Sismondia ei voida syyttää siitä, ettei hän tehnyt sellaista analyysiä. Historiallisia ansioita ei mitata sen mukaan, mitä historialliset toimihenkilöt *eivät antaneet* nykyaikaisiin vaatimuksiin verraten, vaan sen mukaan, mitä *uutta he antoivat* edeltäjiinsä verraten. Mutta me emme mittaa tässä enää Sismondia emmekä hänen primitiivistä sentimentaalista katsantokantaansa, vaan „Russkoje Bogatstvon” taloustieteilijää, joka ei yhä vielääkään käsitä tällaisen katsantokannan eroa uusimmasta katsantokannasta. Hän ei ymmärrä sitä, että tämän eron luonnehtimiseksi ei olisi pitänyt asettaa kysymystä siitä, oliko Sismondi koneiden vihaaja vai ei, vaan siitä, ymmärsikö Sismondi koneiden merkityksen kapitalistisessa järjestelmässä? ymmärsikö hän koneiden merkityksen *edistystekijänä tässä järjestelmässä?* Ja silloin „Russkoje Bogatstvon” taloustieteilijä olisi voinut huomata, että *pikkuporvarilliselta utopistiselta* katsantokannaltaan Sismondi *ei voinutkaan asettaa* sellaista kysymystä ja että sen asettamisessa ja ratkaisemisessa onkin juuri uuden teorian

* Ja me olemme jo moneen kertaan nähneet, että Efrusi on koettanut *kaikkialla* verrata Sismondia nykyaikaiseen teoriaan.

erikoisuus. Silloin Efrusi olisi voinut ymmärtää, että korvatesaan kysymyksen koneiden historiallisesta osuudesta kyseellisessä kapitalistisessa yhteiskunnassa kysymyksellä koneiden „edullisuuden” ja „hyödyllisyyden” ehdoista yleensä, Sismondi päätyi luonnollisesti oppiin kapitalismin sekä kapitalistisen koneiden käytön „vaarallisuudesta”, hän vetosi välttämättömyyteen „pidättää”, „hillitä”, „säännöittää” kapitalismin kasvua ja hänestä tuli sen vuoksi *taantumuksellinen*. Se, ettei hän ymmärrä koneiden historiallista osuutta edistystekijänä, onkin yhtenä niistä syistä, joiden perusteella usein teoria on katsonut Sismondin opin *taantumukselliseksi*.

Me emme tietenkään ryhdy tässä selostamaan uusinta oppia (s.o. Marxin oppia) koneellisesta tuotannosta. Neuvomme lukijaa perehtymään vaikkapa edellämäinittuun N. Sieberin tutkielmaan, X luku: „Koneet ja suurteollisuus” ja erittäinkin XI luku: „Koneellista tuotantoa koskevan teorian erittely” *. Mainitsemme vain mitä lyhimmiten sen olemuksen. Se sisältyy kahteen kohtaan: ensinnäkin historialliseen analyysiin, joka toteaa koneellisen tuotannon paikan kapitalismin muiden kehitysvaiheiden joukossa ja koneellisen teollisuuden suhteen näihin edellisiin vaiheisiin (yksinkertaiseen kapitalistiseen kooperatioon ja kapitalistiseen manufaktuuriin); toiseksi, analyysiin koneiden osuudesta kapitalistisessa taloudessa, ja erikoisesti analyysiin siitä väestön kaikkien elinehtojen uudistumisesta, minkä koneellinen teollisuus saa aikaan. Ensimmäisessä kohdassa teoria on todennut, että koneellinen teollisuus on vain kapitalistisen tuotannon eräs aste (nimenomaan korkein aste) ja on osoittanut, miten se on syntynyt manufaktuurista. Toiseen kohtaan nähden teoria on todennut, että koneellinen teollisuus on valtavaa edistystä kapitalistisessa yhteiskunnassa ei ainoastaan siksi, että se kohottaa suunnattomasti tuotantovoimia ja yhteiskunnallistaa työn koko yhteiskunnassa **, vaan myöskin siksi, että se hävittää manufaktuuri-

* „Totta puhuen”, sanoo Sieber tämän luvun alussa, „tämä koneita ja suurteollisuutta koskeva oppi sisältää niin ehtymättömän lähteen uusia ajatuksia ja origineilleja tutkielmia, että jos joku atkoisi punnita täydellisesti tämän opin suhteelliset arvot, niin hänen pitäisi yksistään tästä aiheesta kirjoittaa miltei kokonainen kirja” (s. 473).

** Vertaillen „työn yhdistelemistä” yhteisössä ja kapitalistisessa yhteiskunnassa, missä vallitsee koneeteollisuus, Sieber huomauttaa aivan oikein: „Yhteisön „yhteenlaskettavan” ja konetuotantoon pohjautuvan yhteiskunnan „yhteenlaskettavan” välillä on suunnilleen samanlainen ero kuin esim. luvun 10 suhteessa lukuun 100” (s. 495).

sen työnjaon, tekee välttämättömäksi työläisten siirtymisen yksistä työlajeista toisiin, hävittää lopullisesti takapajuiset patriarkaaliset suhteet, erittäinkin maaseudulla *, antaa sekä mainittujen syiden vuoksi että teollisuusväestön keskittymisen seurauksena mitä voimakkaimman sysäyksen yhteiskunnan edistykselliselle liikkeelle. Tähän edistykseen, samoin kuin kaikkiin muihinkin kapitalismin edistykseen, liittyy myöskin ristiriitojen „edistys”, t.s. niiden kärjistyminen ja laajeneminen.

Lukija saattaa ehkä kysyä, mitä mielenkiintoa on Sismondin katsantokantojen käsittelyllä näin yleisesti tunnetusta kysymyksestä ja näin summittaisella viittauksella uuteen teoriaan, jonka kaikki „tuntevat” ja jonka kanssa kaikki ovat „samaa mieltä”?

Otammekin nyt tätä „samaa mieltä” olemisen tarkastelemiseksi huomattavimman narodnikkilaisen taloustieteilijän, hra N. —onin, joka mielestään soveltaa tiukasti uusinta teoriaa. „Kuvauksissaan” hra N. —on, kuten tunnettua, asetti erääksi erikoistettäväkseen tutkia Venäjän tekstiiliteollisuuden kapitalistisoitumista, jota juuri luonnehtii koneiden laajin käyttö.

Herää kysymys, millä kannalla hra N. —on on tässä kysymyksessä: Sismondin kannallako (jonka kanssa, kuten olemme nähneet, hän on samaa mieltä sangen monissa kohdissa kapitalismin eri puolista) vaiko uusimman teorian kannalla? Onko hän näin tärkeässä kysymyksessä romantikko vaiko... realisti **?

Me näimme, että uusimman teorian ensimmäisenä erikoisuutena on se, että se analysoi historiallisesti koneellisen teollisuuden syntymisen kapitalistisesta manufaktuurista. Asettiko hra N. —on kysymyksen Venäjän koneellisen teollisuuden syntymisestä? Ei asettanut. Tosin hän sanoo, että sen edeltäjänä oli kotityö kapitalistille ja käsityö-„tehdas” ***, mutta hän ei ollut ainoastaan selittämättä

* Sieber, mainittu teos, s. 467.

** Sana „realisti” on tässä pantu sanan *marxilainen* tilalle yksinomaan sensuurisyyistä. Samasta syystä on „Pääomaan” viittausten asemesta tehty viittaukset Sieberin kirjaan, joka toistaa Marxin „Pääoman” sisältöä. (Tekijän huomautus vuoden 1908 painokseen. *Toim.*)

*** Sivu 108. Sitaatti teoksesta „Tilastotietojen kokoelma Moskovan läänistä”, VII osa, III vihko, s. 32 (tilastotieteilijät selostavat tässä Korsakin teosta „Teollisuuden muodoista”): „Itse elinkeinoammatin organisatio muuttuu kokonaan vuodesta 1822 lähtien: itsenäisistä kotiteollisuudenharjoittajista talonpojat muuttuvat vain suuren tehdastuotannon eräiden töiden suorittajiksi, heidän osuutensa rajoittuu vain kappalemaksun saantiin”.

kysymystä koneellisen teollisuuden suhteesta edelliseen asteeseen, vaan ei edes „huomannut” sitä, ettei *edeltävää astetta* (käsityötuotantoa kotona tai kapitalistin verstaassa) voitu sanoa tieteellisen terminologian kannalta *tehtaaksi*, vaan se oli ehdottomasti luonnehdittava *kapitalistiseksi manufaktuuriksi* *.

Älköön lukija luulko, ettei tuo „aukko” ole tärkeästä merkityksestä. Päinvastoin, sillä on äärettömän tärkeä merkitys. Ensinnäkin hra N. —on samaistaa siten *kapitalismin koneellisen teollisuuden kanssa*. Se on karkea virhe. Tieteellisen teorian merkitys onkin juuri siinä, että se on selittänyt koneellisen teollisuuden oikean paikan kapitalismin yhtenä *asteena*. Jos hra N. —on olisi ollut *tämän teorian* kannalla, niin olisiko hän voinut kuvata *koneellisen teollisuuden* kasvun ja voiton „*kahden talousmuodon väliseksi taisteluksi*”: jonkinlaisen tuntemattoman „muodon, joka perustuu siihen, että talonpoikaisto omistaa tuotantovälineet” **, ja „kapitalismin” välillä (s. 2, 3, 66, 198 y.m.), silloin kun todellisuudessa me näemme *taistelun koneellisen teollisuuden ja kapitalistisen manufaktuurin välillä*? Hra N. —on ei maininnut sanaakaan tästä *taistelusta*, vaikka juuri *tekstiiliteollisuudessa*, jonka hän on ottanut erikoisesti tutkittavakseen (s. 79) hänen oman lausuntonsa mukaan tapahtui juuri tällainen *kapitalismin kahden eri muodon vaihtuminen*, jonka hra N. —on on vääristellyt „kansantuotannon” vaihtumiseksi „kapitalismiin”. Eiköhän ole ilmeistä, että itse asiassa häntä ei kiinnostanut lainkaan kysymys koneellisen teollisuuden *todellisesta* kehityksestä ja että tuon „kansantuotannon” takana piilee aivan Sismondin maun mukainen utopia? Toiseksi, jos hra N. —on olisi asettanut kysymyksen Venäjän koneellisuuden historiallisesta kehityksestä, niin olisiko hän voinut puhua „kapitalismin juurruttamisesta” (s. 331, 283, 323 y.m.) perustellen sitä valtion antaman kannatuksen ja avun tosiasiolla — siis tosiasiolla, joita esiintyi Euroopassakin? Herää kysymys, jäljitteleekö hän Sismondia, joka aivan samoin puhui „juurruttamisesta”, — vaiko uusimman teorian edustajaa, joka on tutkinut manufaktuurin vaihtumista

* Sieber on aivan oikein osoittanut, ettei tavallinen terminologia (tehdas j.n.e.) kelpaa tieteellisiin tutkimuksiin ja että on välttämätöntä erottaa koneellinen teollisuus kapitalistisesta manufaktuurista: s. 474.

** N. —on, s. 322. Eroaako tämä hituistakaan patriarkaalisen talonpoikaistalouden idealisoinnista Sismondilla?

koneelliseksi teollisuudeksi? Kolmanneksi, jos hra N. —on olisi asettanut kysymyksen kapitalismin muotojen historiallisesta kehityksestä Venäjällä (tekstiiliteollisuudessa), niin olisiko hän voinut sivuuttaa kapitalistisen manufaktuurin olemassaolon Venäjän „kotiteollisuusammateissa” *? Ja jos hän seuraisi *todellakin* teoriaa ja yrittäisi tieteellisesti analysoiden kosketella jotakin vaikkapa pienintäkin alaa näistä, jotka ovat samoin „kansantuotantoa”, — niin miten silloin kävisi tuolle noin suzdalilaisiin väreihin maalatulle kuvalle Venäjän yhteiskunnallisesta taloudesta, jota kuvataan joksikin hämäräksi „kansantuotannoksi” ja siitä irralliseksi „kapitalismiksi”, joka käsittää vain „kourallisen” työläisiä (s. 326 y.m.)?

Teemme yhteenvedon: ensimmäisessä kohdassa, jossa usin koneiteollisuuden teoria eroaa romanttisesta teoriasta, hra N. —onia *ei voida missään tapauksessa tunnustaa edellisen seuraajaksi*, sillä hän ei käsitä edes tarpeelliseksi asettaa kysymystä koneiteollisuuden syntymisestä *kapitalismin erikoisena asteena*, ja vaikenee kapitalistisen manufaktuurin, tämän koneita edeltäneen kapitalismin asteen olemassaolosta. Historiallisen analyysin asemesta hän soluttaa „kansantuotannon” utopiaa.

Toinen kohta koskee uusimman teorian oppia siitä, mitä muutoksia koneiteollisuus tuo yhteiskunnallisiin suhteisiin. Hra N. —on ei ole yrittänytään selittää tätä kysymystä. Hän syyttää kovin kapitalismia, nyyhkyttää tehtaan vuoksi (aivan samalla tavalla kuin nyyhkytteli Sismondikin), mutta hän ei edes yritäkään tutkia sitä, minkä muutoksen tehdas ** sai aikaan yhteiskunnallisissa oloissa. Sitä vartenhan pitäisi nimenomaan vertailla koneiteollisuutta sitä *edeltäneisiin asteisiin*, jotka hra N. —onilta puuttuvat. Niinikään hänelle on kokonaan vierasta uusimman teorian käsitys koneista *tämän kapitalistisen yhteiskunnan* edistystekijänä. Taas-

* Oletamme tässä, ettei ole tarvetta ryhtyä todistelemaan tätä yleisesti tunnettua tosiasiaa. Kannattaa muistuttaa mieliin Pavlovin kaluseppäämmatti, Bogorodskin nahkurinammatti, Kimryn suutarinammatti, hatuntekijän ammatti Molvitinin piirissä, Tulan hanuri- ja samovaarituotanto, Krasnojoeselon ja Rybnoslobodan kultasepänammatti, Semjonovin lusikkatuotanto, sarvivalmistetuotanto „Ustjanshinassa”, vanutusammatti Nizhni-Novgorodin läänin Semjonovin kihlakunnassa j.n.e. Me siteeraamme ulkomuistista: jos ottaisimme minkä tahansa kotiteollisuutta koskevan tutkimuksen, niin luetteloa voitaisiin jatkaa loppumattomien.

** Me pyydämme, ettei unohdettaisi sitä, että tämän termin tieteellinen merkitys ei ole sama kuin tavallisessa kielessä. Tiede rajoittaa sen käytön vain suuren koneiteollisuuden alalle.

kaan hän ei ole edes asettanutkaan kysymystä siitä *, eikä voinutkaan asettaa, sillä tämä kysymys on vain tulos kapitalismin yhden muodon toiseen vaihtumisen historiallisesta tutkimisesta, mutta hra N. —onilla „kapitalismi” tulee tout court **... „kansantuotannon” tilalle.

Jos me hra N. —onin „tutkimuksen” perusteella tekstiiliteollisuuden kapitalistisoitumisesta Venäjällä asettaisimme kysymyksen: kuinka hra N. —on suhtautuu koneisiin? — niin me emme voisi saada siihen muuta vastausta kuin sen, johon olemme jo tutustuneet Sismondin yhteydessä. Hra N. —on myöntää, että koneet kohottavat työn tuottavuutta (kuinka voisi olla tunnustamatta sitä!), kuten Sismondikin sen myönsi. Hra N. —on sanoo, etteivät koneet ole vahingollisia, vaan niiden kapitalistinen käyttö, — kuten Sismondikin sanoi. Hra N. —on olettaa, että ottaessamme koneet käytäntöön „me” emme huomanneet sitä, että tuotannon pitää olla sopusuhteessa „kansan kulutuskyvyn” kanssa, — kuten Sismondikin oletti.

Ja siinä kaikki. Hra N. —on ei oleta mitään muuta. Hra N. —on ei halua tietääkään mitään niistä kysymyksistä, jotka uusin teoria on asettanut ja ratkaissut, sillä hän ei ole edes yrittänytkään tarkastella kapitalistisen tuotannon erilaisten muotojen historiallista vaihtumista Venäjällä (vaikkapa tekstiiliteollisuudesta otetun esimerkin valossa) eikä koneiden osuutta kyseessäolevan kapitalistisen järjestelmän edistystekijänä.

Siispä koneita koskevassa kysymyksessäkin — tässä teoreettisen taloustieteen mitä tärkeimmässä kysymyksessä — hra N. —on on Sismondin kannalla. Hra N. —on päättelee aivan romantikon tapaan, mikä ei tietenkään estä lainkaan häntä esittämästä sitaatteja loppumattomiin.

Tämä ei koske yksistään tekstiiliteollisuuden esimerkkiä, vaan kaikkia hra N. —onin päätelmiä. Muistakaapa vaikkapa edellä esitettyä esimerkkiä myllyteollisuudesta. Hra N. —on tarvitsee viittausta koneiden käytäntöön otosta vain aiheena sentimentaalisia ruikutuksia varten, että tämä työn tuottavuuden kohoaminen ei vastaa „kansan kulutuskykyä”. Hän ei ajatellutkaan käsitellä niitä uudistuksia, joita koneteollisuus yleensä tuo yhteiskuntajärjestelmään

* Kuten esim. A. Volgin asetti sen kirjassaan „Narodnikkilaisuuden perustelu hra Vorontsovin (V. V:n) teoksissa”. Pietari, 1896.

** — yksinkertaisesti. Toim.

(ja joita se on todella tuonut Venäjällä). Kysymys siitä, olivatko nämä koneet edistystä kyseellisessä kapitalistisessa yhteiskunnassa, on hänelle kerrassaan käsittämätöntä*.

Ja tämä, mitä on sanottu hra N. —onista, koskee *a fortiori*** muita narodnikki-taloustieteilijöitä: koneita koskevassa kysymyksessä narodnikkilaisuus on tähän saakka ollut pikkuporvarillisen romantismin katsantokannalla korvaten taloudellisen analyysin sentimentaalisilla toivomuksilla.

X

PROTEKSIONISMI**

Viimeinen teoreettinen kysymys, joka meitä Sismondin katsomusten järjestelmässä kiinnostaa, on kysymys proteksionismista. „Nouveaux Principes”-teoksessa on tähän kysymykseen kiinnitetty paljonkin huomiota, mutta sitä käsitellään siinä enemmän käytännölliseltä kannalta — sen liikkeen johdosta, mikä Englannissa syntyi viljalakeja vastaan. Tämän viimeksimainitun kysymyksen käsittelemme tuonnempana, sillä siihen sisältyy vielä muitakin laajempia kysymyksiä. Tässä yhteydessä meitä kiinnostaa toistaiseksi vain Sismondin *kanta* proteksionismiin. Mielenkiinto tähän kysymykseen ei johdu jostakin Sismondin uudesta taloustieteellisestä käsitteestä, jota ei olisi vielä käsitelty edellisessä, vaan siitä, miten hän käsittää yhteyden „talouden” ja „päällysrakennuksen” välillä. Efrusi uskottelee „Russkoje Bogatstvo” lukijoille, että Sismondi „on yksi nykyaikaisen historiallisen koulukunnan ensimmäisiä ja kaikkein lahjakkaimpia edeltäjiä”, että hän nousee „vastustamaan taloudellisten ilmiöiden eristämistä kaikista muista yhteiskunnallisista tekijöistä”. „Sismondin teoksissa esitetään se käsitys, että taloudellisia ilmiöitä ei saa eristää muista yhteiskunnallisista tekijöistä, että niitä on tutkittava yhteiskunnallis-poliittista laatua olevien tosiasiain yhteydessä” („Russkoje Bogatstvo” № 8, s. 38—39). Siispä katsommekin tämän ottamamme esimerkin valossa, miten Sismondi käsitti taloudellisten ilmiöiden yhteyden yhteiskunnallis-poliittisiin ilmiöihin.

* Tekstissä on Marxin teorian pohjalla hahmoteltu ne tehtävät hra N. —onin katsomusten arvostelemiseksi, jotka olen myöhemmin suorittanut „Kapitalismin kehityksessä”. (Tekijän huomautus v. 1908 painokseen. *Toim.*)

** Sitä suuremmalla syyllä. *Toim.*

„Tuontikiellot”, sanoo Sismondi, „tulleja” koskevassa luvussa (I. IV, ch. XI), „ovat yhtä järjettömiä ja yhtä turmiollisia kuin vientikiellotkin: ne on keksitty sitä varten, että kansakunnalle lahjoitettaisiin jokin manufaktuuri, jota sillä ei vielä ollut; eikä voida kieltää sitä, että alkavalle teollisuudelle ne merkitsevät samaa kuin mitä tehokkain edistämispalkinto. Tämä manufaktuuri ehkä tuottaa tuskin sadannen osan kaikesta siitä tämän lajin tavaramäärästä, minkä kansakunta kuluttaa: sadan ostajan pitää kilvoitella keskenään saadakseen tavaran tuolta ainoalta myyjältä, ja niiden yhdeksänkymmenen yhdeksän, joilta hän sen kieltää, on pakko tulla jotenkin toimeen salakuljetustavaroilla. Tässä tapauksessa kansakunnan menetykset on 100, sen hyöty — 1. Tuottakoonpa tämä uusi manufaktuuri kansakunnalle mitä etuja tahansa, niin ei voi olla epäilystäkään siitä, etteikö niitä olisi liian vähän korvaamaan noin suuria uhrauksia. Tuollaisen manufaktuurin käyntiinpanemiseksi voitaisiin aina löytää vähemmän tuhlaavaisia keinoja” (I, 440—441).

Näin yksinkertaisesti Sismondi ratkaisee tuon kysymyksen: protektsionismi on „järjetöntä”, koska „kansakunta” joutuu kärsimään siitä!

Mistä „kansakunnasta” meidän taloustieteilijämme puhuu? Minkälaisiin taloudellisiin suhteisiin hän vertaa tätä yhteiskunnallis-poliittista tosiasiaa? Hän ei ota mitään määrättyjä suhteita, hän järkeilee *yleensä*, kansakunnasta sellaisena, millaisen sen *pitäisi olla hänen käsitystensä mukaan siitä, mitä pitäisi olla*. Ja nämä käsitykset siitä, mitä pitäisi olla, rakentuvat, kuten tiedämme, kapitalismin kieltämiselle ja itsenäisen pientuotannon herruudelle.

Mutta sehän on mitä täydellisintä typeryyttä — verrata kyseessäolevaan talousjärjestelmään ja vain siihen kuuluvaa yhteiskunnallis-poliittista tekijää johonkin kuviteltuun järjestelmään. Protektsionismi on kapitalismiin kuuluva „yhteiskunnallis-poliittinen tekijä”, mutta Sismondi ei vertaa sitä kapitalismiin, vaan johonkin kansakuntaan *yleensä* (tahi itsenäisten pientuottajien kansakuntaan). Hän olisi ehkä voinut verrata protektsionismia vaikkapa intialaiseen yhteisöön ja saada tulokseksi vieläkin havainnollisempaa „järjettömyyttä” ja „turmiollisuutta”, mutta tämä „järjettömyys” koskisi niin ikään juuri hänen vertailuaan eikä protektsionismia. Sismondi esittää lapsellisen laskel-

man todistaakseen, että suosinta on edullista vain hyvin harvoille ja joukkojen kustannuksella. Mutta eihän siinä ole mitään todistamista, sillä se käy ilmi jo itse proteksionismin käsitteestä (samantekevää, onko se suoranaista palkintojen antoa, vaiko ulkomaalaisten kilpailijoiden syrjäyttämistä). Se, että proteksionismi ilmentää yhteiskunnallista ristiriitaa, se on kiistämätöntä. Mutta eikö proteksionismin synnyttäneen järjestelmän talouselämässä sitten ole ristiriitoja? Päinvastoin, sehän on täynnä ristiriitoja, ja Sismondi pani itse merkille nämä ristiriidat kaikessa esityksessään. Sen sijaan, että *johtaisi* tämän ristiriidan niistä talousjärjestelmän ristiriidoista, jotka hän itse totesi, Sismondi *ei välitä* taloudellisista ristiriidoista, vaan tekee järkeilynsä kerrassaan sisällöttömäksi „viattomaksi toivomukseksi”. Sen sijaan, että vertaisi tätä laitosta, joka hänen sanojensa mukaan palvelee vähäisen ryhmän etua, tämän ryhmän asemaan koko maan taloudessa ja tämän ryhmän etuihin, hän vertaa sitä abstraktiseen väittämään „yhteisestä hyvästä”. Me näemme siis, että päinvastoin kuin Efrusi väittää, Sismondi juuri *eristääkin* taloudelliset ilmiöt muista (käsitellen proteksionismia sitomatta sitä talousjärjestelmään) *eikä ymmärrä* lainkaan taloudellisten ja yhteiskunnallis-poliittisten tosiasiain välistä *yhteyttä*. Esittämämme tiradi sisältää *kaiken* sen, mitä hän saattoi teoreetikkona sanoa proteksionismi-kysymyksestä: kaikki muu on vain sen toistamista. „Epäiltävää on, ymmärtävätkö hallitukset täydelleen, millä hinnalla ne ostavat tuon hyödyn (manufaktuurien kehityksen) sekä ne hirvittävät uhrit, joita ne sälyttävät kuluttajille” (I, 442—443). „Euroopan hallitukset halusivat tehdä väkivaltaa luonnolle” (faire violence à la nature). Mille luonnolle? Ehkä proteksionismi „tekee väkivaltaa” kapitalismin luonnolle? „Kansakunta on pakoitettu, niin sanoaksemme, (en quelque sorte) väärään toimintaan” (I, 448). „Eräät hallitukset ovat menneet niin pitkälle, että maksavat omille kauppiailleen antaakseen heille mahdollisuuden myydä halvemmalla; ja mitä kummallisempi on tämä uhraus, mitä enemmän se on ristiriidassa kaikkein yksinkertaisimpien etulaskelmien kanssa, sitä korkeampana politiikkana sitä pidetään... Hallitukset maksavat kauppiailleen alamaistensa kustannuksella” (I, 421) j.n.e., j.n.e. Sellaisilla järkeilyillä Sismondi meitä kestitsee! Toisissa kohdissa hän, aivan kuin tehden johto-

päätöksen näistä järkeilyistä, nimittää kapitalismia „keino-
tekoiseksi” ja „istutetuksi” (I, 379, opulence factice),
„ansarikasviksi” (II, 456) j.n.e. Aloitettuaan viattomien
toiveiden asettamisesta olevien ristiriitojen analysoimisen
tilalle, hän tulee suoranaiseen todellisuuden vääristelyyn
näiden toivomusten hyväksi. Osoittautuukin, että kapitalis-
tinen teollisuus, jota niin uutterasti „tuetaan”, onkin heikko,
vailla pohjaa j.n.e., sillä ei olekaan vallitsevaa osuutta maan
taloudessa, vaan että tämä vallitseva osuus *siis* kuuluukin
pientuotannolle j.n.e. Se epäilemätön ja kiistämätön tosi-
asia, että protektsionismi on vain määrätyn talousjärjestel-
män ja tämän järjestelmän määrättyjen ristiriitojen syn-
nyttämä, että se edustaa realisen luokan realisia etuja, jolla
luokalla on *vallitseva* osuus kansantaloudessa,— on muu-
tamien tunteellisten fraasien avulla tehty tyhjäksi, suoras-
taan omaksi vastakohtakseen! Tässä vielä eräs mallinäyte
(maatalousprotektsionismin johdosta,— I, 265, viljalakeja
koskeva luku):

„Englantilaiset esittävät meille suuria farmejaan muka
ainoana keinona parantaa agrikulttuuria, t.s. hankkia
itselleen suuremman määrän maataloustuotteita halvem-
malla hinnalla,— mutta todellisuudessa he, juuri päinvas-
toin, tuottavat niitä kalliimmalla”...

Tämä katkelma, joka niin selväpiirteisesti osoittaa ne
romanttiset järkeilytavat, joita venäläiset narodnikit ovat
omaksuneet täydellisesti, on erittäin kuvaava! Farmari-
talouden kehitys ja siihen liittyvä teknillinen edistys kuva-
taan tietoisesti voimaansaatetuksi järjestelmäksi: englantilaiset
(s.o. englantilaiset taloustieteilijät) pitävät tätä agri-
kulttuurin parannusjärjestelmää ainoana keinona. Sismondi
haluaa sanoa, että farmaritalouden ohella „saattaisi olla”
muitakin keinoja sen kohottamiseksi, s.o. taaskin „saattaisi
olla” jossakin abstraktisessa yhteiskunnassa, mutta ei siinä
määrätyn historiallisen kauden realisessa yhteiskunnassa,
siinä tavaratalouteen perustuvassa „yhteiskunnassa”, josta
englantilaiset taloustieteilijät puhuvat ja josta myöskin
Sismondin olisi pitänyt puhua. „Agrikulttuurin paranta-
minen, *toisin sanoen* maataloustuotteiden suuremman run-
sauden hankkiminen itselleen (kansakunnalle?)”. Ei lain-
kaan „toisin sanoen”. Agrikulttuurin parantaminen ja jouk-
kojen ravitsemisehtojen parantaminen eivät ole lainkaan
sama asia; niiden yhteensopimattomuus ei ole ainoastaan

mahdollista, vaan vieläpä ehdotontakin sellaisessa talousjärjestelmässä, josta Sismondi niin hartaasti haluaa päästä irti pelkillä puheilla. Esim. perunan istutusten lisääminen voi merkitä työn tuottavuuden kohottamista maanviljelyksessä (juurikasvien viljelykseen otto) ja lisäarvon kasvua — työläisten ravintotilan samalla huonontuessa. Tämä on sitä samaa narodnikin... ei kun romantikon tapaa selviytyä pelkillä fraaseilla todellisen elämän ristiriidoista.

„Todellisuudessa”, jatkaa Sismondi, „nämä niin rikkaat ja niin intelligentitset farmarit, joita kaikenlainen tieteiden edistys niin kovasti tukee (secondés), joilla on niin komeat valjaat, aidat niin lujia ja pellot niin hyvin puhdistettuja rikkaruohoista,— eivät voi kestää kilpailua surkean puolalaisen talonpojan kanssa, joka on valistumaton ja orjuuden polkema, joka etsii lohdutusta vain juopottelusta ja jonka agrikulttuuri on vasta taidon lapsuusasteella. Puolan keski-osissa korjattu vilja, josta on maksettu rahtimaksua monen sadan lieuen matkalta jokia, maata ja meriä pitkin, maksettu tuontitulleja 30 ja 40% sen arvosta,— on kuitenkin halvempaa kuin Englannin kaikkein rikkaimpien kreivikuntien vilja” (I, 265). „Tämä jyrkkä eroavaisuus synnyttää hämminkiä englantilaisissa taloustieteilijöissä”. He vetoavat veroihin y.m. Mutta kysymys ei ole siitä. „Itse eksploatointijärjestelmä on huono, se pohjautuu vaaralliselle perustalle... Äskettäin kaikki kirjailijat asettivat tämän järjestelmän esimerkiksi, jota meidän olisi ihailtava, mutta meidän on päinvastoin perehdyttävä hyvin siihen varoaksemme jäljittelemästä sitä” (I, 266).

Todellakin, kuinka äärettömän naiivi onkaan tämä romantikko, joka pitää Englannin kapitalismia (farमारitaloutta) taloustieteilijöiden keksimänä vääränä järjestelmänä ja joka kuvittelee, että taloustieteilijäin „hämminki”, heidän sulkiessa silmänsä näkemästä farमारitalouden ristiriitoja, on muka riittävä perustelu farmareita vastaan? Kuinka pintapuolinen onkaan hänen käsityksensä, joka ei etsi taloudellisten prosessien selitystä eri väestöryhmien eduista, vaan taloustieteilijöiden, kirjailijoiden ja hallitusten hairahduksista! Kelpo Sismondi haluaa saattaa englantilaisia farmareita ja heidän mukanaan myöskin mannermaisia farmareita tuntoihinsa ja häpeämään, etteivät nämä „jäljittelisi” tuollaisia „huonoja” järjestelmiä!

Muuten, älkää unohtako, että tämä on kirjoitettu 70 vuotta sitten, että Sismondi seurasi näiden silloin vielä aivan uusien ilmiöiden ensimmäisiä askeleita. *Hänen* naiiviutensa on vielä anteeksiannettavaa, sillä taloustieteilijä-klassikotkin (hänen aikalaisensa) pitivät yhtä naiivisti näitä uusia ilmiöitä ihmisluonteen ikuisten ja luonnollisten ominaisuuksien tuotteena. Mutta me kysymme, ovatko meidän narodnikkimme lisänneet edes yhden omintakeisen sanan Sismondin perusteluihin „vastaväitteissään” Venäjällä kehittyvää kapitalismia vastaan?

Sismondin järkeilyt proteksionismista osoittavat siis, että historiallinen kannanotto on hänelle aivan vierasta. Hän päinvastoin järkeilee aivan yhtä abstraktisesti kuin XVIII vuosisadan filosofit ja taloustieteilijät, eroten heistä vain siinä, että hän ei julista normaaliseksi ja luonnolliseksi porvarillista yhteiskuntaa, vaan itsenäisten pientuotajien yhteiskunnan. Sen vuoksi hän ei ymmärrä lainkaan proteksionismin yhteyttä määrättyyn talousjärjestelmään ja yrittää selviytyä tästä ristiriidasta yhteiskunnallispoliittisella alalla samanlaisilla tunteellisilla fraaseilla „vääryydestä”, „vaarallisuudesta”, virheellisyydestä, harkitsamattomuudesta j.n.e., joilla hän yritti selviytyä myöskin taloudellisen elämän ristiriidoista. Sen vuoksi hän käsittää asian äärimmäisen pintapuolisesti, kuvitellen kysymyksen proteksionismista ja friitrederiudesta ⁴⁶ kysymykseksi „väärästä” ja „oikeasta” tiestä (t.s., hänen terminologiansa mukaan, kysymykseksi kapitalismista tai ei-kapitalistisesta kehitystiestä).

Uusin teoria on täysin paljastanut nämä erehdykset osoittaen proteksionismin yhteyden yhteiskunnallisen talouden määrättyyn historialliseen järjestelmään, tässä järjestelmässä pääosaa esittävän luokan etuihin, joita hallitukset kannattavat. Se on osoittanut, että kysymys proteksionismista ja kauppavapaudesta on liikkeenharjoittajien *välinen* kysymys (toisinaan eri maiden liikkeenharjoittajien välinen, toisinaan kyseessäolevan maan liikkeenharjoittajien eri ryhmien välinen kysymys).

Vertailllessamme narodnikki-taloustieteilijöiden suhdetta näihin kahteen käsityskantaan proteksionismista me näemme, että he ovat tässäkin kysymyksessä täydellisesti romantikkojen kannalla vertailemalla proteksionismia ei kapitalistiseen, vaan johonkin abstraktiseen maahan, „kulut-

tajiin" tout court, ja julistavat protektsionismin olevan „ansarimaisen" kapitalismin „väärää" ja „järjetöntä" tukemista j.n.e. Esimerkiksi kysymyksessä maatalouskoneiden tullivapaasta maahantuonnista, josta syntyy selkkausta teollisuuden ja maatalouden liikemiesten välillä, narodnikit pitävät *tietysti* kynsin ja hampain maatalouden... liikkeenharjoittajien puolta. Me emme halua sanoa heidän olevan väärässä. Mutta se on tosiasiakysymys, kysymys tästä historiallisesta ajankohdasta, kysymys siitä, mikä liikkeenharjoittajain ryhmä edustaa kapitalismin kehityksen yleisimpiä etuja. Jos narodnikit ovatkin oikeassa, niin ei tietenkään siksi, että tullimaksujen säättäminen merkitsisi „keino-tekoista" „kapitalismin tukemista" ja niiden poistaminen kansan „ikivanhan" elinkeinoammatin tukemista, vaan yksinkertaisesti siksi, että maanviljelyskapitalismin kehitys (joka tarvitsee koneita) merkitsee laajempaa, vapaampaa ja nopeampaa kapitalismin kehitystä yleensä jouduttaen keskiaikaisten suhteiden poiskuolemista maaseudulla ja sisämarkkinain muodostumista teollisuutta varten.

Me aavistamme saavamme erään vastaväitteen sen johdosta, että narodnikit lasketaan tässä kysymyksessä romantikkoihin. Voidaan ehkä sanoa, että tässä on erotettava kuitenkin hra N. —on, joka näet suoraan sanoo, eikä vain yhden kerran, että kysymys kauppavapaudesta ja protektsionismista on kapitalistinen kysymys, ja joka vieläpä siteeraakin... Niin, niin, hra N. —on jopa siteeraakin! Mutta jos meille näytetään „Katsauksista" tämä kohta, niin me näytämme *toisia kohtia*, joissa hän julistaa kapitalismin tukemisen sen „juurruttamiseksi" (ja tekee sen vielä „Yhteenvedoissa ja johtopäätöksissä"! s. 331, 323 sekä 283), julistaa kapitalismin edistämisen „turmiolliseksi erehdykseksi", että „meiltä jäi huomaamatta", „me unohdimme", „meidät pimitettiin" j.n.e. (s. 298. Verratkaa Sismondiin!). Miten tämä sopii yhteen sen väitteen kanssa, että kapitalismin tukeminen (vientipalkkioilla) on „eräs niistä lukuisista ristiriidoista, joita meidän talouselämämme on tulvillaan *; se, samoin kuin kaikki muutkin, saa kiittää olemassaolostaan sitä muotoa, jonka koko tuotanto saa" (s. 286)?

* Aivan samoin kuin „Katsaukset" „ovat tulvillaan" vetoomuksia „melle": „me" huudahduksia y.m. fraaseja, joissa nämä ristiriidat ignoroidaan.

Huomatkaa: *koko tuotanto!* Me kysymme keneltä tahansa puolueettomasti asiaa katsovalta henkilöltä, millä kannalla on tämä kirjoittaja, joka selittää „erehdykseksi” sen, että kannatetaan „*muotoa, jonka koko tuotanto saa*”? Sismondin kannalla vaiko tieteellisen teorian kannalla? Hra N. —onin käyttämät „sitaatit” osoittautuvat tässäkin (kuten ylempänä käsitellyissä kysymyksissäkin) sivullisiksi, kömpelöiksi lisäyksiksi, jotka eivät tulkitse hituistakaan todellista vakuuttuneisuutta näiden „sitaattien” soveltuvaisuudesta venäläisiin oloihin. Hra N. —onin käyttämät „sitaatit” ovat vain uuden teorian kyltti, joka vain vie lukijoita harhaan. Se on kömpelösti istuva „realistin” puku, jonka alla piilee puhdasverinen romantikko*.

XI

SISMONDIN YLEINEN MERKITYS POLIITTISEN
TALOUSTIETEEN HISTORIASSA

Me olemme nyt tutustuneet kaikkiin Sismondin tärkeimpiin väittämiin teoreettisen taloustieteen alalta. Tehdesämme yhteenvedon me näemme, että Sismondi pysyy kaikessa ehdottomasti uskollisena itselleen, että hänen katsantokantansa on muuttumaton. Kaikissa kohdissa hän eroaa klassikoista siinä, että osoittaa kapitalismin ristiriidat. Tämä yhtäältä. Toisaalta hän ei voi (eikä haluaakaan) yhdessäkään kohdassa kehittää klassikkojen tekemää analyysiä pitemmälle ja siksi hän rajoittuu sentimentaalisesti arvostelemaan kapitalismia pikkuporvarin kannalta. Tällainen tieteellisen analyysin vaihtaminen sentimentaalisiin valitteluihin ja moitiskeluihin aiheuttaa sen, että hän ymmärtää kaiken tavattoman pintapuolisesti. Uusin teoria, huomioiden osoitetut kapitalismin ristiriidat, on ulottanut niihinkin tieteellisen analyysin ja on tullut kaikissa kohdissa johtopäätöksiin, jotka eroavat perinpohjin Sismondin johtopäätöksistä ja johtavat sen vuoksi aivan vastakkaisiin katsantokantoihin kapitalismin suhteen.

* Epäilemme vähän, kunpa hra N. —on ei pitäisi näitä „sitaatteja” taikakaluna, joka suojaaa häntä kaikelta arvostelulta? Muutoin on vaikea käsittää sitä seikkaa, että hra N. —on, saatuaan herroilta Struvelta ja Tugan-Baranovskilta tietää, että hänen oppiaan rinnastetaan Sismondin oppirakennelmiin, „siteerasi” eräässä „*Russkoje Bogatstvossa*” julkaistuista kirjoituksistaan (v. 1894, № 6, s. 88) uuden teorian edustajan lausuntoa, jossa tämä luonnehti Sismondin kuuluvan pikkuporvarillisiin taantumismiehiin ja utopisteihin. Hän on kai syvästi vakuuttunut siitä, että tuollaisella „sitaatilla” hän „kumosi” oman persoonansa rinnastamisen Sismondiin.

„Poliittisen taloustieteen eräiden määritelmien arvostelussa” („Zur Kritik”⁴⁷. Venäjänk. käännös, Moskova, 1896) on Sismondin yleinen merkitys tieteen historiassa luonnehdittu näin:

„Sismondi on jo vapautunut siitä Boisguillebertin käsityksestä, että raha väärentää työn, joka on vaihtoarvon lähde, mutta hän hyökkäilee suuren teollisuuspääoman kimppuun aivan samoin kuin Boisguillebert hyökkäili rahaa vastaan” (s. 36).

Tekijä haluaa sanoa: samoin kuin Boisguillebert piti pinnallisesti tavaravaihtoa luonnollisena järjestelmänä nouden vastustamaan rahaa, jota hän piti „vieraana aineksena” (s. 30, *ibid.*), niin Sismondikin piti pientuotantoa luonnollisena järjestelmänä nouden suurpääomaa vastaan, jota hän piti vieraana aineksena. Boisguillebert ei käsittänyt rahan erottamatonta ja luonnollista yhteyttä tavaravaihtoon, hän ei ymmärtänyt, että hän asettaa vastakkain toisilleen vieraina aineksina „porvarillisen työn” kaksi muotoa (*ibid.*, 30—31). Sismondi ei käsittänyt suurpääoman erottamatonta ja luonnollista yhteyttä itsenäiseen pientuotantoon, hän ei käsittänyt sitä, että ne ovat tavaratalouden kaksi muotoa. Boisguillebert, „kapinoiden porvarillista työtä vastaan sen yhdessä muodossa”, „utopiaan langeten korottaa sen apoteosiin saakka toisessa muodossa” (*ibid.*). Sismondi, kapinoiden suurpääomaa, s.o. tavarataloutta vastaan yhdessä muodossa, juuri sen kehittyneimmässä muodossa, korotti utopiaan langeten apoteosiksi pientuottajan (erikoisesti talonpoikaiston), s.o. tavaratalouden sen toisessa, mutta itumuodossa.

„Kun poliittinen taloustiede”, jatkaa „Arvostelun” kirjoittaja, „vetää Ricardon ominaisuudessa säälimättä viimeisen johtopäätöksensä ja tulee siten päätökseen, niin Sismondi täydentää tuota tulosta edustaen itsessään sen epäilyksiä” (s. 36).

Täten siis „Arvostelun” kirjoittaja rajoittaa Sismondin merkityksen siihen, että hän *esitti kysymyksen* kapitalismin ristiriidoista ja siten asetti tehtävän myöhemmälle analyysille. Kaikki Sismondin itsenäiset katsomukset, hän kun halusi myöskin *vastata* tähän kysymykseen, siteerattu kirjoittaja katsoo epätieteellisiksi, pinnallisiksi ja hänen taantumuksellista pikkuporvarillista katsantokantaansa

kuvastaviksi (kts. edellä esitettyjä lausuntoja ja erästä lausuntoa alempana, Efrusin „sitaatin” yhteydessä).

Vertailllessamme Sismondin oppirakennelmaa narodnikkilaisuuteen me näemme melkein kaikissa kohdissa (paitsi Ricardon korkoteorian kieltämistä ja malthusianistisia opetuksia talonpojille) hämmästyttävän yhtäläisyyden, jopa toisinaan aina sanontatapojen samanlaisuuteen saakka. Narodnikki-taloustieteilijät ovat täydellisesti Sismondin kannalla. Me tulemme vieläkin vakuuttuneemmiksi siitä alempana, kun siirrymme teoriasta tarkastelemaan Sismondin katsomuksia käytännöllisiin kysymyksiin nähden.

Vihdoin, mitä Efrusiin tulee, niin hän ei antanut yhdessäkään kohdassa oikeaa arviota Sismondista. Osoittaessaan Sismondin korostavan kapitalismin ristiriitoja ja tuomitsevan ne, Efrusi ei ymmärtänyt lainkaan sitä, miten jyrkästi hänen teoriansa eroaa tieteellisen materialismin teoriasta eikä sitä, miten täysin vastakkaisia ovat romanttinen ja tieteellinen katsantokanta kapitalismiin nähden. Narodnikin myötätunto romanttikkoa kohtaan, heidän liikuttava yksimielisyytensä on estänyt „Russkoje Bogatstvossa” julkaisujen kirjoitusten tekijää luonnehtimasta oikein tätä romantismin klassillista edustajaa taloustieteessä.

Me esitimme juuri sellaisen lausunnon Sismondista, että „hän edusti itsessään” klassillisen taloustieteen „epäilyksiä”.

Mutta Sismondi ei ajatellutkaan rajoittua sellaiseen osaan (joka antaa hänelle kunniakkaan sijan taloustieteilijäin joukossa). Kuten olemme nähneet, hän yritti ratkaista epäilykset ja teki sen kerrassaan epäonnistuneesti. Enemminkin, hän syytti klassikkoja ja heidän tiedettään, mutta ei siitä, että se pysähtyi ristiriitojen analysoimisen edessä, vaan siitä, että se muka seurasi väärää menetelmiä. „Vanha tiede ei opeta meitä ymmärtämään eikä ehkäisemään” uusia onnettomuuksia (I, XV), sanoo Sismondi kirjansa toisen painoksen alkulauseessa, eikä selitä tätä tosiasiaa sillä, että tämän tieteen tekemä analyysi on epätäydellinen ja epäjohtonmukainen, vaan sillä, että se on muka „mennyt abstraktioihin” (I, 55: A. Smithin uudet oppilaat Englannissa ovat heittäytyneet (se sont jetés) abstraktioihin unohtaen „ihmisen”) — ja „kulkee väärää tietä” (II, 448). Minkälaisia sitten ovat ne Sismondin syytökset klassikoita kohtaan, jotka sallivat hänen tehdä tällaisen johtopäätöksen?

„Taloustieteilijät, kaikkein kuuluisimmat, ovat kiinnittäneet liian vähän huomiota kulutukseen ja menekkiin” (I, 124).

Tätä syytöstä on Sismondin ajoista lähtien toistettu lukemattomia kertoja. Pidettiin tarpeellisena erottaa „kulutus” „tuotannosta” erikoiseksi tieteen osaksi; sanottiin, että tuotanto riippuu luonnollisista laeista, kun kulutuksen taas määrää ihmisten tahdosta riippuva jako j.n.e., j.n.e. Meidän narodnikkimme, kuten tunnettua, pysyttelevät samojen aatteiden kannalla, asettaen etusijalle jaon*.

Mikä ajatus on tuossa syytöksessä? Se perustuu vain itse poliittisen taloustieteen tutkimusaiheen äärimmäisen epäiteelliseen ymmärtämiseen. Sen tutkimuskohteena ei ole lainkaan „aineellisten arvojen tuotanto”, kuten usein sanotaan (se on teknologian tutkimuskohde), vaan ihmisten yhteiskunnalliset suhteet tuotannossa. Vain silloin, kun „tuotanto” käsitetään tuossa ensimmäisessä mielessä, voidaankin „jako” erottaa siitä erilliseksi alaksi ja silloin tuotantoa koskevassa „osassa” yhteiskunnallisen talouden historiallisesti määrättyjen muotojen kategorioiden asemesta esiintyy yleensä työprosessiin kuuluvia kategorioita: tavallisesti nämä tällaiset sisällöttömät typeryydet palvelevat sitten vain historiallisten ja yhteiskunnallisten olojen hämäämistä. (Esimerkkinä vaikkapa käsitys pääomasta.) Jos sen sijaan tulemme johdonmukaisesti tarkastelemaan „tuotantoa” ihmisten yhteiskunnallisina suhteina tuotannossa, niin silloin sekä „jako” että „kulutus” menettävät kaiken itsenäisen merkityksensä. Koska on selvitetty suhteet tuotannossa, niin *siten on samalla* tullut selville eri luokille tuleva osa tuotteesta, ja siis myöskin „jako” ja „kulutus”. Ja päinvastoin,

* On itsestään selvää, että myöskään Efrusi ei jättänyt käyttämättä tilaisuutta kehaistakseen Sismondia siitäkin. „Sismondin opissa eivät ole niinkään tärkeitä”, saamme lukea „*Ruskoje Bogatstvo*” № 8, s. 56, „hänen esittämänsä erilliset erikoistoinenpiteet kuin se yleinen henki, jonka läpätunkemaa on koko hänen järjestelmänsä. Vastoin klassillista koulukuntaa hän asettaa erittäin voimakkaasti esiin jaon edut eikä tuotannon etuja”. Vaikkakin Efrusi „vetosi” toistamiseen „uusimpiin” taloustieteilijöihin, hän ei ymmärtänyt lainkaan heidän oppiaan ja jatkaa puuhailuaan tuon sentimentaalisen humpuukin parissa, jolle on kuvaavaa kapitalismin primitiivinen arvostelu. Meidän narodnikkimme yrittää tässäkin pelastautua sillä, että vertaa Sismondia „moniin historiallisen koulukunnan huomattaviin edustajiin”; osoittautuu, että „Sismondi meni pitemmälle” (ibid.), ja Efrusia se tyydyttää täydellisesti! „Meni pitemmälle” kuin saksalaiset professorit — mitä muuta te vielä haluatte? Kaikkien narodnikkien tapaan Efrusi pyrki siirtämään painopisteen siihen, että Sismondi arvosteli kapitalismia. Siitä, että on monenlaista kapitalismin arvostelua, että kapitalismia voidaan arvostella sekä sentimentaaliselta että tieteelliseltä kannalta, siitä ei „*Ruskoje Bogatstvo*” taloustieteilijällä näy olevan käsitystä.

jos ei tuotantosuhteita ole otettu selville (esimerkiksi kun ei ymmärretä koko yhteiskunnallisen pääoman tuotantoprosessia kokonaisuudessaan), niin kaikenlaiset järkeilyt kulutuksesta ja jaosta muodostuvat typeryydeksi taikka viattomiksi romanttisiksi toivomuksiksi. Sismondi on tuollaisten ajatusten kantaisä. Rodbertus niin ikään puhui paljon „kansallisen tuotteen jaosta”, Efrusin „uusimmat” auktoriteetit ovat luoneet jopa erikoisia „koulukuntiakin”, joiden eräänä periaatteena on ollut erikoinen huomio jakoon*. Ja kaikki nämä „jaon” ja „kulutuksen” teoreetikot eivät kyenneet ratkaisemaan edes peruskysymystä yhteiskunnallisen pääoman ja yhteiskunnallisen tulon välisestä erosta, kaikki he harhailivat edelleenkin niissä ristiriidoissa, joiden edessä A. Smith pysähtyi**. — Tämän probleemin ratkaisu onnistui vain taloustieteilijälle, joka ei koskaan erottanut jakoa itsenäiseksi alaksi, joka protestoi mitä tarmokkaimmalla tavalla „vulgäärisiä” järkeilyjä vastaan „jaosta” (vertaa Marxin huomautuksia Gothan ohjelmaan, joita P. Struve on siteerannut „Kriittisissä huomautuksissa”, s. 129, IV luvun motto)⁴⁸. Eikä siinä kaikki. Itse probleemin ratkaisu oli yhteiskunnallisen pääoman *uusintamisen* analyysissä. Tekijä ei edes asettanutkaan erikoista kysymystä kulutuksesta eikä jaosta; mutta molemmat kävivät aivan itsestään selviksi sen jälkeen, kun *tuotannon* analyysi oli viety loppuun saakka.

„Kapitalistisen tuotantotavan tieteellinen analyysi osoittaa, että... jaon ehdot, jotka itse olemukseltaan ovat yhtäläisiä tuotantoehtojen kanssa, ovat näiden viimeksimainittujen nurja puoli, joten molemmilla on yhtäläisesti sama historiallisesti ohimenevä luonne”. „Työpalkka edellyttää palkkatyötä, voitto — pääomaa. Nämä jaon määrätyt muodot edellyttävät siis tuotannon ehtojen määrättyjä yhteiskun-

* Ingram asettaa Sismondin aivan oikein lähelle „kateederisocialisteja” („Politiittisen taloustieteen historiassa”, s. 212. Moskova, 1891) sanoen näivisti: „Me olemme jo (1) yhtyneet Sismondin käsitykseen valtiosta sellaisena voimana, jonka on pidettävä huolta... yhteiskunnallisen yhdistymisen tuottaman hyvän levittämisestä ja uusimman edistuksen ulottamisesta mahdollisuuksien mukaan yhteiskunnan kaikkiin luokkiin (215). Protektionismia koskevassa esmerkissä olemme jo nähneet, miten syvällisiä nämä Sismondin „katsomukset” oikein ovat.

** Kts. esim. R. Meyerin kirjoitusta „Tulo” käsikirjassa „Handw. der St.” (venäjänkielinen käännös julkaistu kokoelmassa „Teollisuus”), jossa esitetään koko se avuton sekavuus, mitä on „uusimpien” saksalaisten professorien järkeilyissä tästä aiheesta. Omituista on, että R. Meyer, nojautuessaan suoraan Ad. Smithiin ja esittäessään kirjallisuushakemistossa lähtienä *juuri ne luout* „Pääoman” II osasta, joissa Smithin katsomukset kumotaan täydellisesti, ei mainitse siitä mitään tekstissä.

nallisia piirteitä (Charaktere) ja määrättyjä yhteiskunnallisia suhteita tuotantoon osallistuvien välillä. Määrätty jakosuhte ilmentää siis vain historiallisesti määrättyä tuotantosuhdetta"... „Jokainen jakomuoto katoaa yhdessä määrätyn tuotantomuodon kanssa, jota se vastaa ja josta se johtuu”.

„Se katsomus, joka tarkastelee historiallisesti vain jakosuhteita, mutta ei tuotantosuhteita, on yhtäältä vain porvarillisen taloustieteen vasta syntyvän, vielä arkailevan (epäjohdonmukaisen, befangen) arvostelun katsomuksia. Toisaalta se perustuu siihen, että yhteiskunnallinen tuotantoprosessi on sekotettu ja samaistettu siihen tavalliseen työprosessiin, joka on suoritettava keinoitekoisesti eristetyn ihmisenkin ilman minkäänlaista yhteiskunnan apua. Koska työprosessi on vain ihmisen ja luonnon välinen prosessi, niin sen yksinkertaiset ainekset jäävät samanlaisiksi kehityksen kaikissa yhteiskunnallisissa muodoissa. Mutta tämän prosessin jokainen määrätty historiallinen muoto kehittää edelleen sen aineellisia perustoja ja yhteiskunnallisia muotoja” („Pääoma”, III osa, 2, saksankielisen originaalin sivut 415, 419 ja 420⁴⁹).

Sismondia ei luonnistanut sen paremmin toisenlaisissaakaan hyökkäilyissään klassikkoja vastaan, joille on annettu vieläkin enemmän sijaa hänen „Nouveaux Principes”-teoksessaan. „A. Smithin uudet oppilaat Englannissa ovat heittäytyneet abstraktioihin unohtaen ihmisen”... (I, 55). Ricardolle „rikkaus on kaikki kaikessa, ihmiset eivät mitään” (II, 331). „He (vapaakauppaa puolustavat taloustieteilijät) uhraavat usein ihmiset ja realiset edut abstraktiselle teorialle” (II, 457) j.n.e.

Miten vanhoja ovatkaan nuo hyökkäilyt, ja samalla miten uusia! Tarkoitin niiden uusimista narodnikkien taholta, jotka ovat nostaneet sellaisen metelin sen johdosta, että Venäjän kapitalistinen kehitys tunnustetaan avoimesti sen oikeaksi, todelliseksi ja kiertämättömäksi kehitykseksi. Eikö se olekin samaa, mitä he ovat toistaneet eri tapaan huutaessaan „rahavallan puolustelusta”, „sosiali-porvarillisuudesta” j.n.e.? Ja heihin sopii *vieläkin suuremmalla syyllä* kuin Sismondiiin huomautus, joka on tehty yleensä sentimentaalisen kapitalismin arvostelusta: Man schreie nicht zu sehr über den Zynismus! Der Zynismus liegt in der Sache, nicht in den Worten, welche die Sache bezeichnen!

Älkää huutako kovasti kyynillisyydestä! Kyynillisyyks on itsessään todellisuudessa eikä niissä sanoissa, joilla todellisuutta kuvataan!

„Vieläkin suuremmalla syyllä” — sanomme me. Tämä sen vuoksi, että länsieurooppalaisilla romantikoilla ei ollut edessään kapitalismin ristiriitojen tieteellistä analyysiä, että he ensi kerran osoittivat nämä ristiriidat, että he ruoskivat (tosin „surkeilla sanoilla”) niitä, jotka *eivät nähneet* näitä ristiriitoja.

Sismondi kävi Ricardon kimppuun siitä, että tämä teki armottomalla avomielisyydellä kaikki johtopäätökset havainnoistaan porvarillisesta yhteiskunnasta ja sen tutkimisesta: hän määritteli avoimesti sen, että on olemassa tuotantoa tuotannon vuoksi, että työvoima on muuttunut tavaraksi, jota käsitellään samoin kuin kaikkea muutakin tavaraa, — sekä sen, että „yhteiskunnalle” on tärkeää vain puhdas tulo, s.o. vain voiton määrä *. Mutta Ricardo puhui silkkaa totta: *todellisuudessa kaikki on juuri niin*. Jos tämä totuus tuntui Sismondista „alhaiselta totuudelta”, niin tämän alhaisuuden syitä hänen ei olisi pitänyt etsiä lainkaan Ricardon teoriasta eikä hyökkäillä lainkaan „abstraktioiden” kimppuun; hänen huudahduksensa Ricardoa vastaan kuuluvat kokonaan „meitä ylentävän petoksen” alaan.

Entä meidän nykyaikaiset romantikkomme? Aikovatko he kieltää sen, että „rahan valta” on todellista? Aikovatko he kieltää sen, että tämä valta on kaikkivoipaa ei ainoastaan teollisuusväestön keskuudessa, vaan myöskin maalaisväestön keskuudessa, miten „yhteisöllisessä”, miten etäisessä syrjäkylässä tahansa? Aikovatko he kieltää tämän *tosiasian*

* Efrusi esimerkiksi toistaa vakavan näköisenä Sismondin sentimentaalisia fraaseja siitä, että liikkeenharjoittajan puhtaan tulon lisääntyminen ei merkitse voittoa kansantaloudelle j.n.e., moittien häntä vain siitä, että hän „ei vielä aivan selvästi” „tajunnut” sitä (s. 43, № 8).

Lienee paikallaan verrata tähän kapitalismin tieteellisen analyysin antamia tuloksia:

Yhteiskunnan kokonaistulo (Roheinkommen) muodostuu työpalkasta + voitosta + korosta. Puhdas tulo (Reineinkommen) on lisäarvoa.

„Jos otamme koko yhteiskunnan tulon, niin kansallistulon muodostavat työpalkka, ynnä voitto, ynnä korko, s.o. se muodostuu kokonaistulosta. Kuitenkin tällainen käsitys on vain abstraktio siinä suhteessa, että kapitalistisen tuotannon pohjalla koko yhteiskunta asettuu kapitalistiselle katsantokannalle ja pitää puhtaana tulona vain sitä tuloa, minkä voitto ja korko muodostavat” (III, 2, 375—376) ⁵⁰.

Täten tekijä siis yhtyy täydellisesti Ricardoon ja siihen, miten hän määrittellee „yhteiskunnan” „puhtaan tulon”, siihen samaiseen määritelmään, joka aiheutti Sismondin „kuuluisan vastaväitteen” („*Russkoje Bogatstvo*” № 8, s. 44): „Kuinka? Rikkausko kaikki kaikessa, mutta ihmiset — ei mitään?” (II, 331). Niin se tietysti on nykyisessä yhteiskunnassa.

välttämättömän yhteyden tavaratalouteen? He eivät ole yrittäneetkään epäillä sitä. He koettavat vain olla puhumatta siitä. He pelkäävät nimittää asioita niiden omalla nimellään.

Ja me ymmärrämme hyvin heidän pelkonsa: todellisuuden avoin tunnustaminen veisi kaiken pohjan sentimentaaliselta (narodnikkilaiselta) kapitalismin arvostelulta. Ei ole ihme, että he ryntäävät sellaisella kiihkolla taisteluun ehtimättä edes kiilloittaa ruostunutta romantismin asetta. Ei ole ihme, että he eivät välitä keinoista ja tahtovat vihamielisyyden *sentimentaalista* arvostelua kohtaan esittää yleensä arvostelun vihaamiseksi. Hehän taistelevat olemassaolonsa oikeudesta.

Sismondi yritti korottaa oman sentimentaalisen arvostelunsa jopa *yhteiskuntatieteen erikoiseksi metodiksikin*. Me näimme jo, että hän ei moittinut Ricardoa siitä, että tämän objektiivinen analyysi pysähtyi kapitalismin ristiriitojen eteen (siihen moitteeseen olisi ollut aihetta), vaan juuri siitä, että se on *objektiivinen* analyysi. Sismondi sanoi, että Ricardo „unohtaa ihmisen”. „Nouveaux Principes”-teoksen toisen painoksen esipuheessa tapaamme tällaisen tiradin:

„Pidän välttämättömänä protestoida tavallisia, niin usein kevytmielisiä, niin usein vääriä menetelmiä vastaan yhteiskuntatieteitä koskevien teosten pohtimisessa. Niiden ratkaisutavana oleva probleemi on verraftomasti mutkallisempi kuin kaikki luonnontieteiden probleemit: samalla tämä probleemi vetoaa sydämeen aivan yhtä paljon kuin järkeenkin” (I, XVI). Miten tuttuja venäläiselle lukijalle ovatkaan nämä ajatukset luonnontieteellisten ja yhteiskunnallisten tieteiden vastakohtaisuudesta ja siitä, että viimeksimainitut vetoavat „sydämeen”!*. Sismondi esittää tässä ne samat ajatukset,

* „Poliittinen taloustiede ei ole yksinkertaista laskelmoivaa tiedettä (n'est pas une science de calcul), vaan se on moraalitiede... Se johtaa päämäärään vasta silloin, kun on otettu huomioon ihmisten tunteet, tarpeet ja intohimot” (I, 313). Nämä tunteelliset fraasit, joita Sismondi, samoin kuin venäläiset subjektiivisen koulukunnan sosiologitkin aivan samanlaisissa huudahduksissaan, pitää usuna käsityksinä yhteiskuntatieteestä, osoittavat todellisuudessa, miten lapsellisen primitiivisessä tilassa porvariston arvostelu vielä oli. Eikö ristiriitojen tieteellinen analyysi, pysyen ankarasti objektiivisena „laskelmoimisena”, anna nimenomaan lujaa pohjaa „tunteiden, tarpeiden ja intohimojen” ymmärtämiseksi, eikä yleensä „ihmisten”, tuon abstraktion, jonka sekä romantikko että narodnikki täyttävät spesifiikkisesti pikkuporvarillisella sisällöllä,—vaan määrättyihin luokkiin kuuluvien ihmisten intohimojen ymmärtämiseksi? Mutta asia on niin, että Sismondi ei pystynyt teoreettisesti kumoamaan taloustieteilijöitä ja siksi hän rajoittui sentimentaalisiin fraaseihin. „Utopistisen diletantismin on pakko tehdä teoreettisia myönnytyksiä jokaiselle enemmän tai vähemmän oppineelle porvarillisen järjestelmän puolustajalle. Lieventääkseen itsessään syntyvää oman voimattomuutensa

joiden oli suotu tulla muutamien vuosikymmenien kuluttua „uudelleen keksityiksi” etäisessä itä-Euroopassa „venäläisen sosiologien koulukunnan” toimesta ja esiintyä erikoisena „subjektiivisena metodina sosiologiassa”... Sismondi vetoaa tietysti,— kuten meidän kotimaiset sosiologimmekin,— „sydämeen aivan yhtä paljon kuin järkeenkin” *. Mutta me olemme jo nähneet, miten kaikissa tärkeimmissä probleemeissa pikkuporvarin „sydän” on saanut voiton taloustieteilijä-teoreetikon „järjestä”.

POSTSKRIPTUMI **

Sen, miten oikeaan osuva on tässä annettu arvio sentimentaalista Sismondista tieteellis-„objektiiviseen” Ricardon verrattuna, vahvistaa täydellisesti Marxin lausunto „Lisäarvoteorian” toisessa osassa, joka ilmestyi vuonna 1905 („Theorien über den Mehrwert”, II. B., I. Th., S. 304 u. ff. „Bemerkungen über die Geschichte der Entdeckung des sogenannten Ricardoschen Gesetzes”) ***. Asettaen Malthusin, tämän surkean plagiaattorin, omistavien lahjotun asiamehen ja julkean sykofantin, tieteen miehen Ricardon vastakohtaksi, Marx sanoo:

„Ricardo pitää kapitalistista tuotantotapaa edullisimpana tuotannolle yleensä, edullisimpana rikkauden luomiseksi, ja Ricardo on aivan oikeassa oman aikakautensa oloissa. Hän haluaa *tuotantoa tuotannon vuoksi*, ja hän on oikeassa. Kun sitä vastaan väitetään, kuten Ricardon sentimentaaliset vastustajat tekivät, viittaamalla siihen, että eihän tuotanto sellaisenaan voi olla itsetarkoitus, niin se merkitsee sen unohtamista, että tuotanto tuotannon vuoksi ei ole mitään muuta kuin ihmiskunnan tuotantovoimien kehittämistä, s.o. *ihmissuvun rikkauksien kehittämistä itsetarkoituksena*. Jos tämän tarkoituksiperän vastakohtaksi asetetaan yksilöiden hyvinvointi, niinkuin Sismondi teki, niin se merkitsee sen väittämistä, että koko ihmissuvun kehitystä pitää *jarruttaa* eri yksilöiden hyvinvoinnin turvaamiseksi, että ei siis saa

tuntoa utopisti lohduttaa itseään moittimalla vastustajiaan objektiivisuudesta: olettakaamme, muka, että te olette oppineempia kuin minä, mutta minä sen sijaan olen hyväsydämisempi” (*Bellov*, s. 43)⁶¹.

* Ikään kuin luonnontieteistä johtuvat „probleemit” eivät vetoaisikaan „sydämeen”?!.

** — Postskriptumi on kirjoitettu vuoden 1908 painokseen. *Toim.*

*** — „Lisäarvoteorioita”, II osa, I nide, s. 304 ja sitä seuraavat. „Huomautuksia niin sanotun Ricardon lain löytämisen historiasta”⁶². *Toim.*

esimerkiksi käydä mitään sota, koska sota johtaa yksityisten ihmisten tuhoutumiseen. Sismondi on oikeassa vain niitä taloustieteilijöitä vastaan, jotka *hämäävät* tämän antagonismin, kieltävät sen” (S. 309). Ricardolla on omalta kannaltaan täysi oikeus rinnastaa proletaareja koneisiin, tavaroihin kapitalistisessa tuotannossa. „Es ist dieses stoisch, objektiv, wissenschaftlich”, „tämä on stoalaisuutta, tämä on objektiivista, tämä on tieteellistä” (S. 313). On selvää, että tämä arvio koskee vain määrättyä aikakautta, aivan XIX vuosisadan alkua.

II LUKU

KAPITALISMIN ARVOSTELUN LUONNE ROMANTIKOILLA

Me olemme jo käsitelleet riittävästi Sismondin „järkeä”. Katsokaamme nyt lähemmin hänen „sydäntään”. Koetkaamme koota yhteen kaikki lausunnot hänen *katsantokannastaan* (jota olemme tähän saakka tutkineet vain aineksena, joka koskee teoreettisia kysymyksiä), hänen *suhteestaan* kapitalismiin, hänen yhteiskunnallisista sympatioistaan, siitä, miten hän käsitti sen aikakauden „yhteiskunnallis-poliittiset” tehtävät, jonka aikalainen hän oli.

I

KAPITALISMIN SENTIMENTAALINEN ARVOSTELU

Erikoispiirteenä sille aikakaudelle, jolloin Sismondi kirjoitteli, oli *vaihdon* nopea kehitys (rahatalouden kehitys — nykyisen terminologian mukaan), joka ilmeni erikoisen selvästi sen jälkeen, kun Ranskan vallankumous oli hävittänyt feodalismia jätteet. Sismondi tuomitsi empimättä tämän kehityksen ja vaihdon voimistumisen, hyökkäili „kohtalokkaan kilpailun” kimppuun kehoittaen „hallitusta suojelemaan väestöä kilpailun seurauksilta” (ch. VIII, l. VII) j.n.e. „Nopeat vaihdot turmelevat kansan hyviä tapoja. Ainaiset huolet edullisesta myynnistä eivät voi olla aiheuttamatta kiusausta pyytää korkeita hintoja ja harjoittaa petosta, ja mitä tukalampaa on tulla toimeen sen, joka elää ainaisten vaihtojen varassa, sitä enemmän hän tuntee kiusausta petoksen käyttämiseen” (I, 169). Noin pitkälle menevää naiiviutta tarvittiin, jotta voitiin hyökätä raha-

talouden kimppuun siten, kuin meidän narodnikkimme hyökkäävät! „...Kaupallinen rikkaus on tärkeysarvoltaan vain toinen talousjärjestelmässä; ja territoriaalirikkauden (territoriaale — maa-), joka antaa toimeentulon, tulee kasvaa ensimmäiseksi. Koko tämän kaupalla elävän määrällisesti lukuisan luokan on saatava osa maan antimista vasta sitten, kun nämä tuotteet ovat olemassa; sen (tämän luokan) pitää kasvaa vain sikäli, mikäli nämä tuotteetkin lisääntyvät” (I, 322—323). Onko hra N. —on, joka kokonaisin sivumäärin vuodattelee valituksia sen johdosta, että kaupan ja teollisuuden kasvu sivuuttaa maanviljelyksen kehityksen, onko hän mennyt askeltakaan eteenpäin tuosta patriarkaalisesta romantikosta? Nämä romantikon ja narodnikin valitukset todistavat vain sitä, *ettei ymmärretä* lainkaan kapitalistista taloutta. *Voiko* sellaista kapitalismia olla olemassa, jonka vallitessa kaupan ja teollisuuden kehitys ei sivuuttaisi maanviljelystä? Sillä kapitalismin kasvuhan on tavaratalouden kasvua, *toisin sanoen* yhteiskunnallisen työnjaon kasvua, joka *irroittaa* maanviljelyksestä raaka-aineen muokkauksen alat toisen toisensa jälkeen, jotka alunperin liittyivät raaka-aineen hankinnan, sen muokkauksen ja kulutuksen kanssa *yhdeksi* luontaistaloudeksi. Sen tähden kapitalismi merkitsee *kaikkialla ja aina* kaupan ja teollisuuden *nopeampaa* kehitystä maanviljelykseen verraten, kauppa- ja teollisuusväestön *nopeampaa* lisääntymistä, kaupan ja teollisuuden *suurempaa* ominaispainoa ja merkitystä yhteiskunnallisen talouden yleisessä järjestelmässä*. Muuten *ei voi ollakaan*. Ja toistaessaan moisia valituksia hra N. —on todistaa siten yhä uudelleen ja uudelleen sen, että hän ei ole mennyt taloustieteellisissä katsomuksissaan pintapuolista sentimentaalista romantismia pitemmälle. „Tämä epäviisas likeyritteliäisyyden henki (esprit d'entreprise), tämä kaikkinaisten kauppatoimien liikarunsaus, mikä aiheuttaa Amerikassa niin paljon vararikkoja, saa epäilemättä kiittää olemassaolostaan pankkien lukumäärän lisääntymistä ja sitä helpoutta, millä pettävä luotto asettuu realisen omaisuuden tilalle” (fortune réelle) (II, 111) j.n.e. ihan loppumattomiin. Minkä nimessä Sismondi sitten hyökkäili rahataloutta (ja

* Maanviljelys jää kapitalistisen kehityksen oloissa aina ja kaikkialla jälkeeseen kaupasta ja teollisuudesta, se on aina näille allistettu ja nämä riistävät sitä, ne *vetävät* aina vasta myöhemmin senkin kapitalistisen tuotannon uomaan.

kapitalismia) vastaan? Mitä hän asettaa sen vastapainoksi? Itsenäisen pientuotannon, talonpoikain luontaistalouden maaseudulla ja käsityötuotannon kaupungissa. Hän sanoo tuosta ensiksimmäisestä luvusta „Patriarkaalisesta maataloudesta” (ch. III, l. III, „De l'exploitation patriarcale” — patriarkaalisesta maankäytöstä. 3. kirja käsittelee „territoriaalista” eli maarikkautta):

„Ensimmäiset maanomistajat olivat itse kyntäjiä, he suorittivat kaikki peltotyöt lastensa ja palvelijoihensa työllä. Ei yksikään yhteiskunnallinen organisaatio* takaa kansakunnan suurilukuisimmalle luokalle suurempaa onnea ja suu-rempia hyveitä, suurempaa vaurautta (opulence) kaikille, suurempaa kestävyyttä yhteiskuntajärjestykselle... Niissä maissa, missä maanviljelijä on itse omistaja (ou le fermier est propriétaire) ja missä tuotteet kuuluvat kokonaan (sans partage) niille samoille ihmisille, jotka ovat tehneet kaiken työn, s.o. maissa, joiden maataloutta me nimitämme patriarkaaliseksi, — me näemme joka askeleella jälkiä maanviljelijän rakkaudesta kotiinsa, jossa hän asuu, ja maahan, jota hän viljelee... Itse työ on hänelle nautintoa... Niissä onnellisissa maissa, joissa maanviljelys on patriarkaalista, jokaisen peltopalstan erikoiset luonnonominaisuudet tutkitaan ja nämä tiedot siirtyvät isältä pojalle... Rikkaampien ihmisten johtama farmarien suurtalous kohoaa ehkä ennakkoluulojen ja piintyneisyyden yläpuolelle. Mutta tiedot (l'intelligence, t.s. maatalousalan tiedot) eivät pääse sille saakka, joka tekee itse työtä, ja niitä sovelletaan huonommin... Patriarkaalinen talous parantaa kansakunnan tämän niin suurilukuisen osan tapoja ja luonnetta, jonka osan tehtävänä kaikki maataloustyöt ovat. Omaisuus luo järjestyksen ja säästävyyden tottumuksia, vakinainen varallisuus hävittää pois taipumuksen mässäilemiseen (gourmandise) ja juopotteluun... Joutuen harjoittamaan vaihtoa melkein yksinomaan vain luonnon kanssa hänellä (maanviljelijällä) on vähemmän kuin kellään muulla teollisuustyöläisellä

* Huomatkaa, että Sismondi — prikulleen samoin kuin meidän narodnikkimekin, — muuttaa talonpoikain itsenäisen talouden heti „yhteiskuntaorganisaatioksi”. Ilmeistä vääristelyä. Mikä sitten sitoo yhteen näitä eri paikkakuntien talonpoikia? Juuri yhteiskunnallinen työnjako ja tavaratalous, jotka ovat tulleet feodaalisten sitaiden tilalle. Heti tuntuu yhden jäsenen nostaminen utopia-asemaan tavaratalouden järjestelmässä ja se, ettei ymmärretä muita jäseniä. Verratkaa hra N. — onin teosta, s. 322: „Teollisuuden muoto, joka perustuu siihen, että talonpoikaisto omistaa tuotantovälineet”. Hra N. — on ei edes aavista sitä, että tämä muoto, jolloin tuotantovälineet kuuluvat talonpoikaistolle, on — sekä historiallisesti että loogillisesti — juuri kapitalistisen tuotannon lähtökohtana!

tahansa aihetta olla luottamatta ihmisiin ja päästää epärehellisuuden asetta liikkeelle heitä vastaan” (I, 165—170). „Ensimmäiset farmarit olivat tavallisia kyntäjiä; he tekivät omin käsin suurimman osan maanviljelystöistä; he pitivät yrityksiään omien perheittensä voimien puitteissa... He eivät lakanneet olemasta talonpoikia: he käyvät itse sahran kurjessa (tiennent eux-mêmes les cornes de leur charrue); itse hoitavat karjaa sekä pellolla että tallissa; elävät raittiissa ilmassa tottuen tekemään yhtä mittaa työtä ja syömään vaatimatonta ruokaa, mitkä seikat tekevät vahvoja kansalaisia ja kunnan sotilaita *. He eivät juuri koskaan käytä kanssaan työssä päiväläisiä, vaan ainoastaan palvelusväkeä (des domestiques), jonka he aina valitsevat vertaisensa joukosta ja kohtelevat vertaisena, jonka kanssa syövät samassa pöydässä, juovat samaa viiniä, pukeutuvat samanlaisiin vaatteisiin. Näin siis maanviljelijät palvelusväkineen muodostavat yhden talonpoikain luokan, ja näitä talonpoikia innoittavat samat tunteet, he jakavat keskenään samat nautinnot, ovat samojen vaikutusten alaisia ja samanlaiset siteet sitovat heitä isänmaahan” (I, 221).

Siinä teillä on se paljonpuhuttu „kansantuotanto”! Ja älköön väitettäkö, ettei Sismondi muka ymmärrä tuottajain yhteenliittämisen välttämättömyyttä: hän sanoo suoraan (kts. alempana), että „hän aivan samoin (kuin Fourier, Owen, Thompson, Muiron) haluaa assosiatiota” (II, 365). Älköön väitettäkö, että hän on nimenomaan *omistuksen* kannalla: päinvastoin, hänellä on painopisteenä pikkutalous (vrt. II, 355), eikä pienomistus. On ymmärrettävää, että tämä pienen talonpoikaistalouden ihannoiminen saa muissa historiallisissa ja elinoloissa oivallisen muodon. Mutta sekä romantismi että narodnikkilaisuus jumaloivat juuri talonpoikaista pikkutaloutta — siitä ei ole epäilystä.

Aivan samoin Sismondi idealisoi myöskin primitiivistä käsityötä ja ammattikuntia.

„Kyläsuutari, joka on samalla sekä kauppias, tehtailija että työntekijä, ei tee yhtään saapasparia ilman tilausta” (II, 262), silloin kun kapitalistinen manufaktuuri, tuntematta kysyntää, voi kärsiä vararikon. „Sekä teoreettiselta että tosiasialliselta kannalta on epäilemätöntä, että ammatti-

* Verratkaa, lukija, näihin imeliin isoäidin tarinoihin sitä XIX vuosisadan lopun „etumaisinta” publisistia, jota hra Struve lainailee „Kriittisissä huomautuksissaan”, s. 17²².

kuntien (corps de métier) muodostuminen ehkäisi ja sen oli ehkäistävä liikaväestön muodostumista. Samaten on epäilemätöntä, että tällaista väestöä on nykyään olemassa ja että se on välttämätön tulos nykyisestä järjestelmästä” (I, 431). Tällaisia otteita voitaisiin esittää hyvinkin paljon, mutta me lykkäämme Sismondin käytännöllisten reseptien käsittelyn tuonemmaksi. Tässä sen sijaan rajoitumme vain esitettymiin otteisiin syventyäksemme Sismondin katsantokantaan. Esitetyistä mietteistä voidaan tehdä seuraava päätelmä: 1) rahatalous tuomitaan siitä syystä, että se hävittää pientuottajain turvatun aseman ja heidän keskinäisen lähentymisensä (joko käsityöläisen ja kuluttajan välisen läheisen suhteen muodossa tahi sen suhteen muodossa, mikä maanviljelijällä on vertaasiinsa maanviljelijöihin); 2) pientuotantoa ylistetään siitä, että se takaa tuottajan itsenäisyyden ja poistaa kapitalismin ristiriidat.

Toteamme, että nämä molemmat aatteet kuuluvat oleellisenä osana narodnikkilaisuuteen *, ja koetamme syventyä niiden sisältöön.

Rahatalouden arvostelun romantikot ja narodnikit supistavat siihen, että toteavat sen synnyttävän individualismia ** ja antagonismia (kilpailu) sekä tuottajan turvattuun ja yhteiskunnallisen talouden epävakaisuutta ***.

Ensiksi „individualismista”. Tavallisesti asetetaan kyseessäolevan yhteisön talonpoikien tai kyseellisen ammattialan käsityöläisten (tai kotiteollisuudenharjoittajain) liitto kapitalismia vastaan, joka repii rikki nämä siteet, asettaa niiden tilalle kilpailun. Tässä järkeilyssä toistuu romantismin tyypillinen virhe, nimittäin: kapitalismin ristiriidoista tehdään johtopäätös, joka kieltää sen olevan *yhteiskunnan korkeamman muodon*. Eikö kapitalismi, joka hävittää pois keskiaikaiset yhteisö-, ammattikunta-, artteliy. m. yhdyssiteet, aseta niiden tilalle uusia? Eikö tavara-talous olekin jo *yhdysside* tuottajain välillä, *markkinain* aikaansaama yhdysside ****. *Tämän yhdyssiteen antago-*

* Hra N. — on tässäkin kysymyksessä puhunut sellaisen määrän ristiriitaisuuksia, että niistä voidaan valita *minkälaisia* väittämiä *tahansa*, jotka eivät ole mitenkään sidottuja toisiinsa. Epäilemättä esiintyy kuitenkin talonpoikaisen talouden idealisointia hämärän termin: „kansantuotannon” välityksellä. Hämärä onkin erittäin edullinen ilmiö kaikentlaisia puvunvaihtoja varten.

** Vrt. N. — on, s. 321 in f. (in fine — lopussa. *Toim.*) ja muita.

*** Ibid., s. 335. S. 184: kapitalismi „poistaa vakaisuuden”. Ja monia muita.

**** Todellisuudessa sanontatavat: *yhteiskunta*, *assosiatio* ovat nimityksiä, joita voidaan antaa kaikenlaisille yhteiskunnille, niin feodaaliselle kuin porvarillisellekin yhteiskunnalle, joka on kilpailuun pohjautuva assosiatio. Miten saattaa olla ole-

nistinen luonne, se, että se on täynnä horjuntaa ja ristiriitoja, ei anna oikeutta kieltää *sen olemassaoloa*. Ja me tiedämme, että juuri ristiriitojen kehitys tuo esiin tämän yhdyssiteen voiman yhä voimakkaammin ja voimakkaammin, *pakoittaa* kaikkia yhteiskunnan eri aineksia ja luokkia pyrkimään liittymään yhteen, eikä liittymään enää yhden yhteisön tai yhden seutukunnan suppeissa rajoissa, vaan kyseisen luokan kaikkien edustajien yhteenliittymiseen *koko kansakunnan* mitassa ja vieläpä eri valtioissakin. Vain romantikko taantumukselliselta katsantokannaltaan saattaa kieltää näiden yhdyssiteiden olemassaolon ja sen syvemmän merkityksen, mikä niillä on, tämän merkityksen pohjautuessa roolien yhteisyyteen kansantaloudessa eikä alueellisiin, ammatillisiin, uskonnollisiin y.m.s. etuihin. Ja jos moinen järkeily tuotti romantikon nimen Sismondille, joka kirjoitteli kaudella, jolloin näiden uusien sитеiden, joita kapitalismi synnyttää, olemassaolo oli vasta itusteellaan, niin semmitenkin on tuollainen arvio annettava meidän narodnikeistamme, sillä vain tykkänään sokeat ihmiset voivat *nyt* kieltää tällaisten yhdyssiteiden suunnattoman merkityksen.

Mitä tulee turvattomuuteen ja epävakaisuuteen j.n.e., niin se on sitä samaa vanhaa virttä, josta jo puhuimme ulkomaisten markkinain johdosta. Moisissa hyökkäilyissä juuri tuleekin esiin romantikko, joka peläten tuomitsee juuri sen, mille tieteellinen teoria antaa kapitalismissa suurimman arvon: sille ominaisen kehityspyrkimyksen, hillittömän pyrkimyksen eteenpäin, mahdollisuuden pysähtyä tai uusintaa talousprosessit entisissä muuttumattomissa mitoissa. Vain utopisti, joka sepittelee fantastisia suunnitelmia keskiaikaisten liittojen (yhteisön tapaisten) laajentamiseksi koko yhteiskuntaan, saattaa jättää huomiotta sen tosiasian, että kapitalismin „epävakaisuus” juuri onkin se valtava edistykellinen tekijä, joka jouduttaa yhteiskuntakehitystä, vetää yhä suurempia ja suurempia väestöjoukkoja yhteiskunnallisen elämän pyörteisiin, panee heidät ajattelemaan yhteiskuntajärjestelmää, pakoittaa heidät itsensä „takomaan onneaan”.

massa kirjailijoita, jotka pitävät mahdollisena kumota kilpailun yhdellä sanalla: *assosiatio?*” (Marx. „Das Elend der Philosophie”) (Marx. „Filosofian kurjuus” ⁵⁴. *Toim.*). Arvostellen kaikella jyrkkyydellä sentimentaalista kilpailun tuomitsemista. tekijä korostaa suoranaisesti sen *edistyksestä puolta*, sen liikkeellepanevaa voimaa, joka sysää eteenpäin „sekä teknillistä edistystä että yhteiskunnallista edistystä”.

Hra N. —onin fraasit kapitalistisen talouden „epävakaisuudesta”, suhteettomasta vaihdon kehityksestä, tasapainon rikkoutumisesta teollisuuden ja maanviljelyksen välillä, tuotannon ja kulutuksen välillä, pulien epänormaalisuudesta j.n.e. on kiistaton todistus siitä, että hän on vielä täydellisesti *romantismin kannalla*. Sen tähden eurooppalaisen *romantismin* arvostelu koskee *sanasta sanaan* myöskin hänen teoriaansa. Tässä todistus siitä:

„Kuulkaamme Boisguillebert-vaaria:

„Tavarain hinnan”, sanoo hän, „pitää aina olla *suhteellinen*, sillä vain tällainen keskinäinen sovinto antaa mahdollisuuden, että ne voivat tulla joka hetki uudelleen uusintetuksi... Koska rikkaus ei ole mitään muuta kuin tätä yhtämittaista vaihtoa ihmisen ja ihmisen välillä, liikkeen ja liikkeen välillä, niin olisi kauhea erehdys etsiä köyhyyden syytä jostakin muusta kuin tämän vaihdon rikkoutumisesta, minkä poikkeamiset suhteellisista hinnoista aiheuttavat”.

Kuulkaamme niin ikään erästä uusinta * taloustieteilijää:

„Se suuri laki, jota tuotantoon nähden on toteutettava, on *suhteellisuuden* laki (the law of proportion), joka yksin kykenee pitämään yllä arvon vakinaisuuden... Arvonvastike on saatava taatuksi... Kaikki kansakunnat ovat eri aikakausina yrittäneet lukuisien kauppasäännöstelyjen ja -rajoitusten avulla toteuttaa tätä suhteellisuuslakia, vaikkapa jossain määrin. Mutta ihmislouheelle ominainen egoismi on johtanut siihen, että koko tämä säännöstelysystemi on syösty alas. Suhteellinen tuotanto (proportionale production) on todellisen yhteiskunnallisen taloustieteen toteutumista” (W. Atkinson. „Principles of political economy”, London, 1840, p. 170 ja 195)**.

Fuit Trojal *** Tämä oikea suhteellisuus tarjonnan ja kysynnän välillä, joka alkaa taaskin tulla noin runsaiden toivomusten kohteeksi, on aikoja sitten lakannut olemasta. Se on aikansa elänyt; se oli mahdollista vain niinä aikoina, jolloin tuotantovälineitä oli rajoitettu määrä, jolloin vaihto tapahtui äärimmäisen ahtaissa rajoissa. Suurteollisuuden syntyessä tämän oikean suhteellisuuden oli pakostakin (musste) kadottava pois, ja tuotannon oli luonnonlakien kiertämättömyydellä käytävä yhtä mittaa läpi kukoistuksen

* Kirjoitettu vuonna 1847.

** — W. Atkinson. „Poliittisen taloustieteen perusteet”, Lontoo, 1840, s. 170 ja 195. *Toim.*

*** — Troiaa ei enää ole! *Toim.*

ja laskun, pulan, pysähdystilan, uuden kukoistuksen ja niin edelleen toisiaan seuraavia vaihteluja.

Ne, jotka Sismondin tavoin haluavat palata takaisin tuotannon oikeaan suhteellisuuteen ja säilyttää samalla voimassa yhteiskunnan nykyiset perusteet, ovat taantumuksellisia, koska heidän, ollakseen johdonmukaisia, pitäisi pyrkiä palauttamaan voimaan entisaikain teollisuuden muutkin ehdot.

Mikä pidätti tuotantoa oikeissa tai miltei oikeissa suhteissa? Kysyntä, joka määräsi tarjonnan, kävi sen edellä; tuotanto seurasi askel askeleelta kulutusta. Suurteollisuus, jonka on jo itse käyttämiensä työkalujen luonteen vuoksi pakko tuottaa yhtä mittaa yhä suuremmassa ja suuremmassa määrässä, ei voi odotella kysyntää. Tuotanto käy kysynnän edellä, tarjonta valtaa väkisin kysynnän.

Nykyisessä yhteiskunnassa, yksilölliseen vaihtoon pohjautuvassa teollisuudessa tuotannon anarkia, ollen niin monien onnettomuuksien aiheuttaja, on samalla myöskin edistyksen syy.

Sen tähden jompi kumpi: joko toivotaan menneiden vuosisatojen tapaista suhteellisuutta tuotantovälineiden pysyessä sellaisina kuin ne ovat meidän aikanamme,— ja se merkitsee sekä taantumuksellisenä että utopistina olemista samanaikaisesti.

Tahi toivotaan edistystä ilman anarkiaa,— ja silloin on luovuttava yksilöllisestä vaihdosta, jotta voitaisiin säilyttää tuotantovoimat” („Das Elend der Philosophie”, S. 46—48)⁵⁵.

Nämä viimeiset sanat on tarkoitettu Proudhonille, jota vastaan tekijä polemisoi ja luonnehtii siis sitä, miten hänen oma kantansa eroaa sekä Sismondin käsityksistä että Proudhonin katsomuksista. Hra N. —on ei *kaikissa* katsomuksissaan tietenkään soveltuisi kumpaankaan näistä *. Mutta syventykääpä tämän katkelman sisältöön. Mikä on tässä siteeratun tekijän perusväite, hänen perusajatuksensa, mikä asettaa hänet sovittamattomaan ristiriitaan edeltäjiinsä nähden? Kieltämättä se, että hän asettaa kysymyksen kapitalismin epävakaisuudesta (jonka *kaikki nämä kolme* kirjailijaa toteavat) *historialliselle* pohjalle ja tunnustaa

* Vaikka se on vielä suuri kysymys, *miksi* hän soveltuisi? Eiköhän vain sen takia, että nämä kirjoittajat asettivat kysymykset laajemmin tarkoittaen koko tätä talousjärjestelmää yleensä, sen paikkaa ja merkitystä koko ihmiskunnan kehityksessä rajoittamatta näköpiiriään vain *yhteen maahan*, jolle voidaan muka sepitellä oma *erikoinen* teoriansa.

tämän epävakaisuuden *edistykseksi tekijäksi*. Toisin sanoen: hän tunnustaa, ensinnäkin, tämän kapitalistisen kehityksen, joka käy epäsuhteiden, pulien j.n.e. tietä, *välttämättömäksi kehitykseksi* sanoen, että jo itse tuotantovälineiden luonne (koneet) synnyttää rajatonta pyrkimystä tuotannon laajentamiseen ja tarjonnan käymistä aina kysynnän edellä. Toiseksi hän myöntää tässä tällaisessa kehityksessä olevan *edistyksen aineksia*, joita ovat tuotantovoimien kehitys, työn yhteiskunnallistuminen kokonaisen yhteiskunnan puitteissa, väestön liikkuvaisuuden lisääntyminen ja sen tietoisuuden kasvu ynnä muut. Näihin kahteen kohtaan sisältyykin se, missä hän eroaa Sismondista ja Proudhonista, jotka yhtyvät häneen siinä, että osoittavat „epävakaisuuden” ja sen aiheuttamat ristiriidat sekä vilpittömässä pyrkimyksessä poistaa nämä ristiriidat. Se, että he eivät ymmärrä sitä, että tämä „epävakaisuus” on kaikkinaisen kapitalismin ja yleensä tavaratalouden *ehdoton* piirre, johtaa heidät *utopiaan*. Se, että he eivät ymmärrä tälle epävakaisuudelle *ominaisia* edistyksen aineksia, tekee heidän teoriansa *taantumukseksi* *.

Ja nyt me pyydämme herroja narodnikkeja vastaamaan kysymykseen: onko hra N. —on samaa mieltä tieteellisen teorian katsomusten kanssa sanotuissa kahdessa kohdassa? tunnustaako hän epävakaisuuden tämän yhteiskuntajärjestelmän ja tämän kehityksen ominaisuudeksi? tunnustaako hän tässä epävakaisuudessa olevan edistyksen aineksia? Jokainen tietää, että ei, että päinvastoin hra N. —on julistaa tämän kapitalismin „epävakaisuuden” yksinkertaiseksi epänormaalisuudeksi, poikkeamiseksi j.n.e. ja pitää sitä alaspäinmenona, taantumisena (vrt. edellä: „*hävittää vakaisuuden*”), idealisoiden sitä *samaa* taloudellista pysähdystilaa (muistakaapa „vuosisataisia tukipylväitä”, „vuosisatojen pyhittämiä periaatteita” j.n.e.), jonka hävittäminen juuri onkin „epävakaan” kapitalismin historiallinen ansio. Siksi onkin selvää, että me olimme aivan oikeassa lukiessamme hänet romantikkoihin kuuluvaksi, ja etteivät mitkään „sitaa-

* Tätä termiä käytetään *historiallis-filosofisessa* mielessä, ja se luonnehtii vain niiden teoreetikkojen *virheitä*, jotka ottavat jo *ylielelyistä* järjestelmistä mallikuvia oppirakennelmiinsa. Tämä ei koske lainkaan näiden teoreetikkojen henkilökohtaisia ominaisuuksia tai heidän ohjelmiaan. Jokainen tietää, etteivät Sismondi eikä Proudhon olleet taantumuksellisia sanan tavallisessa merkityksessä. Me selitämme näitä aakkostotuuksia sen takia, kun herrat narodnikit eivät yhä vieläkään ole niitä omaksuneet, kuten alempana tulemme näkemään.

tit" eivätkä „vetoamiset" hänen taholtaan voi muuttaa hänen omien päätelmiensä tällaista luonnetta.

Vähän tuonempiana me pysähdyimme vielä kerran tähän „epävakaisuuteen" (sen johdosta, kun romantismi ja narodnikkilaisuus suhtautuvat kielteisesti maanviljelysväestön vähenemiseen teollisuusväestön lisääntymisen laskuun), mutta nyt esitämme erään kohdan „Poliittisen taloustieteen eräiden väittämien arvostelusta", joka on omistettu rahataloutta vastaan tehtyjen *sentimentaalistien* hyökkäilyjen käsittelylle.

„Nämä määrätyt yhteiskunnalliset roolit (nimittäin: myyjän ja ostajan roolit) eivät johdu ihmisen yleisistä yksilöllisistä ominaisuuksista, vaan vaihtosuhteista sellaisten ihmisten välillä, jotka tuottavat tuotteita tavaroiden muodossa. Ostajan ja myyjän välillä vallitsevat suhteet ovat siinä määrin epäyksilöllisiä, että he molemmat esiintyvät niissä vain sikäli, mikäli kielletään heidän työnsä yksilöllinen luonne ja nimenomaan mikäli se, epäyksilöllisenä työnä, muodostuu rahaksi. Sen vuoksi, yhtä järjetöntä kuin on pitää näitä ostajan ja myyjän taloudellisesti porvarillisia rooleja ihmisindividualismin ikuisina yhteiskunnallisina muotoina, yhtä väärin on murehtia näitä rooleja tämän individualismin hävittämisen syynä.

Sitä, miten syvästi ostossa ja myynnissä ilmenevä aivan pintapuolinenkin antagonismin muoto hämmästyttää hyviä ihmisiä, osoittaa seuraava ote Isaac Péreiren kirjasta: „Leçons sur l'industrie et les finances". Paris. 1832*. Se seikka, että tämä samainen Isaac saavutti „Crédit mobilier'in" ** keksijänä ja diktaattorina pariisilaisen pörssisuden surullisen maineen, osoittaa, mitä mainittu kirja sisältää talouteen kohdistetun sentimentaalisen arvostelun ohella. Hra Péreire, joka esiintyi siihen aikaan Saint Simonin apostolina, sanoo: „Sen seurauksena, kun yksilöt on eristetty, erotettu toisistaan niin kulutuksessa kuin tuotannossakin, heidän välillään tapahtuu heidän valmistamiensa tuotteiden vaihto. Vaihtamisen välttämättömyydestä johtuu välttämättömyys määritellä esineiden suhteellinen hinta-arvo. Hinnan ja vaihdon aatteet ovat siis kiinteästi sidotut toisiinsa ja todellisessa muodossaan ne molemmat heijasta-

* — „Luentoja teollisuudesta ja finansseista". Pariisi. 1832. *Totm.*

** — „Irtaimistotakuuluottopankki". *Totm.*

vat individualismia ja antagonismia... Tuotteiden hinta-arvo voidaan saada selville vain sen vuoksi, kun on olemassa myyntiä ja ostoa, toisin sanoen, kun on olemassa antagonismia yhteiskunnan eri jäsenten kesken. Vain siellä on pidettävä huolta hinnasta, hinta-arvosta, missä on olemassa myyntiä ja ostoa, sanalla sanoen, missä jokaisen yksilön *on taisteltava* saadakseen tarvikkeet, joita hän välttämättä tarvitsee toimeentulonsa ylläpitämiseksi” (mainittu teos, s. 68) ⁵⁶.

Herää kysymys, missä tässä ilmenee Péreiren *sentimenttaalisuus*? Hänhän puhuu vain kapitalismille ominaisesta individualismista, antagonismista ja taistelusta, puhuu sitä samaa, josta meidän narodnikkimmekin puhuvat kaikin tavoin, ja näyttäisi vielä siltä kuin he puhuisivat totta, sillä „individualismi, antagonismi ja taistelu” ovat todellakin vaihtoon, tavaratalouteen välttämättä kuuluvia ominaisuuksia. Sentimenttaalisuus ilmenee siinä, että viehättyneenä tuomitsemaan kapitalismin ristiriitoja tämä saint-simonilainen *ei huomaa näiden ristiriitojen takaa* sitä tosiasiaa, että *vaihtokin* ilmaisee *yhteiskunnallisen talouden* erästä erikoista muotoa, että se siis *ei ainoastaan erota* (tämä pitää paikkansa vain keskiaikaisiin liittoihin nähden, joita kapitalismi hävittää), *vaan myöskin liittää* ihmisiä *yhteen*, pakottaen heidät ryhtymään kanssakäymiseen keskenään markkinain välityksellä *. Tämä käsityksen pintapuolisuus, joka johtuu intoutumisesta „peittoamaan” kapitalismia (utopistiselta näkökannalta), se juuri antoiikin tekijälle, jota juuri siteerasimme, aiheen nimittää Péreiren harjoittamaa arvostelua *sentimenttaaliseksi*.

Vaan mitäpä me Péreiresta, aikaa sitten unohdetun saint-simonismin aikoja sitten unohdetusta apostolista? Emmeköhän ota mieluummin esille uusinta narodnikkilaisuuden „apostolia”?

„Tuotanto... on menettänyt kansanomaisen luonteen ja saanut yksilöllisen, kapitalistisen luonteen” (hra N. —on, „Katsauksia”, s. 321—322).

Näettekö, miten tämä puvuilla keikaileva romantikko järkeilee: „kansantuotanto on muodostunut yksilölliseksi”. Ja koska tekijä haluaa „kansantuotannolla” käsittää yhteisöä,

* Korvaten paikalliset, säätyliitot — yhteiskunnallisen aseman ja yhteiskunnallisten etujen yhtenäisyydellä kokonaisen valtakunnan puitteissa ja jopa koko maailman mitassa.

niin hän siis viittaa tuotannon *yhteiskunnallisen* luonteen laskuun, tuotannon *yhteiskunnallisen* muodon supistumiseen.

Onkohan asia niin? „Yhteisö” antoi (jos antoi; olemme muuten valmiit tekemään kirjoittajalle minkälaisia myönnytyksiä tahansa) tuotannolle järjestyneen luonteen vain yhdessä erillisessä yhteisössä, joka oli eristetty kaikista toisista yhteisöistä. Tuotannon yhteiskunnallinen luonne käsitti *vain yhden yhteisön jäsenet* *. Kapitalismi sen sijaan luo tuotannolle yhteiskunnallisen luonteen koko valtiossa. „Individualismi” on yhteiskunnallisten yhdyssiteiden hävittämisessä, mutta niiden hävittäjänä ovat *markkinat*, jotka asettavat niiden tilalle *yksilöistä muodostuvien joukkojen* väliset yhteydet, joita yksilöitä ei sido yhteisö, ei sääty, ei ammatti, eikä elinkeinoammatin alueen ahtaat puitteet j.n.e. Koska kapitalismin luomat yhdyssiteet saavat ilmaisunsa ristiriitojen ja antagonismin muodossa, niin *siksi* meidän romantikkomme ei halua nähdä tätä yhdyssidettä (vaikka ei yhteisökään tuotannon organisationa ollut koskaan olemassa ilman muita vanhoille tuotantotavoille ominaisia ristiriitojen ja antagonismin muotoja). Utopistinen katsantokanta muuttaa hänenkin antaman kapitalismin arvostelun *sentimentaalisesti* arvosteluksi.

II

ROMANTISMIN PIKKUPORVARILLINEN LUONNE

Pientuotannon idealisoiminen näyttää meille romanttisen ja narodnikkilaisen arvostelun toisen luonteenomaisen piirteen: sen *pikkuporvarillisuuden*. Olemme nähneet, miten niin ranskalainen kuin venäläinenkin romantikko yhtäläisesti julistaa pientuotannon „yhteiskunnalliseksi organisaatioksi”, „tuotannon muodoksi”, pannen *sen kapitalismin vastakohtaksi*. Me näimme niin ikään, ettei moinen vastakainasettelu sisällä mitään muuta kuin ajattelun äärimmäistä pintapuolisuutta, että se on tavaratalouden yhden muodon (suuren teollisuuspääoman) keinotekoista ja väärää erottamista sekä sen tuomitsemista, samalla kun utopisti-

* Zemstvotillastojen tietojen mukaan (Blagoveshtshenskin „Yhteenvetokoeilma”) yhteisön keskimääräinen suuruus 22 läänin 123 kihlakunnasta tehtyjen laskelmien mukaan on 53 taloutta, niissä kumpaakin sukupuolta yhteensä 323 henkilöä.

sesti idealisoidaan *saman* tavaratalouden *toinen muoto* (pientuotanto). Siinä juuri onkin niin XIX vuosisadan alun eurooppalaisten romantikkojen kuin myös XIX vuosisadan lopun venäläisten romantikkojen onnettomuus, että he sepittelevät itselleen jonkinlaisen abstraktisen pientalouden, joka on yhteiskunnan tuotantosuhteiden ulkopuolella, *eivätkä huomaa* sitä vähäistä seikkaa, että todellisuudessa tuo pientalous on olemassa *tavaratuotannon* oloissa,— niin Euroopan mantereen pientalous 1820-luvulla kuin myös Venäjän talonpoikaistalous 1890-luvulla. *Todellisuudessa* romantikkojen ja narodnikkien ylistämä pientuottaja onkin sen vuoksi *pikkuporvari*, joka on yhtä ristiriitaisissa suhteissa kuin mikä tahansa muu kapitalistisen yhteiskunnan jäsen, joka samaten puolustaa paikkaansa taistelemalla, joka taistelu toisaalta nostaa jatkuvasti pienen vähemmistön suurporvareita ja toisaalta sysää enemmistön proletariaatin riveihin. *Todellisuudessa*, kuten jokainen näkee ja tietää, ei sellaisia pientuottajia ole olemassa, jotka eivät olisi näiden kahden vastakkaisen luokan *välillä* ja tämä keskivälissä olijan asema sanelee välttämättä pikkuporvariston erikoistuneen luonteen, pikkuporvariston kaksinaisuuden, sen ominaisuuden kaksoisolentona, sen pyrkimyksen siihen vähemmistöön, joka selviytyy onnellisesti taistelusta, ja sen vihamielisen suhtautumisen „kovaonnisia”, s.o. enemmistöä kohtaan. Mitä pitemmälle tavaratalous kehittyy, sitä voimakkaammin ja jyrkemmin nämä ominaisuudet esiintyvät, sitä ilmeisemmäksi käy, että pientuottajan idealisoiminen ilmaisee vain taantumuksellista, *pikkuporvarillista* näkökantaa.

Ei pidä erehtyä näiden termien merkityksen suhteen, joita „Poliittisen taloustieteen eräiden määritelmien arvostelun” tekijä käytti juuri Sismondista. Nämä termit eivät puhu lainkaan siitä, että Sismondi *puolustaa* takapajuisia pikkuporvareita. *Sismondi ei missään puolusta heitä*: hän tahtoo olla yleensä työtätekevien luokkien kannalla, hän ilmaisee myötätuntoaan näiden luokkien kaikkia edustajia kohtaan, hän iloitsee esim. tehdaslainsäädännöstä, hän hyökkäilee kapitalismia vastaan ja osoittaa sen ristiriitoja. Sanalla sanoen hänen katsantokantansa on aivan sama kuin nykyisen narodnikkienkin katsantokanta.

Herää kysymys, millä perusteella häntä sitten luonnehditaan pikkuporvariksi? Juuri sillä, että hän ei ymmärrä pientuotannon (jota hän idealisoi) ja suurpääoman (jota

vastaan hän hyökkäilee) välistä yhteyttä. Juuri sillä, *ettei* hän *näe*, miten hänen ihailemansa pientuottaja, talonpoika, muuttuu todellisuudessa pikkuporvariksi. Ei pidä koskaan unohtaa seuraavaa selitystä siitä, miten eri kirjailijain teorioita on yhdistettävä eri luokkien pyyteisiin ja katsantokantoihin:

„Ei pidä luulla, että pikkuporvaristo periaatteellisesti pyrkii toteuttamaan itsekkäitä luokkaetujaan. Päinvastoin, se uskoo, että sen vapautuksen *erikoiset* ehdot ovat samalla juuri niitä *yleisiä* ehtoja, joissa vain nykyaikainen yhteiskunta voidaan pelastaa ja poistaa luokkataistelu. Ei myöskään pidä luulla, että kaikki demokratian edustajat ovat puotimiehiä tai puotimiesten ihailijoita. He saattavat sivistystasonsa ja yksityisen asemansa puolesta olla yhtä kaukana heistä kuin taivas maasta. Pikkuporvarien edustajiksi heidät tekee se seikka, ettei heidän ajattelunsa kykene astumaan yli niiden rajojen, joiden yli pikkuporvarien elämä ei koskaan ylety, ja sen tähden he päätyvät teoreettisesti niihin samoihin tehtäviin ja ratkaisuihin, joihin pikkuporvarin aineellinen etu ja hänen yhteiskunnallinen asemansa häntä käytännöllisesti vievät. Tällainen on yleensäkin suhde luokan *poliittisten ja kirjailijaedustajien* ja sen luokan välillä, jota he edustavat” (K. Marx, „Louis Bonaparten 18:s Brumairekuuta”, Bazarovin ja Stepanovin käännös, s. 179—180)⁵⁷.

Sangen koomillisia ovat sen vuoksi ne narodnikit, jotka luulevat, että maininnat pikkuporvarillisuudesta tehdään vain tarkoituksella sanoa jotain erittäin pisteliästä, että se on vain tavallinen polemiikkimenetelmä. Tuollaisella suhtautumisella he vain näyttävät, etteivät he ymmärrä vastustajiensa yleisiä katsomuksia, ja mikä tärkeintä — etteivät he ymmärrä itse perusajatuksia *siitä* kapitalismin arvostelusta, jonka he kaikki „hyväksyvät”, eikä sen *eroa* sentimentaalisesta ja pikkuporvarillisesta arvostelusta. Yksistään jo harras pyrkimys kiertää itse kysymyksen näistä viimeksimainituista arvostelun lajeista, niiden olemassaolosta Länsi-Euroopassa, niiden suhteesta tieteelliseen arvosteluun osoittaa havainnollisesti, *miksi* narodnikit eivät halua ymmärtää tätä eroa*.

* Efrusi esimerkiksi on kirjoittanut kaksi artikkelia siitä, miten Sismondi „suhtautui kapitalismin kasvuun” („Russkoje Bogatstvo”, № 7, s. 139) ja kuitenkin hän *ei lainkaan käsittänyt* sitä, *miten* nimenomaan Sismondi siihen suh-

Selittäkäämme sanottua esimerkillä. „Russkaja Myslin” vuoden 1896 № 5 bibliografian osastossa (s. 229 ja seur.)⁵⁹ on puhe siitä, että intelligenssin keskuudessa on „viime aikana astunut esiin ja kasvaa hämmästyttävällä nopeudella ryhmä”, joka suhtautuu narodnikkilaisuuteen periaatteellisella ja ehdottomalla vihamielisyydellä. Hra arvostelija osoittaa aivan lyhyesti tämän vihamielisyyden syyt ja luonteen eikä voida olla antamatta tunnustusta, että tällöin hän esittää aivan tarkasti narodnikkilaisuudelle vihamielisen katsantokannan *olemuksen* *. Hra arvostelija ei hyväksy tätä katsantokantaa. Hän ei käsitä sitä, että aatteet luokkaeduista y.m.s. pakoittaisivat meidät kieltämään „kansan ihanteet” („yksinkertaisesti *kansan*, eikä narodnikkilaiset”; *ibid.*, s. 229), jotka muka merkitsevät talonpoikaiston, t.s. väestön enemmistön hyvinvointia, vapautta ja tietoisuutta.

„Meitä vastaan tietysti väitetään”, sanoo hra arvostelija, „niin kuin on väitetty muitakin vastaan, että kirjoittajatalonpojan (kysymys oli erään talonpojan esittämistä toivomuksista) ihanteet ovat pikkuporvarillisia, ja että sen vuoksi meidän kirjallisuutemme onkin ollut tähän saakka pikkuporvariston etujen edustaja ja puoltaja. Mutta sehän on vain pelätin, ja ketäpä muita tuolla pelättimellä voitaisiin säilyttää kuin henkilöitä, joilla on Zamoskvoretshjen kauppiaanvaimon maailmankatsomus ja älylliset tottumukset?..”

Lujasti sanottu! Mutta kuulkaamme edelleen:

„...Eiväthän ihmisten yhteiselämän ehtojen kuin myöskään tietoisten yhteiskunnallisten toimenpiteiden peruskriteerinä ole taloudelliset kategoriat, ja vielä sellaiset, jotka on lainattu maalle vieraista, toisenlaisissa olosuhteissa muodostuneista ehdoista, vaan niitä ovat enemmistön onni ja hyvinvointi, niin aineellinen kuin henkinenkin. Ja jos vissi elämänjärjestys ja vissit toimenpiteet tämän elämänjärjes-

tautui. „Russkoje Bogatstvo” avustaja ei huomannut Sismondin pikkuporvarillista kantaa. Mutta koska Efrusi epäilemättä tuntee Sismondin; koska hän (kuten alempana näemme) tuntee juuri uusimman teorian sen edustajan, joka on luonnehtinut noin Sismondia; koska hän haluaa olla myös „samaa mieltä” tämän uuden teorian edustajan kanssa,— niin hänen ymmärtämättömyytensä saa aivan määrätyn merkityksen. Narodnikki ei voinutkaan huomata romantikossa sitä, mitä hän ei huomaa itsessään.

* Tämä kuulostaa tietysti perin kummalliselta: kehua ihmistä siitä, että hän välittää tarkasti toisen ajatuksia! Mutta minkäpä sille voi? „Russkoje Bogatstvo” ja vanhan „Uuden Sanan” („Novoje Slovo”) tavanomaisten polemiikkikirjoitajien herrojen Krivenkon ja Vorontsovin keskuudessa tämä *tällainen* polemisointi on todellakin harvinaisen poikkeustapaus.

tyksen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi vievät tähän onneen, niin nimittäkää niitä sitten pikkuporvarillisiksi tahi miksi tahansa,— asia ei siitä muutu: ne — tämä elämänjärjestys ja nämä toimenpiteet — tulevat kuitenkin olemaan asiallisesti edistyksellisiä ja sen vuoksi juuri ne tulevatkin olemaan *korkeimpana ihanteena, mikä on yhteiskunnalle mahdollinen näissä oloissa ja sen nykyisessä tilassa*” (ib., s. 229—230, alleviivaus tekijän).

Eiköhän hra arvostelija todellakaan näe sitä, että väittelykiihkossaan hän on hypännyt kysymyksen yli?

Nimitettyään ylettömän ankarasti narodnikkilaisuuden syyttämistä pikkuporvarillisuudesta „vain pelättimeksi” hän ei esitä mitään tämän väitteensä todistukseksi, paitsi seuraavaa, uskomattoman hämmästyttävää väittämää: „Eiväthän... kriteerinä ole taloudelliset kategoriat, vaan enemmistön onni”. Tämähän on samaa kuin sanoa: sään kriteerinä eivät ole meteorologiset havainnot, vaan enemmistön vointi! Herää kysymys, että mitä nämä „taloudelliset kategoriat” sitten ovat, ellei taloudellisten olojen ja väestön elämänmuotojen *tieteellistä määrittelyä*, ja sitä paitsi ei yleensä „väestön”, vaan *määrättyjen* väestöryhmien, joilla on määrätty paikkansa *kyseisen* yhteiskuntatalouden järjestelmässä? Asettaen „taloudellisten kategorioiden” vastapainoksi mitä abstraktisimman määritelmän „enemmistön onnesta” hra arvostelija yksinkertaisesti pyyhkäisee pois koko yhteiskuntatieteen kehityksen viime vuosisadan lopulta lähtien ja palaa naiiviin rationalistiseen spekulatioon, joka jättää huomioimatta määrättyt yhteiskunnalliset suhteet ja niiden kehityksen. Yhdellä kynänvedolla hän pyyhkäisee yli kaiken sen, mitä ihmisjärki on vuosisataisten etsiskelyjen hinnalla saanut aikaan pyrkiessään *ymmärtämään* yhteiskunnallisia ilmiöitä! Ja vapautettuaan siten itsensä kaikesta tieteellisestä lastista hra arvostelija *pitää kysymystä jo ratkaistuna*. Todellakin, hän tekee suoraan yhteenvedon: „Jos vissi elämänjärjestys... vie tähän onneen, niin nimittäkää sitä miksi tahansa, asia ei siitä muutu”. Siinä sitä ollaan! Siitähän se kysymys juuri olikin, *minkälainen on tuo elämänjärjestys*. Tekijä itsehän vastikään juuri osoitti, että niitä vastaan, jotka näkevät talonpoikaisessa taloudessa erikoisen elämänjärjestyksen (nimittäkää sitä „kansantuotannoksi” tai miksi tahansa), esiintyi toisia, jotka väittävät, ettei se ole lainkaan mikään erikoinen elä-

mänjärjestys, vaan aivan tavallinen *pikkuporvarillinen* elämänjärjestys,— samanlainen kuin mikä tahansa pientuotannon elämänjärjestys tavaratalouden ja kapitalismin maassa. Sillä jos edellisestä katsomuksesta johtuu aivan itsestään, että „tämä elämänjärjestys” („kansantuotanto”) „johtaa onneen”, niin toisesta käsityksestä johtuu samaten aivan itsestään, että „tämä elämänjärjestys” (pikkuporvarillinen elämänjärjestys) johtaa kapitalismiin eikä mihinkään muuhun, johtaa siihen, että „väestön enemmistö” sysätään proletariaatin riveihin ja vähemmistöstä tulee maalais- (tai teollisuus-) porvaristoa. Eiköhän ole ilmeistä, että hra arvostelija on ampunut ilmaan ja pamauksen hälyssä pitää todistettuna juuri sitä, minkä kieltämistä toinen katsantokanta merkitsee, joka katsantokanta niin epäsuosiollisesti julistettiin „vain pelättimeksi”?

Jos hän olisi halunnut vakavasti tarkastella toista käsityskantaa, niin hänen olisi nähtävästi pitänyt todistaa jompi kumpi: joko se, että „pikkuporvaristo” on väärä tieteellinen kategoria, että voidaan kuvitella kapitalismia ja tavarataloutta *ilman* pikkuporvaristoa (niinkuin herrat narodnikit kuvittelevatkin, palaten siten täysin Sismondin käsityskantaan); *tahi* se, *ettei* tätä kategoriaa voida *käyttää* Venäjään nähden, t.s. ettei meillä ole kapitalismia eikä tavaratalouden herruutta, että pientuottajat eivät muutu tavarantuottajiksi, että heidän keskuudessaan ei tapahdu mainittua enemmistön poistunkemisprosessia ja vähemmistön „itsenäisyyden” lujittumisprosessia. Nyt, nähdesämme, miten hän pitää narodnikkilaisuuden pikkuporvarillisuudesta puhumista vain tyhjänä haluna „loukata” herroja narodnikkeja, ja lukiessamme heti sen jälkeen tuon edelläesitetyn lauseen „pelättimestä”, meille tulee väkisin mieleen tunnettu sanontatapa: „Herra varjelkoon, Kit Kititsh! kukapa teitä loukkaisi? — Itsehän te loukkaatte jokaista!”

III

KYSYMYKSIÄ TEOLLISUUSVÄESTÖN LISÄÄNTYMISESTÄ MAANVILJELYSVÄESTÖN KUSTANNUKSELLA

Palatkaamme Sismondiiin. Pikkuporvariston idealisoimisen ohella, sen ohella, että romanttisesti ei ymmärretä sitä, miten „talonpoikaisto” kyseisen yhteiskunnallisen talousjärjestelmän oloissa muuttuu pikkuporvaristoksi, hänellä on

peräti kuvaava käsityskanta maanviljelysväestön vähene-
misestä teollisuusväestön hyväksi. Tunnettua on, että tämä
ilmiö — eräs maan kapitalistisen kehityksen selväpiirtei-
simpiä ilmauksia — on havaittavissa kaikissa sivistys-
maissa, niin myöskin Venäjällä*.

Sismondi, aikansa huomattavana taloustieteilijänä, ei
tietenkään voinut olla näkemättä tätä tosiasiaa. Hän toteaa
avoimesti sen, mutta ei ymmärrä lainkaan sen välttämä-
töntä yhteyttä kapitalismin kehitykseen (vieläpä yleisemmin:
yhteiskunnallisen työn jakoon, tästä ilmiöstä johtuvaan
tavaratalouden kasvuun). Hän yksinkertaisesti *tuomitsee*
tuon ilmiön ikäänkuin jonkinlaisena puutteena „järjestel-
mässä”.

Viitattuaan Englannin maanviljelyksen valtavaan edis-
tykseen Sismondi sanoo:

„Mutta ihaillessamme näitä niin suurella huolella perat-
tuja peltoja on katsottava myöskin väestöä, joka niitä vil-
jelee; se on puolta pienempi kuin Ranskassa olisi yhtä suu-
rella maa-alalla. Eräiden taloustieteilijäin mielestä se on
voitto; minusta se on tappio” (I, 239).

On ymmärrettävää, miksi porvariston ideologit pitivät
tätä ilmiötä voittona (heti näemme, että *samanlainen* käsi-
tys siitä on myöskin tieteellisellä kapitalismin arvostelulla):
he muotoilivat siten porvarillisen rikkauden, kaupan ja
teollisuuden kasvun. Kiirehtiessään *tuomitsemaan* tuon
ilmiön Sismondi unohtaa ajatella sen syitä.

„Ranskassa ja Italiassa”, sanoo hän, „missä laskelmien
mukaan neljä viidesosaa väestöstä kuuluu maanviljelys-
luokkaan, neljä viidesosaa kansakunnasta tulee ravitsemaan
itseään kansakunnan omalla viljalla, olkoonpa ulkomaisen
viljan hinta mikä tahansa” (I, 264). Fuit Troja! voidaan sen
johdosta sanoa. Nykyään ei enää ole sellaisia maita (ei edes
eniten maanviljelysvoittoisia), jotka eivät olisi täydellisesti
riippuvaisia *viljan hinnoista*, t.s. maailman kapitalistisesta
viljatuotannosta.

* Kaupunkiväestön prosenttiluku Euroopan Venäjällä kasvaa reforminjälkei-
senä kautena. Meidän on rajoituttava tässä vain viittaamaan tähän yleisimmin
tunnettuun tunnusmerkkiin, vaikkakaan se ei valaise ilmiötä *läheskään täydelli-*
sesti, koska se ei sisällä Venäjän tärkeitä erikoisuuksia Länsi-Eurooppaan verrat-
ten. Tässä ei ole paikalliaan käsitellä näitä erikoisuuksia (liikkumisvapauden
puuttuminen talonpojilta, teollisuus- ja tehdaskylien olemassaolo, maan sisäinen
siirtoasutus j.n.e.).

„Ellei kansakunta voi lisätä kaupallista väestöään muuten kuin vaatimalla jokaiselta suurempaa työmäärää samasta maksusta, niin sen pitää pelätä oman teollisuusväestönsä lisääntymistä” (I, 322). Kuten lukija näkee, nämä ovat vain hyvänsuopia neuvoja, joissa ei ole mitään sisältöä eikä merkitystä, sillä „kansakunta” käsite on tässä rakennettu ristiriitojen keinotekoiseen abstrahointiin niiden luokkien väliltä, joista tämä „kansakunta” muodostuu. Kuten aina, Sismondi yksinkertaisesti *sanoutuu irti* näistä ristiriidoista viattomilla toivomuksilla siitä... ettei ristiriitoja olisi.

„Englannissa maanviljelystä harjoittaa vain 770.199 perhettä, kauppaa ja teollisuutta — 959.632, yhteiskunnan muut kerrokset käsittävät 413.316 perhettä. On suorastaan hirveätä (effrayante), että näin suuri osa koko väestöstä, 2.143.147 perheestä eli 10.150.615 henkilöstä, saa elatusensa kaupparikkaudesta. Onneksi Ranska on vielä kaukana siitä, että näin valtava määrä työläisiä olisi riippuvainen menestyksestä etäisillä markkinoilla” (I, 434). Tässä Sismondi tuntuu aivan unohtavan, että tämä „onni” riippuu yksistään Ranskan kapitalistisen kehityksen jälkeenyänessä.

Kuvatessaan niitä nykyiseen järjestelmään tehtäviä muutoksia, jotka hänen mielestään „ovat toivottavia” (niistä tulee puhe tuonnempana), Sismondi sanoo, että „tuloksena (romanttisessa hengessä tehdyistä uudistuksista) olisi epäilemättä se, että monien yksistään teollisuuden varassa elävien maiden olisi pakko sulkea paljon työpajoja toisen toisensa jälkeen ja että kaupunkien väkiluku, joka on paisunut kohtuuttomasti, vähenisi nopeasti, samalla kun kylien väkiluku alkaisi lisääntyä” (II, 367).

Tässä esimerkissä tulee erittäin selväpiirteisesti ilmi kapitalismiin kohdistetun sentimentaalisen arvostelun avuttomuus ja pikkuporvarin voimaton harmi! Sismondi yksinkertaisesti *valittelee** sitä, että asiat menevät näin eikä jotenkin toisin. Hänen murheensa maalaisväestön patriarkaalisen tylsyyden ja takapajuisuuden paratiisin hävittämisen johdosta on niin suuri, että taloustieteilijämme ei edes käsittele ilmiön syytä. Häneltä jää sen vuoksi huomaamatta, että teollisuusväestön lisääntyminen on välttä-

* „Edelleen kehittyessään tämä suunta (nimenomaan pikkuporvarillisen arvostelun suunta, jonka päämies Sismondi oli) on rauennut pelkurimaiseksi valitteluksi nykyisen asiantilan johdosta”⁶⁹.

mättömässä ja irrottamattomassa yhteydessä tavaratalou-
teen ja kapitalismiin. Tavaratalous kehittyy sitä mukaa, kun
kehittyy yhteiskunnallinen työnjako. Ja tämä työnjako onkin
juuri siinä, että teollisuusala toisensa jälkeen, raaka-aineen
jalostusmuoto toisensa jälkeen *irroittautuu* maanviljelyk-
sestä ja tulee itsenäiseksi, muodostaen siis teollisuusväes-
töä. Kun siis järjeillään tavarataloudesta ja kapitalismista
eikä oteta huomioon teollisuusväestön suhteellisen lisäänty-
misen lakia,— niin se merkitsee sitä, ettei lainkaan käsitetä
kyseellisen yhteiskunnallisen talousjärjestelmän *perus-*
ominaisuuksia.

„Itse kapitalistisen tuotantotavan luonteesta johtuu, että
se vähentää jatkuvasti maanviljelysväestöä muuhun väes-
töön verraten, sillä teollisuudessa (sanan suppeassa merki-
tyksessä) pysyvän pääoman kasvu vaihtelevaan pääomaan
verraten on yhteydessä vaihtelevan pääoman absoluuttiseen
lisääntymiseen, vaikka se suhteellisesti pienenee *. Kuiten-
kin maanviljelyksessä absoluuttisesti pienenee se vaihte-
leva pääoma, mikä tarvitaan määrätyn maa-alan käyttöä
varten; siis tämä pääoma voi kasvaa vain sillä ehdolla, että
otetaan muokkaukseen uutta maata **, ja tämä puolestaan
edellyttää vieläkin suurempaa ei-maanviljelysväestön
lisääntymistä” (III, 2, 177)⁶⁰.

Uusimman teorian käsityskanta on tässäkin kysymyk-
sessä aivan päinvastainen kuin romantismin kanta sentimen-
taalisine valituksineen. Ilmiön välttämättömyyden ymmärtä-
minen aiheuttaa luonnollisesti aivan toisenlaisen suhteen
siihen, taidon arvioida sitä eri puolilta. Meitä kiinnostava
ilmiö onkin eräs kapitalistisen järjestelmän kaikkein syvim-
piä ja yleisimpiä ristiriitoja. Kaupungin eristyminen maa-
seudusta, vastakohtaisuus niiden välillä ja kaupungin har-
joittama maaseudun riisto — nämä kehittyvän kapitalismin
seuralaiset kaikkialla — ovat välttämätön tulos siitä, että

* Lukija saattaa tämän mukaan tehdä päätelmänsä hra N. —onin terävä-
järkisydestä, joka „Katsauksissaan” kainostelematta muuttaa vaihtelevan
pääoman ja työläisten lukumäärän *suhteellisen* pienentymisen *absoluuttiseksi* ja
tekee siitä kosolti mitä tolkkuttomimpia johtopäätöksiä sisäisten markkinain
„supistamisesta” y. m. s.

** Juuri tätä ehtoa me tarkoitimmekin sanoessamme, että Venäjän sisäinen
sirttoasuttaminen mutkallistaa teollisuusväestön nopeamman kasvun lain ilmene-
mistä. Kannattaa muistaa eroa kauan sitten asutetun keski-Venäjän, missä
teollisuusväestön kasvu ei käynyt niin paljon kaupunkien laskuun kuin tehdas-
kylien ja -asutusten laskuun, ja vaikkapa Novorossian välillä, joka on asutettu
reforminjälkeisenä kautena ja missä kaupunkien kasvu on nopeudessa verratta-
vissa Amerikkaan. Aiomme käsitellä tätä kysymystä yksityiskohtaisemmin toisessa
yhteydessä.

„kaupparikkaus” (Sismondin sanontaa käyttääksemme) on vallitsevana „maarikkauteen” (maataloudelliseen rikkautteen) nähden. Sen tähden kaupungin valta-asema maaseutuun nähden (niin taloudellisessa, poliittisessa, henkisessä kuin kaikissa muissakin suhteissa) on yleinen ja kiertämätön ilmiö kaikissa maissa, joissa vallitsee tavaratuotanto ja kapitalismi, siinä luvussa myöskin Venäjällä: vain sentimentaaliset romantikot saattavat sureksia tätä ilmiötä. Tieteellinen teoria sitävästoin osoittaa sen *edistyksellisen* puolen, minkä teollinen suurpääoma tähän ristiriitaan tuo. „Yhdessä kaupunkiväestön ylivoiman herkeämättömän kasvun kanssa, mikä kasaa kapitalistista tuotantoa suurkeskuksiin, se kartuttaa yhteiskunnan eteenpäin liikkumisen historiallista voimaa”⁶¹ (die geschichtliche Bewegungskraft der Gesellschaft)*. Jos kaupunkien vallitseva asema on välttämätöntä, niin vain väestön virtaaminen kaupunkiin voi halvaannuttaa (ja todella halvaannuttaa, kuten historia osoittaa) tämän vallitsevan aseman yksipuolisen luonteen. Jos kaupunki asettaa itsensä välttämättömästi etuoikeutettuun asemaan jättäen maaseudun alistetuksi, kehittymättömäksi, avuttomaksi ja poljetuksi, niin vain maalaisväestön virtaaminen kaupunkiin, vain tämä maanviljelysväestön ja ei-maanviljelysväestön sekoittuminen ja sulautuminen voi nostaa maalaisväestön avuttomuudesta. Siksi vastaukseksi romantikkojen taantumuksellisiin valituksiin ja ruikutuksiin uusin teoria osoittaa, kuinka juuri tämä maanviljelysväestön ja ei-maanviljelysväestön elämänehtojen lähentyminen luo ehdot kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden poistamiseksi.

Nyt kysytään, millä kannalla ovat meidän narodnikki-taloustieteilijämme tässä kysymyksessä? Ehdottomasti sentimentaalis-romanttisella kannalla. He eivät ole ainoastaan ymmärtämättä teollisuusväestön lisääntymisen *välttämättömyyttä* tämän yhteiskunnallisen talousjärjestelmän oloissa, vaan *koettavatpa olla näkemättä* koko tätä ilmiötä, menetellen erään linnun tavoin, joka pistää päänsä piiloon siipensä alle. P. Struven maininnat, että se väite hra

* Vrt. myöskin erikoisen selväpiirteistä teollisuuskeskusten edistyksellisen merkityksen luonnehtimista väestön älylliseen kehitykseen teoksessa „Die Lage der arbeit. Klasse in England”, 1845⁶². Sen, ettei tämän merkityksen tunnustaminen estänyt „Työväenluokan asema Englannissa”-teoksen kirjoittajaa tajua-masta syvällisesti sitä ristiriitaa, mikä ilmenee kaupungin irtautumisesta maaseudusta, todistaa hänen polemiikkinen teoksensa Dühringitä vastaan.

N. —onin järkeilyssä kapitalismista, että vaihteleva pää-oma pienenee *absoluuttisesti*, on karkea virhe („Arvostelevia huomautuksia”, s. 255), että on järjetöntä asettaa Venäjä Lännen vastakohtaksi teollisuusväestön pienemmän prosentin perusteella ottamatta huomioon tämän prosentin *kasvua* kapitalismin kehityksen vaikutuksesta * („Sozialpolitisches Centralblatt” **, 1893, № 1), jäivät vaille vastausta, kuten sopi odottaakin. Puhuen lakkaamatta Venäjän erikoisuuksista, narodnikki-taloustieteilijät eivät pystyneet edes asettamaan kysymystä niistä teollisuusväestön muodostumisen *todellisista* erikoisuuksista Venäjällä ***, joista me edellä lyhyesti mainitsimme. Sellainen on narodnikkien *teoreettinen* suhde kysymykseen. Todellisuudessa kuitenkin, pohtiessaan talonpoikain asemaa reforminjälkeisellä maaseudulla ja milloin teoreettiset epäilyt eivät heitä ahdistaneet, narodnikit tunnustavat maanviljelyksestä poistyonnetyn talonpoikaiston siirtolaisuuden kaupunkeihin ja tehdas-keskuksiin, mutta tällöin he rajoittuvat vain *surkuttelemaan* tätä ilmiötä prikulleen samalla tavalla kuin Sismondikin sitä *surkutteli* ****. Se syvällinen väestöjoukkojen elinehtojen muuttumisprosessi, joka tapahtui reforminjälkeisellä Venäjällä, prosessi, joka ensi kerran rikkoi talonpoikaiston

* Lukija muistakoon, että *juuri tämän virheen* Sismondi teki puhuessaan Ranskan „onnesta”, kun sen väestöstä on 80% maanviljelysväestöä, aivan kuin se olisi ollut jokin „kansantuotannon” erikoisuus j.n.e., eikä kapitalismin kehityksen takapajuisuuden ilmausta.

** — „Yhteiskunta-poliittinen keskuslehti”. *Toim.*

*** Vrt. *Volgin*. „Narodnikkilaisuuden perustelu hra Vorontsovin teoksissa”. Pietari, 1896, s. 215—216.

**** Oikeus ja kohtuus vaatii muuten sanomaan, että seurattessaan teollisuusväestön kasvua useissa maissa ja tunnustaessaan tämän ilmiön luonteeltaan yleiseksi Sismondin näyttää siellä täällä ymmärtävän sen, ettei se ole vain jokin „anomalia” t.m.s., vaan väestön elämänehtojen syvällistä muuttumista — muuttumista, jossa on myönnettävä olevan yhtä ja toista hyvääkin. Ainakin hänen seuraava päätelmänsä työnjaon vahingollisuudesta osoittaa paljon syvällisempiä katsomuksia kuin ovat esim. hra Mihailovskin katsomukset, joka on sepittänyt yleisen „edistysformulan” sen asemesta, että olisi analysoinut niitä konkreettisia muotoja, joihin työnjako pukeutuu yhteiskunnallisen talouden erilaisissa muodostumisissa ja eri kehityskausina.

„Vaikkakin toimintojen yksitoikkoisuus, jollaista on kaikki työläisten toiminta tehtäessä, nähtävästi vahingoittaa heidän kehitystään (intelligence), niin kuitenkin oikeus ja kohtuus pakottaa sanomaan, että parhaiden tuomarien (judes, asiantuntijain) tekemien havaintojen mukaan manufaktuurityöläiset Englannissa ovat kehittyneisyytensä, sivistyksensä ja siveellisyytensä puolesta korkeammalla tasolla kuin maataloustyöläiset (ouvriers des champs)” (I, 397). Ja Sismondi osoittaa sen syyt: Vivant sans cesse ensemble, moins épuisés par la fatigue, et pouvant se livrer davantage à la conversation, les idées ont circulé plus rapidement entre eux (Sen vuoksi, kun he olivat aina yhdessä, olivat vähemmän nääntyneitä ja kun heillä oli suuremmat mahdollisuudet keskustella toistensa kanssa, ovat aatteet päässeet nopeammin leviämään heidän keskuudessaan. *Toim.*). Mutta — huomauttaa hän melankolisesti — aucun attachement à l'ordre, établi (ei minkäänlaista kiintymystä säädettyyn järjestykseen. *Toim.*).

asuipaikan vakinaisuuden ja paikalleen juuttuneisuuden ja sai aikaan sen liikkumisvapauden sekä maanviljelysyöntekijöiden lähentymisen ei-maanviljelysyöntekijöihin, maalaisten kaupunkilaisiin * — jäi heiltä kokonaan huomaimatta niin sen taloudellisen kuin myöskin sen (ehkäpä vieläkin tärkeämmän) moraalisen ja valistavan merkityksen kannalta ja antoi aihetta vain sentimentaalis-romanttisiin huokailuihin.

IV

ROMANTISMIN KÄYTÄNNÖLLISET TOIVOMUKSET

Nyt koetamme tehdä yhteenvedon Sismondin yleisestä katsantokannasta kapitalismiin (tehtävä, jonka myöskin Efrusi asetti itselleen, kuten lukija muistaa) ja tarkastella romantismin käytännöllistä ohjelmaa.

Me näimme, että Sismondin ansio oli se, että hän yhtenä ensimmäisistä *viittasi* kapitalismin ristiriitoihin. Mutta viitatessaan niihin hän ei yrittänytkaan analysoida niitä ja selittää niiden syntyä, kehitystä ja niiden tendenssiä, vaan piti niitä jopa epäluonnollisina ja virheellisinä poikkeamaisina normista. Hän nousi naiivisti kapinoimaan näitä „poikkeamia” vastaan mietelmin, syytöksiin, niiden poistamisen neuvoilla j.n.e., aivan kuin nämä ristiriidat eivät ilmentäisi realisten väestöryhmien *realisia etuja*, joilla väestöryhmillä on määrätty paikkansa nykyaikaisen yhteiskunnallisen talouden yleisessä järjestelmässä. Tämä on romantismin selvin piirre: pitää eturistiriitaa (jolla on syvät juurensa itse yhteiskunnallisessa talousjärjestelmässä) jonkin opin, järjestelmän tai jopa toimenpiteiden j.n.e. ristiriitana tahi virheenä. Kleinbürgerin **, joka itse on syrjässä erilaisista ristiriidoista ja jolla on väliasema, siirtymisasema kahden antipoodin välillä, ahdas näköpiiri yhdistyy

* Tämän prosessin muotokin on erilainen Euroopan Venäjän keskiväestöryhmissä ja syrjäseuduilla. *Syrjäseuduille* menee etupäässä maanviljelysyönläisiä keskisistä mustanmullan lääneistä ja osaksi *ei-maanviljelysväkeä* teollisuuslääneistä vieden mukanaan taitojaan „käsityöammateissa” ja „juurruttaen” teollisuutta puhtaasti maanviljelysväestön keskuuteen. *Teollisuusväestöryhmiä* siirtyy *ei-maanviljelysyönläisiä*, osaksi Venäjän kaikille kulmille, mutta etupäässä kuitenkin pääkaupunkeihin ja suuriin teollisuuskeskuksiin, ja tämä teollinen väestöliike, jos niin voidaan sanoa, on niin voimakasta, että syntyy puutetta maanviljelysyönläisistä, joita menee keskisistä mustanmullan lääneistä *teollisuuslääneihin* (Moskovan, Jaroslavlilin y.m. läänihin). Kts. S. A. Korolenkon „Vapaa palkkatyö j.n.e.”.

** — pikkuporvarin. *Toim.*

tässä naiiviin idealismiin,— olemme melkein valmiit sanomaan: byrokratismiin, joka selittää yhteiskuntajärjestelmän johtuvan ihmisten mielipiteistä (varsinkin valtaa pitävien ihmisten mielipiteistä), eikä päinvastoin. Esitämme esimerkkejä kaikista Sismondin sellaisista järkeilyistä.

„Eiköhän Englanti vain uhrannut päämäärää keinojen hyväksi, kun se esineiden takia unohti ihmiset?

Englannin esimerkki on sitäkin hämmästyttävämpi, kun se on vapaa, valistunut ja hyvin hallittu kansakunta ja kun kaikki sen onnettomuudet johtuvat yksinomaan siitä, että se on lähtenyt seuraamaan *väärää* taloudellista suuntaa” (I, p. IX *). Englanti näyttelee Sismondilla yleensä peloit-tavan esimerkin osaa mannermaalle,— aivan samalla tavalla kuin meidän romantikoillamme, jotka kuvittelevat antavansa jotain uutta, eikä mitä vanhinta romua.

„Kiinnittäessäni lukijoitteni huomiota Englantiin halusin näyttää... meidän oman tulevaisuutemme historiaa, jos me tulemme edelleenkin seuraamaan niitä periaatteita, joita se on seurannut” (I, p. XVI).

„...Mannermaan valtiot pitävät tarpeellisena seurata Englantia sen manufaktuuriuralla” (II, 330). „Ei ole toista hämmästyttävämpää, hirveämpää näkyä kuin Englanti” (II, 332)**.

„Ei pidä unohtaa sitä, että rikkautta on vain se, mikä tarjoaa (n'est que la représentation) nautintoja ja mukavuutta elämässä” (porvarillisen rikkauten tilalle on tässä jo pantu rikkaus yleensä!), „ja kun luodaan keinotekoista rikkautta tuomiten kansakunta kaikkeen sellaiseen, mikä todellisuudessa on köyhyyttä ja kärsimyksiä, niin se merkitsee sitä, että esineen nimi otetaan sen olemuksena” (prendre le mot pour la chose) (I, 379).

„...Niin kauan, kun kansakunnat seurasivat vain luonnon ohjeita (käskyjä, indications) ja käyttivät hyväkseen niitä etuisuuksia, joita ilmasto, maaperä, sijainti ja raaka-aineiden omistus niille tarjosivat, ne eivät asettaneet itseään

* — I, s. IX. *Toim.*

** Näyttääksemme havainnollisesti *eurooppalaisen* romantismin suhteen venäläiseen romantismiin me esitämme alaviitteinä sitaatteja hra N. —onilta. „Me emme halunneet käyttää hyväksi sitä opetusta, minkä Länsi-Euroopan taloudellinen kehityskulku meille antoi. Meitä hämmästytti siinä määrin kapitalismin kehityksen loistavuus Englannissa ja meitä hämmästyttää verrattomasti paljon nopeammin tapahtuva kapitalismin kehitys Amerikan Yhdysvalloissa” j.n.e. (323).— Kuten näette, elivät edes hra N. —onin sanontatavat loista uutuudellaan! Häntä „hämmästyttää” sama, mikä „hämmästytti” Sismondia vuosisadan alussa.

epäluonnolliseen asemaan (une position forcée), ne eivät etsineet *näennäistä rikkautta* (une opulence apparente), joka muodostuu kansanjoukoille realiseksi köyhyydeksi" (I, 411). Porvarillinen rikkaus on vain näennäistä!! „Kansakunnalle on vaarallista sulkea ovensa ulkomaankaupalta: siten kansakuntaa pakoitetaan, niin sanoaksemme (en quelque sorte), *väärään toimintaan*, joka vie sen turmioon" (I, 448)*.

„...Työpalkassa on välttämätön osa, jonka on pidettävä yllä palkkaa saavien elämää, voimaa ja terveyttä. ...Huonosti käy sen hallituksen, joka koskee tähän osaan,— se uhraa siten kaiken (il sacrifie tout ensemble)— sekä ihmiset että toiveet rikkaudesta tulevaisuudessa... Tämä eroavaisuus panee meidät ymmärtämään, miten väärää politiikkaa harjoittavat ne hallitukset, jotka ovat painaneet työläisluokat siihen työpalkan niukimpaan rajaan, mikä on tarpeellista tehtailijoiden, kauppiaiden ja omistajien puhtaiden tulojen lisäämiseksi" (II, 169)**.

„Vihdoinkin on tullut aika kysyä: mihin olemme menossa?" (ou l'on vewt aller) (II, 328).

„Niiden jakautuminen (nimittäin omistajain ja työtätekevien luokkien), niiden etujen vastakohtaisuus on seuraus siitä nykyisestä keinotekoisesta organisatiosta, jonka olemme ihmisyyteiskunnalle antaneet... Yhteiskunnallisen edistyksen luonnollinen järjestys ei ole lainkaan pyrkinyt irrottamaan ihmisiä esineistä tahi rikkautta työstä; maalla olisi omistaja voinut pysyä maanviljelijänä; kaupungissa olisi kapitalisti voinut pysyä käsityöläisenä (artisan); työtätekevän luokan erottaminen tyhjäntoimittajaluokasta ei yleensä ollut oleellisesti välttämätöntä yhteiskunnan olemassaololle tai tuotantoa varten; me olemme saattaneet sen voimaan kaikkien suurimmaksi eduksi;

* „...Se taloudellinen tie, jota olemme kulkeneet viimeiset 30 vuotta, on väärä" (281)... „Me olemme liian kauan samaistaneet kapitalismin edut kansantalouden etujen kanssa — se on äärimmäisen turmiollinen erehdys... Teollisuuden suosimisen antamat *näkyväiset tulokset*... ovat *sokaisseet meidät* siinä määrin, että meillä jäi kokonaan huomaamatta kansallisyhteiskunnallinen puoli... me emme huomanneet, minkä kustannuksella tämä tällainen kehitys käy, me unohdimme myöskin sen, mikä on kaikkinaisen tuotannon tarkoituksperä" (298) — paltsi kapitalistisen tuotannon!

„Yliolokainen suhde omaan menneisyyteemme... kapitalismin juurruttaminen" (283)... „Me... olemme käyttäneet kaikkia keinoja kapitalismin juurruttamiseksi" (323)... „Meiltä jäi huomaamatta" (ibid.).

** „...Me emme estäneet kapitalististen tuotantomuotojen kehitystä siitä huolimatta, vaikka ne perustuvat talonpoikaiston pakkoluovuuttamiseen" (323).

meistä riippuu (il nous appartient) sen säännösteleminen niin, että tämä hyöty todella saavutettaisiin" (II, 348).

„Asettaen täten tuottajat oppositioon toinen toistaan vastaan (s.o. isännät työmiehiä vastaan), heidät on pakotettu menemään tietä, joka on *aiivan vastakkainen* yhteiskunnan eduille... Tässä ainaisessa taistelussa työpalkan alentamisesta kaikki unohtavat yhteiskunnan edun, joista jokainen kuitenkin on kiinnostettu" (II, 359—360). Ja sen edellä on myös muistutettu historian määräämistä teistä: „Yhteiskuntaelämän alussa *jokainen ihminen omistaa pääoman*, jonka avulla hän käyttää työtään, ja melkein kaikki käsityöläiset elävät tulolla, joka muodostuu yhtäläisesti sekä voitosta että työpalkasta" (II, 359)*.

Riittänee... Voidaan olla varmoja siitä, että lukijan, joka ei tunne Sismondia eikä hra N. —onia, on vaikea sanoa, kumman romantikon käsitykset ovat primitiivisempiä ja naiivimpia, tekstissä vaiko alaviitteissä.

Tätä vastaavat täydellisesti myöskin Sismondin käytännölliset toivomukset, joille hän antoi niin paljon tilaa „Nouveaux Principes”-teoksessaan.

Me eroamme A. Smithistä siinä, sanoo Sismondi heti teoksensa 1. kirjassa, että „me melkein aina vaadimme juuri sitä hallituksen sekaantumista, minkä A. Smith hylkäsi” (I, 52). „Valtio ei paranna jakoa” (I, 80)... „Lainlaatija voisi taata köyhälle eräitä takeita yleistä kilpailua vastaan” (I, 81). „Tuotanto on saatava sopusuhteeseen yhteiskunnallisen tulon kanssa ja ne, jotka yllyttävät tuottamaan rajattomasti pitämättä huolta siitä, että otettaisiin selvä tuosta tulosta, ne sysäävät kansakuntaa perikatoon luullen avaavansa sille tietä rikkauteen” (le chemin des richesses) (I, 82). „Kun rikkauden edistys on asteittaista (gradué), kun se on sopusuhteessa itseensä, kun yksikään sen osista ei kehity liian nopeasti, silloin se levittää yleistä hyvinvointia... Ehkäpä hallitusten velvollisuutena on hidastuttaa (ralentir!!) tätä liikettä voidakseen säännöstellä sitä” (I, 409—410).

* „Sen sijaan, että pidettäisiin lujasti kiinni vuosisataisista perintelstämme; sen sijaan, että kehitettäisiin periaatetta kiinteän yhteyden pitämisestä tuotantovälineiden ja välittömän tuottajan välillä... sen sijaan, että lisättäisiin sen (*talonpoikaiston*) työn tuottavuutta keskittämällä tuotantovälineet sen käsiin... kaiken tämän asemesta me olemme astuneet *aiivan päinvastaiselle* tielle” (322—323). „Me pidimme kapitalismin kehitystä koko kansantuotannon kehityksenä... meitä jäi huomaamatta, että toisen kehitys... voi tapahtua kuitenkin yksinomaan toisen kustannuksella” (323). Alleviivaus meidän.

Sismondilla ei ole pienintäkään käsitystä siitä äärettömän suuresta historiallisesta merkityksestä, mikä on yhteiskunnan tuotantovoimien kehityksellä, joka käy juuri tätä ristiriitojen ja suhteettomuuksien tietä!

„Jos hallitus vaikuttaa rikastumispyrkimykseen säännöstelevästi ja hillitsevästi,— niin se voi olla tavattoman hyödyllistä” (I, 413). „Eräitä kaupan reglementoimisia, jotka yleinen mielipide on nykyisin tuominnut, voitaisiin ehkä puolustaa hillitsevinä suitsina, vaikka ne teollisuuden edistämiskeinoina olisivatkin tuomittavia” (I, 415).

Jo näissä Sismondin järkeilyissä näkyy hänen hämmästyttävä historiallinen tahdittomuutensa: hänellä ei ole pienintäkään aavistusta siitä, että keskiaikaisista rajoituksista vapautuminen oli sen aikakauden koko historiallisena sisältönä, jonka aikalainen hän oli. Hän ei tunne sitä, että hänen järkeilynsä valavat vettä silloisten ancien régime'n * puolustajien myllyyn, jotka olivat silloin vielä niin voimakkaita Ranskassakin, puhumattakaan muista Länsi-Euroopan mantereiden maista, joissa he olivat vallassa **.

Sismondin käytännöllisten toivomusten lähtökohtana on siis holhous, hillitseminen, regleeraus.

Tällainen katsantokanta johtuu aivan luonnostaan ja kiertämättömästi kaikesta Sismondin aatepiiristä. Hän eli juuri aikana, jolloin koneellinen suurteollisuus otti ensimmäisiä askeleitaan Euroopan mantereella, jolloin alkoi se kaikkien yhteiskunnallisten suhteiden jyrkkä ja raju uudistuminen koneitten vaikutuksesta (huomatkaa, juuri koneellisuuden vaikutuksesta eikä „kapitalismin” vaikutuksesta yleensä)***, uudistuminen, jota taloustieteessä on tapana nimittää industrial revolution'iksi (teollisuusvallankumoukseksi). Näin luonnehtii sitä eräs niistä ensimmäisistä taloustieteilijöistä, jotka pystyivät arvioimaan koko

* — vanhan järjestelmän. *Toim.*

** Efrusi piti näitä Sismondin välitteluja ja havitteluja „kansalaismiehuillisuutena” (№ 7, s. 139). Sentimentaalisten toivomusten esittäminen vaatii kansalaismiehuutta! Silmäilkää mitä tahansa lukioiden historian oppikirjaa, niin voitte lukea siitä, että Länsi-Euroopan valtiot XIX vuosisadan I:ellä neljänneksellä olivat järjestetyt sen tyyhin mukaisesti, jonka valtio-oikeustiede määrittelee termillä: Polizeistaat (poliisivaltio. *Toim.*). Te voitte lukea siitä, että ei ainoastaan sen, vaan vuosisadan seuraavankin neljänneksen historiallisena tehtävänä oli juuri taistelu sitä vastaan. Silloin ymmärrätte, että Sismondin katsantokannasta huokuukin restauration aikaisen ranskalaisen pientalonpojan tylsyys: että Sismondin on esimerkki henkilöstä, jossa pikkuporvarillinen sentimentaalinen romantismi on yhtyneenä harvinaisen kypsymättömään kansalaistuntoon.

*** Kapitalismla englannissa ei merkityä syntyneeksi XVIII vuosisadan lopulla, vaan paljon varhaisempina aikoina.

syvyydessään sen mullistuksen, mikä loi puolittain keskiaikaisten patriarkaalisten yhteiskuntien tilalle Euroopan nykyaikaiset yhteiskunnat:

„...Englannin teollisen kehityksen historialla viimeisten 60 vuoden aikana (kirjoitettu vuonna 1844) ei ole vertaistakaan ihmiskunnan aikakirjoissa. 60—80 vuotta takaperin Englanti oli maa, joka oli kaikkien toisten kaltainen pienine kaupunkeineen, sen teollisuus oli vähäistä ja yksinkertaista, sillä oli harva, mutta suhteellisen merkittävä maanviljelysväestö. Nyt se on maa, joka *ei ole minkään muun* maan kaltainen, pääkaupunkeineen, jossa on 2½ miljoonaa asukasta; suurine teollisuuskaupunkeineen; teollisuuksineen, joka toimittaa tuotteita koko maailmalle ja valmistaa melkein kaikkea tavattoman mutkallisten koneiden avulla; sen väestö on yritteliästä, sivistynyttä ja tiheää, josta kaksi kolmasosaa toimii teollisuuden ja kaupan alalla ja joka muodostuu aivan erilaisista luokista; tämä väestö, jolla on toiset tavat ja toiset tarpeet, on todellisuudessa kokonaan eri kansakunta kuin silloisessa Englannissa. Teollisuusvallankumouksella on Englannille sama merkitys kuin poliittisella vallankumouksella Ranskalle ja filosofisella vallankumouksella Saksalle. Ja ero vuoden 1760 Englannin ja vuoden 1844 Englannin välillä on vähintään yhtä suuri kuin ancien régime'n aikaisen Ranskan ja heinäkuun vallankumouksen Ranskan välillä *.

Se oli kaikkien vanhojen, piintyneiden suhteiden mitä täydellisintä „murtamista”, joiden suhteiden taloudellisena perustana oli pientuotanto. On ymmärrettävää, että Sismondi taantumukselliselta pikkuporvarilliselta katsantokannaltaan ei voinut ymmärtää tämän „murtamisen” merkitystä. On ymmärrettävää, että hän ennen kaikkea ja eniten toivoi, kehoitti, kutsui ja vaati „lopettamaan murtamisen” **.

Millä tavalla „lopettamaan murtamisen”? Ennen kaikkea tietysti tukemalla kansan... se on „patriarkaalista tuotantoa”, talonpoikaistoa ja yleensä pienmaanviljelystä. Sismondi omistaa kokonaisen luvun (II. VII, ch. VIII) sille, „miten hallituksen on varjeltava väestöä kilpailun seuraamuksilta”.

* Engels. „Die Lage der arbeitenden Klasse in England”⁶³.

** Uskallamme toivoa, ettei hra N —on vihoittele meille siitä, että me lausomme häneltä (s. 345) tämän sanonnan, jota me pidämme mitä onnistuneimpana ja kuvaavimpana.

„Maanviljelysväestöön nähden hallituksen yleisenä tehtävänä on turvata työntekijöille (à ceux qui travaillent) osa omaisuutta, tahi tukea (favoriser) sitä, mitä me nimitimme patriarkaalisesti maanviljelykseksi antaen sille etusijan kaiken muun rinnalla” (II, 340).

„Elisabetin säädös, jota ei ole noudatettu, kieltää rakentamasta Englannissa maalaismökkiä (*cottage*) muuten kuin sillä ehdolla, että sen yhteyteen annetaan neljän acren maapalsta. Jos tätä lakia olisi noudatettu, niin ei päiväläisten kesken olisi voitu solmia yhtään avioliittoa ilman, etteivät he olisi saaneet omaa *cottagea*, eikä yhtään *cottageria* olisi saatettu äärimmäisen köyhyyden asteelle. Se olisi jo askel eteenpäin (c'est quelque chose), mutta se ei vielä riitä; Englannin ilmastossa talonpoikaisväestö eläisi puutteessa 4 acren maalla perhettä kohti. Nykyisin cottagereilla on Englannissa suurimmaksi osaksi vain 1½—2 acra maata, josta he maksavat melko suurta vuokraa... Pitäisi lailla velvoittaa... tilanherraa, kun hän jakaa peltonsa monien *cottagerien* kesken, antamaan jokaiselle riittävän määrän maata, jotta sillä voisi tulla toimeen” (II, 342—343)*.

Lukija näkee, että romantismin toivomukset ovat aivan *yhtäläiset* narodnikkien toivomusten ja ohjelmien kanssa: ne ovat aivan samoin rakennetut sille, ettei huomioida *todellista* taloudellista kehitystä ja että koneellisen suurteollisuuden kaudella, raivoisan kilpailun ja etutaistelun kaudella solutetaan järjettömästi esiin oloja, jotka toistavat harmaasta muinaisuudesta otettuja patriarkaalisia oloja.

* „On pidettävä kiinni vuosisataisista perinteistämme; (elkö se ole patriotismia?)... kehitettävä perinnöksi saamaamme periaatetta kiinteästä yhteydestä tuotantovälineiden ja välittömien tuottajain välillä”... (hra N. —on, 322). „Me olemme poikenneet tieltä, jota olemme kulkeneet monien vuosisatojen ajan; me olemme alkaneet syrjäyttää tuotantoa, joka perustui välittömän tuottajan kiinteään yhteyteen tuotantovälineisiin, kiinteään yhteyteen maanviljelyksen ja jalostavan teollisuuden välillä, ja asettaneet talouspolitiikkamme pohjaksi kapitalistisen tuotannon kehittämisperiaatteen, joka tuotanto pohjautuu välittömien tuottajien irrottamiseen pakkoluovutuksella tuotantovälineistä kaikkine, siitä seuraavine onnettomuuksineen, jotka vaivaavat nykyään Länsi-Eurooppaa” (281). Lukija verratkoon tähän edelläesitettyä „länsi-eurooppalaisten” omaa käsitystä näistä „onnettomuuksista, jotka vaivaavat” j.n.e. „Periaatteena... maan palstoittaminen talonpojille taikka... työvälineiden anto itselleen tuottajille” (s. 2)... „kansanelämän vuosisataiset tukipylväät” (75)... „Näissä numeroissa (nimittäin numeroissa, jotka osoittavat, „miten suuri on se minimimäärä maata, mikä olevien taloudellisten ehtojen vallitessa vaaditaan maalaisväestön turvaamiseksi aineellisesti”) meillä on siis eräs aines talouskysymyksen ratkaisemiseksi, mutta nimenomaan vain *eräs* sen aineksista” (65). Kuten näette, länsieurooppalaiset romantikot etsivät yhtä mielellään kuin venäläisetkin „vuosisataisista perinteistä” kansantuotannon „vahvistusta”.

V

ROMANTISMIN TAANTUMUKSELLINEN LUONNE

Sismondi ei tietenkään voinut olla tajuamatta sitä, *mihin* suuntaan kehitys todella kulkee. Siksi vaatiessaan „pienmaanjelityksen edistämistä” (II, 355) hän sanoo suoraan, että olisi „annettava maanjelitykselle aivan päinvastainen suunta kuin mihin se käy nykyään Englannissa” (II, 354—355)*.

„Onneksi Englannilla on keino, jolla se voi tehdä paljon köyhien maalaiseläjiensä hyväksi jakamalla äärettömän suuret yhteisömaansa (ses immenses communaux) niiden kesken... Jos sen yhteisömaat jaettaisiin 20—30 acren suuruisiksi vapaatiloiksi (en propriétés franches), niin he (englantilaiset) näkisivät, miten nousisi uudelleen se riippumaton ja ylväs maalaiseläjien luokka, se *yeomanry*, jonka melkein täydellistä hävitystä he nykyään surkuttelevat” (II, 357—358).

Romantismin „suunnitelmia” kuvaillaan perin helposti toteutettaviksi — juuri sen realistien intressien huomiotta jättämisen vuoksi, joka on romantismin olemus. „Tällainen esitys (jakaa maat pieninä palstoina päiväläisille, asettaen maanomistajain tehtäväksi pitää huolta viimeksimainituista) suututtaa varmaan suurmaanjelijöitä, joilla yksin on nykyään lainsäädäntövalta Englannissa; mutta se on siitä huolimatta oikeudenmukainen... Suurmaanomistajat yksin tarvitsevat päiväläisiä; he ovat ne luoneet, pitäkööt he huoltakin heistä” (II, 357).

Lukiessa tällaista vuosisadan alussa kirjoitettua naiiviutta et ihmettele: romantismin „teoria” osoittautuu olevan sopusuhteessa siihen kapitalismin yleensä primitiiviseen tilaan, joka on synnyttänyt noin primitiivisen katsantokannan. Kapitalismin todellinen kehitys — sen teoreettinen ymmärtäminen — katsantokanta kapitalismiin nähden, kaiken tämän välillä vallitsi silloin vielä sopusuhde ja Sismondi on joka tapauksessa ehyt ja itselleen uskollinen kirjailija.

„Olemme jo osoittaneet”, sanoo Sismondi, „miten tätä luokkaa (nimittäin käsityöläisten luokkaa) aikoinaan suo-

* Verrattakaa hra V. V:n narodnikkilaista ohjelmaa „historian kiskomisesta toiseen suuntaan”. Vrt. Volginilla, l.c. (loco citato — sitteeratussa kohdassa. *Toim.*), s. 181.

sittiin ammattikuntien ja korporatioiden perustamisella (des jurandes et des maîtrises)... Kysymys ei ole siitä, että niiden kummallinen ja ahdistava organisatio palautettaisiin... Mutta lainlaatijan on asetettava itselleen päämääräksi kohottaa teollisuustyöstä tulevaa palkkiota, johtaa teollisuudenharjoittajat pois siitä epävakaisesta (précaire) tilasta, jossa he elävät ja vihdoin tehdä heille helpommaksi mahdollisuus hankkia se, mitä he nimittävät *asemaksi* * (un état)... Nykyään työläiset syntyvät ja kuolevat työläisinä, kun ennen työläisen asema oli vain valmistautumista, ensimmäinen askelma ylempään asemaan. Juuri tämä ylempi kohoamisen mahdollisuus (cette faculté progressive) onkin tärkeätä palauttaa. On tehtävä niin, että isännät olisivat kiinnostettuja siirtämään työläisiään ylempään asemaan; että manufaktuuriin palkkautuva työläinen aloittaisi tosiaan uransa tekemällä työtä tavallisella työpalkalla, mutta että hänellä olisi aina edessään toivo hyvin käyttäytymällä saada osa liikkeen voitoista” (II, 344—345).

Pikkuporvarin näkökantaa on vaikea esittää tämän selvemmin! Sismondin ihanteena ovat ammattikunnat ja hänen huomautuksellaan, ettei niiden palauttaminen olisi suotavaa, on nähtävästi vain se tarkoitus, että pitää ottaa ammattikuntien periaate, ajatus (juuri samaten kuin narodnikit haluavat ottaa yhteisöperiaatteen, sen aatteen, mutta ei nykyistä yhteisön nimellä kulkevaa viskaaliliittoa) ja heittää pois sen keskiaikaiset rujoudet. Sismondin suunnitelman järjettömyys ei ole siinä, että hän olisi puolustanut ammattikuntia kokonaisuudessaan, halunnut palauttaa ne kokonaan — sitä tehtävää hän ei asettanut. Järjettömyys on siinä, että hän ottaa esikuvaksi *liiton*, joka on syntynyt ahtaista, primitiivisistä tarpeista liittää yhteen paikalliset käsityöläiset, ja tahtoo soveltaa tätä mallia, tätä esikuvaa kapitalistiseen yhteiskuntaan, jossa yhdistävänä ja yhteiskunnallistavana aineksena on koneellinen suurteollisuus, joka murtaa keskiaikaisia raja-aitoja, joka pyyhkii pois paikalliset, maakunnalliset ja ammatilliset eroavaisuudet. Käsittäen liiton, yleensä yhteenliittymisen välttämättömäksi muodossa tahi toisessa, romantikko ottaa esikuvaksi liiton, joka tyydytti ahdasta yhdistymistarvetta patriarkalisessa, liikkumattomassa yhteiskunnassa ja haluaa soveltaa sitä

* Alleiviivaus tekijän.

kokonaan uudistuneeseen yhteiskuntaan, jonka väestö on liikkuvaista, jossa työ ei ole yhteiskunnallistettu jonkin yhteisön tai jonkinlaisen yhdyskunnan rajoissa, vaan koko valtion rajoissa ja vieläpä laajemmaltikin kuin yhden valtion rajoissa*.

Tämä virhe se juuri antaakin romantikolle sen *taantumusmiehen* leiman, jonka hän on täysin ansainnut, ja tällä termillä ei tarkoiteta sitä, että hän haluaisi suorastaan ja yksinkertaisesti palauttaa takaisin keskiaikaiset laitokset, vaan juuri yritystä mitata uutta yhteiskuntaa vanhalla patriarkalisella kyyvärällä, juuri halua etsiä mallia vanhoista järjestelmistä ja perinteistä, jotka eivät laisinkaan vastaa muuttuneita taloudellisia oloja.

Tätä seikkaa Efrusi ei lainkaan ymmärtänyt. Sismondin teorian luonnehtimisen taantumukselliseksi hän käsitti juuri karkeassa, vulgäärisessä mielessä. Efrusi oli hämmästynyt... Kuinka niin, hän kummasteli, mikä taantumuksellinen Sismondi on, hänhän sanoo suoraan, ettei hän halua lainkaan ammattikuntien palauttamista? Ja Efrusi päätteli, että moinen Sismondin „syyttäminen” „retrogradismista” ei ole oikein; että Sismondi päinvastoin suhtautui „oikealla tavalla ammattikuntajärjestykseen” ja „osasi täydellisesti arvioida sen historiallisen merkityksen” (№ 7, s. 147), kuten niiden ja niiden professorien historialliset tutkielmat ammattikuntajärjestyksen hyvistä puolista ovat muka osoittaneet.

Kvasi-oppineilla** kirjailijoilla on usein hämmästyttävä taito olla näkemättä puilta metsää! Sismondin kanta ammattikuntiin nähden on kuvaava ja tärkeä juuri sen

* Aivan analoginen on narodnikkien virhe toiseen liittoon (*yhteisöön*) nähden, joka tyydytti paikallisten talonpoikien ahdasta yhteenliittymisen tarvetta, joita talonpoikia sitoi yhteen yhteinen maanomistus, yhteiset laidunmaat j.n.e. (Ja mikä tärkeintä — yhteinen tilanherrain ja virkamiesten valta), mutta joka ei vastaa lainkaan tavaratalouden ja kapitalismin tarpeita, kapitalismin, joka hajottaa kaikki paikalliset, säätyyn perustuvat ja väestöryhmien väliset väliäidat ja joka tuo yhteisön *sisälle* syvää taloudellista etujen eripuruisuutta. Liiton ja yhteenliittymisen tarve ei kapitalistisessa yhteiskunnassa ole heikentynyt, vaan päinvastoin kasvanut mittaamattomasti. Mutta on aivan järjetöntä ottaa tämän uuden yhteiskunnan tarpeen tyydyttämisessä vanha mitta. Tämä uusi yhteiskunta vaatii jo, että, ensinnäkään, liitto ei olisi paikallinen, säätyyn perustuva, ryhmien välinen; toiseksi, että sen lähtökohtana olisi se aseman ja etujen erillaisuus, minkä kapitalismi ja talonpoikaiston jakaantuminen on luonut. Sen sijaan paikallinen säätyyn perustuva liitto, joka sitoo yhteen talonpoikia, jotka eroavat jyrkästi toisistaan taloudellisen asemansa ja etujensa puolesta, muodostuu nyt, *pakollisuutensa* takia, *vahingolliseksi* niin itselleen talonpojille kuin koko yhteiskunta-kehityksellekin.

** — Valeoppineilla. *Toim.*

vuoksi, että hän sitoo käytännölliset toivomuksensa juuri niihin *. *Juuri sen vuoksi* hänen oppiinsa liittyykin *taantumuksellisen* opin luonnekuva. Mutta Efrusi ryhtyy aivan sopimattomasti juttuamaan ammattikuntia koskevista uusimmista historiallisista teoksista!

Näiden sopimattomien ja kvasi-tieteellisten järkeilyjen tuloksena oli se, että Efrusi kiersi juuri kysymyksen ytimen: onko oikein vai väärin luonnehtia Sismondin oppia taantumukselliseksi? Häneltä jäi huomaamatta juuri se, mikä on tärkeintä — Sismondin *katsantokanta*. „Minua on kuvattu poliittisessa taloustieteessä yhteiskunnallisen edistyksen viholliseksi”, sanoi Sismondi, „barbaaristen ja pakkolaitosten partisaaniksi. Ei, en halua sitä, mikä on jo ollut, mutta haluan jotakin parempaa nykyiseen verraten. En voi arvioida nykyisyyttä muuten kuin vertailemalla sitä menneeseen ja olen kaukana siitä, että haluaisin palauttaa vanhan raunioita todistaessani niiden välityksellä yhteiskunnan ikuisia tarpeita” (II, 433). Romantikkojen (samoin kuin narodnikkienkin) *toivomukset* ovat peräti hyviä. Kapitalismin ristiriitojen käsittäminen asettaa heidät sokeita optimisteja korkeammalle, jotka kieltävät nämä ristiriidat. Eikä Sismondia pidetä taantumuksellisena lainkaan siksi, että hän olisi halunnut palata takaisin keskiaikaan, vaan juuri sen takia, että käytännöllisissä toivomuksissaan hän „vertaili nykyaikaa menneeseen” eikä tulevaan, juuri sen takia, että hän „todisteli yhteiskunnan ikuisia tarpeita” ** „raunioiden” *avulla* eikä uusimpien kehitystendenssien *avulla*. Juuri tätä Sismondin pikkuporvarillista katsantokantaa, joka erottaa hänet jyrkästi muista samanaikaisista ja myöhemmistä kirjailijoista, jotka myöskin todistivat „yhteiskunnan ikuisia tarpeita”, Efrusi ei kyennytäkään ymmärtämään!

Tässä Efrusin virheessä heijastui sama ahdas käsitys termeistä „pikkuporvarillinen”, „taantumuksellinen” oppi, josta edellä jo puhuimme ensimmäisen termin johdosta. Nämä termit eivät osoita lainkaan pienen puotimiehen egoistisia pyyteitä taikka halua pysäyttää yhteiskunnallinen kehitys, palata takaisin; ne puhuvat vain kyseessäolevan

* Kts. edellä, vaikkapa sen luvun otsikkoa, josta luvusta esitimme ammattikuntia koskevia järkelyjä (jotka myöskin Efrusi esittää: s. 147).

** Se seikka, että hän *todisteli* näiden tarpeiden olemassaoloa, asettaa hänet, toistamme vieläkin, verrattomasti korkeammalle ahdaskatseisia porvarillisia taloustieteilijöitä.

kirjailijan katsantokannan *virheellisyydestä*, hänen käsityskykynsä ja näköpiirinsä rajoittuneisuudesta, mikä panee hänet valitsemaan sellaisia keinoja (sangen hyvän tarkoituksiperän saavuttamiseksi), jotka eivät voi olla käytännössä tehokkaita, jotka voivat tyydyttää vain pientuottajaa tai palvella vanhan puolustajia. Sismondi esim. ei ole lainkaan *pienomistuksen* fanatikko. Hän käsittää yhteenliittymisen ja liiton välttämättömyyden aivan yhtä hyvin kuin meidän nykyaikaiset narodnikkimekin. Hän esittää toivomuksen, että „puolet voitosta” teollisuuslaitoksissa „jaettaisiin yhdistyneiden työläisten kesken” (II, 346). Hän esittää suoraan sellaista „assosiatiojärjestelmää”, jossa kaikki „tuotannon menestykset koituisivat hyödyksi sille, joka siinä tekee työtä” (II, 438). Puhuessaan oman oppinsa suhteesta siihen aikaan tunnettuihin Owenin, Fourierin, Thompsonin ja Muironin oppeihin Sismondi sanoo: „Minä toivoisin samoin kuin hekin, että toteutuisi assosiatio niiden kesken, jotka yhdessä tuottavat samanlaista tuotetta, sen sijaan, että heidät asetetaan oppositioon toinen toistaan vastaan. Mutta en usko, että ne keinot, joita he ovat esittäneet tähän päämäärään pääsemiseksi, voisivat jolloinkin johtaa siihen” (II, 365).

Ero Sismondin ja näiden kirjailijain välillä on juuri *katsantokannassa*. Sen tähden on aivan luonnollista, että Efrusi, joka ei ymmärtänyt tätä katsantokantaa, kuvasi kerrassaan väärin Sismondin suhteen näihin kirjailijoihin.

„Kun Sismondilla oli liian heikko vaikutus aikalaisiinsa”, luemme me „*Russkoje Bogatstvossa*” № 8, s. 57, „kun hänen esittämänsä yhteiskunnalliset reformit eivät tulleet toteutetuiksi, niin se on selitettävissä pääasiallisesti sillä, että hän oli huomattavasti edellä ajastaan. Hän kirjoitti aikana, jolloin porvaristo vietti kuherruskuukauttaan... On ymmärrettävää, että sellaisissa oloissa yhteiskunnallisia reformeja vaativan miehen ääni oli pakostakin jäävä huutavan ääneksi korvessa. Mutta mehän tiedämme, ettei jälkipolvikaan ole suhtautunut häneen paljoakaan paremmin. Ehkäpä tämä on selitettävissä sillä, että Sismondi on, kuten olemme edellä jo sanoneet, siirtymiskauden kirjailija; vaikka hän haluaakin suuria muutoksia, hän ei kuitenkaan voi luopua täydellisesti vanhasta. Maltillisista henkilöistä hän näytti sen vuoksi liian radikaaliselta ja jyrkempien suuntien edustajien silmissä hän näytti liian maltilliselta”.

Ensinnäkin, kun puhutaan sellaista, että esittämillään reformeilla Sismondi „oli edellä ajastaan”, niin se merkitsee sitä, ettei ymmärretä laisinkaan itse Sismondin opin olemusta, Sismondin, joka itse sanoo itsestään, että hän vertasi nykyisyyttä menneisyyteen. Oli oltava tavattoman likinäköinen (taikka tavattoman kiintynyt romantismiin), jotta voitiin olla näkemättä Sismondin teorian yleistä henkeä ja yleistä merkitystä vain sen takia, että Sismondi suhtautui myönteisesti tehdaslainsäädäntöön* j.n.e.

Toiseksi, Efrusi arvelee siihen tapaan, että Sismondin ja muiden kirjailijain välinen ero on vain ehdotettujen reformien *jyrkkyyden asteessa*: toiset menivät pitemmälle, mutta hän ei rohjennut täysin luopua vanhasta.

Kysymys ei ole siitä. Ero Sismondin ja näiden kirjailijain välillä on paljon syvemmällä — eikä lainkaan siinä, että toiset menivät pitemmälle ja toiset arkailivat**, vaan siinä, että *itse* reformien *luonteen* he käsittivät kahdelta *aivan vastakkaiselta* kannalta. Sismondi todisteli „yhteiskunnan ikuisia tarpeita” ja nämä kirjailijat todistivat samoin yhteiskunnan ikuisia tarpeita. Sismondi oli utopisti ja perusti toivomuksensa abstraktiseen aatteeseen eikä realisiin etuihin,— nämä kirjailijat olivat samoin utopisteja ja perustivat suunnitelmansa samoin abstraktiseen aatteeseen. Mutta juuri heidän suunnitelmiensa *luonne* oli aivan erilainen sen takia, että he tarkastelivat uusinta taloudellista kehitystä, joka oli asettanut kysymyksen „ikuisista tarpeista”, *aivan vastakkaisilta* näkökannoilta. Mainitut kirjailijat ennakoivat tulevaisuutta, he aavistivat nerokkaasti, mitä tendenssejä on sillä „murtamisella”, jota entinen kone-teollisuus parhaillaan suoritti heidän nähtensä. He katsoivat samaan suuntaan, minne todellinen kehityskin kulki; he kävivät todellakin tämän kehityksen *edellä*. Sismondi sen sijaan käänsi *selkänsä* tälle kehitykselle; hänen utopiansa ei ennakoanut tulevaisuutta, vaan entisöi mennyttä; hän ei

* Eikä Sismondi ollut tässäkään kysymyksessä „edellä ajastaan”, sillä hän hyväksyi vain sen, mitä jo toteutettiin Englannissa kykenemättä käsittämään näiden uudistusten yhteyttä koneelliseen suurteollisuuteen ja sen edistykseen historialliseen työhön.

** Emme halua sanoa, etteikö mainittujen kirjailijain välillä olisi siinä suhteessa eroa, mutta se *ei selittä asiaa* ja esittää väärin Sismondin suhteen muihin kirjailijoihin: aivan kuin he olisivat olleet samalla kannalla ja eronneet vain johtopäätösten jyrkkyydessä ja johdonmukaisuudessa. Kysymys ei ole siitä, *ettei* Sismondi „mennyt” *niin pitkälle*, vaan siitä, että hän „meni” *taaksepäin*, mutta mainitut kirjailijat „menivät” *eteenpäin*.

katsonut eteen-, vaan taaksepäin haaveillen „murtamisen lopettamisesta”, sen saman „murtamisen”, *josta* mainitut kirjailijat johtivat utopioitaan*. Juuri sen tähden Sismondin utopia katsotaan, ja aivan oikein, taantumukselliseksi. Perusteena tällaisen luonnekuvan antamiseksi, toistamme vieläkin, on *vain se*, että Sismondi ei käsittänyt, mikä edistyksellinen merkitys olisi sillä länsieurooppalaisten valtioiden vanhojen, puolittain keskiaikaisten, patriarkaalisten yhteiskuntasuhteiden „murtamisella”, jota suuri koneteollisuus alkoi viime vuosisadan lopulta lähtien suorittaa.

Tämä Sismondin spesifiikkinen katsantokanta pilkistää esiin yksinpä hänen järkeilyissään „assosiatiota” yleensä. „Minä haluan”, sanoo hän, „että manufaktuurien omistus (la propriété des manufactures) olisi jakaantunut suurelle määrälle keski suurua kapitalisteja eikä keskittyisi yhdelle ihmiselle, joka omistaa monia miljoonia...” (II, 365). Vieläkin selväpiirteisemmin ilmenee pikkuporvarin katsantokanta tällaisessa tiradissa: „Ei köyhien luokkaa, vaan päiväläisten luokka on poistettava; heidät pitää palauttaa takaisin omistajaluokkaan” (II, 308). „*Palautettava*” takaisin omistajaluokkaan — näihin sanoihin sisältyy Sismondin oppirakennelmien koko olemus!

Sismondin täytyi tietysti itsensäkin tajuta, etteivät hänen hyväätarkoittavat toivomuksensa voineet toteutua, tajuta, miten jyrkkä epäsuhte oli niiden ja hänen aikansa eturiitojen välillä. „Epäilemättä se on vaikea tehtävä... yhdistää uudelleen niiden edut, jotka yhdessä osallistuvat samaan tuotantoon (qui concurrent à la même production), mutta en usko, että tämä vaikeus olisi niin suuri kuin oletetaan” (II, 450)**. Tietoisuus tästä epäsuhteesta omien toiveittensa ja pyyteittensä sekä elämän tosiojien ja niiden kehityksen välillä herättää luonnollisesti pyrkimystä todistaa, että „vielä ei ole myöhäistä” „palata takaisin” j.n.e. Romantikko koettaa nojautua nykyisen järjestelmän ristiriitojen *kehittymättömyyteen*, maan *jälkeenjääneisyyteen*. „Kansat valloittivat taistellen vapausjärjestelmän, johon olemme

* „Robert Owen on”, sanoo Marx, „osuustehtaiden ja -kauppojen isä, joka kuittekaan ei suinkaan kannattanut seuraajiensa kuvitelmia näiden eristettyjen uudistusainesten merkityksestä (Tragweite), ei ainoastaan kokeiluissaan pitänyt todellisuudessa lähtökohdانا tehdasjärjestelmää, vaan myöskin teoreettisesti julisti sen „yhteiskunnallisen kumouksen” lähtökohdaksi”.

** „Tehtävä, joka Venäjän yhteiskunnan on ratkaistava, käy päivä päivältä yhä mutkallisemmaksi. Kapitalismin anastukset käyvät päivä päivältä yhä laajemmiksi”... (ibid.).

tulleet (kysymys oli feodalismien luhistumisesta); mutta silloin, kun he hävittivät ikeen, jota olivat niin kauan kantaneet, eivät työtätekevät luokat (les hommes de peine — työn edustajat) olleet vailla kaikkea omaisuutta. Maaseudulla heillä oli maata, jota he viljelivät puolesta sadosta, perinnöllisinä vuokraviljelijöinä (censitaires), vuokraviljelijöinä (ils se trouvaient associés à la propriété du sol). Kaupungeissa, niiden korporatioiden ja käsityöläisliittojen (métiers) jäseninä, joita he muodostivat suojataksien yhdessä itseään, he olivat itsenäisiä teollisuudenharjoittajia (ils se trouvaient associés à la propriété de leur industrie). Vasta meidän päivinämme, vasta aivan viime aikoina (c'est dans ce moment même) rikkauden edistys ja kilpailu murtaa kaikki nämä assosiatiot. Mutta tämä murtaaminen (révolution) on vielä puoleksi kesken" (II, 437).

„Tosin vain yksi kansakunta on nyt tässä epäluonnollisessa asemassa; vain yhdessä kansakunnassa me näemme tämän ainaisen kontrastin oletetun rikkauden (richesse apparente) ja väestön kymmenennen osan hirvittävän puutteen välillä, jonka väestöosan on pakko elää yhteiskunnan hyväntekeväisyyden varassa. Mutta tämä kansakunta, joka on niin seuraamisen arvoinen muissa suhteissa, joka virheissäänkin on niin häikäisevä, on esimerkillään vietellyt kaikki mannermaan valtiomiehet. Ja vaikka nämä mietelmät eivät voikaan tuottaa enää hyötyä sille, niin luulisin, että minä teen ainakin palveluksen ihmiskunnalle ja maanmiehilleni näyttämällä, miten vaarallinen on se tie, jota se menee ja osoittamalla sen oman kokemuksen valossa, että poliittisen taloustieteen perustaminen rajoittamattoman kilpailun periaatteelle — merkitsee ihmiskunnan edun uhraamista kaikkien yksilöllisten intohimojen samanaikaiselle vaikutukselle" (II, 368) *. Näin Sismondi päättää „Nouveaux Principes"-teoksensa.

Sismondin ja hänen teoriansa yleisen merkityksen on Marx määritellyt selvästi seuraavassa lausunnossa, jossa annetaan ensin yleiskuva niistä Länsi-Euroopan talouselämän oloista, jotka ovat synnyttäneet sellaisen teorian (ja sitäpaitsi synnyttivät sen juuri kaudella, jolloin kapitalismi

* „Venäjän yhteiskunnan edessä on ratkaistavana suuri tehtävä, peräti vaikea, mutta ei mahdoton tehtävä — kehittää väestön tuotantovoimia siinä muodossa, että niitä voisi käyttää hyväkseen koko kansa, eikä mitättömän pienen vähemmistön" (N. —on, 343).

vasta alkoi luoda siellä suurta koneiteollisuutta) sekä sitten arvionkin siitä*.

„Keskiaikainen porvarissääty ja pientalonpoikain sääty olivat nykyaikaisen porvariston edeltäjiä. Teollisesti ja kaupallisesti vähemmän kehittyneissä maissa tämä luokka vielä elää kituuttaa nousevan porvariston rinnalla.

Maissa, joissa nykyaikainen sivistys on kehittynyt, on muodostunut — ja porvarillisen yhteiskunnan täydentävänä osana muodostuu alati uudelleen — porvarillinen keskisääty (joka häilyy proletariaatin ja porvariston välillä). Mutta kilpailu syöksee alituisesti tähän luokkaan kuuluvia henkilöitä proletariaatin riveihin ja he alkavat jo nähdä sen hetken lähenevän, jolloin he suurteollisuuden kehittyessä häviävät kokonaan nykyaikaisen yhteiskunnan itsenäisenä osana ja heidän tilalleen kaupassa, teollisuudessa ja maanviljelyksessä tulevat työnjohtajat ja palkatut toimitsijat.

Sellaisissa maissa kuin Ranska, missä talonpoikaistoa on paljon enemmän kuin puolet koko väestöstä, oli luonnollista, että ilmaantui kirjailijoita, jotka asetuttuaan proletariaatin puolelle käyttivät kapitalististen olojen suhteen pikkuporvarillista ja pientalonpoikaista mittapuuta ja puolustivat työläisten asiaa pikkuporvariston kannalta. Näin syntyi pikkuporvarillinen yhteiskuntaoppi. Sismondi on tämän kirjallisuuslajin päämies ei vain Ranskassa, vaan myös Englannissa.

Tämä oppi osasi mainiosti panna merkille nykyaikaisissa tuotantosuhteissa ilmenevät ristiriidat. Se paljasti taloustieteilijöiden ulkokultaisen optimismin. Se osoitti koneellisen tuotannon ja työnjaon tuhoisat vaikutukset, pääomien ja maaomaisuuden keskittymisen, liikatuotannon ja pulat, pikkuporvariston ja talonpoikaiston väistämättömän perikadon, proletariaatin kurjuuden, tuotannon anarkian, räikeät epäsuhteet rikkauten jakaantumisessa, kansakuntien välisen teollisen hävityssodan, vanhojen tapojen, vanhojen perhesuhteiden ja vanhojen kansallisuuksien häviämisen**.

Tämän suunnan vaatimusten myönteisenä puolena on se, että se tahtoo joko palauttaa käytäntöön vanhat tuotantotavat ja vaihtomuodot ja niiden mukana vanhat omistus-

* Vrt. hra N. —onin kirjoituksissa esitettyjä lainauksia, „*Russkoje Bogatstvo*” № 8, s. 57, sekä „*Russkoje Bogatstvo*” № 6, s. 94.

** Tämän otteen Efrusi esittää „*Russkoje Bogatstuossa*”, № 8, s. 57 (viimeisen kappaleen alusta saakka).

suhteet ja vanhan yhteiskuntajärjestelmän tai se tahtoo väkisin pakoittaa nykyaikaiset tuotanto- ja vaihtomuodot vanhojen omistussuhteiden puitteisiin, jotka ne olivat jo murtaneet ja jotka pitikin murtaa. Kummassakin tapauksessa se on samalla kertaa sekä taantumuksellista että utopistista.

Ammattikuntalaitos teollisuuden alalla ja patriarkaalinen maatalous, siinä ovat sen viimeiset sanat” *.

Käsitellessämme Sismondin oppirakennelman jokaista osaa erikseen me koetimme osoittaa tämän luonnekuvan pitävän paikkansa. Nyt toteamme vain sen huvittavan konsntin, jota Efrusi tässä käyttää kaikkien niiden erehdystensä kukkuraksi, joita hänellä romantismin esityksessä, arvostelussa ja arvioinnissa on. Lukija muistaa, että aivan kirjoituksensa alussa („*Russkoje Bogatstvo*” № 7) Efrusi sanoi, että on epä-„oikeutettua” ja „väärää” lukea Sismondi taantumuksellisiin ja utopisteihin kuuluvaksi (l. c., s. 138). Tällaisen teesin todistamiseksi Efrusi, ensinnäkin, osasi olla niin nokkela, että sivuutti täydellisellä vaikenemisella tärkeimmän, nimittäin sen, mikä yhteys Sismondin *näkökannalla* on kapitalistisen yhteiskunnan erikoisen luokan, pientuottajien, asemaan ja etuihin; toiseksi, käsitellessään Sismondin teorian eri väittämiä Efrusi osaksi esitti hänen suhteensa uusimpaan teoriaan aivan väärässä valossa, kuten olemme edellä osoittaneet, osaksi hän yksinkertaisesti jätti huomioimatta uusimman teorian ja puolusteli Sismondia vetoamalla saksalaisiin tiedemiehiin, jotka „eivät menneet” Sismondia „pitemmälle”; ja kolmanneksi, Efrusi halusi loppujen lopuksi antaa Sismondista tällaisen yleisarvion: „Meidän (!) käsityksemme Simonde de Sismondin merkityksestä”, sanoo hän, „me voimme (!) esittää seuraavan resumen muodossa” käyttäen erään saksalaisen taloustieteilijän sanoja („*Russkoje Bogatstvo*” № 8, s. 57) ja edelleen esitetään lainauksena ylempänä mainittu kappale, t. s. *vain kappale* tuon taloustieteilijän antamasta luonnekuvasta, jolloin on jätetty pois juuri se osa, missä selitetään, mikä yhteys Sismondin teorialla on uusimman yhteiskunnan

* Vrt. „*Russkoje Bogatston*” mainittua kirjoitusta, v. 1894, № 6, s. 88. Hra N. —onilla on tämän otteen käännöksessä kaksi epätarkkuutta ja yksi poistajättö. „Pikkoporvarillisen” ja „pientalonpoikaisen” asemesta hän kääntää „ahtaasti poroporvarillinen” ja „ahtaasti talonpoikaunen”. „Työläisten asian” asemesta hän kääntää „kansan asia”, vaikka alkuperäisessä on sana der Arbeiter. Hän jättää pois sanat: „jotka pitikin murtaa” (gesprengt werden mussten)⁶⁶.

erityiseen luokkaan, sekä se osa, missä lopullinen johtopäätös puhuu Sismondin taantumuksellisuudesta ja utopistisuudesta! Eikä siinä kaikki. Efrusi ei rajoittunut siihen, että tempasi lausunnosta *osan*, joka ei anna minkäänlaista käsitystä lausunnosta *kokonaisuudessaan* ja esitti siten tämän taloustieteilijän suhteen Sismondiin aivan väärässä valossa. Hän halusi vielä kaunistella Sismondia, aivan kuin pysytellen vain tämän saman taloustieteilijän katsantokantojen välittäjänä.

„Lisäämme tähän”, sanoo Efrusi, „että eräissä teoreettisissa katsomuksissaan Sismondi on etevimpien uusimpien taloustieteilijöiden edeltäjä *: muistakaamme hänen käsitystään pääoman antamasta tulosta, pulasta, miten hän luokitteli kansallistulon j.n.e.” (ibid.). Siis sen sijaan, että olisi *lisännyt* siihen, mitä saksalainen taloustieteilijä sanoi Sismondin ansiosta, vielä samaisen taloustieteilijän lausunnon Sismondin katsantokantojen pikkuporvarillisuudesta, hänen utopiansa taantumuksellisesta luonteesta,— Efrusi *lisää* Sismondin *ansioksi juuri hänen oppinsa ne osat* (kuten „kansallistulon luokittelun”), *joissa* tuon samaisen taloustieteilijän lausunnon mukaan *ei ole ainoatakaan tie-teellistä sanaa*.

Meitä vastaan voidaan väittää: ehkä Efrusi ei ole lainkaan yhtä mieltä siitä, että taloudellisten oppirakennelmien selitystä on etsittävä talouselämän todellisuudesta; hän voi olla syvästi vakuuttunut siitä, että A. Wagnerin teoria „kansallistulon luokittelusta” on „kaikkein etevin” teoria.— Mieli hyvin uskomme sen. Mutta mikä oikeus hänellä oli koketearata sillä teorialla, josta herroilla narodnikeilla on tapa mielellään puhua, että he ovat „yhtä mieltä” sen kanssa, silloin kun todellisuudessa hän ei lainkaan ymmärtänyt tämän teorian suhdetta Sismondiin ja teki kaiken mahdollisen (ja jopa mahdottomankin) esittääkseen tämän suhteen aivan väärässä valossa?

Me emme olisi kiinnittäneet tähän kysymykseen niin paljon huomiota, jos kysymys koskisi yksistään Efrusia — kirjailijaa, jonka nimi tavataan narodnikkilaisessa kirjallisuudessa miltei ensi kertaa. Meille ei ole lainkaan tärkeätä Efrusin henkilöllisyys eivätkä edes hänen katsomuksensa, *vaan narodnikkien suhde kuuluisan saks-*

* Adolf Wagnerin tapaistenko? K. T.

laisen taloustieteilijän teoriaan yleensä, teoriaan, jonka kanssa he muka ovat samaa mieltä. Efrusi ei ole lainkaan mikään poikkeus. Päinvastoin, hänen esimerkkinsä on täysin tyypillinen, ja sen todistamiseksi olemmekin rinnastaneet kaikkialla Sismondin katsantokannan ja teorian sekä hra N. —onin katsantokannan ja teorian*. Osoittautui olevan mitä täydellisin yhtäläisyys: sekä teoreettiset katsomukset että katsantokanta kapitalismin suhteen ja käytännöllisten johtopäätöksien ja toivomusten luonne osoittautuivat molemmilla kirjailijoilla olevan *samanluontoiset*. Ja koska hra N. —onin katsomuksia voidaan nimittää narodnikkilaisuuden viimeiseksi sanaksi, niin meillä on oikeus tehdä se johtopäätös, että *narodnikkien taloudellinen oppi on vain yleiseurooppalaisen romantismin venäläinen muunnos*.

On itsestään selvää, että Venäjän historialliset ja taloudelliset erikoisuudet toisaalta sekä sen verrattomasti paljon suurempi takapajuisuus toisaalta aiheuttavat narodnikkilaisuudessa erittäin suuria eroavaisuuksia. Mutta nämä eroavaisuudet eivät kuitenkaan mene lajieroavaisuuksien rajoja pitemmälle ja sen tähden ne eivät muuta narodnikkilaisuuden ja pikkuporvarillisen romantismin *samankaltaisuutta*.

Ehkäpä huomattavimpana eroavaisuutena, joka kiinnittää eniten huomiota puoleensa, on narodnikki-taloustieteilijöiden pyrkimys verhota romantismiaan sanomalla olevansa „samaa mieltä” uusimman teorian kanssa ja *vetoamalla* mahdollisimman usein siihen, vaikka tämä teoria suhtautuu romantismiin jyrkän kielteisesti ja on kasvanut ankarassa taistelussa pikkuporvarillisten oppien kaikkia muunnoksia vastaan.

Sismondin teorian käsittely on erikoisen mielenkiintoista juuri sen tähden, että se antaa mahdollisuuden käsitellä tällaisen vaatteidenvaihdon *yleisiä menetelmiä*.

Me näimme, että *sekä* romantismi *että* usuin teoria *osoittavat samoja* ristiriitoja nykyisessä yhteiskunnallisessa taloudessa. Tätä narodnikit käyttävätkin hyväkseen, *vedoten* siihen, että usuin teoria tunnustaa ristiriidat, jotka ilmenevät pulissa, ulkomaisten markkinain etsiskelyissä, tuotannon kasvussa kulutuksen samalla alentuessa, tullisuojeluk-

* Toinen narodnikkilainen taloustieteilijä, hra V. V., on täysin samaa mieltä hra N. —onin kanssa yllämainituista tärkeimmistä kysymyksistä, ja eroaa vain siinä, että hänen katsantokantansa on vieläkin primitiivisempi.

nessa, koneteollisuuden vahingollisessa vaikutuksessa j.n.e., j.n.e. Ja narodnikit ovat aivan oikeassa: uusin teoria *tunnustaa* todellakin *kaikki nämä* ristiriidat, jotka romantismikin tunnusti. Mutta herää kysymys, onko yksikään narodnikki asettanut koskaan kysymystä siitä, miten näiden ristiriitojen tieteellinen analyysi, joka johtaa ne kyseellisen talousjärjestelmän pohjalta kasvavista erilaisista eduista johtuviksi, eroaa näiden ristiriitojen toteamisen käyttämisestä vain hyväntahtoisin toivomuksiin? — Ei, me emme löydä yhdelläkään narodnikilla tämän kysymyksen erittelyä, kysymyksen, joka luonnehtii juuri sitä, miten uusin teoria eroaa romantismista. Narodnikit käyttävät samaten ristiriitojen osoittamista vain esittääkseen hyväntahtoisia toivomuksia.

Edelleen herää kysymys, onko yksikään narodnikki asettanut koskaan kysymystä siitä, miten sentimentaalinen kapitalismin arvostelu eroaa sen tieteellisestä, dialektisesta arvostelusta? — Ei yksikään ole asettanut tätä kysymystä, joka luonnehtii toista mitä tärkeintä piirrettä, miten uusin teoria eroaa romantismista. Ei yksikään ole katsonut tarpeelliseksi asettaa juuri tätä yhteiskunnallis-taloudellisten suhteiden kehitystä teorioittensa kriteeriksi (ja juuri tämän kriteerin käyttö onkin tieteellisen arvostelun tärkein erikoispiirre).

Ja lopuksi herää kysymys, onko yksikään narodnikki asettanut koskaan kysymystä, miten romantismin katsantokanta, joka idealisoi pientuotantoa ja sureksii sitä, että „kapitalismi” „murtaa” sen perusteet, eroaa uusimman teorian katsantokannasta, joka pitää rakennelmiensa lähtökohtana koneiden avulla tapahtuvaa kapitalistista suurtuotantoa ja julistaa tämän „perusteiden murtamisen” edistykseksi ilmiöksi? (Me käytämme tätä yleisesti hyväksytyä narodnikkien sanontatapaa, joka luonnehtii selväpiirteisesti sitä yhteiskuntasuhteiden uusiutumisprosessia koneellisen suurteollisuuden vaikutuksesta, mikä on *kaikkialla*, eikä ainoastaan Venäjällä, käynyt yhteiskunnallista ajattelua hämmästyttävällä jyrkkyydellä ja selvyydellä.) — Taaskaan ei. Yksikään narodnikki ei ole asettanut tätä kysymystä, yksikään heistä ei ole koettanut soveltaa Venäjällä tapahtuvaan „murtamiseen” niitä mittapuita, mitkä ovat pakoittaneet tunnustamaan länsieurooppalaisen „murtamisen” edistykseksi, ja kaikki he itkevät perustuksia ja

suosittelevat lopettamaan murtamisen vakuutellen kyynelten lomasta, että tämä juuri onkin se „uusin teoria”...

Heidän „teoriaansa”, jota he ovat esittäneet kapitalismia koskevan kysymyksen uutena ja itsenäisenä ratkaisuna, länsieurooppalaisen tieteen ja elämän viimeisen sanan perusteella, vertaileminen Sismondin teoriaan osoittaa havainnollisesti, miten primitiiviseen kauteen kapitalismin kehityksessä ja yhteiskunnallisen ajattelun kehityksessä tuollaisen teorian syntyminen kuuluu. Mutta asian ydin ei ole siinä, että tämä on vanha teoria. Vähänkö niitä on hyvinkin vanhoja eurooppalaisia teorioita, jotka olisivat Venäjälle peräti uusia! Asian ydin on siinä, että jo silloinkin, *kun tämä teoria syntyi, se oli pikkuporvarillinen ja taantumuksellinen teoria.*

VI

KYSYMYS VILJATULLEISTA ENGLANNISSA ROMANTISMIN JA TIETEELLISEN TEORIAN ARVIOIMANA

Romantismin teorian vertailemista uusimpaan teoriaan nykyaikaisen taloustieteen pääkysymyksissä me täydennämme vertailemalla niiden ajatuksia eräästä *käytännöllisestä* kysymyksestä. Tällaisen vertailun mielenkiintoa lisää toisaalta se, että tämä käytännöllinen kysymys on eräs kapitalismin suurimpia, periaatteellisia kysymyksiä; toisaalta se, että tästä kysymyksestä ovat lausuneet kantansa näiden vastakkaisten teorioiden molemmat huomattavimmat edustajat.

Tarkoitamme *viljalakeja* Englannissa ja niiden kumoamista ⁶⁶. Tämä kysymys kiinnosti kovin ei ainoastaan englantilaisia, vaan myöskin mannermaan taloustieteilijöitä kuluvan vuosisadan toisella neljänneksellä: kaikki käsittivät, ettei se ole lainkaan mikään tullipolitiikan yksityiskysymys, vaan yleiskysymys kauppavapaudesta, kilpailuvapaudesta, „kapitalismin kohtalosta”. Kysymys oli nimenomaan siitä, että kapitalismin rakennus kruunattaisiin toteuttamalla täydellinen kilpailuvapaus, siitä, että raivattaisiin tietä sen „murtamisen” loppuunviemiseksi, jota koneellinen suurteollisuus alkoi suorittaa Englannissa viime vuosisadan lopulta, siitä, että raivattaisiin pois ne esteet, jotka pidättivät tätä „murtamista” *maanviljelyksessä*. Juuri näin katsoi-

vatkin tähän kysymykseen molemmat mannermaiset taloustieteilijät, joista aiomme puhua.

Sismondi lisäsi „Nouveaux Principes”-teoksensa toiseen painokseen erikoisen luvun „viljakauppaa koskevista laeista” (I. III, ch. X).

Hän toteaa ennen kaikkea kysymyksen polttavan luonteen: „Puolet Englannin väestöstä vaatii nykyään viljalakien lakkauttamista, vaatii sitä, ollen syvästi kiihtyneenä niitä vastaan, jotka kannattavat näitä lakeja; ja toinen puoli väestöstä vaatii niiden säilyttämistä kiljuen suuttumuksesta niitä vastaan, jotka haluavat kumota ne” (I, 251).

Pohtiessaan kysymystä Sismondi osoittaa, että englantilaisten farmarien edut vaativat viljatulleja, jotta heille turvattaisiin *remunerating price* (edullinen eli tappiota tuottamaton hinta). Manufaktuurien harjoittajien edut sen sijaan vaativat viljalakien kumoamista, sillä manufaktuurit eivät voi tulla toimeen ilman ulkomaisia markkinoita, mutta tuontia rajoittavat lait pidättivät Englannin viennin jatkuvaa kehittymistä: „Manufaktuurien harjoittajat sanoivat, että kun he tapaavat menekkipaikoilla markkinat täynnä tavaraa, niin se on samaisten viljalakien tulosta,— että mannermaan rikas väki ei voi ostaa heidän tavaroitaan, koska he eivät löydä menekkiä viljalleen” (I, 254)*.

„Markkinain avaaminen ulkolaiselle viljalle köyhdyttää varmaan Englannin maanomistajat ja pudottaa maanvuokrat verrattomasti paljon alemmaksi. Se olisi epäilemättä suuri onnettomuus, mutta se ei olisi vääryyttä” (I, 254). Ja Sismondi ryhtyy mitä naiivimmin todistelemaan, että maanomistajain tulon pitää vastata sitä palvelusta (sic!!**), jonka he tekevät „yhteiskunnalle” (kapitalistiselleko?) j.n.e. „Farmarit”, jatkaa Sismondi, „ottavat pääomansa, ainakin osaksi, pois maanviljelyksestä”.

Tässä Sismondin järkeilyssä (ja hän rajoittuukin tähän järkeilyyn) ilmenee romantismin perusvika, se kun ei kiinnitä riittävää huomiota siihen taloudelliseen kehitysproses-

* Niin yksipuolinen kuin tämä englantilaisten tehtailijain selitys onkin, he kun jättävät huomioimatta pullen syvimmat syyt ja niiden kiertämättömyyden markkinain laajentuessa heikosti, siinä on epäilemättä kuitenkin se aivan oikea ajatus, että tuotteen realisointi myymällä se ulkomaille vaatii, *yiensä ottaen*, vastaavaa tuontia ulkomailta.—Suosittelemme tätä englantilaisten tehtailijoiden käsitystä niiden taloustieteilijöiden tietoon, jotka koettavat selviytyä tuotteen realisointia kapitalistisessa yhteiskunnassa koskevasta kysymyksestä syvämielteisellä huomautuksella: „viedään ulkomaille”.

** — sillä tavalla! *Toim.*

siin, joka todellisuudessa on käynnissä. Me näimme, että Sismondi itse viittasi farmaritalouden asteittaiseen kehitykseen ja kasvuun Englannissa. Mutta hän kiiruhtaa nopeasti tuomitsemaan tuon prosessin, sen sijaan että tutkisi sen syitä. Vain tällä hätäkoimisella, tällä halulla tyrkyttää historialle viattomia toivomuksiaan onkin selitettävissä se seikka, että Sismondi ei huomaa kapitalismin kehityksen yleistä tendenssiä maanviljelyksessä eikä *tämän prosessin* kiertämätöntä *nopeutumista*, kun viljalait kumotaan, t.s. maanviljelyksen kapitalistista edistystä sen lamaantumisen asemesta, jota Sismondi ennustelee.

Mutta Sismondi pysyy uskollisena itselleen. Heti, kun hän joutuu tämän kapitalistisen prosessin ristiriidan eteen, hän ryhtyy heti naiivisti „kumoamaan” sitä pyrkien hinnalla millä hyvänsä todistamaan virheelliseksi sen tien, jota „englantilainen isänmaa” kulkee.

„Mitä päiväläinen käy tekemään?.. Työ loppuu, pellot muutetaan laidunmaiksi... Miten käy niille 540.000 perheelle, jotka erotetaan työstä? * Vaikkapa olettaisimme, että he kelpaisivat kaikenlaiseen teolliseen työhön, niin onko nykyään olemassa sellaista teollisuutta, joka kykenisi ottamaan heidät?.. Löytyykö hallitusta, joka uskaltaisi vapaaehtoisesti saattaa puolet hallitsemastaan kansakunnasta moiseen kriisiin?.. Ne, joille maanviljelijät täten uhrataan, saavatko he itsekään mitään hyötyä siitä? Sillä nämä maanviljelijäthän ovat Englannin manufaktuurien lähimpiä ja varmimpia kuluttajia. Heidän kulutuksensa lakkaaminen olisi teollisuudelle turmiollisempi isku kuin jonkin suurimman ulkomaisen markkina-alueen sulkeminen” (255—256). Näyttämölle astuu tuo paljon puhuttu „sisäisten markkinain supistuminen”. „Miten paljon manufaktuurit menettävätkään siitä, jos koko Englannin maanviljelijäluokan kulutus lakkaa, kun tämä luokka käsittää melkein puolet kansakunnasta? Kuinka paljon manufaktuurit menettävätkään niiden rikkaiden ihmisten kulutuksen lakkaamisesta, joiden maataloustulot loppuvat melkein kokonaan?” (267). Romantikko tekee kaikkensa todistaakseen tehtailijoille, että heidän tuo-

* „Todistaakseen” kapitalismin kelvottomuutta Sismondi tekee heti likipitäisen laskelman (joita esim. meidän venäläinen romantikkomme hra V. V. niin mielellään suosii). Maanviljelyksessä, sanoo hän, on 600.000 perhettä. Kun pellot muutetaan laidunmaiksi, niin „tarvitaan” enintään yksi kymmenesosa tästä määrästä... Mitä vähemmän kirjailija ymmärtää prosessia kaikessa mutkallisuudessaan, sitä mieluummin hän turvautuu lapsellisiin „silmämääräisiin” laskelmiin.

tantonsa ja heidän rikkautensa kehitykselle ominaiset ristiriidat osoittavat vain heidän tekemäänsä virhettä, heidän harkitsemattomuuttaan. Ja saadaksean tehtailijat „vakuuttuneiksi” kapitalismin „vaarallisuudesta” Sismondi kuvailee yksityiskohtaisesti puolalaisen ja venäläisen viljan taholta uhkaavaa kilpailua (p. 257—261). Hän panee liikkeelle kaikenlaisia argumentteja, haluaapa vaikuttaa englantilaisten itserakkauteenkin. „Miten käy Englannin kunnialle, jos Venäjän keisarilla on mahdollisuus, heti kun hän haluaa kiristää Englannilta jonkin myönnytyksen, piinata sitä nälällä sulkemalla Itämeren satamat?” (268). Muistakaapa, lukija, miten Sismondi todisteli „rahavallan puolustelun” virheellisyyttä sillä, että myytässä ovat petokset helposti mahdollisia... Sismondi haluaa „kumota” farmaritalouden teoreettiset tulkitsijat osoittamalla, että rikkaat farmarit eivät kestä kilpailua kurjien talonpoikien kanssa (sitaatti edellä) ja loppujen lopuksi tulee kuin tuleekin taas mielpäätelmäänsä, nähtävästi vakuuttuneena siitä, että hän on todistanut „virheelliseksi” sen tien, jota „englantilainen isänmaa” kulkee. „Englannin esimerkki osoittaa meille, että tämä käytäntö (rahatalouden kehitys, jonka vastakohtaksi Sismondi asettaa l'habitude de se fournir soi-même, „käytäntö työllä elämisen”) ei ole vailla vaaroja” (263). „Itse talousjärjestelmä (nimittäin farmaritalous) on paha, se pohjautuu vaaralliseen perustaan ja se juuri onkin koetettava muuttaa” (266).

Määrätyn talousjärjestelmän määrättyjen etujen yhteentörmäyksestä aiheutunut konkreettinen kysymys on täten hukutettu viattomien toivomusten tulvaan! Mutta asiasta kiinnostuneet puolet olivat itse asettaneet kysymyksen niin jyrkästi, että oli kerrassaan mahdotonta rajoittaa enää moiseen „ratkaisuun” (niinkuin romantismi rajoittuu siihen kaikissa muissa kysymyksissä).

„Mutta kuitenkin, mitä on tehtävä?” — kysyy Sismondi epätoivoissaan, „onko avattava Englannin satamat vaiko suljettava ne? Englannin manufaktuuri- vaiko maataloustyöläiset on tuomittava nälkään ja kuolemaan? Kysymys on todella hirvittävä; Englannin ministeristön asema on yksi kaikkein kiusallisimpia, mihin valtiomiehet ovat voineet joutua” (260). Ja Sismondi palaa yhä uudestaan ja uudestaan „yleiseen johtopäätökseen” farmarijärjestelmän „vaarallisuudesta”, „koko maanviljelyksen keinottelujärjestel-

mälle alistamisen vaarallisuudesta". Mutta „millä tavalla voidaan Englannissa ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin — vakaviin, mutta samalla asteittaisiin toimenpiteisiin, jotka kohottaisivat pikkufarmarien merkityksen (remettraient en honneur), kun manufaktuureissa työskentelevä toinen puoli kansakunnasta näkee nälkää ja sen vaatimat toimenpiteet uhkaavat nälällä kansakunnan toista, maanviljelystä harjoittavaa puolta,— sitä minä en tiedä. Minun mielestäni on viljakauppaa koskeviin lakeihin tehtävä tuntuvia muutoksia; mutta minä neuvon niitä, jotka vaativat niiden täydellistä kumoamista, tutkimaan huolellisesti seuraavia kysymyksiä" (267),— seuraa vanhoja valituksia ja epäilyksiä maanviljelyksen laskusta, sisäisten markkinain supistumisesta j.n.e.

Näin siis heti ensi kerralla, jouduttuaan vastakkain todellisuuden kanssa, romantismi kärsi täydellisen fiaskon. Se on joutunut itse antamaan itselleen testimonium pauper-tatis * ja itse omakätisesti allekirjoittamaan saaneensa sen. Muistakaapa, miten helposti ja yksinkertaisesti romantismi „teoriassa" „ratkaisi" kaikki kysymykset! Protektionismi ei ole järjestänyt, kapitalismi on turmiollista erehdystä, Englannin tie on virheellinen ja vaarallinen, tuotannon pitää käydä yhtäjalkaa kulutuksen kanssa, teollisuuden ja kaupan — yhtäjalkaa maanviljelyksen kanssa, koneet ovat edullisia vain silloin, kun ne johtavat palkan kohoamiseen tai työpäivän supistumiseen, tuotantovälineitä ei pidä erottaa tuottajista, vaihdon ei pidä mennä edelle tuotannosta, sen ei pidä johtaa keinotteluun j.n.e., j.n.e. Romantismi tukki jokaisen ristiriidan vastaavalla sentimentaalisella fraasilla, se vastasi jokaiseen kysymykseen vastaavalla viattomalla toivomuksella ja tätä nimilappujen antamista kaikille elävän elämän tosiasioille se nimitti kysymysten „ratkaisuksi". Ei ole ihme, että nämä ratkaisut olivat niin herttaisen yksinkertaisia ja helppoja: ne sivuuttivat vain yhden vähäisen seikan — ne realistiset etupyyteet, joiden välinen konflikti juuri muodostikin ristiriidan. Ja kun tämän ristiriidan kehitys pani romantikon katsomaan suoraan silmiin erästä tällaista erittäin voimakasta konfliktia, joksi puolueitten taistelu Englannissa viljalakien kumoamisen edellä muodostui,— niin romantikkomme hämmentyi kokonaan. Hän

* — köyhystödistyksen. *Toim.*

tunsi olonsa mainioksi haaveilujen ja kauniiden toivomusten usvassa, hän sepitteli niin mainiosti mieltelmiä, jotka sopivat „yhteiskuntaan” yleensä (mutta eivät sovi mihinkään historiallisesti määrättyyn yhteiskuntajärjestelmään),— mutta kun hän joutui haavemaailmastaan todellisen elämän pyörteisiin ja etupyyteiden taisteluun, niin hänellä ei osoittautunut olevan edes kriteeriä konkreettisten kysymysten ratkaisemiseksi. Tottumus elämästä irrallisiin ajatusrakennelmiin ja abstraktisiin ratkaisuihin vei kysymyksen tyhjiään formulaan: kumpi väestönosa on taloudellisesti hävitettävä, maanviljelysväki vaiko manufaktuuri- väestö? — Ja romantikko ei tietenkään voinut olla tulematta siihen tulokseen, ettei pidä hävittää kumpaakaan, vaan että „on muutettava suuntaa”... mutta realiset ristiriidat ahdistivat häntä jo niin lujasti joka puolelta, etteivät ne päästäneet häntä nousemaan takaisin hyvien toivomusten usvaan ja romantikon oli pakko antaa vastaus. Sismondi antoi kokonaista kaksikin vastausta: ensimmäinen oli „en tiedä”; toinen — „toisaalta on myönnettävä, toisaalta taas ei voida olla tunnustamatta”.

Tammikuun 9 päivänä 1848 Karl Marx piti Brysselissä julkisessa kokouksessa „puheen kauppavapaudesta”*. Päinvastoin kuin romantismi, joka julistaa, että „poliittinen taloustiede ei ole laskelmatiede, vaan moraalitiede”, hän asetti esityksensä lähtökohdaksi juuri tavallisen selvällä päällä tehdyn *laskelman etupyyteistä*. Sen sijaan, että olisi katsonut viljalakeja koskevaa kysymystä jonakin kansakunnan valittavana olevan „järjestelmän” kysymyksenä tai lainlaadintakysymyksenä (kuten Sismondi katsoi), puhuja aloitti siitä, että esitti tämän kysymyksen tehtailijoiden ja maanomistajien välisten etupyyteiden yhteentörmäykseksi ja osoitti, miten englantilaiset tehtailijat ovat yrittäneet esittää kysymystä yleiskansallisena asiana, yrittäneet uskotella työläisille toimivansa kansan yleisedun hyväksi. Päinvastoin kuin romantikko, joka selosti kysymystä niitten näkökohtien muodossa, jotka lainsäätäjän on otettava huomioon reformia toteuttaessaan,— puhuja esitti kysymyksen

* „Discours sur le libre échange” („Puhe kauppavapaudesta”^{en}. *Toim.*). Me käytämme puheen saksankielistä käännöstä: „Rede über die Frage des Freihandels”.

olevan Englannin yhteiskunnan eri luokkien välisten realistien etupyyteiden yhteentörmäyksestä. Hän osoitti koko kysymyksen pohjana olevan välttämättömyyden alentaa tehtailijoille tarpeellisten raaka-aineiden hintaa. Hän luonnehti englantilaisten työläisten epäluuloista suhdetta, he kun pitivät „täysin uhrautuvaisia miehiä, jotakin Bowringia, Brightia ja heidän kumppaneitaan, pahimpina vihamiehinään”.

„Tehtailijat rakentavat suurin kustannuksin palatseja, joihin Anti-Corn-Law-League (viljalakeja vastaan taisteleva liitto)⁶⁸ järjestää tavallaan päämajansa, he lähettelevät kaikkialle Englantiin kokonaisen armeijan apostoleja saarnaamaan vapaakaupan uskontoa. He painattavat tuhansin kappalein lentokirjasia ja jakavat niitä ilmaiseksi valistaakseen työntekijää ymmärtämään omia etujaan. He kuluttavat suunnattomia summia saadakseen sanomalehdistön puolelleen. Johtaakseen freetrade-liikettä he järjestävät suurenmoisen hallintokoneiston ja käyttävät julkisissa kokouksissa kaikkia kaunopuheisuutensa lahjoja. Eräässä tällaisessa kokouksessa eräs työmies huudahti: „Jos maanomistajat myisivät meidän luitamme, niin te, tehtailijat, olisitte ensimmäisinä ostamassa niitä lähettääksenne ne höyrymyllyyn ja tehdäkseenne niistä jauhoa!” Englannin työläiset käsittivät mainiosti, mikä merkitys on maanomistajien ja tehtailijain välisellä taistelulla. He tietävät mainiosti, että viljan hintoja halutaan laskea sitä varten, jotta voitaisiin alentaa palkkoja, ja että pääomasta saatava voitto nousee samassa määrässä kuin maa-korko laskee”.

Siis jo itse *kysymyksen asetus* on kokonaan toinen kuin Sismondilla. Tehtäväksi asetetaan, ensinnäkin, selittää Englannin yhteiskunnan eri luokkien suhde tähän kysymykseen näiden luokkien etujen kannalta; toiseksi, valaista reformin merkitystä Englannin yhteiskuntatalouden yleisessä kehityksessä.

Tässä viimeksimainitussa kohdassa puhujan katsomukset käyvät yhteen Sismondin katsomusten kanssa siinä suhteessa, että hänkään ei pidä tätä osakysymyksenä, vaan *yleisenä kysymyksenä* kapitalismin kehityksestä yleensä, „vapaakaupasta” järjestelmänä. „Viljalakien kumoaminen Englannissa oli suurin niistä voitoista, joita vapaakauppa XIX vuosisadalla saavutti”⁶⁹. „Viljalakien kumoamisen jäl-

keen vapaakilpailu, yhteiskunnallisen talouden nykyinen järjestelmä saatetaan kehityksensä äärimmäiseen pisteeseen saakka” *. Tämä kysymys esiintyy siis näille tekijöille kysymyksenä siitä, *onko toivottava kapitalismin kehittymistä edelleen* vaiko sen pidättymistä, „muiden teiden” etsiskelyä j.n.e. Ja me tiedämme, että heidän antamallaan myöntävällä vastauksella tähän kysymykseen ratkaistiin nimenomaan „kapitalismin kohtaloita” koskeva yleinen periaatteellinen kysymys eikä osakysymystä viljalaeista Englannissa, sillä tässä otettua kantaa on käytetty paljon myöhemminkin muihin valtioihin nähden. Tekijät olivat 1840-luvulla sillä kannalla myöskin Saksaan nähden, samoin Amerikkaan nähden **, julistaen vapaakilpailun edistykselliseksi tälle maalle; Saksaan nähden eräs heistä kirjoitti vielä 60-luvulla, että Saksa ei kärsi yksistään kapitalismista, vaan myöskin siitä, ettei kapitalismi ole riittävän kehittyntä.

Palatkaamme selostettavana olevaan puheeseen. Me mainitsimme puhujan periaatteellisesti toisenlaisesta kannasta, sillä hän osoitti kysymyksen olevan Englannin yhteiskunnan eri luokkien etupyyteistä. Samanlaisen syvällisen eron me näemme siinäkin, miten hän asettaa puhtaasti teoreettisen kysymyksen viljalakien kumoamisen merkityksestä yhteiskunnallisessa taloudessa. Se ei ole hänelle abstraktinen kysymys siitä, mitä *järjestelmää* Englannin olisi seurattava, mikä tie sen olisi valittava (kuten Sismondi asettaa kysymyksen unohtaen sen, että Englannilla on menneisyytensä ja nykyisyytensä, jotka jo määräävät tämän tien). Ei, hän asettaa kysymyksen heti *kyseisen yhteiskunnallis-taloudellisen järjestelmän* pohjalle; hän kysyy itsel-

* „Die Lage der arbeitenden Klasse in England” (1845)⁷⁰. Tämä teos on kirjoitettu aivan samalta näkökannalta *ennen* viljalakien kumoamista (1846), kun sen sijaan tekstissä selostettu puhe kuuluu niiden kumoamisen *jälkeiseen* aikaan. Mutta tämä aikaero ei merkitse meille mitään: riittää kun vertaamme edellä esitettyjä Sismondin järkellyjä vuodelta 1827 tähän vuonna 1848 pidettyyn puheeseen nähdäksemme *kysymyksen ainesten* sattuvan täydellisesti yhteen molenimilla kirjoittajilla. Itse ajatuksen Sismondin vertaamisesta myöhempään saksalaiseen taloustieteilijään olemme ottaneet „Handwörterbuch der Staatswissenschaftenista”, B. V. Art. „Sismondi” von *Lippert*, Seite 679. Rinnastuksella osoitautui olevan niin suuri ja elintärkeä mielenkiinto, että hra Lippertin esitys kadotti heti kaiken mauttomuutensa... ei kun „objektiivisuutensa” ja muuttui mielenkiintoiseksi, eläväksi, jopa kiihkeäksi.

** Vrt. „Neue Zeitissä” („Uusi Aika”⁷¹, *Toim.*) Marxin kirjoituksia, jotka on äskettäin löydetty sanomalehdestä „Westphällisches Dampfboot” („Westfalenin höyrylaiva”⁷², *Toim.*).

tään, minkälaisen *tulee olla seuraavan askeleen* tämän järjestelmän kehityksessä viljalakien kumoamisen jälkehen.

Tämän kysymyksen vaikeus oli sen määrittelemisessä, miten viljalakien kumoaminen vaikuttaa *maanviljelykseen*,—sillä teollisuuteen nähden sen vaikutus oli kaikille aivan selvä.

Todistaakseen tämän kumoamisen koituvan hyödyksi myöskin maanviljelykselle, Anti-Corn-Law-League määräsi palkinnot kolmesta parhaimmasta teoksesta viljalakien poistamisen hyödyllisestä vaikutuksesta Englannin maanviljelykseen. Puhuja selostaa lyhyesti kaikkien kolmen lauraatin, Hopen, Morsen ja Gregin, katsantokannat ja antaa heti erikoisen tunnustuksen viimeksimainitulle, jonka teos noudattaa tieteellisimmin ja tarkimmin klassillisen poliittisen taloustieteen osoittamia periaatteita.

Greg, joka oli itse suurtehtailija ja kirjoitti pääasiallisesti suurfarmareita varten, todistelee, että viljalakien kumoaminen työntää maanviljelyksestä pois pikkufarmareita, jotka menevät teollisuuteen, mutta että se on edullista suurfarmareille, jotka saavat mahdollisuuden vuokrata maata pitemmiksi määrärajoiksi, sijoittaa maahan enemmän pääomaa, käyttää enemmän koneita ja tulevat toimeen vähemmällä työmäärällä, jonka pitää tulla halvemmaksi viljan hinnan laskiessa. Maanomistajien sen sijaan pitää tyytyä alhaisemman maakorkoon, kun huonompilaatuksia maita, jotka eivät kestä kilpailua halvan tuontiviljan kanssa, jätetään pois viljelyksestä.

Puhuja osoittautui olevan aivan oikeassa tunnustaessaan tieteellisesti pätevimmäksi tämän ennustuksen ja avoimen kapitalismin puolustamisen maanviljelyksessä. *Historia on todistanut tämän ennustuksen oikeaksi.* „Viljalakien kumoaminen antoi Englannin maanviljelykselle tavattoman suuren sysäyksen... Maaseudun työläisväestön absoluuttinen väheneminen kävi käsi kädessä viljeltyjen maiden laajenemisen kanssa, viljelystapojen voimaperäistymisen kanssa, maahan sijoitettujen ja sen muokkaukseen käytettävien pääomien karttuessa ennenkuulumattomasti, maantuotteiden lisääntyessä niin, ettei sillä ole vertaa Englannin agronomian historiassa, maanomistajien saaman maakoron lisääntyessä, kapitalististen vuokraajien rikkauten kasvaessa... Uusien menetelmien perusehtona oli suurempi pääoman kulutus

maa-alan jokaista acraa kohti ja siis joudutetulla vauhdilla tapahtuva farmien keskittyminen”*.

Mutta puhuja ei luonnollisestikaan rajoittunut vain tähän Gregin päätelmien tunnustamiseen oikeimmiksi. Nuo päätelmät olivat Gregin suussa free traden kannattajan perusteluja, joka puhui Englannin maataloudesta yleensä ja joka pyrki todistelemaan viljalakien kumoamisen koituvan yleiseksi hyödyksi koko kansakunnalle. Sen jälkeen, mitä olemme edellä esittäneet, on selvää, että puhujalla oli toinen käsitys asiasta.

Hän selitti, että free traden kannattajain niin kovasti ylistämä viljan hinnan aleneminen merkitsee kiertämätöntä palkkojen alenemista, „työ”- (täsmällisemmin: työvoima-) tavaran halpenemista; että viljan hinnan alennus ei pysty koskaan tasoittamaan työläiselle tätä palkanalennusta, ensinnäkään siksi, että leivänhintojen alentuessa työntekijälle tulee vaikeammaksi säästää mitään leivän kulutuksessa tarkoituksella varata itselleen mahdollisuus ostaa muita tarvikkeita; toiseksi sen takia, että teollisuuden edistys alentaa kulutustarvikkeiden hintoja tuoden oluen tilalle viinan, leivän tilalle perunan, villan ja pellavan tilalle pumpulikankaat, alentaen kaikella sillä työntekijän kulutus- ja elintaso.

Me siis näemme täten, että puhuja toteaa kysymyksen ainekset *näköjään* samaten kuin Sismondikin: hän tunnustaa *samoin* vapaakaupan kiertämättömänä seuraamuksena olevan pikkufarmarien taloudellisen häviön, työläisten kurjuuden teollisuudessa ja maanviljelyksessä. Siihen meidän narodnikkimme, joiden erikoispiirteenä on myöskin kerrasaan ainutlaatuinen taito „siteerata”, tavallisesti pysäyttä-

* Tämä on kirjoitettu vuonna 1867^m. Mitä maakoron lisääntymiseen tulee, niin tämän ilmiön selitykseksi on otettava huomioon differentiaalikorkeaa koskevien uusimpien analyysien toteama laki, nimittäin se, että *maakoron nousu on mahdollista viljanhinnan laskiessakin*. „Kun Englannissa viljan tuontitulit poistettiin vuonna 1846, niin Englannin tehtailijat luulivat sillä tehneensä maanomistajajäristokratiaa rutkoyhiä. Mutta tämä aristokratia tuli päinvastoin vieläkin rikkaammaksi kuin mitä se oli koskaan ennen ollut. Miten se kävi? Hyvin yksinkertaisesti. Ensinnäkin farmareilta alettiin vaatia kontrahdeissa, että heidän on sijoitettava 12 Englannin puntaa vuodessa jokaiseen acreen 8 punnan asemasta, ja toiseksi maanomistajat, joilla oli hyvin paljon edustajia alahuoneessa, hankkivat itselleen suuren valtionavustuksen maittensa ojitusta ja muita perusteellisia parannuksia varten. Koska missään ei poistettu kokonaan käytöstä edes kaikkien huonointakaan maata, vaan korkeintaan kävi niin, että se käytettiin muihin tarkoituksiin, ja sekin useimmissa tapauksissa vain väliaikaisesti, niin korkotulot kohosivat suhteellisesti maahan sijoitetun pääomien lisääntymisen mukaisesti ja maanomistajajäristokratia osoittautui päässeensä vieläkin parempiin oloihin kuin ennen” („Das Kapital”, III, 2, 259) („Pääoma”, III osa, 2. nide, s. 259⁷⁴. Toim.).

vätkin „lainailunsa” ilmoittaen täysin tyytyväisinä olevansa aivan „samaa mieltä”. Mutta sellaiset menettelytavat osoittavat vain, että he eivät käsitä, ensinnäkään sitä tavatoman suurta eroa kysymyksen asetelussa, jonka edellä osoitimme; toiseksi, että he eivät huomaa sitä, että *tässä vasta alkaakin* uusimman teorian perinpohjainen eroavaisuus romantismista: romantikko kääntyy pois todellisen kehityksen konkreettisista kysymyksistä haaveiluihin, realisti sen sijaan ottaa todetut tosiasiat kriteeriksi määrätylle konkreettiselle kysymyksen ratkaisulle.

Viitattuaan edessäolevaan työläisten aseman parantumiseen, puhuja jatkoi:

„Tähän taloustieteilijät väittävät meille vastaan:

Hyvä on, me myönnämme sen, että kilpailu työntekijäin välillä, mikä ei varmastikaan vähene vapaakaupan vallitessa, hyvin pian tasoittaa työpalkan alentuneiden tavaranhintojen kanssa. Mutta toisaalta tavaranhintojen alentuminen johtaa kulutuksen lisääntymiseen; suurempi kulutus taas vaatii tehostettua tuotantoa, mikä aiheuttaa puolestaan työvoiman kysynnän voimistumisen; ja tämän työvoiman kysynnän lisääntymisen seurauksena on oleva työpalkkojen nousu.

Koko tämä todistelu sisältyy seuraavaan: *vapaakauppa lisää tuotantovoimia*. Kun teollisuus kasvaa, kun rikkaus, tuotantovoimat, sanalla sanoen tuotantopääoma lisää työn kysyntää, niin työn hinta ja siis myöskin työpalkka kohoavat. *Pääoman kasvu on työläiselle mitä edullisin seikka. Siitä on oltava samaa mieltä**. Jos pääoma pysyy paikallaan, niin teollisuus ei jää paikoilleen, vaan alkaa laskea, ja siinä tapauksessa työläinen joutuu sen laskun ensimmäiseksi uhriksi. Työmies tuhoutuu ennen kuin kapitalisti. Entä siinä tapauksessa, kun pääoma kasvaa, toisin sanoen työntekijälle *parhaimmassa* tapauksessa, kuten jo sanottiin, mikä on hänen kohtalonsa silloin? Hän tuhoutuu taaskin...” Ja puhuja selitti sekkaperäisesti, käyttäen englantilaisten taloustieteilijäin tilastotietoja, miten pääoman keskittyminen lisää työnjakoa, joka seikka tekee työvoiman halvemmaksi, koska taitoa vaativan työn tilalle tulee yksinkertainen työ, miten koneet tunkevat työläisiä tieltään, miten suurpääoma hävittää pienyrittäjiä ja pieniä koroillaaneläjiä ja johtaa

* Alleviivaus meidän.

pulien voimistumiseen, mitkä lisäävät entisestäänkin töttömiä lukua. Johtopäätös hänen analyysistään oli se, että kauppavapaus ei merkitse mitään muuta kuin pääoman kehitysvapautta.

Puhuja osasi siis löytää kriteerin kysymyksen ratkaisemiseksi, mikä ensinäkemältä johtaa samaan ulospääsemättömään dilemmaan, jonka edessä Sismondi pysähtyi: molemmat, sekä vapaakauppa että sen pidättäminen, vievät yhtäläisesti työläisten häviöön. *Tämä kriteeri on tuotantovoimien kehitys.* Kysymyksen asettaminen historialliselle pohjalle tuli heti esiin: sen sijaan, että olisi vertaillut kapitalismia jonkinlaiseen abstraktiseen yhteiskuntaan, jollaisen sen pitäisi olla (s.o. itse asiassa utopiaan), tekijä vertasi sitä yhteiskunnallisen talouden *edellisiin vaiheisiin*, vertasi kapitalismin eri vaiheita toisiinsa niiden johdonmukaisessa vaihtumisessa ja *totesi sen tosiasian, että yhteiskunnan tuotantovoimat kehittyvät kapitalismin kehityksen vaikutuksesta.* Suhtautumalla tieteellisesti arvostellen free traden kannattajien perusteluihin hänen onnistui välttää romantikkojen tavallinen virhe, jotka kieltäen niiltä kaiken merkityksen „heittävät ammeesta pesuveden mukana lapsenkin”, osasi erottaa niissä terveen jyvän, s.o. jättiläismäisen teknillisen edistyksen, jota ei voida epäillä. Meidän narodnikkimme tietenkin päättelisivät heille ominaisella terävä-älyisyydellä, että tämä tekijä, joka asettuu näin julkisesti *suurpääoman puolelle pientuottajaa vastaan*, on „rahanvallan apologeetta”, semmitenkin kun hän puhui mannermaa-Euroopan edessä, kun hän ulotti Englannin elämästä tehtyjä johtopäätelmiä omaankin kotimaahansa, jossa koneellinen suurteollisuus otti siihen aikaan vasta ensimmäisiä, vielä arastelevia askeleitaan. Vaikka muuten juuri tämän esimerkin alossa (kuten lukuisissa muissakin samanlaisissa esimerkeissä Länsi-Euroopan historiasta) he voisivat tutkia sitä ilmiötä, jota he eivät mitenkään kykene ymmärtämään (ehkä eivät haluakaan ymmärtää?), nimitäin sitä, että suurpääoman edistyksellisyyden tunnustaminen pientuotantoon verraten on vielä tavattoman, tavattoman kaukana „apologiasta”.

Riittää kun palautamme mieleen edellä esitetyn luvun Sismondin teoksesta ja tämän puheen, tullaksemme vakuuttuneiksi viimeksimainitun etevämmyydestä sekä teoreettisessa suhteessa että vihamielisyydessä kaikkinaista

„apologiaa” kohtaan. Puhuja on luonnehtinut suurpääoman kehitykseen liittyvät ristiriidat paljon täsmällisemmin, täydellisemmin, suoremmin ja avomielisemmin kuin romantikot ovat koskaan tehneet. Mutta hän ei ole missään kohdassa langennut sanomaan ainoatakaan sentimentaalista lausetta, jossa olisi surrut tätä kehitystä. Hän ei ole maininnut missään sanallakaan minkäänlaisesta mahdollisuudesta „muuttaa suuntaa”. Hän käsittää, että sellaisella fraasilla ihmiset vain verhoavat sitä seikkaa, että he itse „poikkeavat” syrjään siitä kysymyksestä, jonka heidän eteensä asettaa elämä, s.o. kyseinen talouselämän todellisuus, kyseinen taloudellinen kehitys ja sen pohjalta kasvavat etupyyteet.

Edellämainittu täysin tieteellinen kriteeri teki hänelle mahdolliseksi tämän kysymyksen ratkaisemisen pysyen johdonmukaisena realistina.

„Älkää kuitenkaan luulko, herrat”, sanoi puhuja, „että arvostellessamme vapaakauppaa me aikoisimme puolustaa hyvityspalkkiojärjestelmää”. Ja puhuja osoitti vapaakaupalla ja protektionismilla olevan yhtäläiset perusteensa nykyisessä yhteiskunnallisessa talousjärjestelmässä, viittasi lyhyesti siihen vanhan talouselämän ja vanhojen puolittain patriarkaalisten suhteiden „murtamis”-prosessiin Länsi-Euroopan valtioissa, jota kapitalismi suoritti Englannissa ja mannermaalla, viittasi siihen yhteiskunnalliseen tosiasiassa, että visseissä oloissa vapaakauppa *jouduttaa* tätä „murtamista” *. „Ja niinpä herrat”, sanoi puhuja lopuksi, „vain tässä mielessä minä annankin ääneni kauppavapauden puolesta” ⁷⁶.

* Tähän viljalakien kumoamisen edistykselliseen merkitykseen viittasi selvästi myöskin „Die Lage”-teoksen tekijä *jo ennen niiden kumoamista* (l. c., p. 179) ⁷⁶, korostaen erikoisesti tämän kumoamisen vaikutusta tuottajain tietoisuuteen.

UUSI TEHDASLAKI 77

*Kirjoitettu karkoituspai-
kalla kesällä 1897.
Liite kirjoitettu syksyllä 1897
Julkaistu erillisenä kirjasena
Genevessä v. 1899*

*Julkaistaan vuoden 1899
painoksen mukaan*

ПРОЛЕТАРИИ ВСѢХЪ СТРАНЪ, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

НОВЫЙ
Фабричный Законъ

Изданіе Россійской Соціалъдемократической Рабочей Партіи.

ЖЕНЕВА
Типографія „Сюэа Русскихъ Соціалъдемократовъ“
1899

V. I. Leninin kirjases „Uusi tehdaslaki“
kansilehti.— 1899.

I

MIKÄ ON AIHEUTTANUT UUDEN TEHDASLAIN
SAATAMISEN?

Kesäkuun toisena päivänä vuonna 1897 säädettiin uusi tehdaslaki työpäivän lyhentämisestä tehtaissa ja pyhäpäivälevon säätämisestä. Pietarin työläiset ovat jo kauan odottaneet tätä lakia, jonka hallitus lupasi jo vuonna 1896 sen työläisten suuren joukkolakon pelästyttämänä, mikä puhkesi keväällä 1896. Tämän työläisten joukkolakon jälkeen puhkesi puuvillakehräämöissä ja -kutomoissa muitakin lakkoja, ja työläiset vaativat kaikkialla työpäivän lyhentämistä. Hallitus vastasi lakkoihin julmalla vainolla, se kaappasi ja karkoitti joukoittain työläisiä ilman oikeudenkäyntiä; pelästynyt hallitus yritti vaikuttaa työläisiin tyhmillä fraaseilla tehtaillijoiden kristillisestä rakkaudesta työläisiin (ministeri Witten kiertokirje tehdastarkastajille, julkaistu v. 1895/96). Mutta työläiset vastasivat näihin fraaseihin vain naurulla, eivätkä mitkään vainot voineet pysähdyttää liikettä, joka oli saanut mukaansa kymmeniä ja satoja tuhansia työläisiä. Silloin hallitus ymmärsi, että pitää antaa peräksi ja täyttää vaikkapa osa työläisten vaatimuksista. Lakkolaisiin kohdistuneen julman vainoamisen ja vilpillisten tekopyhien fraasien lisäksi Pietarin työläiset saivat vastaukseksi hallitukselta lupauksen, että säädetään laki työpäivän lyhentämisestä. Tämä lupaus saatettiin työläisten tietoon ennenkuulumattoman juhlallisesti erikoisilla ilmoituksilla, joita tehtaisiin liimattiin finanssiministerin nimessä. Työläiset odottelivat kärsimättöminä lupauksen täyttämistä, odottivat lain säätämistä huhtikuun 19 päiväksi 1897, ja olivat jo valmiit luulemaan, että tämäkin hallituksen lupaus oli karkeata valhetta, kuten niin monet muut hallituksen ilmoitukset. Mutta tällä kertaa hallitus

piti lupauksensa; laki on säädetty; mutta *minkälainen* tämä laki on,— sen näemme tuonnempana. Nyt meidän on tarkasteltava niitä seikkoja, jotka pakoittivat hallituksen täyttämään lupauksensa.

Hallituksemme ei alkanut pohtia työpäivän lyhentämiskysymystä vuonna 1896, vaan jo paljon aikaisemmin. Kysymys herätettiin 15 vuotta sitten: jo vuonna 1883 pietarilaiset tehtailijat anoivat sellaisen lain säätämistä. Samanlaisia pyyntöjä ovat useita kertoja toistaneet muutkin tehtailijat (nimittäin puolalaiset), mutta kaikki nämä pyynnöt on pantu veran alle, samoin kuin suuret määrät muita luonnoksia työläisten aseman parantamisesta. Sellaisia luonnoksia Venäjän hallitus ei pidä kiireellisinä; ne saavat olla vuosikymmeniä veran alla. Mutta kun on kysymys monen miljoonan ruplan antipalan antamisesta herroille hyväntahtoisille venäläisille maanomistajille, jotka „ovat anoneet” itselleen antipalaa kansan varoista, tahi apurahan tai palkkion myöntämisestä herroille „sorretuille” tehtailijoille, niin silloin Venäjän hallitus pitää kiirettä, virasto- ja ministeriökanslioiden pyörät pyörivät hyvin nopeasti, aivan kuin niitä olisi „rasvattu” jollain erikoisella „öljyllä”. Sen sijaan työläisiin nähden eivät ainoastaan lakiluonnokset ole veran alla vuosia ja vuosikymmeniä (esim. lakiluonnos työnantajain vastuunalaisuudesta on kai jo toista vuosikymmentä yhä „tekeillä”), mutta jo säädettyjäkään lakeja ei panna täytäntöön, sillä keisarillisen hallituksen virkailijat eivät tohdi häiritä herroja tehtailijoita (esim. vuoden 1886 laki siitä, että tehtailijoiden on järjestettävä sairaaloita, on tähän saakka valtavassa enemmistössä tapauksia jäänyt täyttämättä). Herää kysymys, miksi sitten tällä kertaa tämä kauan sitten nostettu kysymys sai heti vauhtia? ratkaistiin heti ja vietiin kiireellisenä läpi ministeriössä ja Valtioneuvostossa? pantiin heti lakiluonnoksen muotoon ja siitä tuli laki? Nähtävästi oli olemassa jokin voima, joka antoi sysäyksen virkailijoille, joka ravisteli heitä, vei voiton heidän uppiskaisesta haluttomuudestaan „häiritä” kotimaisia tehtailijoita uusilla vaatimuksilla. Tänä voimana olivat Pietarin työläiset ja ne valtavat lakot, joita he järjestivät vuosina 1895—1896 ja joiden ohella, sen avun ansiosta, jota työläiset saivat sosialidemokraateilta („Tais-teluliiton” muodossa), esitettiin tiettyjä vaatimuksia hallitukselle sekä levitettiin sosialistisia julistuksia ja lento-

lehtisiä työläisten keskuuteen. Hallitus ymmärsi, ettei mikään poliisivaino voi murtaa työläisjoukkoja, jotka ovat tajunneet etunsa, jotka ovat liittyneet yhteen taistellakseen ja joiden johdossa on työväenasiaa puolustavien sosialidemokraattien puolue. Hallituksen oli pakko myöntyä. Uuden tehdaslain ovat työläiset ottaneet hallitukselta *väkipakolla, vallanneet* sen pahimmalta viholliseltaan aivan samoin kuin 11 vuotta sitten säädetyn vuoden 1886 kesäkuun 3 päivän lainkin, joka koskee sisäisiä järjestyssääntöjä, sakkoja, palkkataksoja j.n.e. Silloin työläisten taistelu ilmeni voimakkaimpana Moskovan ja Vladimirin lääneissä. Sekin ilmeni suurena joukkona lakkoja, työläiset esittivät silloinkin suoria ja täsmällisiä vaatimuksia hallitukselle ja kuuluisan Morozovin lakon aikana työläisjoukosta annettiin tarkastajalle työläisten itsensä laatimat ehdot. Näissä ehdoissa sanotaan esim., että työläiset vaativat sakkojen pienentämistä. Kohta sen jälkeen säädetty kesäkuun 3 päivän laki vuodelta 1886 *vastasi* välittömästi näihin työläisten vaatimuksiin ja sisälsi sakkoja koskevat säännöt*.

Niinpä nytkin. Työläiset vaativat vuonna 1896 työpäivän lyhentämistä ja tukivat vaatimustaan valtavilla lakoilla. Hallitus *vastaa* nyt vaatimukseen säätämällä lain työpäivän lyhentämisestä. Silloin, vuonna 1886, hallitus teki myönnytyksensä työläisille työläiskapinoiden painostuksesta, se koetti supistaa myönnytykset mahdollisimman vähiin, koetti jättää tehtailijoille takaportteja, pitkittää uusien sääntöjen voimaansaattamista, puijata työläisiltä mitä suinkin oli mahdollista heidän vaatimuksistaan. Nyt, vuonna 1897, hallitus tekee aivan samoin myönnytyksiä vain työläiskapinoiden painostuksesta ja samoin pyrkii kaikin voimin pienentämään työläisille tehtäviä myönnytyksiä, pyrkii *tinkimään*, puijaamaan heiltä tunnin tai pari pidentäen jopa sitäkin työpäivää, jonka tehtailijat ovat esittäneet, se pyrkii kiristämään jonkin verran enemmän pyhäpäiviä tehtailijoiden hyväksi siten, ettei ota niitä pakollisten lepöpäivien joukkoon, se pyrkii pitkittämään uuden järjestyksen voimaansaattamista lykäten tärkeimmät säädökset siihen saakka, kunnes ministerit antavat tulevat määräyksensä. Vuoden 1886 kesäkuun 3 päivän ja vuoden 1897 kesäkuun 2 päivän lait, nämä tärkeimmät tehdaslait Venäjällä, ovat

* Niistä kts. kirjasta „Sakoista” (tämän osan s. 15. Toim.).

siis kumpikin pakolla otettuja myönnytyksiä, jotka Venäjän työläiset ovat vallanneet poliisihallitukselta. Kumpikin niistä osoittaa, *miten* Venäjän hallitus suhtautuu työläisten mitä oikeutetuimpiin vaatimuksiin.

II

MITÄ ON PIDETTÄVÄ TYÖAIKANA?

Tarkastelkaamme yksityiskohtaisesti vuoden 1897 kesäkuun 2 päivän lakia *. Kuten jo sanoimme, uusi laki, ensiksikin, rajoittaa kaikkien työläisten työpäivää; toiseksi, se säättää pakollisen sunnuntai- ja pyhäpäivälevon. Ennen kuin säädetään säännöt työajan määrästä, lain pitää ensin määritellä, mitä työajalla oikein ymmärretään. Uusi laki säättää sen jälkeen tällaisen säännön: „Työajaksi eli vuorokaudessa tehtävien työtuntien määräksi jokaiselle työläiselle katsotaan se aika, minkä työläisen on palkkaussopimuksen mukaisesti oltava laitoksen huoneistossa ja sen johtajan määrättävissä töiden suorittamista varten”. Siis koko se aika, minkä työläinen on työaikajärjestyksen taikka työnjohtajan vaatimuksesta tehtaalla, on katsottava työajaksi.

Tekeekö työläinen tämän ajan varsinaista eli tavallista työtään tai paneeko isännöitsijä hänet tekemään jotain muuta, tai vaikkapa pakoittaisi hänet yksinkertaisesti *odottamaan*, se on samantekevää: koko se aika, minkä työläinen on viettänyt tehtaassa, on katsottava työajaksi. Esimerkiksi eräissä tehtaissa työläiset kellonsoiton jälkeen lauantaisin puhdistavat koneita; lain mukaan pitää koneiden puhdistuksen kuulua myöskin *osana työaikaan*. Siis ellei tehtailija maksa työläiselle mitään koneiden puhdistamisesta, niin se merkitsee sitä, että *tehtailija käyttää palkatun työläisen työaikaan ilmaiseksi*. Jos tehtailija, joka on palkannut työläisen urakkapalkalle, pakoittaa hänet odottamaan tai keskeyttää hänen työnsä antamalla jotain sivutehtävää ja maksamatta siitä erikseen (jokainen työläinen tietää, että se ei ole harvinainen tapaus), niin se merkitsee sitä, että tehtailija *käyttää palkatun työntekijän työaikaan ilmaiseksi*. Työläisten pitää painaa mieleensä tämä uuden lain määritelmä työajasta ja siihen nojautuen torjua kaikki isännän yritykset käyttää työvoimaa ilmaiseksi. On selvää, että työ-

* Joka saatetaan voimaan vuoden 1898 marraskuusta lähtien.

ajan tällaisen määrittelyn pitää juontua ilman muuta palkkaussopimuksesta: eräistä työläisistä se tuntuu niin selvältä, ettei siinä ole mitään puhumistakaan. Mutta hallitus, osoittaen palvelushaluaan kapitalisteille, tahallaan hämää monia sellaisia seikkoja, jotka ovat jokaiselle työläiselle itsestään selviä. Niinpä tässäkin hallitus koetti antaa herroille tehtailijoille pienen takaportin. Laissa sanotaan, että työajaksi katsotaan se aika, minkä ajan työläisen on *palkkaussopimuksen mukaan oltava* tehtaalla. Entä miten on meneteltävä siinä tapauksessa, kun palkkaussopimuksessa ei ole sanottu mitään työläisen velvollisuuksista olla tehtaalla niin ja niin monta tuntia päivässä? Onhan hyvin usein esim. konepajoilla laita niin, että työläisten ja isäntien välisessä työsopimuksessa sanotaan vain, että työläiset ottavat siitä ja siitä maksusta tehdäkseen sen ja sen esineen (jonkin koneenosan, vussin määrän ruuveja tai muttereita j.n.e.), mutta siitä, minkä verran aikaa työläisen on tähän työhön käytettävä, *ei ole sanottu mitään*. Voidaanko tällaisessa tapauksessa soveltaa uutta lakia vuorokaudessa suoritettavien työtuntien määrästä? Terveen järjen mukaan voidaan tietysti soveltaa, sillä työläinenhän tekee työtä tehtaalla,—mitenkä sitä voitaisiin olla pitämättä työaikana. Mutta herrojen kapitalistien ja heitä tukevan hallituksen „terve järki” on aivan erikoista lajia. Tuon lainaamamme pykälän kirjaimen mukaan tällaisissa tapauksissa voidaan helposti olla soveltamatta lakia työajan lyhentämisestä. Tehtailija voi vedota siihen, ettei hän ole työsopimuksessa *velvoittanut* työläistä olemaan tehtaassa — ja siinä kaikki. Ja kun ei jokainen tehtailija ole niin ovela koukkuilija, että huomaisi tuon loukun, niin finanssiasian ministeriön virkailijat riensivät etukäteen osoittamaan koko Venäjän kauppiaskunnalle tämän uudessa laissa olevan heille niin edullisen takaportin. Finanssiasian ministeriö on jo monet ajat julkaissut erikoista sanomalehteä: „Vestnik Finansov, Promyshlennosti i Torgovli” *,—erästä niistä virallisista lehdistä, jotka hallituksen käskyjen julkaisemisen lisäksi koettavat kehua venäläisten kapitalistien saavutuksia ja ylistää hallituksen huolenpitoa pankkiirien, tehtailijoiden, kauppiaiden ja maanomistajien rahakukkarosta, minkä tämä tekee kansasta huolehtimisen lipun alla. Kohta uuden lain

* — „Finanssi-, Teollisuus- ja Kauppasanomat”. *Suom. huom.*

julkaisemisen jälkeen tämä lehtipahanen julkaisi uutta lakia koskevan kirjoituksen („Vestnik Finansov” № 26 vuodelta 1897), jossa selitetään seikkaperäisesti lain merkitystä ja todistellaan, että juuri hallituksen tehtävänä on huolehtia työläisten terveydestä. Juuri tuossa kirjoituksessa virkamiehet koettivat osoittaa tehtailijoille, että on mahdollisuus takaportin kautta kiertää uutta lakia. Tässä kirjoituksessa selitetään suoraan, että uutta lakia ei voida soveltaa niihin tapauksiin, jolloin sopimuksessa ei ole sanottu mitään työajasta, koska silloin, kun työläinen palkataan määrättyä työtä varten, „*hän ei ole enää palkattu työläinen, vaan henkilö, joka ottaa vastaan tilauksen*”. Tehtailijan ei siis olekaan kovin vaikea päästä irti epämiellyttävästä laista: ei tarvitse muuta kuin olla nimittämättä työläistä tvöläiseksi, vaan „henkilöksi, joka ottaa vastaan tilauksen”! Sen sijaan, että sanottaisiin, että työajaksi katsotaan se aika, minkä *työläinen on tehtaassa* isännän käskettävänä, laissa siis *tahallaan* sanotaan epämääräisemmin ja puhutaan siitä ajasta, jonka työläinen on *sopimuksen mukaan velvollinen* olemaan tehtaassa. Saattaa tuntua siltä, että se on aivan samaa, mutta todellisuudessa ei tässäkään ole kaihdettu käyttämästä tahallista epäselvyyttä työläisten vahingoksi!

III

KUINKA PALJON UUSI LAKI LYHENTÄÄ TYÖAIKAA?

Työaika on vuoden 1897 kesäkuun 2 päivän lailla rajoitettu päivätyössä 11½ tuntiin vuorokaudessa. Lauantaisin ja pyhien aattona — 10 tuntiin vuorokaudessa. Työpäivän lyhennys uuden lain mukaan on siis aivan mitätön. On paljon työläisiä, ja Pietarissa nähtävästi on enemmistö sellaisia, joille tällainen laki ei tuo *minkäänlaista* työajan *lyhennystä*, vaan pikemminkin uhkaa pidentää sitä. Pietarin tehtaissa tavallinen työaika on 10—10½ tuntia. Se, että laki säätää työpäivän näin ylettömän pitkäksi, osoittaa selvästi, että tämä laki oli vastaus pietarilaisten puuvilla-kehräämöjen ja pumpulikutomojen työläisten vaatimukseen. *Näille* työläisille uusi laki ehkä antaakin lyhennyksen työpäivään, sillä he työskentelivät suurimmalta osaltaan 12—14 tuntia päivässä. (Alempana selitämme, miksi me sanomme „ehkä”.) Laissa on 10-tuntinen työpäivä määrätty käsityöläisille ja sotaministeriön hallussa oleville tehtaalle.

Kuitenkin hallitus päätti, että tehdastyöläiset voidaan panna työskentelemään vieläkin enemmän! Pietarilaiset tehtailijatkin anoivat hallitukselta työpäivän supistamista 11 tuntiin! Hallitus päätti lisätä vielä puolisen tuntia moskova-laisten tehtailijoiden mieliksi, jotka pakoittavat työläisiä tekemään työtä kahdessa vuorossa ympäri vuorokauden ja joita työläiset eivät näköjään ole vielä kunnolleen opettaneet. Venäjän hallitus, joka kerskuen julistaa pitävänsä huolta työläisistä, osoittautui todellisuudessa itaraksi kuin pikkukauppias. Se osoittautui itarammaksi kuin itse tehtailijat, jotka kiskovat työläisistä lisätuhansia jokaisesta lisää työhön käytetystä puolituntisesta. Tämän esimerkin valossa työläiset voivat selvästi nähdä, että hallitus ei ainoastaan puolusta tehtailijoiden etuja, vaan vieläpä *pahimpien* tehtailijoiden etuja; että hallitus on paljon pahempi työläisten vihollinen kuin kapitalistiluokka. Pietarin työläiset olisivat saaneet *lyhemmän työpäivän* sekä itselleen että kaikille Venäjän työläisille, jos *hallitus ei olisi ollut esteenä*. Yhteenliittyneinä työläiset pakoittivat tehtailijat myönnetyksiin; pietarilaiset tehtailijat olivat valmiit tyydyttämään työläisten vaatimukset; hallitus kieltää tehtailijoita myöntymästä, etteivät työläiset saisi siitä esimerkkiä. Sitten enemmistö Pietarin tehtailijoista tulee vakuuttuneeksi, että työläisille on tehtävä myönnytys ja esittää hallitukselle pyynnön työpäivän lyhentämisestä 11 tuntiin. Mutta hallitus ei puolusta yksistään pietarilaisten, vaan koko Venäjän tehtailijoiden etuja, ja kun pyhällä Venäjänmaalla on vielä paljon nylkyrimäisempiä tehtailijoita kuin mitä ovat pietarilaiset, niin siksi hallitus, haluten pysyä „oikeudenmukaisena”, ei voi sallia sitä, että pietarilaiset tehtailijat rosvoaisivat työläisiään *liian vähän*: pietarilaisten tehtailijoiden ei pidä mennä kovin paljon edelle muista Venäjän tehtailijoista; ja hallitus pidentää puolituntisella sitä työpäivää, jota kapitalistit olivat anoneet. Ilmeistä on, että tällaisesta hallituksen menettelystä johtuu työläisille kolme opetusta:

Ensimmäinen opetus: edistyneimpien venäläisten työläisten pitää kaikin voimin pyrkiä vetämään takapajuisempaa työväkeä mukaan liikkeeseen. Vetämättä Venäjän kaikkia työväenjoukkoja taisteluun työväenasian puolesta edistyneimmät, pääkaupungin työläiset eivät voi saada paljoakaan aikaan, vaikka heidän onnistuisikin pakoittaa *omat* tehtaili-

jansa myönnytyksiin, sillä hallituksen „oikeudenmukaisuus” on niin korkeata tasoa, ettei se salli parhaimpien tehtailijoiden tehdä työläisille oleellisia myönnytyksiä. Toinen opetus: Venäjän hallitus on Venäjän työläisten paljon pahempi vihollinen kuin Venäjän tehtailijat, sillä hallitus ei ainoastaan varjele tehtailijoiden etuja, se ei ainoastaan turvaudu siinä tarkoituksessa työläisten villiin ajojahtiin, vangitsemisiin ja karkoituksiin, hyökkäyksiin sotaväen voimalla aseettomien työläisten kimppuun, vaan sen lisäksi se varjelee *kaikkein nykryimäisimpien* tehtailijoiden etuja nousten vastustamaan parhaimpien tehtailijoiden pyrkimyksiä myönnytysten tekemiseen työläisille. Kolmas opetus: saadakseensa itselleen *inhimilliset* työolot ja 8-tuntisen työpäivän, johon koko maailman työläiset nykyään pyrkivät, Venäjän työläisten pitää turvautua vain yhteenliittymisensä voimaan ja itsepintaisesti vallata hallitukselta myönnytys toisensa jälkeen. Hallitus aivan kuin tinkii työläisten kanssa tunnustellen, voidaanko ehkä lisätä vieläkin puolisen tuntia — työläiset tulevat näyttämään sille, että he osaavat pitää kiinni vaatimuksistaan. Hallitus aivan kuin kokeilee työläisten kärsivällisyyttä: eikö voitaisi muka selviytyä halvemmalla myönnytyksellä — työläiset tulevat näyttämään sille, että heillä riittää kärsivällisyyttä mitä sitkeimpään taisteluun, sillä se on heille taistelua elämästä, taistelua työkansan täydellistä nöyryytystä ja sortamista vastaan.

IV

MINKÄ LAKI KATSOO TYÖLAISTEN „YÖAJAKSI”?

„Yöajaksi katsotaan: yhdessä vuorossa työskenneltäessä aika klo 9:stä illalla klo 5:een aamulla, kahdessa tai useammassa vuorossa työskenneltäessä aika klo 10:stä illalla klo 4:ään aamulla”. Näin sanotaan uudessa laissa. „Yö” sille mustalle väelle, jonka on koko ikänsä tehtävä työtä toisia varten, ja „yö” niille puhtaille herroille, jotka voivat elää toisten työllä — ne ovat „lain” mukaan aivan eri asioita. Sekä Pietarissa että Moskovassa klo 4 aamulla on vuoden mittaan enimmäkseen vielä aivan pimeä, täysi yö. Mutta venäläinen laki säättää, että työläisen on koko ikänsä mukauduttava pääoman etuihin, työläisen pitää uskoa, että viidettä käydessä alkaa *ehdottomasti* päivä, vaikka auringon nousuun olisi vielä useita tunteja. Ja ellei työläinen asu

tehtaalla, niin hänen on noustava kello *kolmelta* tai ehkäpä vieläkin aikaisemmin ehtiäkseen neljäksi tehtaaseen! Pietarin virkamiesten „päivä” alkaa kello 12 päivällä, vieläpä yhdeltäkin, mutta virkamiehet — hehän ovatkin aivan erikoista väkeä... Työläisten „päivä” päättyy vasta kello 10 illalla ja astuessaan tehtaasta aivan pimeälle kadulle työläisen ei pidä olla millänsäkään siitä, että on pimeä: hänen pitää muistaa ja uskoa, että „päivähän” on vastikään päätynyt, koska laki on niin säätänyt. Miksei laissa voitaisi säätää, että työläisen „päivä” alkaa silloin, kun tehtaani pilli kutsuu häntä tehtaalle, ja päättyy silloin, kun sama pilli kutsuu toisen vuoron tilalle — sehän olisi avomielisempää ja oikeammin! Sveitsissä on jo olemassa laki siitä, mitä on pidettävä työläisten yöaikana, mutta mistäpä sveitsiläiset voisivat keksiä venäläisten poliisivirkailijoiden kaikki viikkaudet: noilla kauheilla sveitsiläisillä työläisen „yö” osoittautuu olevan samanlainen kuin muidenkin ihmisten, nimittäin kello 8:sta illalla kello 5:een (tai 6:een) aamulla. Ainoa „yötyön” rajoitus uudessa laissa on se, että työläisten, jotka joutuvat vaikkapa osittainkin tekemään työtä yöllä, ei pidä työskennellä enempää kuin 10 tuntia vuorokaudessa. Eikä muuta. Yötöiden kieltoa ei laissa ole. Laki on tässäkin suhteessa jäänyt jälkeen pietarilaisten tehtailijoiden *anomuksista*, jotka 14 vuotta sitten (v. 1883) anoivat aikuisten työläisten yötöiden kieltämistä. Pietarin työläiset olisivat siis tässäkin suhteessa saaneet tehtailijoilta temmauksi enemmän, *ellei hallitus olisi tullut väliin* puo'ustamaan Venäjän takapajuisimpien tehtailijoiden etuja. Hallitus ei ottanut varteen pietarilaisten tehtailijoiden mielipidettä, sillä se ei halunnut loukata moskovalaisia tehtailijoita, jotka suurimmalta osalta pakoittavat työläisiä tekemään työtä öisin. Palvelushaluaan *pahimpien* tehtailijoiden etujen valvomiseksi hallitus yritti, kuten tavallista, verhota valheellisilla fraaseilla ja vakuutteluilla. Finanssiasiain ministeriön julkaisema „Vestnik Finansov” sanoi uutta lakia selittävässä kirjoituksessa, että muissa valtioissa (esim. Ranskassa) on yötyö kielletty. Mutta lehden sanojen mukaan meidän laissamme ei sitä voitu tehdä. „Aina ei ole mahdollista rajoittaa laitoksen vuorokausityötä: on koko joukko tuotantoaloja, jotka luonteensa vuoksi vaativat keskeytymättömyyttä työtä”.

On ilmeistä, että se on aivan tyhjä veruke. Eihän kysymys ole niistä erikoisista tuotantoaloista, jotka vaativat keskeytymätöntä työskentelyä, vaan yleensä kaikista tuotantoaloista. Kahdessa vuorossa työskenneltäessä keskeytymätön työ ei nykyisenkään lain mukaan ole mahdollista ilman ylityötä, koska päivätyö on määrätty 11½ tunniksi ja yötyö 10 tunniksi, yhteensä 21½ tuntia. Siksi keskeytymätöntä työtä vaativiin tuotantoaloihin nähden on uudessa laissa joka tapauksessa edellytetty poikkeuksia (s.o. erikoiset ministerin säännöt, joista puhumme tuonnempana). Yötöiden kieltäminen ei siis ollut kerrassaan mikään „mahdottomuus”. Sanoimme jo, että hallitus haluaa esiintyä työläisten terveydestä huolehtivana; finanssiasian ministeriö sanoo yötyöstä näin: „Yötöt ovat kieltämättä näännyttävämpiä, terveydelle vahingollisempia ja yleensä luonnottomampia kuin työskentely päivän valossa; tällainen työnteko on sitä vahingollisempaa, mitä kauemmin ja vakituisemmin se jatkuu. Tuntuisi siltä, että yötöiden vahingollisuuden vuoksi olisi parasta kieltää ne aikuisiltakin työläisiltä (niinkuin ne on kielletty naisilta ja kumpaankin sukupuoleen kuuluvalta varhaisnuorisolta eräillä tuotantoaloilla ja lapsilta ehdottomasti), mutta siihen ei ole mitään perusteita edes työläisen yleisen hyvinvoinnin kannalta; kohtuullinen yötyö on hänelle vaarattomampaa kuin liian pitkä, mutta samasta maksusta tehty päivätyö”. Niin hyvin osaavat Venäjän hallituksen virkailijat puhua kansalle silmien lumeksi! Yksinpä pahimpien tehtailijoiden etujen varjeleminenkin esitetään huolenpidoksi „työläisen hyvinvoinnista”. Ja miten julkea onkaan tuo ministeriön keksimä puolustus: „kohtuullinen yötyö”, nähkääs, „on vaarattomampaa kuin liian pitkä, mutta samasta maksusta tehty päivätyö”. Ministeriö haluaa sanoa, että työläisen pakoittaa menemään yötyöhön pieni palkka, joka on niin pieni, ettei *työläinen* tule toimeen, tekemättä ylettömän pitkään työtä. Ja niinpä ministeriö varmana siitä, että aina tulee olemaan niin, ettei työläinen voi saada parempaa palkkaa, julistaa kyynillisesti: jos työläisen pitää tehdä sietämättömän paljon työtä elättääkseen perheensä, niin eikö hänelle ole aivan sama, tekeekö hän nuo ylimääräiset tunnit työtä päivällä tai yöllä? Jos venäläisten työläisten enemmistölle jäävät entiset kurjat palkat, niin tietysti puute pakoittaa heidät tekemään ylimääräisiä työtunteja, mutta kuinka suurta julkeutta tarvi-

taankaan, jotta yötyön salliminen selitetään työläisen ahdinkotilasta johtuvaksi! „Työstä maksetaan sama palkka” — siinä on asian olemus pääoman lakeijoiden kannalta,— „mutta nykyisillä työpalkoilla työläinen ei tule toimeen tekemättä ylimääräisiä tunteja”. Ja nuo tuollaiset virkamiehet, jotka keksivät kulakkimaisia perusteluja nylkyrimäisille tehtailijoille, tohtivat vielä puhua „työläisen yleisen hyvinvoinnin kannalta”. Eivätköhän vain suotta luottane siihen, että työläinen pysyy aina yhtä poljettuna? suostuu aina „samaan maksuun”, nimittäin entiseen kurjaan työpalkkaansa? Pieni palkka ja pitkä työpäivä käyvät aina rinnan eikä toinen ole mahdollista ilman toista. Jos palkka on pieni, niin työläisen on pakostakin tehtävä ylitunteja, työskenneltävä öisinkin ansaitakseen toimeentulonsa. Jos työaika on ylenpalttisen pitkä, niin maksu on aina pieni, sillä työpäivän ollessa pitkän työläinen valmistaa kunkin tunnin kuluessa vähemmän ja paljon huonompia tuotteita kuin työpäivän ollessa lyhyen; — sillä ylenpalttisen työn rasittama työläinen pysyy aina poljettuna ja voimattomana pääoman harjoittamaa sortoa vastaan. Kun Venäjän tehtailijoiden ministeriö aikoo pitää entisellään Venäjän työläisten nykyiset sietämättömän pienet työpalkat ja kun se samaan aikaan puhuu „työläisten hyvinvoinnista”, — niin siksipä se osoittaa selvääkin selvemmin sen fraasien teko-pyhyiden ja vilpillisyyden.

V

MITEN FINANSSIMINISTERIÖ TODISTEE, ETTÄ YLITÖIDEN RAJOITTAMINEN OLISI „VÄÄRYTTÄ” TYÖLAISTA KOHTAAN?

Me nimitimme uutta lakia laiksi työpäivän supistamisesta. Edellä sanoimme, että uusi laki on rajoittanut työpäivän 11 ja puoleen tuntiin (yötöissä 10 tuntiin). Mutta itse asiassa tämä kaikki ei olekaan niin, vaan paljon huonommin. Laki säättää kaikki rajoitukset vain tavalliseen, normaaliin, määräaikaiseen työhön nähden, mutta se ei koske *ylitöitä*. Itse asiassa siis *ei ole vähääkään rajoitettu* tehtailijan „oikeutta” pakoittaa työläiset tekemään työtä loppumattoman pitkään, vaikkapa 24 tuntiakin vuorokaudessa. Ylitöistä laki sanoo näin: „Ylityöksi katsotaan sellainen työ, jota työläinen tekee teollisuuslaitoksessa aikana, jolloin

hänen ei sisäisten järjestyssääntöjen mukaan kuuluisi tehdä työtä. Ylityötä ei sallita muuten kuin teollisuuslaitoksen johtajan erikoisesta sopimuksesta työläisen kanssa. Palkkaussopimukseen voidaan sisällyttää ehtoja vain sellaisista ylitöistä, jotka ovat tuotannon teknillisten ehtojen kannalta välttämättömiä”. Tämä on erittäin tärkeä pykälä uudessa laissa, ja koko pykälä on suunnattu täydellisesti työläisiä vastaan ja se antaa tehtailijan mielivallalle täyden liikkumalan. Tähän saakka on ylitöitä tehty totutun tavan mukaan; laki ei puhunut niistä mitään. Nyt hallitus on *laillistuttanut* nämä ylityöt. Laissa oleva lisäys siitä, että näitä töitä varten tarvitaan „erikoinen sopimus” työläisen ja isännän välillä, on tyhjä ja aivan merkityksetön fraasi. Työläiset tekevät kaikki työt isäntien kanssa tehdyn „sopimuksen mukaan”; eiväthän työläiset ole maaorjia (vaikka hyvin monet venäläiset virkamiehet haluaisivatkin kaikin voimin tehdä heistä maaorjia); he tekevät työtä palkattuina, s.o. sopimuksen mukaan. Turhaa siis oli sanoakin, että ylitöitä varten vaaditaan sopimusta. Hallitus pani lakiin tämän tyhjän fraasin näyttääkseen, että se muka haluaa rajoittaa ylitöitä. Todellisuudessa niitä ei ole tässä kerrassaan mitenkään rajoitettu; isäntä on sanova työläiselle nyt samoin kuin ennenkin: „jos haluat, niin tee työtä yli määräjän; ellet halua, niin saat lopputilin!” Ero on vain siinä, että tähän saakka on sillä tavalla tehty totutun tavan mukaan, mutta nyt tullaan tekemään *lain* nojalla. Ennen tehtailija antaessaan työläiselle lopputilin siitä, ettei tämä suostunut tekemään ylitöitä, ei voinut nojautua lakiin, mutta nyt laki suorastaan neuvoo häntä, miten hän voi kiristää työläisiä. Ylitöiden rajoittamisen asemesta tämä lakipykälä voi helposti johtaa entistä suurempaan ylitöiden käyttöön. Laki antaa isännälle jopa suoranaisen oikeuden panna työsopimukseen vaatimuksen ylitöistä, milloin nämä työt „ovat tuotannon teknillisten ehtojen kannalta välttämättömiä”. Tämä varaus ei missään määrin rajoita tehtailijaa. Miten voidaan saada selville, mitkä työt „ovat tuotannon teknillisten ehtojen kannalta välttämättömiä” ja mitkä eivät ole välttämättömiä? Kuka sitä rupeaa selvittämään? Miten voidaan kumota isännän väite, kun hän sanoo, että työ, jota hän on pannut työläisen tekemään ylityönä, „on tuotannon teknillisten ehtojen kannalta välttämättöntä”? Ei siitä kukaan rupea selvää ottamaan, eikä ole

ketään, joka tarkastaisi isännän väitteen. Laki on vain *vahvoistanut* isäntien mielivallan neuvomalla heille *erittäin varman* keinon työläisten kiristämiseksi.

Nyt isännän ei tarvitse muuta kuin panna sopimusehtoihin sääntö, ettei työläisellä ole oikeutta kieltäytyä ylitöistä, jotka „ovat tuotannon teknillisten ehtojen kannalta välttämättömiä”, ja tehtailijan asia on kunnossa! Jos työläinen koettaa olla menemättä ylityöhön, niin hänet potkitaan pois. Ja tulkooppa sitten (ajattelee tehtailija) työmies, joka alkaa todistella, ettei tämä työ „ollut tuotannon teknillisten ehtojen kannalta välttämätöntä”! Naurettavaa on kuvitellakin, että työläisen taholta saattaisi tulla tuollainen valitus. Sanomattakin on selvää, ettei tuollaisia valituksia tule koskaan eivätkä ne koskaan johtaisi mihinkään. Näin siis hallitus on laillistuttanut täydellisesti tehtailijoiden mielivallan ylitöihin nähden. Kuinka innokkaasti finanssiasiaiministeriö kiiruhtaa tekemään palveluksia tehtailijoille ja opettamaan heitä käyttämään laajemmin ylitöitä uusien lakien suojassa,— se näkyy erikoisen selvästi „Vestnik Finansov” lehden seuraavasta järkeilystä: „Ylityöt ovat välttämättömiä myöskin kiireellisiä tilauksia täytettäessä, joita tehtailija ei yleensä voi etukäteen nähdä määrättyjä lyhyitä kausia varten varautuvilla tuotantaloilla *, jos liikkeen haltijan on mahdotonta tai vaikeaa lisätä työläisten lukua”.

Näettekö, miten hyvällä menestyksellä finanssiasiaiministeriössä istuvat tehtailijain innokkaat lakeijat „tulkitsevat” lakia! Laissa puhutaan vain niistä ylitöistä, jotka ovat teknillisten ehtojen vuoksi välttämättömiä, mutta finanssiasiaiministeriö kiiruhtaa tunnustamaan ylityöt „välttämättömiksi” silloinkin, kun tilauksia ei ole voitu „etukäteen nähdä” (!) ja jopa silloinkin, kun tehtailijan on „vaikeata” lisätä työläisten määrää! Tämä on jo suorastaan jotain työläisten pilkkaamista! Voihan jokainen ovela tehtailija *aina* sanoa, että hänen „on vaikeaa”. Työläisten lisääminen merkitsee uusien työläisten palkkaamista,— se merkitsee portin luona tunkeilevien työttömien lukumäärän vähentämistä, merkitsee työläisten välisen kilpailun lieven-

* Vanha virsi! Venäjän tehtaot — varsinkin keskisen alueen tehtaot — saavat joka vuosi Nizhni-Novgorodin markkinain edellä kiireellisiä tilauksia, ja joka vuosi tehtailijat juhlallisesti uskottelevat kaikille tyhmillenille, jotka heitä uskovat tai ovat uskovinaan, etteivät he osanneet etukäteen nähdä sitä..

tämistä, työläisten tekemistä vaativaisemmiksi ja sitä, että mahdollisesti pitää suostua maksamaan korkeampaa palkkaa. On itsestään selvää, ettei ole yhtään tehtailijaa, joka ei pitäisi tätä itselleen „vaikeana”. Tuollainen tehtailijan mielivalta ylitöiden määräämisessä hävittää työpäivän lyhentämislailta kaiken merkityksen. Työläisten suurelle joukolle ei tule mitään lyhennystä, sillä he joutuvat edelleenkin tekemään työtä 15—18 tuntia ja enemmänkin jääden yksikin tehtaalle tekemään ylityötä. Ellei kielletä (tai ainakin rajoiteta) ylitöitä, on työpäivän supistamista koskevan lain järjettömyys niin ilmeinen, että lain kaikissa ennakkoluonnoksissa oli edellytetty rajoitettavaksi ylitöitä. Pietarin tehtailijat (tehtailijat itsel) anoivat jo v. 1883, että ylityöt rajoitettaisiin *yhteen tuntiin* päivässä. Kun hallitus Pietarissa vuosina 1895—1896 olleiden lakkojen pelästyttämänä nimitti pikaisesti valiokunnan laatimaan lakia työpäivän lyhentämisestä, niin tämä valiokunta ehdotti myöskin ylitöiden rajoittamista, nimittäin 120:een ylityötuntiin vuodessa *. Hyljäten kaikki ehdotukset yleensä mistään ylityön rajoittamisesta hallitus asettui siten suoranaisesti suojelemaan huonoimpien tehtailijoiden etuja, suoranaisesti laillistutti työläisten täydellisen alistamisen ja ilmaisi täysin selvästi aikovansa jättää kaikki entiselleen kuitaten asian mitään sanomattomilla fraaseilla. Finanssiasian ministeriö, pannen parastaan tehtailijoiden etujen puolesta, meni niin pitkälle, että rupesi todistelemaan ylitöiden rajoittamisen olevan muka „vääräyttä itse työläistä kohtaan”. Tässä noita järkeilyjä, joita jokaisen työläisen olisi hyödyllistä ajatella. „Käytännössä olisi vaikea riistää työläiseltä oikeus tehdä tehtaalla työtä yli määrätyn tuntimäärän vuorokaudessa” (miksi vaikeata? siksi, että tehdastarkastajat täyttävät kerrassaan kehnosti velvollisuuksiaan peläten herrojen tehtailijain loukkaamista pahemmin kuin tulta? senkö takia, että venäläisen työläisen oikeudettoman aseman ja arastelevaisuuden vuoksi kaikki reformit hänen hyväkseen ovat vaikeasti toteutettavissa? Finanssiasian ministeriö tuli huomaamattaan sanoneeksi totuuden: tosiaankin, niin kauan, kun Venäjän työläiset, samoin kuin koko Venäjän kansakin, ovat oikeudettomia poliisihallituksen

* Eikä itse finanssiasian ministeriökään uutta lakia selittäessään voinut olla myöntämättä, että „ylitöiden salliminen on ikään kuin sopimatonta” („Vestnik Finansov”).

edessä, niin kauan, kun heiltä puuttuu poliittiset oikeudet, — eivät mitkään reformit ole päteviä)... „ja se olisi vääryyttä työläistä kohtaan: ei saa syyttää ihmistä siitä, että hän etsii varoja toimeentuloa varten jännittäen voimiaan toisinaan jopa yli sen äärirajan, jonka takana hänen työnsä saattaa osoittautua terveydelle vahingolliseksi”. Miten humaninen ja ihmisystävällinen Venäjän hallitus onkaan! Kumarra ja ole kiitollinen, Venäjän tvöläinen! Hallitus on niin armollinen, että se „ei riistä” sinulta „oikeutta” tehdä tvötä vaikka 18 tuntia, vaikka 24 tuntia vuorokaudessa, hallitus on niin oikeudenmukainen, ettei se halua vainota sinua siitä, että tehtailija pakottaa sinut raatamaan ylenmääräisesti! Kaikissa muissa maissa työnteosta tehtaalla yli määrätyn ajan *syytetään* tehtailijaa eikä työläistä... virkailijamme ovat unohtaneet sen. Ja kuinkapa venäläiset virkailijat rohkenisivatkaan *syyttää* herroja tehtailijoita! Herra varjelkoon, sehän on mahdotonta! Saamme heti nähdä, ettei herroja tehtailijoita tulla syyttämään edes koko tämän uuden lain rikkomisestakaan. Kaikissa muissa maissa työläisillä on oikeus „toimeentulovaroja etsiessään” järjестää liittoja, kassoja, tehdä julkisesti vastarintaa tehtailijalle, asettaa hänelle ehtoja, järjестää lakkoja. Meillä se ei ole sallittua. Sen sijaan meillä on työläisille lahjoitettu „oikeus” tehdä tvötä „yli” minkä tuntimäärän tahansa vuorokaudessa. Miksi nuo humaniset virkamiehet eivät lisänneet, että oikeudenmukainen hallitus „ei riistä” venäläisiltä työläisiltä myöskään „oikeutta” joutua ilman oikeudenkäyntiä vankilaan tai tulla minkä poliisibashibozukin pieksämäksi tahansa jokaisesta yrityksestä puolustaa itseään kapitalistien sorrolta.

VI

MITA OIKEUKSIA UUSI LAKI ANTAA MINISTEREILLE?

Edellä me osoitimme, että uusi laki ei ole oleellisimmisakaan kohdissa säätänyt mitään yleisesti pakollisia, tarkkoja ja muuttumattomia sääntöjä: hallitus on pitänyt edullisempaan antaa suuren määrän oikeuksia viranomaisille (nimittäin ministereille), jotta nämä voisivat saattaa voimaan kaikenlaisia päätöksiä ja helpotuksia tehtailijoille, voisivat jarruttaa uuden lain soveltamista j.n.e. Ne oikeudet, joita uusi laki antaa ministereille, ovat tavattoman laajoja

ja suuria. Ministereille (nimenomaan finanssiasiaisen ministerille tai liikenneasian ministerille y.m. näiden sopiessa asiasta sisäasiain ministerin kanssa) „annetaan oikeus” julkaista seikkaperäisiä sääntöjä uuden lain soveltamisesta. Täydellisesti ministerien harkintavaltaan on jätetty koko joukko kysymyksiä, jotka koskevat uuden lain kaikkia pykäläiä *kaikissa* ja *kaikenlaisissa* suhteissa. Ministereillä on niin suuret oikeudet, että itse asiassa he ovat uuden lain täydellisiä määrääjiä; jos haluavat, niin julkaisevat sellaisia sääntöjä, että lakia todella sovelletaan; jos haluavat, niin järjestävät siten, ettei lakia juuri lainkaan sovelleta. Tosiaan, katsokaa, minkälaisia sääntöjä ministerit voivat julkaista „tämän lakisäädöksen kehittämiseksi” (niin sanotaan laissa; me näimme jo, miten nokkelasti finanssiasiaisen ministeriö osaa „kehittää” lakia — kehittää niin, että sen mielestä itsensä työläisten pitää kiittää hallitusta siitä, ettei se syytä heitä ylenpalttisesti työnteosta eikä „riistä heiltä oikeutta” tehdä työtä vaikka 24 tuntia vuorokaudessa). Me luettelisimme näiden sääntöjen kaikki luokat, jos se olisi mahdollista, mutta asia on siten, että niiden laissa osoitettujen kysymysten lisäksi, jotka kuuluvat ministerin säännöissä ratkaistavaksi, laki antaa ministereille oikeuden julkaista *muutakin sääntöjä* ilman mitään rajoitusta. Ministereille on annettu oikeus julkaista sääntöjä työajan pituudesta. Siis laki työajan pituudesta on eri asia, ja samasta asiasta tulee sitten vielä ministerien sääntöjä. Ministerit voivat julkaista sääntöjä työvuorojen järjestyksestä, mutta voivat tietysti olla julkaisemattakin, ettei häirittäisi tehtailijoita. Ministereille on annettu oikeus julkaista sääntöjä työkomplektien lukumäärästä (s.o. työvuorojen määrästä, siitä, miten monta vuoroa vuorokaudessa saa olla), väliajoista y.m.s. Tämän lisäyksen: y.m.s. (*ynnä muuta sellaista*), tekee *laki*, t.s. säätäkää mitä haluatte. Elleivät ministerit halua, ei mitään sääntöjä väliajoista tule, ja tehtailijat tulevat puristamaan työläisiä samoin kuin nytkin suomatta heille mahdollisuutta käydä kotona päivällisellä tai äideille tilaisuutta käydä lapsia ruokkimassa. Ministereille on annettu oikeus julkaista sääntöjä ylitöistä, nimittäin: niiden suorittamisesta, niiden jaottelusta ja niiden luotteloimisesta. Ministereillä on siinä siis täysi toimintavapaus. Ministerit voivat suorastaan *muuttaa* lain vaatimuksia, s.o. sekä voimistaa että *lieventää*

niitä (laki on tarkoituksellisesti myöntänyt ministereille nimenomaan oikeuden lieventää uuden lain vaatimuksia tehtailijoihin nähden) kolmessa tapauksessa: ensiksikin, „kun se katsotaan välttämättömäksi tuotannon ominaisuuksien vuoksi (sen yhtämittäisyys ynnä muuta)”. Tämän „ynnä muuta” lisää taaskin laki antaen ministereille oikeuden vedota mihin „tuotannon ominaisuuksiin” tahansa. Toiseksi, „töiden ominaisuuksien vuoksi (höyrykattiloiden ja voimansiirtolaitteiden hoito, juokseva ja pikaremontti y.m.s.)”. Taaskin tuo „ynnä muuta sellaista”! Kolmanneksi, „ja muissa erittäin tärkeissä, poikkeuksellisissa tapauksissa”. Edelleen ministerit voivat määritellä, mitkä tuotantoalat ovat työläisten terveydelle erikoisen vaarallisia (mutta voivat olla määrittelemättäkin: laki ei heitä velvoita tekemään sitä, vaan antaa heille ainoastaan oikeuden siihen... vaikka tuo oikeus heillä on ollut ennenkin, mutta eivät ole halunneet käyttää sitä!), sekä julkaista erikoisia sääntöjä näitä tuotantoaloja varten. Työläiset näkevät nyt, minkä vuoksi me sanoimme, ettei voida luetella kaikkia niitä kysymyksiä, joiden ratkaiseminen on annettu ministerien tehtäväksi: laissa niistä on sanottu kaikkialla: „j.n.e.” tai „y.m.”. Venäjän lait voidaan yleensä jakaa kahteen luokkaan: toiset niistä ovat lakeja, joilla on myönnetty joitakin oikeuksia työläisille ja tavalliselle kansalle yleensä, toiset lait taas kieltävät jotakin ja sallivat virkamiesten kieltää. Edellisissä laeissa on työläisten kaikki, pienimmätkin oikeudet *lueteltu aivan tarkasti* (yksinpä esim. työläisten oikeus olla tulematta työhön pätevien syiden vuoksi) eikä niistä sallita *pienimpiäkään* poikkeuksia mitä ankarimpien rangaistusten uhalla. Näissä laeissa te ette enää tapaa koskaan yhtään „j.n.e.” tahi „y.m.”. Toisen lajin laeissa taas annetaan *aina* vain yleisiä kieltoja *ilman mitään tarkkaa luettelointia*, joten administratio voi kieltää *kaikki mitä se vain haluaa*; näissä laeissa on aina pieniä, mutta erittäin tärkeitä lisäyksiä: „j.n.e.”, „y.m.”. Tuollaiset vähäiset sanat osoittavat havainnollisesti venäläisten virkamiesten kaikkivoipaisuuden, kansan täydellisen oikeudettomuuden heidän edessään; Venäjän keisarillisen hallituksen kaikkiin laitoksiin läpeensä juurtuneen ruokottoman kansliamuodollisuuden ja virastokankeuden mielettömyyden ja tolkuttomuuden. Jokainen laki, joka voi olla hituisenkaan hyödyksi, joutuu aina siinä määrin tuon kansliamuodolli-

suuden kahleisiin, että lain soveltaminen pitkistyy loppumattomiin; eikä siinä kaikki: lain soveltaminen jätetään täydellisesti virkamiesten harkintaan, jotka, kuten kaikki tietävät, ovat valmiit sydämensä pohjasta „palvelemaan” jokaista pulleata rahasäkkiä ja tekemään tavalliselle kansalle niin paljon paha kuin suinkin mahdollista. Sillä ministereillehän on vain annettu oikeus julkaista kaikkia näitä sääntöjä „tämän lakisäädöksen kehittämiseksi”, t.s. he voivat julkaista niitä, mutta voivat myös olla julkaisemattakin. Laki ei heitä velvoita mihinkään. Laki ei aseta määräaikaa: he voivat julkaista nyt heti, mutta voivat tehdä sen myös kymmenen vuoden kuluttua. On ymmärrettävää, että laissa mainittujen *eräiden* sääntöjen luettelo menettää tällöin kaiken tarkoituksensa ja merkityksensä: ne ovat pelkkiä sanoja, jotka vain verhoavat hallituksen halua heikentää lain käytännöllisen soveltamisen voimaa. Miltei jokainen työväen oloja koskeva laki myöntää ministereillemme tavattoman suuria oikeuksia. Ja me ymmärrämme hyvin, miksi hallitus tekee niin: se haluaa tehdä mahdollisimman paljon palveluksia herroille tehtailijoille. Onhan tehtailijan paljon helpompi vaikuttaa lakia soveltavaan virkailijaan kuin itse lain säätämiseen. Jokainen tietää, miten helposti kapitalistipösömmä pääsevät herrojen ministerien vierashuoneisiin miellyttäviä keskinäisiä keskusteluja varten, miten hyvinä ystävinä he herkuttelevat päivällisillään; miten ystävällisesti keisarillisen hallituksen lahjottaville virkamiehille ojennetaan kymmenien ja satoien tuhansien ruplien suuruisia lahjuksia (sitä tehdään sekä suoraan, lahjusten muodossa, että välillisesti, myöntämällä osakkeita yhtiön „perustajajäsenille” taikka antamalla kunniapaikkoja ja suurituloisia paikkoja näissä yhtiöissä). Näin siis, mitä enemmän uusi laki myöntää virkamiehille oikeuksia tämän lain soveltamiseen nähden, sitä edullisempaa se on sekä *virkamiehille* että *tehtailijoille*: virkamiehille edullista siinä mielessä, että voi edelleenkin kahmaista; tehtailijoille siinä mielessä, että vähemmällä vaivalla saa helpotuksia ja lievennystä. Mainitsemme työläisille esimerkin vuoksi kaksi tapausta, jotka osoittavat, mihin nämä „lain *kehittämiseksi*” julkaistavat ministerin säännöt johtavat. Kesäkuun 3 päivän laki vuodelta 1886 sääti, että sakkorahat ovat työläisten rahoja, jotka on käytettävä heidän tarpeisiinsa. Ministeri „kehitti” tätä lakia niin, että esim. Pietarissa sitä

ei sovellettu kokonaiseen 10 vuoteen, ja kun sitä alettiin soveltaa, niin koko asia annettiin tehtailijan käsiin, jolta työläisen on pyydettävä rahojaan kuin jotakin armopalaa. Toinen esimerkki. Sama laki (kesäkuun 3 päivästä 1886) säättää, että palkanmaksu on toimitettava vähintään kaksi kertaa kuukaudessa, mutta ministeri „kehitti” tätä lakia niin, että tehtailijoilla on oikeus pidättää puolitoista kuukautta palkan maksamista vasta otetulle työläiselle. Tämän jälkeen jokainen työläinen ymmärtää mainiosti, miksi ministereille on tälläkin kertaa myönnetty oikeus „kehittää” lakia. Tehtailijatkin ymmärtävät mainiosti sen ja ovat jo panneet liikkeelle omat keinonsa. Edellä jo näimme, että ministereille on „myönnetty oikeus” julkaista sääntöjä ylitöistä. Tehtailijat ovat jo alkaneet painostaa hallitusta, *ettei se rajoittaisi* ylityötä. „Moskovskije Vedomosti” lehti, joka niin hanakasti puolustaa aina pahimpien tehtailijoiden etuja, niin sitkeästi usuttaa hallitusta mitä petomaisimpiin ja julmimpiin tekoihin ja jolla on niin suuri vaikutus „korkeimmissa piireissä” (s.o. ylimpien virkamiesten, ministerien y.m.s. keskuudessa) — tämä lehti on jo aloittanut suoranaisten sotaretkien vaatien, *ettei* ylityötä saa rajoittaa. Tehtailijoilla on tuhansia keinoja hallituksen painostamista varten: heillä on omat yhtiönsä ja laitoksensa, tehtailijat ovat monissa hallituskomissioissa ja kollegioissa (esim. tehdasasiain hallinnossa y.m.s.), tehtailijoilla on henkilökohtaisesti pääsy ministerien luo, tehtailijat voivat julkaista lehdistössä toivomuksiaan ja vaatimuksiaan kuinka paljon tahansa, ja lehdistöllä on nykyään valtava merkitys. Työläisillä sen sijaan ei ole *mitään* laillisia keinoja painostaa hallitusta. Työläisille jää vain yksi keino: liittyä yhteen, levittää kaikkien työläisten keskuuteen tietoisuutta siitä, että heidän omat etunsa ovat saman luokan etuja ja antaa yhdistetyin voimin vastaisku hallitukselle ja tehtailijoille. Jokainen työläinen näkee nyt, että uuden lain soveltaminen riippuu kokonaan siitä, kuka lujemmin painostaa hallitusta: tehtailijat vaiko työläiset. Vain taistelulla, vain tietoisella ja sitkeällä taistelulla ovat työläiset saaneet aikaan tämän lain *säätämisen*. Vain taistelulla he voivat saada aikaan sen, että tätä lakia todella sovelletaan ja sovelletaan työläisten etujen mukaisesti. Ilman sitkeää taistelua, ilman yhteenliittyneiden työläisten lujaa vastaiskua tehtaili-

jain jokaiselle etuilyritykselle uusi laki jää pelkäksi paperipalaksi, erääksi niistä koreista, mutta valheellisista kylteistä, joilla hallituksemme koettaa kaunistella läpeensä lahonnutta poliisimielivallan, työläisten oikeudettomuuden ja sorron rakennusta.

VII

MITEN „KRISTILLINEN” HALLITUKSEMME
VÄHENTÄÄ TYÖLÄISILTÄ PYHÄPÄIVIA

Työaikaa koskevan säännön ohella uudessa laissa on myöskin sääntö tehdastyöläisten pakollisesta sunnuntai- ja pyhäpäivälevosta. Matelevaiset tuhartajat, joita on niin paljon venäläisten sanomalehtimiesten ja aikakauslehtien työntekijäin joukossa, ovat jo kiiruhtaneet ylistämään hallitustamme ja sen humanisuutta tämän säännön johdosta taivaisiin saakka. Heti näemme, että todellisuudessa tämä humaninen laki koettaa vähentää työläisiltä pyhäpäiviä. Mutta tarkastelkaamme ensin yleisiä sääntöjä sunnuntai- ja pyhäpäivälevosta. Ennen kaikkea huomautamme, että pietarilaiset tehtailijat anoivat sunnuntai- ja pyhäpäivälevon säätämistä lailla jo 14 vuotta sitten (vuonna 1883). Tässäkin siis Venäjän hallitus on vain jarruttanut ja vitkuttanut asiaa *vastustaen* reformia niin kauan kuin se suinkin oli mahdollista. Lain mukaan niiden pyhien luetteloon, jolloin ei pidä tehdä työtä, kuuluvat ehdottomasti kaikki sunnuntait ja lisäksi vielä 14 pyhäpäivää, joista tulemme vielä puhumaan alempana yksityiskohtaisesti. Laki ei kiellä ehdottomasti työntekoa pyhinä, mutta sen sallimista rajoitetaan seuraavilla ehdoilla: välttämätöntä on, ensiksikin, „keskinäinen sopimus” tehtailijan ja työläisten välillä; toiseksi, pyhäpäivänä sallitaan työnteko „arkipäivän asemesta”; kolmanneksi, siitä, että on tehty sopimus pyhäpäivän vaihtamisesta arkipäivään, on viipymättä tiedoitettava tehdastarkastukselle. Näin siis lain mukaan ei pyhänä työskentelyn pitäisi missään tapauksessa vähentää lepopäivien määrää, koska tehtailija on velvollinen korvaamaan työhön käytetyn pyhäpäivän vapaalla arkipäivällä. Työläisten on aina pidettävä mielessään tämä samoin kuin sekini, että laki vaatii tällaiseen vaihtoon tehtailijan ja työläisten välistä sopimusta. Siis työläiset voivat aina täysin laillisella perusteella *kieltäytyä* suostumasta tällaiseen vaihtoon *eikä*

tehtailijalla *ole oikeutta* pakoittaa heitä. Todellisuudessa tietenkin tehtailija tulee tällöinkin pakoittamaan työläisiä seuraavanlaisen keinon avulla: he alkavat kysellä työläisiltä yksitellen heidän suostumustaan eikä kukaan työläinen uskalla kieltäytyä peläten, että kieltäytyjille voidaan antaa lopputili; tämä tehtailijan menettelytapa ei tietenkään ole laillinen, sillä laki vaatii *työläisten suostumusta*, s.o. kaikkien työläisten yhteistä suostumusta. Mutta millä tavalla saman tehtaan kaikki työläiset voivat yhdessä (heitähän on toisinaan useita satoja, jopa tuhansia hajallaan monissa eri paikoissa) lausua yhteisen suostumuksensa? Laki ei ole osoittanut sitä ja siten se on taaskin antanut tehtailijan käteen keinon työläisten kiristämistä varten. Tällaisen kiristyksen estämiseksi työläisillä on olemassa yksi keino: vaatia kussakin tällaisessa tapauksessa, että työläisten keskuudesta valitaan edustajat, jotka esittävät isännälle kaikkien työläisten *yhteisen* päätöksen. Tällaista vaatimusta työläiset voivat perustella lailla, sillä laki puhuu kaikkien *työläisten* suostumuksesta, mutta eiväthän kaikki työläiset yhtäkaa voi puhua isännän kanssa. Valinnallisten edustajien asettaminen työläisten taholta tulee heille yleensä erittäin hyödylliseksi ja kelpaa kaikenlaista muutakin yhteydenpitoa varten tehtailijan ja konttorin kanssa, koska yksittäisen työläisen on kovin vaikea ja usein jopa kokonaan mahdotontakin esittää vaatimuksia, valituksia j.n.e. Edelleen „muuta uskontoa tunnustaviin” työläisiin nähden laki sanoo, että heihin nähden „sallitaan” olla ottamatta pyhäpäivien luetteloon niitä päiviä, joita heidän kirkkonsa ei pyhitä. Mutta onhan sen sijaan muita pyhiä, joita katolilaiset pyhittävät ja joita ei ole oikeauskoisilla. Laki vaikenee niistä yrittäen siis jossain määrin polkea muuta uskoa tunnustavia työläisiä. Vieläkin kovemmin poljetaan eikristittyjä työläisiä: heihin nähden „voidaan” lain mukaan pyhäpäiviin laskea sunnuntain asemesta muita viikonpäiviä. Vain „voidaan”! Meidän kristillinen hallituksemme sortaa niin ankarasti henkilöitä, jotka eivät kuulu hallitsevaan uskontoon, että tässäkin saattaa ehkä olla takana yritys polkea ei-kristittyjä tekemällä laki epäselväksi. Lakihan puhuu tässä kovin epäselvästi. Se pitää ymmärtää niin, että yhden päivän viikossa pitää ehdottomasti olla lepopäivän ja sallitaan vain ottaa sunnuntain asemesta jokin muu päivä. Mutta „hallitsevakin” uskonto antaa vapauksia vain

„herroille”, mutta työläiseen nähden ei sekään laske ohi tilaisuutta keksiä kaikenlaisia konnankoukkuja. Katso-kaamme, *mitkä pyhäpäivät* laki vaatii otettavaksi pakollisesti pyhäluetteloon. Hyvähän on puhua sunnuntai- ja pyhäpäivälevon säättämisestä; todellisuudessa työläiset eivät tähänkään saakka tavallisesti, useimmassa tapauksessa, ole tehneet työtä enempää sunnuntaisin kuin juhlapäivinäkään. Lakihan voi määrätä pyhälevon niin, että *pakollisia* pyhäpäiviä osoittautuu olevan määrällisesti paljon vähemmän kuin *tavallisia* pyhäpäiviä. *Juuri niin meidän kristillinen hallituksemme on tehnytkin uudessa laissa*. Uusi laki on säättänyt kaikkiaan 66 pakollista pyhäpäivää vuodessa, 52 sunnuntaita, 8 määräpäiväistä pyhää (tammikuun 1 ja 6 päivä, maaliskuun 25, elokuun 6 ja 15, syyskuun 8 sekä joulukuun 25 ja 26 päivä) ja 6 liikkuvaa pyhäpäivää (kiirasviikon pitkäperjantai ja lauantai, pääsiäismaanantai ja -tiistai, helatorstai ja pyhän hengen vuodatuksen päivä). Entä miten paljon tehtaissamme on tähän saakka ollut *tavallisia* pyhäpäiviä vuodessa? Siitä meillä on tarkkoja tietoja käytettävissämme Moskovan ja Smolenskin läänistä, mutta niistäkin vain eräistä tehtaista. Mutta koska eroavaisuudet eri tehtaiden ja vieläpä molempien läänienkin välillä ovat kovin vähäiset, niin nämä tiedot ovat täysin kelvollisia päätelmien tekemiseksi uuden lain todellisesta merkityksestä. Moskovan läänistä tiedot on koottu 47 suuresta tehtaasta, joissa on yhteensä yli 20 tuhatta työläistä. Osoittautui, että käsityölle pohjautuvissa tehtaissa tavallinen pyhäpäivien lukumäärä teki vuodessa 97, mutta koneellisissa tehtaissa 98. Pienin määrä pyhäpäiviä vuodessa oli 78: nämä 78 päivää pidetään pyhäpäivinä *poikkeuksetta* kaikissa tutkituissa tehtaissa. Smolenskin läänistä on olemassa tiedot 15 tehtaasta, joissa on noin 5—6 tuhatta työläistä. Keskimäärin on pyhäpäiviä vuodessa 86, s.o. melkein yhtä paljon kuin Moskovankin läänissä; pienin määrä pyhäpäiviä havaittiin eräällä tehtaalla, jossa niitä oli 75. Tätä Venäjän tehtaissa *tavallista* pyhäpäivien lukumäärää vastaava määrä vuodessa oli pyhiä myöskin sotilashallinnon alaisissa tehtaissa; nimittäin niissä on säädetty 88 pyhäpäivää vuodessa. Melkein sama määrä päiviä meidän lakiemme mukaan katsotaan virastojen kiinniolo-päiviksi (87 päivää vuodessa). Tähän saakka siis on *tavallisten* pyhäpäivien lukumäärä vuodessa ollut työläi-

sillä sama kuin muillakin kansalaisilla. Pitäen huolta työläisten terveydestä meidän „kristillinen hallituksemme” on poistanut näistä tavallisista pyhäpäivistä neljännen osan, kokonaista 22 päivää, jättäen vain 66 pakollista pyhäpäivää. Luettelemme ne tavalliset pyhäpäivät, jotka hallitus on uudessa laissa jättänyt pois. Määräpäivien pyhistä on jätetty pois: helmikuun 2 — kynttilänpäivä; toukokuun 9 — Nikolain päivä; kesäkuun 29 — Pietarin päivä; heinäkuun 8 — Kasanin päivä; heinäkuun 20 — Iljan päivä; elokuun 29 — Johannes Kastajan päivä; syyskuun 14 — ristinpäivä; lokakuun 1 — Neitsyt Marian suojeluspäivä (tämänkin pyhäpäivän hallitus katsoi liialliseksi, ei välttämättömäksi. Voidaan olla varmoja, ettei tehtailijoiden keskuudesta löydy ketään, joka rohkenisi pakoittaa työläiset tekemään työtä tuona päivänä. Tässäkin hallitus taas puolustaa huonoimpien tehtailijain etuja ja kiristysaluja); marraskuun 21 — Neitsyt Marian uhripäivä; joulukuun 6 — Nikolain päivä. Kaikkiaan on poistettu 10 määräpäiväistä pyhää *. Edelleen on liikkuvista pyhäpäivistä jätetty pois laskiaisviikon lauantai ja vuoden viimeisen viikon keskiviikko, s.o. kaksi pyhäpäivää. Yhteensä siis on jätetty pois 12 pyhäpäivää siitä *kaikkein vähimmästä* pyhäpäivien määrästä, mikä on tähän saakka vallinneen tavan mukaan annettu työläisille lepopäiviksi. Hallitus nimittää itseään niin mielellään „kristilliseksi” hallitukseksi; kääntyessään työläisten puoleen ministerit ja muut virkamiehet imelöittävät puhettaan fraaseilla tehtailijoiden ja hallituksen „kristillisestä rakkaudesta” ja „kristillisistä tunteista” työläisiä kohtaan j.n.e. Mutta heti, kun fraasien asemesta tulee teoista kysymys, niin kaikki nämä ulkokultaiset ja tekopyhät puheet lentävät hiiteen ja hallitus muuttuu kauppamieheksi, joka koettaa kaikessa kiskaista työläisiltä jotakin. Tehtailijat itse, nimittäin parhaat heistä, ovat jo kauan sitten anoneet, että lailla säädettäisiin sunnuntai- ja pyhäpäivälepo. 15-vuotisen vastaanhangoittelun jälkeen hallitus viimeinkin säätää sellaisen lain, määrää sunnuntai- ja pyhäpäivälevon *pakolliseksi*, mutta tehtyään työläisille tämän myönnytyksen se ei jätä käyttämättä tilaisuutta vielä ker-

* Me luettelimme vain ne pyhät, joita on tähän saakka vietetty *kaikissa* tehtaisissa. Lisäksi on vielä paljon pyhäpäiviä, jotka ovat yhteisiä *valtavalle enemmistölle* tehtaista, esim. päästöpäivät, laskiaisviikon perjantai, pääsiäisviikon torstai, perjantai ja lauantai sekä monet muut.

ran kiristääkseen heitä jättämällä pakollisiksi katsottujen pyhäpäivien luettelosta pois neljännen osan tavanomaisista pyhäpäivistä. Hallitus menettelee siis kuin aito koronkiskuri: tehdessään myönnytyksen se koettaa korvata sen jollakin muulla kiristyksellä. Tällaisen lain jälkeen saattaa hyvin helposti käydä niin, että eräissä tehtaissa isännät koettavat vähentää työläisten lepopäivien lukua, koettavat pakoittaa työläiset tekemään työtä niinäkin pyhinä, joita on tähän saakka vietetty, mutta joita ei laissa katsota pakollisiksi. Estääkseen asemansa pahentamisen työläisten pitää tässäkin suhteessa olla aina valmiina torjumaan kaikki yritykset vähentää pyhien lukua. Laki osoittaa vain pakolliset pyhäpäivät; mutta työläisillä on oikeus vaatia niiden ohella muitakin pyhäpäiviä. On vain päästävä siihen, että kaikki pyhäpäivät merkitään sisäisiin järjestyssääntöihin, eikä pidä luottaa suullisiin lupauksiin. Työläiset voivat vasta silloin olla varmoja siitä, ettei heitä pakoiteta tekemään pyhinä työtä, kun tämä pyhäpäivä on merkitty sisäisiin järjestyssääntöihin. Aivan samoin kuin pyhiin nähden, uusi laki on yrittänyt myöskin puolipyhiin nähden jättää asiat ennalleen ja vieläpä osittain huonontaakin tilannetta. Laissa on säädetty vain yksi puolipyhä — nimittäin jouluaatto: tuona päivänä on työt lopetettava viimeistään puolelta päivin. Niin on tähänkin saakka ollut useimmilla tehtailla, ja ellei jollakin tehtaalla ole työläisiä vapautettu jouluaattona työstä puolelta päivin, niin suurimmaksi osaksi heille on annettu sitten puolipyhä jonkin toisen suuren pyhän aattona. Yleensä useimmilla tehtailla on tähänkin saakka ollut voimassa yksi puolipyhä vuodessa. Edelleen uusi laki rajoittaa työpäivän lauantaisin ja pyhien aattona 10:een tuntiin, s.o. 1½ tuntia lyhyemmäksi kuin tavallinen työpäivä. Tässäkään suhteessa laki ei ole tuonut parannusta työläisten asemaan ja mahdollisesti se on vielä huonontanutkin sitä: tähän saakka *melkein kaikilla tehtailla* lauantaisin työt on päätetty tavallista aikaisemmin. Muuan tutkija, joka on koonnut paljon tätä kysymystä koskevia tietoja ja yleensä perehtynyt läheisesti tehdaselämään, on vakuuttanut: keskimääräisenä tuloksena voidaan erehtymättä pitää sitä, että lauantaisin työt lopetetaan 2 tuntia ennen tavallista työajan päättymistä. Muuttaessaan *tavanomaisen levon pakolliseksi* laki ei siis tässäkään ole päästänyt ohi tilaisuutta nykäistä tästä myönnytyksestä työläisiltä

vielä vaikkapa puolisen tuntia. Puoli tuntia joka viikolta tekee vuodessa (otetaan 46 työviikkoa) — 23 tuntia, s.o. kaksi päivää ylimääräistä työtä isännälle... Se ei ole hullumpi lahja köyhille, varattomille tehtailijoillemme! Voidaan olla varmoja siitä, etteivät nämä rahasäkin ritarit häpeä ottaa vastaan tällaistaakaan lahjaa ja tekevät kaikkensa hyvittääkseen itseään tällä tavoin niistä „uhrauksista”, joita uusi laki on heiltä vaatinut (kuten heillä on tapana sanoa) ja tässäkin suhteessa työläiset voivat siis luottaa vain itseensä, yhteenliittymisensä voimaan. Ilman sitkeää taistelua työväenluokalla ei ole tässäkään suhteessa odotettavissa minkäänlaista parannusta asemaansa, uudesta laista huolimatta.

VIII

MILLÄ UUDEN LAIN TÄYTÄNTÖÖNPANO
ON TURVATTU?

Millä lakien täytäntöönpano yleensä turvataan? Ensiksi, lain täytäntöönpanon valvonnalla. Toiseksi, rankaisemalla, jos lakia ei noudateta. Katsokaamme, miten on asianlaita uuteen tehdaslakiin nähden. Lakien täytäntöönpanon valvonta on uskottu tehdastarkastajille. Tähän saakka tehdaslaitosten valvontaa koskevat säännöt, jotka julkaistiin vuonna 1886, eivät ole ulottuneet läheskään koko Venäjälle, vaan ainoastaan eräisiin lääneihin, nimittäin lääneihin, joissa on eniten teollisuutta. Tehdaslaitosten valvonnan alue on koko ajan laajentunut työväenliikkeen ja työläisten lakkojen laajentumista seuraten. Nyt, samanaikaisesti työpäivän lyhentämistä koskevan lain kanssa, säädettiin (samana päivänä — 2/VI v. 1897) laki tehdaslaitosten valvonnan laajentamisesta koko Venäjää ja koko Puolan Tsaarikuntaa käsittäväksi. Tämä valvontasääntöjen ulottaminen koko Venäjää käsittäväksi ja tehdastarkastajain asettaminen on tietenkin askel eteenpäin. Työläiset käyttävät sitä hyväkseen tehdäkseen suuremmalle määrälle tovereitaan tunnetuksi heidän asemansa ja työväenlainsäädännön, sen, miten hallitus ja sen virkailijat suhtautuvat työläisiin j.n.e. Venäjän kaikkien tehdastyöläisten alistaminen samanlaisten sääntöjen alaisiksi etummaisten työläisten (Pietarin, Moskovan, Vladimirin y.m. läänien työläisten) kanssa auttaa tietysti työväenliikettäkin saamaan nopeammin kaikki Venäjän työläiset mukaansa. Mitä tulee

siihen, kuinka *tehokasta* on lakien täytäntöönpanon valvonta tehdastarkastajien avulla, niin sitä me emme ryhdy tarkastelemaan seikkaperäisesti. Sitä varten pitäisi kirjoittaa erikoinen kirjanen (niin laaja on tämä aihe) ja ehkäpä meidän onnistuu toisella kertaa puhella työläisten kanssa tehdastarkastuksesta. Huomautamme vain lyhyesti, että tehdastarkastajia nimitetään Venäjällä niin vähän, että he näyttäytyvät kovin harvoin tehtaissa. Tehdastarkastajat on alistettu täydellisesti finanssiasiaain ministeriölle, joka tekee heistä tehtailijain häntyreitä, pakoittaa heidät ilmoittamaan poliisille lakoista ja levottomuuksista, pakoittaa heidät syyttämään työläisiä tehtaasta poistumisen vuoksi jopa silloinkin, kun tehtailija ei heitä syytä, sanalla sanoen tekee tehdastarkastajista jonkinlaisia poliisipalvelijoita, jonkinlaisia tehdasurjadnikkoja. Tehtailijalla on tuhansia keinoja vaikuttaa tehdastarkastajiin ja panna heidät tekemään sitä, mitä tahtoo. Työläisillä sen sijaan ei ole mitään keinoja, millä vaikuttaa tehdastarkastukseen eikä työläisillä voi ollakaan sellaisia keinoja niin kauan kuin heillä ei ole oikeutta kokoontua vapaasti, muodostaa liittoja, julkaista lehdistössä kirjoituksia asioistaan, julkaista omia työväenlehtiään. Näiden oikeuksien puuttuessa ei mikään virkamiesvalvonta tehtailijoihin nähden voi olla eikä tule koskaan olemaan vakavaa ja tehokasta. Mutta pelkkä valvonta ei vielä riitä, jotta lakia noudatettaisiin. Sitä varten on vielä säädettävä ankarat rangaistukset lain täyttämättä jättämisestä. Mitä järkeä muussa tapauksessa on siinä, että tehdastarkastaja osoittaa tehtailijalle tämän menettelevän väärin? Tehtailija ei välitä siitä ja tulee menettelemään entiseen tapaan. Sen vuoksi uutta lakia säädettäessä aina määrätään, mikä rangaistus tulee sille, joka ei noudata lakia. *Mutta uudessa, vuoden 1897 kesäkuun 2 päivän laissa työajan lyhentämisestä ja pyhäpäivälevosta ei ole säädetty mitään rangaistusta tämän lain täyttämättä jättämisestä.* Tästä työläiset näkevät, miten eri tavalla hallitus suhtautuu tehtailijoihin ja työläisiin. Kun esim. säädetään laki siitä, ettei työläisillä ole oikeutta poistua tehtaalta ennen työajan päättymistä, niin samalla määrätään heti rangaistuskin poistumisesta, vieläpä niinkin ankara rangaistus kuin aresti. Esim. lakosta laki uhkaa työläisiä arestilla ja jopa vankilallakin, mutta tehtailijaa sääntöjen laiminlyömisestä, mikä on aiheuttanut lakon, vain sakolla. Niin nytkin. Lain

vaatimusta, että tehtailija antaisi työläisille sunnuntai- ja pyhäpäivälevon eikä panisi heitä tekemään työtä enempää kuin 11 ja puoli tuntia vuorokaudessa, ei ole varmennettu millään rankaisulla sen täyttämättä jättämisestä. Mikä vastuu tulee tehtailijalle, joka on rikkonut tätä lakia? Hänet voidaan korkeintaan haastaa sovintotuomarin eteen, joka ei voi määrätä 50 ruplaa suurempaa sakkoa, tai tehdasasiain hallinto itse määrää rangaistuksen, myöskin sakon muodossa. Mutta peloittaako 50 ruplan sakko tehtailijaa? Saa-han hän toki enemmän kuin 50 ruplaa voittoa pakoittaessaan kaikki työläiset tekemään hänen hyväkseen työtä yön tai pyhäpäivän! Tehtailijalle on suorastaan edullisempaa rikkoa lakia ja maksaa sakko. Se, ettei laissa ole määrätty erikoista rangaistusta siitä, että tehtailija on noudattamatta lakia, on huutavaa vääryyttä, joka viittaa suoraan siihen, että meidän hallituksemme haluaa viivästyttää lain soveltamista mahdollisimman kauan, että hallitus ei halua vaatia jyrkästi tehtailijoita alistumaan lakiin. Muissakin maissa on jo kauan sitten menneinä aikoina ollut niin, että hallitus on säättänyt tehdaslakeja määräämättä rangaistusta niiden täyttämättä jättämisestä. Sellaisia lakeja ei ole käytännössä pantu lainkaan täytäntöön, ja ne ovat jääneet pelkästään paperille. Siksi muissa maissa on jo kauan sitten luovuttu tästä tolkuttomasta tavasta laatia lakeja turvaamatta niiden täytäntöönpanoa. Venäjän hallitus toistaa nyt tuon vanhan metkun luullen, etteivät työläiset huomaa sitä. Mutta se on turha luulo. Heti, kun uusi laki tulee työläisten tietoon, he alkavat itse valvoa tiukasti sen täyttämistä sallimatta pienimpiäkään poikkeamisia siitä, kieltäytyen työskentelemästä niin kauan, kunnes lain vaatimukset täytetään. Tämä itsensä työläisten toimeenpanema valvonta on oleva tehokkaampaa kuin joidenkin tehdaspoliisien valvonta. Ilman sellaista valvontaa laki jää täyttämättä.

IX

PARANTAAKO UUSI LAKI TYÖLÄISTEN ASEMAA?

Ensi näkemältä saattaa tuntua jopa oudoltakin, että me kysymme sellaista. Laki lyhentää työaikaa ja säättää pakolliseksi sunnuntai- ja pyhäpäivälevon, — kuinka se ei parantaisi työläisten asemaa? Mutta edellä olemme jo osoittaneet yksityiskohtaisesti, miten epätarkkoja ja epämääräisiä ovat

uuden lain säännöt, miten usein laki, saattaessaan voimaan säännön, joka parantaa työläisten asemaa, tekee tämän säännön voimattomaksi siten, että jättää voimaan isännän mielivallan tai rajoittaa pakollisten pyhäpäivien lukumäärän tavanomaisten pyhäpäivien määrää paljon pienemmäksi.

Koettakaamme laskea, supistuuko työaika uuden lain voimaansaattamisesta, jos lepopäiviä ei tule enempää kuin mitä laissa on säädetty, s.o. jos työläisille annetaan lepo vain lain säätämistä pakollisina pyhäpäivinä, mutta muina tavallisina pyhäpäivinä tehtailijain onnistuu pakoittaa työläiset tekemään työtä. Onnistuvatko he siinä vai eivät,— se on tietysti eri kysymys. Se riippuu työläisten vastarinnasta. Mutta epäilemättä tehtailijat yrittävät saada korvatuksi työpäivän lyhentämisen vähentämällä pyhäpäiviä. Ja varmaa on sekin, että laki on auttava kaikin voimin tätä kapitalistien jaloa pyrkimystä kiristää työläisiä. Katsokaamme siis, mikä siinä tapauksessa olisi tuloksena. Verrataksemme työaika entisten olojen ja uusien (s.o. vuoden 1897 kesäkuun 2 päivän lain mukaisten) olojen vallitessa, on otettava *työtuntien vuotuinen määrä*: vain sillä tavalla laskemalla voidaan ottaa huomioon myöskin kaikki pyhäpäivät ja työajan lyhennykset pyhien aattoina. Kuinka paljon työtunteja vuodessa on venäläisellä tehdastyöläisellä tavallisesti nykyään, s.o. ennen kuin kesäkuun 2 päivän laki vuodelta 1897 saatetaan voimaan? On itsestään selvää, ettei siitä ole olemassa aivan tarkkoja tietoja, sillä mahdotonta on laskea jokaisen työläisen työtuntien määrää. On käytettävä *muutamista* tehtaista otettuja tietoja: oletetaan, että muissakin tehtaissa on työtuntien lukumäärä likipitäen samanlainen kuin tutkituissakin tehtaissa. Ottakaamme Moskovan läänistä kootut tiedot. Työpäivien vuotuinen lukumäärä on laskettu tarkasti 45 suuressa tehtaassa. Osoittautuu, että kaikissa näissä 45 tehtaassa on ollut yhteensä 12.010 työpäivää vuodessa, s.o. keskimäärin 267 työpäivää vuodessa jokaista tehdasta kohti*. Työtuntien lukumäärä viikossa tekee keskimäärin (muutamia satoja tehtaista koskevien tietojen mukaan)—74, s.o. 12¹/₃ tuntia päivässä.

* Jos vuodessa on 267 työpäivää, niin pyhäpäiviä, jolloin ei tehdä työtä, on siis 98. Edellä me sanolimme, että pyhäpäiviä on 89, mutta me olimme, ensiksikin, yksistään mekaaniset tehtaast, ja toiseksi, emme ottaneet keskimääräistä pyhäpäivien lukumäärää kaikista tehtaista, vaan useimmin tavattavan pyhäpäivien lukumäärän.

Vuodessa on siis ollut yhteensä $267 \times 12\frac{1}{3} = 3.293$ työtuntia eli pyörein luvuin 3.300 työtuntia. Olemme laskeneet tiedot Odessan kaupungin 54 suuresta tehtaasta, joista tiedämme sekä työpäivien lukumäärän vuodessa että tuntimäärän. Osoittautui, että keskimääräinen työtuntien määrä kaikissa näissä tehtaissa on 3.139 tuntia vuodessa, s.o. huomattavasti pienempi kuin Moskovan läänissä. Odessassa on lyhempi työpäivä: tavallisimmin $10\frac{1}{2}$ tuntia, ja näissä 54 tehtaassa se on keskimäärin 10,7 tuntia. Sen tähden työtuntien vuotuinen lukumäärä on pienempi, vaikka pyhäpäiviä onkin vähemmän. Katsokaamme, kuinka paljon uuden lain mukaan tulee työtunteja. Ennen kaikkea määrittelemme työpäivien määrän vuodessa. Sitä varten pitää 365:stä vähentää ensiksikin 66 pyhäpäivää; toiseksi, jouluaaton $\frac{1}{2}$ päivää; kolmanneksi, on vähennettävä pois se vapaa-aika, jonka työläinen saa siitä, että pyhien edellä työt lopetetaan $1\frac{1}{2}$ tuntia aikaisemmin. Pyhien aattopäiviä tulee 60 (eikä 66, sillä noin 6 pyhäpäivää on muiden pyhäpäivien jatkoa). Siis työajan supistuksesta pyhäpäivien takia tulee $60 \times 1\frac{1}{2} = 90$ työtuntia eli 8 työpäivää. Kaikkiaan pitää 365:stä laskea pois $74\frac{1}{2}$ pyhäpäivää ($66 + \frac{1}{2} + 8 = 74\frac{1}{2}$). Saamme $290\frac{1}{2}$ työpäivää eli $290\frac{1}{2} \times 11\frac{1}{2} = 3.340$ työtuntia. Tuloksena siis on, että jos pyhäpäivien lukua vähennetään lain edellyttämää ehdottomien pyhäpäivien määrää vastaavaksi, *niin työläisten asema ei ainoastaan jää paranematta uuden lain voimaansaattamisesta, vaan pikemminkin huononee*: yleensä ottaen heidän työaikansa vuodessa jää entiselleen tai jopa *lisääntyäkin!* Tietysti tämä on vain likimääräinen laskelma: aivan tarkalleen sitä ei voida laskea. Mutta tämä laskelma perustuu täysin päteviin tietoihin ja osoittaa meille selvästi, miten ovelaan metkuun hallitus on turvautunut kiristääkseen työläisiä supistamalla pakollisten pyhäpäivien lukua tavanomaisiin pyhäpäiviin verrattuna. Tämä laskelma osoittaa selvästi, että elleivät työläiset tule lujasti puolustamaan toisiaan ja antamaan yhteisvoimin vastaiskua tehtaailijoille, niin heidän asemansa voi huonontua uuden lain voimaansaattamisesta! Ja sitä paitsi ei pidä unohtaa, että koko tämä laskelmahan koskee ainoastaan *päivätyötä*, nimenomaan varsinaiseen *työaikaan* kuuluvaa työtä. Entä ylityö? Siitähän ei laki ole säättänyt mitään rajoituksia eikä tiedetä, sisällyttävätkö herrat ministerit mitään rajoituksia niihin säädöksiin, joita heidät „on

oikeutettu" antamaan. Juuri se, ettei ylitöitä ole mitenkään rajoitettu, onkin se pääsyy, joka panee epäilemään, parantaako uusi laki työläisten asemaa? Jos Venäjän työläisten enemmistön työpalkka normaalin (määräaikaisen) työpäivän supistuessa jää niin tavattoman alhaiseksi kuin se on nykyään, niin *työläisen on silloin puutteen pakoittamana suostuttava ylitöihin eikä hänen tilansa parane*. Työläisen edut vaativat, että hän tekisi työtä korkeintaan 8 tuntia vuorokaudessa ja että hänellä olisi aikaa lepoon, itsensä kehittämiseen, aikaa käyttää hyväkseen oikeuksiaan ihmisenä, perheen isänä, kansalaisena. Työläisen edut vaativat, ettei hän saisi kurjan pientä palkkaa, vaan riittävää palkkaa elääkseen ihmiselämää, että työläinen voisi nauttia itse niistä parannuksista, joita töissä tehdään, eikä antaa koko voittoa riistäjilleen. Mutta jos samasta maksusta pitää tehdä työtä yhtä monta tuntia kuin ennenkin, niin eiköhän työläiselle ole samantekevää, miksi hänen kohtuutonta raatamistaan nimitetään, määrättyöksi vaiko ylityöksi? Laki työpäivän lyhentämisestä jää silloin *kuolleeksi*, se osoittautuu *pelkäksi paperiksi*. Uusi laki ei silloin koske lainkaan tehtailijoita, se ei pakota heitä tekemään mitään myönnytyksiä työläisväelle. Ja palvelen kapitalisteja finanssiasiaain ministeriön virkamiehet *nähtävästi jo viittailevat siihen*: samassa „Vestnik Finansov” julkaisun kirjoituksessa he sanovat herroille tehtailijoille rauhoittavasti näin: „Rajoittaessaan sopimusvapautta tavallisiin töihin palkkaamisessa uusi laki ei poista tehtailijoilta mahdollisuutta teettää laitoksessa töitä mihin aikaan tahansa päivin ja öin ja jopa tarpeen vaatiessa” (niin! niin! meidän sorretut tehtailijaparkammehan kokevat niin usein Venäjän työläisten ilmaisen työn „tarvetta”!)... „pyhäpäivinäkin tehden asiasta (ylitöistä) erikoisia sopimuksia työläisten kanssa”.

Näettekö, miten nämä rahasäkin lakeijat pokkuroivat! Alkää te, herrat tehtailijat, suvaitko olla kovasti huolissanne: te voitte „teettää töitä mihin aikaan tahansa päivin ja öin”, silloin on vain ennen määrättyönä pidettyä työtä nimitettävä *ylityöksi*. *Muuttakaa vain töiden nimeä, eikä muuta!*

Merkillisintä tässä lausunnossa on virkamiesten julkeus; he ovat etukäteen varmoja, ettei mitään ylitöiden rajoitusta tule (jos ylitöitä rajoitetaan, niin silloin tehtailija ei voi teettää töitä mihin aikaan tahansa päivin ja öin!). He ovat

etukäteen varmoja siitä, etteivät heidän kyynilliset ja avoimieliset neuvonsa tehtailijoille siitä, ettei pidä kursailla, mene työläisten korviin! Siinä suhteessa lienevät finanssi-asiaain ministeriön virkailijatkin kunnostautuneet! Työläisille on sangen opettavaista tietää, *miten* virkailijat keskustelevat tehtailijoiden kanssa ja *mitä* he näille neuvovat. Saatuaan tietää sen työläiset ymmärtävät, että uuden lain turvin heitä vastaan ovat lähteneet vanhat viholliset entisine pyrkimyksineen orjuuttaa työläistä täysin „laillisella perusteella”.

X

MIKÄ MERKITYS ON UUDELLA LAILLA?

Olemme nyt perehtyneet uuteen lakiin kaikissa yksityiskohdissaan. Nyt on vielä tarkastettava, *mikä merkitys* tällä lailla on työläisille ja työväenliikkeelle Venäjällä.

Uuden tehdaslain merkitys on siinä, että se on toisaalta myönnytys, johon hallituksen on ollut pakko suostua, että yhteenliittyneet ja tietoiset työläiset ovat *vallanneet* sen poliisihallitukselta. Tämän lain säättäminen on osoituksena työväenliikkeen *menestyksestä* Venäjällä, osoituksena siitä, miten valtava voima on työväenjoukkojen tietoisella ja peräänantamattomalla vaatimuksella. Mitkään vainot, mitkään joukkovangitsemiset ja karkoitukset, mitkään suuret poliittiset oikeusjutut ja työläisten ahdistelut — ei mitkään auttaneet. Hallitus pani liikkeelle kaikki keinonsa ja voimansa. Se kävi pietarilaisten työläisten kimppuun koko sillä äärettömän valtansa voimalla, mikä sillä on. Se vainosi ja jahtasi työläisiä ilman mitään oikeudenkäyntiä ennennäkemättömällä julmuudella koettaen hinnalla millä hyvänsä *karsia* työläisistä pois protesti- ja taisteluhengen, koettaen *tukahduttaa* työläisten keskuudessa alkaneen sosialistisen liikkeen tehtailijoita vastaan ja hallitusta vastaan. Mikään ei auttanut, ja hallituksen täytyi uskoa, etteivät mitkään yksityisten työläisten vainoamiset voi juuria pois *työväenliikettä* ja että on tehtävä myönnytyksiä. Rajattoman vallan omaavan hallituksen, jota pidetään kaikkivoipana ja kansasta riippumattomana, oli myönnyttävä muutamien kymmenien tuhansien pietarilaisten työläisten vaatimuksiin. Olemme nähneet, miten vähäisiä, miten kaksimielisiä nuo myönnytykset ovat. Mutta tähän on vasta ensimmäinen

askel. Työväenliike on jo kauan sitten levinnyt Pietarin ulkopuolelle; se kehittyi yhä laajemmaksi saaden yhä syvemmälti mukaansa teollisuustyöläisten suuret joukot *koko maassa*, ja kun kaikki nämä joukot yhden sosialistipuolueen johtamina esittävät yhteisesti vaatimuksensa,— niin silloin ei hallitus enää selviydykään tällaisella mitättömällä myönnytyksellä!

Toisaalta uuden lain merkitys on siinä, että se antaa ehdottomasti ja kiertämättä *uuden sysäyksen* Venäjän työväenliikkeelle. Olemme nähneet, miten laki on koettanut kaikkialla jättää tehtailijoille takaportteja, koettanut jättää tärkeimmät kysymykset hämäräksi. Kaikkialla on syntyvä tehtailijoiden ja työläisten välillä taistelua tämän lain soveltamisesta; tätä taistelua tullaan käymään paljon laajemmalla alueella, koska laki koskee koko Venäjää. Ja työläiset pystyvät käymään tätä taistelua tietoisesti ja lujasti, he pystyvät pitämään kiinni vaatimuksistaan, pystyvät kiertämään ne ansat, joita lakkoja vastaan tähdätyt poliisilakimme heille virittävät. Uuden järjestyksen voimaansaattaminen tehtaissa, tavallisen, määräaikaisen työpäivän muuttaminen valtavassa enemmistössä tehtaita kautta koko Venäjän tuo suunnatonta hyötyä: se ravistelee työläisten takapajuksiimpiakin kerroksia; se herättää kaikkialla mitä elävintä mielenkiintoa tehdaselämän kysymyksiin ja sääntöihin; se on oleva työläisille mainiona, edullisena, *laillisena* aiheena, jonka nojalla voidaan esittää omia *vaatimuksiaan*, puolustaa *omaa lainkäsitystään*, puolustaa *vanhoja tapoja*, milloin ne ovat työläisille edullisempia (esim. pitää kiinni *tavanomaisista pyhistä*, pitää kiinni siitä, että lauantaisin työt lopetetaan ei 1½ tuntia aikaisemmin, vaan 2 tuntia ja vieläkin aikaisemmin), saada aikaan tähänastista edullisempia ehtoja, kun tehdään *uusiu sopimuksia* ylitöistä, vaatia *korkeampaa palkkaa*, jotta työpäivän lyhentäminen toisi todellista hyötyä työläisille tuottamatta heille mitään vahinkoa.

LIITE

I

Uutta tehdaslakia (vuoden 1897 kesäkuun 2 päivän lakia) käsittelevä kirjanen oli jo kirjoitettu, kun lokakuun alussa saatettiin julkisuuteen tämän lain *soveltamissäännöt*, jotka finanssiasiaain ministeriö on vahvistanut syyskuun 20 p:nä 1897 sovittuaan asiasta sisäasiain ministeriön kanssa. Edellä olemme jo puhuneet siitä, miten suunnaton merkitys näillä säännöillä on oleva koko laille. Tällä kertaa ministeriö kiiruhti julkaisemaan säännöt ennen uuden lain voimaansaattamista, sillä säännöissä on osoitettu (kuten heti näemme) ne tapaukset, jolloin sallitaan poiketa uuden lain vaatimuksista, s.o. jolloin tehtailijoiden sallitaan „teettää töitä” yli laissa määrätyn ajan. Elleivät nämä säännöt olisi olleet niin tuiki tarpeellisia tehtailijoille, niin työläiset olisivat tietenkin saaneet vielä kauan odottaa niiden julkaisemista. Kohta „sääntöjen” jälkeen julkaistiin myöskin „ohjeet tehdastarkastuksen virkailijoille” vuoden 1897 kesäkuun 2 päivän lain soveltamisesta muka tarkoituksella *selittää* vain tehdastarkastajille, millä tavoin lakia pitää soveltaa; tämä ohjekirje laillistaa virkailijain täydellisen mielivallan ja se on tähdätty kokonaan *työläisiä vastaan* sallien tehtailijoiden kiertää kaikin tavoin lakia. Keisarillinen hallitus kirjoittelee mielellään kauniita sanoja laeista, mutta sallii sitten kiertää näitä lakeja korvaten ne *ohjekirjeillä*. Sääntöjen yksityiskohtainen käsittely näyttää meille, että uusi ohjekirjelmä on juuri sellainen. Toteamme myös, että tämä „ohjekirje” on huomattavalta osaltaan *sanasta sanaan otettu* siitä „Vestnik Finansov” lehden kirjoituksesta, josta mainitsimme useita kertoja uutta lakia selittävässä kirjassessa. Siinä osoitimme esim., miten

„Vestnik Finansov” neuvoi tehtailijoille erään kierouden: „Vestnik Finansov” nimittäin selitti, ettei uusi laki koske niitä tapauksia, jolloin työläisen ja tehtailijan välisessä sopimuksessa ei ole sanottu mitään työajasta, koska työläinen muka esiintyy tässä tapauksessa „ei palkattavana työläisenä, vaan henkilönä, joka ottaa vastaan tilauksen”. „Ohjekirje” toistaa kirjaimellisesti tämän kieron selityksen. Säännöt käsittävät 22 pykälää, joista monet kuitenkin yksinkertaisesti toistavat sellaisenaan vuoden 1897 kesäkuun 2 päivän lain pykälää. Huomautamme, että nämä säännöt koskevat vain niitä tehtailijoita, „jotka ovat finanssiasiaain ministeriön alaisia”; ne eivät koske vuoriteollisuuden tehtaita, rautateiden konepajoja eivätkä valtion tehtaita. On tehtävä tarkka ero näiden sääntöjen ja itse lain välillä: säännöt on laadittu vain lakia *kehittelemään* ja ministerit, jotka niitä laativat, voivat niitä täydentää, muuttaa ja laatia uusia. Säännöissä puhutaan seuraavista viidestä kysymyksestä: 1) väliajoista; 2) sunnuntai- ja pyhäpäivälevosta; 3) poikkeamisista uudesta laista; 4) työvuoroista ja 5) ylitöistä. Tarkastelkaamme yksityiskohtaisesti, mitä säännöt sanovat kustakin kysymyksestä, ja niiden yhteydessä osoitamme, miten finanssiasiaain ministeriö ohjekirjelmässään neuvoo näitä sääntöjä soveltamaan.

II

Väliajoista on säädetty tällaiset säännöt: ensiksikin, että väliajat eivät kuulu työtuntien lukuun, että työläinen on väliajan vapaa; väliajat on osoitettava sisäisissä järjestyssäännöissä; toiseksi, että väliaika on ehdottomasti määrättävä vain siinä tapauksessa, kun työaika on pitempi kuin 10 tuntia vuorokaudessa ja että väliajan pitää olla vähintään tunnin pituinen. Tämä sääntö ei mitenkään paranna työläisten asemaa. Pikemminkin päinvastoin. Tunnin väliaika on kovin lyhyt: useimmilla tehtaililla on säädetty 1½ tunnin väliaika päivälliseksi ja toisinaan vielä puolen tunnin väliaika aamiaiseksi. Ministerit ovat tehneet parhaansa määräämällä lyhimmän ajan! Useissa tapauksissa työläinen ei ehdi tunnissa edes käydä kotona päivällisellä.

Työläiset eivät tietenkään anna säätää noin lyhyttä väliaikaa, vaan tulevat vaatimaan pitempää. Toinen varaus väliajan pakollisuudesta myös uhkaa kiristää työläisiä:

ministerien sääntöjen mukaan väliaika on *pakollinen* vain silloin, kun työpäivä on pitempi kuin 10 tuntia! Siis silloin, kun työpäivä on 10 tuntia, tehtailijalla on oikeus olla antamatta työläisille väliaikaa! Taaskin on työläisten itsensä pidettävä huoli siitä, etteivät tehtailijat voisi eivätkä uskaltaisi käyttää tuollaista oikeutta. Työläiset voivat olla suostumatta sellaisiin sääntöihin (silloin kun niitä pannaan sisäisiin järjestyssääntöihin) ja vaatia väliaikoja useammin. Ministereistä eivät nämäkään kiristykset ole tuntuneet riittävältä. Tähän sääntöön liittyvässä „huomautuksessa” sanotaan vielä, että „jos on huomattavia esteitä, niin *sallitaan* poikkeamia tästä vaatimuksesta”, s.o. *sallitaan* herrojen tehtailijoiden olla antamatta työläisille lainkaan väliaikaa! Ministerit kyllä sallivat sen, mutta tuskinpa työläiset tulevat *sallimaan*. Sitä paitsi ministerit *sallivat* tehdä poikkeuksia myöskin silloin, kun väliajan vaatiminen katsotaan työläisille rasittavaksi. Oi, te huolehtivaiset herrat ministerit! Sitä, että työläisille on „rasittavaa” keskeyttää työt, meidän ministerimme ovat ajatelleet, mutta siitä, että työläisille on „rasittavaa” ehtiä tunnissa käydä päivällisellä tai että vieläkin „rasittavampaa” on tehdä työtä *10 tuntia* ilman väliaikaa, herrat ministerit eivät ole hiiskahtaneetkaan! Kolmas väliaikojen koskeva sääntö vaatii, että työläiselle annettaisiin mahdollisuus ruokailla ainakin jokaisen 6 tunnin kuluttua. Mutta säännöt eivät vaadi *väliaikoja* jokaisen 6 tunnin kuluttua; mitä merkitystä sitten on tuollaisella säännöllä? Kuinka työläinen voi ruokailla ilman väliaikaa? Sitä herrat ministerit eivät välittäneet ajatella. Ellei väliaikaa ole (sanotaan säännöissä), niin työläiselle „on annettava mahdollisuus ruokailla työaikana, ja sisäisissä järjestyssäännöissä on silloin osoitettava paikka, missä he voivat ruokailla”. Koko tämä sääntö on niin suurta typeryyttä, ettei voi muuta kuin ihmetellä! Jompi kumpi: *joko* tämä „ruokailupaikka” osoitetaan jossakin *muualla* eikä siellä, *missä työläinen tekee työtä*; silloin on *väliaika* kiertämätön. Tahi tämä paikka osoitetaan siellä, *missä työläinen työskentelee*; mutta mitä merkitystä silloin on paikan osoittamisella? Työläisellä ei ole oikeutta keskeyttää työtä,—kuinka hän sitten voi työtä *keskeyttämättä* ruokailla? Herrat ministerit pitävät työläistä koneena: konettahan voidaan sen käydessäkin ruokkia öljyllä, miksei sitten (ajattelevat meidän „huolehtivaiset” pääoman häntyrimme,

ministerimme) työläinenkin voisi sulloa ruokaa sisäänsä työn ohessa? Työläisille jää vain yksi toivo, että tuollainen typerä sääntö saatettiin keksiä vain Venäjän virkamiesten kanslioissa, mutta että todellisuudessa sitä ei tulla noudattamaan. Työläiset tulevat vaatimaan, *ettei* „ruokailupaikaksi” *osoitettaisi sitä paikkaa, missä he tekevät työtä*: työläiset tulevat vaatimaan *väliaikaa* joka 6 tunnin kuluttua. Siinä ovatkin kaikki väliaikoja koskevat säännöt. Ministerit ovat kehittäneet lakia siten, että se voi vain pahentaa työläisten asemaa, elleivät työläiset itse pidä puoliaan, elleivät he yhteisvoimin pidä kiinni omista eikä ministerien säännöistä.

III

Sunnuntai- ja pyhäpäivälevosta on säädetty vain yksi vähäinen sääntö, nimittäin se, että sunnuntaisin ja pyhäpäivinä työläisten täytyy olla vapaana työstä vähintään 24 tuntia yhtämittaisesti. Tämä on *kaikkein vähin*, mitä sunnuntai- ja pyhäpäivälevosta annetun lain „kehittelemiseksi” voitiin päättää. Vähempää ei voitu määrätä. Mutta ministerit eivät edes ajatelleetkaan pitemmän levon määräämistä työläisille (esim. 36 tuntia, kuten on tapana eräissä muissa maissa). Ei-kristityistä ei säännöissä ole sanottu mitään.

IV

Laista poikkeamisiin nähden on tehty paljon sääntöjä, kovin paljon ja kovin yksityiskohtaisia. Muistutamme työläisille, että laki antoi ministereille oikeuden tehdä säännöissä poikkeuksia laista sekä *koventamalla* lain vaatimuksia (s.o. vaatien tehtailijoilta enemmän työläisille) että *lieventämällä* lain vaatimuksia (s.o. vaatimalla tehtailijoilta *vähemmän* työläisille). Katsokaamme, miten ministerit ovat menettäneet. Ensimmäinen sääntö. Poikkeamisia laista sallitaan silloin, kun „työläiset suorittavat *keskeytyksetöntä* työtä, s.o. sellaista työtä, jota ei voida keskeyttää milloin tahansa turmelematta laitteita, tarvikkeita tai valmisteita”. Näissä tapauksissa herrat tehtailijat voivat „teettää töitä” yli laissa määrätyn ajankin. Tässä tapauksessa sääntö vain vaatii, ensiksikin, *ettei*

työläisen työtuntien lukumäärä kahden peräkkäisen vuorokauden kuluessa ylittäisi 24 tuntia (ja työvuorojen muuttuessa kolmeakymmentä tuntia). Minkä tähden on sanottu: 24 tuntia kahdessa vuorokaudessa, eikä 12 tuntia vuorokaudessa,— se selviää työvuoroja koskevasta pykälästä. Toiseksi, sääntö vaatii, että keskeytymättä työskenneltäessä jokainen työläinen olisi vapaa työstä neljänä vuorokautena kuukaudessa, jos hänen työpäivänsä on 8 tuntia pitempi. Siis *keskeytyksittä* jatkuvilla tuotantaloilla työläisten lepopäivien lukua on *vähennetty kovasti*: 4 päivää kuukaudessa, vuodessa 48, silloin kun *yksinpä* lakikin (kaikista pyhäpäivien vähentämisistä huolimatta) jätti 66 pakollista pyhäpäivää vuodessa. Mitä järkisyitä ministereillä oli vähentää tätä pyhäpäivien määrää? Ei kerrassaan mitään; *keskeytyksettömyys* rikkoutuu joka tapauksessa, vaikka olisi vain neljäkin pyhäpäivää kuukaudessa, t.s. tehtailijain pitää kuitenkin palkata muita työläisiä pyhäpäiviksi (jos tuotanto on *todella* keskeytyksettöntä, t.s. jos sitä ei saa *pysäyttää*). Herrat ministerit ovat siis vieläkin karsineet työläisiltä pois pyhäpäiviä *vain sen vuoksi*, että vähemmän „vaivattaisiin” tehtailijoita, että olisi vähemmän sellaisia tapauksia, jolloin pitää palkata *monta* työläisiä! Eikä siinä kaikki, „ohjekirje” sallii jopa tehdastarkastajienkin vahvistaa myös sellaiset sisäiset järjestyssäännöt, joissa määrätään *työläisille vieläkin pienempi lepo!* Tehdastarkastajan pitää vain ilmoittaa siitä kauppa- ja teollisuusdepartementtiin. Tämä on mitä havainnollisin esimerkki, joka osoittaa, miksi meidän hallituksemme suosii sisällyksettömiä lakeja sekä yksityiskohtaisia sääntöjä ja ohjekirjeitä: vastenmielisen säännön muuttamiseksi ei tarvitse muuta kuin pyytää sitä... lahjustulojen departementilta! Aivan samoin tehdastarkastaja voi (ohjekirjelmän mukaan!) sallia, että keskeytyksettömiä töiksi katsotaan sellaiset työt, joita ei ole osoitettu ohjekirjeeseen liitetystä luettelosta: riittää, kun siitä tiedoitetaan departementille... Tähän sääntöön liittyvässä huomautuksessa sanotaan, että keskeytyksittä jatkuvat työt on *erikoisesti osoitettava* sisäisissä järjestyssäännöissä. „Tästä säännöstä sallitaan poikettavan vain sikäli, mikäli se on *todella välttämätöntä*” (niin sanoo ministerien sääntö). Entä kuka valvoo, *onko* se *todella* välttämätöntä vai ei? Ei muut kuin työläiset: heidän ei pidä sallia, että sisäisiin järjestyssään-

töihin tehdään varauksia keskeytyksettömistä töistä ilman *todellista* tarvetta. Toinen sääntö. Laista sallitaan poikettavan silloin, kun työläiset ovat aputöissä erilaisilla tuotantaloilla (juokseva remontti, höyrykattiloiden, voimakoneiden ja voimansiirtolaitteiden hoito, lämmitys, valaistus, vesijohtolaitos, vahti- ja palokuntapalvelus j.n.e.). Nämä poikkeamiset on samoin *osoitettava erikseen* sisäisissä järjestys-säännöissä. Näille työläisille annettavista lepopäivistä *ei säännöissä mainita sanallakaan*. Työläisten omaksi huoleksi jää taaskin valvoa, että he saavat levätä, t.s. heidän ei pidä suostua sellaisiin sisäisiin järjestyssääntöihin, joissa ei ole määrätty lepopäiviä näille työläisille. Kolmas sääntö. Työpäivää ja sunnuntai- ja pyhäpäivälepoa koskevista säännöistä sekä sisäisistä järjestyssäännöistä poikkeamista sallitaan vielä kahdessa tapauksessa: ensiksikin, koneiden, laitteiden y.m. äkillisesti vioittuessa, mikä on aiheuttanut töiden seisauksen koko tehtaalla tai sen osastossa. Näissä tapauksissa tarpeellisten *korjausten* suorittaminen on luvallista säännöistä riippumatta. Toiseksi, säännöistä riippumatta sallitaan suorittaa „väliaikaisia töitä laitoksen jollakin osastolla niissä tapauksissa, jolloin tulipalon, vaurion y.m. odottamattomien seikkojen takia laitoksen jonkin osaston toiminta on joksikin aikaa supistettu tai kokonaan pysäytetty ja kun se on välttämätöntä laitoksen muiden osastojen työskentelylle täydellä vauhdilla”. (Siinä tapauksessa tehtailijan on samana päivänä ilmoitettava tehdastarkastajalle, joka *antaa luvan* näiden töiden suorittamiselle.) Tämä viimeksimainittu sääntö osoittaa, miten suurta „huolta” ministerit pitävät siitä, etteivät tehtailijat kuluttaisi ruplaakaan liikaa. Tehtaan jollakin osastolla on ollut tulipalo. Työt ovat pysähtyneet. Korjaukset tehtyään tehtailija haluaa korvata hukkaan kuluneen ajan. *Sen tähden* ministeri sallii hänen puristaa työläisistä liikaa työtä kuinka paljon tahansa, pakoittaen heidät tekemään työtä vaikka 18 tuntia vuorokaudessa. Mitä tekemistä työläisillä on sen kanssa? Kun tehtailija saa ylimääräistä voittoa, niin jakaako hän sen työläisten kanssa? Lyhentääkö hän silloin työpäivää? Mistä hyvästä työläisten sitten on *pidennettävä* työpäivää silloin, kun tehtailija kärsii tappiota? Sehän merkitsee: voiton otan itselleni, mutta tappion sysään työläisten niskoille. Jos pitää korvata menetettyä, niin miksei palkata toisia työläisiä? Ihmetellä täytyy, miten Venäjän ministerit

„pitävät huolta” herrojen tehtailijoiden taskuista! Neljäs sääntö. Uudesta laista poikkeamista voi olla „muissakin erittäin tärkeissä, poikkeuksellisissa tapauksissa”. (Mitähän ne muut tapaukset ovat? Onhan jo lueteltu niin paljon erittäin tärkeitä, poikkeuksellisia tapauksia, että tuntuu, kuin ei muita enää olisikaan?) Nämä poikkeamiset sallii finanssiasiain ja sisäasiain ministeri kussakin tapauksessa erikseen. Siis tehtailija pyytää, ministerit sallivat — ja sillä hyvä. Työläisten mieltä ei kysytäkään: onko se nyt laitaa, että „herrat” alkaisivat kysyä roskaväen mieltä! Alhaisen kansan pitää tehdä työtä kapitalisteille eikä järkeillä sitä, „poikkeuksellinenko” tapaus on pakoittanut tehtailijan pyytelemään vaiko aivan tavallinen voitonhimo. Tällaisia ovat ministerien laatimat säännöt poikkeamisista uudesta laista. Kuten näemme, kaikki nämä säännöt puhuvat siitä, miten ja milloin voidaan olla noudattamatta lakia ja milloin voidaan vähentää sitä, mitä laki vaatii tehtailijoilta työläisten hyväksi. Ministerit *eivät* puhu *sanaakaan* siitä, että kovennettaisiin lain vaatimuksia tehtailijoille työläisten hyväksi. Työläiset muistakoot, mitä uutta tehdaslakia koskevassa kirjasessa on sanottu siitä, mitä varten laki myöntää ministereille niin suuret oikeudet!

V

Työvuoroista on säädetty vain yksi vähäinen sääntö, joka sallii silloin, kun kahdessa vuorossa työskennellen tehdään 18 tuntia, *lisätä* työtunteja 12 tuntiin saakka vuorokaudessa, mutta siten, että keskimäärin, kahden viikon ajalta lasketuna, työaika jokaista työläistä kohti ei ylittäisi 9 tuntia vuorokaudessa. Tämä sääntö siis sallii taaskin *pidennettävän* työpäivää. Kuinka paljon jo onkaan sääntöjä työpäivän *pidentämisestä*, mutta lyhentämisestä ei ollut ainoatakaan — eikä tule! Tämän säännön mukaan työläiset voidaan pakoittaa tekemään koko viikko työtä 12 tuntia vuorokaudessa, ja „ohjekirje” lisää taaskin, että tehdastarkastajat voivat sallia muitakin poikkeamisia laista ilmoittaen siitä johtajalle... Työvuoroja koskee myös ylläsoitettu sääntö, joka määrää keskeytyksettömässä työssä työajan pituudeksi *24 tuntia kahdessa vuorokaudessa*. Ohjekirje selittää, miksi on sanottu 24 tuntia kahdessa vuorokaudessa, eikä 12 tuntia vuorokaudessa. Näin on sanottu sitä varten,

että voitaisiin jättää ennalleen eräissä tehtaissa vakiintunut kerrassaan kelvoton järjestys, jolloin työtä tehdään yhtämittaa kaksi *vuoroo 8 tunnin kuluttua*: tällaisen vuorotyön oloissa työläinen tekee yhtenä päivänä työtä 16 tuntia, seuraavana 8 tuntia, eikä hänellä ole koskaan säännöllistä lepoa, säännöllistä unta. Vaikea on enää kuvitella mitään sen kelvottomampaa kuin tällaiset työvuorot; mutta ministerit eivät olleet ainoastaan tekemättä mitään näiden kelvottomuuksien rajoittamiseksi, vaan olipa heillä julkeutta sanoa „ohjekirjeessä”, että monissa oloissa nämä tällaiset työvuorot ovat työläisille mukavampia!! Sellaista huolta ministerit pitävät *työläisten mukavuuksista!*

VI

Ylitöistä on säännöissä annettu ensinäkemältä tarkimmat määritelmät. Ylitöiden rajoittaminen ei ole pääasiana ainoastaan ministerien säännöissä, vaan myöskin koko uudessa laissa. Edellä olemme jo puhuneet itse lain täydellisestä epämääräisyydestä tässä kysymyksessä ja finanssiasiain ministeriön alkuperäisestä aikomuksesta jättää ylitöet ilman mitään lisäsääntöjä. Nyt on osoittautunut, että ministerit ovat kuitenkin rajoittaneet ylitöitä, rajoittaneet juuri niin, kuin uutta lakia valmistellut valiokunta ehdotti, s.o. 120 tuntiin vuodessa. Mutta toisaalta finanssiasiain ministeri toisti „ohjekirjeessä” opetuksiksi tehdastarkastajille kaikki ne „Vestnik Finansov” lehdestä otetut *työläisiä vastaan* tähdytyt juonet ja metkut, jotka olemme esittäneet uutta lakia koskevassa kirjassa: toistamme, että „ohjekirje” on kopioitu suoraan „Vestnik Finansov” lehdestä.

Ensimmäinen sääntö koskee uuden lain sitä kohtaa, jonka mukaan tehtailija voi panna työläisten kanssa tehtävään sopimukseen ehdon niistä ylitöistä, jotka ovat tuotannon teknillisten ehtojen kannalta välttämättömiä. Olemme jo puhuneet tämän epämääräisyydestä. Ja kuitenkin tämä lakipykälä on tavattoman tärkeä: jos ylitöitä koskeva ehto on otettu sisäisiin järjestyssääntöihin, niin silloin ylityöt ovat työläiselle *pakollisia* ja *tällöin koko laki jää soveltamatta*. Nyt tätä sanontaa selitetään ministerisäännöissä näin: „tuotannon teknillisten ehtojen kannalta välttämättöminä” voidaan pitää vain sellaisia töitä, jotka johtuvat

„yksinomaan satunnaisista ja itsensä tuotannon ominaisuuksista riippuvista poikkeamisista tuotannon normaali-kulusta”. Niihin eivät siis kuulu sellaiset poikkeamiset, jotka aiheutuvat tilausten lisääntymisestä (koska ne eivät riipu tuotannon ominaisuuksista). Tulipalon, vaurion y.m.s. aiheuttamat poikkeamiset eivät myöskään kuulu niihin, koska nekään eivät riipu itse tuotannon ominaisuuksista. Juuri näin olisi sääntö *terveen järjen mukaan* ymmärrettävä. Mutta nyt tulee „ohjekirje” tehtailijoille avuksi. „Ohjekirje” kehittää niin loistavasti niitä tapauksia, jolloin ylityöt voidaan tehdä työläisille pakollisiksi sisällyttämällä ne palkkausehtoihin, s.o. sisäisiin järjestyssääntöihin,— että näiksi tapauksiksi voidaan laskea *kirjaimellisesti mitä tahansa*. Todellakin, muistakoot työläiset, miten „Vestnik Finansov” lehden kirjoituksessa *kehiteltiin* lakia ja vertailkoot nyt „ohjekirjettä” siihen. Ensinnäkin „ohjekirjeessä” puhutaan töistä, „jotka ovat tuotannon teknillisten ehtojen kannalta välttämättömiä”,— sitten huomaamatta sujautetaan tilalle toinen sanamuoto: „ehdottomasti välttämättömät työt” (kas vain! mutta kuka sen välttämättömyyden määrää?),— ja sen jälkeen ohjekirjeessä tuodaan esimerkkejäkin „ehdottomasta välttämättömyydestä”: osoittautuu, että tähän sopivat nekin tapaukset, kun tehtailijan „on mahdollonta tai vaikeaa (vanha tuttu!) lisätä työläisten lukumäärää”, kun suoritetaan hyvin kiireellisiä ja ehdottoman määräaikaista töitä (esim. sesonkitöissä); kun pitää joka päivä saada sanomalehti ulos kirjapainosta; kun ei töitä ole voitu etukäteen huomioida j.n.e. Sanalla sanoen, pyydä mitä tykkää. Finanssiasiaain ministeriössä istuvat kapitalistien hävyttömät häntyrit ovat *kehilleet* lakia niin, että tehtailijalla on oikeus ottaa sisäisiin järjestyssääntöihin vaatimus *minkälaisista ylitöistä tahansa*. Ja koska sellainen vaatimus on tehty sisäisiin järjestyssääntöihin, niin koko uusi laki menee päin mäntyä ja kaikki jää entiselleen. Työläisten ei pidä sallia näiden vaatimusten ottamista sisäisiin järjestyssääntöihin, muuten heidän asemansa ei ole ainoastaan parantumatta, vaan se päinvastoin huononee. Tämän esimerkin valossa työläiset näkevät, miten tehtailijat ja virkailijat sopivat keskenään siitä, miten he voisivat taas laillisella perusteella orjuuttaa työläisiä. „Ohjekirje” tuo selvästi esiin tämän sopimuksen, sen, kuinka finanssiasiaain ministeriö palvelee kapitalistien etuja.

Toinen ylitöitä koskeva sääntö vaatii, ettei ylitöiden määrä kunkin työläisen osalta saa ylittää 120 tuntia vuodessa, ja tällöin *ei* tähän lukuun *lasketa*, ensinnäkään, niitä ylitöitä, jotka sopimusehdoissa ovat työläiselle pakollisia „tuotannon teknillisten ehtojen perusteella”, ja me näimme juuri, että ministerit ovat sallineet sisällyttää tähän sanontaan *minkälaisia tahansa* tapauksia, joilla ei ole mitään tekemistä „tuotannon teknillisten ehtojen” kanssa; toiseksi, ei lasketa niitä ylitöitä, joita teetetään tulipalon, vaurion y.m.s. sattuessa tai jollakin osastolla sattuneen pysähdyksen takia, jotta voitaisiin korvata hukkaan mennyt aika.

Kaikki nämä ylityötä koskevat säännöt yhdessä otettuina muistuttavat hämmästyttävästi tunnettua eläinsatua siitä, miten leijona jakoi saaliin „tasan” metsästyskumppaniensa kanssa: ensimmäisen osan se ottaa itselleen sille kuuluvan oikeuden nojalla; toisen osan siksi, että on eläinten kuningas; kolmannen siksi, että on voimakkain; ja ken neljänteen kurottaa kypälää, se silloin varmasti hengettä jää. Juuri niin meilläkin tehtailijat tulevat nyt päättelemään ylitöistä. Ensiksikin, he tulevat „heille kuuluvan oikeuden nojalla” puristamaan työläisistä „tuotannon teknillisten ehtojen kannalta välttämätöntä” ylityötä, s.o. minkälaista työtä tahansa, kunhan se vain pannaan sisäisiin järjestyssääntöihin. Toiseksi, he tulevat puristamaan työläisistä työtä „erikoistapauksissa”, t.s. silloin, kun he haluavat säilyttää tappionsa työläisten hartioille. Kolmanneksi, he tulevat puristamaan heistä vielä 120 tuntia vuodessa sillä perusteella, että he ovat rikkaita, mutta työläiset ovat köyhiä. Neljänneksi, „erikoistapauksissa” he saavat ministereiltä erikoisia helpotuksia. No, ja sitten, mitä kaiken tämän jälkeen jää 24 tunnista vuorokaudessa,— sen työläiset voivat käyttää „vapaasti” muistaen visusti, ettei oikeudenmukainen hallitus suinkaan „riistä heiltä oikeutta” tehdä työtä jopa 24 tuntia vuorokaudessa... Jotta tämä ylityön puristaminen työläisistä kävisi *lain mukaan*,— sitä varten on säädetty, että tehtailijain on otettava käytäntöön erikoiset *kirjat* kaikista näistä eri lajin ylitöistä. Ensimmäiseen kirjaan he merkitsevät kaiken sen, mitä he nylkevät työläisistä „heille kuuluvan oikeuden nojalla”; toiseen kirjaan sen, mitä he nylkevät „erikoistapauksissa”; kolmanteen sen, mitä he nylkevät „erikoisesta sopimuksesta” (korkeintaan 120 tuntia vuodessa) ja neljänteen sen, mitä he nylkevät „poikkeus-

tapauksissa”. Työläisten aseman parantamisen asemesta saadaan pelkkää vitkuttelua ja kansliakirjeenvaihtoa (kuten on aina muulloinkin asianlaita Venäjän rajoittamattoman hallitusvallan kaikkien reformien seurauksena). Tehdasurjadnikat tulevat käymään tehtaissa ja „valvomaan”... näiden kirjojen käyttöä (joista itse pirukaan ei saa selvää), ja tästä hyödyllisestä puuhasta vapaana aikana he tulevat tiedoittamaan tehtailijoille tehdyistä uusista myönnytyksistä kauppa- ja teollisuusdepartementin johtajalle ja työläisten lakoista poliisidepartementille. Ovelaa väkeä nuo kaupanhierojat ja heidän bashibozuk-kumppaninsa, joista hallituksemme muodostuu! Sitten he palkkaavat vielä sopivasta maksusta itselleen ulkomaisen edustajan, joka rupeaa joka tienristeyksessä toittamaan „Euroopalle”, että katsokaahan, millaisia työläisistä huolehtivia lakeja meillä on.

VII

Luokaamme lopuksi yleissilmäys ministerien laatimiin sääntöihin. Palauttakaamme mieleen, minkälaisia sääntöjä uusi laki on oikeuttanut herrat ministerit antamaan? Sääntöjä on kolme ryhmää: 1) lakia selittäviä sääntöjä; 2) sääntöjä, jotka lisäävät tai pienentävät vaatimuksia, joita uusi laki asettaa tehtailijoille; 3) sääntöjä tuotantaloista, jotka ovat työläisille erittäin vaarallisia. Miten herrat ministerit ovat käyttäneet lain myöntämää oikeutta?

Ensimmäisessä ryhmässä he ovat rajoittuneet kaikkein välttämättömimpään, kaikkein vähimpään, mitä ilman ei enää mitenkään voitu tulla toimeen. Ylityön he ovat sallineet sangen laajasti ja venyvässä mielessä,— 120 tuntia vuodessa saattaen samalla ohjekirjeen välityksellä voimaan niin suuren määrän poikkeuksia, että ne riistävät säännöiltä kaiken merkityksen. Työläisten väliaikoja he ovat pyrkineet supistamaan, työvuorot kaikkine törkeyksineen jättäneet ennalleen, elleivät ole huonontaneet niitä.

Sääntöjen toisessa ryhmässä ministerit ovat *tehneet kaikkensa* pienentääkseen vaatimuksia, joita uusi laki asettaa tehtailijoille, s.o. *tehneet kaikkensa tehtailijoiden hyväksi eivätkä kerrassaan mitään työläisten hyväksi*: säännöissä ei ole kovennettu ainoatakaan uuden lain vaatimusta tehtailijoille työläisten hyväksi.

Sääntöjen kolmannessa ryhmässä (s.o. niiden työläisten hyväksi, joiden täytyy tehdä työtä vaarallisimmilla tuotantoaloilla) ministerit eivät ole tehneet kerrassaan mitään eivätkä maininneet niistä sanaakaan. Ohjekirjeessä on vain mainittu, että tehdastarkastajat voivat tehdä departementille ilmoituksen erikoisen vaarallisista tuotantoaloista! Kyllä tehdastarkastajat ovat voineet ennenkin „ilmoittaa” mitä tahansa. Mutta jostakin käsittämättömästä syystä tehdasurjadnikat ovat tähän saakka „tehneet ilmoituksia” työläisten lakoista ja heidän vainoamiskeinoistaan, mutteivät työläisten suojelusta erittäin vaarallisilla tuotantoaloilla.

Työläiset itse näkevät tästä, mitä he saattavat poliisihallituksen virkailijoilta odottaa. Venäläisten työläisten on vielä kauan ja sitkeästi taisteltava saavuttaakseen 8-tuntisen työpäivän ja ylitöiden täydellisen kieltämisen.

ERÄÄN SANOMALEHTIKIRJOITUKSEN JOHDOSTA

„Russkije Vedomostin”⁷⁸ N:ssa 239 (elokuun 30 pnä) on julkaistu hra N. Levitskin kirjoitus: „Eräistä kansan elämää koskevista kysymyksistä”. „Asuen maalla ja ollen lakkaamatta yhteydessä kansaan” tekijä on „kauan sitten joutunut kosketuksiin” eräiden kansanelämän kysymysten kanssa, joiden ratkaiseminen vastaavien „toimenpiteiden” kautta on „lykkäystä sietämätön välttämättömyys” ja „tuiki tärkeä tarve”. Kirjoittaja sanoo olevansa varma siitä, että hänen „lyhyt kirjoituksensa” näin tärkeästä aiheesta „saa vasta-kaikua niiden henkilöiden keskuudessa, joita kansan tarpeet kiinnostavat”, ja hän sanoo haluavansa saada syntymään mielipiteiden vaihtoa näiden hänen esittämiensä kysymysten johdosta.

Se „korkealentoinen tyyli”, jolla hra N. Levitskin sanomalehtikirjoitus on kirjoitettu, ja korkealentoisten sanojen paljous panee jo etukäteen odottamaan, että kysymys on joistakin nykyelämän todella tärkeistä, lykkäystä sietämättömistä, päivänpolttavista kysymyksistä. Mutta itse asiassa kirjoittajan ehdotukset tarjoavat vain jälleen erään ja erittäin selväpiirteisen esimerkin siitä todella manilovilaisesta haaveilusta, johon narodnikkilaisuuden publisistit ovat venäläisen yleisön totuttaneet. Senpä vuoksi katsoimekin, ettei liene hyödytöntä sanoa sanamme hra N. Levitskin herättämistä kysymyksistä.

Hra N. Levitski luettelee viisi „kysymystä” (pykälittäin), ja kirjoittaja ei ainoastaan anna jokaiseen „kysymykseen”

„vastausta”, vaan myöskin osoittaa täysin määritellysti vastaavat „toimenpiteet”. Ensimmäisenä kysymyksenä on „halpakorkoinen ja helposti saatava” luotto, koronkiskurien, „kulakkien ja kaikenlaisten nylkyrien ja verenimijöiden” mielivallan poistaminen. Toimenpiteenä olisi „yksinkertaisempaa tyyppiä olevien maaseudun talonpoikauskassojen perustaminen”, ja tekijä suunnittelee talletuskirjojen antamista valtionpankin kassoista ei yksityisille henkilöille, vaan vartavasten perustetuille yhdistyksille, jotka saman rahastonhoitajan välityksellä suorittavat maksueränsä ja saavat lainoja.

Siis sellaiseen johtopäätökseen on pitkäaikainen „yhteys kansaan” tekijän johtanut tuosta paljon puhutusta luottokysymyksestä: uudentyyppisten lainakassojen „perustamiseen”! Kirjoittaja olettaa nähtävästi, että meillä käytetään liian vähän paperia ja mustetta kaikenlaisten loppumattomien „tyyppien”, „mallien”, „säätöjen”, „mallisääntöjen”, „normaalisääntöjen” y.m.s. laatimiseen. „Asuen maalla” meidän käytännönmiehemme ei ole huomannut mitään tärkeämpiä kysymyksiä, joita halu hankkia „kulakin” tilalle „halpakorkoista ja helposti saatavaa luottoa” olisi aiheuttanut. Me emme tietenkään ryhdy puhumaan tässä luoton merkityksestä: otamme tekijän tarkoitusperän *lähtökohdaksi* ja tarkastelemme puhtaasti käytännölliseltä kannalta niitä keinoja, joista tekijä niin mahtipontisesti puhuu. Luotto on kehittyneen tavarankierron laitos. Herää kysymys, onko sellainen laitos mahdollinen meidän talonpoikaistomme keskuudessa, jonka lukemattomat säätylakien ja -rajoitusten jätteet ovat saattaneet oloihin, mitkä *sulkevat pois* oikean, vapaan, laajan ja kehittyneen tavarankierron? Eikö olekin naurettavaa, kun kansan polttavista ja lykkäystä sietämättömistä tarpeista puhuttaessa luottokysymys typistetään uutta tyyppiä olevien „säätöjen” laatimiseksi ja vaivataan kokonaan siitä, että olisi välttämätöntä *kumota* koko joukko „säätöjä”, jotka estävät oikeata tavarankiertoa talonpoikaiston keskuudessa, estävät omaisuuksien, irtaimisto- ja kiinteistöomaisuuksien vapaata kiertoa, talonpoikain vapaata siirtymistä paikasta toiseen ja ammattialalta toiselle, estävät muista luokista ja säädyistä tulevien henkilöiden vapaata pääsyä talonpoikain yhteisöihin? Mikä voisi olla sen koomillisempaa kuin taistelu „kulakkeja, koronkiskureita, nylkyreitä ja verenimijöitä” vastaan paran-

telemalla lainakassojen „sääntöjä”? Koronkiskuruus pahimmissa muodoissaan säilyy maaseudullamme sitkeimmin juuri maaseudun säätysulkeutuneisuuden takia, sen vuoksi, kun on olemassa tuhansia kahleita, jotka sitovat tavarankierron kehitystä,— mutta käytännöllinen kirjoittajamme ei mainitse sanallakaan noista kahleista ja julistaa *uusien sääntöjen* laatimisen maaseudun luottotoimen päivänpolttavaksi kysymykseksi. Luultavaa on, että kehittyneet kapitalistiset maat, joissa maaseutu on jo kauan sitten saatettu kaupallista kiertoa vastaaviin oloihin ja joissa luotto on laajalle kehittyntä, luultavaa on, että nämä maat ovat saavuttaneet sellaista menestystä niiden runsaiden „sääntöjen” ansiosta, joita hyväntahtoiset virkamiehet ovat laati-
neet!

Toinen kysymys — „talonpoikaisperheen aseman avuttomuus siinä tapauksessa, kun perheen päämies kuolee” sekä „tinkimätön välttämättömyys” „vaalia ja varjella kaikin mahdollisin keinoin ja menetelmin talonpoikaista työtätekevää maanviljelysväestöä”. Kuten näette, mitä pitemmälle päästään, sitä avarammiksi ja suuremmoisemmiksi hra N. Levitskin asettamat „kysymykset” käyvät! Kun ensimmäinen kysymys koski mitä tavallisinta porvarillista tusinalaitosta, jonka hyödyllisyyden voisimme tunnustaa vain varsin suurin varauksin, niin tässä meidän eteemme asetetaan jo tärkeidessään niin jättiläismäinen kysymys, että „periaatteessa” me täysin tunnustamme sen päivänpolttavan merkityksen emmekä voi kieltää myötätuntoamme tekijää kohtaan siitä, että hän *asettaa* tuollaisen kysymyksen. Mutta jättiläismaista kysymystä vastaavasti narodnikilla on „toimenpidekin” jättiläismaisen... kuinka sen nyt lievemmin sanoisi?.. typerä. Kuulkaahan: „...lykkäystä sietämättömän välttämätöntä on *koko talonpoikaisväestön* pakollisen (sic! *) *joukkoluontoisen, mahdollisimman huokeaksi tehdyn keskinäisen henkivakuutuksen* ** järjestäminen ja voimaansattaminen (yhteisöittäin, yhdistyksittäin, arteleittain j.n.e.). Tällöin on otettava selville, mikä merkitys ja osuus siinä on oleva: a) yksityisillä vakuutusyhtiöillä, b) zemst-
volla ja c) valtiolla”.

* — sillä tavalla! *Toim.*

** *Alleiviivaus* tekijän.

Totta tosiaan, miten hoksaamattomia talonpoikamme ovatkaan! Eivät ajattele lainkaan, että kun isäntä kuolee, niin perhe joutuu mieron tielle; kun tulee kato, niin on kuoltava nälkään, ja vaikka toisinaan on satokin kohtalainen, niin silti ei muuta kuin lähde mieron tielle palattuasi takaisin epäonnistuneesta „ansiotöiden” hausta! Nuo typerät talonpojat eivät näet älyä sitä, että maailmassa on olemassa „henkivakuutus”, jota monet kelpo herrat ovat jo kauan sitten käyttäneet hyväkseen ja jolla toiset kelpo herrat (vakuutusyhtiöiden osakkeiden omistajat) hankkivat rahaa. Nälkäinen „Sysoika” ei näet hoksaa, että hänen ei tarvitse muuta kuin perustaa yhtä nälkäisen „Mitjan” kanssa yhdistys keskinäistä henkivakuutusta varten (vakuutusmaksun ollessa pienimmän, kaikkein pienimmän!)— ja heidän perheensä ovat siten turvatut isännän kuoleman varalta! Onneksi näiden hoksaamattomien talonpoikien puolesta ajattelee meidän valistunut narodnikkilainen sivistyneistömme, jonka eräs edustaja „asuen maalla ja ollen lakkaamatta yhteydessä kansaan” on „kauan sitten joutunut kosketuksiin” tuon valtavan, päätähuimaavan valtavan „suunnitelman” kanssa!

Kolmas kysymys. „Tämän kysymyksen yhteydessä on asetettava ja käsiteltävä kysymys *yleisvaltakunnallisen pääoman muodostamisesta talonpoikaisväestön henkivakuutusta varten* * siihen tapaan kuin ovat olemassa yleisvaltakunnalliset elintarvike- ja tulipalopääomat”. On itsestään selvää, että vakuutusta varten on käsiteltävä kysymys pääomasta. Mutta meistä tuntuu siltä, että korkeastikunnioitetulta kirjoittajalta on jäänyt tähän eräs oleellinen aukko. Eikö pitäisi „asettaa ja käsitellä” myöskin sitä kysymystä, mille ministeriölle ja mille departementille tämä suunniteltu laitos tulee kuulumaan? Yhtäältä sen hoitaminen kuuluisi epäilemättä sisäasiain ministeriölle talousdepartementin linjaa. Toisaalta se kiinnostaa mitä läheisimmin sisäasiain ministeriön zemstvo-osastoakin. Kolmannelta puolelta myöskin finanssiministeriön pitäisi hoitaa vakuutusta. Eiköhän sen vuoksi olisi tarkoituksenmukaisempaa suunnitella perustettavaksi erikoinen „päähallinto koko talonpoikaisväestön pakollista keskinäistä valtion henkivakuutusta

* Allevilvaus tekijän.

varten”, vaikkapa nyt esimerkiksi *valtion hevossiitoslaitosten päähallinnon tapaan?*

Neljäs kysymys. „Edelleen sen takia, koska kaikenlaisten arttelien levinneisyys on Venäjällä tavattoman laaja, sekä sen ilmeisen hyödyn ja merkityksen vuoksi, mikä niillä on kansantaloudelle, on tullut tuiki tarpeelliseksi 4) perustaa erikseen erikoinen *Maanviljelys- ynnä muiden arttelien edistämisyhdistys*”. Siinä, että kaikenlaiset arttelit tuovat hyötyä niille väestöluokille, jotka niitä järjestävät, ei ole epäilemistä. Epäilemätöntä on niin ikään sekin, että eri luokkien edustajien yhteenliittäminen koituu suureksi hyödyksi myöskin koko kansantaloudelle. Kirjoittaja on vain suotta liian innoissaan puhuessaan siitä, että „kaikenlaisten arttelien levinneisyys on Venäjällä tavattoman laaja”. Jokainen tietää, että mihin tahansa länsieurooppalaiseen maahan verraten Venäjällä on *uskomattoman vähän, tavattoman vähän* „kaikenlaisia artteleita”... „Jokainen sen tietää”... paitsi haaveilevaa Manilovia. Sen tietää esim. „Russkije Vedomostin” toimituskin, joka julkaisi hra N. Levitskin kirjoituksen *edellä* erittäin mielenkiintoisen ja sisältörikkaan kirjoituksen „Syndikaatit Ranskassa”, ja tuosta kirjoituksesta hra N. Levitski olisi voinut saada tietää, miten tavattoman laajalle ovat „*kaikenlaiset arttelit*” levinneet kapitalistisessa Ranskassa (ei-kapitalistiseen Venäjään verrattuna). Korostan „kaikenlaisia”, sillä tuosta samaisesta kirjoituksesta on helppo huomata, esim., että Ranskassa on neljänlaisia syndikaatteja: 1) työläisten syndikaatteja (2.163 syndikaattia, joissa 419.172 jäsentä); 2) isäntien syndikaatteja (niitä on 1.622, joissa 130.752 jäsentä); 3) maataloussyndikaatteja (1.188, joissa 398.048 jäsentä) ja 4) sekalaisia syndikaatteja (173, joissa 31.126 jäsentä). Tehkääpäs pieni yhteenlasku, hra Levitski! Saatte melkein miljoona henkilöä (979 tuhatta), jotka on yhdistetty „kaikenlaisiin artteleihin”, ja sanokaa nyt käsi sydämellä, eikö teitä hävetä tuo suustanne livahtanut lause, että „kaikenlaisten (sic!!!) arttelien levinneisyys on Venäjällä tavattoman laaja”? Ettekö te tosiaanakaan huomaa, miten koomillisen, surkeankoomillisen vaikutuksen teidän kirjoituksenne tekee, kun se on julkaistu noiden „Ranskan syndikaatteja” koskevien pelkkien numeroiden rinnalla! Nuo poloiset ranskalaiset, jotka kapitalismin mätäpaise on näköjään jättänyt vaille „kaikenlaisten arttelien tavatonta

levinneisyyttä”, päästäisivät varmaan homeerisen hörönaurun, jos ehdotettaisiin järjestettäväksi „erikseen erikoinen yhdistys”... edistämään kaikenlaisten yhdistysten perustamista! Mutta tuo nauru olisi tietenkin vain tunnetun ranskalaisen kevytmielisyyden ilmausta, joka ei jaksaa käsittää venäläistä perusteellisuutta. Nuo kevytmieliset ranskalaiset eivät ainoastaan perusta „kaikenlaisia artteleita” järjestämättä ennakoita „arttelien edistämisyhdistystä”, he eivät edes — *horribile dictu!* * — laadi ennakoita „malli”-, „normaali”-sääntöjä eivätkä mitään erilaisten yhdistysten „yksinkertaisempia tyyppejä”!

Viides kysymys... (on tullut tuiki tarpeelliseksi) „julkaista tämän yhdistyksen yhteydessä (tai erikseen) *erikoista lehteä... joka olisi omistettu yksinomaan osuustoiminnan tutkimiselle Venäjällä ja ulkomailla*”... Niin, niin, hra Levitski! Kun epäkuntoon joutunut vatsa estää ihmistä syömästä kunnolleen, niin silloin ei hänelle jää muuta neuvoksi kuin lueskella, miten muut ihmiset syövät. Mutta eivät kai lääkäritkään sallisi noin sairaan ihmisen lukea muiden päivällisistä: moinen lukeminen voisi kiihdyttää ruokahaluja yli sallitun ruokajärjestyksen... Lääkärit olisivat siinä tapauksessa aivan johdonmukaisia.

Me olemme selostaneet riittävän yksityiskohtaisesti hra N. Levitskin vähäistä sanomalehtikirjoitusta. Lukija saattaa ehkä kysyä, kannattiko viipyä niin kauan tuossa tilapäisessä sanomalehtikirjoituksessa, kannattiko sille omistaa niin pitkiä kommentaarioita? Mitäpä siitä, jos henkilö (jolla muuten on mitä parhaimmat aikomukset) sattui lörpötteleään pötyä jostakin koko talonpoikaisväestön pakollisesta keskinäisestä henkivakuutuksesta? Me olemme joutuneet kuulemaan aivan samanlaisia mielipiteitä samantyyppisistä aiheista. Nuo mielipiteet ovat enemmän kuin perusteettomia. Eiköhän se tosiaankin ole sattuma, että meidän „eturivin publisistimme” välistä innostuvat oksentamaan ulos tuollaisia fenomenaalisen villejä „luonnoksia” „maaorjuus-sosialismin” hengessä, ettei auta muuta kuin ihmetellä? Eiköhän se ole sattuma, että sellaisetkin äänenkannattajat kuin „Russkoje Bogatstvo” ja „Russkije Vedomosti” — äänenkannattajat, jotka eivät suinkaan kuulu

* — kaubeata sanoal Toim.

ultra-narodnikkilaisiin lehtiin ja jotka aina protestoivat narodnikkilaisuuden jyrkkyyksiä vastaan ja niitä johtopäätöksiä vastaan, joita narodnikkilaisuudesta tehdään, a la * hra V. V., äänenkannattajat, jotka ovat valmiita verhoamaan narodnikkilaisuutensa ryysyt jonkin „eettillis-sosiologisen koulukunnan” tapaisella korealla uudella nimilapulla, että nämä tällaisetkin sanomalehdet tarjoavat venäläiselle yleisölle aina aika-ajoittain tavattomalla säännöllisyydellä milloin jonkinlaisen hra S. Juzhakovin „valistusutopian”⁷⁹, suunnitelman pakollisen keskisivistyksen antamisesta maatalous-kymnaaseissa, joissa varattomat talonpojat maksavat saamastaan sivistyksestä työsuorituksilla, milloin taas tämän tällaisen hra N. Levitskin suunnitelman koko talonpoikaisväestön pakollisesta keskinäisestä henkivakuutuksesta **.

Olisi liian naiivia selittää tämä ilmiö sattumaksi. Manilov piilee jokaisessa narodnikissa. Yliolkainen suhtautuminen todellisuuden realisiin oloihin ja todelliseen talouselämän kehitykseen, haluttomuus tutkia Venäjän eri yhteiskuntaluokkien realisia etuja näiden luokkien keskinäisissä suhteissa, tapa *ylhäältä* katsoen pohtia ja puntaroida isänmaan „tarpeita” ja „kohtaloita”, pöyhkeileminen niillä keskiaikaisten liittojen surkeilla jätteillä, joita on venäläisissä yhteisöissä ja arteleissa, samalla kun suhtaudutaan yliolkaisesti niihin paljon pitemmälle kehittyneisiin liittoihin, jotka ovat ominaisia kehittyneemmälle kapitalismille,— kaikki nämä piirteet te löydätte enemmän tai vähemmän näkyvinä *jokaisella* narodnikilla. Senpä tähden onkin niin opettavaista tarkkailla, miten jokin vähemmän viisas, mutta ylen naiivi kirjailija kehittää nuo piirteet loogilliseen täydellisyyteensä ja ilmentää ne kirkkaaksi kuvaksi jonkinlaisen „suunnitelman” muodossa sellaisella pelottomuudella, joka sietäisi tulla käytetyksi parempaan tarkoitukseen. Tällaisista suunnitelmista tulee aina räikeitä, niin räikeitä, ettei tarvitse muuta kuin *näyttää* ne lukijalle kun tulee *todistetuksi* se vahinko, mitä nykyaikainen pikkuporvarillinen narodnikkilaisuus aiheuttaa meidän yhteiskunnalli-

* — samoin kuin. *Toim.*

** Verratessamme toisilnsa näitä kahta narodnikkilaisen publisistiikan haaveilijaa ei voida olla antamatta etusijaa hra N. Levitskille, jonka luonnos on kuitenkin *hieman viisaampi* kuin hra S. Juzhakovin luonnos.

selle ajattelullemme ja meidän yhteiskunnalliselle kehityksellemme. Sellaisissa suunnitelmissa on aina paljon koomillista; ylimalkaisesti lukiessa te ette useimmissa tapauksissa saa niistä mitään muuta vaikutelmaa kuin sen, että tekee mieli nauraa. Mutta koettakaapa perehtyä niihin — ja silloin te sanotte: „kaikki se olisi naurettavaa, ellei se olisi niin murheellista!”

*Kirjoitettu karkotuspalkalla
syyskuussa 1897*

*Julkaistu aikakauslehdessä „Novoje
Slovo”, 1. viikko, 1897*

Allekirjoitus: K. T-n

*Julkaistaan aikakausleht.
„Novoje Slovon” tekstin
mukaan*

**VENÄJÄN SOSIALIDEMOKRAATTIEN
TEHTÄVÄT⁸⁰**

*Kirjoitettu karkoituspaiikalla
vuoden 1897 lopulla*

*Julkaistu ensi kerran erillisenä
kirjasena Genevessä 1898*

*Julkaistaan 1902 ilmestyneen painok-
sen tekstistä, joka on verrattu alkuperäisen käsikirjoituksen kopioon,
vuosien 1898 ja 1905 painoksiin sekä
tekstiin, joka on julkaistu kokoel-
massa: Vl. Iljin — „12 vuoden ajalta“,
1907.*

ПРОЛЕТАРИИ ВСѢХЪ СТРАНЪ, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

РОССІЙСКАЯ СОЦІАЛЪДЕМОКРАТИЧЕСКАЯ РАБОЧАЯ ПАРТІЯ.

Н. ЛЕНИНЪ.

**ЗАДАЧИ
РУССКИХЪ
СОЦІАЛЪДЕМОКРАТОВЪ**

Изданіе 2-е.

СЪ ПРЕДСЛОВІЯМИ

АВТОРА

И

П. Б. АКСЕЛЬРОДА.

Изданіе Загран. Лиги Русск. Революціонной Соціалъдемократіи.

ЖЕНЕВА

Типографія Лиги, Route Caroline, 27.

1902 г.

90-luvun jälkipuoliskolle on luonteenomaista huomattava elpyminen Venäjän vallankumouskysymysten asettamisessa ja ratkaisemisessa. Uuden, narodnoje-pravolaisten vallankumouspuolueen ilmaantuminen, sosialidemokraattien kasvava vaikutus ja menestykset, narodnaja-voljalaisuuden sisäinen kehitys,— kaikki tämä on aiheuttanut ohjelmakysymysten vilkkaan käsittelyn niin sosialistien — intelligenttien ja työläisten — kerhoissa kuin myös illegaalisessa kirjallisuudessa. Viimeksimainitulta alalta kannattaa viitata „Narodnoje pravo”⁸¹ puolueen „Päivänpolttavaan kysymyseen” ja „Manifestiin” (1894), „„Narodnaja-voljalaisten ryhmän”⁸² Lentolehtiseen”, ja „Venäläisten sosialidemokraattien liiton”⁸³ ulkomailla julkaisemaan „Rabotnik” lehteen, lisääntyneeseen toimintaan vallankumouksellisten kirjasten kustantamiseksi Venäjällä etupäässä työläisille, sosialidemokraattisen „Taisteluliiton työväenluokan vapauttamiseksi” agitatio toimintaan Pietarissa kuuluisain pietarilaisten lakkojen yhteydessä v. 1896 j.n.e.

Nykyisin (v. 1897 lopulla) meidän kannaltamme katsoen päivänpolttavimpana kysymyksenä on kysymys sosialidemokraattien *käytännöllisestä* toiminnasta. Me korostamme sosialidemokratian *käytännöllistä* puolta, sillä sen teoreettinen puoli on jo nähtävästi sivuuttanut kärjistyneimmän ajanjakson, jolloin toisaalta ilmenivät vastustajien sitkeä ymmärtämättömyys ja voimistuneet pyrkimykset uuden suunnan tukahduttamiseksi heti alkuunsa ja toisaalta sosialidemokratian perusteiden kiihkeä puolustaminen. Nykyisin sosialidemokraattien teoreettiset katsomukset ovat *pää- ja peruspiirteissään* riittävästi selitetyt. Samaa ei voida sanoa sosialidemokratian *käytännöllisestä* puolesta, sen

poliittisesta *ohjelmasta*, sen toimintatavoista, sen taktiikasta. Juuri tällä alalla vallitsee nähdäksemme eniten väärinkäsityksiä ja toistensa ymmärtämättömyyttä, joka ehkäisee täysin liittymästä sosialidemokratismiin niitä vallankumouksellisia, jotka ovat teoriassa kokonaan sanoutuneet irti narodnaja-voljalaisuudesta, mutta käytännössä joko joutuvat itse olojen pakosta harjoittamaan propagandaa ja agitatiota työläisten keskuudessa, vieläpä enemmänkin: joutuvat toimintansa työläisten keskuudessa asettamaan *luokkataistelun* pohjalle; tahi pyrkivät koko ohjelman ja koko vallankumouksellisen toiminnan perustaksi asettamaan *demokraattiset* tehtävät. Ellemme erehdy, soveltuu viimeksimainittu luonnekuvaus niihin kahteen vallankumoukselliseen ryhmään, jotka sosialidemokraattien ohella nykyisin toimivat Venäjällä, nimittäin narodnaja-voljalaisiin ja narodnoje-pravolaisiin.

Siksi meistä tuntuu, että on varsin oikea aika yrittää selittää sosialidemokraattien *käytännöllisiä* tehtäviä ja esittää ne perusteet, joilla me pidämme heidän ohjelmaansa järkipäisimpänä kolmesta esillä olevasta ohjelmasta ja sitä vastaan esitettyjä vastaväitteitä melkoisessa määrässä väärinkäsityksiin perustuvina.

Socialidemokraattien käytännöllinen toiminta, kuten tiedetään, asettaa tehtäväkseen johtaa proletariaatin luokkataistelua ja järjestää tätä taistelua sen kummassakin ilmenemismuodossa: sosialistisessa (kapitalistien luokkaa vastaan käytävä taistelu, jonka tarkoituksena on hävittää luokkajärjestelmä ja organisoida sosialistinen yhteiskunta)⁸⁴ ja demokraattisessa (yksinvaltiutta vastaan käytävä taistelu, jonka tarkoituksena on vallata Venäjällä poliittinen vapaus sekä demokratisoida Venäjän poliittinen ja yhteiskunnallinen järjestelmä). Sanoimme: *kuten tiedetään*. Todellakin, Venäjän sosialidemokraatit ovat aivan erikoisena yhteiskunnallis-vallankumouksellisena suuntana ilmaantumisensa alusta asti aina viitanneet täysin selvästi tähän toimintatehtäväänsä, aina korostaneet proletariaatin luokkataistelun kaksipuolista ilmenemistä ja sisältöä, aina pitäneet kiinni sosialististen ja demokraattisten tehtäviensä erottamattomasta yhteydestä, — yhteydestä, joka käy havainnollisesti ilmi heidän itselleen ottamastaan nimestä. Siitä huolimatta kohtaatte yhä vielä usein sosialisteja, joilla on mitä nurinkurisin käsitys sosialidemokraateista ja jotka

syyttävät näitä poliittisen taistelun ignoroinnista j.n.e. Pysähdymme siis hetkeksi Venäjän sosialidemokratian käytännöllisen toiminnan kummankin puolen luonnehtimiseen.

Alamme sosialistisesta toiminnasta. Siitä ajasta asti, jolloin sosialidemokraattinen „Taisteluliitto työväenluokan vapauttamiseksi” Pietarissa aloitti toimintansa pietarilaisten työläisten keskuudessa, pitäisi sosialidemokraattisen toiminnan luonteen tässä suhteessa nähtävästi olla täysin selvän. Venäjän sosialidemokraattien sosialistinen toiminta on tieteellisen sosialismin opin *propagandaa*, oikean käsityksen levittämistä työläisten keskuuteen nykyisestä yhteiskunnallis-taloudellisesta järjestelmästä, sen perusteista ja sen kehityksestä, Venäjän yhteiskunnan eri *luokista*, niiden keskinäisistä suhteista, näiden luokkien keskinäisestä taistelusta, työväenluokan tehtävistä tässä taistelussa, sen suhteesta häviäviin ja kehittyviin luokkiin, kapitalismin menneisyyteen ja tulevaisuuteen, kansainvälisen sosialidemokratian ja Venäjän työväenluokan historiallisesta tehtävästä. Erottamattomassa yhteydessä propagandan kanssa on *agitatio* työläisten keskuudessa, joka Venäjän nykyisissä poliittisissä oloissa ja työläisjoukkojen nykyisellä kehitysteella luonnollisesti joutuu etutilalle. Työläisten keskuudessa harjoitettava *agitatio* on sitä, että sosialidemokraatit osallistuvat kaikkiin työväenluokan taistelun vaistovaraisiin ilmauksiin, kaikkiin työläisten yhteentörmäyksiin kapitalistien kanssa työpäivän pituuden, työpalkan, työolojen y.m.s. takia. Meidän tehtävämme on sulattaa toimintamme yhteen työläiselämän käytännöllisten, elinoloja koskevien kysymysten kanssa, auttaa työläisiä pääsemään selville näistä kysymyksistä, kiinnittää työläisten huomio pahimpiin väärinkäytöksiin, auttaa heitä määrittelemään isännille esittämänsä vaatimukset täsmällisemmin ja käytännöllisemmin, kehittää työläisissä tietoisuutta solidaarisuudetaan, tietoisuutta Venäjän kaikkien työläisten yhteisistä eduista ja yhteisestä asiasta yhtenäisenä työväenluokkana, joka on proletariaatin maailmanarmeijan osa. Kerhojen perustaminen työläisten keskuuteen, oikeiden ja konspiratiivisten suhteiden järjestäminen työläisten ja sosialidemokraattien keskusryhmän välille, työväen kirjallisuuden julkaiseminen ja levittäminen, kirjeenvaihdon järjestäminen kaikista työväenliikkeen keskuksista, agitatiolehtisten

ja -julistusten julkaiseminen ja niiden levittäminen, kokeiden agitaattorien kouluttaminen,—siinä yleispiirtein Venäjän sosialidemokratian sosialistisen toiminnan ilmeneismuodot.

Meidän toimintamme on ennen kaikkea ja pääasiassa kohdistettu tehdastyöläisiin, kaupunkilaistyöläisiin. Venäjän sosialidemokratian ei pidä hajoittaa voimiaan, vaan sen on keskitettävä toimintansa teollisuusproletariaatin keskuuteen, sillä se ottaa parhaiten vastaan sosialidemokraattisia aatteita, se on intellektuaalisesti ja poliittisesti kehittynein sekä lukumäärältään ja maan suuriin poliittisiin keskuksiin keskittymisen kannalta tärkein. Vahvan vallankumouksellisen järjestön luominen tehdastyöläisten, kaupunkilaisten työläisten keskuuteen on sen tähden sosialidemokratian ensimmäinen ja päivänpolttava tehtävä, tehtävä, josta lupominen nykyaikana olisi mitä järjettömintä. Mutta katsoen välttämättömäksi keskittää voimansa työhön tehdastyöläisten keskuudessa ja tuomiten voimien hajoittamisen, me emme lainkaan tahdo sanoa, että Venäjän sosialidemokratia ei välittäisi Venäjän proletariaatin ja työväenluokan muista kerroksista. Ei ensinkään. Itse elämänehtojensa takia on Venäjän tehdastyöläinen aina ja kaikkialla pakotettu olemaan mitä läheisimmissä suhteissa kotiteollisuudenharjoittajiin — tähän käsiteollisuusproletariaattiin, joka kaupungeissa ja maaseudulla on hajaantuneena tehtaiden ulkopuolelle ja elää paljon huonommissa olosuhteissa. Venäjän tehdastyöläinen joutuu välittömään kosketukseen maalaisväestönkin kanssa (usein on tehdastyöläisellä perhe maaseudulla) eikä hän niin muodoin voi olla lähenemättä maalaisproletariaattiakaan, tuota monimiljoonaista ammattibatrakkien ja päivätyöläisten joukkoa samoin kuin sitä taloudelliseen häviöön joutunutta talonpoikaista, joka pitäen kiinni mitättömistä maakaistaleistaan suorittaa työllämaksuja ja kaikenlaisia tilapäisiä „ansiotöitä”, s.o. samaa palkkatyötä. Venäjän sosialidemokraatit pitävät ennenaikaisena *suunnata* voimiaan kotiteollisuudenharjoittajain ja maalaistyöläisten keskuuteen, mutta he eivät laisinkaan aio jättää huomiotta tätä piiriä, vaan pyrkivät valistamaan eturivin työläisiä myöskin kotiteollisuudenharjoittajain ja maalaistyöläisten elämää koskevista kysymyksissä, jotta nämä työläiset, joutuessaan kosketuksiin proletariaatin takapajuisempien kerrosten kanssa, istuttaisi-

vat niihinkin luokkataistelun ja sosialismin aatteita sekä yleensä Venäjän demokratian ja erikoisesti Venäjän proletariaatin poliittisten tehtävien aatteita. On epäkäytännöllistä lähettää agitaattoreita kotiteollisuudenharjoittajain ja maalaistyöläisten keskuuteen, kun vielä on niin paljon työtä tehdastyöläisten, kaupunkilaistyöläisten keskuudessa, mutta hyvin monissa tapauksissa joutuu sosialistityöläinen tahtomattaankin kosketuksiin tämän joukon kanssa, ja hänen pitää osata käyttää hyväkseen näitä tilaisuuksia ja ymmärtää sosialidemokratian yleiset tehtävät Venäjällä. Siksi ne, jotka syyttävät Venäjän sosialidemokratiaa ahdasmielisyydestä, pyrkimyksestä jättää yksinomaan tehdastyöläisten vuoksi huomioonottamatta työtätekevän väestön joukot, erehtyvät pahasti. Päinvastoin, agitatio proletariaatin edistyneimpien kerrosten keskuudessa on varmin ja ainoa keino myöskin Venäjän koko proletariaatin herättämiseksi (sitä mukaa kuin liike laajenee). Sosialismin ja luokkataisteluaatteen levittäminen kaupunkilaistyöläisten keskuudessa valaa kiertämättömästi näitä aatteita myöskin pienempiin, eri haaroiksi jakaantuneisiin kanaviin: sen takia on välttämätöntä, että nämä aatteet juurtuisivat syvemmälle valmentuneimpiin kerroksiin ja valtaisivat tämän Venäjän työväenliikkeen ja Venäjän vallankumouksen etujoukon. Kohdistaessaan kaikki voimansa toimintaan tehdastyöläisten keskuudessa on Venäjän sosialidemokratia valmis kannattamaan niitä Venäjän vallankumouksellisia, jotka käytännössä joutuvat asettamaan sosialistisen työn proletariaatin luokkataistelun pohjalle, salaamatta tällöin ensinkään sitä, että mitkään käytännölliset liitot toisten vallankumouksellisten ryhmien kanssa eivät voi eivätkä saa johtaa kompromisseihin tai myönnytyksiin teoriassa, ohjelmassa tai lippuun nähden. Vakuuttuneina siitä, että vallankumouksellisuuden lippua esittävänä vallankumouksellisena teoriana voi nykyaikana olla vain tieteellisen sosialismin ja luokkataistelun oppi, venäläiset sosialidemokraatit tulevat levittämään sitä kaikin voimin, suojaamaan sitä vääriltä tulkinnoilta, vastustamaan kaikkia yrityksiä sitoa Venäjän vielä nuori työväenliike epämääräisiin oppeihin. Teoreettiset näkökannat todistavat ja sosialidemokraattien käytännöllinen toiminta osoittaa, että kaikkien *sosialistien* Venäjällä on tultava *sosialidemokraateiksi*.

Siirrymme sosialidemokraattien *demokraattisiin* tehtäviin ja demokraattiseen työhön. Toistamme vielä kerran, että tämä työ liittyy *erottamattomasti* sosialistiseen. Harjoittaessaan *propagandaa* työläisten keskuudessa sosialidemokraatit *eivät voi* kiertää poliittisia kysymyksiä ja he pitäisivät jokaista yritystä kiertää niitä tai vaikkapa lykätä ne tuonemmaksi syvästä virheenä ja perääntymisenä maailman sosialidemokratian perusväittämistä. Tieteellisen sosialismin propagandan ohella Venäjän sosialidemokraatit asettavat tehtäväkseen propagoida työväenjoukoissa myöskin *demokraattisia aatteita*, he pyrkivät levittämään käsitystä absolutismista kaikissa sen toiminnan ilmauksissa, sen luokkasisällöstä, sen kukistamisen välttämättömyydestä, siitä, että on mahdotonta taistella menestyksellisesti työväen asian puolesta, ellei saavuteta poliittista vapautta sekä Venäjän poliittisen ja yhteiskunnallisen rakenteen demokratisoimista. Harjoittaessaan *agitatiota* työläisten keskuudessa lähimpien *taloudellisten* vaatimusten pohjalla sosialidemokraatit sitovat sen kanssa erottamattomasti yhteen myöskin työväenluokan lähimpien poliittisten tarpeiden, puutteen ja vaatimusten pohjalla tapahtuvan agitation,— agitation poliisisortoa vastaan, joka ilmenee jokaisessa lakossa, jokaisessa työläisten yhteentörmäyksessä kapitalistien kanssa,— agitation työläisten oikeuksien polkemista vastaan Venäjän kansalaisina yleensä ja erityisesti sorretuimpana ja oikeudettomimpana luokkana,— agitation jokaista absolutismin huomattavaa edustajaa ja käytyriä vastaan, joka joutuu läheiseen kosketukseen työläisten kanssa ja osoittaa havainnollisesti työväenluokalle sen poliittisen orjuuden. Kun taloudellisella alalla ei ole sellaista työväen elämää koskevaa kysymystä, jota ei tulisi käyttää taloudellista agitatiota varten, niin aivan samoin ei ole poliittisellakaan alalla sellaista kysymystä, joka ei kelpaisi poliittisen agitation aiheeksi. Nämä kaksi agitation lajia ovat erottamattomasti yhtyneet sosialidemokraattien toiminnassa, kuten saman mitalin kaksi puolta. Sekä taloudellinen agitatio että poliittinen agitatio ovat yhtä välttämättömiä proletariaatin luokkatietoisuuden kehittymiselle, sekä taloudellinen agitatio että poliittinen agitatio ovat yhtä välttämättömiä Venäjän työläisten luokkataistelun ohjaajana, sillä kaikki luokkataistelu on poliittista taistelua. Herättäessään työläisissä tietoisuutta, organisoidessaan

heitä, totuttaessaan heidät kuriin, kasvattaessaan heitä solidaariseen toimintaan sekä taisteluun sosialidemokraattisten ihanteiden puolesta kumpikin agitatio tekee työläisille mahdolliseksi koetella voimiaan lähimmissä kysymyksissä, lähimmissä tarpeissa, tekee heille mahdolliseksi hankkia viholliseltaan osittaismyönnytyksiä parantaen taloudellista asemaansa, pakoittaen kapitalistit ottamaan huomioon järjestyneiden työläisten voiman, pakoittaen hallituksen lisäämään työläisten oikeuksia ja ottamaan varteen heidän vaatimuksiaan, pitäen hallitusta alituisen pelon vallassa sille vihamielisten työväenjoukkojen edessä, joita johtaa luja sosialidemokraattinen järjestö.

Me osoitimme *sosialistisen ja demokraattisen* propagandan ja agitation erottamattoman läheisyyden, vallankumouksellisen toiminnan täydellisen rinnakkaisuuden molemmilla aloilla. Mutta näiden kahden toiminta- ja taistelumuodon välillä on myöskin suuri ero. Tämä ero on siinä, että taloudellisessa taistelussa proletariaatti on aivan yksin, kun sitä vastassa on sekä maanomistaja-aatelit että porvaristo ja kun se ehkä käyttää (vaikkakaan ei läheskään aina) apunaan niitä pikkuporvariston aineksia, jotka tuntevat vetovoimaa proletariaatin puoleen. Mutta demokraattisessa, *poliittisessa* taistelussa ei Venäjän työväenluokka ole yksin; sen rinnalle asettuvat kaikki poliittiset oppositioainekset, -väestökerrokset ja -luokat, mikäli ne ovat absolutismin vihollisia ja muodossa tai toisessa käyvät taistelua sitä vastaan. Proletariaatin *rinnalla* seisovat tällöin myöskin porvariston tai sivistyneiden luokkien tai pikkuporvariston tai absolutismin vainoamien kansallisten ryhmien tai uskontojen ja lahkojen y.m., y.m. oppositiomieliset ainekset. Herää luonnollisesti kysymys, minkälaisiin suhteisiin pitää työväenluokan asettua näihin aineksiin? Ja edelleen, eikö sen ole yhdyttävä niiden kanssa yhteiseen taisteluun absolutismia vastaan? Kaikki sosialidemokraattihan myöntävät, että Venäjällä tulee poliittinen vallankumous tapahtumaan ennen sosialistista vallankumousta; eikö yhdistyittäessä kaikkien poliittisten oppositioainesten kanssa taisteluun absolutismia vastaan ole sosialismia toistaiseksi lykättävä tuonnemmaksi, eikö se ole välttämätöntä taistelun voimistamiseksi absolutismia vastaan?

Tarkastakaamme kumpaakin kysymystä.

Mitä tulee absolutismia vastaan taistelevan työväenluokan suhteeseen kaikkiin muihin poliittisesti oppositiossa oleviin yhteiskuntaluokkiin ja -ryhmiin, niin se on täysin täsmällisesti määritelty sosialidemokratismien peruseriaateissa, jotka on esitetty kuuluisassa „Kommunistisessa manifestissa”. Sosialidemokraatit kannattavat edistysmielisiä yhteiskuntaluokkia taantumuksellisia vastaan, porvaristoa etuoikeutetun sääntymaanomistuksen edustajia ja virkamiehistöä vastaan, suurporvaristoa pikkuporvariston taantumuksellisia pyyiteitä vastaan. Tämä kannatus ei edellytä eikä vaadi mitään kompromissia ei-socialidemokraattisten ohjelmien ja periaatteiden kanssa, vaan se on liittolaisen kannatusta *määrättyä* vihollista vastaan, jolloin sosialidemokraatit antavat tämän kannatuksen jouduttaakseen yhteisen vihollisen kukistumista, mutta *itselleen* he eivät odota mitään näiltä tilapäisiltä liittolaisilta eivätkä tee näille mitään myönnytyksiä. Sosialidemokraatit kannattavat kaikkea vallankumouksellista liikettä nykyistä yhteiskuntajärjestelmää vastaan, jokaista sorrettua kansallisuutta, vainottua uskontoa, poljettua säätyä j.n.e. niiden taistelussa tasa-arvoisuuden puolesta.

Kaikkien poliittisesti oppositiossa olevien aineiden *kannattaminen* ilmenee sosialidemokraattien propagandassa siten, että sosialidemokraatit, todistaessaan absolutismin vihamielisyys työväen asialle, osoittavat myös absolutismin vihamielisyys määrättyjä yhteiskunnallisia ryhmiä kohtaan, osoittavat työväenluokan solidaarisuuden näiden ryhmien kanssa *niissä tai näissä kysymyksissä, niissä tai näissä tehtävissä* y.m.s. Agitatioissa tämä kannatus on ilmenevä siinä, että sosialidemokraatit tulevat käyttämään jokaista absolutismin poliisisorron ilmausta ja osoittamaan työläisille, kuinka tämä sorto kohdistuu *yleensä* kaikkiin Venäjän kansalaisiin ja varsinkin erittäin sorrettujen säätyjen, kansallisten ryhmien, uskontojen, lahkojen j.n.e. edustajiin, ja kuinka tämä sorto ilmenee varsinkin *työväenluokkaa* kohtaan. Tämä kannatus ilmenee viimein käytännössä siinä, että Venäjän sosialidemokraatit ovat valmiit solmimaan liittoja muiden suuntien vallankumouksellisten kanssa saavuttaakseen määrättyjä osittaistarkoituksia, ja tämä valmius on usein todistettu teoilla.

Täten tulemme jo toiseen kysymykseen. Osoittaessaan määrättyjen oppositioryhmien olevan solidaarisia työläisten

kanssa sosialidemokraatit erottavat aina työläiset erilleen, selittävät aina tämän solidaarisuuden luonteeltaan tilapäiseksi ja ehdolliseksi, korostavat aina proletariaatin luokkierillisyyttä, proletariaatin, joka huomenna saattaa olla tämänpäiväisten liittolaistensa vastustaja. Meille sanotaan: „sellainen selitys *heikentää* kaikkia nykyisin poliittisen vapauden puolesta taistelevia”. Sellainen selitys *voimistaa* kaikkia poliittisen vapauden puolesta taistelevia,— vastaamme me. Vain ne taistelijat, jotka nojautuvat määrättyjen *luokkien* selvästi *tajuttuihin* realisiin etuihin, ovat vahvoja, ja näiden luokkaetujen kaikenlainen hämääminen, luokkaetujen, joilla nykyisessä yhteiskunnassa on jo vallitseva merkitys, vain heikentää taistelijoita. Tämä ensiksikin. Ja toiseksi, taistelussa absolutismia vastaan työväenluokan on erottauduttava erikseen, sillä *ainoastaan* se on loppuun asti johdonmukainen ja ehdoton absolutismin vihollinen, *ainoastaan* sen ja absolutismin välillä ovat kompromissit mahdottomia, *ainoastaan* työväenluokasta voi demokratismi saada sellaisen kannattajan, joka ei aseta verukkeita, ei epäröi eikä vilkuile taaksepäin. Kaikissa muissa luokissa, ryhmissä ja väestökerroksissa viha absolutismia kohtaan *ei ole ehdotonta*, niiden demokratismi vilkuilee aina taaksepäin. Porvaristo ei voi olla käsittämättä, että absolutismi pidättää teollista ja yhteiskunnallista kehitystä, mutta se pelkää poliittisen ja yhteiskunnallisen järjestelmän täyttää demokratisoimista ja voi aina tehdä liiton absolutismin kanssa proletariaattia vastaan. Pikkuporvaristo on itse luonnostaan kaksinaamainen ja kallistuessaan toisaalta proletariaattiin ja demokratismiin se kallistuu toisaalta taantumuksellisiin luokkiin, yrittää jarruttaa historiaa ja saattaa antautumaan absolutismin kokeiluihin ja houkutuksiin (vaikkapa Aleksanteri III „kansanpolitiikan” muodossa), saattaa solmia liiton hallitsevien luokkien kanssa proletariaattia vastaan *saadakseen* vahvistetuksi omaa asemaansa *pienomistajana*. Sivistyneet ihmiset, yleensä „intelligenssi”, eivät voi olla nousematta absolutismin raakaa poliisisortoa vastaan, joka vainoaa ajatusta ja tietoa, mutta tämän intelligenssin aineelliset edut sitovat sen absolutismiin ja porvaristoon, pakoittavat sen olemaan epäjohdonmukainen, tekemään kompromisseja, myymään oppositio- ja vallankumousinnostuksensa valtion palkasta tai osuudesta voittoihin tai dividendeihin. Mitä tulee demo-

kraattisiin aineksiin sorrettujen kansallisuuksien ja vainotujen uskontokuntien keskuudessa, niin jokainen tietää ja näkee, että luokkavastakohdat näiden väestökategoriain keskuudessa ovat paljon syvemmät ja voimakkaammat kuin sellaisen kategorian kaikkien luokkien solidaarisuus absolutismia vastaan ja demokraattisten laitosten puolesta. Vain proletariaatti yksin voi olla — eikä luokka-asemansa takia voikaan olla olematta — loppuun saakka johdonmukainen demokraatti, absolutismin päättävä vihollinen, joka ei taivu mihinkään tinkimisiin eikä kompromisseihin. Vain proletariaatti yksin voi olla *eturivin soturi* taistelussa poliittisen vapauden ja demokraattisten laitosten puolesta, sillä ensiksikin poliittinen sorto kohdistuu voimakkaimmin proletariaattiin näkemättä mitään korjattavaa tämän luokan asemassa, luokan, jota ei päästetä korkeimpien vallanpitäjien eikä edes virkamiesten luo ja jolla ei ole vaikutusta yleiseen mielipiteeseen. Ja toiseksi, vain proletariaatti kykenee *loppuun asti* toteuttamaan poliittisen ja yhteiskunnallisen järjestelmän demokratisoimisen, sillä sellainen demokratisoiminen antaisi tämän järjestelmän työläisten käsiin. Juuri tämän takia työväenluokan demokraattisen toiminnan *sulautuminen yhteen* toisten luokkien ja ryhmien demokratismin kanssa *heikentäisi* demokraattisen liikkeen voimaa, *heikentäisi* poliittista taistelua, tekisi sen vähemmän päättäväksi, vähemmän johdonmukaiseksi ja enemmän taipuvaiseksi kompromisseihin. Työväenluokan *erottautuminen* eturivin soturina taistelussa demokraattisten laitosten puolesta sitä vastoin *voimistaa* demokraattista liikettä, *voimistaa* taistelua poliittisen vapauden puolesta, sillä työväenluokka tulee *kannustamaan* eteenpäin kaikkia muita demokraattisia ja poliittisesti oppositiossa olevia aineksia, tulee työntämään liberaalit poliittisten radikaalien yhteyteen, tulee työntämään radikaalit peruuttamattomaan eroon nykyisen yhteiskunnan koko poliittisesta ja sosiaalisesta järjestelmästä. Sanoimme edellä, että Venäjän kaikkien *socialistien* on tultava *sosialidemokraateiksi*. Nyt lisäämme: Venäjän kaikkien todellisten ja johdonmukaisten *demokraattien* on tultava *sosialidemokraateiksi*.

Valaisemme ajatustamme esimerkillä. Ottakaamme virkamiestistö, byrokratia hallintoalalle specialisoituneena erikoisena henkilökerroksena, jolla on etuoikeutettu asema kansan suhteen. Puolittain aasialaisesta itsevaltaisesta

Venäjältä kulttuuriseen, vapaaseen ja sivistyneeseen Englantiin asti näemme kaikkialla tämän laitoksen, joka on porvarillisen yhteiskunnan välttämätön elin. *Kansan täydellinen oikeudettomuus* virkamiehistön edessä, etuoikeuksia nauttivan byrokratian *täydellinen* vapaus valvonnanalaisuudesta vastaa Venäjän takapajuisuutta ja absolutismia. Englannissa on kansalla voimakas kontrolli hallinnon suhteen, mutta sielläkään tuo kontrolli *ei ole läheskään täydellinen*, sielläkin on byrokratialla säilynyt paljon etuoikeuksia ja useinkin se on kansan suhteen sen herra eikä sen palvelija. Englannissakin näemme, että voimakkaat yhteiskunnalliset ryhmät kannattavat byrokratian etuoikeutettua asemaa, ehkäisevät tuon laitoksen täyttä demokratisoimista. Mistä se johtuu? Siitä, että sen *täydellinen* demokratisoiminen on ainoastaan proletariaatin etujen mukaista: edistyneimmätkin porvariston kerrokset puolustavat eräitä virkamiehistön etuoikeuksia, vastustavat sitä, että kaikki virkamiehet on valittava, vastustavat sensusjärjestelmän täydellistä poistamista, virkamiesten välitöntä vastuuvollisuutta kansan edessä j.n.e., sillä nämä kerrokset tuntevat, että sellaista loppuun asti toteutettua demokratisoimista proletariaatti käyttää porvaristoa *vastaan*. Samoin on Venäjälläkin. Kaikkivaltiasta, edesvastuutonta, lahjottavissa olevaa, raakalaismaista, sivistymätöntä ja laiskottelevaa venäläistä virkamiehistöä vastustavat sangen lukuisat ja mitä erilaisimmat Venäjän kansan kerrokset. Mutta proletariaattia lukuunottamatta *ei ainoakaan* näistä kerroksista hyväksyisi virkamiehistön täydellistä demokratisoimista, sillä kaikilla muilla kerroksilla (porvaristolla, pikkuporvaristolla, „intelligenssillä” yleensä) on siteitä, jotka kytkevät sen virkamiehistöön, koska kaikki nämä kerrokset ovat *sukulaissuhteissa* Venäjän virkamiehistöön. Kukapa ei tietäisi sitä, kuinka helposti pyhässä Venäjänmaassa tapahtuu intelligentti-radikaalin ja intelligentti-sosialistin muuttuminen keisarillisen hallituksen virkamieheksi, sellaiseksi virkamieheksi, joka lohduttaa itseään sillä, että hän tuottaa „hyötyä” kansliapinttyneisyyden puitteissa, virkamieheksi, joka tällä „hyödyllä” puolustaa poliittista välinpitämättömyyttään, lakeijamaista nöyryyttään ruoskaa ja pamppua heiluttavan hallituksen edessä? Vain *proletariaatti* on absolutismin ja Venäjän virkamiehistön ehdoton vihollinen, vain *proletariaatilla* ei

ole mitään *siteitä*, jotka kytkisivät sen noihin aatellis-porvarillisen yhteiskunnan elimiin, vain proletariaatti kykenee leppymättömästi vihaamaan niitä ja käymään päättävää taistelua niitä vastaan.

Todistaessamme, että proletariaatti, jota sosialidemokratia johtaa sen luokkataistelussa, on Venäjän demokratian eturivin taistelija, tapaamme tällöin sangen laajalle levinneen ja sangen kummallisen mielipiteen, että Venäjän sosialidemokratia muka työntää taka-alalle poliittiset tehtävät ja poliittisen taistelun. Kuten näemme, tuo mielipide on suoraan totuudenvastainen. Kuinka on selitettävissä sellainen sosialidemokratian periaatteiden hämmästyttävä ymmärtämättömyys, vaikka niitä on monesti selitetty ja ne on esitetty jo ensimmäisissä venäläisissä sosialidemokraattisissa julkaisuissa — „Työn vapautus”⁸⁵ ryhmän ulkomaisissa kirjasissa ja kirjoissa? Meistä näyttää siltä, että tuo ihmeellinen tosiasia johtuu seuraavista kolmesta seikasta:

Ensiksikin siitä, että sosialidemokratismien periaatteet ovat yleensä käsittämättömiä vanhoille vallankumousteorian edustajille, jotka ovat tottuneet rakentamaan ohjelmat ja toimintasuunnitelmat abstraktisten aatteiden pohjalle eikä maassa todella toimivien realisten luokkien huomioonottamisen pohjalle, luokkien, jotka historia on asettanut visseihin suhteisiin keskenään. Juuri se, että on puuttunut niiden *etujen* realistista käsittelyä, jotka ylläpitävät Venäjän demokratiaa, onkin vain voinut synnyttää sellaisen mielipiteen, että Venäjän sosialidemokratia muka jättää varjoon Venäjän vallankumouksellisten demokraattiset tehtävät.

Toiseksi siitä, kun ei ymmärretä sitä, että taloudellisten ja poliittisten kysymysten, sosialistisen ja demokraattisen toiminnan yhdistäminen yhdeksi kokonaisuudeksi, yhtenäiseksi *proletariaatin luokkataisteluksi* ei heikennä, vaan vahvistaa demokraattista liikettä ja poliittista taistelua, lähentäen sitä kansanjoukkojen realisiin etuihin, vetäen poliittiset kysymykset „intelligenssin ahtaista työhuoneista” ulos kadulle, työläisten ja työtätekevien luokkien keskuuteen, vaihtaen poliittista sortoa koskevat abstraktiset ajatukset niiksi sen realisiksi ilmauksiksi, joista eniten kärsii proletariaatti ja joiden pohjalla sosialidemokratia harjoittaa agitatiotaan. Venäläisestä radikaalista näyttää usein siltä,

että sosialidemokraatti, joka sen sijaan, että suoraan ja välittömästi kutsuisi eturivin työläisiä poliittiseen taisteluun, viittaakin tämän asemesta työväenliikkeen kehittämistehtävään, proletariaatin luokkataistelun organisoimistehtävään,— että sosialidemokraatti näin ollen muka *perääntyy* demokratismistaan, siirtää taka-alalle poliittisen taistelun. Mutta jos tässä onkin *perääntymistä*, niin on se toki sellaista, josta ranskalainen sananparsari sanoo: „il faut reculer pour mieux sauter!” (on peräännyttävä voimakkaamman hyppäyksen tekemistä varten).

Kolmanneksi, väärinkäsitys johtuu siitä, että itse käsitteelle „poliittinen taistelu” antaa eri merkityksen narodnaja-voljalainen ja narodnoje-pravolainen toisaalta ja sosialidemokraatti toisaalta. Sosialidemokraatit ymmärtävät poliittisen taistelun toisin, he ymmärtävät sen *paljon laajemmin* kuin vanhojen vallankumousteorioiden edustajat. Havainnollista valaistusta tälle väitteelle, mikä saattaa näyttää paradoksilta, antaa meille „„Narodnaja-voljalaisten ryhmän” Lentolehtinen” № 4 joulukuun 9 päivältä 1895. Tervehtiessämme kaikesta sydämestämme tätä julkaisua, joka on todisteena ajatustyön syvällisyydestä ja hedelmällisyydestä nykypäivien narodnaja-voljalaisten keskuudessa, emme voi olla panematta merkille P. L. Lavrovin kirjoitusta „Ohjelmakysymyksistä” (s. 19—22), joka näyttää hyvin selväpiirteisesti sen, kuinka eri tavalla ymmärtävät vanhalla kannalla olevat narodnaja-voljalaiset poliittisen taistelun*. „...Tässä”, kirjoittaa P. L. Lavrov puhuessaan narodnaja-voljalaisten ohjelman suhteesta sosialidemokraattiseen ohjelmaan, „on oleellista yksi ja vain yksi seikka: onko absolutismin vallitessa mahdollista järjestää voimakas työväenpuolue ilman absolutismia vastaan suuntautuvan vallankumouksellisen puolueen järjestämistäkin?” (s. 21, palsta 2); samoin vähän ylempänä (palsta 1): „...järjestää venäläinen työväenpuolue absolutismin vallitessa järjestämättä samaan aikaan vallankumouksellista puoluetta tätä absolutismia vastaan”. Emme ymmärrä

* P. L. Lavrovin kirjoitus 4. numerossa on vain „ote” P. L. Lavrovin laajasta kirjeestä, joka oli kirjoitettu „Aineistoja” varten. Olemme kuulleet, että kuluvana kesänä (1897) on ulkomailla ilmestynyt sekä tuo P. L. Lavrovin kirje kokonaisuudessaan että Plehanovin vastaus, mutta emme ole saaneet nähdä kumpaakaan. Alvan samoin on meille tuntematonta, onko ilmestynyt „„Narodnaja-voljalaisten ryhmän” Lentolehtinen” № 5, jossa toimitus lupasi julkaista toimitusartikkelin P. L. Lavrovin kirjeen johdosta. Kts. № 4, s. 22, palsta 1, huomautus.

ensinkään näitä eroavaisuuksia, jotka ovat P. L. Lavroville niin perusteellisen oleellisia. Mitä se on? „Työväenpuolue sellaisen vallankumouksellisen puolueen *ohella*, joka on tähdätty absolutismia vastaan”?? Eikö sitten itse työväenpuolue ole vallankumouksellinen puolue? Eikö se ole suunnattu absolutismia vastaan? Tämän eriskummallisuuden selittää seuraava kohta P. L. Lavrovin kirjoituksessa: „Venäjän työväenpuolueen järjestöä joudutaan perustamaan sellaisissa oloissa, joissa vallitsee absolutismi kaikkinne ihannuksineen. Jos sosialidemokraattien onnistuisi tehdä se järjestämättä samaan aikaan poliittista *salaliittoa** absolutismia vastaan kaikkinne sellaisen *salaliiton** ehtoineen, niin tietysti heidän poliittinen ohjelmansa olisi asianmukainen Venäjän sosialistien ohjelma, sillä silloin tapahtuisi työväen vapautus työväen omilla voimilla. Mutta se on sängen epäilyksenalaista, ellei mahdotonta” (s. 21, p. 1). Siinä siis on asian ydin! Narodnaja-voljalaisen mielestä on poliittisen taistelun käsite sama kuin poliittisen *salaliiton* käsite! Täytyy tunnustaa, että näillä sanoilla on P. L. Lavrovin todellakin onnistunut täysin selväpiirteisesti osoittaa peruseroavaisuus narodnaja-voljalaisten ja sosialidemokraattien poliittisen taistelun taktiikassa. Blanquilaiisuuden⁸⁶, salaliittolaisuuden perinteet ovat narodnaja-voljalaisissa tavattoman voimakkaat, niin voimakkaat, etteivät he voi kuvitella poliittista taistelua muuten kuin poliittisen salaliiton muodossa. Sosialidemokraatit taas eivät ole syyllisiä tuollaiseen katsantokantojensa ahtauteen; he eivät luota salaliittoihin; heidän mielestään salaliittojen aika on jo kauan sitten sivuutettu ja poliittisen taistelun tyypistäminen salaliitoksi merkitsee toisaalta sen tavatonta supistamista ja toisaalta epäonnistuneimpien taistelutapojen valitsemista. Jokainen ymmärtää, että P. L. Lavrovin sanat, että muka „Lännen toiminta on Venäjän sosialidemokraateille ehdottomana mallina” (s. 21, p. 1), eivät ole muuta kuin väittelytempu ja että todellisuudessa Venäjän sosialidemokraatit eivät ole koskaan unohtaneet omia poliittisia olosuhteitaan, eivät ole koskaan haihatelleet sellaista, että Venäjällä olisi mahdollista perustaa julkinen työväenpuolue, eivät ole koskaan erottaneet sosialismin puolesta käytävän taistelun tehtäviä poliittisen vapaustais-

* Alleviivaus meidän.

telun tehtävistä. Mutta he ovat aina olleet ja ovat edelleenkin sitä mieltä, että tätä taistelua ei pidä käydä salaliittolaisten, vaan vallankumouksellisen puolueen, joka nojautuu työväenliikkeeseen. He ovat sitä mieltä, että taistelun absolutismia vastaan ei pidä olla salaliittojen järjestelyä, vaan sen täytyy olla proletariaatin kasvattamista, kuriin totuttamista ja organisoimista, sellaista poliittista agitatiota työläisten keskuudessa, joka leimaa absolutismin jokaisen ilmauksen, naulaa häpeäpaaluun kaikki poliisihallituksen ritarit ja pakoittaa tämän hallituksen tekemään myönnytyksiä. Eikö pietarilaisen „Taisteluliiton työväenluokan vapauttamiseksi” toiminta ole juuri sellaista? Eikö tämä järjestö ole juuri sellainen työväenliikkeeseen nojautuvan vallankumouksellisen puolueen itu, joka johtaa proletariaatin luokkataistelua, taistelua pääomaa ja absoluuttista hallitusta vastaan järjestelemättä mitään salaliittoja ja ammentaen voimansa juuri sosialistisen ja demokraattisen taistelun *yhdistämisestä* yhdeksi jakamattomaksi Pietarin proletariaatin luokkataisteluksi? Eikö „Liiton” toiminta kaikessa lyhytaikaisuudessaan ole jo todistanut, että sosialidemokratian johtama proletariaatti on suuri poliittinen voima, joka hallituksen on jo täytynyt ottaa huomioon ja jolle se kiiruhtaa tekemään myönnytyksiä? Vuoden 1897 kesäkuun 2 päivän laki niin voimaansaattamisensa kiireellisyyden kuin sisältönsäkin puolesta osoittaa havainnollisesti merkityksensä pakollisena myönnytyksenä proletariaatille, Venäjän kansan viholliselta valloitetuna taisteluasemana. Tämä myönnytys on kovin vähäinen ja taisteluasema kovin vähämerkityksellinen, mutta eihän se työväenliikkeen järjestökään, jonka onnistui saada puristetuksi tämä myönnytys, ole myöskään erikoisen huomattava laajuutensa, lujutensa, ikänsä, kokemustensa tai keinojensa runsauden puolesta: „Taisteluliitto” perustettiin, kuten tiedetään, vasta 1895/96 ja sen kehoitukset työläisille ovat rajoittuneet pelkästään hektografi- ja litografilehtisiin. Voidaanko kieltää, että sellainen järjestö, joka yhdistää ainakin työväenliikkeen suurimmat keskuudet Venäjällä (Pietarin, Moskovan-Vladimirin ja eteläisen piirikunnan sekä tärkeimmät kaupungit, kuten Odessan, Kievin, Saratovin j.n.e.) ja jolla on vallankumouksellinen lehti ja Venäjän työläisten keskuudessa sellainen arvovalta kuin „Taisteluliitolla” Pietarin työläisten keskuudessa,— että

sellainen järjestö olisi mitä suurin poliittinen tekijä nykyajan Venäjällä, tekijä, jota hallitus ei voisi olla ottamatta huomioon kaikessa sekä sisä- että ulkopoliitikassaan? Johtaessaan proletariaatin luokkataistelua, kehittäessään järjestymistä ja kurinalaisuutta työläisten keskuudessa, auttaessaan heitä taistelemaan lähimpien taloudellisten tarpeittensa puolesta ja valtaamaan pääomalta taisteluaseman toisensa jälkeen, poliittisesti kasvattaessaan työläisiä ja järjestelmällisesti, horjumatta ahdistaessaan absolutismia, jahdatessaan jokaista tsarin bashibozukia, joka panee proletariaatin tuntemaan poliisihallituksen raskaan käpälän — sellainen järjestö olisi samalla kertaa sekä meidän oloihimme sovellettu työväenpuolueen järjestö että absolutismia vastaan suuntautuva mahtava vallankumouksellinen puolue. Sen kysymyksen pohtiminen ennakolta, millä keinolla tämä järjestö antaa ratkaisevan iskun absolutismille, pitääkö se parhaana esimerkiksi kapinaa tai poliittista joukkolakkoa tai jotain muuta hyökkäystapaa, — sen kysymyksen pohtiminen ennakolta ja ratkaiseminen jo tällä hetkellä olisi tyhjänpäiväistä doktrinäärisyyttä. Se olisi samaa kuin jos kenraalit järjestäisivät sotaneuvoston ennen kuin ovat koonneet armeijan, mobilisoineet sen ja johtaneet sen sotaretkelle vihollista vastaan. Mutta kun proletariaatin armeija tulee taistelemaan järkkymättä lujan sosialidemokraattisen järjestön johdolla taloudellisen ja poliittisen vapautuksensa puolesta, niin silloin tämä armeija itse osoittaa kenraaleille toimintatavat ja -keinot. Silloin ja vasta silloin voidaan ratkaista kysymys lopullisen iskun antamisesta absolutismille, sillä kysymyksen ratkaisu riippuu juuri työväenliikkeen tilasta, sen laajuudesta, liikkeen kehittämistä taistelutavoista, liikettä johtavan vallankumouksellisen järjestön ominaisuuksista, toisten yhteiskunnallisten aineiden suhtautumisesta proletariaattiin ja absolutismiin, ulko- ja sisäpolitiikan edellytyksistä, sanalla sanoen tuhansista ehdoista, joiden ennakolta arvailu on sekä mahdotonta että hyödytöntä.

Siksi myöskin seuraava P. L. Lavrovin mietelmä on kerrassaan väärä:

„Jos taas heidän (socialidemokraattien) pitää muodossa tai toisessa ryhmittä ei vain työväen voimat taisteluun pääomaa vastaan, vaan myöskin liittää yhteen vallankumoukselliset yksilöt ja ryhmät taisteluun absolutismia

vastaan, niin silloin Venäjän sosialidemokraatit *tosiasiallisesti* (alleiviivaus kirjoittajan) hyväksyvät vastustajiensa, narodnaja-voljalaisten, ohjelman, nimittäkööt sitten itseään millä nimellä tahansa. Kyläyhteisöä, kapitalismin kohtaloa Venäjällä ja taloudellista materialismia koskevien mieliteiden eroavaisuudet ovat yksityiskohtia, joilla on perin vähäinen merkitys todelliselle asialle ja jotka edistävät tai häiritsevät peruskohtien valmisteluun tähtäävien osatehtävien, osamenetelmien ratkaisua, eivätkä mitään muuta” (s. 21, palsta 1).

Kummallista on edes asettaa kiistanalaiseksi tuota viimeistä väitettä, että muka eroavaisuudet käsityksissä Venäjän elämän ja Venäjän yhteiskunnan kehityksen peruskysymyksistä, historian ymmärtämisen peruskysymyksistä voivat koskea vain „yksityiskohtia”! Jo aikoja sitten on sanottu, että ilman vallankumouksellista teoriaa ei voi olla vallankumouksellista liikettäkään, ja *nykyisin* tuskin tarvinnut sellaista totuutta todistella oikeaksi. Luokkataisteluteoria, Venäjän historian materialistinen ymmärtäminen ja Venäjän nykyisen taloudellisen ja poliittisen aseman materialistinen arviointi, sen tunnustaminen, että vallankumouksellinen taistelu on yhdistettävä määrätyn luokan määrättyihin etuihin ja analysoitava sen suhteet muihin luokkiin — näiden mitä suurimpien vallankumouksen kysymysten nimittäminen „yksityiskohdiksi” on niin äärimmäisen väärin ja odottamatonta vallankumouksellisen *teorian* veteraanilta, että olemme melkein valmiit pitämään tätä kohtaa pelkkänä lapsuksena *. Mitä taas tulee siteeraamamme lauselman alkupuoleen, niin sen virheellisyys on vieläkin hämmästyttävämpi. Kun painetussa sanassa julistetaan, että Venäjän sosialidemokraatit vain ryhmittelevät työväen voimia taisteluun pääomaa vastaan (s.o. yksistään taloudelliseen taisteluun!) liittämättä vallankumouksellisia yksilöitä ja ryhmiä taisteluun absolutismia vastaan, niin se merkitsee sitä, että joko ei tunneta tai ei haluta tuntea yleisesti tunnettuja tosiasioita Venäjän sosialidemokraattien toiminnasta. Tai kenties P. L. Lavrov ei pidä Venäjällä käytännössä työskenteleviä sosialidemokraatteja „vallankumouksellisina yksilöinä” ja „vallankumouksellisina ryhminä”? Tai (mikä ehkä on uskottavampaa) hän

* — hairahduksena. *Toim.*

ymmärtää „taistelulla” absolutismia vastaan ainoastaan salaliittoja absolutismia vastaan? (Vrt. s. 21, palsta 2: „...kysymys on ...vallankumouksellisen *salaliiton* järjestämisestä”; alleviivaus meidän.) Kenties P. L. Lavrovin mielestä se, joka ei järjestele poliittisia salaliittoja, ei käykään poliittista taistelua? Toistamme vielä kerran: sellainen käsitys on täysin vanhanaikaisen narodnaja-voljalaisuuden vanhanaikaisten perinteiden mukainen, mutta se ei ole ensinkään poliittista taistelua koskevien nykyaikaisten käsitysten eikä nykyaikaisten tosiolojen mukainen.

Meidän on vielä sanottava muutama sana narodnoje-pravolaisista. P. L. Lavrov on mielestämme täysin oikeassa sanoessaan, että sosialidemokraatit „suosittelevat narodnoje-pravolaisia vilpittömämpinä ja ovat valmiit heitä kannattamaan sulautumatta kuitenkaan yhteen heidän kanssaan” (s. 19, p. 2); pitäisi vain lisätä: vilpittömämpinä *demokraatteina* ja *mikäli* narodnoje-pravolaiset esiintyvät johdonmukaisina demokraatteina. Valitettavasti on tämä ehto pikemminkin toivottavaa tulevaisuutta kuin todellista nykyisyyttä. Narodnoje-pravolaiset ovat ilmaisseet haluvansa vapauttaa demokraattiset tehtävät narodnikkilaisuudesta ja yleensä „venäläisen sosialismin” vanhentuneista muodoista, mutta he eivät olekaan läheskään vapautuneita vanhoista ennakkoluuloista eivätkä läheskään johdonmukaisia, kun nimittivät pelkästään poliittisia uudistuksia ajavan puolueensa „sosiaali(?!)-vallankumoukselliseksi” puolueeksi (kts. heidän „Manifestiaan” helmikuun 19 päivältä 1894) ja julistivat „manifestissaan”, että „kansan oikeuden käsitteeseen sisältyy kansan tuotannon järjestäminen” (meidän täytyy tehdä lainaus ulkomuistista) ottaen siten hissun kissun käytäntöön samoja narodnikkilaisuuden ennakkoluuloja. Siksi kenties P. L. Lavrov ei ollut aivan väärässä nimittäessään heitä „naamiaispolitikoitsijoiksi” (s. 20, p. 2). Mutta narodnoje-pravolaisuuteen on ehkä oikeampaa suhtautua kuten siirtymisoppiin, jonka ansioksi ei voida olla lukematta sitä, että se häpesi narodnikkilaisten oppien omaperäisyyttä ja ryhtyi avoimesti väittelyyn niitä narodnikkilaisuuden vastenmielisimpiä taantumuksellisia vastaan, jotka poliisi- ja luokka-absolutismin edessä julkeavat puhua taloudellisten, mutta ei poliittisten uudistusten suotavuudesta (kts. „Päivänpolttava kysymys”, „Nardnoje

pravo” puolueen julkaisu). Ellei narodnoje-pravolaisten puolueessa ole todellakaan ketään muita kuin entisiä sosialisteja, jotka piilottelevat socialistista lippuaan taktillisista syistä, panevat kasvoilleen yksinomaan ei-socialististen poliitikkojen naamion (kuten P. L. Lavrov olettaa, s. 20, p. 2), niin silloin ei tuolla puolueella tietysti ole mitään tulevaisuutta. Mutta jos tuossa puolueessa on muitakin kuin naamiaispoliitikkoja, jos siinä on todellisia ei-socialistisia poliitikkoja, ei-socialistisia demokraatteja, niin silloin tuo puolue voi tuottaa tuntuvaan hyötyä pyrkimällä lähentymään porvaristomme poliittisesti oppositiossa olevia aineksia, pyrkimällä herättämään poliittista tietoisuutta pikkuporvaristomme, pikkukauppiaiden, pikkukäsityöläisten y.m. luokassa, siinä luokassa, joka kaikkialla Länsi-Euroopassa on näytellyt oman osansa demokraattisessa liikkeessä, joka meillä Venäjällä on saavuttanut erittäin nopeata menestystä kulttuurisessa ja muussa suhteessa maareformin jälkeen ja joka ei voi olla tuntematta poliisihallituksen sortoa, hallituksen, joka kynnyksellisesti kannattaa suurtehtailijoita sekä finanssi- ja teollisuusmonopolistiporhoja. Sitä varten on vain välttämätöntä, että narodnoje-pravolaiset asettaisivat tehtäväkseen juuri lähentymisen väestön eri kerroksiin eivätkä rajoittuisi yhä vain siihen „intelligenssiin”, jonka voimattomuus sen ollessa eristettynä joukkojen realisista eduista myönnetään myös „Päivänpolttavassa kysymyksessä”. Sitä varten on välttämätöntä, että narodnoje-pravolaiset luopuisivat kaikista vaatimuksista, joiden tarkoituksena on sulattaa yhteen eriluontoisia yhteiskunnallisia aineksia ja syrjäyttää sosialismi poliittisten tehtävien vuoksi, että he luopuisivat valheellisesta kainoudesta, mikä estää heitä lähentymästä porvarillisia kansankerroksia, s.o. että he eivät ainoastaan puhuisi ei-socialististen poliitikkojen ohjelmasta, vaan myöskin toimisivat tämän ohjelman mukaisesti herättäen ja kehittäen luokkatietoisuutta niissä yhteiskunnallisissa ryhmissä ja luokissa, joille sosialismi ei ole ensinkään tarpeen, mutta jotka ajan mittaan tuntevat yhä voimakkaammin absolutismin sorron ja poliittisen vapauden välttämättömyyden.

Venäjän sosialidemokratia on vielä kovin nuori. Se on vasta vapautumassa siitä alkutilasta, jolloin teoreettisilla kysymyksillä oli vallitseva asema. Se vasta alkaa kehittää

käytännöllistä toimintaansa. Sosialidemokraattisten teoriain ja ohjelmien kritiikin asemesta on toisten ryhmien vallankumousmiesten esiinnyttävä välttämättömyyden pakosta Venäjän sosialidemokraattien *käytännöllisen toiminnan* kritiikillä. Täytyykin sanoa, että tämä viimeksimainittu kritiikki eroaa mitä räikeimmin teoreettisesta kritiikistä, eroaa siinä määrin, että saattoi tulla sepitetyksi sellainen naurettava huhu, että muka pietarilainen „Taisteluliitto” ei olekaan sosialidemokraattinen järjestö. Jo pelkästään tuollaisen huhun mahdollisuus osoittaa niiden laajalti levinneiden syytösten paikkansapitämättömyyden, joiden mukaan sosialidemokraatit muka hylkivät poliittista taistelua. Jo itse tuollaisen huhun mahdollisuus todistaa sitä, että monet vallankumoukselliset, joita sosialidemokraattien *teoria* ei ole voinut saada vakuuttuneiksi, alkavat heidän *käytännöllisen* toimintansa kautta tulla vakuuttuneiksi.

Venäjän sosialidemokratian edessä on vielä valtava, tuskin alettu työvainio. Venäjän työväenluokan herääminen, sen vaistovarainen pyrkimys tietoon, yhteenliittymiseen, sosialismiin, taisteluun riistäjiään ja sortajiaan vastaan käy päivä päivältä yhä selvemmäksi ja laajemmaksi. Ne jättiläismäiset menestykset, joita Venäjän kapitalismilla on viime aikoina ollut, ovat takeena siitä, että työväenliike tulee kasvamaan lakkaamatta laajemmaksi ja syvemmäksi. Nykyisin me elämme nähtävästi sitä kapitalistisen jakson vaihetta, jolloin teollisuus „kukoistaa”, kauppa käy vilkkaasti, tehtaat työskentelevät täyttä päätä ja lukemattomia uusia tehtaita, uusia liikelaitoksia, osakeyhtiöitä, rautatie-laitoksia j.n.e., j.n.e. ilmestyy kuin sieniä sateella. Ei tarvitse olla profeetta voidakseen ennustaa (enemmän tai vähemmän jyrkän) romahduksen kiertämättömyyttä, joka on seuraava tätä teollisuuden „kukoistusta”. Sellainen romahdus tuhoaa joukottain pikkuisäntiä, heittää joukottain työläisiä työttömien riveihin ja näin asettaa kaikille työläisjoukoille kärjistyneessä muodossa ne sosialismin ja demokratismien kysymykset, jotka jo kauan sitten ovat nousseet jokaisen valveutuneen, jokaisen ajattelevan työläisen eteen. Venäjän sosialidemokraattien tulee pitää huoli siitä, että Venäjän proletariaatti kohtaa tämän romahduksen tähänastista tietoisempuna, tähänastista paremmin yhteenliittyneenä, Venäjän työväenluokan tehtävät ymmärtävänä, kykenevänä antamaan vastaiskun kapitalistien luokalle,

joka nykyisin näyttää jättiläismäisiä voittoja ja aina pyrkii vierittämään tappiot työläisten niskoille,— kykenevänä asettumaan Venäjän demokratian johtoon päättävässä taistelussa poliisi-absolutismia vastaan, joka kahlehtii Venäjän työläiset ja koko Venäjän kansan käsistä ja jaloista.

Työhön siis, toverit! Älkäämme hukatko kallista aikaa! Venäjän sosialidemokraateilla on paljon tehtävää heräävän proletariaatin tarpeiden tyydyttämiseksi, työväenliikkeen organisoimiseksi, vallankumouksellisten ryhmien ja niiden keskinäisen yhteyden lujittamiseksi, propaganda- ja agitatiokirjallisuuden hankkimiseksi työläisille, kaikkiin Venäjän ääriin siroteltujen työläiskerhojen ja sosialidemokraattisten ryhmien liittämiseksi yhtenäiseksi *sosialidemokraattiseksi työväenpuolueeksi!*

PIETARIN TYÖLAISILLE JA SOSIALISTEILLE
„TAISTELULIIHTOLTA”

Pietarin vallankumoukselliset elävät raskasta aikaa. Hallitus on aivan kuin koonnut kaikki voimansa musertaakseen äskettäin syntyneen työväenliikkeen, joka on niin voimakkaasti näyttänyt itsensä. Vangitsemiset ovat käyneet tavattoman laajoiksi ja vankilat ovat täpötäynnä. Intelligentejä — miehiä ja naisia, — kaapataan, työläisiä kaapataan ja karkoitetaan joukoittain. Melkein jokainen päivä tuo tullessaan viestejä yhä uusista ja uusista poliisihallituksen uhreista, se käy raivoisasti vihollistensa kimppuun. Hallitus on asettanut tehtäväkseen estää Venäjän vallankumousliikkeen uuden virtauksen lujittumisen ja jaloilleen nousemisen. Prokuraattorit ja santarmit kerskuvat jo, että heidän on onnistunut murskata „Taisteluliitto”.

Tuo kerskailu on valhetta. „Taisteluliitto” on eheä kaikista vainoista huolimatta. Me toteamme täydellä tyydytyksellä, että joukkovangitsemiset tekevät palveluksensa, ollen mahtavana agitatioaseena työläisten keskuudessa ja intelligentti-sosialistien keskuudessa, että tuhoutuneiden vallankumouksellisten tilalle nousee uusia, valmiina astumaan vereksin voimin niiden riveihin, jotka taistelevat Venäjän proletariaatin ja koko Venäjän kansan puolesta. Taistelua ei voida käydä ilman uhreja, ja tsaarin bashibozukien harjoittamaan petomaiseen ajojahtiin me vastaamme tyynesti: vallankumoukselliset ovat tuhoutuneet — eläköön vallankumous!

Vainojen voimistuminen on tähän saakka kyennyt vain aiheuttamaan „Taisteluliiton” erinäisten toimintojen tilapäistä heikkenemistä, väliaikaista asiamiesten ja agitaattorien puutetta. Nyt tuntuu juuri sellainen puute ja se

pakoittaa meidät kääntymään julistuksella kaikkien niiden valvutuneiden työläisten ja kaikkien niiden intelligenttien puoleen, jotka haluavat antaa voimansa palvelemaan vallankumouksen asiaa. „Taisteluliitto” tarvitsee asiamiehiä. Ilmoittakoot kaikki kerhot ja kaikki yksityiset henkilöt, jotka haluavat työskennellä vallankumoustoiminnan jollakin, vaikkapa kaikkein suppeimmallakin alalla, siitä niille, joilla on yhteyksiä „Taisteluliittoon”. (Siinä tapauksessa, jos jokin ryhmä ei ole onnistunut löytämään sellaisia henkilöitä — mikä on kovin vähän uskottavaa, — niin se voi kääntyä ulkomaisen „Venäläisten sosialidemokraattien liiton” kautta). Työntekijöitä tarvitaan kaikenlaista toimintaa varten ja mitä tarkemmin vallankumoukselliset specialisoituvat vallankumouksellisen toiminnan erilaisiin tehtäviin, mitä ankarammin he harkitsevat konspiratiivisia menettelytapojaan ja toimintansa salaamiskeinoja, mitä uhrautuvaisemmin he sulkeutuvat pieneen, näkymättömään toimiosaan, sitä varmemmalla pohjalla on koko asia, sitä vaikeampi santarmien ja kyttien on saada ilmi vallankumouksellisia. Hallitus on jo etukäteen soluttanut asiamiesverkkoaan ei ainoastaan hallitusvastaisten ainesten nykyisiin, vaan myöskin mahdollisiin, todennäköisiin pesäkkeisiin. Hallitus paisuttaa herkeämättä yhä laajemmaksi ja syvemmäksi palvelijoittensa toimintaa, jotka vainoavat vallankumouksellisia, se keksii yhä uusia menetelmiä, asettaa uusia provokaattoreita, se koettaa painostaa vangittuja pelottelemalla, esittämällä vääriä todistuksia, väärennettyjä allekirjoituksia, soluttamalla tekaistuja lappusia y. m. s. keinoilla. Taistelu hallitusta vastaan on mahdotonta, ellei voimisteta ja kehitetä vallankumouksellista kuria, järjestyneisyyttä ja konspiratiota. Ja konspiratio vaatii ennen kaikkea sitä, että erilliset kerhot ja henkilöt erikoistuvat suorittamaan vissejä tehtäviä ja että yhdistävä osuus jätetään jäsenmäärältään aivan vähäiselle „Taisteluliiton” keskeiselle ydinjoukolle. Vallankumouksellisen toiminnan erilliset tehtävät ovat tavattoman moninaisia: tarvitaan legaalisia agitaattoreita, jotka osaavat puhua työläisten keskuudessa niin, *ettei* heitä *voitaisi* asettaa siitä oikeuteen, jotka osaavat sanoa vain *a:n* jättäen *b:n* ja *c:n* toisten sanottavaksi. Tarvitaan kirjallisuuden ja lentolehtisten levittäjiä. Tarvitaan työläiskerhojen ja -ryhmien järjestäjiä. Kaikilta tehtailta tarvitaan kirjeenvaihtajia, jotka lähettäi-

sivät tietoja kaikista tapahtumista. Tarvitaan henkilöitä, jotka pitäisivät silmällä kyttä ja provokaattoreita. Tarvitaan konspiratiivisten asuntojen järjestäjiä. Tarvitaan henkilöitä välittämään kirjallisuutta, välittämään tehtäviä, kaikenlaista yhteydenpitoa varten. Tarvitaan varojen kerääjiä. Tarvitaan asiamiehiä sellaisten intelligenttien ja virkailijain keskuudesta, jotka ovat tekemisissä työläisten kanssa, tehdasolojen kanssa, hallintohenkilökunnan kanssa (poliisilaitoksen, tehdastarkastuksen j.n.e.) kanssa. Tarvitaan henkilöitä pitämään yhteyksiä Venäjän eri kaupunkeihin ja muihin maihin. Tarvitaan henkilöitä järjestämään erilaisia keinoja kaikenlaisen kirjallisuuden mekaanista monistamista varten. Tarvitaan henkilöitä säilyttämään kirjallisuutta ja muita esineitä j.n.e., j.n.e. Mitä pienemmäksi jaoteltu, mitä vähäisempi on se asia, minkä jokin henkilö tai erillinen ryhmä ottaa suorittaakseen,— sitä enemmän on mahdollisuuksia, että sen onnistuu järjestää se harkiten ja turvata se mahdollisimman hyvin romahdukselta, harkita kaikki konspiration yksityiskohdat, käyttäen kaikenlaisia keinoja santarmien valppauden pettämiseksi ja heidän harhauttamiseksi, sitä varmempaa on asian menestyminen, sitä vaikeampaa on poliisien ja santarmien päästä vallankumouksellisen jäljille ja saada ilmi hänen yhteytensä järjestöön, sitä helpompi vallankumouksellisen puolueen on vaihtaa tuhoutuneet asiamiehet ja jäsenet toisiin vahingoittamatta lainkaan yleistä asiaa. Me tiedämme, että tällainen erikoistuminen on sangen vaikeata, vaikeata sen vuoksi, että se vaatii henkilöltä eniten malttia ja suurinta uhrautuvaisuutta, vaatii kaikkien voimien uhraamista näkymättömälle työlle, vaatii yksitoikkoista toimintaa vailla yhteyttä tovereihin, alistaen vallankumoustaistelijan koko elämän kuivan ja ankaran säännöstelyn alaiseksi. Mutta vain näillä ehdoilla on vallankumouksellisen käytännön suurmestarien onnistunut Venäjällä panna täytäntöön mitä valtavimmat hankkeensa kuluttaen vuosia asian kaikinpuoliseen valmisteluun, ja me olemme syvästi vakuuttuneita siitä, ettei sosialidemokraateilla ole suinkaan vähemmän uhrautuvaisuutta kuin edellisten sukupolvien vallankumouksellisilla. Me tiedämme myöskin, että tämän järjestelmän mukaan, jota me ehdotamme, tulee monille henkilöille, jotka palavat halusta päästä käyttämään voimiaan vallankumoukselliseen työhön, kovin vaikeaksi se valmistava

kausi, kunnes „Taisteluliitto” hankkii tarvittavat tiedot palvelustaan tarjoavasta henkilöstä tai ryhmästä ja kokeilee sen kykyjä antamalla erilaisia tehtäviä. Mutta ilman tällaista ennakkokoetelmusta ei vallankumouksellinen toiminta ole mahdollista nykyisellä Venäjällä.

Esittäessämme uusille tovereillemme tällaista toimintajärjestelmää me tuomme julki käsityksiä, joihin pitkällinen kokemus on meidät johtanut, syvästi vakuuttuneina siitä, että tämä järjestelmä takaa parhaiten vallankumouksellisen toiminnan menestymisen.

Владимиръ Ильинъ.

ЭКОНОМИЧЕСКІЕ ЭТЮДЫ И СТАТЬИ.

Къ характеристикѣ экономическаго романтизма. — Пермская кустарная перепись. — Перлы народническаго прожектерства. — Отъ какого наслѣдства мы отказываемся? — Къ вопросу о нашей фабрично-заводской статистикѣ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

Типо-литографія А. Лейферта. Бол. Морская. 65.

1899.

**KOTITEOLLISUUDEN TILASTOTIEDUSTELU
PERMIN LÄÄNISSÄ VUONNA 1894/95
JA „KOTITEOLLISUUDEN“
YLEISIÄ KYSYMYKSIÄ⁸⁷**

*Kirjoitettu karkoituspaiikalla
v. 1897*

*Julkaistu ensi kerran v. 1898 kokoel-
massa: Vladimir Iljin — „Taloudel-
lisiä tutkielmia ja kirjoituksia“*

*Julkaistaan tekstistä, joka oli kokoel-
massa „Taloudellisia tutkielmia
ja kirjoituksia“; tarkistettu sen teks-
tin mukaan, joka julkaistiin v. 1908
kokoelmassa: Vl. Iljin — „Agraari-
kysymys“*

ENSIMMÄINEN KIRJOITUS

(I. Yleistietoja.— II. „Kotiteollisuudenharjoittaja” ja palkkatyö.—
III. „Yhteisö- ja työperiytymisjärjestys”)

Permin tieteelliset yhdistykset ovat zemstvon osanotolla ryhtyneet laatimaan laajaa teosta Nizhni-Novgorodin näyttelyä varten vuodeksi 1896, yleisenä otsikkona: „Katsaus Permin seutuun”. Aineistoa on koottu enemmän kuin 200 arkkia; koko teos on tarkoitettu käsittämään kahdeksan nidettä. Näyttelyyn sitä ei ehditty saada valmiiksi, kuten tavallista, ja toistaiseksi on ilmestynyt vasta ensimmäinen nide, joka sisältää kuvauksen läänin kotiteollisuudesta *. „Kuvaus” on erittäin mielenkiintoinen pohjaksi otetun aineiston uutuuden, runsauden ja täydellisyyden kannalta. Aineisto koottiin suorittamalla vuonna 1894/95 zemstvon varoilla erikoinen *kotiteollisuuden tilastotiedustelu*, joka sitä paitsi toimitettiin talouksittain, jolloin tiedot otettiin joka talonisännältä erikseen. Tietojen kokoamisen suorittivat zemstvohallintojen päälliköt. Talouksittainen tutkimusohjelma oli sangen laaja, käsittäen tiedot kotiteollisuutta harjoittavien isäntien perheestä, kotiteollisuudenharjoittajien käyttämästä palkkatyöstä, heidän maataloudestaan, tiedot raaka-aineiden hankinnasta, tuotantotekniikasta, töiden jakaantumisesta vuoden eri kuukausille, tuotteiden realisoinnista, liikeyrityksen syntymisajasta ja kotiteollisuudenharjoittajien velkaantuneisuudesta. Mikäli tie-

* „Katsaus Permin seutuun. Kuvaus kotiteollisuuden tilasta Permin läänissä”. Julkaistu Permin läänin zemstvon varoilla. Permi, 1896. Sivuja II + 365 + 232 sivua taulukoita, 16 diagrammaa ja Permin läänin kartta. Hinta 1 rpl. 50 kop.

dämme, tämä lienee kai ensimmäinen kerta, kun kirjallisuudessa julkastaan näin monipuolisia tietoja. Mutta kenelle on paljon annettu, siltä paljon vaaditaankin. Aineiston runsaus oikeuttaa meidät vaatimaan tutkijoilta tämän aineiston perusteellista käsittelyä, mutta tätä vaatimusta „Kuvaus” ei tyydytä läheskään täydellisesti. Sekä taulukkojen numerotiedoissa että niiden ryhmittely- ja käsittelytavassa on paljon vajavaisuuksia, joita tämän kirjoittajan on pitänyt osittain täydentää tekemällä kirjasta poimintoja ja laskelmia vastaavista tiedoista.

Tarkoituksemme on tutustuttaa lukijoita tilastotiedustelussa koottuun aineistoon, sen käsittelymenetelmiin, yhteen-
vetoihin, jotka johtuvat „kotiteollisuusammattiemme” *taloudellista todellisuutta* koskevista tiedoista. Korostamme sanoja: „taloudellista todellisuutta”, sillä me asetamme kysymyksen vain siitä, mitä on todellisuudessa olemassa ja miksi tämä todellisuus on juuri sellaista eikä toisenlaista. Mitä taas tulee Permin läänin koskevista tiedoista tehtyjen johtopäätösten ulottamiseen kaikkiin „kotiteollisuusammattihimme” yleensä, niin lukija tulee myöhemmästä esityksestä vakuuttuneeksi, että tämä ulottaminen on oikeutettua, sillä „kotiteollisuuden” lajit ovat Permin läänissä tavattoman moninaisia ja käsittävät sen *kaikki mahdolliset* lajit, joista kotiteollisuusammattaja käsittelevässä kirjallisuudessa on edes jolloinkin mainittu.

Pyydämme vain hartaasti lukijaa erottamaan mahdollisimman tarkasti seuraavassa esityksessä kaksi eri puolta: toisaalta faktatietojen tutkimisen ja käsittelyn sekä toisaalta sen, mikä arvio annetaan „Kuvauksen” tekijäin narodnikkilaisista katsomuksista.

I

YLEISTIETOJA

Kotiteollisuuden tilastotiedustelu vuonna 1894/95 käsitti läänin kaikissa kihlakunnissa 8.991 kotiteollisuudenharjoittajan perhettä (ottamatta lukuun palkkatyöläisten perheitä), s.o. noin 72% permiläisten kotiteollisuudenharjoittajien kokonaismäärästä, kuten tutkijat olettavat, sillä toisten tietojen mukaan he laskevat olevan vielä 3.484 perhettä.

„Kuvauksessa” on kotiteollisuuden tyyppiluokittelun pohjana kotiteollisuudenharjoittajien jakaminen kahteen *ryhmään* (taulukoissa on ryhmät merkitty roomalaisilla numeroilla I ja II), nimittäin niihin, joilla on maataloutta (I) ja niihin, joilla ei sitä ole (II); sitten kumpikin ryhmä on jaettu kolmeen *alaryhmään* (arabialaiset numerot: 1, 2, 3), nimittäin: 1) kotiteollisuudenharjoittajat, jotka tekevät työtä vapaata myyntiä varten; 2) kotiteollisuudenharjoittajat, jotka tekevät työtä kuluttajain tilauksesta, ja 3) kotiteollisuudenharjoittajat, jotka tekevät työtä ylösostajain tilauksesta. Kahdessa viimeksimainitussa alaryhmässä kotiteollisuudenharjoittaja saa raaka-aineen pääasiallisesti tilaajilta. Pysähdymme hieman tähän ryhmittelyyn. Se, että kotiteollisuudenharjoittajat on jaettu maataviljeleviin ja maataviljelemättömiin, on tietysti täysin perusteltua ja tarpeellista. Se, että Permin läänissä on runsaasti maattomia kotiteollisuudenharjoittajia, jotka ovat usein keskittyneet tehdasasutuksiin, on pakoittanut tekijöitä noudattamaan järjestelmällisesti tätä ryhmittelyä ja panemaan sen taulukkoihin. Täten saamme tietää, että $\frac{1}{3}$ kaikista kotiteollisuudenharjoittajista (8.991 liikkeessä on 19.970 perheeseen kuuluvaa ja palkattua työläistä), nimittäin 6.638 henkeä, kuuluu niihin, joilla ei ole maanviljelystaloutta *. Jo tästä siis näkyy, miten epätarkkoja ovat tavalliset olettamukset ja väitteet siitä, että kotiteollisuuden yhteys maanviljelykseen on yleinen ilmiö,— yhteys, joka toisinaan julistetaan jopa Venäjän erikoisuudeksikin. Jos „kotiteollisuudenharjoittajien” luvusta vähennetään heihin virheellisesti lasketut maalais- (ja kaupunkilais-) käsityöläiset, niin jällellejääneistä 5.566 perheestä on maattomia 2.268 perhettä, s.o. enemmän kuin $\frac{2}{5}$ markkinoita varten työskentelevien kotiteollisuudenharjoittajien kokonaismäärästä. Valitettavasti ei „Kuvauksessa” ole tätäkään perusryhmitystä noudatettu johdonmukaisesti. Ensiksikin se on tehty vain kotiteollisuutta harjoittavista isännistä, mutta palkkatyöläisiin nähden ei näitä tietoja ole. Tämä aukko johtuu siitä, että kotiteollisuuskyselyssä sivuutettiin kokonaan palkkatyöläiset ja heidän perheensä, rekisteröitiin vain liikeyritykset, vain

* Todellisuudessa on enemmän kuin kolmasosa kotiteollisuudenharjoittajista maattomia, sillä tilastokysely käsittää vain yhden kaupungin. Siitä tuonempana.

isännät. Näiden sanojen asemesta „Kuvauksessa” käytetään sangen epätarkasti sanontaa: „kotiteollisuusammattaja harjoittavat perheet”, sillä perheet, joista kotiteollisuudenharjoittajat saavat palkkatyöläisiä, „harjoittavat kotiteollisuusammattaja” tietysti yhtä hyvin kuin nekin perheet, jotka palkkaavat työläisiä. Se, ettei palkkatyöläisten perheistä ole talouksittaisia tietoja (heidän lukumääränsä on $\frac{1}{4}$ koko työläisten lukumäärästä), on pahana puutteellisuutena tässä tilastotiedustelussa. Tämä puutteellisuus on hyvin luonteenomaista narodnikeille, jotka asettuvat heti pientuottajan kannalle ja jättävät varjoon palkkatyön. Alemnana tapaamme vielä useita kertoja puutteellisuuksia palkkatyöläisiä koskevissa tiedoissa, mutta toistaiseksi rajoitumme vain huomauttamaan, että vaikka tietojen puuttuminen palkkatyöläisten perheiden osalta onkin hyvin tavallista kotiteollisuusammattaja käsittelevässä kirjallisuudessa, niin on silti poikkeuksiakin. Moskovnan zemstvotilastoteoksissa tavataan toisinaan järjestelmällisesti koottuja tietoja palkkalaisten perheistä; vieläkin runsaammin on näitä tietoja herrojen Harizomenovin ja Prugavinin tunnetussa tutkielmassa: „Vladimirin läänin elinkeinoammatit”; siinä on talouksittain koottuja tilastotietoja, joihin on sisällytetty isäntäväen perheiden ohella myöskin palkkatyöläisten perheet. Toiseksi, liittämällä kotiteollisuudenharjoittajien joukkoon suuren määrän maattomia kotiteollisuudenharjoittajia, tutkijat luonnollisesti poistivat pohjan siltä tavalliselta, mutta kerrassaan väärältä tavalta, että *kaupunkilaiset* kotiteollisuudenharjoittajat suljetaan pois „kotiteollisuudenharjoittajien” joukosta. Ja me näemme tosiaankin, että vuoden 1894/95 kotiteollisuuden tilastotiedusteluun on joutunut mukaan yksi kaupunki — Kungur (taulukot, s. 33), mutta *vain yksi*. „Kuvaus” ei sisällä mitään selityksiä siitä, joten jää epäselväksi, miksi tilastotiedusteluun on joutunut vain yksi kaupunki ja juuri tämä, sattumalta vaiko jostakin syystä. Siitä syntyy melkoista sekaannusta, joka pilaa suuresti yleisiä tietoja. Yleensä siis kotiteollisuuden tilastotiedustelussa on toistunut narodnikkien tavanomainen virhe, jona on maaseudun („kotiteollisuudenharjoittajan”) ja kaupungin erottaminen toisistaan, vaikkakin johonkin tunnettuun teollisuuspiiriin kuuluu hyvin usein kaupunki ympäristökylineen. Tuollaisesta erottelusta, joka perustuu ennakkoluuloon ja jo aikansa eläneiden sääty-

rajojen lioittelemiseen, olisi jo kauan sitten pitänyt luopua.

Olemme jo useita kertoja maininneet maalais- ja kaupunkilaiskäsityöläisistä, milloin erottaen heidät kotiteollisuudenharjoittajista, milloin sisällyttäen heidät niihin. Asia nimittäin on niin, että tämä horjuvaisuus on ominaista koko „kotiteollisuus”-ammattaja käsittelevälle kirjallisuudelle, todistaen sitä, ettei sellainen termi kuin „kotiteollisuudenharjoittaja” („кустарь”) kelpaa tieteellisissä tutkimuksissa. Yleisesti hyväksyttynä pidetään käsitystä, että kotiteollisuudenharjoittajiin on laskettava kuuluviksi vain markkinoita varten työskentelevät, vain tavarantuottajat, mutta todellisuudessa on vaikea löytää sellaista kotiteollisuusammattien tutkielmaa, jossa ei kotiteollisuudenharjoittajien joukkoon joutuisi myöskin käsityöläisiä, t.s. niitä, jotka tekevät työtä kuluttaja-tilaajille („Kuvauksen” mukaan 2:n alaryhmä). Sekä „Kotiteollisuutta tutkivan komission teoksissa” että teoksessa „Moskovan läänin elinkeinoammatit” te tapaatte „kotiteollisuudenharjoittajien” joukkoon joutuneita käsityöläisiä. Me pidämme turhana kiistellä „kotiteollisuudenharjoittaja” sanan merkityksestä, sillä, kuten tuonnempana näemme, *ei ole mitään teollisuuden muotoa* (paitsi ehkä koneellista teollisuutta), mikä ei sisältyisi tähän perinnäiseen termiin, joka on kerrassaan kelpaamaton tieteellisiin tutkimuksiin. Epäilemättä on tarkoin erotettava markkinoita varten työskentelevät tavarantuottajat (1:n alaryhmä) käsityöläisistä, jotka tekevät työtä kuluttajia varten (2:n alaryhmä), sillä nämä teollisuuden muodot ovat yhteiskunnallis-taloudelliselta merkitykseltään aivan eriluontoisia taloustyyppisiä. „Kuvauksessa” tehdyt yritykset silitellä pois nämä eroavaisuudet (vertaa s. 13, 177) ovat peräti epäonnistuneita; paljon oikeammin oli eräässä toisessa permiläisissä kotiteollisuudenharjoittajia koskevassa zemstvo-tilastollisessa julkaisussa huomautettu, että „käsityöläisillä on varsin vähän yhtymäkohtia kotiteollisuuden kanssa,— vähemmän kuin tällä viimeksimainitulla on tehdasteollisuuden kanssa”*. Sekä tehdasteollisuus että 1:sen alaryhmän

* „Permin läänin kotiteollisuus Siperian—Uralin tieteellisessä teollisuusnäytelyssä Jekaterinburgin kaupungissa vuonna 1887”, laatinut J. Krasnoperov. 3 vihkoa. Permi, 1888—1889. I vihko, s. 8. Me tulemme esittämään lainauksia tästä hyödyllisestä julkaisusta, merkitsemällä lyhyesti „Kotiteoll.”, vihko ja sivunumero.

„kotiteollisuudenharjoittajat” kuuluvat *tavaratuotantoon*, jota ei ole 2:ssa alaryhmässä. Yhtä tarkasti on erotettava muista 3:nteen alaryhmään kuuluvat, ylösostajia (ja tehtailijoita) varten työskentelevät kotiteollisuudenharjoittajat, jotka eroavat *oleellisesti* kahden ensimmäisen alaryhmän „kotiteollisuudenharjoittajista”. Ei voida olla toivomatta, että kaikki niin sanotun „koti”-teollisuuden tutkijat noudattaisivat tiukasti tätä jakoa ja käyttäisivät täsmällisiä poliittisen taloustieteen termejä sen sijaan, että sisällyttävät mielivaltaisia käsitteitä puhekielen termeihin.

Esitämme tiedot „kotiteollisuudenharjoittajien” jakaantumisesta eri ryhmiin ja alaryhmiin:

	I ryhmä				II ryhmä				Kalkkiaan
	Alaryhmät			Yhteensä	Alaryhmät			Yhteensä	
	1	2	3		1	2	3		
Liikkeiden määrä	2.285 37,3	2.821 46,1	1.013 16,6	6.119 100	935 32,6	604 21,0	1.333 46,4	2.872 100	8.991 —
Työläisten määrä									
Perheeseen kuuluvia	4.201	4.146	1.957	10.304	1.648	881	2.233	4.762	15.066
Palkattuja	1.753	681	594	3.028	750	282	844	1.876	4.904
Yhteensä	5.954	4.827	2.551	13.332	2.398	1.163	3.077	6.638	19.970
Liikkeitä, joissa käytetään palkkatyöläisiä	700	490	251	1.441	353	148	482	983	2.424

Ennen kuin teemme näistä tiedoista johtopäätökset, muistutamme, että Kungurin kaupunki kuuluu II ryhmään, jossa on siis sekatietoja maaseudun ja kaupungin kotiteollisuudenharjoittajista. Taulukosta näemme, että maatalviljelevät (I ryhmä) ovat tuntuvasti vallitsevina *maaseudun* kotiteollisuudenharjoittajien ja käsityöläisten joukossa ja teollisuusmuotojen kehityksen kannalta takapajuisempia kuin maatalviljelemättömät (II ryhmä). Maatalviljelevillä on paljon enemmän primitiivistä käsityötä kuin tuotantoa markkinoita varten. Kapitalismin suurempi kehittyneisyys maatalviljelemättömien keskuudessa ilmenee siinä, että palkkatyöläisten, palkkatyöläisiä käyttävien liikeyritysten ja ylösostajille työskentelevien kotiteollisuudenharjoittajien prosenttiluku

on isompi. Voidaan siis tehdä se johtopäätös, että yhteys maanviljelykseen pidättää teollisuuden takapajuisimpia muotoja ja että päinvastoin kapitalismin kasvu teollisuudessa johtaa erkanemiseen maanviljelyksestä. Valitettavasti meillä ei ole siitä tarkkoja tietoja, vaan on meidän tyydyttävä tällaisiin johdattaviin mainintoihin. Tästä „Kuvauksesta” emme muun muassa näe sitä, miten Permin läänin maaseutuväestö yleensä jakaantuu maataviljelevien ja maattomien kesken emmekä sen vuoksi voi vertailla, kummassa näistä ryhmistä sivuelinkeinot ovat yleisempiä. Niin ikään on jäänyt huomioimatta erittäin mielenkiintoinen kysymys teollisuuden alueellisesta sijoittumisesta (tutkijoilla oli siitä mitä tarkimmat tiedot, joka kyläkunnasta erikseen), kotiteollisuudenharjoittajien keskittymisestä eimaanviljelys- ja tehdasasutuksiin ja yleensä kaupallis-teollisiin asutuksiin, eri teollisuusalojen keskuksista, elinkeinoammattien leviämisestä näistä keskuksista ympäristökyliin. Kun tähän vielä lisätään, että talouksittain kootut tiedot siitä, milloin liikeyritykset ovat syntyneet (niistä tuonnempana, § III), tarjosivat mahdollisuuden määrittellä elinkeinoammattien kehityksen luonteen, s.o. leviävätkö ne keskuksista ympäristökyliin vaiko päinvastoin, leviävätkö ne voimakkaammin maanviljelystä harjoittavien tahi niiden keskuudessa, joilla ei ole maanviljelystä, j.n.e., niin ei voida olla valittamatta tietojen puutteellista käsittelyä. Kaikki, mitä tästä kysymyksestä saamme tietää, on tiedot elinkeinoammattien levinneisyydestä kihlakunnittain. Tutustuttaaksemme lukijaa näihin tietoihin käytämme „Kuvauksen” tarjoamaa kihlakuntien ryhmitystä (s. 31): 1) „kihlakunnat, joissa markkinoita varten työskentelevien kotiteollisuudenharjoittajien prosenttiluku on suurin ja joissa kotiteollisuuden kehitystaso samalla on suhteellisen korkea” — 5 kihlakuntaa; 2) „kihlakunnat, joissa kotiteollisuusalat ovat suhteellisen heikosti kehittyneet, mutta joissa enemmistö kotiteollisuudenharjoittajista työskentelee markkinoita varten” — 5 kihlakuntaa ja 3) „kihlakunnat, joissa kotiteollisuuden kehitystaso ei myöskään ole korkea, mutta joissa useinkin vallitsevina ovat kuluttajain tilauksesta työskentelevät kotiteollisuudenharjoittajat” — 2 kihlakuntaa. Laskettuamme yhteen tärkeimmät tiedot näistä kihlakuntaryhmistä saamme tulokseksi seuraavan taulukon:

Kihlakunta-ryhmät	Paljonko kotiteollisuudenharjoittajia tekee työtä:											Kotiteoll. harjoittajista		Kotiteoll. harj. perheissä jäseniä (molemp. sukup.)			
	Vapaaseen myyntiin			Ylösostajille			Kuluttajille			Kaikkiaan							
	Perheeseen kuuluvia	Palkattuja	Yhteensä	Perheeseen kuuluvia	Palkattuja	Yhteensä	Perheeseen kuuluvia	Palkattuja	Yhteensä	Perheeseen kuuluvia	Palkattuja	Yhteensä	Työskentelee markkinoita varten	Rippuvaisia (kts. huom.)	Joilla on omaa maataloutta	Joilla ei ole viljelmiä	Yhteensä
1) Kotiteollisuus kehittyneintä 5 kihlakuntaa	4.160	1.702	5.862	3.930	1.397	5.327	2.501	623	3.124	10.591	3.722	14.313	78,2	53,4	21.320	15.483	36.803
	—	—	—	27,4	—	—	—	—	21,8	—	26,0	100	—	—	57,9	42,1	100
2) Kotiteollisuus heikommin kehittyneintä 5 kihlakuntaa	1.436	904	2.340	259	158	417	1.077	252	1.329	2.772	1.314	4.086	67,5	38,4	7.335	3.740	11.075
	—	—	—	6,3	—	—	—	—	32,5	—	32,1	100	—	—	66,2	33,8	100
3) Vaillitsevina käsityöt 2 kihlakuntaa	340	59	399	56	—	56	1.499	88	1.587	1.895	147	2.042	22,3	9,9	5.998	364	6.362
	—	—	—	2,7	—	—	—	—	77,7	—	7,2	100	—	—	94,3	5,7	100
Kaikkiaan	5.986	2.665	8.601	4.245	1.555	5.800	5.077	963	6.040	15.258	5.183	20.441	70,5	46,1	34.653	19.587	54.240
	—	—	—	20,8	—	—	—	—	29,5	—	25,3	100	—	—	63,9	36,1	100

1) Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat Shadrinskin, Kungurin, Krasnoufimskin, Jekaterinburgin ja Osan kihlakunnat; toiseen ryhmään—Verhoturjen, Permin, Irbitin, Ohanskin ja Tsherdynin kihlakunnat; kolmanteen—Solikamskin ja Kamyshtlovin kihlakunnat.

2) „Rippuvaisiksi“ kotiteollisuudenharjoittajiksi nimitämme: a) palkkatyöläisiä ja b) perheeseen kuuluvia, jotka tekevät työtä ylösostajaa varten.

3) Kotiteollisuudenharjoittajien luvut eivät tässä ole samat kuin edellä osoitetut, sillä „Kuvauksessa“ esitetyt numerotiedot kihlakunnittain (s. 30—31) eroavat liitteissä julkaistun taulukon yhteenvedoista.

Tästä taulukosta johtuu seuraavia mielenkiintoisia johtopäätöksiä: mitä kehittyneempää maaseudun teollisuus on kihlakuntaryhmässä, sitä 1) pienempi on maalaiskäsityöläisten prosenttiluku, t.s. sitä enemmän tavaratuotanto tunkee tieltään käsityöammatteja; 2) sitä suurempi on maataviljelemättömien kotiteollisuudenharjoittajien prosenttiluku; 3) sitä voimakkaammin kehittyvät kapitalistiset suhteet, sitä suurempi on riippuvaisten kotiteollisuudenharjoittajien prosenttimäärä. Kolmannessa kihlakuntaryhmässä ovat maalaiskäsityöläiset vallitsevina (77,7% kaikista kotiteollisuudenharjoittajista); sen ohella siellä ovat vallitsevina maataviljelevät (vain 5,7% on niitä, joilla ei ole maanviljelystä) ja kapitalismin kehitys on mitättömän pientä: vain 7,2% palkkatyöläisiä ja 2,7% perheeseen kuuluvia kotiteollisuudenharjoittajia, jotka tekevät työtä ylösostajille, s.o. kaikkiaan 9,9% riippuvaisia kotiteollisuudenharjoittajia. Toisessa kihlakuntaryhmässä päinvastoin on vallitsevana tavaratuotanto, joka jo tunkee pois käsityöammatteja: käsityöläisiä on vain 32,5%. Maataviljelevien kotiteollisuudenharjoittajien prosentti alenee 94,3%:sta 66,2%:iin; palkkatyöläisten prosentti kasvaa enemmän kuin nelinkertaisesti: 7,2%:sta 32,1%:iin; samoin kohoaa, vaikkei niin paljon, ylösostajia varten työskentelevien perheeseen kuuluvien prosenttiluku, joten riippuvaisten kotiteollisuudenharjoittajien yhteinen prosenttimäärä on 38,4% — melkein $\frac{2}{5}$ yleisestä lukumäärästä. Ja vihdoin, ensimmäisessä kihlakuntaryhmässä tavaratuotanto tunkee vieläkin enemmän syrjään käsityöammatteja, jotka käsittävät vain $\frac{1}{5}$ kaikista „koteollisuudenharjoittajista” (21,8%) ja sen ohella maataviljelemättömien kotiteollisuudenharjoittajien lukumäärä kohoaa 42,1%:iin; palkkatyöläisten prosenttiluku alenee jonkin verran (32,1%:sta 26%:iin), mutta sen sijaan ylösostajista riippuvaisten oman perheen jäsenten prosenttiluku kasvaa tavattomasti, nimittäin 6,3%:sta 27,4%:iin, joten kaikkiaan osoittautuu riippuvaisia kotiteollisuudenharjoittajia olevan enemmän kuin puolet — 53,4%. Piiri, jossa on eniten „koteollisuudenharjoittajia” (absoluuttisesti ja suhteellisesti) osoittautuu piiriksi, jossa kapitalismi on eniten kehittynyttä: tavaratuotannon kasvu tunkee käsityöammatit taka-alalle, johtaa kapitalismin kehittymiseen ja siihen, että elinkeinoammatit siirtyvät maataviljelemättömien käsiin, s.o. teollisuuden erottumiseen maanviljelyksestä (tahi

mahdollisesti elinkeinoammattien keskittymiseen ei-maanviljelysväestölle). Lukijalla saattaa syntyä epäily siitä, onko oikein pitää kapitalismia korkeammalle kehittyneenä ensimmäisessä kihlakuntaryhmässä, jossa on vähemmän palkkatyöläisiä kuin toisessa ryhmässä, mutta enemmän niitä, jotka tekevät työtä ylösostajille. Voidaan väittää vastaan, että kotityö on kapitalismin alempi aste. Kuitenkin tulemme tuonnempana näkemään, että monet näistä ylösostajista ovat tehtailijoita ja suurten kapitalististen liikeyritysten omistajia. Kotityö on tässä *tehtaan lisäkkeenä* merkiten suurempaa tuotannon ja pääoman keskittymistä (eräitä ylösostajia varten tekee työtä 200—500, jopa tuhat henkilöä ja enemmänkin), pitemmälle kehittyntä työnjakoa ja on siis kehitystasonsa puolesta kapitalismin korkeampi muoto. Tämän muodon suhde pienisännän pikkuverstaaseen, jossa on palkkatyöläisiä, on sama kuin kapitalistisen manufaktuurin suhde yksinkertaiseen kapitalistiseen kooperatioon.

Edellä esitetyt tiedot kumoavat riittävän selvästi „Kuvauksen” laatijain yritykset asettaa „tuotannon kotiteollisuusmuoto” periaatteellisesti „kapitalistisen” muodon vastakohtaksi — joka järkeily on herrojen V. V:n ja N. —onin johtamien kaikkien venäläisten narodnikkien perinteellisten ennakkoluulojen toistamista. „Peruseroksi” näiden molempien muotojen välillä permiläiset narodnikit olettavat sen, että edellisessä muodossa „tuotantovälineet ja materiaalit ja samalla myöskin kaikki työn tulokset tuotannon tuotteiden muodossa kuuluvat työlle” (s. 3). Me voimme nyt jo todeta aivan määritellysti, että se on vilppiä. Vaikkapa laskisimme käsityöläisetkin kotiteollisuudenharjoittajiksi, niin silti *suurin osa „koteollisuudenharjoittajista” ei sovi näiden ehtojen puitteisiin*: ensinnäkään, niihin eivät sovi palkkatyöläiset, ja heitä on 25,3%; toiseksi, eivät sovi perheen omat jäsenet, jotka tekevät työtä ylösostajille, sillä tuotantotarvikkeet ja työn tulokset eivät kuulu heille ja he saavat vain kappalepalkkaa; sellaisia on 20,8%; kolmanneksi, niihin eivät sovellu myöskään 1. ja 2. alaryhmään kuuluvat oman perheen jäsenet, jotka pitävät palkkatyöläisiä, sillä heille eivät kuulu yksistään heidän oman työnsä „tulokset”. Sellaisia on kai noin 10% (1. ja 2. alaryhmän 6.645 liikkeestä 1.691 liikettä eli 25,4% on sellaisia, joissa pidetään palkkatyöläisiä; näissä 1.691 liikkeessä on kai vähintään 2.000 oman perheen jäsentä).

Kaikkiaan siis jo $25,3\% + 20,8\% + 10\% = 56,1\%$ „koti-teollisuudenharjoittajista”, s.o. enemmän kuin puolet, ei sovi niiden ehtojen puitteisiin. Toisin sanoen, jopa sellaisessakin syrjäisessä ja taloudellisesti takapajuisessa läänissä kuin Permin läänissä on nyt jo vallitsevana sellainen „koti-teollisuudenharjoittaja”, joka joko itse hakeutuu palkkatyöhön tai palkkaa itse toisia, ja on siis joko riistäjä tai riistetty. Mutta paljon oikeampaa on jättää käsityö-ammattit pois sellaisista laskelmista ja ottaa vain tavara-tuotanto. Käsityöammattit on niin arkaistinen teollisuuden muoto, ettei edes kotimaisten narodnikkien joukossa, jotka ovat moneen kertaan julistaneet, että takapajuisuus on Venäjälle onneksi (à la * herrat V. V., Juzhakov ja kumpp.), ole löytynyt henkilöä, joka olisi tohtinut ryhtyä avoimesti ja suoraan puolustamaan sitä ja asettanut sen ihanteittensa „todisteeksi”. Permin läänissä ovat käsityöläisammattit vielä hyvin laajalle levinneitä keski-Venäjään verraten: riittää, kun viittaamme sellaiseen elinkeinoammattiin kuin sineäminen (eli värjäarin ammatti). Se on yksinomaan käsityömaista talonpoikain kotitekoisten kankaiden värjäystä; nämä kankaat ovat Venäjän vähemmän syrjäisillä seuduilla jo aikaa sitten väistyneet tehdastekoisten karttuunikankaiden tieltä. Mutta myös Permin läänissä on käsityö jo työnnetty kauaksi taka-alalle: yksin maaseututeollisuudessakin on käsityöläisiä vain 29,5%, s.o. vähemmän kuin kolmasosa. Jos käsityöläiset jätetään pois, niin saamme 14.401 henkilöä, jotka työskentelevät markkinoita varten; heistä on 29,3% palkkatyöläisiä sekä 29,5% niitä omaan perheeseen kuuluvia, jotka työskentelevät ylösostajaa varten, s.o. 58,8% on riippuvaisia „koti-teollisuudenharjoittajia” sekä 7—8 prosenttia palkkatyötä käyttäviä isäntämiehiä, t.s. kaikkiaan noin 66%, eli kaksi kolmasosaa on sellaisia „koti-teollisuudenharjoittajia”, joilla on kaksi tärkeintä yhtäläisyyttä eikä erilaisuutta kapitalismin kanssa, nimittäin: ensiksikin, he ovat kaikki tavarantuottajia, ja kapitalismihan on vain loppuun saakka kehittyntä tavarataloutta; toiseksi, suurin osa heistä on kapitalismille ominaisissa työvoiman oston ja myynnin suhteissa. „Kuvauksen” laatijat ponnistelevat saadakseen lukijan vakuuttuneeksi, että „koti-teollisuus”-tuotannossa palkkatyöllä on erikoinen merkitys ja sen käy-

* — nlinkuin. Toim.

tön selittävät muka „pätevät” syyt; vastaavassa kohdassa (§ VII) tarkastelemme näitä vakuutteluja ja heidän esittämiään esimerkkejä. Tässä todettakoon vain, että siellä, missä hallitsevana on tavaratuotanto ja missä palkkatyötä ei käytetä satunnaisesti, vaan säännöllisesti, ovat olemassa kaikki kapitalismin tunnusmerkit. Voidaan puhua sen kehittymättömyydestä, alkuasteisuudesta, sen erikoisista muodoista, mutta on jo todellisuuden vääristelyä, kun oletetaan „peruseroavaisuudeksi” sitä, mikä todellisuudessa on juuri *tärkein yhtäläisyys*.

Muuten, mainitsemme vielä erään vääristelyn. „Kuvauksessa” 5. sivulla sanotaan, että „kotiteollisuuden tuotteet... valmistetaan tarpeista, jotka hankitaan pääasiallisesti itse paikkakunnalta”. Juuri tästä seikasta „Kuvaus” sisältää tietoja asian tarkistamiseksi, nimittäin vertailevat tiedot siitä, miten läänissä jakaantuvat kihlakunnittain sellaiset kotiteollisuudenharjoittajat, jotka jalostavat karjantuotteita, verrattuna siihen, miten karjanhoidon ja maanviljelyksen tuotteet jakaantuvat; sellaiset kotiteollisuudenharjoittajat, jotka jalostavat kasvituotteita, verrattuna metsien jakaantumiseen; sellaiset kotiteollisuudenharjoittajat, jotka muokkaavat metalleja, verrattuna läänissä tuotettavan takkiraudan ja raudan jakaantumiseen. Tästä vertailusta käykin selville, että karjantuotteiden jalostukseen on kolmeen kihlakuntaan keskittynyt 68,9% tämän alan kotiteollisuudenharjoittajista, vaikka samaan aikaan karjan luvusta on näissä kihlakunnissa vain 25,1% ja viljelysten desjatiinamäärästä vain 29,5%, t.s. asia osoittautuu olevan aivan päinvastoin, ja „Kuvauksessa” todetaan heti samassa yhteydessä, että „karjantuotteiden jalostukseen perustuvien tuotantoalojen korkean kehitystason takaa etupäässä muualta tuotu raaka-aine, esim. Kungurin ja Jekaterinburgin kihlakunnissa — raakanahkat, joita paikalliset nahkatehtaat ja nahkurinliikkeet muokkaavat, mistä muuten saadaankin tarpeet suutarinammattia varten, joka on tärkein näiden kihlakuntien kotiteollisuuden haaroista” (24—25). Kotiteollisuuden harjoittamisen perustana täällä ei siis ole ollut ainoastaan nahkakauppaa harjoittavien paikallisten kapitalistien suuri liikevaihto, vaan myöskin puolivalmistaiden saanti tehtailijoilta, s.o. kotiteollisuus on syntynyt kehittyneen tavarankierron ja kapitalististen nahkaliikkeiden tuloksena ja lisäkkeenä. „Shadrinskin kihlakunnassa on

villa sellaista ulkoatuotavaa raaka-ainetta, joka antaa tarpeet kihlakunnan tärkeintä elinkeinoammattia — huopajalkinetuotantoa — varten”. Edelleen kasvituotteiden jalostuksessa työskentelevistä kotiteollisuudenharjoittajista on 61,3% keskittynyt neljään kihlakuntaan. Samaan aikaan näissä neljässä kihlakunnassa on kaikkiaan vain 20,7% läänin metsien yleisestä desjatiinamäärästä. Ja päinvastoin, kahdessa kihlakunnassa, joissa on 51,7% kaikista metsävaroista, on kaikkiaan vain 2,6% kasvituotteita jalostavista kotiteollisuudenharjoittajista (s. 25), t.s. osoittautuu, että tälläkin alalla ovat asiat juuri päinvastoin, tässäkin „Kuvaus” toteaa, että raaka-aineet ovat muualta tuotuja (s. 26)*. Me huomaamme siis sen sangen mielenkiintoisen tosiasian, että kotiteollisuusalojen kehityksen edellä käy jo juurensa syvälle laskenut *tavarankierto* (ollen se tuon kehityksen ehtona). Tämä seikka on sangen tärkeä, sillä se osoittaa, ensinnäkin, miten kauan sitten on jo muodostunut tavaratalous, jossa kotiteollisuus on vain yhtenä jäsenenä ja miten järjetöntä sen vuoksi on kuvata meidän kotiteollisuuttamme jonakin tabula rasan** tapaisena, jonka kehitys „voi” muka vielä lähteä erilaisia teitä. Tutkijat sanovat, esim., että Permin „koteollisuudessa heijastuu edelleenkin niiden kulkuteiden vaikutus, jotka ovat määränneet seudun kaupallis-teolliset piirteet ei ainoastaan rautateitä edeltäneenä, vaan jopa jo reforminedellisenäkin kautena” (s. 39). Todellakin, Kungurin kaupunki oli Etu-Uralin liikennesolmuna: sen kautta käy Siperian valtatie, joka yhdistää Kungurin Jekaterinburgiin ja sivuteitse myöskin Shadrinskiin; Kungurin kautta käy toinenkin kauppatie — Goroblagodatskajan valtatie, joka yhdistää Kungurin Osaan. Ja vihdoin Birskin valtatie yhdistää Kungurin Krasnoufimskiin. „Näin siis näemme, että läänin kotiteollisuus on keskittynyt piireihin kulkuteiden solmukohtien mukaan: Etu-Uralilla — Kungurin, Krasnoufimskin ja Osan kihlakuntiin; Taka-Uralilla — Jekaterinburgin ja Shadrinskin kihlakuntiin” (s. 39). Muistutamme lukijalle, että juuri nämä 5 kihlakuntaa muodostavat kotiteollisuuden kehittyneisyyden kannalta ensimmäisen kihlakuntaryhmän

* Nämä kotiteollisuudenharjoittajien kaksi lajia, s.o. karjantuotelta ja kasvi-raaka-aineita muokkaavat, muodostavat siis $33\% + 28\% = 61\%$ kotiteollisuudenharjoittajien koko lukumäärästä. Metallien muokkauksessa työskentelee 25% kotiteollisuudenharjoittajista (s. 20).

** — puhdas paikka. *Toim.*

ja että niihin on keskittynyt 70% kotiteollisuudenharjoittajien koko lukumäärästä. Toiseksi, tämä seikka osoittaa meille, että se „vaihtojärjestelmä” kotiteollisuudessa, josta maalaisisännän puolestapuhujat kotiteollisuuden hengessä niin kevytmielisesti jaarittelevat, on todellisuudessa *jo tuotu* eikä sitä ole luonut kukaan muu kuin koko Venäjän kauppiasluokka. Alempana näemme vielä paljonkin todisteita siitä. Vain kotiteollisuudenharjoittajain kolmannessa luokassa (metallien muokkaajat) raaka-aineen hankinta ja sen muokkaus kotiteollisuudenharjoittajilla osoittautuu sopusuhtaiseksi: 4:ään kihlakuntaan, joissa tuotetaan 70,6% kaikesta valuraudasta ja raudasta, on keskittynyt 70% tämän tuotantoalan kotiteollisuudenharjoittajista. Mutta tällä alalla itse raaka-aine on jo suuren tehdasmaisen vuoriteollisuuden tuotetta, ja tällä teollisuudella on „omat käsityksensä” „kotiteollisuudenharjoittajasta”, kuten tulemme näkemään.

II

„KOTITEOLLISUUDENHARJOITTAJA” JA PALKKATYÖ

Siirrymme selostamaan tietoja palkkatyöstä Permin läänin kotiteollisuudessa. Toistamatta edellä esitettyjä absoluuttisia numerotietoja rajoitumme osoittamaan vain mielenkiintoisimmat prosenttisuhteet:

	I ryhmä				II ryhmä				Kaikkiaan
	Alaryhmät			Yhteensä	Alaryhmät			Yhteensä	
	1	2	3		1	2	3		
Prosentteissa ilkkettä, joissa on palkkatyöläisiä	30,6	17,4	24,1	23,6	37,8	24,4	36,1	34,2	26,9
toimivat vain palkkatyöläisillä	1,3	1,2	0,7	1,1	1,6	1,4	0,3	1,0	1,1
joissa on palkkatyöläisiä 6 tai enemmän	2,0	0,1	1,4	1,1	1,3	0,8	0,4	0,8	0,9
Palkkatyöläisiä	29,4	14,1	23,2	22,7	31,2	29,3	27,4	28,3	24,5
Keskimmäisin työläisiä 1 ilkkettä kohti	Perheeseen kuuluvia	1,8	1,5	1,9	1,6	1,7	1,4	1,6	1,6
	Palkattuja	0,75	0,23	0,57	0,48	0,78	0,43	0,63	0,63
	Yhteensä	2,6	1,7	2,5	2,1	2,5	1,8	2,2	2,2
% %:ssa lakkosta, joissa on perheeseen kuuluvia työläisiä 3 tai enemmän	20,3	7,8	20,9	15,1	18,5	8,6	14,3	14,6	14,9

Näemme siis, että maataviljelemättömillä on *suurempi* prosenttimäärä palkkatyöläisiä kuin maataviljelevillä, ja että tämä eroavaisuus riippuu *pääasiallisesti* 2:sesta alaryhmästä: maanviljelystä harjoittavilla käsityöläisillä on palkkatyöläisten prosentti — 14,1%, mutta niillä, joilla ei ole maanviljelystä, se on 29,3%, t.s. enemmän kuin kaksi kertaa suurempi. Kahdessa muussa alaryhmässä on palkkatyöläisten prosenttisuhde II ryhmässä jonkin verran suurempi kuin I ryhmässä. Edellä jo mainittiin, että tämä ilmiö on tulos siitä, että maanviljelysväestön keskuudessa kapitalismi on heikommin kehittyntä. Permiläiset narodnikit, samoin kuin kaikki muutkin narodnikit, julistavat tietysti tämän maanviljelijäin aseman edullisuudeksi. Ryhtymättä tässä väittelyyn siitä yleiskysymyksestä, voidaanko kyseessä olevien yhteiskuntataloudellisten suhteiden kehittymättömyyttä ja takapajuisuutta pitää edullisuutena, huomautamme vain, että alla esitettävistä tiedoista käy selville, että tuona maanviljelijäin edullisuutena on vähäisten ansiotulojen saanti.

Mielenkiintoista on todeta, että eroavaisuus eri *ryhmien välillä* palkkatyön käytössä osoittautuu olevan pienempi kuin ero *saman ryhmän eri alaryhmien välillä*. Toisin sanoen teollisuuden taloudellinen rakenne (käsityöläiset — tavarantuottajat — ylösostajain työläiset) vaikuttaa voimakkaammin palkkatyön käytön asteeseen kuin yhteys maanviljelykseen tai tämän yhteyden puuttuminen. Esim. maanviljelystä harjoittava pientavarantuottaja on lähempänä sellaista pientavarantuottajaa, jolla ei ole maataloutta, kuin maanviljelijä-käsityöläistä. Ensimmäisen alaryhmän palkkatyöläisten prosenttiluku on I ryhmässä 29,4% ja II ryhmässä — 31,2%, silloin kun I ryhmän 2:sessä alaryhmässä se on vain 14,1%. Aivan samoin ylösostajaa varten työskentelevä maanviljelijä on lähempänä maataviljelemätöntä, ylösostajaa varten työskentelevää kotiteollisuudenharjoittajaa (23,2% palkkatyöläisiä ja 27,4%) kuin maanviljelijä-käsityöläistä. Tämä osoittaa meille, miten kapitalistisen tavaratuotannon suhteiden yleinen valta maassa tasoittaa eron teollisuuteen osallistuvan maanviljelijän ja teollisuuteen osallistuvan ei-maanviljelijän välillä. Kotiteollisuudenharjoittajien tuloja koskevat tiedot osoittavat tämän eron

tasoittumisen vieläkin selvemmin. Toinen alaryhmä, kuten jo mainittiin, on poikkeuksena siitä; mutta jos palkkatyöläisten prosenttiluvun asemesta otetaan tiedot siitä, mikä määrä palkkatyöläisiä tulee keskimäärin jokaista liikettä kohti, niin näemme, että maanviljelijä-käsityöläiset ovat lähempänä niitä käsityöläisiä, joilla ei ole maanviljelystä (0,23 ja 0,43 palkkatyöläistä jokaista liikettä kohti) kuin muiden alaryhmien maanviljelijöitä. Yhden liikkeen keskimääräinen henkilöluku on käsityöläisillä molemmissa ryhmissä melkein sama (1,7 ja 1,8 henkeä liikettä kohti), silloin kun kummankin ryhmän alaryhmissä tämä henkilöluku vaihtelee kovin suuresti (I: 2,6 ja 1,7; II: 2,5 ja 1,8).

Tiedot liikeyritysten keskimääräisestä henkilöluvusta jokaisessa alaryhmässä osoittavat niin ikään sen mielenkiintoisen tosiasian, että molempien ryhmien käsityöläisillä tämä henkilöluku on pienin: 1,7 ja 1,8 työläistä verstaasta kohti. Käsityöläisten keskuudessa on siis vallitsevana kaikkein hajallisin tuotanto, yksityiset tuottajat ovat eniten eristyneitä toisistaan, kooperatio on vähimmin käytössä tuotannossa. Etutilalla tässä suhteessa ovat molemmissa ryhmissä ensimmäiset alaryhmät, s.o. isäntämiehet, jotka tekevät työtä vapaata myyntiä varten. Verstaiden työläismäärä on niissä suurin (2,6 ja 2,5 henkilöä); suuriperheisiä kotiteollisuudenharjoittajia on niissä eniten (nimitäin sellaisia, joissa on 3 tai enemmän omaan perheeseen kuuluvia työläisiä, on 20,3% ja 18,5%; pienenä poikkeuksena on I ryhmän 3:s alaryhmä, jossa on 20,9%); sen ohella niissä käytetään eniten palkkatyötä (0,75 ja 0,78 palkkalaista jokaista työverstaasta kohti); suuria liikkeitä on eniten (2,0% ja 1,3% sellaisia liikkeitä, joissa on 6 palkkatyöläistä tai enemmän). Siis tässä käytetään kooperatiota tuotannossa laajamittaisimmin ja siihen on päästy käyttämällä eniten palkkatyötä samalla kun oman perheen henkilöluku on suurin (1,8 ja 1,7 omaan perheeseen kuuluvaa työläistä liikettä kohti; vähäisenä poikkeuksena on I ryhmän 3:s alaryhmä, jossa on 1,9 henkeä).

Tämä viimeksimainittu seikka johtaa meidät sangen tärkeään kysymykseen perhetyön ja palkkatyön keskinäissuhteesta „kotiteollisuudenharjoittajilla”, pannen epäilemään

vääriksi vallitsevia narodnikkilaisia oppirakennelmia, joiden mukaan palkkatyö muka vain „täydentää” oman perheen työtä kotiteollisuustuotannossa. Permiläiset narodnikit kannattavat tätä mielipidettä järkeillen 55. sivulla, että „kotiteollisuudenharjoittajien ja kulakiston intressien samaistamisen” kumoaa se, että varakkaimmilla kotiteollisuudenharjoittajilla (I ryhmä) on perheen henkilöluku suurin, mutta „jos kotiteollisuudenharjoittaja tavoittelisi vain voittoa, mikä on kulakiston ainoana kannustimena, eikä oman tuotantonsa lujittamista ja kehittämistä, käyttämällä siihen perheensä kaikkia voimia, niin meillä olisi oikeus odottaa, että liikeyritysten tässä alaryhmässä olisi pienin prosenttiluku osoittamassa niitä oman perheen jäseniä, jotka ovat uhranneet työnsä tuotannolle” (?!). Kummallinen päätelmä! Kuinka voidaan tehdä johtopäätöksiä siitä, mikä merkitys on „omakohtaisella osallistumisella työhön” (s. 55) käsittelemättä palkkatyötä koskevia tietoja? Ellei suuriperheisten kotiteollisuudenharjoittajien varallisuus ilmentäisi kulakkimaisia tendenssejä, niin silloin me näkisimme heillä olevan *pienimmän* prosenttimäärän palkkatyöläisiä, *pienimmän* prosenttimäärän liikkeitä, joissa käyteen palkkatyöläisiä, *pienimmän* prosenttimäärän liikkeitä, joissa on suuri määrä työläisiä (enemmän kuin viisi), *pienimmän* määrän työläisiä keskimäärin jokaista liikeyritystä kohti. Todellisuudessa varakkaimmat kotiteollisuudenharjoittajat (1. alaryhmä) ovat *kaikissa näissä suhteissa ensimmäisellä* sijalla, *eivätkä viimeisellä*, ja näin siitä huolimatta, vaikka heillä on suurimmat perheet ja eniten omaan perheeseen kuuluvia työläisiä, vaikka tässä alaryhmässä on suurin prosenttimäärä kotiteollisuudenharjoittajia, joilla on omaan perheeseen kuuluvia työläisiä 3 tai useampia! On selvää, että tosiasiat puhuvat juuri päinvastaista kuin mitä narodnikki haluaisi saada ne puhumaan: kotiteollisuudenharjoittaja pyrkii nimenomaan saamaan voittoa samaa tietä kuin kulakkiluokkakin; hän käyttää hyväkseen suurempaa varallisuutta (jonka eräänä ehtona on suuriperheisyys) voidakseen käyttää *enemmän* palkkatyötä. Ollen perhetyöläisten lukumäärän suhteen paremmassa asemassa kuin muut kotiteollisuudenharjoittajat hän käyttää sitä hyväkseen tunkeakseen pois toisia,

palkaten *mahdollisimman paljon* työläisiä. „Perhekooperatio”, josta herrat V. V. ynnä muut narodnikit niin mielellään ja liikuttavasti puhuvat (vertaa „Kotiteoll.”, I, s. 14), on kapitalistisen kooperation kehityksen takeena. Lukijasta, joka on tottunut narodnikilaisiin ennakkoluuloihin, se tuntuu tietysti paradoksilta, mutta se on tosiasia. Saadaksemme tarkat tiedot tästä kysymyksestä, meidän pitäisi tietää, paitsi laitosten jakaantuminen perheeseen kuuluvien ja palkkatyöläisten lukumäärän mukaan (mikä „Kuvauksessa” annetaan), myöskin perheen oman ja palkkatyön erilaiset *yhdistelmät*. Talouksittain kootut tiedot tarjosivat täyden mahdollisuuden sellaiseen yhdistelyyn, mahdollisuuden laskea, kuinka paljon jokaisessa liikeryhmässä perhetyöläisten mukaan jaettuna on liikkeitä, joissa on 1, 2 j.n.e. palkkatyöläistä. Valitettavasti sitä ei ole tehty. Täydentääksemme edes jossain määrin tätä puutteellisuutta turvaudumme edellämainittuun teokseen: „Kotiteoll. j.n.e.”. Siinä on esitetty nimenomaan kombinoidut taulukot liikeyrityksistä perheeseen kuuluvien ja palkkatyöläisten lukumäärän mukaan. Taulukot on laadittu viideltä eri elinkeinoalalta käsittäen ne kaikkiaan 749 liikettä, joissa on 1.945 työläistä (main. teos, I, s. 59, 78, 160; III, s. 87 ja 109). Voidaksemme analysoida näitä tietoja meitä kiinnostavan kysymyksen — perhetyöläisten ja palkkatyön välisen suhteen — kannalta, meidän on jaettava kaikki liikkeet ryhmiin työläisten yleisen lukumäärän mukaan (sillä juuri työläisten yleinen lukumäärä osoittaa verstaan suuruuden ja missä määrin tuotannossa ilmenee kooperointia) sekä määrättävä perheenjäsenten oman työn ja palkkatyön merkitys jokaisessa ryhmässä. Otamme 4 ryhmää: 1) liikkeet, joissa on 1 työläinen; 2) 2—4 työläistä; 3) 5—9 työläistä, ja 4) liikkeet, joissa työläisiä on 10 tai enemmän. Tällainen jako työläisten lukumäärän mukaan on sitäkin välttämättömämpää, koska liikeyritykset, joissa on 1 työläinen, ja liikeyritykset, joissa on 10 työläistä, ovat nähtävästi kerrassaan erilaisia taloustyyppejä; olisi kerrassaan järjetön teko yhdistää ne ja laskea sitten „keskimääräiset luvut”, kuten tuonnempana näemme „Kuvauksen” tiedoissa tehdyn. Edellä tehty ryhmittely antaa tällaiset tiedot:

Liikeryhmät työläisten yleisen lukumäärän mukaan	Liikkeiden määrä	Työläisten määrä			Palkkatyötä käyt- ävien liikkeiden määrä	Niiden %-luku	Yhtä liikettä kohti tulee työläisiä		
		Perheeseen kuuluvia	Palkkatyö- läisiä	Yhteensä			Perheeseen kuuluvia	Palkkatyö- läisiä	Yhteensä
Liikkeet, joissa on 1 työläinen	345	343	2	345	2	0,5	0,995	0,005	1,00
„ „ 2—4 työläistä	319	559	251	810	143	44,8	1,76	0,78	2,54
„ „ 5—9 „	59	111	249	360	53	89,8	1,88	4,22	6,10
10 tai enemmän	26	56	374	430	26	100	2,15	14,38	16,53
<i>Yhteensä</i>	749	1.069	876	1.945	224	29,9	1,43	1,16	2,59

Täten nämä yksityiskohtaiset tiedot siis vahvistavat täydellisesti edellä esitetyn, ensi näkemältä paradoksaaliselta näyttävän väittämän: mitä suurempi liikeyritys on työläisten yleisen lukumäärän puolesta, sitä enemmän perheeseen kuuluvia työläisiä tulee jokaista liikettä kohti, sitä laajempaa siis on „perhekooperatio”, mutta samalla laajenee myöskin kapitalistinen kooperatio ja laajenee verrattomasti nopeammin. Siitä huolimatta, vaikka varakkaammilla kotiteollisuudenharjoittajilla on suurin määrä oman perheen työläisiä, he vielä palkkaavat paljon palkkatyöläisiä: „perhekooperatio” on kapitalistisen kooperation ehto ja perusta.

Tarkastelkaamme vuoden 1894/95 tilastotiedustelun antamia tietoja perheenjäsenten työstä ja palkkatyöstä. Perheeseen kuuluvien työläisten lukumäärän puolesta liikkeet jakaantuvat seuraavasti:

Liikkeitä, joissa on 0 oman perheen työläistä	97	% :ssa 1,1
„ „ „ 1 „ „ „	4.787	53,2
„ „ „ 2 „ „ „	2.770	30,8
„ „ „ 3 „ „ „	898	10,0
„ „ „ 4 „ „ „	279	3,1
„ „ „ 5 tai yli „ „ „	160	1,8
<i>Yhteensä</i>	8.991	100

Tässä on todettava, että vallitsevina ovat yksinäiset: heitä on enemmän kuin puolet. Vaikkapa olettaisimme niinkin, että kaikissa liikkeissä, joissa käytetään yhtyneenä perheen-

jäsenten työtä ja palkkatyötä, on korkeintaan yksi henkilö oman perheen väkeä, niin sittenkin osoittautuisi aivan yksinäisiä olevan 2 1/2 tuhatta. Nämä edustavat hajallisimpia tuottajia, pienverstaiden suurinta hajallisuutta,—hajallisuutta, joka on yleensä ominaista ylistetylle „kansantuotannolle”. Katsokaamme vastakkaista kohtiota, suurimpia työverstaita:

			%	Palkkatyö- läisten määrä*	Yhtä liikettä kohti palkkatyöl.
Liikettä, joissa on	0 palkkatyöläistä	6.567	73,1	—	—
„ „ „	1 „	1.537	17,2	1.537	1
„ „ „	2 „	457	5,1	914	2
„ „ „	3 „	213	2,3	639	3
„ „ „	4 „	88	0,9	352	4
„ „ „	5 „	44	0,5	220	5
„ „ „	6—9 „	41	0,9	290	7,1
„ „ „	10 tai yll „	44			
	<i>Yhteensä</i>	8.991	100	4.904	0,5

Näin siis kotiteollisuudenharjoittajien „pikku”-liikkeet paisuvat toisinaan huomattaviin mittoihin: 85 suurimpaan liikkeeseen on keskittynyt miltei neljäsosa koko palkkatyöläismäärästä; yhdessä tällaisessa liikeyrityksessä on keskimäärin 14,6 yksilötyöläistä. Nämä ovat jo tehtailijoita, kapitalististen liikkeiden omistajia **. Kooperatio kapitalistisella pohjalla on tässä edustavasti käytännössä: 15 työläistä käsittävissä liikkeissä työnjako on mahdollista enemmän tai vähemmän huomattavassa mitassa, voidaan säästävämmin käyttää rakennuksia ja työkaluja, samalla kun niiden määrä on suurempi ja monipuolisempi. Raaka-aineiden hankinta ja tuotteiden realisointi on näissä oloissa pakostakin laajaa, mikä halventaa tuntuvasti raaka-aineita ja niiden kuljetuskulunkeja, helpottaa realisointia ja antaa mahdollisuuden pitää yllä oikeita liikesuhteita. Kun alempana esitämme tuloja koskevia tietoja, niin näemme vuoden 1894/95 tilastotiedustelun vahvistavan tämän. Tässä riittää, kun mainitsemme nämä yleisesti tunnetut teoreettiset väittämät. Siitä voi ymmärtää, että tällaisten liikkeiden sekä teknilliset että taloudelliset piirteet eroavat radikaalisesti

* Laskettu „Kuvauksen” tietojen mukaan (s. 54 ja palkkatyöläisten yleinen lukumäärä).

** Valtaosaltaan „tehtamme” (kuten niitä nimitetään virallisissa tilastoissa) ovat sellaisia, joissa on vähemmän kuin 16 työläistä kussakin, nimittäin 15 tuhatta 21 tuhannesta tuotantolaitoksesta. Kts. „Tehdashakemisto vuodelta 1890”.

yhden henkilön verstaista, eikä voida tarpeeksi ihmetellä sitä, että permiläiset tilastotieteilijät ovat kuitenkin tohtineet *yhdistää* ne yhteen ja laskea niistä summittaiset „keskiarvot”. Voidaan jo a priori * sanoa, että sellaiset keskiarvot ovat kerrassaan vääriä ja että talouksittain kerättyjen tietojen käsittelyssä olisi pitänyt sen lisäksi, että luokiteltiin kotiteollisuudenharjoittajat ryhmiin ja alaryhmiin, ryhmitellä ne myös liikeyrityksissä olevien työläisten lukumäärän mukaan (sekä perheen omat että palkkatyöläiset yhdessä). Ilman tällaista jakoa ei mitenkään voida saada tarkkoja tietoja enempää tuloista kuin siitäkään, millä ehdoilla raaka-aineet ostetaan ja tuotteiden myynti tapahtuu, ei tuotantotekniikasta, ei palkkatyöläisten asemasta yksityisiin liikkeenharjoittajiin verraten, eikä suurten ja pienten verstaiden välisestä suhteesta,— kuitenkin kaikki nämä ovat mitä tärkeimpiä kysymyksiä, kun tutkitaan „kotiteollisuuden” ekonomiikkaa. Permiläiset tutkijat yrittävät tietysti heikentää kapitalististen verstaiden merkitystä. Jos on olemassa liikkeitä, joissa on oman perheen työläisiä 5 ja enemmänkin — järkeilevät he,— niin „tuotannon kapitalistisen” ja „kotiteollisen muodon” välisellä kilpailulla (sic! **) voi siis olla merkitystä vasta silloin, kun laitoksessa on enemmän kuin viisi palkkatyöläistä, mutta sellaisia liikkeitä on kaikkiaan 1%. Tuo päätelmä on kerrassaan keinotekoinen: ensiksikin, liikkeet, joissa olisi 5 perheeseen kuuluvaa ja 5 palkkatyöläistä, on pelkkä abstraktio, joka on voinut syntyä vain tietojen riittämättömän käsittelyn seurauksena, sillä palkkatyötä käytetään yhdessä oman perheen työvoiman kanssa. Liike, jossa on 3 oman perheen työläistä, palkkaa vielä 3 työläistä ja sillä tulee silloin olemaan enemmän kuin 5 työläistä ja sillä on kokonaan toisenlaiset kilpailumahdollisuudet yksinäisiin kotiteollisuudenharjoittajiin verrattuna. Toiseksi, jos tilastotieteilijät olisivat todella halunneet tutkia kysymystä „kilpailusta” eri liikkeiden välillä, jotka eroavat toisistaan palkkatyön käytössä, niin mikseivät he olisi voineet ottaa talouksittain tehdyn tilastotiedustelun antamia tietoja? mikseivät he olisi voineet ryhmitellä liikkeitä sen mukaan, kuinka paljon niissä on työläisiä ja esittää tiedot tuloista? eiköhän tilastotieteilijöille, joilla on hallussaan mitä runsain

* — etukäteen. *Toim.*

** — sillä tavalla! *Toim.*

aineisto, olisi sopivampaa tutkia asiaa faktatietojen pohjalla kuin esittää lukijalle kaikenlaisia luulotelmiaan ja kiirehtiä siirtymään tosiasioista narodnikkilaisuuden vihollisten „nuijimiseen“?

...,Kapitalismin kannattajain kannalta tämä prosentti ehkä katsotaan riittäväksi, jotta sen nojalla voitaisiin ennustaa kotiteollisuusmuodon kiertämätöntä rappeutumista kapitalistiseksi, mutta todellisuudessa se ei tässä suhteessa esiinny minään uhkaavana entenä, erikoisesti seuraavien seikkojen vuoksi” (s. 56)...

Miten herttaista, eikä tottal! Sen sijaan, että olisivat viitsineet valita käsillä olevasta aineistosta *kapitalistisia* liikkeitä koskevat tarkat tiedot, tekijät *yhteenlaskivat* nämä ja yksinäisten yrittelijäin liikkeet ja lähtivät väittämään joitakin „ennustajia” vastaan! — Emme tiedä, mitä jotkut permiläisille tilastomiehille epämieluisat „kapitalismin kannattajat” ryhtyisivät ennustelemaan, mutta me puolestamme sanomme vain, että kaikilla näillä fraaseilla ainoastaan verhotaan tosiasioiden kiertämisyritystä. Ja tosiasiat osoittavat, ettei ole mitään erikoista „kotiteollisuuden tuotantomuotoa” (se on „kotitekoisten” taloustieteilijöiden keksintöä), että pienistä tavarantuottajista kasvaa suuria kapitalistisia liikeyrityksiä (taulukossa tapasimme kotiteollisuudenharjoittajan, jolla on 65 palkkatyöläistä! s. 169), ja että tutkijain velvollisuutena oli ryhmitellä tiedot siten, että me voisimme seurata tätä prosessia, vertailla erilaisia liikkeitä toisiinsa sikäli, *mikäli ne lähenevät kapitalistisia liikkeitä*. Permiläiset tilastotieteilijät eivät ole itse tehneet sitä eivätkä antaneet meillekään mahdollisuutta tehdä sitä, sillä taulukoissa on kaikki tämän alaryhmän liikkeet pantu yhteen eikä nyt voida erottaa tehtailijaa yksinäisestä liikeyrityksestä. Laatijat peittelevät omaa laiminlyöntiään turhanpäiväisillä sentensseillä. Suuria liikkeitä, nähkääs, on vain 1%, ja poikkeuksista huolimatta heidän johtopäätelmänsä, jotka on tehty 99% pohjalla, pysyvät muuttumattomina (s. 56). — Mutta eihän tuo yksi prosentti, tuo yksi sadasosa, ole sama kuin muut sadasosat! Yksi suuri liike korvaa enemmän kuin 15 niiden yksinäisten teollisuudenharjoittajien liikettä, jotka tekevät yli 30 „sadasosaa” (liikkeiden koko lukumäärästä)! Näin on työläisten lukumäärän mukaan laskettaessa. Mutta jos otettaisiin tiedot kokonaistuotosta tahi puhdas tulo, niin

osoittautuisi, ettei yksi suuri liike korvaa enää 15:tä, vaan ehkäpä 30 liikettä *. Tähän „yhteen sadasosaan” liikkeistä on keskittynyt *netjäsosa* kaikista palkkatyöläisistä, mikä tekee keskimäärin 14,6 työläistä jokaista liikettä kohti. Tehdäksemme tämän viimeksimainitun luvun lukijalle jonkin verran havainnollisemmaksi otamme Permin lääniä koskevat numerotiedot „Venäjän tehdasteollisuuden tietokokoelmasta” (kauppa- ja manufaktuuridepartementin julkaisu). Koska numerot vaihtelevat suuresti vuosittain, otamme keskimääräisluvut 7 vuoden ajalta (1885—1891). Tulokseksi saamme Permin läänissä 885 „tehdasta ja tuotantolaitosta” (meidän virallisten tilastojemme käsittämässä mielessä), joiden tuotanto tekee yhteensä 22.645.000 ruplaa ja työläisiä on 13.006 henkeä, joten „keskimäärin” yhtä tehdasta kohti tulee juuri 14,6 työläistä.

Tuokeakseen sitä mielipidettään, ettei suurilla liikkeillä ole tärkeätä merkitystä, „Kuvauksen” laatijat vetoavat siihen, että kotiteollisuudenharjoittajilla on palkkatyöläisten joukossa kovin vähän vuosityöläisiä (8%), suurin osa on kappalepalkalla. (37%), kausityöläisiä (30%) ja päiväläisiä (25%, s. 51). Kappalepalkalla työskentelevät „tekevät tavallisesti työtä kotona omilla työkaluillaan ja omissa ruuissaan”, ja päiväläisiä otetaan „tilapäisesti”, siten kuin maatyöläisiä. Tällaisissa oloissa „palkkatyöläisten suhteellisen suuri lukumäärä ei meille ole vielä ehdottomana tunnusmerkkinä siitä, että nämä liikeyritykset ovat tyypiltään kapitalistisia” (56)... „Vakaumuksemme on se, ettei kappalepalkalla työskentelevä eikä päiväläinen muodosta yleensä länsieurooppalaisen proletariaatin kaltaisia työväenluokan kaadereita; näinä kaadereina voivat olla vain vakinaiset vuosityöläiset”.

Emme voi olla kehaisematta permiläisiä narodnikkeja siitä, että heitä kiinnostaa kysymys venäläisten palkkatyöläisten suhteesta „länsieurooppalaiseen proletariaattiin”. On sanomattakin selvää, että kysymys on mielenkiintoinen! Mutta kuitenkin me haluaisimme mieluummin kuulla tilastotieteilijöiltä väitteitä, jotka perustuisivat tosiasioihin eikä „vakaumukseen”. Oman „vakaumuksen” lausuminen ei näet

* Alempana esitetään tiedot liikkeiden jakaantumisesta puhtaan tulonsa mukaan. Näiden tietojen mukaan 2.376 liikkeessä. Joissa tulot ovat minimaalisen pienet (50 ruplaan saakka) yhteinen puhdas tulo on 77.900 ruplaa, mutta 80 liikkeessä, joissa tulot ovat maksimaaliset, se on = 83.150 ruplaa. Se tekee yhtä „liikettä” kohti 32 rpl. ja 1.039 rpl.

voi aina saada toisia vakuuttuneiksi... Eiköhän sentään olisi parempi, että tiedoitettaisiin enemmän tosiasioita sen asemesta, että lukijalle kerrotaan herrojen NN:n ja MM:n „vakaumuksista”? Sillä „Kuvauksessa” on uskomattoman vähän esitetty tosiasioita palkkatyöläisten asemasta, työoloista ja työpäivän pituudesta erisuuruisissa liikkeissä, palkkatyöläisten perheistä j.n.e. Jos järkellyjä siitä, missä suhteessa venäläiset työläiset eroavat länsieurooppalaisesta proletariaatista, käytettäisiin vain tämän aukon salaamiseksi, niin silloin meidän olisi otettava kehaisumme takaisin...

Kaikki, mitä „Kuvauksesta” saamme tietää palkkatyöläisistä, on niiden jako 4:ään ryhmään: vuosi-, kausi-, urakka- ja päivätyöläiset. Näihin ryhmiin tutustumiseksi on poimitava kirjasta sinne tänne siroteltuja tietoja. 29 elinkeinoammattin (43:sta) osalta on mainittu työläisten lukumäärät ryhmittäin ja heidän palkkansa. Näissä 29 elinkeinoammattissa on 4.795 palkkatyöläistä ja heidän yhteinen palkkasummansa on 233.784 ruplaa. Kaikissa 43 elinkeinoammattissa on yhteensä 4.904 palkkatyöläistä, joiden yhteinen palkkasumma on 238.992 ruplaa. Meidän yhteenvetomme käsittää siis 98% palkkatyöläisistä ja heidän ansioistaan. Tässä ovat en regard * „Kuvauksen” ** ja meidän yhteenlaskumme antamat numerot:

	„Kuvauksen” mukaan on palkkatyöläisiä		Yhteenvedon numerot				
		%	Palkkatyöläisten määrä	%	Yhteensä rpt.	Heidän ansiotulonsa: Yhtä työt. kohti	%***
Vuosityöläisiä	379	8	351	7,4	26.978	76,8	100
Kausityöläisiä	1.496	30	1.432	29,8	40.958	28,6	37
Kappalepalkalla	1.812	37	1.577	32,9	92.357	58,5	76,1
Päiväläisiä	1.217	25	1.435	29,9	73.491	51,2	66,7
Yhteensä	4.904	100	4.795	100	233.784	48,7	

Osoittautuu, että „Kuvauksen” yhteenvedoissa on joko virheitä tai painovirheitä. Tämä vain sivumennen sanoen. Suurinta mielenkiintoa herättävät palkkatiedot. Kappalepalkalla työskentelevien, joista „Kuvauksessa” sanotaan, että „kappaletyö on oikeastaan lähin vaihe tiellä taloudelli-

* — vertailua varten. Toim.

** Sivun 50. „Kuvauksessa” ei ole tehty yhteenveitoja palkkojen suuruudesta.

*** Vuosityöläisen ansio on otettu 100:ksi.

seen itsenäisyyteen" (s. 51—nähtävästi myöskin „meidän vakaumuksemme mukaan“?) palkka osoittautuu olevan *tuntuvasti pienempi* kuin on vuosityöläisen palkka. Jos se tilastotieteilijäin väite, että vuosityöläinen elää tavallisesti isännän ruuissa, mutta kappalepalkkalainen omissaan, ei perustu ainoastaan heidän „vakaumukseensa“, vaan myöskin faktatietoihin, niin tämä ero tulee vieläkin suuremmaksi. Kummallisella tavalla nuo Permin läänin kotiteollisuutta harjoittavat isännät turvaavat työläisilleen „tien itsenäistymiseen“! Tuo turvaaminen merkitsee *palkkojen alentamista...* Työkauden vaihtelut eivät ole niin suuria, kuten tulemme näkemään, että ne selittäisivät tämän eron. Edelleen on sangen mielenkiintoista panna merkille, että päiväläisen palkka on 66,7% vuosityöläisen palkasta. Jokainen päivätyöläinen on siis työssä keskimäärin noin 8 kuukautta vuodessa. Ilmeisesti tässä olisi oikeampaa puhua joutumisesta „tilapäisesti“ pois teollisuudesta (jos päiväläiset tosiaankin itse hankkiutuvat pois teollisuudesta, eikä isäntä itse jätä heitä työttä) kuin „palkkatyössä vallitsevana olevasta tilapäisestä aineksesta“ (s. 52).

III

„YHTEISÖ- JA TYÖPERIITYMISJÄRJESTYS“

Varsin mielenkiintoisia ovat kotiteollisuustiedustelun aikana melkein kaikista tutkimuksen alaisina olleista liikkeistä kootut tiedot niiden perustamisajasta. Tässä yleiset tiedot siitä:

Liikkeitä, jotka on perustettu	ennen v. 1845	640
	vuosina 1845 — 1855	251
	” 1855 — 1865	533
	” 1865 — 1875	1.339
	” 1875 — 1885	2.652
	” 1885 — 1895	3.469

Yhteensä 8.884

Me näemme siis, että reforminjälkeinen kausi aiheutti kotiteollisuuden erittäin voimakkaan kehityksen. Tätä kehitystä edistävät ehdot ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat nähtävästi sitä voimakkaammin, mitä pitemmälle mennään, koska jokaisen seuraavan vuosikymmenen aikana avataan liikkeitä yhä enemmän ja enemmän. Tämä ilmiö todistaa

havainnollisesti sitä, miten voimallisesti talonpoikaistossa käy tavaratuotannon kehitys, maanviljelyksen eristyminen teollisuudesta, yleensä kaupan ja teollisuuden kasvu. Me sanomme: „maanviljelyksen eristyminen teollisuudesta”, sillä tämä eristyminen alkaa aikaisemmin kuin maanviljelijäin eristyminen teollisuudenharjoittajista: jokainen tuotantolaitos, joka valmistaa tuotteita markkinoita varten, saa aikaan vaihtoa maanviljelijöiden ja teollisuudenharjoittajien välillä. Tällaisen tuotantolaitoksen ilmestyminen merkitsee siis sitä, että maanviljelijät lakkaavat valmistamasta tuotetta kotona ja ostavat sen torilta, ja tämä osto taas vaatii sitä, että talonpojan on myytävä maatalouden tuotteita. Kauppa- ja teollisuuslaitosten lukumäärän kasvu merkitsee niin ollen lisääntyvää yhteiskunnallista työnjakoa, tätä tavaratalouden ja kapitalismin yleistä perustaa*.

Narodnikikirjallisuudessa on esitetty mielipide, että *pientuotannon* nopea kehitys teollisuudessa reformin jälkeen ei ole luonteeltaan kapitalistinen ilmiö. On järkeilty siihen suuntaan, että pientuotannon kasvu todistaa sen voimaa ja elinkykyisyyttä suurtuotantoon verraten (hra V. V.). Tämä päätelmä on aivan väärä. Pientuotannon kasvu talonpoikaiston keskuudessa merkitsee uusien tuotantoalojen ilmaantumista, raaka-aineiden muokkauksen uusien alojen erottumista itsenäisiksi teollisuuden haaroiksi, yhteiskunnallisen työnjaon edistymistä, kapitalismin alkuprosessia, jota vastoin se, että suurliikkeet nielevät pikkuliikkeitä, merkitsee jo kapitalismin seuraavaa askelta, joka johtaa kapitalismin korkeimpien muotojen voittoon. Pienten liikkeiden leviäminen talonpoikaiston keskuudessa laajentaa tavarataloutta, valmistelee maaperää kapitalismille (synnyttäen pikkuisäntiä ja palkkatyöläisiä), ja se, että manufaktuuri ja tehdas nielevät pikkuliikkeitä, merkitsee sitä, että suurpääoma käyttää tätä möyhennettyä maaperää hyväkseen. Kun yhdessä maassa ovat samaan aikaan käynnissä nämä kaksi ristiriitaisilta näyttävää prosessia, niin siinä ei todellisuudessa ole mitään ristiriitaa: on aivan luonnollista, että kapitalismi maan kehittyneemmässä osassa tahi teollisuuden kehittyneemmällä alalla edistyy vetämällä pieniä kotiteollisuudenharjoittajia koneelliseen

* Senpä vuoksi, elleivät hra N. —onin hyökkäilyt „teollisuuden maanviljelyksestä irtautumista” vastaan olisi vain romantikon platonista huokailua, olisi hänen surkuteltava myöskin jokaisen kotiteollisuuslaitoksen ilmestymistä.

tehtaaseen, samalla kun syrjäisillä paikkakunnilla tahi teollisuuden jälkeensä jääneillä aloilla kapitalismin kehitysprosessi on vasta alkamassa ilmeten uusien tuotantotajain elinkeinoalojen syntymisenä. Kapitalistinen manufaktuuri „anastaa haltuunsa kansallisen tuotannon vain vähitellen, pohjautuen aina kaupunkien käsiteollisuuteen ja maaseudulla kotityönä harjoitettaviin sivuelinkeinoammattihin, jotka ovat sille laajana perustana (Hintergrund). Tuhotessaan sivuelinkeinoammatit yhdessä muodossa, erinäisillä teollisuusaloilla, muutamissa kohdissa, se herättää ne toisissa jälleen eloon” („Das Kapital”, I², S. 779 *).

Tietoja liikkeiden perustamisajasta ei myöskään ole „Kuvauksessa” käsitelty riittävästi: tiedot on esitetty vain kihlakunnittain, mutta ryhmittäin ja alaryhmittäin ei ole osoitettu tietoja liikkeiden perustamisajasta; ei ole muutaakaan ryhmitäyksiä (liikkeiden suuruuden mukaan, niiden sijainnin mukaan, ovatko ne elinkeinoalan keskuksessa vaiko ympäristökylissä j.n.e.). Käsittelemättä tilastotiedustelun antamia tietoja edes heidän itsensä hyväksymien ryhmien ja alaryhmien mukaan permiläiset narodnikit katsoivat tässäkin tarpeelliseksi tarjota lukijalle mielelmiä, jotka hämmästyttävät ultra-narodnikkimaisella hempeydellään ja... joutavuudellaan. Permiläiset tilastotieteilijät ovat tehneet sellaisen keksinnön, että „tuotannon kotiteollisuusmuodossa” on olemassa erikoinen liikkeiden „periytymismuoto”, nimittäin „yhteisö- ja työperiytymisjärjestys”, jota vastoin kapitalistisessa teollisuudessa on vallitsevana „perintöomistuksellinen periytymisjärjestys”, että „yhteisö- ja työperiytymisjärjestys tekee palkkatyöläisen elimellisestä itsenäiseksi isännäksi” (sic!), mikä ilmenee siten, että kun liikkeen isäntä kuolee eikä perijään joukossa ole perheeseen kuuluvia työläisiä, niin liike siirtyy toiselle perheelle, „mahdollisesti saman liikkeen palkkatyöläiselle”, sekä siinä, että „maan yhteisöomistus takaa yhtäläisesti sekä kotiteollisuusliikkeen isännälle että hänen palkkatyöläiselleen saman teollisen työtönsäisyyden” (s. 7, 68 y.m.).

Emme epäile, etteikö tämä permiläisten narodnikkien sepittäämä „yhteisö- ja työperustalle pohjautuva kotiteollisuusammattien periytymisjärjestys pääsisi ansaitsemalleen sijalle tulevassa kirjallisuudenhistoriassa rinnan herroille

* — „Pääoma”, I osa, 2. painos, s. 779⁸⁸. Toim.

V. V:lle, N. —onille ja muille kuuluvan yhtä imelän „kansantuotannon” teorian kanssa. Kumpikin teoria on samaa maata, kumpikin kaunistelee ja vääristelee todellisuutta manilovilaisten fraasien avulla. Jokainen tietää, että liikkeet, tarvikkeet, työvälineet y.m. ovat kotiteollisuudenharjoittajillakin yksityisomistuksessa olevaa *omaisuutta*, joka siirtyy *perintönä*, eikä lainkaan minkään yhteisöoikeuden mukaan, että yhteisö ei missään määrin takaa itsenäisyyttä ei teollisuudessa eikä edes maanviljelyksessäkään, että yhteisön sisällä on samanlaista taloudellista taistelua ja riistoa kuin sen ulkopuolellakin. Erikoinen „yhteisö- ja työperustalle pohjautuva” teoria on tehty siitä yksinkertaisesta tosiasiasta, että kun pikkuisännällä on vähäinen pääoma, niin hänen pitää itsensäkin tehdä työtä, että palkkatyöläinen *voi* päästä isännäksi (tietysti jos hän on säästäväinen ja pidättyväinen), mistä löytyy esimerkkejäkin, kuten „Kuvauksessa” s. 69 esitetään... Kaikki pikkuporvariston teoreetikot ovat aina lohdutelleet itseään sillä, että pientuotannossa työläinen *saattaa* päästä isännäksi, ja kukaan heistä ei ole ihanteissaan mennyt koskaan pitemmälle kuin työläisten pikkuisänniksi muuttaminen. „Kuvauksessa” yritetään jopa esittää „tilastotietojakin, jotka toteavat yhteisö- ja työperiytymisjärjestyksen alkamisen” (45). Tiedot koskevat nahkurinammattia. 129 liikkeestä 90 (t.s. 70%) on perustettu vuoden 1870 jälkeen, mutta vuonna 1869 laskettiin kotiteollisia nahkurinliikkeitä olleen 161 („paikkakuntaluettelon” mukaan), ja vuonna 1895 niitä oli 153. Liikkeet siirtyivät siis perheiltä toisille, mitä pidetäänkin „yhteisö- ja työperiytymisjärjestyksen periaatteena”. Luonnollisesti on naurettavaa kiistelläkin tätä halua vastaan pitää erikoisena „periaatteena” sitä, että pieniä liikkeitä helposti avataan ja suljetaan, että ne siirtyvät helposti käsistä toisiin j.n.e. Lisäämme muuten nahkurinammattista vielä, että — ensiksikin, siinä esitettyt tiedot liikkeiden perustamisajasta osoittavat, että tämä elinkeinonammatti on kehittynyt ajan kannalta paljon *hitaammin* kuin muut ammatit; toiseksi, vuosien 1869 ja 1895 vertaileminen on kerrassaan epävarmaa, sillä „kotiteollisen nahkurinliikkeen” käsite sekotetaan yhtä mittaa „nahkatehtaan” käsitteeseen. 1860-luvulla valtavalla enemmistöllä Permin lääniri „parkitsemistehtaista” (tehdastilastojen mukaan) tuotannon kokonaissumma oli alle 1.000 ruplaa vuodessa

(kts. „Raha-asiain ministeriön Vuosikokoelma”. I vihko, Pietari, 1869. Taulukkoja ja huomautuksia), silloin kun 1890-luvulla toisaalta liikkeet, joiden tuotanto oli alle 1.000 ruplan, poistettiin tehdasluetteloista; toisaalta taas „koti-teollisten nahkurinliikkeiden” joukkoon joutui paljon liikkeitä, joiden tuotantosumma oli yli 1.000 ruplaa, joutuipa tehtaita, joiden tuotanto oli 5—10 tuhatta ruplaa ja ylikin (kts. „Kuvauksen” s. 70. Taulukkojen s. 149 ja 150). Mitä merkitystä voi olla vuosien 1869 ja 1895 tietojen vertailemisella, kun kotiteollisen ja tehdasmaisen nahkurinliikkeen välinen ero on noin peräti epämääräinen? Kolmanneksi, vaikka olisi tottakin, että nahkurinliikkeiden lukumäärä on pienentynyt, niin eikö se voisi merkitä sitä, että paljon pieniä laitoksia on suljettu ja niiden tilalle on vähitellen avattu suurempia? Vai olisiko tuollainen „vaihtokin” vain omiaan vahvistamaan „yhteisö- ja työperiytymisjärjestyksen periaatteen”?

Ja kummallisuuden päätteeksi kaikkia näitä imeliä fraaseja „yhteisö- ja työperiaatteesta”, „yhteisötyön itsenäisyyden takeista” j.n.e. puhutaan juuri siitä samaisesta nahkurinammattista, jossa maatalviljelevät kotiteollisuudenharjoittajat ovat mitä selvintä tyyppiä pikkuporvareita (kts. alempana) ja joka on jättiläismäisesti keskittynyt kolmeen suureen liikeyritykseen (tehtaaseen), jotka ovat joutuneet kotiteollisuudenharjoittajien joukkoon yksinäisten yrittäjien ja käsityöläisten rinnalla. Tässä tuota keskittymistä osoittavat tiedot:

Tällä elinkeinoalalla on kaikkiaan 148 liikeyritystä. Työläisiä on 267 omaan perheeseen kuuluvia + 172 palkkatyöläistä = 439. Tuotannon summa = 151.022 rpl. Puhdas tulo = 26.207 rpl., siinä luvussa 3 liikettä, joissa on 0 omaan perheeseen kuuluvia + 65 palkkatyöläistä = 65. Tuotannon kokonaissumma = 44.275 rpl. Puhdas tulo = 3.391 rpl. (tekstin s. 70 ja taulukkojen s. 149 ja 150).

Toisin sanoen kolme liikeyritystä 148:sta („vain 2,1%”, kuten „Kuvauksessa” lohduttavasti sanotaan, s. 76) käsittää melkein kolmanneksen koko „koti-teollisuuden nahkatuotannosta”, tuottaen isännilleen tuhansiin nousevia tuloja ilman, että he ottavat mitenkään osaa tuotantoon. Alempana näemme paljon samanlaisia kummallisuuksia muistakin elinkeinoammateista. Mutta tätä elinkeinoammattia selostaessaan „Kuvauksen” laatijat ovat poikkeuksellisesti

pysähtyneet näihin kolmeen liikeyritykseen. Eräästä niistä sanotaan, että isäntä (maanviljelijä!) „on nähtävästi kiinni yksinomaan kauppatoimissa, omistaen nahkakaupat Belojarskin kylässä ja Jekaterinburgin kaupungissa” (s. 76—77). Esimerkki siitä, miten tuotantoon sijoitettu pääoma on yhtyneenä kauppaan sijoitettuun pääomaan. Ottakoot sen huomioon „Kuvauksen” tekijät, jotka kuvailevat „kula-kistoa” ja kauppatoimia jonakin muualta kulkeutuneena, tuotannosta irrallisena ilmiönä! Toisessa laitoksessa perheeseen kuuluu 5 henkeä miehiä, mutta kukaan heistä ei tee työtä: „isä hoitaa oman tuotannon kaupallisia liiketoimia, mutta pojat (18—53 vuoden ikäisiä), kaikki kirjantaitavia, ovat nähtävästi menneet muille urille, jotka ovat viehättävämpiä kuin nahkojen siirteleminen ammeesta toiseen ja niiden huuhteleminen” (s. 77). Tekijät myöntävät jalomielisesti sen, että näillä laitoksilla „on kapitalistinen luonne”, „mutta siihen kysymykseen, missä määrin näiden laitosten tulevaisuus on turvattu perintöomistuksellisen siirtymisen pohjalla, voi vasta itse tulevaisuus antaa ratkaisevan vastauksen” (76). Oo, miten syvämietteistä! „Kysymykseen tulevaisuudesta voi antaa vastauksen vain tulevaisuus”. Totta tosiaan! Mutta ei suinkaan se ole riittävä peruste sille, että vääristellään nykyisyyttä?

TOINEN KIRJOITUS

(IV. „Kotiteollisuudenharjoittajien” maanviljelys.— V. Suuret ja pienet liikeyritykset.— Kotiteollisuudenharjoittajien tulot)

IV

„KOTITEOLLISUUDENHARJOITTAJIEN” MAANVILJELYS

Talouksittain suoritetulla kotiteollisuuden isäntien ja pikkuisäntien tilastotiedustelulla koottiin mielenkiintoisia tietoja heidän maanviljelystaloudestaan. Tässä nämä tiedot, jotka on „Kuvauksessa” yhdistelty alaryhmittäin:

Alaryhmät:	Yhtä taloutta kohti			Mikä prosentti talouksista on	
	viljelyksiä desjat.	hevosia*	lehmäiä*	hevostomia	lehmätömiä
1. Tavarantuottajat	7,1	2,1	2,2	7,4	5
2. Käsityöläiset	6,2	1,9	2,1	9,0	6
3. Ylösostajia varten työskentelevät	4,5	1,4	1,3	61,0	13
<i>Yhteensä</i>	6,3	1,8	2,0	9,5	6

Siis mitä varakkaampia kotiteollisuudenharjoittajat ovat teollisuudenharjoittajina, sitä vauraampia he ovat maanviljelijöinä. Mitä pienempi on heidän osuutensa tuotannossa, sitä pienempi on heidän merkityksensä maanviljelijöinä. Kotiteollisuustiedustelun antamat tiedot vahvistavat siis täydellisesti sen kirjallisuudessa jo esitetyn mielipiteen, että kotiteollisuudenharjoittajien luokkajakaantuminen teollisuudessa käy käsi kädessä näiden samojen talonpoikain luokkajakaantumisen kanssa myöskin maanviljelijöinä (*A. Volgin. Narodnikkilaisuuden perustelu j.n.e. Sivu 211 ja seur.*). Koska kotiteollisuudenharjoittajien palkkatyöläiset ovat vieläkin alempana (tahi eivät korkeammalla) kuin kotiteollisuudenharjoittajat, jotka työskentelevät ylösostajia varten, niin meillä on oikeus tehdä se johtopäätös, että heidän joukossaan on sitäkin enemmän taloudelliseen

* „Kuvauksessa” on näissä luvuissa nähtävästi painovirhe (kts. s. 58), jonka olemme korjanneet.

häviöön joutuneita maanviljelijöitä. Talouksittain suoritettu tilastotiedustelu ei koskenut palkkatyöläisiä, kuten olemme jo maininneet. Joka tapauksessa jo esitetyt tiedotkin osoittavat, miten huvittava on se „Kuvauksessa” esitetty väite, että muka „maan yhteisöomistus takaa yhtäläisesti sekä kotiteollisuusliikkeen isännälle että hänen palkkatyöläiselleen itsenäisyyden teollisessa työssä”.

Se, että puuttuu yksityiskohtaisia tietoja yksinäisten teollisuudenharjoittajien, pien- ja suurisäntien maanviljelyksestä, tuntuu erittäin selvästi näissä nyt käsiteltävissä tilastotiedoissa. Voidaksemme edes osittain poistaa tätä vajavaisuutta meidän on tarkasteltava tietoja eri elinkeinoammateittain; toisinaan tavataan tietoja isännillä olevien maataloustyöläisten lukumäärästä *, mutta „Kuvaus” ei sisällä yleistä yhteenvedoa näistä tiedoista.

Esimerkiksi nahkuri-maanviljelijät — 131 taloutta. Heillä on 124 palkattua maatyöläistä; 16,9 desjatiinaa kylvöjä ja 4,6 hevosta taloutta kohti; 4,1 lehmää kullakin (s. 71). Palkkatyöläiset (73 vuosi- ja 51 kausityöläistä) saavat palkkaa 2.492 ruplaa, s.o. 20,1 ruplaa henkeä kohti, silloin kun nahkurinammattissa työläisen keskipalkka on 52 ruplaa. Tässäkin on siis havaittavissa se kaikissa kapitalistisissa maissa yleinen ilmiö, että maanviljelyksessä työläiset ovat huomommassa asemassa kuin teollisuudessa. „Kotiteollisuutta” harjoittavat nahkurit ovat nähtävästi mitä selvintä lajia talonpoikaisporvaristoa ja narodnikkien niin ylistämä paljonpuhuttu „elinkeinoammattin yhtyminen maanviljelykseen” onkin sitä, että varakkaat kauppa- ja teollisuuslaitosten isännät siirtävät *pääomaa* kaupan ja teollisuuden alalta maanviljelykseen, maksaen maataloustyöläisilleen tavattoman alhaisia palkkoja **.

Taikka öljynpusertajat kotiteollisuudessa. Heistä on maanviljelijöitä 173. Taloutta kohti tulee 10,1 desjatiinaa kylvöjä, 3,5 hevosta ja 3,3 lehmää. Hevoseettomia ja lehmättömiä talouksia ei ole lainkaan. Maataloustyöläisiä on 98

* Tunnettua on, että talonpoikaistalouksissa pakoitetaan usein teollisuusyöläisiäkin tekemään maataloustöitä. Vrt. „Kotiteollisuus j.n.e.”, III, s. 7.

** Kausityöläinen maataloudessa saa aina enemmän kuin puolet vuosipalkasta. Olettakaamme, että kausityöläiset saavat tässä tapauksessa vain puolet vuosityöläisen palkasta. Vuosityöläisen palkka on silloin $(2492 : (73 + \frac{51}{2})) = 25,5$ ruplaa. Maanviljelysdepartementin tietojen mukaan isännän muonassa olevan vuosi-maatyöläisen keskipalkka, joka on laskettu 10 vuoden ajalta (1881—1891), on Permin läänissä 50 ruplaa.

(vuosi- ja kausityöläisiä) ja he saavat palkkaa yhteensä 3.438 ruplaa, s.o. 35,1 ruplaa jokaista kohti. „Rouheet tai öljykakut, joita öljynpuristuksessa saadaan jätetuotteina, ovat mitä parhainta karjanrehua, jonka vuoksi on mahdollista lannoittaa peltoja paljon laajemmissa mitoissa. Näin siis elinkeinoammatin harjoittamisesta on taloudelle kolminkertainen hyöty: välitön tulo elinkeinoammatista, tu'o karjasta ja parempi sato pelloilta" (164). „He (öljynpuristajat) harjoittavat maanviljelystä laajassa mitassa, ja monet heistä eivät tyydy ainoastaan omiin maaosuuksiinsa, vaan vuokraavat lisäksi maata vähävaraisilta talouksilta" (168). Tiedot pellavan ja hampun viljelyksen levinneisyydestä eri kihlakunnissa osoittavat „eräänlaista yhteyttä pellava- ja hamppuviljelysten suuruuden sekä öljynpuristuksen levinneisyyden välillä läänin kihlakunnittain" (170).

Kauppa- ja teollisuuslaitokset ovat siis niin sanottuja teknillisiä maataloustuotannon aloja, joiden kehitys on aina kaupallisen ja kapitalistisen maanviljelyksen edistykseksi luonteenomaista.

Taikka myllynomistajat. Enemmistö heistä on maanviljelijöitä: 385 isäntää 421:stä. Taloutta kohti tulee 11,0 desjatiinaa kylvöjä, 3,0 hevosta ja 3,5 lehmää. Palkattuja maataloustyöläisiä on 307 henkeä ja heidän palkkansa on 6.211 ruplaa. Samoin kuin öljynpuristuskin, „myllytys on keino, jonka avulla myllyjen isännät myyvät oman taloutensa tuotteet markkinoilla heille edullisimmassa muodossa" (178).

Nämä esimerkit riittänevät kyllin hyvin osoittamaan, miten järjetöntä on käsittää „maataviljelevä kotiteollisuudenharjoittaja" joksikin yhtäläiseksi, sinänsä samanarvoiseksi. Kaikki edellä esitetyt maanviljelijät ovat porvarillisen pienviljelyksen edustajia ja jos tällaiset tyypit yhdistetään muun talonpoikaiston kanssa, siinä luvussa myöskin häviölle joutuneiden talouksien kanssa, niin se merkitsee todellisuuden luonteenomaisimpien piirteiden hämäämistä.

Öljynpuristamoja koskevan kuvauksen loppuosassa tekijät yrittävät väittää „kapitalistista oppirakennelmaa" vastaan, joka julistaa talonpoikain jaottumisen kapitalismin kehittymiseksi. Sellainen väitys perustuu siihen muka „aivan mielivaltaiseen väitteeseen, että mainittu jaottuminen on myöhemmän ajan ilmiö ja sellaisenaan ilmeisenä

tunnusmerkkinä kapitalistisen järjestelmän nopeasta voimistumisesta talonpoikaiston keskuudessa de facto *, vaikka maan yhteisöomistus onkin olemassa de jure” ** (176). Laatijat väittävät, ettei yhteisö ole koskaan sulkenut eikä sulje pois varallisuusjaottumista, mutta se „ei vakiinnuta sitä eikä luo luokkia”; „tämä muuttuva jaottuminen ei ole ajan mittaan kärjistynyt, vaan päinvastoin vähitellen tasaantunut” (177). Luonnollisesti nuo tuollaiset väitteet, joiden todisteeksi esitetään arttelit (niistä tuonnempana, § VII), perhejaot (sic!) ja maanjaot (!) voivat aiheuttaa vain hymyilyä. Se, että väitettä talonpoikain differentioitumisen kasvusta ja lisääntymisestä sanotaan „mielivaltaiseksi”, merkitsee sitä, että jätetään huomioimatta yleisesti tunnetut tosiasiat talonpoikain joukottaisesta joutumisesta hevosettomiksi ja maistaan luopumisesta rinnan „teknillistä edistystä talonpoikaistaloudessa” osoittavien tosiasiain kanssa (vrt. hra V. V:n teosta „Edistyksellisiä virtauksia talonpoikaistaloudessa”), maaosuuksien vuokralle antamisen ja panttaamisen lisääntymisestä rinnan vuokrauksen kasvun kanssa, kauppa- ja teollisuuslaitosten lukumäärän lisääntymisestä rinnan ansiotöissä kulkevien ammattiharjoittajien, noiden kiertävien palkkatyöläisten lukumäärän lisääntymisen kanssa j.n.e., j.n.e.

Kotiteollisuudenharjoittajista talouksittain suoritettujen tilastotiedustelun olisi pitänyt antaa runsaasti aineistoa erittäin kiintoisasta kysymyksestä, joka koskee maataviljelijöiden kotiteollisuudenharjoittajien tuloja ja ansioita verrattuna maataviljelemättömien kotiteollisuudenharjoittajien tuloihin. Taulukoissa on kaikki tämänluontoiset tiedot, mutta yhteenvedoista ei „Kuvauksessa” ole, ja meidän oli itsemme tehtävä tämä yhteenvedo kirjassa olevista tiedoista. Tämä yhteenvedo perustui, ensinnäkin, „Kuvauksen” yhteenvedoihin eri elinkeinoaloilta. Meidän ei tarvinnut muuta kuin laskea yhteen tiedot eri aloilta. Mutta tätä yhteenvedoa ei ole esitetty jokaiselta elinkeinoalalta taulukon muodossa. Toisinaan on pitänyt todeta, että siihen on pujahtanut virheitä tai painovirheitä,— mikä luonnollisesti johtuu tarkistusyhteenvedojen puuttumisesta. Toiseksi, yhteenvedotaulukko perustui eräiden elinkeinoammattien kuvauksesta poimittuihin numerotietoihin. Kolmanneksi,

* — tosiasiallisesti. *Toim.*

** — oikeudellisesti, muodollisesti. *Toim.*

kun ei ollut kumpaakaan tietolähdettä, oli turvauduttava suoraan taulukkoihin (esim. viimeisenä kuvatussa elinkeinoammattissa: „kaivannaisten hankinta”). On itsestään ymmärrettävää, että tämä tällainen aineiston eriluontoisuus yhteenvedossamme ei ole voinut olla johtamatta virheisiin ja epätarkkuuksiin. Oletamme kuitenkin, että vaikka meidän laskelmassamme esitetyt yleiset yhteenvedot eivät voineetkaan sattua yhteen taulukon yhteenvetotulosten kanssa, niin siitä huolimatta laskelmastamme seuraavat johtopäätökset voivat hyvin palvella asiaa, koska keskimääräisluvut ja suhdeluvut (joita me vain käytämmekin johtopäätöksiä varten) muuttuisivat jokaisesta korjauksesta vain aivan vähän. Esim. „Kuvauksessa” olevien taulukkojen yhteenvetojen mukaan kokonaistulon määrä yhtä työläistä kohti on 134,8 ruplaa, mutta meidän yhteenvedossamme se on 133,3 ruplaa. Puhdas tulo yhtä oman perheen työläistä kohti on 69,0 rpl. ja 68,0 rpl. Yhden palkkatyöläisen ansiot — 48,7 rpl. ja 48,6 ruplaa.

Tässä tuon yhteenvedon tulokset, jotka määräävät kokonaistulon, puhtaan tulon ja palkkatyöläisten palkkojen suuruuden ryhmittäin ja alaryhmittäin (kts. seuraavalla sivulla olevaa taulukkoa).

Tämän taulukon tärkeimmät tulokset ovat seuraavat:

1) Teollisuusväestö, joka ei harjoita maanviljelystä, ottaa verrattomasti paljon enemmän osaa elinkeinoammatin harjoittamiseen (suhteellisesti lukumääräänsä nähden) kuin maanviljelysväestö. Työläisten lukumäärään nähden maanviljelemättömä väestö on puolta vähemmän kuin maanviljelevää. Mutta kokonaistuotannossa heidän osansa on melkein puolet — 1.276.772 ruplaa 2.655.007 ruplasta, s.o. 48,1 %. Tuotannosta saadun tulon, s.o. isäntien puhtaan tulon ynnä palkkatyöläisten työpalkan puolesta maanviljelemättömät ovat jopa maanviljelevien edelläkin, ja heidän osalleen tulee 647.666 ruplaa 1.260.335 ruplasta, s.o. 51,4 %. Siis osoittautuu, etteivät maanviljelemättömät kotiteollisuudenharjoittajat, vaikka ovatkin määrällisesti vähemmistönä, anna silti peräksi maanviljeleville tuotannon määrässä. Tämä on sangen tärkeä seikka arvostettaessa narodnikkilaisuuden perinteellistä oppia maanviljelyksestä niin sanotun kotiteollisuuden „tärkeimpänä tukinojana”.

Tästä tosiasiasta seuraa luonnostaan muitakin johtopäätöksiä:

R y h m ä	Alaryhmät	Liikkeiden lukumäärä	Työläisten määrä			Kokonaistulo ruplissa		Talouksien puhdas tulo ruplissa		Työpaikka ruplissa		Puhdas tulo ja työpaikka yhteensä	Velkaantuneiden liikkeiden lukumäärä
			Perheeseen kuuluvia	Palkkatyöläisiä	Yhteensä	K a l k k i a a n	Yhtä työläistä kohti	K a l k k i a a n	Yhtä perheen omaa työläistä kohti	K a l k k i a a n	Yhtä paikkatyöläistä kohti		
I	1	2.239	4.122	1.726	5.848	758.493	129,7	204.004	49,5	74.558	43,2	278.562	225
"	2	2.841	4.249	712	4.961	383.441	77,3	186.719	43,9	34.937	49,0	221.656	93
"	3	1.016	1.878	586	2.464	236.301	95,9	91.916	48,9	20.535	35,0	112.451	304
<i>Yhteensä I ryhmässä</i>		6.096	10.249	3.024	13.273	1.378.235	103,8	482.639	47,1	130.030	43,0	612.669	622
II	1	959	1.672	738	2.410	605.509	251,2	220.713	132,0	45.949	62,2	266.662	176
"	2	595	876	272	1.148	178.916	155,8	90.203	102,9	18.404	67,6	108.607	51
"	3	1.320	2.231	852	3.083	492.347	159,7	229.108	102,7	43.289	50,8	272.397	262
<i>Yhteensä II ryhmässä</i>		2.874	4.779	1.862	6.641	1.276.772	192,2	540.024	113,0	107.642	57,8	647.666	489
<i>K a l k k i a a n</i>		8.970	15.028	4.886	19.914	2.655.007	133,3	1.022.663	68,0	237.672	48,6	1.260.335	1.111

2) Maataviljelemättömien kokonaistuotanto (kokonaistulo) yhtä työläistä kohti laskettuna on huomattavasti suurempi kuin maataviljelevillä: 192,2 ruplaa 103,8 vastaan, s.o. miltei puolta enemmän. Maataviljelemättömien työkausi on pitempi kuin maataviljelevien, kuten tulemme tuonnempana näkemään, mutta tämä ero ei ole niinkään suuri, joten maataviljelemättömien suurempi työn tuottavuus on epäilemätön asia. Tämä ero on vähäisin 3:nnessä alaryhmässä, ylösostajia varten työskentelevien kotiteollisuudenharjoittajien keskuudessa, mikä on aivan luonnollista.

3) Maataviljelemättömien isäntien ja pikkuisäntien puhdas tulo on *yli kaksi kertaa* suurempi kuin maataviljelevien: 113,0 ruplaa 47,1 ruplaa vastaan (melkein 2½-kertainen). Tämä ero on kaikissa alaryhmissä, mutta suurin se on 1:ssä alaryhmässä, vapaata myyntiä varten työskentelevien kotiteollisuudenharjoittajien keskuudessa. On itsestään selvää, että sitäkin vähemmän tämä ero voidaan selittää työkausien erilaisuudesta johtuvaksi. Ei voi olla epäilystäkään, etteikö tämä ero johtuisi siitä, että *yhteys maahan alentaa kotiteollisuutta harjoittavien tuloja*; markkinat vähentävät kotiteollisuudenharjoittajien maanviljelystuloja, ja maanviljelijäin on pakko tyytyä pienempiin ansioihin. Luultavaa on, että tämän lisäksi maanviljelijät kärsivät suurempia menetyksiä markkinoimisessa, heillä on suuremmat menot tarveaineiden ostossa ja he ovat enemmän riippuvaisia kauppiaista. Tosiasia joka tapauksessa on se, että *yhteys maahan alentaa kotiteollisuudenharjoittajien ansioita*. Meidän on turhaa ruveta puhumaan siitä, miten äärettömän suuri merkitys on tällä tosiasialla, joka osoittaa „maan vallan” todellisen merkityksen nykyajan yhteiskunnassa. Riittää, kun palautamme mieleen, mikä ääretön merkitys alhaisilla ansioilla on orjuuttavien ja primitiivisten tuotantotapojen pysyttämässä, koneiden käytön jarruttamisessa, työläisten elintason alenemisessä *.

* Tämän viimeksimainitun (mutta tärkeytensä puolesta ensimmäisen) kohdan johdosta huomautamme, että „Kuvauksessa” ei valitettavasti ole tietoja maataviljelevien ja maataviljelemättömien kotiteollisuudenharjoittajien elintasosta. Mutta muut tutkijat ovat panneet merkille sen Permin läänissäkin tavallisen ilmiön, että maataviljelemättömien kotiteollisuudenharjoittajien elintaso on verbatimasti paljon korkeampi kuin „tavallisten” maanviljelijöiden elintaso. Vrt. „Selostuksia ja tutkielmia kotiteollisuuden tilasta Venäjällä”, maanviljelyksen ja valtionomaisuuden ministeriön julkaisu, III osa, Jegunovin kirjoitus. Tekijä mainitsee eräissä maattomissa kylissä elintason olevan aivan „kaupunkilaisen”, ja

4) Maataviljelemättömät kotiteollisuudenharjoittajat maksavat myös yleisesti palkkatyöläisilleen enemmän kuin maataviljelevät, mutta tämä ero ei ole läheskään yhtä suuri kuin isäntien tuloissa. Yleensä maataviljelevän kotiteollisuudenharjoittajan palkkatyöläinen ansaitsee kaikissa kolmessa alaryhmässä 43,0 ruplaa, mutta maataviljelemättömän — 57,8 ruplaa, s.o. $\frac{1}{3}$ enemmän. Tämä ero *saattaa* suurelta osalta riippua kauden töiden erilaisuudesta (*mutta ei sittenkään kokonaan siitä*). Emme voi päätellä, missä suhteessa tähän eroon on vaikuttanut yhteys maahan, sillä meillä ei ole tietoja maanviljelijäin ja ei-maanviljelijäin palkkatyöläisistä. Työkauden vaikutuksen ohella tähän on tuntuvasti vaikuttanut tietysti myöskin tarpeiden erilainen taso.

5) Isäntien tulojen suuruuden ja palkkatyöläisten palkkojen välinen ero on paljon suurempi niillä, jotka eivät harjoita maanviljelystä, kuin maanviljelijöillä: maataviljelemättömän isännän tulot ovat kaikissa kolmessa alaryhmässä melkein kaksi kertaa palkkalaisen ansioita suuremmat (113 rpl. ja 57,8 rpl.), kun taas maataviljelevän isännän tulo on vain vähäisen — *4,1 ruplaa* — korkeampi (47,1 ja 43,0)! Jos nämä luvut ovat hämmästyttäviä, niin vieläkin enemmän tämä koskee maanviljelijä-käsityöläisiä (1, 2), joilla isäntien tulo on *alhaisempi* kuin palkkatyöläisten palkka! Mutta tämä ilmiö käy kuitenkin täysin ymmärrettäväksi, kun alempana esitämme tiedot siitä, miten äärettömän erilaisia ovat tulot suuruudeltaan isoissa ja pienissä liikeyrityksissä. Kohottamalla työn tuottavuutta suuret liikkeet antavat mahdollisuuden maksaa palkkaa, joka ylittää köyhien yksinäisten kotiteollisuudenharjoittajien tulot, ja tällaisten kotiteollisuudenharjoittajien „itsenäisyys” osoittautuu aivan fiktioksi, koska he ovat riippuvaisia markkinoista. Tämä suunnaton ero suurten ja pienten liikkeiden tulojen välillä tuntuu molemmissa ryhmissä, mutta maanviljelijöillä paljon voimakkaammin (sen vuoksi, että pienet kotiteollisuudenharjoittajat ovat poljetummassa asemassa). Pikkuisännän tulojen ja palkkatyöläisen palkan välillä oleva mitättömän pieni ero osoittaa havainnollisesti, että maataviljelevän *pienen* kotiteollisuus-

maataviljelemättömän kotiteollisuudenharjoittajan pyrkivän pukeutumaan ja elämään „ihmisten tavoin” (eurooppalainen vaatetus aina tärkättyyn päällyspaitaan asti; samovaari; runsas teen, sokerin, vehnäleivän, raavaanlihan y.m. käyttö). Tekijä nojautuu zemstvojen tilastojulkaisuissa esitettyihin budjettitietoihin.

denharjoittajan, joka ei pidä palkkatyöläisiä, tulot *eivät ole suuremmat, vaan useinkin pienemmät* kuin palkkatyöläisen palkkatulot. Tosiaan, isännän puhtaan tulon määrä (47,1 ruplaa jokaista oman perheen työläistä kohti) on kaikkien liikkeiden, suurten ja pienten, tehtailijoiden ja yksinäisten kotiteollisuudenharjoittajien *keskimääräinen* suure. On ymmärrettävää, että suurliikkeissä isännän puhtaan tulon ja palkkalaisen työpalkan välinen ero ei ole 4 ruplaa, vaan 10—100 kertaa suurempi, ja se merkitsee sitä, että yksinään työskentelevän pienen kotiteollisuudenharjoittajan tulo on huomattavasti pienempi kuin 47 ruplaa, t.s. tämä tulo *ei ole suurempi, vaan usein pienempikin* kuin palkkatyöläisen palkka. Kotiteollisuuden tilastotiedustelun antamat tiedot liikkeiden jakaantumisesta puhtaan tulon mukaan (kts. tuonnempana, § V) vahvistavat täydellisesti tämän paradoksaaliselta näyttävän johtopäätöksen. Mutta nämä tiedot koskevat kaikkia liikkeitä yleensä, tekemättä eroa maatalviljelevien ja maatalviljelemättömien kotiteollisuudenharjoittajien välillä, ja juuri siksi tämä edelläesitetystä taulukosta tehty johtopäätös on meille erittäin tärkeä: olemme saaneet tietää, että juuri maatalviljelevien kotiteollisuudenharjoittajien ansiot ovat alhaisimmat, että „yhteys maahan” alentaa suunnattomasti ansioita.

Puhuessamme maatalviljelevien ja maatalviljelemättömien kotiteollisuudenharjoittajien tulojen välisestä erosta me jo mainitsimme, ettei sitä voida selittää työkausien erilaisuudesta johtuvaksi. Tarkastakaamme kotiteollisuuden tilastotiedustelun antamia tietoja tästä kysymyksestä. Tilastotiedustelun ohjelmaan, kuten „johdannosta” saimme tietää, kuului tutkia „tuotannon jännittyneisyyttä vuoden kuluessa sen perusteella, mikä määrä perheeseen kuuluvia ja palkkatyöläisiä osallistuu tuotantoon kuukausittain” (s. 14). Koska tilastotiedustelu toimitettiin talouksittain, s.o. jokainen liikeyritys tutkittiin erikseen (valitettavasti ei „Kuvaukseen” ole liitetty talouksittain tehdyn tiedustelun kaavaa), niin voidaan olettaa, että jokaisesta liikkeestä koottiin tiedot työläisten lukumäärästä kuukausittain tahi työkuukausien määrästä vuosittain kussakin liikkeessä. „Kuvauksessa” nämä tiedot on yhdistelty yhdeksi taulukoksi (s. 57, 58), jossa on molempien ryhmien jokaisessa alaryhmässä osoitettu, mikä määrä työläisiä (perheeseen

kuuluvia ja palkkatyöläisiä yhteensä) *on ollut työssä vuoden kunakin kuukautena.*

Vuoden 1894/95 kotiteollisuustiedustelussa tehty yritys määrittellä näin tarkasti kotiteollisuudenharjoittajien työkausien lukumäärä on erittäin opettava ja mielenkiintoinen. Todellakin, ilman näitä tietoja eivät tuloja ja palkkoja koskevat aineistot olisi täydellisiä, ja tilastolliset laskelmat olisivat vain likimääräisiä. Mutta valitettavasti on tiedot työkausien pituudesta käsitelty sangen puutteellisesti: tämän yleisen taulukon lisäksi on vain eräiltä elinkeinoaloilta esitetty tiedot työläisten lukumäärästä kuukausittain, toisinaan erikseen ryhmittäin, toisinaan ilman tätä jakoa; mutta alaryhmittäin tehtyä jakoa ei ole yhdeltäkään elinkeinoalalta. Suurten liikkeiden erottaminen olisi tässä kysymyksessä erittäin tärkeätä, sillä meillä on oikeus olettaa,—sekä a priori että muiden kotiteollisuudentutkijain esittämien tietojen mukaan,—etteivät työkaudet ole suurilla ja pienillä kotiteollisuudenharjoittajilla samanlaiset. Sitä paitsi itse taulukkokaan sivulla 57 ei nähtävästi ole tehty virheittä tahi painovirheittä (esim. helmi-, elo- ja marraskuun tiedoissa; II ryhmässä ovat 2:n ja 3:s sarake nähtävästi sekaantuneet, koska työläisten lukumäärä on 3:nnessa alaryhmässä suurempi kuin toisessa). Näiden epätarkkuuksien korjaamisenkin jälkeen (toisinaan likipitäisen korjaamisen jälkeen) tämä taulukko herättää vielä melkoisia epäilyksiä, jotka tekevät sen käyttämisen uskalletuksi. Tosiaankin, kun tarkkailemme tämän taulukon tietoja eri alaryhmittäin, niin näemme, että 3:nnessä alaryhmässä (I ryhmä) työssäolevien työläisten maximum sattuu joulukuulle, ollen se 2.911 työläistä. Samaan aikaan „Kuvauksen” mukaan 3:nnessä alaryhmässä lasketaan olevan kaikkiaan 2.551 työläistä. Samoin on laita II ryhmän 3:nnessä alaryhmässä: maximum on 3.221, mutta todellisuudessa on työläisiä 3.077. Ja päinvastoin, jonakin määrätynä kuukautena työssä olevien työläisten *maximimäärä* on alaryhmittäin laskettuna *pienempi* kuin työläisten todellinen lukumäärä. Miten tämä ilmiö on selitettävissä? Sitenkö, ettei tästä kysymyksestä ole koottu tietoja kaikista liikkeistä? Se on hyvin todennäköistä, mutta „Kuvauksessa” ei ole sanallakaan mainittu siitä. II ryhmän 2:ssa alaryhmässä ei ainoastaan työläisten maximum (helmikuu) ole suurempi kuin työläisten todellinen lukumäärä (1.882 henkeä 1.163

vastaan), vaan työssä olleiden työläisten kuukautinen *keskimääräkin* (s.o. osamäärä, mikä saadaan tulokseksi, kun 12 kuukauden aikana työssä olleiden työläisten summa jaetaan kahdellatoista) on *suurempi* kuin työläisten todellinen lukumäärä (1.265 henkeä 1.163 vastaan)!! Herää kysymys, mitä työläisten lukumäärää rekisteröitsijät ovat pitäneet todellisena: keskimääräkö vuoden ajalta, keskimäärää joltakin määrättyltä kaudelta (esim. talven ajalta) vai ko sitä määrää, mikä on ollut työssä vuoden jonakin määrättyinä kuukautena? Ei sekään, että tarkastellaan tietoja työläisten lukumäärästä kuukausittain eri elinkeinoaloilla, autta kaisemaan kaikkia näitä epäselvyyksiä. Useimmilla niistä 23 elinkeinoalasta, joilta nämä tiedot on esitetty, vuoden jonakin kuukautena työssä olleiden työläisten maximum on *pienempi* kuin työläisten todellinen lukumäärä. Kahdella elinkeinoalalla tämä maximum on *suurempi* kuin työläisten todellinen lukumäärä: kuparisepän elinkeinoammattissa (239 työläistä 233 asemesta) ja sepänammattissa (II ryhmä — 1.811 henkeä 1.269 asemesta). Kahdella elinkeinoalalla tämä maximum on sama kuin työläisten todellinenkin määrä (nuoranpunojan ja öljynpuristajan ammattissa, II ryhmässä).

Tällaisten seikkojen vuoksi osoittautuukin mahdottomaksi käyttää tietoja työläisten jakaantumisesta kuukausittain ja verrata niitä palkkasummiin, työläisten todelliseen lukumäärään j.n.e. Ei jää muuta neuvoksi kuin ottaa nämä tiedot sellaisinaan, rinnastamatta niitä muihin, vertaillen eri kuukausina työssä olleiden työläisten maximi- ja minimimääriä toisiinsa. Niin „Kuvauksessa” on tehtykin, mutta siinä verrataan eri kuukausia toisiinsa. Me pidämme oikeampana vertailla talvea ja kesää toisiinsa: silloin näemme, missä määrin maanviljelys vetää työläisiä ammatien harjoittamisesta. Me otimme normiksi talvikautena (loka—maaliskuu) työssä olleiden työläisten keskimäärän ja jakamalla kesäkaudella työssä olleiden työläisten yleisen määrän tällä normilla, me saimme siten kesäkauden työkuukausien luvun. Laskemalla yhteen talvi- ja kesäkuukaudet saimme selville, montako työkuukautta on vuodessa. Selitämme tätä esimerkillä. I ryhmän 1:ssä alaryhmässä on kuuden talvikuukauden aikana ollut työssä 18.060 työläistä; siis yhtenä talvikuukautena on ollut työssä keskimäärin $(18.060 : 6 =) 3.010$ työläistä. Kesällä oli työssä

12.345 työläistä, t.s. työkausi kesällä on keskimäärin (12.345:3.010) 4,1 kuukautta. Siis I ryhmän I:ssä alaryhmissä työkausi on 10,1 kuukautta vuodessa.

Tällainen tietojen käsittelytapa tuntui meistä oikeimmalta ja mukavimmalta. Oikeimmalta sen vuoksi, että se perustuu talvi- ja kesäkuukausien vertaamiseen, siis sen tarkkaan määrittelyyn, missä määrin maanviljely vetää työläisiä pois elinkeinoammattien harjoittamisesta. Sitä, että talvikuukaudet on oikein otettu, vahvistaa se, että juuri lokakuusta alkaen ja juuri maaliskuuhun saakka työläisten lukumäärä molemmissa ryhmissä on vuoden keskitasoa korkeampi. Juuri syyskuusta lokakuuhun siirryttäessä työläisten lukumäärä kohoaa eniten, juuri maaliskuusta huhtikuuhun se laskee eniten. Muuten, muiden kuukausien ottaminen muuttaisi varsin vähän johtopäätöksiä. Mukavimpana me pidämme tätä ottamaamme menetelmää siksi, että se antaa tarkan numeroluvun työkauden pituudesta ja mahdollisuuden verrata ryhmiä ja alaryhmiä siinä suhteessa toisiinsa.

Tämän menetelmän mukaan saadut tulokset ovat seuraavat:

	I ryhmä			Yhteensä	II ryhmä			Yhteensä	Molemmissa ryhmissä yhteensä
	Alaryhmät	1	2		3	Alaryhmät	1		
Työkausi									
kuukausissa	10,1	9,6	10,5	10,0	10,0	10,4	10,9	10,5	10,2

Nämä tiedot vievät siihen johtopäätökseen, että maataviljelevien ja maataviljelemättömien kotiteollisuudenharjoittajien työkauden pituudessa ero on *äärimmäisen pieni*: maataviljelemättömien työkausi on vain 5% pitempi. Tämän eron mitättömyys panee epäilemään numeroiden pätevyyttä. Me teimme eräitä laskelmia ja kokoilimme yhteen kirjassa olevat hajatiedot tarkistaaksemme ne ja olemme tulleet seuraaviin johtopäätöksiin:

43:sta elinkeinoammattista „Kuvauksessa” on annettu 23:sta ammatista tiedot työläisten jakaantumisesta kuukausittain, ja 12 (13)* elinkeinoammattissa on nämä tiedot annettu ryhmittäin, mutta 10:ssä ei tätä jakoa ole tehty. Osoittautuu, että kolmessa elinkeinoammattissa (tervanpoltossa,

* Sarvivalmistetuofannossa on vain yksi ryhmä, I ryhmä.

värjäriinammatissa ja tiilituotannossa) on kesällä enemmän työläisiä kuin talvella: kuuden talvikuukauden aikana on näissä kolmessa ammatissa kaikkiaan 1.953 henkeä ja kuuden kesäkuukauden aikana — 4.918 henkeä. Maataviljelevien lukumäärä on näissä elinkeinoammateissa suuresti vallitsevana maataviljelemättömiin verraten, tehden edellisten osuus 85,9% työläisten kokonaismäärästä. On selvää, että näiden, niin sanoaksemme kesäammattien yhdistäminen ryhmittäin lasketuissa yleistuloksissa yhteen muiden kanssa oli kerrassaan väärin, sillä se merkitsi erilaatuisten asioiden sekoittamista ja kesätyöläisten lukumäärän keino- tekoista kohottamista kaikissa elinkeinoammateissa. Tästä johtuvan virheen korjaamiseksi on olemassa kaksi keinoa. Ensimmäinen on se, että „Kuvauksessa” I ja II ryhmän yleisistä yhteenvedoista vähennetään pois näitä kolmea ammattia koskevat tiedot*. Näin saadaan tulokseksi, että I ryhmässä on työkausi 9,6 kuukautta, II ryhmässä — 10,4 kuukautta. Tässä on suurempi ero molempien ryhmien välillä, mutta se on silti kovin vähäinen: 8,3%. Toinen keino virheen korjaamiseksi on se, että lasketaan yhteen tiedot niistä 12 elinkeinoammattista, joista „Kuvauksessa” on esitetty tiedot työläisten jakaantumisesta kuukausittain I ja II ryhmässä erikseen. Tällainen yhteenlasku tulee käsittämään 70% kaikista kotiteollisuudenharjoittajista, ja näin tulee oikeampi vertailu I ja II ryhmän välillä. Osoittautui, että näissä 12 elinkeinoammattissa työkausi on I ryhmässä vain 8,9 kuukautta, ja II ryhmässä 10,7 kuukautta, ja molemmissa ryhmissä yhteensä se on 9,7 kuukautta. Tässä maata- viljelemättömien työkausi on 20,2% pitempi kuin maata- viljelevien. Maataviljelevät keskeyttävät kesällä työt 3,1 kuukaudeksi, mutta maataviljelemättömät vain 1,3 kuukau- deksi. Jos otamme normiksi työkausien maksimaalisen suhteen II ja I ryhmässä, niin siinäkin tapauksessa osoittautuu, *ettei* edes palkkatyöläisten työpalkan erilai- suutta maataviljelevillä ja maataviljelemättömillä, puhu- mattakaan I ja II ryhmän työläisten kokonaistuotannon erilaisuudesta tahi liikkeiden puhtaan tulon erilaisuudesta, *voida selittää työkausien erilaisuudesta johtuvaksi*. Siis edellä tehty johtopäätös siitä, että yhteys maahan alentaa

* Työläisten jakaantuminen I ja II ryhmän kesken näissä kolmessa elinkeino- ammatissa on tehty likipitaisesti ottaen I ryhmään nähden normiksi 85,9%.

kotiteollisuudenharjoittajien palkkaa, jää täydellisesti voimaan.

Sen tähden on katsottava virheeksi „Kuvauksen” laatijain mielipide, kun he haluavat selittää maataviljelevien ja maataviljelemättömien palkkojen erilaisuuden johtuvan työkausien erilaisuudesta. Heidän virheensä johtuu siitä, että he eivät ole yrittäneet osoittaa työkausien erilaisuutta tarkoilla numeroilla ja sen tähden ovat erehtyneet. Esimerkiksi „Kuvauksen” sivulla 106 sanotaan, että maataviljelevien turkkurien ja maataviljelemättömien turkkurien ansiotulojen välinen ero „määräytyy pääasiallisesti ammatinharjoittamiseen käytettyjen työpäivien määrän mukaan”. Kuitenkin maataviljelemättömien tulot tällä elinkeinoalalla ovat 2—4 kertaa suuremmat kuin maataviljelevien tulot (yhtä perhekuntaan kuuluvaa työntekijää kohti 1:ssä alaryhmässä 65 ja 280 ruplaa; 2:ssä — 27 ja 62 ruplaa), mutta maataviljelemättömien turkkurien työkausi on vain 28,7% pitempi (8,5 kuukautta 6,6 vastaan).

Se tosiasia, että yhteys maahan pienentää palkkatuloja, ei ole voinut jäädä „Kuvauksen” laatijoitakaan huomaamatta; he kuitenkin ovat ilmaisseet sen narodnikkilaisten tavallisella määritelmällä kotiteollisuusmuodon „etuisuudesta” kapitalistiseen verraten: „yhdistämällä elinkeinonammattiin maanviljelyksen kotiteollisuudenharjoittaja... voi myydä tuotteitaan halvemmalla kuin tehdastuotteita myydään” (s. 4), toisin sanoen hän voi tyytyä pienempiin ansiotuloihin. Mutta mitä „etua” on tuosta yhteydestä maahan, jos markkinat jo siinä määrin hallitsevat maan koko tuotantoa, että ne huomioivat tämän yhteyden, alentaen maataviljelevän kotiteollisuudenharjoittajan palkkatuloja? jos pääoma osaa käyttää tätä yhteyttä hyväkseen painostaakseen enemmän maataviljelevää kotiteollisuudenharjoittajaa, joka on vähemmän pystyvä puolustautumaan, vaihtamaan isäntää, vaihtamaan ostajia tai ammattia? Työpalkan (ja yleensä teollisuusansiotulojen) aleneminen samalla, kun työläisellä (ja pienellä kotiteollisuudenharjoittajalla) on maatilkkku, on yleinen ilmiö kaikissa kapitalistisissa maissa, ilmiö, jonka kaikki liikkeenomistajat mainiosti tuntevat, ja he ovat jo aikoja sitten ottaneet huomioon, mitä suunnattomia „etuisuuksia” on maahan sidotuista työläisistä. Lahossa Lännessä kuitenkin asioita nimitetään suoraan oikeilla

nimillään, mutta meillä palkkojen alenemista, työtätekevien elintason alenemista, koneiden käyttöön ottamisen jarrutusta ja kaikkinaisen velkaorjuutuksen lujittumista sanotaan „kansantuotannon” „etuiseksi”, koska se „yhdistää maanviljelyksen elinkeinoammattiin”...

Loppuyhteenvetona katsauksesta, jonka teimme vuoden 1894/95 kotiteollisuustiedustelun antamiin tietoihin työkauden pituudesta, ei voida olla taaskaan valittamatta sitä seikkaa, ettei saatuja tietoja ole riittävästi käsitelty, ja toivomatta, ettei tämä epäkohta masentaisi muuta tämän mielenkiintoisen kysymyksen tutkijoita. Ei voida olla tunnustamatta sitä, että tutkimustapa — työvoiman kuukausittaisen jakaantumisen määrittäminen — on sangen onnistuneesti valittu. Edellä olemme esittäneet tiedot työkausista ryhmittäin ja alaryhmittäin. Ryhmittäin annettuja tietoja olemme saattaneet edes jossain määrin tarkistaa. Alaryhmittäin esitetyt tiedot eivät ole lainkaan tarkistettavissa, sillä kirjassa ei ole vielä kerrassaan mitään tietoja työkausien pituuden erilaisuudesta eri alaryhmissä. Esittäessämme nämä tiedot teemme sen vuoksi varauksen, ettei niiden täydellisestä luotettavuudesta voida mennä takuuseen, ja kun me teemme edelleenkin johtopäätelmiä, niin vain asettaaksemme kysymyksen ja kiinnittääksemme siihen tutkijain huomiota. Tärkein johtopäätös on se, että pienin työkausien ero I ja II ryhmän välillä osoittautuu olevan I. alaryhmässä (vain 1 prosentin ero: 10,1 ja 10,0 kuukautta), s.o. vähiten joutuvat maanviljelystöistä irtautumaan varakkaimmat kotiteollisuudenharjoittajat sekä suurimmat ja vauraimmin elävät maanviljelijät. Suurin tämä ero on käsityöläisten (2:nen alaryhmä: 9,5 ja 10,4 kuukautta), s.o. niiden ammatinharjoittajien keskuudessa, jotka ovat joutuneet vähiten mukaan tavaratalouteen, sekä keskivarakkailta maanviljelijöillä. Näyttää siltä kuin se, että varakkaat maanviljelijät joutuvat vähän olemaan poissa maanviljelystöistä, riippuisi joko siitä, että heillä on suuremmat perheet, tahi siitä, että elinkeinoammattissa riistetään enemmän palkkatyötä, tahi siitä, että he palkkaavat itselleen maanviljelystyöläisiä, ja että käsityöläisten suurin irtautuminen maanviljelystöistä on yhteydessä siihen, että maanviljelijöinä he ovat vähiten rappeutuneita, että heidän keskuudessaan ovat patriarkaaliset suhteet lujemmin säilyneet ja tehdään eniten välitöntä

työtä maanviljelijä-kuluttajille, jotka kesällä supistavat tilauksiaan*.

— Tilastotiedustelun tietojen mukaan „yhteys maanviljelyyn” heijastuu erittäin selvästi kotiteollisuudenharjoittajien *lukutaitoisuudessa*; — *valitettavasti* ei palkkatyöläisten lukutaitoisuutta ole otettu selville. Osoittautuu, että ei-maanviljelyväestö** on *huomattavasti lukutaitoisempaa* kuin maanviljelyväki, ja tämä suhde havaitaan poikkeuksetta kaikissa alaryhmissä sekä miesten että naisten keskuudessa. Tässä ovat in extenso*** tilastotiedustelun tarjoamat tiedot tästä kysymyksestä prosenttisuhteissa (s. 62):

		I ryhmä (maataviljelevät)				II ryhmä (maataviljelemättömät)				Kummaosakin ryhmässä
		Alaryhmät			Yhteensä	Alaryhmät			Yhteensä	
		1	2	3		1	2	3		
„Lukutaitoisten prosenttisuhde koko henkilölukuun verrattuna”.	{ miehiä	32	33	20	31	41	45	33	39	33
	{ naisia	9	6	4	7	17	22	14	17	9
„Lukutaitoisten prosentti niistä, jotka ottavat itse henkilökohtaisesti osaa työhön tuotannossa”.	{ miehiä	39	37	26	36	44	57	51	49	40
	{ naisia	13	17	4	10	53	21	23	30	19
Prosenttimäärä perheitä, joissa on lukutaitoisia		49	43	34	44	55	63	50	55	47

On mielenkiintoista todeta, että maataviljelemättömän väestön keskuudessa luku- ja kirjoitustaito leviää paljon nopeammin naisten kuin miesten keskuudessa. II ryhmässä on lukutaitoisten miesten prosenttiluku $1\frac{1}{2}$ —2 kertaa suurempi kuin I ryhmässä, mutta lukutaitoisten naisten prosentti on $2\frac{1}{2}$ — $5\frac{3}{4}$ kertaa suurempi.

Tehdäksemme yhteenvedon niistä johtopäätöksistä, joita vuonna 1894/95 toimitettu kotiteollisuuden tilastotiedustelu tarjoaa „kotiteollisuuden ohessa harjoitettavasta maanviljelyksestä”, me voimme todeta, että yhteys maanviljelykseen:

* On poikkeuskin: värjäriinammatti, joka on kokonaan käsityöläisten hallussa, ja tällä alalla on kesätyö vallitsevana talvityöhön verrattuna.

** Muistutamme, että tähän joukkoon on vain sattumalta joutunut kaupunki, mutta vain yksi (ja sekin kihlakuntakaupunki): II ryhmän 4.762:sta omaan perheeseen kuuluvasta työlläisestä on kaupunkilaisia vain 1.412, s.o. 29,6 %.

*** — koko laajuudessa. *Toim.*

1) estää teollisuuden takapajuisimpien muotojen häviämistä ja jarruttaa taloudellista kehitystä;

2) alentaa kotiteollisuudenharjoittajien ansioita ja tuloja, niin että *parhaiten* turvatut maanviljelijäisäntien alaryhmät saavat yleensä ja keskimääräisesti vähemmän kuin maataviljelemättömien kotiteollisuudenharjoittajien *palkkatyöläiset* niissä alaryhmissä, jotka ovat *huonoimmassa* asemassa, puhumattakaan maataviljelemättömistä isännistä. Yksinpä I ryhmän palkkatyöläisiin verrattunakin isäntien tulot tässä ryhmässä ovat kovin alhaiset, ylittäen hyvin niukasti palkkatyöläisten palkat, toisinaan jopa lasten alemmaksikin;

3) pidättää sen väestöosan kulttuurikehitystä, jonka tarpeet ovat alhaisemmalla tasolla ja joka jää lukutaidossa kauas jälkeen maataviljelemättömistä.

Nämä johtopäätökset kelpaavat meille tuonnempana narodnikkilaista teollisuuspolitiikan ohjelmaa arvioidessamme.

4) Maataviljelevien kotiteollisuudenharjoittajien keskuudessa on todettavissa jaottumista, joka käy rinnan yksinomaan kotiteollisuutta harjoittavien jaottumisen kanssa. Tällöin maanviljelijäväen ylemmät kerrokset (varallisuuden kannalta) ovat puhtainta tyyppiä talonpoikaisporvaristoa, joka harjoittaa talouttaan maataloustyöläisten ja päiväläisten käytön varassa.

5) Työkausi on maataviljelevillä lyhyempi kuin maataviljelemättömillä, mutta tämä ero on sangen vähäinen (5%—20%).

V

SUURET JA PIENET LIIKEYRITYKSET.— KOTITEOLLISUUDENHARJOITTAJIAIEN TULOT

Vuoden 1894/95 kotiteollisuustiedustelun antamiin tietoihin kotiteollisuudenharjoittajien *tuloista* täytyy pysähtyä yksityiskohtaisemmin. Yritys koota talouksittain tiedot tuloista on liiankin opettava, ja olisi kerrassaan väärä teko rajoittaa vain yleisiin alaryhmittäisiin „keskiarvoihin” (jotka on edellä esitetty). Olemme jo useita kertoja puhuneet niiden „keskiarvojen” virheellisyydestä, jotka saadaan laskemalla yhteen yksinäiset kotiteollisuudenharjoittajat ja

suurten liikeyritysten isännät ja jakamalla näin saatu suureiden summa niiden lukumäärällä. Yrittäkäämme koota „Kuvauksessa” olevat tiedot tästä kysymyksestä osoittaaksemme ja todistaaksemme havainnollisesti tuon menetelmän virheellisyyden, todistaaksemme, että tieteellisissä tutkimuksissa ja talouksittain toimitettujen tilastotiedustelujen antamia tietoja käsiteltäessä kotiteollisuudenharjoittajat on välttämättä luokiteltava sen mukaan, kuinka paljon verstaassa on työläisiä (omaan perheeseen kuuluvia ja palkkatyöläisiä) ja että kaikki tilastotiedustelusta saadut tiedot on esitettävä näin luokiteltuina.

„Kuvauksen” laatijat eivät ole voineet olla huomaamatta sitä silmäänpistävää tosiasiaa, että suurten liikeyritysten tulot ovat suuremmat, ja he ovat yrittäneet lieventää sen merkitystä. Tilastotiedustelussa saatujen suurliikkeitä koskevien tarkkojen tietojen asemesta (noiden tietojen erottaminen ei olisi ollut vaikeata) he ovat taaskin rajoittuneet ylimalkaisesti järkeilyihin, aprikointeihin ja todisteihin narodnikkilaisuudelle epämiellyttäviä johtopäätöksiä vastaan. Tarkastelkaamme noita todisteita.

„Jos tuollaisissa (suurissa) liikkeissä huomaamme perhe-kunnan tulon olevan pienliikkeisiin verraten suhteettomasti suuremman, niin ei pidä unohtaa, että huomattava osa tästä tulosta on pääasiallisesti arvon uusintamista, ensinnäkin, kiinteän pääoman erään osan, tuotteisiin siirtyneen osan, uusintamista, toiseksi, töiden ja tuotannosta irrallisten kauppa- ja kuljetusluontoisten kulunkien korvaamista, ja kolmanneksi, isännän ruuissa olevien palkkatyöläisten muonituksen arvon korvaamista. Nämä tosiasiat (!ovatpa ne hyviä tosiasioita!) rajoittavat sitä mahdollisuutta, että syntyisi eräänlaisia illusioita paisutettaessa käsityksiä palkkatyön edullisuudesta kotiteollisuustuotannossa eli, mikä on aivan samaa, kapitalistisen aineksen edullisuudesta” (s. 15). Sitä, että tutkimustyölle on sangen toivottavaa „rajoittaa” illusioiden mahdollisuutta, ei tietenkään kukaan epäile, mutta sitä varten on „illusioita” vastaan asetettava nimenomaan talouksittain toimitetussa tilastotiedustelussa koottuja *tosiasioita*, eikä omia käsityksiä, jotka toisinaan kuuluvat kokonaan „illusioihin”. Tosiaankin, eikä tekijän järkeily kauppa- ja kuljetuskulungeista ole illusio? Kukapa ei tietäisi sitä, että suurtehtailijalla nämä kulungit

jokaista tuoteyksikköä kohti ovat paljon pienemmät kuin pienyrittäjällä *, että edellinen ostaa tarveaineet halvemmalla, myy tuotteet kalliimmalla, osaten (ja hänellä on siihen mahdollisuudet) valita ajan ja paikan? Kotiteollisuustilastossakin on viittauksia näihin yleisesti tunnettuihin tosiasioihin: vrt. esim. s. 204 ja 263, eikä voida olla valittamatta sitä, ettei „Kuvauksessa” ole esitetty *tosiasioita* siitä, millaisia ovat raaka-aineen osto- ja tuotteiden myyntikulungit suurilla ja pienillä liikkeenharjoittajilla, kotiteollisuudenharjoittajilla ja ylösostajilla. Edelleen, mitä kiinteän pääoman kuluvaan osaan tulee, niin tekijät ovat taaskin illusioita vastaan kamppaillessaan joutuneet itse illusion. Teoriasta tiedetään, että kiinteän pääoman osalle lankeavat suuret menot alentavat kuluva ja tuotteeseen siirtyvää arvonosaa jokaista tuoteyksikköä kohti laskettuna. „Käsityöllä ja manufaktuurimaisesti tuotettujen tavaroiden hintojen ja konetuotteina valmistettujen samanlaisten tavaroiden hintojen vertaileva analysoiminen antaa yleensä tulokseksi sen, että konetuotteessa työvälisestä tuotteeseen siirtyvä arvonosa suhteellisesti kasvaa, mutta absoluuttisesti pienenee. Toisin sanoen sen absoluuttinen suuruus pienenee, mutta sen suuruus verrattuna tuotteen kokonaisarvoon, esim. nauhaan lankaa, suurenee” („Das Kapital”, I², S. 406 **). Tilastotiedustelussa laskettiin tuotantokulungitkin, joihin sisältyy (s. 14, 7:s kohta) „työkalujen ja laitteiden korjaus”. Millä perusteella oletetaan, että tämän kohdan rekisteröinnissä tavataan vajavaisuuksia useammin suurten kuin pienten isäntien osalta? Eiköhän asia ole pikemminkin päinvastoin? Mitä tulee palkkatyöläisten ylläpitoon, niin tästä kysymyksestä ei „Kuvauksessa” ole minkäänlaisia *faktatietoja*: me emme tiedä, kuinka paljon työläisiä nimenomaan on isäntien ylläpidossa, kuinka usein tilastotiedustelussa on aukkoja tässä suhteessa, kuinka usein maataviljelevät isännät pitävät palkollisia yllä oman taloutensa tuotteilla, kuinka usein isännät ovat merkinneet työläisten ylläpidon tuotantomenoihin. Niin ikään ei ole minkäänlaisia *faktatietoja* työkausien pituuden erilaisu-

* On itsestään ymmärrettävää, että voidaan vertailla vain *saman alaryhmän* kotiteollisuudenharjoittajia toisiinsa eikä tavarantuottajaa käsityöläiseen tahi sellaiseen, joka tekee työtä ylösostajalle.

** — „Pääoma”, I osa, 2. painos, s. 406.⁹⁹ *Toim.*

desta suurissa ja pienissä liikkeissä. Me emme lainkaan kiellä sitä, että todennäköisesti työkausi on suurissa liikkeissä pitempi kuin pienissä, mutta, ensinnäkin, tulojen suuruudessa on erotus verrattomasti suurempi kuin ero työkausien pituudessa; toiseksi taas on todettava, että talouksittain toimitetun tilastotiedustelun antamia täsmällisiä *faktatietoja* vastaan (jotka esitämme alempana) eivät permiläiset tilastomiehet kyenneet esittämään yhtään ainoata painavaa, tarkkoihin tietoihin perustuvaa vastaväitettä narodnikkilaisten „illusioiden” puolustamiseksi.

Suuria ja pieniä liikkeitä koskevat tiedot olemme saaneet seuraavalla tavalla: tarkastettiin „Kuvauksen” liitteinä olevat taulukot, niistä merkittiin suuret liikkeet (milloin ne voitiin erottaa, s.o. milloin niitä ei ole sekoitettu muiden liikkeiden kanssa yhteen yleistulokseen) ja vertailtiin niitä „Kuvauksen” yleisiin yhteenvetoihin *saman* ryhmän tai alaryhmän kaikista liikkeistä. Kysymys on niin tärkeä, että toivomme, etteivät lukijat meitä moiti alempana esitettyjen taulukkojen runsaudesta: taulukoissa tiedot näkyvät selväpiirteisemmin ja keskitetymin.

Huopajalkinetuotanto:

1 ryhmä 1. alaryhmä	Liikkeiden lukumäärä				Työläisten lukumäärä		Kokonais- tulot		Palkkatyö- läisten työpalikka		Puhdas tulo		Viittaukset „Kuvauk- sen” sivuihin
	Liikkeiden lukumäärä	Perheeseen kuuluvia		Palkkatyöläisiä	Yhteensä	Yhteensä	Yhtä työ- läistä kohti	Yhteensä	Yhtä palkka- työläistä kohti	Yhteensä	Yhtä perheeseen kuuluvaa työ- läistä kohti		
		Ruplissa	Yhteensä									Yhteensä	
<i>Kaikkiaan</i>	58	99	95	194	22.769	117,3	4.338	45,6	7.410	75,0	S. 112 tekstissä		
Suuret liikkeet	10	14	65	79	13.291	168,0	3.481	53,5	3.107	222,0	S. 214, 215 ja 154 tau- lukoissa		
Muut liikkeet ilman näitä suuria	48	85	30	115	9.478	82,4	857	28,5	4.303	41,2			

Näin siis 75 ruplan „keskimääräinen” tulo yhtä perhe-työläistä kohti saatiin laskemalla yhteen 222 ruplan ja 41 ruplan tulot. Osoittautuu, että jos vähennetään pois 10 suurliikettä *, joissa on 14 omaan perheeseen kuuluvaa työläistä, niin muut liikkeet antavat *puhtaan tulon, joka on pienempi* kuin palkkatyöläisen samaa työpalkka (41,2 rpl. 45,6 asemesta), ja suurissa liikkeissä on työpalkka vieläkin suurempi. Työn tuottavuus on suurissa liikkeissä enemmän kuin kaksi kertaa suurempi (168,0 ja 82,4), palkkatyöläiselle maksettava palkka on melkein kaksi kertaa (53 ja 28) ja puhdas tulo viisi kertaa suurempi (222 ja 41). On selvää, että ei työkausien erilaisuudella eikä millään muillakaan seikoilla voida tehdä tyhjäksi sitä tosiasiaa, että suurissa liikkeissä työn tuottavuus on suurin ** ja tulot suurimmat, mutta pienet kotiteollisuudenharjoittajat ansaitsevat vähemmän kuin palkkatyöläiset huolimatta kaikesta „itsenäisyydestään” (I:nen alaryhmä: tekevät itsenäisesti työtä markkinoita varten) ja yhteydestä maahan (I ryhmä).

Puusepänammatissa I ryhmän I:ssä alaryhmässä perheitten „puhdas tulo” on „keskimääräinen” 37,4 rpl. jokaista perheen omaa työntekijää kohti, samaan aikaan kun yhden palkkatyöläisen keskimääräinen palkka samassa alaryhmässä on 56,9 rpl. (s. 131). Taulukkojen mukaan ei voida erottaa suuria liikkeitä erikseen, mutta tuskin voitane epäillä sitä, että tämä tulon „keskimääräinen” suuruus yhtä perheen omaa työläistä kohti on tulos siitä, että on laskettu yhteen korkeita tuloja tuottavat liikkeet palkkatyöläisineen (jostakin hyvästä heille kai maksetaan 56 ruplaa) ja pienoiset verstaat pienine „itsenäisine” kotiteollisuudenharjoittajineen, jotka ansaitsevat paljon vähemmän kuin palkkatyöläinen.

Edelleen, niinimattotuotanto:

* Nämä eivät kuitenkaan ole vielä läheskään kaikkein suurimpia liikkeitä. Liikkeiden jakaantumisesta palkkatyöläisten lukumäärän mukaan (s. 113) voidaan laskea, että kolmessa liikkeessä on yhteensä 163 palkkatyöläistä, s.o. keskimäärin 54 palkattua työntekijää jokaisessa liikkeessä. Ja nämä ovat „koteollisuudenharjoittajia”, jotka lasketaan yhteen joukkoon yksinäisten ammatinharjoittajien kanssa (yksinäisiä on elinkeinoammateissa vähintään 460) ja niistä tehdään yleiset „keskitulokset”!

** Mainitaan, että „eräässä liikeyrityksessä” on otettu käytäntöön villanpleksinkone (s. 119).

I ryhmä 1. alaryhmä	Liikkeiden lukumäärä				Työläisten lukumäärä		Kokonals- tulot		Työpalkka		Puhdas tulo		Viittaukset „Kuvauk- sen” sivuihin
	Perheeseen kuuluvia	Palkkatyöläisiä	Yhteensä	Yhteensä	Yhtiä työläisiä kohti	Yhteensä	Yhtiä palkka- työläisiä kohti	Yhteensä	Yhtiä perheeseen kuuluvaa työ- läisiä kohti	Yhteensä	Yhtiä perheeseen kuuluvaa työ- läisiä kohti		
<i>Kaikkiaan</i>	99	206	252	458	38.681	84,4	6.664	26,4	10.244	49,7	S. 151 tekstissä		
<i>Suuret liikkeet</i>	11	11	95	106	18.170	171,4	2.520	26,5	3.597	327,0	S. 95, 97 ja 136 taulu- koissa		
<i>Muut</i>	88	195	157	352	20.511	58,2	4.144	26,4	6.647	34,0			

Siis yhteentoista liikeyritykseen 99:stä on keskittynyt melkein puolet kaikesta tuotannon määrästä. Työn tuottavuus on niissä enemmän kuin kaksi kertaa suurempi; palkkatyöläisille maksettava työpalkka samaten; puhdas tulo on enemmän kuin kuusi kertaa „keskitasoa” suurempi ja melkein kymmenen kertaa suurempi kuin muiden, s.o. pienempien kotiteollisuudenharjoittajien tulo. Näiden viimeksi mainittujen tulo ei enää ole paljoakaan suurempi kuin palkkatyöläisten työpalkka (34 ja 26).

Nuora- ja köysituotanto *:

I ryhmä 1. alaryhmä	Liikkeiden lukumäärä				Työläisten lukumäärä		Kokonals- tulot		Työpalkka		Puhdas tulo		Viittauksia „Kuvauksen” sivuihin
	Perheeseen kuuluvia	Palkkatyöläisiä	Yhteensä	Yhteensä	Yhtiä työläisiä kohti	Yhteensä	Yhtiä palkka- työläisiä kohti	Yhteensä	Yhtiä perheeseen kuuluvaa työ- läisiä kohti	Yhteensä	Yhtiä perheeseen kuuluvaa työ- läisiä kohti		
<i>Kaikkiaan</i>	58	179	106	285	81.672	286	6.946	65,6	16.127	90,1	S. 158 teks- tissä *		
<i>Suuret liikkeet</i>	4	5	56	61	48.912	800	4.695	83,8	5.599	1.119,0	S. 40 ja 188 taulukolissa		
<i>Muut</i>	54	174	50	224	32.760	146	2.251	45,0	10.528	60,5			

* Taulukossa sivulla 158 on nähtävästi painovirhe tai erehdys, koska Irbitin kihlakunnassa on puhdas tulo korkeampi kuin yleistulokseksi osoitettu määrä 9.827 ruplaa. Tämä taulukko oli tehtävä uudelleen „Kuvaukseen” liitettyjen taulukkojen sisältämien tietojen mukaan.

Siis yleiset „keskiarvot” osoittavat tässäkin perhetyöläisillä olevan suuremmat tulot kuin palkkatyöläisillä (90 ja 65,6). Mutta 58 liikkeestä on neljään liikkeeseen keskittynyt *enemmän kuin puolet* koko tuotannosta. Näissä liikkeissä (jotka ovat puhdastyypisiä kapitalistisia manufaktuureja)* työn tuottavuus on melkein kolme kertaa keskitasoa suurempi (800 ja 286) ja enemmän kuin viisi kertaa suurempi kuin muilla, s.o. pienemmissä liikkeissä (800 ja 146). Palkkatyöläisten palkat ovat tehtaissa huomattavasti korkeammat kuin pikkuliikkeissä (84 ja 45). Tehtailijoiden puhdas tulo on yli 1.000 rpl. perhettä kohti, „keskiarvon” ja pienten kotiteollisuudenharjoittajien tulojen ollessa vastavasti 90 ja 60,5 rpl. Näin muodoin pienten kotiteollisuudenharjoittajain saama tulo on pienempi kuin palkkatyöläisten palkka (60,5 ja 65,6).

Piki- ja tervatuotanto:

I r y h m ä 1. alaryhmä	Liikkeiden lukumäärä				Työläisten lukumäärä		Kokonais- tulot	Työpalkka	Puhdas tulo		Vittaukset „Kuvauksen” sivuihin
	Perheeseen kuuluva	Palkkatyöläisiä	Yhteensä	Yhteensä	Yhiä työläisiä kohti	Yhteensä	Yhiä palkka- työlä. kohti	Yhteensä	Yhtiä perheeseen kuuluvaan työlä. kohti		
<i>Kaikkiaan</i>	167	319	80	399	22.076	55,3	2.150	26,8	10.979	34,4	S. 189 tekstissä
Suuret liikkeet	9	10	16	26	4.440	170,7	654	40,8	2.697	269,7	S. 100, 101, 137, 160, 161 ja 220 taulu- kolissa
Muut	158	309	64	373	17.636	47,3	1.496	23,2	8.282	26,8	

Siis tälläkin tuotantoalalla, joka on ylipäänsä sängen pientä mitoiltaan ja jossa on kovin vähän palkkatyöläisiä (20%), maataviljelevien, itsenäisten kotiteollisuudenharjoittajien ryhmässä on havaittavissa sama puhtaasti kapitalistinen ilmiö — suurten (suhteellisesti) liikeyritysten etevämyys. Ja piki- ja tervatuotantohan on tyypillisesti talonpoikainen, „kansanomainen” elinkeinoala! Suurissa

* Vrt. „Kotiteollisuus”, s. 46—47, sekä tuotannon kuvallua „Kuvauksessa”, s. 162 ja seur. Äärimmäisen kuvaavaa on, että „nämä liikkeenharjoittajat ovat joskus aikoinaan olleet todellisia kotiteollisuudenharjoittajia (кустары), minkä vuoksi he ovat aina... mielellään nimittäneet ja yhä nimittävät itseään kotiteollisuudenharjoittajiksi”.

liikkeissä työn tuottavuus on enemmän kuin kolme kertaa suurempi, palkkatyöläisten palkka noin puolisentoista kertaa suurempi, puhdas tulo suunnilleen kahdeksan kertaa „keskitasoa” suurempi ja kymmenisen kertaa suurempi kuin se tulo, minkä saavat omaan perheeseen kuuluvat kotiteollisuudenharjoittajat, jotka eivät ansaitse enempää kuin keskinkertainen palkkatyöläinen ja *vähemmän kuin palkkatyöläinen suuremmissa liikeyrityksissä*. Huomautamme vielä, että piki- ja tervatuotantoa harjoitetaan pääasiallisesti kesällä, joten ero työkausien pituudessakaan ei voi olla huomattava*.

Leipomot:

I ryhmä 1. alaryhmä	Liikkeiden lukumäärä				Työläisten lukumäärä		Kokonais-tulot		Työpalkka		Puhdas tulo		Vittaukset „Kuvauksen” sivuihin
	Perheeseen kuuluvia	Palkkatyöläisiä	Yhteensä	Yhteensä	Yhtiä työläisiä kohti	Yhteensä	Yhtiä palkkatyöläisiä kohti	Yhteensä	Yhtiä perheeseen kuuluvaa työl. kohti				
Kaikkiaan	27	63	55	118	44.619	378,1	2.497	45,4	7.484	118,8	S. 215 tekstissä		
Suuret liikkeet	4	7	42	49	25 740	525	2.050	48,8	4.859	694	S. 68 ja 229 tau- lukoissa		
Muut	23	56	13	69	18.879	273	447	34,4	2.625	46,8			

Toisin sanoen koko alaryhmää koskevat keskimääräiset numerot osoittautuvat taaskin kerrassaan pätemättömiksi. Suuriin (pikkukapitalistien) liikkeisiin on keskittynyt runsaasti puolet koko tuotannosta, niiden antama puhdas tulo on keskiarvoa kuusi kertaa suurempi ja ylittää 14-kertaisesti pikkuisäntien tulot, ne maksavat palkkatyöläisille *palkkaa, joka ylittää pienten kotiteollisuudenharjoittajien tulot*. Emme mainitse työn tuottavuudesta, 3—4 suuressa liikkeessä valmistetaan arvokkaampaa tuotelajia — siirappia.

Savenvalajain ammatti. Taaskin tyypillisesti talonpoikainen, pientuotantona harjoitettu elinkeinoala, jossa on mitätömän pieni määrä palkkatyöläisiä (13%) ja jossa liikkeet ovat sangen pieniä (vähemmän kuin 2 työläistä liikkeessä),

* „Kuvauksesta” näkyy, että piki- ja tervatuotannossa ovat käytännössä sekä alkukantaiset *tervahaudat* tervan juoksuttamiseksi että nykyaikaisemmat polttotavat — *muuriuuneissa* ja jopa *synterikattiloissakin* (s. 195). Talouksittain toimitettu kysely antoi aineistoa näiden molempien jakaantumisesta, mutta tätä aineistoa ei ole käytetty, koska suuret liikeyritykset on jätetty erottamatta muista.

maataviljelevien ollessa vallitsevina. Ja tälläkin alalla näemme aivan saman kuvan:

I ryhmä 1. alaryhmä	Liikkeiden lukumäärä				Työläisten lukumäärä		Kokonais- tulot		Työpalkka		Puhdas tulo		Viittaukset „Kuvauksen“ sivuihin
	Perheeseen kuuluvia	Palkkatyöläisiä			Yhteensä	Yhtä työläistä kohti	Yhteensä	Yhtä palkka- työläistä kohti	Yhteensä	Yhtä perheeseen kuuluvaa työläistä kohti	Yhteensä		
		Yhteensä	Yhteensä	Yhteensä									
<i>Kaikkiaan</i>	97	163	31	194	12.414	63,9	1.830	59	6.657	41	S. 291 tekstissä		
Suuret liikkeet	7	9	17	26	4.187	161,0	1.400	80,2	1.372	152	S. 168 ja 206 taulu- luoissa		
Muut	90	154	14	168	8.227	48,9	430	30,0	5.285	34,3			

Tässä siis osoittautuu heti, että „keskimääräisten” numeroitten mukaan palkkatyöläisen palkka on *korkeampi* kuin perhetyöläisen ansiotulo. Suurten liikkeiden erottaminen muista selittää tämän ristiriidan, jonka olemme jo edellä todenneet joukkoisten tietojen pohjalla. Suurissa liikkeissä ovat sekä työn tuottavuus että työpalkka ja isäntien tulot verrattomasti paljon korkeammat, kun pienet kotiteollisuudenharjoittajat sen sijaan saavat vähemmän kuin palkkatyöläiset ja *yli kaksi kertaa vähemmän kuin mitä palkkatyöläiset saavat parhaiten järjestetyissä verstaissa.*

Tiilituotanto:

I ryhmä 1. alaryhmä	Liikkeiden lukumäärä				Työläisten lukumäärä		Kokonais- tulot		Työpalkka		Puhdas tulo		Viittaukset „Kuvauksen“ sivuihin
	Perheeseen kuuluvia	Palkkatyöläisiä			Yhteensä	Yhtä työläistä kohti	Yhteensä	Yhtä palkka- työläistä kohti	Yhteensä	Yhtä perheeseen kuuluvaa työläistä kohti	Yhteensä		
		Yhteensä	Yhteensä	Yhteensä									
<i>Kaikkiaan</i>	229	558	218	776	17.606	22,6	4.560	20,9	10.126	18,1	S. 299 tekstissä		
Suuret liikkeet	8	9	45	54	3.130	57,5	1.415	31,4	1.298	144	S. 46, 120, 169 ja 183 taulu- luoissa		
Muut	221	549	173	722	14.476	20,0	3.145	18,2	8.828	16,0			

Siis tässäkin yhden perheeseen kuuluvan työläisen „keskimääräinen” tulo osoittautuu olevan alhaisempi kuin palkollisen työpalkka. Ja tässäkin tämän ilmiön selitys on siinä, että suuret liikeyritykset, joiden erikoisuutena on verrattomasti paljon korkeampi työn tuottavuus, korkeampi palkka palkkatyöläisille ja (suhteellisesti) erittäin korkeat tulot,— on laskettu yhteen pienten liikkeiden kanssa, joiden pikkuisännät saavat melkein puolta pienemmät tulot kuin on palkkatyöläisten työpalkka suurissa vers- taissa.

Voisimme esittää tietoja vielä muiltakin elinkeinoaloilta *, mutta luullaksemme tässäkin on jo enemmän kuin riittävästi.

Tehkäämme nyt näistä käsittelemistämme tiedoista seuraavat johtopäätökset:

1) Suurten ja pienten liikkeiden yhdisteleminen antaa tulokseksi aivan väärät „keskimääräiset” luvut, jotka eivät anna mitään käsitystä todellisuudesta, hämäävät peruseroavaisuuksia ja kuvaavat samanlaisiksi ainekset, jotka ovat jotain aivan erilaatuista ja kokoonpanoltaan erilaista.

2) Useilta elinkeinoaloilta olevat tiedot osoittavat, että suuret liikeyritykset (työläisten yleisen lukumäärän kan- nalta) eroavat keskisuurista ja pienistä liikkeistä siinä, että niissä on:

- a) verrattomasti paljon suurempi työn tuottavuus;
- b) suurempi palkka palkkatyöläisillä;
- c) verrattomasti paljon suurempi puhdas tulo.

3) Poikkeuksetta kaikki erikseen ottamamme suuret liikeyritykset käyttävät verrattomasti paljon laajemmassa mitassa palkkatyötä (tämän elinkeinoalan keskisuuriin liikkeisiin verrattuna), jonka merkitys on perhetyön merkitystä huomattavasti suurempi. Niiden tuottavuus nousee kymmenenkin tuhanteen ruplaan, ja palkkatyöläisten määrä kymmenen ja useampaankin henkilöön liikettä kohti. Nämä suuret liikeyritykset ovat siis kapitalistisia liikkeitä. Kotiteollisuuden tilastotiedustelun antamat tiedot osoittavat

* Vrt. kärrytuotanto, s. 308 tekstissä ja s. 11 ja 12 taulukoissa; kirstutuotanto s. 335; räätälinammatti, s. 344 y.m.

siis, että paljonpuhutussa „kotiteollisuus”-tuotannossa *tuntuvat puhtaasti kapitalistiset lait ja suhteet*; ne osoittavat täydellisesti palkkatyöläisten kooperatioon pohjautuvien kapitalististen verstaiden etevämmyyden yksinäisiin ja yleensä pieniin kotiteollisuudenharjoittajiin verraten,—niiden etevämmyyden sekä työn tuottavuuden ja vieläpä palkkatyöläisten työn korvauksenkin kannalta.

4) Osoittautuu, etteivät useilla elinkeinoaloilla pienten *itsenäisten* kotiteollisuudenharjoittajien ansiotulot ole korkeammat, vaan usein jopa alemmatkin kuin saman elinkeinoalan palkkatyöläisten palkat. Tämä ero on vielä lisääntyväkin, jos palkollisten ansiotuloon lisätään se ylläpito, jota eräät heistä nauttivat.

Tämän viimeisen johtopäätöksen me erotamme kolmesta ensinmainitusta siinä suhteessa, että nuo edelliset johtopäätökset ilmentävät yleisiä ja tavaratuotannon lakien mukaisia ehdottomia ilmiöitä, kun taas tätä me emme voi pitää yleisesti ehdottomana ilmiönä. Määrittelemme sen siis seuraavasti: kun työn tuottavuus pienissä liikeyrityksissä on pienempi ja niiden isännät (erittäinkin maataviljelevät) ovat markkinoilla turvattomassa asemassa, on täysin mahdollista sellainen ilmiö, että itsenäisen kotiteollisuudenharjoittajan ansiotulo osoittautuu pienemmäksi kuin palkkatyöläisen työpalkka, ja tiedot puhuvat siitä, että tämä ilmiö on todellisuudessa sangen usein olemassa.

Esitettyjen laskelmien todistusarvoa ei voida epäillä, sillä me olemme ottaneet koko joukon elinkeinoaloja, emme ole valikoineet niitä sattumanvaraisesti, vaan esittäneet kaikki ne, joista taulukot suinkin tarjosivat mahdollisuuden laskea erikseen suuret liikkeet, emme ole ottaneet erillisiä liikkeitä, vaan kaikki tämän lajin liikkeet, verraten niitä aina useampiin suuriin liikkeisiin eri kihlakunnista. Mutta *toivottavaa* olisi antaa kuvatuille ilmiöille yleisempi ja täsmällisempi ilmaisumuoto. Onneksi „Kuvauksessa” on tietoja, jotka sallivatkin *osittain* toteuttaa tämän toivomuksen, nimittäin tiedot *liikkeiden jakaantumisesta niiden puhtaan tulon mukaan*. „Kuvauksessa” on eri elinkeinoaloilta osoitettu, kuinka monien liikkeiden puhdas tulo nousee 50 rpl., 100 rpl., 200 rpl. saakka j.n.e. Juuri nämä tiedot me olemmekin yhdistelleet. Osoittautuu, että ne ovat olemassa 28

elinkeinoalalta *, käsittäen 8.364 liikettä, s.o. 93,2% niiden koko lukumäärästä (8.991). Näillä 28 elinkeinoalalla on kaikkiaan 8.377 liikettä (13 liikettä ei ole jaoteltu tulojensa mukaan), joissa on 14.135 perhetyöläistä + 4.625 palkkatyöläistä, kaikkiaan 18.760 työläistä, mikä on 93,9% työläisten kokonaismäärästä. On ymmärrettävää, että näiden tietojen mukaan, jotka koskevat 93% kotiteollisuudenharjoittajista, meillä on täysi oikeus tehdä päätelmät kaikista, sillä ei ole mitään perusteita olettaa, etteivätkö loput seitsemän prosenttia ole yhtäpitäviä näiden 93:n kanssa. Ennen kuin esitämme yhdistelmätaulukkomme sisältämät tiedot, on huomautettava seuraavaa:

1) Esittäessään tämän ryhmittelyn „Kuvauksen” laatijat eivät ole aina pitäneet tiukasti kiinni jokaisen ryhmän nimitysten yhtäläisyydestä ja yhdenlaatuisuudesta. He sanovat esim. näin: „100 rpl. saakka”, „alle 100 rpl.”, jopa toisinaan „100 ruplaa kussakin”. He eivät ole aina osoittaneet luokituksen alku- ja loppurajaa, s.o. toisinaan he aloittavat ryhmittelyn luokasta „100 rpl. saakka”, toisinaan luokasta „50 rpl. saakka”, „10 rpl. saakka” j.n.e.; toisinaan lopettavat ryhmittelyn luokkaan „1.000 rpl. tai enemmän”, toisinaan esittävät luokat „2.000—3.000 rpl.” j.n.e. Millään näistä epätarkkuuksista ei voi olla mitään vakavaa merkitystä. Olemme tehneet yhdistelylaskelmat kaikista „Kuvauksessa” esitetyistä luokista (niitä on 15: 10 rpl. saakka, 20 rpl. saakka, 50 rpl. saakka, 100 rpl. saakka, 200 rpl. saakka, 300 rpl. saakka, 400 rpl. saakka, 500 rpl. saakka, 600 rpl. saakka, 700 rpl. saakka, 800 rpl. saakka, 900 rpl. saakka, 1.000 rpl. saakka, 1.000 rpl. tai yli, 2.000—3.000 rpl.), ja kaikki pienet epätarkkuudet tai epäselvyydet on ratkaistu sovittamalla johonkin näistä suuruusluokista.

2) „Kuvauksessa” on mainittu vain, *kuinka paljon on liikeyrityksiä*, joiden tulot kuuluvat siihen ja siihen suuruusluokkaan, mutta ei ole osoitettu kunkin suuruusluokan kaikkien liikkeiden osalle lankeavien *tulojen suuruutta*.

* Pitsi-, viilarin- ja harmonikkatuotannon aloilta on nämä tiedot myöskin olemassa, mutta me olemme jättäneet pois nämä elinkeinot, sillä niiltä ei ole tietoja liikkeiden jakaantumisesta perheeseen kuuluvien työläisten lukumäärän mukaan.

Mutta meillehän ovat välttämättömiä juuri nämä viimeksimainitut tiedot. Sen vuoksi päätelimme niin, että tulon suuruus kyseessäolevan suuruusluokan liikkeissä saadaan selville riittävällä tarkkuudella, jos suuruusluokassa olevien liikkeiden lukumäärä kerrotaan keskimääräisellä tulolla, s.o. ottamalla aritmeettinen keskiarvo maximumista ja minimumista tässä luokassa (esim. 100—200 ruplan luokassa 150 rpl. j.n.e.). Vain kahdessa alimmassa luokassa (10 rpl. saakka ja 20 rpl. saakka) otettiin keskiarvojen asemesta maksimitulot (10 rpl. ja 20 rpl.). Tarkistus osoitti, että tämä menettelytapa (joka on yleensä sallittu tilastollisissa laskelmissa) antaa hyvin lähellä todellisuutta olevat numerot. Nimittäin kotiteollisuutta harjoittavien perheiden koko puhdas tulo näillä 28 elinkeinoalalla on „Kuvauksen” tietojen mukaan 951.653 ruplaa, mutta meidän likipitäisten laskelmiemme mukaan, jotka on tehty tulojen suuruusluokkien nojalla, saatiin 955.150 rpl., s.o. 3.497 rpl.= 0,36% enemmän. Erotus eli virhe ei siis ole edes neljää kopeekkaa 10 ruplaa kohti.

3) Meidän yhdistelmätaulukostamme saamme tietää keskimääräisten tulojen suuruuden perhettä kohti (kussakin luokassa), mutta ei jokaista oman perheen työläistä kohti. Tämän viimeksimainitun suuruuden määrittämiseksi oli taaskin tehtävä likipitäinen laskelma. Tietäessämme, miten perheet jakaantuvat perheeseen kuuluvien työläisten lukumäärän mukaan (ja erikseen palkkatyöläisten lukumäärän mukaan), oletimme, että mitä pienempi on tulo perhettä kohti, sitä pienempi on perheen kokoonpano (s.o. perheeseen kuuluvien työläisten lukumäärä yhtä liikettä kohti) ja sitä vähemmän on palkkatyöläisiä pitäviä liikkeitä. Ja päinvastoin, mitä suurempi on tulo yhtä perhettä kohti, sitä enemmän on palkkatyöläisiä pitäviä liikkeitä, sitä suurempi on perheen kokoonpano, s.o. oman perheen työläisten lukumäärä jokaisessa liikkeessä. Ilmeisesti tämä oletamus on suotuisin niiden kannalta katsoen, jotka mielisivät kumota meidän johtopäätöksiämme. Toisin sanoen: olisipa tehty *minkälainen tahansa* muu oletamus, niin se vain vahvistaisi meidän johtopäätöksiämme.

Nyt esitämme yhdistetyt tiedot kotiteollisuudenharjoittajien jakaantumisesta liikeyritysten tulon mukaan.

Suuruusluokat	Liikkeiden määrä	Yhden liikkeen keskim. tulo		Suuruusluokat	Liikkeiden määrä	Yhden liikkeen keskim. tulo		Suuruusluokat	Liikkeiden määrä	Yhden liikkeen keskim. tulo	
		Kaikkien liikkeiden tulo	(Likiptien)			Kaikkien liikkeiden tulo	(Likiptien)			Kaikkien liikkeiden tulo	(Likiptien)
10 r. asti	127	10	1.270	300 r. asti	602	250	150.050	800 r. asti	22	750	16.500
20 " "	139	20	2.780	400 " "	208	350	72.800	900 " "	20	850	17.000
50 " "	2.110	35	73.850	500 " "	112	450	50.400	1.000 " "	17	950	16.150
100 " "	3.494	75	262.050	600 " "	40	550	22.000	1.000 „ ja ylt	19	1.500	28.500
200 " "	1.414	150	212.100	700 " "	38	650	24.700	2.000—3.000 r.	2	2.500	5.000
<i>Kaikkiaan liikkeitä</i>									8.364	—	955.150

Nämä tiedot ovat liiksi pirstotut, siksi ne on yhdisteltävä yksinkertaisempiin ja selvempiin jaksoihin. Otamme viisi ryhmää kotiteollisuudenharjoittajia tulon mukaan: a) köyhät, joiden tulo on 50 ruplaan saakka perhettä kohti; b) vähävaraiset — tulo 50—100 rpl. perhettä kohti; c) keskivarakkaat — tulo 100—300 rpl. perhettä kohti; d) varakkaat — tulo 300—500 rpl. perhettä kohti, ja e) rikkaat — tulo yli 500 ruplaa perhettä kohti.

Näihin liikeyritysten tuloja koskevien tietojen mukaan tehtyihin varallisuusryhmiin liitämme likipitaiset tiedot laitosten jakaantumisesta perhetyöläisten ja palkkatyöläisten lukumäärän mukaan*. Saamme tällaisen taulukon:

* 8.377 liikettä 28 elinkeinoalalla jakaantuu omaan perheeseen kuuluvien ja palkkatyöläisten lukumäärän mukaan seuraavasti: ilman omaan perheeseen kuuluvia työläisiä — 95 liikettä; 1 työläinen — 4.362 liikettä; 2 työläistä — 2.632; 3 työläistä — 870; 4 työläistä — 275; 5 omaa työläistä tai enemmän — 143 liikettä. Palkkatyöläisiä pitäviä liikkeitä on 2.228, siinä luvussa liikkeitä, joissa on 1 palkkatyöläinen — 1.359; 2 palkkatyöläistä — 447; 3 — 201; 4 — 96; 5 tai enemmän — 125 liikettä. Kaikkiaan on 4.625 palkkatyöläistä, joiden palkkasumma on 212.096 ruplaa (yhtä työläistä kohti 45,85 ruplaa).

Kotiteollisuudenharjoittajien ryhmät tulon suuruuden mukaan	Lukumäärä		Puhdas tulo		Keskimääräinen tulo		Perheiden jakaantuminen liikipten																	
	Perheitä	%	Niillä ruplissa	%	Yhde perhettä kohti	Yhte perh. kuuluvaa työl. kohti (liikipt.)	perheeseen kuuluvien työläisten lukum. mukaan					palkkatyöläisten lukumäärän mukaan												
							1	2	3	4	5 tai yll.	0	1	2	3	4	5 tai yll.							
a) Köyhät	2.376	28,4	77.900	8,2	32,7	32,7	2.376	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
b) Vähävaraiset	3.494	41,8	262.050	27,4	75,0	50	1.986	1.508	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
c) Keskivarakkaat	2.016	24,1	362.150	37,9	179,6	72,0	—	1.124	870	22	—	—	1.359	392	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
d) Varakkaat	320	3,8	123.200	12,9	385,0	100,0	—	—	—	253	67	—	—	55	201	64	—	—	—	—	—	—	—	—
e) Rikkaat	158	1,9	129.650	13,6	821,8	348	—	—	—	—	76	62	—	—	—	32	125	—	—	—	—	—	—	—
<i>Kaikkiaan</i>	<i>8.364</i>	<i>100</i>	<i>955.150</i>	<i>100</i>	<i>114,2</i>	<i>67,5</i>	<i>4.362</i>	<i>2.632</i>	<i>870</i>	<i>275</i>	<i>143</i>	<i>82</i>	<i>1.359</i>	<i>447</i>	<i>201</i>	<i>96</i>	<i>125</i>	—	—	—	—	—	—	—

Nämä tiedot johtavat sangen mielenkiintoisiin johtopäätöksiin, joita seuraavassa tarkastelemmekin kotiteollisuuden eri ryhmittäin:

a) Enemmän kuin neljäsosa kotiteollisuutta harjoittavista perheistä (28,4%) on *köyhälistöä*, joka saa keskimäärin noin 33 ruplaa tuloa perhettä kohti. Olettakaamme, että koko tämä tulo joutuu yhdelle perheeseen kuuluvalla työntekijälle ja että tässä ryhmässä ovat kaikki yksinäisiä. Joka tapauksessa näiden kotiteollisuudenharjoittajien ansiotulot osoittautuvat huomattavasti pienemmiksi kuin kotiteollisuudenharjoittajien palkkatyöläisten keskimääräiset palkat (45 rpl. 85 kop.). Jos enemmistö näistä yksinäisistä kuuluu alimpaan (3:teen) alaryhmään, t.s. tekee työtä ylösostajia varten, niin se merkitsee, että „isännät” maksavat kotona työskenteleville vähemmän kuin palkkatyöläisille verstaissa. Vaikka edellyttäisimme niinkin, että kotiteollisuudenharjoittajien tällä ryhmällä on lyhin työkausi, niin silti heidän ansiotulonsa tuntuu kerrassaan kurjalta.

b) Enemmän kuin kaksi viidesosaa kotiteollisuudenharjoittajien kokonaismäärästä (41,8%) kuuluu vähävaraisiin, joiden tulo on keskimäärin 75 rpl. perhettä kohti. Nämä kotiteollisuudenharjoittajat eivät kaikki enää ole yksinäisiä

(kun taas edellinen ryhmä muodostui kokonaan yksinäisistä): suunnilleen puolet perheistä on siinä sellaisia, joissa on 2 perheeseen kuuluvaa työntekijää ja yhden perheeseen kuuluvan työntekijän keskimääräinen ansio on siis noin 50 rpl., s.o. ei enempää tai vieläpä vähemmänkin kuin kotiteollisuudenharjoittajan palkkatyöläisen ansio (rahapalkan, 45 rpl. 85 kop., lisäksi osa palkkatyöläisistä saa isänniltä ylläpidon). Siis seitsemän kymmenesosaa kaikista kotiteollisuudenharjoittajista on ansiotulojensa suhteen kotiteollisuudenharjoittajien palkkatyöläisten tasolla, osaksi jopa alempanakin. Niin hämmästyttävä kuin tämä johtopäätös onkin, vastaa se täydellisesti edellä esitettyjä tietoja suurten liikeyritysten etevämyydestä pieniin verraten. Miten äärettömän alhainen on näiden kotiteollisuudenharjoittajien tulotaso, voidaan päätellä siitäkkin, että vuosityöläisen keskimääräinen työpalkka maataloustöissä Permin läänissä on 50 rpl. isännän ruuissa*. Siis seitsemän kymmenesosaa „itsenäisistä” kotiteollisuudenharjoittajista ei elintasonsa puolesta ole korkeammalla kuin maatalousbatrikit!

Narodnikit sanovat tietysti, että tämä on vain lisäansiota maanviljelyksen ohella, mutta, ensiksikin, eiköhän ole jo aikoja sitten todettu, että vain talonpoikien vähemmistö voi saada maanviljelyksestä välttämättömän toimeentulon perheelleen, kun lasketaan pois verot, vuokramaksut sekä talouskustannukset? Mutta mehän vertaamme kotiteollisuudenharjoittajan ansiotuloja isännän ruuissa olevan maataloustyöläisen palkkaan. Toiseksi, seitsemään kymmenesosaan kaikista kotiteollisuudenharjoittajista on pitänyt kuulua myöskin niiden, joilla ei ole maataloutta. Kolmanneksi, vaikkapa osoittautuisikin, että näissä ryhmissä maanviljelys korvaa maataviljelevien kotiteollisuudenharjoittajien toimeentulon, niin silti on epäilemätön se tosiasia, että yhteys maahan alentaa tavattomasti ansiotuloja.

Vieläkin vertaus: Krasnoufimskin kihlakunnassa kotiteollisuudenharjoittajan palkkatyöläisen keskipalkka on 33,2 rpl. (taulukot, s. 149), mutta kotiseudulla tehdastyössä käyvän henkilön, s.o. tehtaiden talonpoikiin kuuluvan vuoriöläisen keskipalkka on zemstvotilastoissa laskettu 78,7

* Muona maksaa 45 rpl. vuodessa. Nämä tiedot ovat keskimääräiset 10 vuoden ajalta (1881—1891), maanviljelysdepartementin tietojen mukaan. (Kts. S. A. Korolenko, „Vapaa palkkatyö” j.n.e.)

ruplaksi („Aineistoa Permin läänin tilastoja varten. Krasnoufimskin kihlakunta. Tehdaspiiri”. Permi, 1894), s.o. enemmän kuin kaksi kertaa suuremmaksi. Ja kotiseudullaan työssä käyvien vuoriteollisuuden ammattimiesten palkat, kuten tunnettua, ovat aina pienemmät kuin „vapaiden” työläisten palkat tehtaissa. Voidaan siis päätellä, minkälaisella elämäntarpeiden polkemisella ja elintason alentamisella kurjuustilaan saakka venäläisen kotiteollisuudenharjoittajan surullisenkuuluista „itsenäisyys” lunastetaan „elinkeinoammattien ja maanviljelyksen välisen elimellisen yhteyden pohjalla”!

c) „Keskitason” kotiteollisuudenharjoittajiksi olemme laskeneet ne perheet, jotka saavat tuloja 100:sta 300:aan ruplaan, keskimäärin noin 180 rpl. perhettä kohti. Sellaisia on noin neljäsosa kotiteollisuudenharjoittajien koko määrästä (24,1%). Ja heidänkin tulonsa on absoluuttisesti sängen vähäinen: kun lasketaan jokaisessa liikkeessä olevan 2½ perheen omaa työntekijää, niin se tekee noin 72 rpl. jokaista perheen omaa työntekijää kohti — kovin riittämätön summa, jota yksikään tehdastyöläinen ei suinkaan kadehdi. Mutta kotiteollisuudenharjoittajien suureen joukkoon verraten tämä summa saattaa tuntua melkoisen huomattavalta! Osoittautuu, että tämä näinkin niukka „varallisuus” saavutetaan vain muiden kustannuksella: tässä kotiteollisuudenharjoittajain ryhmässä enemmistö pitää jo palkkatyöläisiä (suunnilleen noin 85% :lla isännistä on palkollisia, ja jokaista laitosta kohti, joita on kaikkiaan 2.016, tulee keskimäärin enemmän kuin yksi palkkatyöläinen). Päästäkseen kohoamaan köyhyyden painamien kotiteollisuudenharjoittajien suuresta joukosta heidän on siis kapitalististen tavaratuotantosuhteiden pohjalla anastettava itselleen „varallisuutta” toisilta, käytävä taloudelliseen taisteluun, tungettava pienten ammatinharjoittajain suurta joukkoa vieläkin enemmän taka-alalle, muututtava pikkuporvariksi. Joko kurjuus ja elintason laskeminen nec plus ultran* tasolle, — tahi (*vähemmistölle*) oman (absoluuttisesti äärimmäisen niukan) hyvinvoinnin luominen toisten kustannuksella, — sellainen on se dilemma, jonka tavaratuotanto asettaa pienen tuotannonharjoittajan eteen. Sitä osoittavat tosiasiat.

* — äärimmäiselle rajalle asti. *Toim.*

d) Varakkaiden kotiteollisuudenharjoittajien ryhmään kuuluu vain 3,8% perheistä, niiden keskimääräisen tulon ollessa noin 385 ruplaa ja noin 100 rpl. jokaista perheeseen kuuluvaa työntekijää kohti (kun lasketaan, että tähän ryhmään kuuluvat isännät, joilla on 4 ja 5 perheen omaa työntekijää liikettä kohti). Tämä tulo, joka ylittää parisen kertaa palkkatyöläisen rahatulon, perustuu jo tuntuvalle palkkatyön käytölle: kaikissa tämän ryhmän laitoksissa pidetään palkkatyöläisiä, keskimäärin noin 3 henkilöä liikettä kohti.

e) Rikkaita kotiteollisuudenharjoittajia, joiden keskimääräiset tulot perhettä kohti ovat 820 rpl., on kaikkiaan 1,9%. Tähän ryhmään on laskettava osaksi liikeyritykset, joissa on 5 oman perheen työläistä, osaksi liikeyritykset, joissa ei ole lainkaan perheeseen kuuluvia työläisiä, s.o. yksinomaan palkkatyöhön perustuvat liikkeet. Se antaa noin 350 ruplan tulon jokaista perheen omaa työntekijää kohti laskettuna. Ne suuret tulot, joita nämä „koteollisuudenharjoittajat” saavat, johtuvat palkkatyöläisten suuremmasta määrästä, joita tulee keskimäärin noin 10 henkilöä yhtä liikettä kohti*. Nämä ovat jo pikkutehtailijoita, kapitalististen verstaaiden omistajia, joiden laskeminen „koteollisuudenharjoittajien” joukkoon rinnan yksinäisten tuotannonharjoittajien, maalais-käsityöläisten ja vieläpä sellaistenkin kanssa, jotka tekevät kotonaan työtä tehtailijoille (toisinaan näille samoille rikkaimmille koteollisuudenharjoittajille, kuten tuonnempana näemme!) — osoittaa vain, miten kokonaan epämääräinen ja venyvä termi tuo „koteollisuudenharjoittaja” oikein on, kuten olemme jo huomauttaneet.

Loppupäätelmänä kotiteollisuudenharjoittajien tuloja koskevaan kotiteollisuuden tilastotietojen esittelyyn on vielä mainittava seuraavaa. Voidaan sanoa, ettei tulojen keskittyminen kotiteollisuuden elinkeinoaloilla ole sanottavan huomattava: 5,7% liikkeistä saa 26,5% tulosta ja 29,8% liikkeistä saa 64,4% tulosta. Siihen me vastaamme, ensiksi, että tällainenkin keskittyminen todistaa täysin kelpaamattomiksi ja epätieteellisiksi summittaiset järkeilyt „koteollisuudenharjoittajasta” sekä heitä koskevat „keskimääräiset” numerot. Toiseksi, ei saa unohtaa sitä, että näihin

* Palkkatyöläisiä käyttävästä 2.228 liikkeestä näillä 28 elinkeinoalalla 46 liikettä on sellaisia, joissa on 10 palkkatyöläistä tai enemmän, kaikkiaan 887 palkkatyöläistä, s.o. keskimäärin 19,2 palkkatyöläistä kutakin liikettä kohti.

numerotietoihin *eivät sisälly ylösostajat*, jonka vuoksi tulojen jakaantuminen on esitetty äärimmäisen epätarkasti. Me näimme, että 2.346 perhettä ja 5.628 työläistä tekee työtä ylösostajille (3:s alaryhmä), joten tulojen pääosa tässä ryhmässä menee ylösostajalle. Niiden jättäminen pois tuotannonharjoittajien joukosta on kerrassaan keinotekoinen menettelytapa, joka ei ole millään perusteltavissa. Samoin kuin taloussuhteiden kuvaaminen suuressa tehdasteollisuudessa olisi väärin tehty, ellei osoitettaisi, miten suuret ovat tehtailijoiden tulot, samaten on väärin kuvata „kotiteollisuus”-taloutta osoittamatta ylösostajien tuloja,— tuloja, jotka saadaan siitä samasta tuotannosta, jota kotiteollisuusväkikin harjoittaa; tuloja, jotka muodostavat osan kotiteollisuudenharjoittajien valmistamien tuotteiden arvosta. Me olemme siis oikeutetut ja velvolliset tekemään sen johtopäätöksen, että todellisuudessa tulot kotiteollisuudesta jakaantuvat verrattomasti paljon epätasaisemmin kuin edellä on osoitettu, koska viimeksimainitussa tapauksessa ovat poissa suurimpien tuotannonharjoittajien luokat.

KOLMAS KIRJOITUS

(VI. Mikä on ylösostaja? — VII. „Ilahduttavia ilmiöitä” kotiteollisuudessa. — VIII. Narodnikkien teollisuuspoliittinen ohjelma)

VI

MIKÄ ON YLOSOSTAJA?

Edellä me jo sanoimme ylösostajia (скупщики) suurimmiksi tuotannonharjoittajiksi. Tavalliselta narodnikkilaiselta kannalta se on pötyä. Ylösostaja meillä on totuttu kuvaamaan joksikin sellaiseksi, joka on tuotannon ulkopuolella, sivusta tullut, itse teollisuudelle vieras ja „vain” vaihdosta riippuvainen.

Tässä ei ole paikallaan pysähtyä yksityiskohtaisesti tuon katsomuksen teoreettisiin virheellisyyksiin; tuo katsomus pohjautuu siihen, ettei ymmärretä nykyaikaisen teollisuuden (siinä luvussa myöskään kotiteollisuuden) yleistä ja perusluonnetta, perustaa ja taustaa, nimittäin *tavarataloutta*, johon kauppapääoma kuuluu välttämättömänä osana eikä satunnaisena ja sivullisena lisäkkeenä. Tässä meidän on pidettävä kiinni tosiasioista ja kotiteollisuuden tilastotiedustelun numerotiedoista, ja tehtävänämme on nyt käsitellä ja analysoida sen antamia tietoja ylösostajista. Tätä käsittelyä helpottaa se seikka, että kotiteollisuudenharjoittajat, jotka tekevät työtä ylösostajille, on erotettu erikseen alaryhmäksi (3:nneksi). Mutta tässä kysymyksessä on paljon enemmän vajavaisuuksia ja tutkimattomia kohtia, mikä tekee sen käsittelyn melko vaikeaksi. Ei ole tietoja ylösostajien lukumäärästä, suurista ja pienistä ylösostajista, heidän yhteyksistään varakkaisiin kotiteollisuudenharjoittajiin (yhteys syntyperän kannalta; ylösostajan kauppatoimien yhteydet oman työverstaan tuotantoon j.n.e.), ylösostajien *taloudesta*. Narodnikkilaiset ennakkoluulot, jotka erottavat ylösostajan joksikin ulkonaiseksi, ovat estäneet useimpia kotiteollisuuden tutkijoita asettamasta kysymystä ylösostajien taloudesta, vaikka ilmeistä on, että taloustie-

teilijälle se on ensimmäinen ja pääkysymys. On yksityiskohtaisesti ja tarkasti tutkittava, miten ylösostaja *isännöi*, miten hänen pääomansa muodostuu, miten tämä pääoma toimii raaka-aineen osto- ja tuotteen myyntipiirissä, minkälaiset ovat pääoman toimintaehdot (yhteiskunta-taloudelliset ehdot) näillä aloilla, miten suuriksi oston ja myynnin järjestelymenot tulevat ylösostajalle, miten nämä menot käytetään riippuen kauppapääoman suuruudesta sekä oston ja myynnin laajuudesta, minkälaiset olot aiheuttavat toisinaan sen, että raaka-aine osittain käsitellään ylösostajan verstaissa ja annetaan sitten työläisille kotiin jatkokäsittelyä varten (jolloin lopullisen käsittelyn taaskin toisinaan suorittaa ylösostaja itse), tai sen, että raaka-aine myydään pienyrityksille ja ostetaan sitten heidän tuotteensa markkinoilla. On vertailtava, kuinka suuriksi tulevat valmistuskustannukset, kun tuotteen valmistaa pieni kotiteollisuudenharjoittaja, suuri liikkeenharjoittaja verstaassa, jossa hänellä on useita palkkatyöläisiä, sekä ylösostaja, joka jakaa tarveaineet kotikäsitteilyyn. Tutkimusyksiköksi on otettava jokainen *tuotantolaitos*, s.o. jokainen ylösostaja erikseen, määriteltävä hänen liikevaihtojensa suuruus, kuinka paljon hänellä on työntekijöitä verstaassa tai verstaissa ja kotona, kuinka paljon työläisiä on kiinni raaka-aineen hankinnoissa sekä sen ja tuotteiden säilytyksessä ja realisoimisessa. On vertailtava, minkälaista on tuotantotekniikka (työkalujen ja apuvälineiden määrä ja laatu, *työnjako* j.n.e.) pienisännällä, sellaisella isännällä, joka käyttää verstaassaan palkkatyöläisiä, sekä ylösostajalla. Vain tällainen *taloudellinen tutkimus* voi antaa tarkan tieteellisen vastauksen kysymykseen, mikä on ylösostaja, mikä merkitys hänellä on taloudessa, mikä merkitys hänellä on tavaratuotannon teollisuusmuotojen historiallisessa kehityksessä. Näiden tietojen puuttumista talouksittain toimitetun tilastotiedustelun yhteenvedoista, vaikka tilastotiedustelu tutki tarkoin kaikki nämä kysymykset jokaisen kotiteollisuudenharjoittajan osalta, ei voida olla pitämättä suurena vajavaisuutena. Siinäkin tapauksessa, että jokaisen ylösostajan talouden rekisteröiminen ja tutkiminen olisi (eri syistä) osoittautunut mahdottomaksi,—suuri määrä mainituista tiedoista olisi voitu saada ylösostajia varten työskentelevien kotiteollisuudenharjoittajain talouksia koskevista tiedoista. Sen asemesta me löydämme „Kuvauk-

sesta" vain kuluneita narodnikkilaisia fraaseja siitä, että „kulakki" on „olemukseltaan tuotannolle vieras" (s. 7), ja tällöin lasketaan kulakkeihin kuuluviksi toisaalta sekä ylösostajat ja kokoonpanoverstaat että toisaalta koronkiskurit; että „palkkatyötä ei hallitse sen teknillinen tehdasmainen keskittyneisyys (?), vaan kotiteollisuudenharjoittajien rahallinen riippuvaisuus... eräs kulakkiuden laji" (309—310), että „työn riistämisen lähteenä... eivät ole tuotantofunktiot, vaan vaihtofunktiot" (101), että kotiteollisuuden elinkeinoaloilla on usein havaittavissa „vaihtoprosessin kapitalisoitumista" eikä „tuotannon kapitalisoitumista" (265). Me emme tietenkään aio syyttää „Kuvauksen" laatineita tutkijoita omintakeisuudesta: he ovat vain lainailleet täydellisesti ne järkeilyt, joita on niin runsaasti siroteltuina esim. „meidän tunnetun" lra V. V:mme teoksissa.

Jotta tällaisten fraasien todellinen merkitys tulisi arvoitettua oikein, sopii palauttaa mieleen vaikkapa se, että teollisuutemme eräällä pääalalla, nimittäin tekstiiliteollisuudessa, „ylösostaja" oli suurta koneellista tuotantoa harjoittavan suurtehtailijan välitön edeltäjä ja isä. Lankojen antaminen kotiteollisuudenharjoittajille kotiin muokattavaksi — sellainen oli maamme kaikkien tekstiilituotantojen eilispäivä; se oli siis työntekoa „ylösostajaa", „kulakkia" varten, joka, kun hänellä ei ollut omaa työpajaa („oli tuotannolle vieras"), „vain" jakoi lankoja ja otti vastaan valmiita tuotteita. Meidän herttaiset narodnikkimme eivät ole yrittäneetkään tutkia näiden ylösostajien syntyperää, heidän perinteellistä yhteyttään pikkuverstaiden omistajiin, heidän merkitystään raaka-aineen oston ja tuotteen realisoinnin järjestäjinä ja sitä, mikä merkitys on heidän pääomallaan, joka keskittää tuotantovälineet, kokoaa yhteen pienten kotiteollisuudenharjoittajien hajanaiset joukot, saattaa voimaan työnjaon ja valmisteleen niin ikään suuren, mutta jo koneellisen tuotannon aineksia. Herttaiset narodnikit rajoittuivat ruikuttamaan ja murehtimaan tätä „surullista", „keino-tekoista" y.m., y.m. ilmiötä, lohduttelivat itseään sillä, ettei se ole tuotannon, vaan „ainoastaan" vaihtoprosessin „kapitalisoimista", lavertelivat imeliä juttuja „isänmaan muista kehitysteistä", — ja sillä aikaa nuo „keinotekoiset" ja „maaperättömät" „kulakit" kulkivat kulkemistaan totuttua tietään, jatkoivat pääoman keskittämistä, tuotantovälineiden

ja tuottajien „kokoamista”, raaka-aineen ostojen laajentamista, syventäen yhä tuotannon jakoa erillisiksi operatioiksi (luominen, kutominen, värjääminen, viimeistely j.n.e.) sekä uudistaen pirstoutunutta, teknillisesti takapajuista, käsi-työlle ja velkaorjuuteen pohjautuvaa *kapitalistista manufaktuuria kapitalistiseksi koneelliseksi teollisuudeksi*.

Aivan samanlainen prosessi on nyt käynnissä lukuisten niin sanottujen „kotiteollisuus”-elinkeinojemme aloilla, ja narodnikit kääntävät aivan samoin selkänsä haluamatta tutkia todellisuutta sen kehityskulussa, aivan samoin vaihtavat näiden suhteiden syntyperää ja niiden kehitystä koskevan kysymyksen kysymykseen siitä, miten *olisi* saattanut käydä (*ellei* olisi käynyt siten kuin kävi), aivan samoin he lohduttelevat itseään sillä, että nämä ovat toistaiseksi „vain” ylösostajia, aivan samoin he idealisoivat ja kaunistelevat kapitalismin huonoimpia muotoja, huonoimpia niin teknillisen takapajuisuuden, taloudellisen puutteellisuuden kuin myöskin työtätekevien joukkojen sosiaalisen ja sivistyksellisen aseman kannalta.

Palatkaamme Permin kotiteollisuustiedustelun antamiin tietoihin. Noiden tietojen vajavaisuudet koetamme, sikäli kuin se on tarpeellista, korvata aineistoilla edellä siteerattusta kirjasta „Kotiteollisuus Permin läänissä j.n.e.”. Erotamme ennen kaikkea ne elinkeinoalat, joille on keskittynyt ylösostajia varten työskentelevien kotiteollisuudenharjoittajien pääosa (3:s alaryhmä). Tällöin meidän täytyy turvautua omaan yhdistelmätaulukkoomme, jonka tulokset (kuten edellä on mainittu) eivät käy yhteen „Kuvauksen” numeroiden kanssa.

Elinkeinoammatti:	Perheitä, jotka työsk. ylösost. varten		
	I ryhmä	II ryhmä	Yhteensä
Suutarinammatti	31	605	636
Huopajalkinetuotanto	607	12	619
Sepänammatti	70	412	482
Niinimattotuotanto	162	10	142
Huonekalutuotanto ja puusepänam- matti	38	49	87
Ajokalutuotanto	32	28	60
Räätälinammatti	4	42	46
<i>Kaikkiaan 7:llä elinkeinoalalla</i>	914	1.158	2.072
<i>3:nnen alaryhmän kotiteoll.</i>			
<i>harj. kaikkiaan</i>	1.016	1.320	2.336

Siis noin $\frac{9}{10}$ kaikista ylösostajia varten työskentelevistä kotiteollisuudenharjoittajista on keskittynyt näihin seitsemään edellämäinittuun elinkeinoammattiin. Tulemmekin käsittelemään etupäässä näitä elinkeinoammatteja.

Aloitamme suutarinammattista. Valtava enemmistö ylösostajia varten työskentelevistä suutareista on keskittynyt Kungurin kihlakuntaan, joka on nahkatuotannon keskuksena Permin läänissä. Suuri määrä kotiteollisuudenharjoittajia tekee työtä nahkatehtailijoille: „Kuvauksessa” sivulla 87 on mainittu 8 ylösostajaa, joita varten työskentelee 445 liikettä*. Kaikki nämä ylösostajat ovat „ikiaikojen” nahkatehtailijoita, joiden nimet voidaan löytää sekä „Tehdaskemistosta” vuodelta 1890 ja vuodelta 1879 että „Rahasiain ministeriön vuosikirjan” liitehuomautuksista. I viikko vuodelta 1869⁹⁰. Nahkatehtailijat leikkauttavat nahkat ja antavat leikkeet „kotiteollisuudenharjoittajille” ommeltaviksi. Päällysten pinnehtimisen suorittavat erikseen muuttamat perheet tehtailijain tilauksesta. Yleensä tehdasmaiseen nahkavalmistetuotantoon on sidottu koko joukko „kotiteollisuuden” elinkeinoammatteja, s.o. koko joukko operatioita tehdään kotityönä. Sellaisia ovat: 1) nahkojen muokkaus; 2) jalkineiden ompeleminen; 3) nahkaliuskojen liimaaminen korkolevyiksi; 4) saapasruuvien valaminen; 5) saapasnauhojen valmistus; 6) saapaslestien teko; 7) tuhkan valmistaminen nahkatehtaita varten; 8) parkin (pajunkuoren) valmistus niin ikään niitä varten. Nahkatuotannon jätteenä käytetään huovanvanutus- ja liimankeittotuotannoissa („Kotiteollisuus”, III, s. 3—4 y.m.). Yksityiskohtaisen työnjaon ohella (s.o. jonkin esinelajin valmistamisen jakaminen eri henkilöiden suorittamiin useampiin operatioihin) tällä tuotantoalalla on kehittynyt työnjako myöskin tavaralajeittain: jokainen perhe (toisinaan jopa teollisuuskyllän jokainen katukin) valmistaa jotain yhtä lajia jalkineita. Kummallisena huvittavuutena mainitsemme, että kirjassa „Kotiteollisuus j.n.e.” „Kungurin nahkatuotanto” julistetaan „tehdas- ja kotiteollisuuden välisen elimellisen, molemminpuolista etua tuottavan yhteyden aatteen tyypilliseksi edustajaksi” (sic!)... tehdas asettuu siellä oikeaan (sic!) liittoon kotiteollisuuden kanssa, tarkoitukse-

* Sitinä luvussa 217 liikettä tekee työtä kahdelle ylösostajalle (Ponomarjoville ja Fominskille). Kungurin kihlakunnassa työskentelee ylösostajia varten kaikkiaan 470 suutarinliikettä.

naan omien etujensa vuoksi (nimenomaan!) ei suinkaan nujertaa..., vaan kehittää sen voimia (III, s. 3). Esimerkiksi tehtailija Fominski sai Jekaterinburgin näyttelyssä vuonna 1887 kultamitalin paitsi nahkojen mainiosta valmistuksesta, myöskin „suuresta tuotannosta, mikä tarjoaa ansiotuloja lähiseudun väestölle” (ibid.*, s. 4, alleviivaus tekijän). Juuri niin, hänen 1.450 työläisestään 1.300 tekee työtä kotona; toisella tehtailijalla, Sartakovilla, 120 työläisestä 100 henkilöä tekee työtä kotona j.n.e. Permiläiset tehtailijat siis kilvoittelevat varsin hyvällä menestyksellä narodnikkilaisen intelligenssin kanssa kotiteollisuuselinkeinojen juurruttamisessa ja kehittämisessä...

Aivan samanluontoinen on suutarinammatin järjestely Krasnoufimskin kihlakunnassa („Kotiteollisuus”, I, 148—149): nahkatehtailijat myös ompeluttavat nahkoista saappaita osaksi omissa suutarinverstaissaan, osaksi antamalla ne kotityöksi; eräällä nahkurin- ja suutarinliikkeiden suuromistajalla on noin 200 henkilöä vakinaisia työläisiä.

Nyt meillä on riittävän selvä kuva suutarintuotannon ja monien muiden siihen yhteydessä olevien „kotiteollisuus”-alojen taloudellisesta organisatiosta. Ne eivät ole mitään muuta kuin suurten kapitalististen verstaiden (meidän virallisten tilastojemme terminologian mukaan „tehtaiden”) *osastoja*, ei mitään muuta kuin suurten kapitalististen operatioiden *erillisoperatioita* nahkojen muokkauksessa. Liikkeenharjoittajat ovat järjestäneet tarveaineiden oston laajassa mitassa, laittaneet tehtaita nahkojen valmistusta varten ja kokonaisen järjestelmän niiden jatkokäsittelyä varten,— järjestelmän, joka perustuu työnjakoon (teknillisenä ehtona) ja palkkatyölle (taloudellisena ehtona): toiset operatiot he teettävät omissa verstaissaan (nahkojen leikkaamisen), toisia taas tekevät heitä varten työskentelevät „kotiteollisuudenharjoittajat” kotonaan; liikkeenharjoittajat määräävät tuotannon laajuuden, kappalepalkan suuruuden, valmistettävien tuotteiden lajit ja sen, kuinka paljon mitäkin lajia valmistetaan. He ovat järjestäneet myöskin valmiiden tuotteiden tukkumyynnin. Tieteellisen terminologian mukaan tämä on ilmeisesti sama *kapitalistinen manufaktuuri*, joka on osaksi jo muuttumassa korkeampaan muotoon, *tehtaaksi* (nimittäin mikäli tuotantoon sovelletaan koneita ja konejär-

* — Ibidem — samassa kohdassa. Toim.

jestelmiä: suurissa nahkatehtaissa on höyryllä toimivat voimakoneet). Tämän manufaktuurin eräiden osien erottaminen erikoiseksi tuotannon „kotiteollisuus”-muodoksi on ilmeinen tolkkottomuus, joka hämää sen perustosiasian, että vallitsevana on palkkatyö ja että koko nahkatuotanto ja suutarinala on alistettu suurpääomalle. Koomillisten järjestyksen asemesta siitä, miten toivottavaa olisi „vaihdon järjestäminen osuustoiminnan muotoon” („Kuvauksen” s. 93), ei olisi haitaksi tutkia perusteellisemmin tuotannon todellista järjestelyä, perehtyä niihin ehtoihin, jotka pakoittavat tehtailijoita pitämään edullisempaa töitten antamisen kotityöksi. Tehtailijat pitävät sitä epäilemättä itselleen edullisempana ja sen edullisuus tulee meille selväksi, kun muistamme yleensä kotiteollisuudenharjoittajien ja erikoisesti maataviljelevien ja 3:n alaryhmän kotiteollisuudenharjoittajien pienet palkat. Antamalla tarveaineet kotiin työnantajat alentavat siten palkkoja, säästävät huoneistokustannuksissa, osaksi myöskin työkaluissa, työn valvonnassa, vapautuvat tehtailijoille asetetuista toisinaan kiusallisista vaatimuksista (hehän eivät ole tehtailijoita, vaan kauppiaita!), saavat itselleen hajanaisempia ja toisistaan eristettyjä työläisiä, jotka ovat vähemmän pystyviä itsepuolustukseen, saavat näille työläisille ilmaisia hoputtajia — eräänlaisia „kiristäjiä” eli „välittäjäkestareita” (tekstiiliteollisuudessamme käytettyjä termejä sellaisen järjestelmän aikana, jossa langat annetaan kotikudontaan) niiden kotiteollisuudenharjoittajien ominaisuudessa, jotka *vielä omasta puolestaan ottavat itselleen palkkatyöläisiä* (ylöstostajia varten työskentelevässä 636 suutarinperheessä on rekisteröity 278 palkkatyöläistä). Me näimme jo yleistaulukosta, että nämä palkkatyöläiset (3:nnessa alaryhmässä) saavat pienintä palkkaa. Se ei olekaan ihme, sillä he ovat kaksinkertaisen riiston alaisia: heitä riistää palkkaajansa puristamalla itselleen „hituisen hyötyä” työläisestä, ja heitä riistää myöskin nahkatehtailija, joka antaa pikkuisännille tarveaineet. Tunnettua on, että nämä pienet välittäjäkestarit, jotka tuntevat hyvin paikalliset olot ja työläisten persoonalliset ominaisuudet, ovat erittäin kekseliäitä kaikenlaisten kiristyskeinojen keksimisessä, orjuuttavien palkkausehtojen käytössä, truck-systemin⁹¹ käytössä j.n.e. Tunnettua on työpäivän tavaton pituus sellaisissa verstaissa ja „kotiteollisuusstuvisissa”, eikä voida olla valittamatta sitä, että vuoden

1894/95 kotiteollisuuden tilastotiedustelu ei ole antanut juuri lainkaan aineistoa näistä mitä tärkeimmistä kysymyksistä meidän omaperäisen sweating-systemimme * valaismiseksi, jossa on suuri määrä työläisten painostusta lisääviä välittäjiä ja jossa vallitsee mitä hillittömin ja häikäilemättömin riisto.

Huopajalkinetuotannon (joka on toiseksi suurin ylösostajia varten työskentelevien perheiden absoluuttisen lukumäärän suhteen) organisatiosta „Kuvaus” ei valitettavasti tarjoa juuri minkäänlaisia tietoja. Me näimme, että tällä elinkeinoalalla on kotiteollisuudenharjoittajia, joilla on kymmenittäin palkkatyöläisiä, mutta antavatko he työtä kotiin, suorittavatko he osan työoperatioista oman verstaansa ulkopuolella **,— se jäi epäselväksi. Mainitsemme vain tutkijain toteaman tosiasian, että huopajalkinetuotannon hygieeniset olot ovat äärimmäisen epätyytyttävät („Kuvaus”, s. 119, „Kotiteollisuus”, III, 16)—sietämätön kuumuus, paljon pölyä, tukahduttava ilma. Ja sellaista on kotiteollisuuden harjoittajien asuintuvissa! Luonnollisena seurauksena on se, että kotiteollisuudenharjoittajat eivät kestä enempää kuin 15 vuotta sellaista työtä ja kuolevat keuhkotautiin. Töiden saniteettioaloja tutkinut I. I. Molleson kirjoittaa: „Huopajalkineiden tekijäin pääjoukon muodostavat 13 ja 30 ikävuosien välillä olevat työläiset. Ja melkein kaikki he ovat sangen kalpeita, ihonväri on kalpeanvalkoinen ja heillä on velto, *aivan kuin taudin näännyttämä asu*” (III, s. 145, alleviivannut tekijä). Tutkimuksen laatijan tekemä käytännöllinen johtopäätös on tämä: „Isännät on velvoitettava rakentamaan tuntuvasti suurempi verstaas (huopajalkineiden vanutuslaitos), että jokaista työläistä kohti tulisi ennakolta säädetty vakituinen määrä ilmaa”; „verstaas pitää olla yksinomaan työntekoa varten. Työläisten yöpyminen siinä on ehdottomasti kiellettävä” (ibid.). Saniteettilääkärit vaativat siis tehtaiden järjestämistä näille kotiteollisuudenharjoittajille ja kotityön kieltämistä. Ei voida olla toivomatta tämän toimenpiteen toteuttamista, sillä se veisi eteenpäin teknillistä edistystä syrjäyttäen pois koko joukon välittäjiä, raivaisi tietä työpäivän ja työolojen

* — hiotusjärjestelmä. *Toim.*

** Niin on vanustustuotanto järjestetty Nizhni-Novgorodin läänin Arzamasin ja Semjonovin kihlakunnissa. Kts. „Kotiteollisuuseinikeinojen tutkimuskomission töitä” ja Nizhni-Novgorodin zemstvolilastojen „Aineistoja”.

säännöstelylle, sanalla sanoen poistaisi „kansan”-teollisuudessamme olevat huutavimmat väärinkäytökset.

Niinimattotuotannossa mainitaan ylösostajien joukossa osalainen kauppias Butakov, jolla oli vuodelta 1879 olevien tietojen mukaan Osan kaupungissa niinimattotehdas, jossa oli 180 työläistä *. Onko tämä tehtailija todellakin katsottava „itse tuotannolle vieraaksi” siitä syystä, että hän on katsonut edullisemmaksi jakaa työt kotona tehtäviksi? Niin ikään olisi mielenkiintoista tietää, millä kotiteollisuudenharjoittajien joukosta karkoitettut ylösostajat eroavat niistä „koteollisuudenharjoittajista”, jotka, kun heillä ei ole omaan perheeseen kuuluvia työläisiä, „ostavat niiniä ja antavat sitä valmistettavaksi urakkatyöläisille, jotka valmistavat siitä omilla telineillään niinimattoja ja niinisäkkejä” („Kuvaus”, 152)? — havainnollinen esimerkki siitä sekasotkusta, johon narodnikkilaiset ennakkoluulot ovat tutkijoita vieneet. Hygieeniset olot ovat tälläkin elinkeinoalalla kaiken arvostelun alapuolella — ahtaus, lika, pöly, kosteus, löyhkä ja pitkä työpäivä (12—15 tuntia vuorokaudessa) — kaikki tuo tekee tämän tuotantoalan keskuksista oikeita „nälkä-lavantaudin aiheuttajia” **, joka tauti onkin usein puhjennut siellä.

Miten työnteko ylösostajille on sepän elinkeinoammatissa järjestetty, siitä me emme taaskaan saa „Kuvauksesta” mitään tietää ja meidän on turvauduttava kirjaan „Kotiteollisuus j.n.e.”, jossa annetaan sangen mielenkiintoinen kuvaus Nizhni-Tagilin sepänammattista. Tarjottimien y.m. valmistajien tuotanto on jaettu useampien liikeyritysten kesken: *takomot* takovat pellin, *tinausverstaat* tinaavat sen, *maalausverstaat* maalaavat. Eräillä kotiteollisuus-isännillä on nämä kaikki verstaalajit, joten he ovat siis puhdastyypiksiä manufaktuurinomistajia. Toiset suorittavat omassa verstaassaan yhden näistä työoperatioista ja antavat valmisteet sitten kotiteollisuudenharjoittajille kotiin tinattaviksi ja maalattaviksi. Tässä esiintyy siis erikoisen selväpiirteisenä ammatin taloudellisen organisation samanlaisuus silloin, kun työt annetaan kotiin tai jos isännällä on useampia erikoisverstaita. Kotiteollisuutta harjoittavat ylösostajat, jotka antavat työtä kotiin, kuuluvat suurimpiin isäntiin

* „Tehdashakemisto” vuodelta 1879. Ylösostajia varten työskenteleviä niinimattojen tekijöitä on eniten keskittynyt Osan kihlakuntaan.

** „Kuvaus”, s. 157.

(heitä on 25 henkilöä), jotka ovat järjestäneet edullisimmin raaka-aineen oston ja tuotteen myynnin laajassa mitassa: nämä 25 kotiteollisuudenharjoittajaa (ja vain he) matkustelevat markkinoilla tai on heillä omat kauppapuotinsa. Heidän lisäksi ylösostajina toimivat jo suuret „tehtailija-kauppiat”, jotka ovat asettaneet valmistetaan näytteille Jekaterinburgin näyttelyssä tehdasosastolla: kirjan tekijä laskee heidät „tehdas- ja koti- (sic!) teollisuuteen” kuuluviksi („Kotiteoll.”, I, s. 98—99). Yleensä me siis saamme täten tavattoman tyypillisen kuvan kapitalistisesta manufaktuurista, joka mitä erilaisimmin ja kummallisimmin muodoin kietoutuu pikkulaitoksiin. Näyttääksemme havainnollisesti, miten vähän tämä, että teollisuudenharjoittajat jaetaan „kotiteollisuudenharjoittajiin” ja „tehtailijoihin”, tuottajiin ja „ylösostajiin”, auttaa selvittämään näitä mutkallisia suhteita, käytämme hyväksi mainitussa kirjassa esitettyjä numeroita ja kuvaamme tämän elinkeinoalan taloudelliset suhteet seuraavan taulukon muodossa:

Itsenäisesti harjoitettu tuotanto markkinoilta varten					Työskentely ylösostajia varten			
Liikettä	Työläisiä			Tuotannon yleisussumma tuhansissa ruplissa	Liikettä	Työläisiä		
	Perheeseen kuuluva	Palkkatyöläisiä	Yhteensä			Perheeseen kuuluva	Palkkatyöläisiä	Yhteensä
A. „Tehtas- ja kotiteollisuus”								
?	?	?	?	60+7	a) 29	51	39	90
	(„tehtailija-kauppiat”)				b) 39	53	79	132
B. „Kotiteollisuus”								
25	(kotiteollisuutta harjoittavat ylösostajat)			95+30	68	104	118	222
16	88	161	249	8				
				163+37				
				200 tuhatta rpl. = koko Nizhni-Tagliin elinkeinoammattien kokonaistuotannon summa				
a) kotiteollisuudenharjoittajat, jotka ovat riippuvaisia tuotteiden myynnissä.								
b) kotiteollisuudenharjoittajat, jotka ovat riippuvaisia sekä myynnissä että tuotannossa.								

Ja nyt meille sanotaan, että ylösostajat samoin kuin koronkiskuritkin „ovat itse tuotannolle vieraita”, että heidän herruutensa merkitsee ainoastaan „vaihtoprosessin kapitalisoitumista” eikä „tuotannon kapitalisoitumista”!

Sangen tyypillisenä esimerkkinä kapitalistisesta manufaktuurista on myöskin kirstutuotanto („Kuvaus”, s. 334—339, „Kotiteoll.”, I, s. 31—40). Sen organisatio on seuraava: muutamat suurisännät, joilla on verstaista palkkatyöläisneen, ostavat tarveaineet, valmistavat valmisteet *osaksi* omissa verstaissaan, mutta suurimmaksi osaksi jakavat tarveaineet pienille eri osia valmistaville verstailla ja kokoavat kirstujen osat omissa verstaissaan ja viimeistelyn jälkeen lähettävät tavarankin markkinoille. Työnjakoa — joka on manufaktuurin tyypillinen edellytys ja sen teknillinen perusta — käytetään tuotannossa laajassa mitassa: koko kirstun valmistus on jaettu 10—12 operatioon, joista kunkin suorittavat osia valmistavat kotiteollisuudenharjoittajat erikseen. Elinkeinoammatin organisatio on erillisiä valmistavien työläisten (Theilarbeiter, kuten heitä „Pääomassa” nimitetään) yhdistäminen *pääoman* määräysvaltaan. Siihen, minkä vuoksi pääoma pitää edullisempaan jakaa työt kotiin kuin teettää ne palkkatyöläisillä verstaissa, antavat selvän vastauksen vuoden 1894/95 kotiteollisuustiedustelun tarjoamat numerotiedot Nevjanskin tehtaankin laitoksista Jekaterinburgin kihlakunnassa (joka on eräs tämän elinkeinoammatin keskuksia), missä tapaamme *rinnakkain* sekä kokoonpanoverstaista että osia valmistavia kotiteollisuudenharjoittajia. Niiden vertaileminen toisiinsa on siis täysin mahdollista. Esitämme nämä vertailevat tiedot taulukkona (taulukkojen s. 173):

Nevjanskin tehtaan kirstuntekijät	Ryhmät	Alaryhmät			Työläisten määrä			Kokonais- tulo		Työpalkka		Puhdas tulo	
		Liikkeiden määrä			Perh. kuuluvaa Palkkatyöläisiä	K a i k k i a a n	K a i k k i a a n	Yhtä työläistä kohti	K a i k k i a a n	Yhtä palkka- työläistä kohti	K a i k k i a a n	Yhtä perheeseen kuuluvaa työ- läistä kohti	
		1	2	3									
„Ylösostajat*	II	1	2	1	13	14	5.850	418	1.300	100	1.617	808,5*	
„Kotiteollisuudenharjoittajat”	II	3	8	11	8	19	1.315	70,3	351	44	984	89,4	

* Yhtä liikettä kohti.

Tarkastelkaamme tätä taulukkoa, huomauttaen kuitenkin ensin, että jos me ottaisimme tiedot yhden tehtaan, Nevjanskin tehtaan asemesta koko 1. ja 3. alaryhmästä („Kuvauksen” s. 335), niin johtopäätökset olisivat aivan samat. Kokonaistulon suuruus kummassakin alaryhmässä ei nähtävästi ole verrattavissa, sillä samat tarpeet käyvät eri osanvalmistustyöläisten käsien kautta ja kokoamisverstaiden kautta. Mutta kuvaavia ovat tuloa ja palkkaa koskevat tiedot. Osoittautuu, että palkkatyöläisten kokoamisverstaissa saama palkka on korkeampi kuin riippuvaisten kotiteollisuudenharjoittajien tulot (100 rpl. ja 89 rpl.) siitä huolimatta, vaikka viimeksimainitut myöskin riistävät palkkatyöläisiä. Ja näiden viimeksimainittujen palkka taas on *enemmän kuin kaksi kertaa pienempi* kuin verstaissa työskentelevien työläisten palkka. Kuinkapa sitten meidän työnantajamme eivät pitäisi „koti”-teollisuutta edullisempänä kuin tehdasteollisuutta, kun edellinen tarjoaa heille noin oleellisia „etuisuuksia”! Aivan samalla tavoin on työ ylösostajia varten järjestetty myöskin ajokalu-tuotannossa („Kuvaus”, s. 308 ja seur., „Kotiteoll.”, I, s. 42 ja seur.); samat kokoamisverstaat, joiden isännät ovat „ylösostajia” (ja työn jakajia, antajia) osatöitä suorittaviin kotiteollisuudenharjoittajiin nähden, samalla tavalla palkkatyöläiselle verstaassa maksettava palkka ylittää riippuvaisen kotiteollisuudenharjoittajan tulot (puhumattakaan enää hänen palkkatyöläisestään). Tämä korkeampi palkka on todettavissa niin maataviljelevillä (I ryhmä) kuin maataviljelemättömilläkin (II ryhmä). Huonekalu- ja puusepänammatissa ovat ylösostajina Permin kaupungin huonekalukaupat („Kuvaus”, 133, „Kotiteollisuus”, II, 11), jotka tilauksia tehdessään antavat kotiteollisuudenharjoittajille mallikappaleet, millä ne muuten ovat „aste asteelta kohottaneet tuotannon tekniikkaa”.

Räätälinammatissa valmiiden vaatteiden myymälät Permissä ja Jekaterinburgissa antavat kotiteollisuudenharjoittajille kankaita ommeltavaksi. Tunnettua on, että aivan samanlainen räätälinammatin ja vaatetusliikkeiden organisaatio on olemassa muissakin Länsi-Euroopan ja Amerikan kapitalistisissa maissa. „Kapitalistisen” Lännen eroavaisuus Venäjältä ja sen „kansantuotannosta” on siinä, että

Lännessä tätä tällaista järjestelmää sanotaan Schwitz-systeemiksi * ja etsitään taistelukeinoja tätä pahinta riistosysteemiä vastaan, esim. Saksan räätälit vaativat isänniltään tehtaiden järjestämistä (s.o. „keinotekoisesti juurruttavat kapitalismia”, kuten venäläinen narodnikki päättelisi), kun taas meillä tätä „hienpuristusjärjestelmää” hyväntahtoisesti nimitetään „kotiteollisuudeksi” ja pohditaan sen etuisuuksia kapitalismiin verraten.

Me olemme nyt tarkastelleet kaikkia niitä elinkeinoammattajeja, joissa on valtava enemmistö ylösostajia varten työskentelevistä kotiteollisuudenharjoittajista. Mitkä ovat tämän katsauksen tulokset? Olemme tulleet vakuuttuneiksi siitä, miten kerrassaan kestämaton on se narodnikkien väite, että ylösostajat ja jopa kokoonpanoverstaatkin ovat samoja koronkiskureita, tuotannolle vieraita aineksia j.n.e. Edellä mainitusta „Kuvauksen” tietojen puutteellisuudesta huolimatta, siitä huolimatta, vaikka tilastotiedustelun ohjelmassa ei ollutkaan ylösostajien taloutta koskevia kysymyksiä, meidän onnistui useimmissa elinkeinoammattajeissa todeta ylösostajilla olevan mitä välittömimmän yhteyden tuotantoon,— jopa heidän ottavan suoranaisesti osaa tuotantoon, „osallistuvan” siihen palkkatyöläisiä pitävien verstaiden isäntinä. Ei ole mitään sen typerämpää käsitystä kuin se, että työskentely ylösostajia varten on vain jonkin väärinkäytöksen, jonkin sattuman, jonkin „vaihtoprosessin kapitalisoitumisen” tulos eikä tuotannon kapitalisoitumisen tulos. Juuri päinvastoin, työskentely ylösostajaa varten on nimenomaan *tuotannon erikoinen muoto*, taloudellisten suhteiden erikoinen organisatio tuotannossa,— organisatio, joka on kehittynyt välittömästi pienestä tavaratuotannosta („pienestä kansantuotannosta”, kuten meidän hempeämielisessä kirjallisuudessamme on tapana sanoa) ja se on nykyin tuhansin sitein sidottu siihen, sillä varakkaimmat isäntämiehet ja kehittyneimmät „kotiteollisuudenharjoittajat” juuri panevatkin alulle tämän järjestelmän laajentaen liikevaihtoaan antamalla töitä kotiin. Työskentely ylösosta-

* — hiotusjärjestelmäksi. *Toim.*

jia varten, mikä kuuluu välittömästi yhteen palkkatyöläisiä käyttävän kapitalistisen verstaan kanssa, ollen useinkin vain sen jatkoa tahi sen eräänä haaraosastona, on yksinkertaisesti *tehtaan lisäke*, kun tätä viimeksimainittua sanontaa — tehdasta — ei käsitetä sen tieteellisessä, vaan siinä merkityksessä, mikä sillä on puhekielessä. Sen sijaan teollisuuden muotojen tieteellisen luokittelun kannalta, niiden johdonmukaisessa kehityksessä, työskentely ylösostajia varten kuuluu suurimmaksi osaksi *kapitalistiseen manufaktuuriin*, sillä se: 1) pohjautuu käsityötuotantoon ja sen laajana perustana ovat pienet liikkeet; 2) saattaa voimaan työnjaon näiden liikkeiden välillä kehittäen sitä myöskin työpajan sisällä; 3) asettaa tuotannon johtoon kauppiaan, kuten onkin aina laita manufaktuurissa, joka edellyttää tuotantoa laajassa mitassa, raaka-aineen tukkuostoa ja tuotteen tukkumyyntiä; 4) tekee työtätekevistä isännän verstaassa tai kotonaan työskenteleviä palkkatyöläisiä. Juuri nämä tunnusmerkit, kuten tunnettua, luonnehtivat tieteellistä manufaktuurin käsitettä kapitalismin erikoisena kehitysasteena teollisuudessa (katso „Das Kapital”, I, Kapitel XII *). Tämä teollisuuden muoto merkitsee jo, kuten tunnettua, syvällistä kapitalismin herruutta, ollen se kapitalismin viimeisen ja korkeimman muodon, s.o. koneellisen suurteollisuuden, välitön edeltäjä. Työnteko ylösostajia varten on siis kapitalismin takapajuinen muoto ja nykyisessä yhteiskunnassa tuo takapajuisuus johtaa työtätekevien aseman erikoiseen huonontumiseen, työtätekevien, joita riistää kokonainen liuta välittäjiä (sweating-system) ja jotka ovat pirstoutuneita ja joiden on pakko tyytyä alhaisimpaan palkkaan, tehdä työtä äärimmäisen epäterveellisissä oloissa ja äärettömän pitkiä työpäiviä, — ja mikä tärkeintä, oloissa, jotka tekevät tuotannon yhteiskunnallisen valvonnan tavattoman vaikeaksi.

Nyt olemme päättäneet katsauksen vuoden 1894/95 kotiteollisuustiedustelun antamiin tietoihin. Tämä katsaus on vahvistanut täydellisesti edellä tehdyn huomautuksen, että

* — „Pääoma”. I osa, XII luku. Toim.

käsite „kotiteollisuudenharjoitus” on kokonaan vailla sisältöä. Me näimme, että tuohon käsitteeseen on otettu mitä erilaisimpia teollisuuden muotoja, onpa meillä oikeus sanoa: *melkein kaikki teollisuuden muodot, joita tiede suinkin tuntee*. Todellakin, siihen kuuluvat patriarkaaliset käsi-työläiset, jotka tekevät työtä kuluttajain tilauksesta ja heidän (kuluttajain) tarpeistaan ja jotka saavat korvauksen työstään toisinaan luonnossa, toisinaan rahassa. Edelleen siihen kuuluvat kokonaan toisen teollisuusmuodon edustajat — oman perheen puitteissa työskentelevät pienet tavaran-tuottajat. Siihen kuuluvat palkkatyöläisiä pitävien kapitalististen verstaiden omistajat ja nämä palkkatyöläiset, joiden luku kohoaa useampiin kymmeneen liikettä kohti. Siihen kuuluvat suuria pääomia omistavat manufaktuuriyrittäjät, jotka pitävät hallussaan kokonaista osaverstaiden järjestelmää. Siihen kuuluvat myöskin kapitalisteille työtä tekevät kotityöläiset. Ja kaikissa näissä ryhmissä „kotiteollisuudenharjoittajina” pidetään yhtäläisesti sekä maanviljelijöitä että maataviljelemättömiä, sekä talonpoikia että kaupunkilaisia. Tällainen sekavuus ei ole lainkaan vain tämän permiläisiä kotiteollisuudenharjoittajia koskevan tutkimuksen erikoisuus. Ei suinkaan. Se toistuu *kaikkialla siellä ja aina silloin*, milloin ja missä puhutaan tai kirjoitetaan „koti”-teollisuudesta. Jokainen, joka on tutustunut esim. „Kotiteollisuuden tutkijakomission teoksiin”, tietää, että niissä ovat kotiteollisuudenharjoittajien joukkoon joutuneet samoin kaikki nämä ryhmät. Ja nyt meidän narodnikkilaisen taloustietemme mielitemppuna on se, että koko tämä loputon määrä erilaisia teollisuuden muotoja lyödään yhteen kasaan, nimitetään tätä kasaa „koti”-teollisuudeksi, „kansan”-teollisuudeksi ja — risum teneatis, amici! * — tuo tolkuttomuus *asetetaan vastakohdaksi* „kapitalismille” — „tehdasteollisuudelle”. Tämän ihailtavan menetelmän „perustelu”, menetelmän, joka osoittaa alkuunpanijansa ajatusten syvällisyyttä ja tietoja, kuuluu, ellemme erehdy, hra V. V:lle, joka heti „Kotiteollisuuden kuvausten” ensimmäisillä sivuilla ottaa viralliset numerot „tehdas”-työläisten lukumäärästä Moskovan, Vladimirin y.m. lääneissä ja vertailee niihin „kotiteollisuudenharjoittajien” numeroita, jolloin käy tietysti niin, että

* — pidättäkää nauruanne, ystävät! *Toim.*

„kansanteollisuus” on pyhällä Venäjällä paljon voimakkaammin kehittynyttä kuin „kapitalismi”, mutta meidän „arvovaltainen” taloustieteilijämme vaikenee viisaasti siitä tosiasiasta, että valtava enemmistö näistä „kotiteollisuudenharjoittajista” *tekee työtä juuri noille samoille tehtailijoille*, jonka tosiasian tutkijat ovat monia kertoja todenneet*. Seuraten tiukasti narodnikkilaisia ennakkoluuloja, „Kuvauksen” laatijat toistavat tuon saman meneteltävän. Vaikka „kotiteollisuuden” vuosituotannon summa Permin läänissä on vain 5 milj. rpl.**, mutta „tehdasteollisuuden” summa 30 milj. rpl., niin „tehdasteollisuudessa on työkäsien määrä 19 tuhatta henkilöä, mutta kotiteollisuudessa 26 tuhatta henkilöä” (s. 364). Luokittelu, kuten näette, on suorastaan liikuttavan yksinkertainen:

a) tehdastyöläisiä	19.000
b) kotiteollisuudenharjoittajia	26.000
	Yhteensä 45.000

On ymmärrettävää, että tuollainen luokittelu avaa ovet selkosen selälleen järkeilyille „toisenlaisen tien mahdollisuudesta isänmaalle”!

Mutta jotakinhan varten meillä ovat edessämme tiedot talouksittain toimitetusta kotiteollisuuden tilastotiedustelusta, joka on tutkinut teollisuuden muotoja. Yritämme tehdä luokittelun, joka *vastaa* tilastotiedustelun antamia numerotietoja (joiden suhteen narodnikkilaisten tekemä luokittelu on pelkkää pilkantekoa) ja joka vastaa teollisuuden eri muotoja. Niitä prosenttisuhteita, jotka tilastotiedustelu antoi 20 tuhannesta työläisestä, me rinnastelemme toiseenkin lukuun, jonka kirjoittajat ovat toisten lähteiden perusteella suurentaneet 26 tuhanneksi.

* Katso vaikkapa hra Harizomenovin kirjoitusta „Kotiteollisuuden merkitys”. Julkaistu „Juriditsheski Vestnikissä”^{***} vuonna 1883, №№ 11 ja 12, jossa on tehty yhteenvedot silloisista tilastoaineistoista.

** Emme edes puhukaan siitä, miten hullunkurisesti tämä luku muodostuu. Esim. suurimman luvun antaa myllytystuotanto (1,2 milj. rpl.), sillä siihen on laskettu kaiken myllärien jauhattaman viljan arvo! Taulukoissa ja „Kuvauksen” selittävässä osassa on otettu vain kokonaistulo 143 tuh. ruplaa (kts. s. 358 ja huomautuksia). Suutarinammatti antaa 930 tuhatta ruplaa, josta melkoisen osan muodostaa Kungurin *tehtailijoiden* liikevaihto. J.n.e., j.n.e.

A. Tavaratuotanto.

Työläisten lukumäärä.

I. Kapitalistisesti käytetyt työläiset.

(1) „Tehdas”-työläiset (7 vuoden ajalta, 1885—1891, olevien tietojen mukaan tulee yhtä liikettä kohti keskimäärin 14,6 työläistä)

19.000

42,2 %

(2) „Kotiteollisuudenharjoittajien” palkkatyöläiset (25% kokonaisuudesta).

(Neljäsosa heistä on liikkeissä, joissa on keskimäärin 14,6 työläistä liikettä kohti)

6.500

14,4 %

(3) Ne, jotka tekevät kotona työtä ylösostajia varten, s.o. 3. alaryhmään kuuluvat oman perheen kotiteollisuudenharjoittajat, 20%.

(Monet heistä tekevät työtä *samoille tehtailijoille*, joille 1. ja 2. kohdassa osoitetut työläiset työskentelevät)

5.200

11,6 %

30.700
68,2 %

II. Pienet tavarantuottajat, s.o. 1. alaryhmään kuuluvat oman perheen kotiteollisuudenharjoittajat, 30%.

(Noin $\frac{1}{3}$ heistä pitää palkkatyöläisiä)

7.800

17,4 %

B. Käsityöt.

Maalais- (osaksi kaupunkilais-) käsityöläiset, s.o. 2. alaryhmään kuuluvat oman perheen kotiteollisuudenharjoittajat, 25%.

(Vähäinen osa heistä myös pitää palkkatyöläisiä)

6.500

14,4 %

 Yhteensä 45.000

100 %

Me ymmärrämme mainiosti, että tässäkin luokittelussa on virheitä: siinä ei ole tehtailijoita, mutta on kotiteollisuudenharjoittajia, joilla on kymmenittäin palkkatyöläisiä; siihen on sattumalta joutunut eräitä manufaktuurinomistajia, joita ei kuitenkaan ole erotettu eri ryhmäksi, mutta ei ole joutunut toisia, jotka on jätetty pois „ylösostajina”; siihen ovat joutuneet kaupunkilais-käsityöläiset yhdestä kaupungista, mutta ovat jääneet pois 11 kaupungin käsityöläiset j.n.e. Mutta joka tapauksessa tämä luokittelu pohjautuu kotiteollisuuden tilastotiedustelun *tietoihin teollisuuden muodoista*, ja mainitut virheet ovat noiden tietojen virheellisyyksiä eivätkä luokittelun virheitä *. Joka tapauksessa tämä luokittelu antaa täsmällisen käsityksen tosioloista, selittää teollisuuden eri osanottajain välillä vallitsevia todellisia yhteiskunnallis-taloudellisia suhteita ja siis myöskin heidän asemaansa, heidän etujaan,— ja sellainen selittäminen juuri onkin jokaisen taloustieteellisen tutkimuksen korkein tehtävä.

VII

„ILAHDUTTAVIA ILMIÖITÄ” KOTITEOLLISUUDESSA

Meitä voitaisiin syyttää yksipuolisuudesta, yksistään kotiteollisuuden synkkien puolien esittämisestä, jos me sivuuttaisimme vaikenemalla „Kuvauksessa” esitetyt tosiasiat, joiden tarkoituksena on tuoda esille kotiteollisuuden „valoisa puoli” ja sen „ilahduttavat ilmiöt”.

Meille sanotaan esim., että palkkatyöllä on kotiteollisuustuotannossa jossain määrin erikoinen merkitys, sillä palkkatyöläisen erikoisuutena siinä on se, että hän on „elinoloissaan lähellä” isäntää ja „voi” itsekin päästä isännäksi. „Ilahduttaviin ilmiöihin” tässä on siis laskettu hyvää tarkoittava halu tehdä kaikista työläisistä pikkuisäntiä! ** Muuten ei sentään kaikista, vaan ainoastaan muutamista, koska „vieraan työn riistämistendenssi on epäilemättä

* Saatetaan ehkä väittää vastaan, että eihän kotiteollisuutta harjoittavien käsityöläisten palkkatyöläisiä (20% kaikista kotiteollisuudenharjoittajien palkkatyöläisistä) pidä laskea tavaratuotantoon, vaan käsitöihin kuuluviksi. Mutta tässä hän on itse työvoima tavarana ja sen myynti ja osto juuri on kapitalismin oleellisin piirre.

** Siitä, miten tämä „elinolojen lähisyys” vaikuttaa palkanmaksun järjestelmään ja oikeellisuuteen, palkkausmuotoihin, työläisen velkaorjuuteen ja truck-systemiin,— ei meille kerrota mitään.

ominaista kaikille ihmisille yleensä, siinä luvussa myöskin kotiteollisuudenharjoittajalle” („Kuvaus”, s. 6). Tämä fraasi, jolla kaikki ihmiset muitta mutkitta samaistetaan pikkuporvarin kaltaisiksi, on suorastaan ainutlaatuinen naiiviudessaan! Eipä ihme, että se, joka katselee koko maailmaa pikkuporvarin silmälasien läpi, keksii moisia oivallisia totuuksia. Sivulla 268 „työolojensa puolesta (sic!) kotiteollisuusliikkeeksi sanan tarkassa mielessä” julistetaan pikkutehdas, jossa on 8 palkkatyöläistä ja jonka tuotantosumma on 10 tuhatta ruplaa. Sivuilla 272—274 kerrotaan, miten toinen pikkutehtailija (jolla on 7 palkkatyöläistä ja 5 oppipoikaa; tuotanto on 7 tuhatta ruplaa) järjesti talonpoikain yhteisöltä vuokratulla maalla masuunin ja pyysi kotiteollisuuspankilta 5.000 ruplan lainaa sulatusuunin rakentamista varten selittäen, että „koko hänen yrityksellään on puhtaasti paikallinen intressi, koska malmin hankintaa tulevat suorittamaan paikalliset talonpojat yhteisölle kuuluvilta maaosuuksilta”. Pankki hylkäsi pyynnön muodollisilla perusteilla. Ja „Kuvauksessa” piirretään sen johdosta eteemme viehättävä kuva siitä, miten tämä yritys muutetaan osuuskunnalliseksi, yhteisyrietykseksi: isännälle se „on epäilemättä oleva mieleen, ei ainoastaan tuotannon etujen, vaan myöskin häntä ympäröivien yhtymäkumppanien etujen valvojana”. Liikeyritys „käsittää suuren joukon yhteisön niiden kanssajäsenten työntressejä, jotka tulevat hankkimaan ja tuomaan tehtaaseen malmia ja puutavaraa”. „Talonisännät tulevat tuomaan tehtaalle malmia, kivihiihtä y.m. samaan tapaan kuin talonemännät kantavat yhteiseen juustomeijeriin maitoa. Tietenkin tässä edellytetään paljon mutkallisempaa organisatiota kuin osuuskunnallisissa juustomeijereissä, eritoten jos itse liikkeen hoitamisessa, s.o. valuraudan sulattamisessa malmeista, käytetään paikallisia mestareita ja sekatyöläisiä”. O, mikä idylli! Sekatyöläiset („yhteisön kanssajäsenet”) tulevat „kantamaan tehtaalle” malmia, halkoja y.m. samaan tapaan kuin talonpoikaisnaiset kantavat juustomeijeriin maitoa!! Emme kiellä sitä, että kotiteollisuuspankki voi (ellei sen byrokraattinen organisatio ole esteenä) tehdä samoja palveluksia kuin muutkin pankit kehittämällä tavarataloutta ja kapitalismia, mutta olisi peräti murheellista, jos se samalla jatkaisi lainoja pyytelevien liikeyrittäjien farisealaisuuden ja manilovilaisen jaarittelun kehittämistä.

Tähän saakka olemme nähneet, miten liikeyrityksiä, joissa on suuri määrä palkkatyöläisiä, julistetaan „koti-teollisuus”-liikkeiksi sillä perusteella, että isännät itse tekevät työtä. Mutta tämä ehto olisi pikkuporvareille jossain määrin kahlehtiva, ja niinpä „Kuvaus” yrittää avartaa sitä: osoittautuu, että sellainenkin liike, jota „hoidetaan yksinomaan palkkatyöllä”, voi olla kotiteollisuutta, jos liikkeen „menestys” pohjautuu isännän „omakohtaiseen osallistumiseen” (s. 295) tahi siinäkin tapauksessa, jos isäntien „on pakko rajoittaa oma osallistumisensa erilaisiin puuhailuihin tuotannon hoitamisessa” (s. 301). Miten menestyksellisesti permiläiset narodnikit „edistyvätkään”, eikö totta? „Omakohtainen työ” — „omakohtainen osallistuminen” — „erilaiset puuhailut”. Mein Liebchen, was willst du noch mehr? * Osoittautuu, että palkkatyö tiilenvalmistussammattissa tuottaa palkkatyöläisille „erikoisia etuja” (302), he kun saavat „lisäänsiotuloja” tiilitehtaista; näiden tehtaiden isännät kuitenkin usein „tarvitsevat rahaa työläisten palkkaamiseksi”. „Kuvaus” tekee johtopäätöksen, että tällaisille isännille on myönnettävä lainoja kotiteollisuuspankista, „pitäen näitä liikkeitä kotiteoll. pankin säänt. 7 pyk. 3:nteen koht. liittyvien huomautusten mukaan kuuluvina erittäin suosittaviin tapauksiin” (s. 302). Kielellisesti tuo ei ole kovin hyvin sanottu, mutta sen sijaan sangen painavasti ja paljonmerkittävästi! „Lopuksi meillä on riittävästi perusteita sanoa”, luemme me tiilenvalmistussammattin kuvauksen lopusta, „että tiilenvalmistussammattissa talonpoikain keskuudessa isäntien ja palkkatyöläisten edut yhdistyvät siinä määrin toisiinsa, että vaikka tällä elinkeinotalalla ei muodollisesti olekaan arteleita rekisteröity, niin faktillisesti sillä vallitsee luja toveruusside isäntien ja heidän palkkatyöläistensä välillä” (305). Viittaamme lukijalle ylempänä annettuun tilastolliseen kuvaan näistä „toveruussiteistä”. Hullunkurista myöskin on,— esimerkkinä narodnikkien taloustieteellisten käsitteiden sekavuuksista,— että „Kuvauksessa” samaan aikaan puolustellaan ja kaunistellaan palkkatyötä väittämällä, ettei palkkatyöläisiä pitävä isäntä suinkaan ole kulakki, vaan että kulakki on rahapääoman omistaja, joka „riistää työtä kotiteollisuutta harjoittavan isännän ja hänen palkkatyöläistensä muodossa” (!), ja samaan aikaan siinä

* — Armaani, mitä sinä vielä haluat? *Toim.*

antaudutaan mitä järjettömimmällä ja hillittömimmällä tavalla puolustamaan kulakista: „siitä huolimatta kulakisto, maalattakoon sitä kuinka synkin värein tahansa, on toistaiseksi tarpeellinen ratas kotiteollisuustuotannon vaihtokoneistossa... Kotiteollisuuden menestymisen kannalta kulakisto on epäilemättä katsottava hyveeksi verrattuna siihen tilaan, jolloin ilman kulakkia ja ilman mitään rahavaroja kotiteollisuudenharjoittaja jää pakostakin ilman työtä” (s. 8)*. Kuinka kauan toistaiseksi? Jos olisi sanottu, että kauppa- ja koronkiskuripääoma on välttämätön momentti kapitalismin kehityksessä, tarpeellinen pyörä *heikosti kehittyneen* kapitalistisen yhteiskunnan (sellaisen kuin meidän) koneistossa, niin silloin se olisi paikallaan. Siten tulkittuna tämä „toistaiseksi”-sana on ymmärrettävä näin: *niin kauan kuin* lukemattomat teollisuuden harjoittamisvapauden ja kilpailuvapauden rajoitukset (varsinkin talonpoikaistossa) pitävät meillä yllä kapitalismin takapajuisimpia ja huonoimpia muotoja. Pelkäämme vain, että tämä tällainen tulkinta ei miellytä permiläisiä eikä muitakaan narodnikkeja!

Siirtykäämme käsittelemään artteleita, noita muka yhteisöperiaatteiden, joita narodnikit haluavat ehdottomasti nähdä kotiteollisuusammateissa, lähimpiä ja tärkeimpiä ilmentäjiä. Mielenkiintoista on tutustua *talouksittain* toimitetun kotiteollisuustiedustelun tuloksiin koko läänistä, tilastotiedusteluun, joka asetti suoranaisesti ohjelmakseen arttelien rekisteröimisen ja tutkimisen (s. 14, 2. kohta). Meillä on siis tilaisuus tutustua, paitsi erilaisiin arttelityyppeihin, myöskin siihen, miten laajalle ne ovat levinneet.

Öljynpuristustuotanto. „Elinkeinoartteli sanan tarkimassa merkityksessä”: Pokrovskin kirkonkylässä ja Gavrjatan kylässä viisi veljestä omistaa yhteisesti kaksi öljynpuristamoita. Veljekset ovat eronneet toisistaan, mutta öljynpuristamoja he käyttävät kukin vuoron perään. Nämä

* Samoja ajatuksia tapaamme kirjassa „Kotiteollisuus”, I, s. 39 ja seuraavissa polemisoidaan „Delovoi Korrespondent”¹³ lehteä vastaan, joka on kirjoittanut, ettei kulakkeja (kokoonpanoverstaiden isäntiä kirstutuotannossa) pitäisi päästää kotiteollisuuden osastoon. „Koko meidän kotiteollisuutemme”, saamme lukea siihen annetusta vastauksesta, „on yksityispääomien kourissa ja jos kotiteollisuuden osastoon päästettäisiin vain ne kotiteollisuudenharjoittajat, jotka itse myyvät tuotteitaan, niin meidän kotiteollisuusosastomme olisi tyhjä kuin luudalla lakaistu”. Kerrassaan kuvaava tunnustus, eikö totta? Edellä jo osoitimme, tilastotiedustelun antamien tietojen perusteella, nuo „yksityispääomien kourat”, jotka pitävät kotiteollisuuden elinkeinoaloja käsissään.

tosiasiat ovat „sangen mielenkiintoisia”, sillä „ne valaisevat kotiteollisuusammattien yhteistyön perinnöllisyyden kont-
rahtiehtoja”. Ilmeisesti nuo tuollaiset elinkeinolliset „arttelit
ovat merkittävänä presedenssinä, kun on kysymys tehdas-
tyyppisten tuotantoyritysten leviämisestä osuustoiminnan
perusteilla kotiteollisuudenharjoittajien keskuudessa”
(s. 175—176). Siis artteli, sanan tarkimmassa mielessä,
osuustoiminnan presedenssinä ja yhteisöllisyyden ilmai-
suna, on *yhteistä omaisuutta, jonka perijät ovat jättäneet
jakamatta!!* Ilmeisestikin „yhteisöllisyyden” ja „osuustoi-
minnan” oikea palladion lienee näin ollen Rooman siviili-
oikeus ja meidän X lakikirjamme condominium-säädöksi-
neen, säädöksiineen perillisten ja ei-perillisten yhteisomai-
suudesta!

„Talonpoikain yritteliäisyys arteleina ilmenee selvimmän
omalaatuisissa elinkeinomuodoissa... myllytystuotannossa”.
Monet myllyt ovat osuuskuntien ja kokonaisten kylien
yhteisessä käytössä. Myllyjen käyttömuodot: eniten levinnyt
muoto on vuoronmukainen käyttö; sitten puhtaan tulon
jakaminen osinkoina suhteellisesti kunkin omistajakump-
panin kulunkien mukaan; „näissä tapauksissa omistajakump-
panit ottavat harvoin itse omakohtaisesti osaa työhön
tuotannossa, jota tavallisesti harjoitetaankin palkkatyöllä”
(s. 181; samaa sanotaan arttelien omistamista tervapoltti-
moista, s. 197). Hämmästyttävää omalaatuisuutta ja artteli-
toimintaa tosiaankin — yhteisomistusta pienisännillä, jotka
palkkaavat yhteisesti työläisiä! Se tosiasia, että kotiteolli-
suudenharjoittajat käyttävät myllyjä, tervapolttimoita ja
pajoja *vuoron perään*, todistaa päinvastoin tuottajain ihme-
teltävää pirstoutuneisuutta, kun ei edes yhteinen omaisuus-
kaan pysty herättämään heitä osuustoimintaan.

„Eräänä artteliorganisation muotona” ovat „arttelipajat”
(239). Säästääkseen polttoainetta sepänammattia harjoit-
tavat isännät kokoontuvat samaan pajaan ja palkkaavat
yhden palkeidenkäyttäjän (säästö työläisten määrässä!) ja
vuokraavat pajan isännältä sekä huoneiston että myöskin
moukarin erikoismaksusta.— Siis se, kun yhdelle henkilölle
yksityisomistuksen perusteella kuuluva esine vuokrataan
toiselle maksusta, on „artteliorganisatiota”! Totta tosiaan
roomalaista oikeussääntöä on nimitettävä „artteliorganisa-
tion” lakikokoelmaksi!.. „Artteliorganisatiossa... me näemme
uuden viittauksen luokkakristallisoitumisen puuttumiseen

tuotannossa kotiteollisuudenharjoittajien keskuudessa, — viittauksen samaan kerrostumien sulautumiseen maanviljelijäin ja kotiteollisuudenharjoittajain keskuudessa, minkä me näimme arttelimyllyjen alallakin” (239). Ja jotkin pahat ihmiset uskaltavat vielä tämän jälkeen puhua talonpoikaiston jaottumisesta!

Tähän saakka ei siis ole ollut yhtään tapausta, että kotiteollisuudenharjoittajat olisivat *liittyneet yhteen* raaka-aineen ostoa ja tuotteen myyntiä varten, puhumattakaan yhteenliittymisestä itse tuotannossa! On tosin sellaistaakin yhteenliittymistä. Talouksittain toimitetussa Permin läänin kotiteollisuudenharjoittajien tilastotiedustelussa on niitä rekisteröity *kokonaista neljä*, ja kaikki ne ovat järjestyneet kotiteollisuuspankin avustuksella: kolme ajokalutuotannossa ja yksi maanviljelyskoneiden tuotannossa. Yhdessä arttelissa on palkkatyöläisiä (2 oppilasta ja 2 palkattua „apu”-työläistä), toisessa kaksi osakasta käyttää erikoismaksusta kolmannen osakkaan omistamaa pajaa ja työverstasta. Yhteisesti ne ostavat raaka-aineen ja myyvät tuotteen, mutta työtä tekevät eri verstaissa (paitsi tuota mainittua tapausta, jossa paja ja työverstaas vuokrataan maksua vastaan). Näihin kaikkiin neljään artteliin on yhdistynyt 21 perhetyöläistä. Permin kotiteollisuuspankki on toiminut jo muutamia vuosia. Olettakaamme, että se tulee nyt „yhdistämään” (naapuripajan vuokraamista varten) *vuosittain* ei 20 perhetyöläistä, vaan 50. Silloin kaikki 15.000 kotiteollisuuden perhetyöläistä tulee „yhdistetyksi” „artteliorganisaatioon” täsmälleen 300 vuoden kuluttua. Ja kun se on tehty, niin sitten aletaan „yhdistää” kotiteollisuudenharjoittajien palkkatyöläisiäkin... Ja permiläiset narodnikit riemuitsevat: „Näin tärkeät taloudelliset konseptiot, joita kotiteollisuusväen itsenäinen ajatustyö on synnyttänyt, ovat varmana takeena taloudellisesta edistyksestä tuotannossa tämän väen keskuudessa, periaatteena se, että työ pysyisi pääomasta riippumattomana, sillä näissä tosiasioissa ei ilmene ainoastaan kotiteollisuusväen alkuvoimainen, vaan myöskin täysin tietoinen pyrkimys itsenäisyyteen työssä” (s. 333). Olkaa sentään armeliaita, herrat! Tietenkään ei voida kuvitellaakaan narodnikkilaisuutta ilman manilovilaisia fraaseja, mutta rajansa sentään kaikella! *Ei missään* arttelissa, kuten olemme huomanneet, ilmene „pohjana työn riippumattomuus pääomasta”: kaikki ne ovat suur- tai pienisäntien arteleita,

ja monissa on palkkatyöläisiä. Osuustoimintaa ei näissä artoleissa ole, yksinpä yhteistä raaka-aineen hankintaa ja tuotteen myyntiä tavataan naurettavan harvoin, ja se yhdistää hämmästyttävän mitättömän määrän isäntiä. Voidaan varmuudella sanoa, ettei löydy ainuttakaan kapitalistista maata, jossa 20.000 työläistä käsittävän lähes 9.000:n pikkuliikkeen rekisteröiminen osoittaisi tuottajat *siinä määrin pirstoutuneiksi ja takapajuisiksi*, että heidän keskuudessaan on vain muutamassa kymmenessä tapauksessa *yhteisomistusta ja vajaassa kymmenessä tapauksessa 3—5 pikkuisännän yhtymistä raaka-aineen ostoa ja tuotteen myyntiä varten!* Tämä pirstoutuneisuus olisi *synkän taloudellisen ja kulttuurillisen lamatilan varmimpana takeena*, elleimme onneksi näkisi, miten kapitalismi joka päivä raivaa pois patriarkaalista käsityötä ja sen mukana paikallisesti rajoittuneita itsekohteisia pikkuisäntiä, miten se päivä päivältä hävittää paikallisia pikkumarkkinoita (jotka pitävät yllä pientuotantoa), asettaen niiden tilalle kansalliset ja yleismaailmalliset markkinat, *pakoittaen* ei ainoastaan jonkin Gavrajatan kylän tuottajia, vaan koko maan ja jopa eri maidenkin tuottajia liittoutumaan, avartaen näitä liittoja laajemmiksi kuin yksin suuria ja pieniä isäntiä käsittäviksi, asettaen näiden liittojen eteen laajempia kysymyksiä kuin on kysymys puutarpeiden ja raudan ostamisesta halvemmalla tahi kysymys naulojen ja kärryjen edullisemmasta myymisestä.

VIII

NARODNIKKIEN TEOLLISUUSPOLIITTINEN OHJELMA

Koska käytännölliset oletukset ja toimenpiteet ovat aina yhteydessä siihen, mitä „ilahduttavaa” ja toivehikasta löydetään tosioloista, niin ymmärrettävää on jo a priori, mitä toivotaan kotiteollisuudelta sellaisessa „Kuvauksessa”, jossa kaikki „ilahduttavat ilmiöt” johtavat pikkutaloudessa käytettävän palkkatyön kaunistelemiseen ja peräti vähälukuisten ja yksipuolisten pienisäntien yhtymien ylistämiseen. Ollen sinänsä narodnikkien tavanmukaisten reseptien kertaamista nämä toivomukset hämmästyttävät toisaalta ristiriitaisuudellaan ja toisaalta suurentelemalla ylettömästi niitä tusina-„toimenpiteitä”, joita on fraasien avulla muovattu suurten kysymysten ratkaisuksi. Aivan „Kuvauksen” alussa, sen johdannossa, jo ennen tilastotiedustelun anta-

mien tietojen esitystä, me tapaamme juhlallisia järkeilyjä „kotiteollisuusluoton tehtävästä” — „hävittää pois (sic!) rahanpuute”, „vaihdon osuustoiminnallisesta järjestämisestä tuotannon ja kulutuksen välillä” (s. 8), „arttelijärjestöjen levittämisestä”, kotiteollisuuden varastojen järjestämisestä, teknillisen neuvontatoimen ja teknillisten koulujen perustamisesta j.n.e. (s. 9). Nämä järkeilyt toistuvat kirjassa moneen kertaan. „Elinkeinoammatin ekonomiikka on reorganisoitava niin, että kotiteollisuudenharjoittajalle ilmaantuisi rahaa; sanalla sanoen hänet on vapautettava kulakin kynsistä” (119). „Aikamme tehtävänä” on panna toimeen „kotiteollisuuden emansipatio luoton avulla” j.n.e. (267). „On ratsionalisoitava vaihtoprosessit”, pidettävä huolta „järkiperäisten luotto-, vaihto- ja tuotantoperusteiden juurruttamisesta talonpoikaisen maanviljelystalouden uumeniin” (362), tarvitaan „taloudellista töiden organisaatiota” (sic! s. 363), „kansantalouden ekonomiikan järkiperäistä järjestämistä” j.n.e., y.m.s. Kuten näette, tämä on tilastotiedustelun numerotietoihin liitettyä tuttua narodnikkilaista panaseaa. Ja aivan kuin narodnikkilaisen oikeuskoisuutensa lopulliseksi vahvistukseksi kuvauksen laatijat eivät ole jättäneet käyttämättä tilaisuutta tuomitakseen rahatalouden yleensä, opettaen lukijaa, että käsityöammatit „tekevät tärkeän palveluksen kansantaloudelle turvaamalla sille mahdollisuuden välttää luontaistalouden muuttumista rahataloudeksi”. „Kansantalouden jokapäiväiset edut vaativat sitä, että sen tuottama raaka-aine jalostettaisiin paikalla ja, mikäli mahdollista, ilman rahatalouden puuttumista vaihtoprosesseihin” (s. 360).

Narodnikkien ohjelma on tässä esitetty niin täydellisen tyhjentyvästi ja avomielisesti, ettei sen parempaa enää voida toivoa! Me sanoimme: „narodnikkien ohjelma”, sillä meitä ei kiinnosta se, missä „Kuvauksen” laatijat eroavat muista narodnikeista, vaan päinvastoin juuri se, mitä heillä on yhteistä. Meitä kiinnostaa narodnikkien käytännöllinen ohjelma kotiteollisuuden elinkeinoihin nähden yleensä. On helppo nähdä, että „Kuvauksessa” on esitetty näkyvästi juuri tämän ohjelman peruspiirteet: 1) rahatalouden tuomitseminen sekä sympatiot luontaistaloutta ja primitiivistä käsityöammattia kohtaan; 2) erilaiset toimenpiteet talonpoikaisen pientuotannon tukemiseksi, kuten luotonanto, tekniikan kehittäminen j.n.e.; 3) kaikenlaisten

yhtymien ja liittojen juurruttaminen isäntien ja pikkuisäntien välillä — raaka-aineyhtymien, varastoimis-, laina- ja säästö-, luotto-, kulutus- ja tuotantoyhtymien juurruttaminen; 4) „työn organisoiminen” — levinnyt fraasi narodnikkien kaikissa ja kaikenlaisissa toiveajatteluisa. Tarkastelkaamme tätä ohjelmaa.

Mitä tulee ennen kaikkea rahatalouden tuomitsemiseen, niin teollisuuteen nähden se on jo kerrassaan platoonista laatua. Yksinpä Permin läänissäkin käsityö on joutunut tavaratuotannon tunkemana kauas taka-alalle ja on niin surkeassa tilassa, että samaisesta „Kuvauksesta” luemme, miten toivottavaa olisi „vapauttaa kotiteollisuudenharjoittaja riippuvaisuudesta”, nimittäin poistaa käsityöläisten riippuvaisuus kuluttaja-tilaajasta „etsiskelemällä keinoja, joilla voitaisiin laajentaa menekkiipiiriä paikallisen kulutuspiirin tarjoamaa kysyntää laajemmalle” (s. 33). Toisin sanoen: rahatalous tuomitaan teoriassa, mutta käytännössä pyritään muuttamaan käsityö tavarataloudeksi! Eikä tämä ristiriita ole ominaista suinkaan yksinomaan „Kuvaukselle”, vaan se on ominaista kaikille narodnikkilaisille haaveille: niin kovasti kuin he hangoittelevatkin tavarataloutta (rahataloutta) vastaan, työntyy todellisuus ikkunasta sisään, kun se ajetaan ovesta ulos, ja toimenpiteet, joita he kannattavat, kehittävät juuri tavarataloutta. Esimerkkinä on krediitti. Narodnikit eivät suunnitelmissaan ja toivomuksissaan poista itse tavarataloutta. „Kuvauksessa” ei esimerkiksi puhuta sanallakaan siitä, etteivät esitetyt reformit saisi pohjautua tavaratalouden perustalle. Päinvastoin, se toivoo vain *vaihdon* järkiperäistä perustaa, osuustoiminnallista *vaihdon* järjestämistä. Tavaratalous jää, se on vain reformoitava *järkiperäisten* perusteiden mukaan. Ei läheskään uusi utopia, jolla on ollut mitä huomattavimpia edustajia vanhassa taloustieteellisessä kirjallisuudessa. Sen teoreettinen pätemättömyys on käynyt ilmi jo kauan sitten, joten tähän kysymykseen ei tarvitse pitemmästi pysähtyä. Eiköhän olisi parempi sen asemesta, että puhutaan tolkkuttomia fraaseja ekonomiikan „järkiperäistämisen” välttämättömyydestä, — ensin „järkiperäistää” omat käsitykset *todellisesta* ekonomiikasta, niistä yhteiskunnallistaloudellisista suhteista, mitkä todella ovat olemassa siinä „kotiteollisuudenharjoittajien” äärimmäisen kirjavassa ja erilaatuisessa joukossa, jonka kohtalon meidän narodnik-

kimme haluavat niin byrokraattisen kevytmielisesti ratkaista ylhäältä käsin? Eiköhän todellisuus useinkin osoita meille, miten narodnikkien käytännölliset toimenpiteet, joita suunniteltaessa on pidetty reseptinä muka „puhtaita” „työnorganisaatio”- y.m.s. aatteita, johtavat todellisuudessa vain siihen, että autetaan ja edistetään „yrittäjätalonpoikaa”, pientehtailijaa tahi ylösostajaa, yleensä kaikkia pikkuporvariston edustajia? Tämä ei ole lainkaan sattuma eikä yksityisten toimenpiteiden epätäydellisyyden tahi epäonnistuneisuuden tulos. Päinvastoin, juuri pikkuporvarit tulevat yleisellä tavaratalouden perustalla kiertämättä ja ehdottomasti käyttämään ennen kaikkea ja eniten hyväkseen luottoa, varastoja, pankkeja, teknillistä neuvontaa y.m.s.

Mutta jos asia on niin,— väitetään meille vastaan,— jos narodnikit käytännöllisissä toimenpiteissään, tiedottomasti ja vastoin tahtoaan edistävät pikkuporvariston kehitystä ja siis kapitalismin kehitystä yleensä, niin minkä tähden sitten henkilöt, jotka periaatteessa tunnustavat kapitalismin kehityksen edistykseksi prosessiksi, hyökkäilevät heidän ohjelmiaan vastaan? Onko paikallaan ideologisten pukimien virheellisyyden tahi — lievemmin sanoen — kiistanalaisuuden takia hyökkäillä käytännöllisesti hyödyllisiä ohjelmia vastaan, sillä eihän kukaan ryhtyne kieltämään teknillisen sivistyksen, luoton, tuottajain välisten liittojen ja yhtymien „hyödyllisyyttä”?

Nämä eivät ole keksittyjä vastaväitteitä. Niitä kuullaan yhtä mittaa vastaukseksi narodnikkilaisuuteen kohdistuvaa polemiikkaa vastaan milloin missäkin muodossa, milloin minkin aiheen yhteydessä. Emme ryhdy tässä puhumaan siitä, että tällaiset vastaväitteet, vaikkapa niissä olisi peräinkin, eivät missään määrin kumoa sitä, että yksistään tämä pikkuporvarillisten haaveiden pukeminen mitä ylevimpien sosiaalisten panaseain muotoon tuottaa suurta yhteiskunnallista vahinkoa. Me aiomme ottaa kysymyksen käytännölliseksi pohjaksi nykyajan lähimmät ja jokapäiväiset tarpeet ja arvostaa narodnikkien ohjelmaa tältä, *tietoisesti* kavennetulta näkökannalta.

Siitä huolimatta, vaikka monet narodnikkien toimenpiteet tuottavat käytännöllistä hyötyä palvelen kapitalismin kehitystä, siitä huolimatta nämä toimenpiteet yleensä osoittautuvat: 1) mitä suurimmassa määrässä epäjohdonmukaisiksi, 2) doktrinäärisen elottomiksi, ja 3) pikkumaisiksi niihin

tositehtäviin verrattuna, joita kehittyvä kapitalismi teollisuudellemme asettaa. Selitämme tätä. Me mainitsimme, ensiksikin, että *käytännön* ihmisinä narodnikit ovat epäjohtomukaisia. Edellä mainittujen toimenpiteiden ohella, joita tavallisesti luonnehditaan liberaaliseksi talouspolitiikaksi ja jotka on aina nostettu porvariston johtomiesten lippuun Lännessä, narodnikit ovat osanneet säilyttää aikeensa *pidättää* tätä taloudellista kehitystä, *häiritä* kapitalismin edistystä, *tukea* pientuotantoa, joka menehtyy taistelussa suurtuotantoa vastaan. He puolustavat lakeja ja laitoksia, jotka kahlehtivat maaomaisuuden mobilisointivapautta, liikkumisvapautta, pitävät yllä talonpoikaiston säätysulkeutuneisuutta j.n.e. Herää kysymys, onko olemassa mitään järkisyitä *pidättää* kapitalismin ja suurteollisuuden kehitystä? Tilastotiedustelun antamista tiedoista me näimme, että surullisen kuuluisa kotiteollisuudenharjoittajien „itsenäisyys” ei missään määrin pelasta takuulla kauppaomaa alaisuudesta eikä riistolta sen pahimmassa muodossa, että *todellisuudessa* näiden „itsenäisten” kotiteollisuudenharjoittajien suunnattoman joukon asema on useinkin *surkeampi* kuin kotiteollisuudenharjoittajien palkkatyöläisten asema, että heidän ansiotulonsa ovat ihmeteltävän mitättömiä, että työolot (saniteettiolojen ja työpäivän pituuden kannalta) ovat äärimmäisen epätyytyttävät, tuotanto pirstottua, teknillisesti alkeellista ja kehittymätöntä. Herää kysymys, onko mitään järkisyitä pysyttää voimassa poliisilakeja, jotka lujittavat „yhteyttä maahan” ja *kieltävät* katkaisemasta tätä yhteyttä, josta narodnikit ovat niin heltyneet? * Tiedot vuoden 1894/95 „kotiteollisuustiedustelusta” Permin läänissä todistavat selvästi, miten täysin järjetöntä on kiinnittää keinotekoisesti talonpoikia maahan. Tämä kiinnitys vain alentaa heidän ansiotulojaan, jotka silloin, kun on „yhteys maahan”, ovat puolta pienemmät kuin maatalviljelemättömillä, alentaa elintasoja, voimistaa eri kyliin siroteltujen tuottajien hajanaisuutta ja pirstoutuneisuutta, lisää heidän avuttomuuttaan jokaisen ylösostajan ja välit-

* „Kuvauksessa” myöskin puhutaan suurella paatoksella yhteisön hyödyllisyydestä ja maanomistuksen „mobilisointivapauden” vahingollisuudesta, mikä johtaisi muka „proletariaatin” ilmaantumiseen (s. 6). Tämä yhteisön asettaminen mobilisointivapauden vastakohtaksi korostaa mainiosti juuri „yhteisön” taantumuksellisinta ja vahingollisinta piirrettä.— Olisi mielenkiintoista tietää, löytyisiköhän yhdessäkään kapitalistisessa maassa sellaista „proletariaa”, jota ei laskettaisi *paupereihin* kuuluvaksi, jos hänen palkkansa on 33 ja 50 ruplaa vuodessa?

täjämestarin edessä. Maahan kiinnittäminen pidättää samalla maanviljelyksen kehitystä, kykenemättä silti kuitenkaan estämään maaseudun pikkuporvaristoluokan ilmaantumista. Narodnikit välttelevät asettamasta kysymystä tällä tavalla: onko jarrutettava kapitalismin kehitystä vai eikö ole? He pitävät viisaampana järkeillä „muiden teiden mahdollisuudesta isänmaalle”. Mutta koska kysymys on lähimmäistä käytännöllisistä toimenpiteistä, niin siten jokainen toimihenkilö jo asettuu *tämän kyseellisen kehitystien* kannalle*. Tehkää vain mitä suinkin haluatte „kiskoaksenne” isänmaan jollekin toiselle tielle! Sellainen puuha ei aiheuta mitään arvostelua (paitsi arvostelua nauramalla). Mutta älkää puolustako sitä, mikä *pidättää* keinotekoisesti tätä nykyistä kehitystä, älkää fraaseilla „toisenlaisesta tiestä” hämätkö kysymystä esteiden raivaamisesta tältä nykyiseltä kehitystieltä.

Toinen seikka, joka on otettava huomioon narodnikkien käytännöllistä ohjelmaa arvostettaessa, on seuraava. Me näimme jo, että narodnikit koettavat formuloida toivomuksensa mahdollisuuden mukaan elämästä irrallisina, esittää ne „puhtaan” tieteen, „puhtaan” oikeudenmukaisuuden abstraktisina, elämästä irrallisina vaatimuksina, eikä määrittäjä intressejä omaavien realistien luokkien realisina tarpeina. Narodnikki asettaa luoton — tämän jokaisen isännän ja pikkuisännän elintärkeän tarpeen kapitalistisessa yhteiskunnassa — jonkinlaiseksi aineksi töiden organisation systeemissä; isäntien liitot ja yhtymät kuvataan yleensä osuustoiminta-aatteen, „kotiteollisuuden emansipatio”-aatteen ituilmaukseksi j.n.e., silloin kun jokainen tietää, että todellisuudessa kaikkien näiden tällaisten liittojen tarkoitusperillä ei ole mitään tekemistä noin ylevien aatteiden kanssa, vaan ne ovat yksinkertaisesti yhteydessä näiden pikkuisäntien tulojen suuruuteen, heidän asemansa lujittamiseen, voittojensa lisäämiseen. Tämä aivan tavallisten porvarillisten ja pikkuporvarillisten toivomusten asettaminen jonkinlaisiksi sosiaalisiksi panaseoiksi *tekee* vain nämä toivomukset *voimattomiksi*, anastaa niiltä niiden elinhermon ja takeet siitä, että ne ovat välttämättömiä ja toteutettavissa. Narodnikki yrittää esittää kysymykset, jotka

* Ja sitä, että tämä nykyinen tie on kapitalismin kehitystä, sitä, mikäli tiedämme, eivät itse narodnikitkaan ole kieltäneet, ei hra N. —on, ei hra V. V., ei hra Juzhakov j.n.e., j.n.e.

ovat päivänpolttavia jokaiselle isännälle, ylösostajalle ja kauppiaille (luotto, liitot, teknillinen apu) yleisinä, yksityisintressien yläpuolella olevina kysymyksinä. Narodnikki kuvittelee siten voimistavansa niiden merkitystä ja tekevänsä ne yleviksi,— mutta itse asiassa hän siten muuttaa elävän asian, joka *kiinnostaa* eri väestöryhmiä, poroporvarilliseksi toiveajatteluksi, kabinettijärkeilyksi, byrokraattiseksi „hyödyllisyyden pohtimiseksi”. Tähän liittyy välittömästi kolmaskin seikka. Ymmärtämättä sitä, että sellaiset käytännölliset toimenpiteet kuin luotto ja artteli, teknillisen avun anto j.n.e. heijastavat kehittyvän kapitalismin tarpeita, narodnikki ei osaa tulkita tämän kehityksen yleisiä ja perustarpeita, vaan korvaa ne vähäisillä, tuulesta temmattuilla, puolinaisilla toimenpiteillä, jotka irrallisena otettuina eivät kykene mitenkään vakavasti vaikuttamaan, vaan ovat tuomitut kiertämättä epäonnistumaan. Jos narodnikki ottaisi avoimesti ja johdonmukaisesti katsantokannakseen yhteiskunnan kapitalistista tietä tapahtuvan kehityksen tarpeiden tulkinnan, niin hän pystyisi huomaamaan tämän kehityksen *yleiset edellytykset, yleiset vaatimukset*, hän näkisi, että kaikki hänen vähäiset haavesuunnitelmansa ja toimenpiteensä näiden yleisten edellytysten ollessa olemassa (joista teollisuuden vapaus on meitä kiinnostavassa tapauksessa tärkein) toteutuisivat itsestään, s.o. asiasta kiinnostuneiden henkilöiden omasta toimesta, kun taas näiden yleisten edellytysten huomiottajättäminen ja vain kerrassaan yksityistä laatua olevien käytännöllisten toimenpiteiden esittäminen ei voi olla johtamatta muuhun kuin tyhjäänpäiväiseen puuhailuun. Pysähtykäämme esimerkin vuoksi kysymykseen, joka koskee teollisuuden vapautta. Toisaalta se on niin yleinen ja peruskysymys teollisuuspolitiikan kysymyksistä, että sen käsittely on sangen paikallaan. Toisaalta Permin seudun elintapojen erikoisuudet antavat mielenkiintoista vahvistusta siitä, miten kardinaalisen tärkeä tämä kysymys on.

Kuten tunnettua, seudun talouselämän pääilmiönä on vuoriteollisuus, joka on lyönyt siihen aivan erikoisen leiman. Uralin vuoriteollisuuden tilaan ja intresseihin ovat vaikuttaneet sekä seudun siirtoasutuksen historia että sen nykyinen asema. „Yleensä talonpojat on asutettu Uralille tarkoituksella, että he tekisivät työtä vuoritehtailijoille” — voimme lukea N.-Sergin skin tehtaan asukkaana Babushkinin kir-

jeestä, joka on julkaistu „Kotiteollisuuden tutkijakomission teoksissa” *. Ja nämä suorasukaiset sanat ilmentävät sangen sattuvasti tehtaanomistajien äärettömän suurta osuutta seudun elämässä, heidän merkitystään tilanherroina ja tehtailijoina samanaikaisesti, heidän tottumustaan hallita jakamatta ja rajoituksitta, tottumustaan olla monopolistien asemassa, jotka perustavat teollisuutensa omistajan oikeuksiinsa eikä pääomaan ja kilpailuun. Uralin vuoriteollisuuden monopoliperusteet heijastuivat laissa lakikokoelman VII osan (vuorisäädösten) tunnetun 394. lakipykälän muodossa, lakipykälän, josta on niin paljon puhuttu ja puhutaan Uralia käsittelevässä kirjallisuudessa. Tämä vuonna 1806 annettu laki vaatii, ensinnäkin, että vuoriteollisuuden kaupungeissa on kaikenlaisten tehtaiden avaamiseen oltava vuoripäällystöltä lupa, ja toiseksi, se kieltää tehdaspiirikunnissa avaamasta „mitään sellaisia manufaktuureja ja tehtaita, joiden koko tuotanto perustuu pääasiallisesti tulenkäyttöön, joka vaatii hiiltä ja halkoja”. Vuonna 1861 Uralin vuoritehtailijat vaativat erikoisen jyrkästi sitä, että tällainen lakisäädös sisällytettäisiin talonpoikain vapauttamisehtoihin ja vuoriteollisuuden ammattilaisia koskevan asetuksen 11. pykälä toistaa tämän saman kiellon **. Kotiteollisuuspankin hallinnon tiliselostuksessa vuodelta 1895 sanotaan muun muassa: „Useimmiten kuitenkin tulee valituksia siitä, että vuorihallituksen virkailijat ja possessionitehtaiden omistajat kieltävät *avaamasta* tulellatoimivia tuotantolaitoksia toimialueillaan, ja niin ikään valitetaan kaikenlaisista tuotantoa ahdistavista toimenpiteistä metalleja jalostavilla elinkeinoaloilla” („Kuvaus”, s. 223). Näin muodoin Uralilla ovat yhäkin säilyneet voimassa „vanhan hyvän ajan” järkkymättömät perinteet ja suhde talonpoikaiseen pienteollisuuteen on siellä täydessä sopusuhteessa siihen „työn organisatioon”, mikä on turvannut tehtaille paikalleen kiin-

* XVI viikko, s. 594—595. Siteerattu kirjasta „Kotiteollisuus”, I, 140.

** Kts. „Kotiteollisuus”, I, 18—19.— „Kuvaus”, 222, 223, 244.— Valtionomaisuuden ja maanviljelyksen ministeriön julkaisu „Selostuksia ja tutkimuksia kotiteollisuuden alalta”, Jegunovin kirjoitus III osassa. Julkaistessaan Jegunovin kirjoituksen ministeriö tekee huomautuksessa sen varauksen, että tekijän katsantokannat „eroavat oleellisesti vuorihallituksen käsityksistä ja tiedoista”.— Esim. Krasnoufimskin kihlakunnassa on mainittujen lakien nojalla suljettu lähes 400 pajaa.— Vrt. „Kotiteollisuuden tutkijakomission aineistoja”, XVI viikko, V. D. Belovin kirjoitus: „Uralin kotiteollisuus vuoriteollisuuden yhteydessä”. Tekijä kertoo, että ankaria lakeja pelätessään kotiteollisuudenharjoittajat piiloittavat koneitaan. Eräs kotiteollisuudenharjoittaja oli rakentanut valinuunin *pyörien päälle*, että sen piiloittaminen olisi käynyt helpommin! (siteerattu kirjoitus, s. 18).

nitettyä tehdastyöväestöä. Nämä perinteet on täysin korostetulla selvyydellä luonnehdittu „Permskije Gubernskije Vedomostissa”, № 183 vuodelta 1896, seuraavassa uutisessa, joka on „Kuvauksessa” esitetty ja jota aivan oikein sanotaan „erittäin merkitykselliseksi”. Se kuuluu näin: „Maanviljelyksen ja valtionomaisuuden ministeriö kehoitti Uralin vuoritehtailijoita harkitsemaan kysymystä, voisivatko vuoritehtaat mahdollisesti ryhtyä toimenpiteisiin kotiteollisuuselinkeinojen kehittämiseksi Uralilla. Vuoritehtailijat ovat saattaneet ministeriön tietoon, että kotiteollisuuden kehittäminen Uralilla koituisi vahingoksi suurteollisuudelle, koska jo nykyäänkin, kun kotiteollisuuselinkeinot Uralilla ovat kehittyneet heikosti, ei Uralin väestö kykene antamaan tehtaille riittävää määrää työläisiä *; jos sitten väestö saa toimeentuloansioita kotona, niin tehtaat joutuvat vaaraan jäädä kokonaan ilman työtä” („Kuvaus”, s. 244). Tämä uutinen sai „Kuvauksen” laatijat huudahtamaan: „Tietysti kaikenlaisen teollisuuden, sekä *suur-, keski- että pien-*teollisuuden, ensimmäisenä välttämättömänä ehtona on teollisuuden vapaus... Teollisuuden vapauden nimessä sen *kaikkien alojen* pitää olla juridisesti tasa-arvoisia... Metallituotteita valmistavat kotiteollisuuden alat Uralilla on vapautettava kaikenlaisista *poikkeuksellisista* siteistä, joita tehdassäädökset ovat luoneet niiden *luonnollisen* kehityksen rajoittamiseksi” (ibid. Alleviivaukset meidän). Lukiesamme tätä „teollisuuden vapautta” puolustavaa herkän-tunteellista ja sangen oikeata tiradia muistui mieleemme tunnettu tarina metafysiikasta, joka ei ollut kiireissään nousemaan kuopasta, vaan kyseli, mitä hänelle heitetty köysi oikeastaan oli,— „tavallista nuoraako”! Niin permiläiset *narodnikitkin* teollisuuden vapauteen nähden, kapitalismin kehitysvapauteen ja kilpailuvapauteen nähden kyselevät yliolkaisesti, mitä on teollisuuden vapaus — tavallinen porvarillinen vaatimus! He leijailevat toivomuksissaan paljon korkeammalle; he eivät halua kilpailuvapautta (miten alhainen, ahdasmielinen, porvarillinen toivomus!), vaan „työn organisatiota”... Mutta heti, kun nämä maniloviläiset haa-

* Selitykseksi lukijalle huomautamme, että meidän vuoriteollisuutemme tilastot ovat jo monia kertoja todenneet sen tosiasian, että Uralilla on työssä olevien työläisten lukumäärä suhteellisesti tuotemäärään verrattuna paljon korkeampi kuin eteläisessä tai Puolan vuoriteollisuuspiirissä. Alhaiset palkat — tulos siitä, että työläiset ovat kiinnitettyt maahan — pitävät Uralia verrattomasti paljon alemmalla tekniikan tasolla eteläseutuun ja Puolaan verrattuna.

veilit törmäävät vastakkain „silmästä silmään” kaunistelemattoman ja proosallisen todellisuuden kanssa,— niin tästä todellisuudesta lemahtaa heti sellainen „*työn organisatio*”, että narodnikki unohtaa kapitalismin „vahingollisuuden” ja „vaaran”, „toisenlaisten teiden mahdollisuuden isänmaalle” ja rukoilee „*teollisuuden vapautta*”.

Toistamme, että me pidämme tätä toivomusta aivan oikeana ja arvelemme, että tämä katsantokanta (joka ei ole yksistään „Kuvauksen”, vaan miltei kaikkien tätä kysymystä käsitelleiden kirjoittajien kanta) on kunniaksi narodnikeille. Mutta...— Minkäs sille mahtaa! Ei voida mitenkään kehua narodnikkeja ilman, ettei heti aseteta hirveän isoa „muttaa”,— mutta meidän on tehtävä sen johdosta kaksi oleellista huomautusta.

Ensimmäinen. Voidaan olla varmoja siitä, että narodnikkien ääretön enemmistö hylkää syvällä suuttumuksella sen, että me olisimme oikeassa samaistaessamme „teollisuuden vapauden” ja „kapitalismin vapauden”. He sanovat, että monopolista ja maaorjuuden jätteistä vapautuminen on „yksinkertaisesti” tasa-arvoisuuden vaatimus, että sitä vaatii „koko” kansantalouden yleinen ja erityisesti talonpoikaistalouden eikä lainkaan kapitalismin etu. Me tiedämme, että niin narodnikit sanovat. Mutta se on väärin. Siitä ajasta, jolloin „teollisuuden vapaus” käsitettiin näin idealistisen abstraktisesti ja se nähtiin perustavaksi ja luonnolliseksi (vertaa „Kuvauksessa” alleviivattua sanaa) „ihmisen oikeudeksi”, on kulunut jo enemmän kuin sata vuotta. „Teollisuuden vapauden” vaatimus ja tämän vaatimuksen toteuttamisen vaatiminen on siitä lähtien kiertänyt useampia maita ja tämä vaatimus on kaikkialla ilmentänyt epäsuhdetta kasvavan kapitalismin sekä monopolioikeuksien ja rajoitussäädöksiensä jätteiden välillä, se on ollut kaikkialla edistyksellisen porvariston tunnus, kaikkialla se on johtanut vain kapitalismin täydelliseen voittoon. Teoria on sen jälkeen selittänyt täydellisesti, miten naiivi on se illusio, että „teollisuuden vapaus” on muka „puhtaan järjen” vaatimus, muka abstraktisen „tasavertaisuuden” vaatimus, ja osoittanut, että kysymys teollisuuden vapaudesta on kapitalistinen kysymys. „Teollisuuden vapauden” toteuttaminen ei ole suinkaan vain „juridinen” uudistus; se on syvälinen taloudellinen reformi. „Teollisuuden vapauden” vaatimus merkitsee aina epäsuhdetta juridisten normien (jotka heijasta-

vat jo aikansa eläneitä tuotantosuhteita) ja *uusien tuotantosuhteiden* välillä, jotka ovat kehittyneet vastoin vanhoja normeja, ovat kasvaneet niistä ja vaativat niiden kumoamista. Kun uralilainen järjestys aiheuttaa nyt yleisen huu-don „teollisuuden vapaudesta”, niin se merkitsee sitä, että ne säännöstelyt, monopolit ja etuoikeudet, jotka ovat periytyneet tilanherra-tehtailijoiden hyväksi, ahdistavat näitä *nykyisiä taloudellisia suhteita*, *nykyisiä* taloudellisia voimia. Minkälaisia ovat nämä suhteet ja nämä voimat? Ne ovat *tavaratalouden suhteita*. Nämä voimat ovat tavarataloutta johtavan *pääoman* voimia. Palauttakaa mieleen vaikkapa edellä siteerattu permiläisen narodnikin „tunnustus”: „koko meidän kotiteollisuutemme on yksityispääomien kourissa”. Ja kotiteollisuustiedustelun antamat numerotiedot puhuvat puolestaan kyllin kaunopuheista kieltä ilman tätä tunnustustakin.

Toinen huomautus. Me tervehdimme sitä, että narodnikit puolustavat teollisuuden vapautta. Mutta me jätämme tämän tervehtimisen sen varaan, että tuota puolustamista on *sovellettava johdonmukaisesti*. Merkitseekö „teollisuuden vapaus” vain sitä, että poistetaan Uralilla voimassa oleva tulellatoimivien laitosten avaamiskielto? Eikö se, ettei talonpojalla ole oikeutta erota kyläyhteisöstä, oikeutta ryhtyä harjoittamaan mitä elinkeinoa tai liiketointa tahansa, ole paljon oleellisempaa „teollisuuden vapauden” rajoittamista? Eikö liikkumisvapauden puuttuminen, se ettei laki tunnusta jokaiselle kansalaiselle oikeutta valita asuinpaikakseen minkä kaupunki- tai kyläyhdyksunnan tahansa valtakunnassa, rajoita teollisuuden vapautta? Eikö talonpoikaisyhteisön sääty sulkeutuneisuus, se että kauppa- ja teollisuusluokkaan kuuluvien henkilöiden on mahdotonta päästä siihen, eikö se rajoita teollisuuden vapautta? j.n.e., j.n.e. Me mainitsimme paljon tärkeämpiä, paljon yleisempiä, paljon laajemmalle levinneitä teollisuusvapauden rajoituksia, joiden vaikutus ilmenee koko Venäjällä ja jotka eniten painavat koko talonpoikaiston joukkoja. Jos „suuren, keskisuuren ja pienen” teollisuuden pitää olla tasa-arvoisia, niin eikö viimeksimainitun pidä saada samat oikeudet maiden luovutuksessa kuin on edellisilläkin? Jos Uralin vuorilait ovat olemukseltaan „luonnollista kehitystä kahlehtivia poikkeussiteitä”, niin eikö yhteistakuu, maaosuuksien luovutuskielto, erikoiset säätylait sekä siirtolaisuutta, omaisuuden

siirtoja, elinkeinoja ja ammatteja koskevat säännöt sitten ole „poikkeussiteitä”? Eivätkö ne „kahlehti luonnollista kehitystä”?

Siinäpä se juttu juuri onkin, että narodnikkilaisuus on tässäkin kysymyksessä osoittanut samaa puolinaisuutta ja kaksinaamaisuutta, mitkä ovat kaikkinaiselle Kleinbürgeriläisyyden* ideologialle niin luonteenomaisia. Toisaalta narodnikit eivät kiellä sitä, että meidän elämässämme on lukuisasti jätteitä siitä „työn organisatiosta”, jonka synty juontaa alkunsa jo läänitysjärjestelmän ajoilta ja joka on mitä huutavimmassa ristiriidassa nykyaikaisen talousjärjestelmän kanssa, maan koko talous- ja kulttuurikehityksen kanssa. Toisaalta taas he eivät voi olla näkemättä sitä, että tämä talousjärjestelmä ja tämä kehitys uhkaavat viedä turmioon pientuottajan, ja peloissaan tämän omien „ihanteitensa” palladionin kohtalosta narodnikit koettavat pidättää historian kulkua, pysäyttää kehityksen, anovat ja rukoi-levat „kieltämään”, „estämään” ja verhoavat tämän surkean taantumuksellisen lörpöttelyn „työn organisatio”-fraaseilla, jotka eivät voi olla kuulostamatta katkeralta ivalta.

Lukijalle on nyt jo tietysti selvää, minkä pää- ja perusväitteen me esitämme narodnikkien *käytännöllistä* ohjelmaa vastaan nykyaikaisen teollisuuden kysymyksissä. Mikäli narodnikkien toimenpiteet kuuluvat osana siihen uudistukseen tai käyvät yhteen sen uudistuksen kanssa, jota on Adam Smithin ajoista saakka nimitetty *teollisuuden vapauteksi* (sanan laajassa merkityksessä), sikäli ne ovat edistykellisiä. Mutta, ensiksikin, silloin ei niissä ole mitään „narodnikkilaista”, mitään sellaista, mikä tukee erikoisesti pientuotantoa ja isänmaan „erikoisia teitä”. Toiseksi, tätä narodnikkien ohjelman myönteistä osaa heikentää ja vääristelee se, että teollisuuden vapautta koskevan yleisen ja peruskysymyksen tilalle solutetaan osittaisia ja vähäpätöisiä luonnoksia ja toimenpiteitä. Mikäli taas narodnikkilaiset toivomukset sotivat teollisuuden vapautta vastaan, pyrkien jarruttamaan nykyistä kehitystä, sikäli ne ovat taantumuksellisia ja järjettömiä, eikä niiden toteuttaminen voi tuoda mitään muuta kuin vahinkoa. Ottakaamme esimerkkejä. Luotto. Luotto on pisimmälle kehittyneen tavaran-

* — pikkuporvarillisuuden. *Toim.*

kierron aikaansaannos, pisimmälle kehittyneen siviililiikkeen aikaansaannos. „Teollisuuden vapauden” toteuttaminen johtaa kiertämättä luottolaitosten muodostamiseen kaupallisena alana, talonpoikain säätysulkeutuneisuuden poistamiseen, talonpoikain lähentämiseen niihin luokkiin, jotka eniten käyttävät luottoa hyväkseen, siihen, että asiasta kiinnostuneet henkilöt perustavat itsenäisesti lainayhdistyksiä j.n.e. Sitävastoin, mitä merkitystä voisi olla niillä luottotoimenpiteillä, joita zemstvotoimitsijat ja muu „intelligenssi” tarjoavat „talonjusseille” niin kauan, kun lait ja laitokset asettavat talonpoikaiston asemaan, joka *sulkee pois* oikean ja hyvin kehittyneen tavaravaihdon,— asemaan, missä omaisuustakuun asemesta (joka on luoton perustana) paljon helpompaa, mukavampaa, paremmin käypää ja soveltuvampaa... on *työllämaksu!* Sellaisissa oloissa luottotoimenpiteet jäävät aina ulkoa tuoduiksi ja vieraiksi kasveiksi, jotka on muualta tuotuina istutettu kerrassaan kelpaamattomaan maaperään, ne osoittautuvat kuolleena syntyneeksi lapsoseks, jonka ovat saattaneet synnyttää vain haaveelliset Manilov-intelligentit ja hyvää tarkoittavat virkailijat ja jolle oikeat *rahapäätöman kauppiat* nauravat ja tulevat nauramaan. Ettemme puhuisi perusteettomasti, esitämme Jegunovin mielipitteen (jo siteerattu kirjoitus), jota ei kukaan ainakaan epäile... „materialistiksi”. Kotiteollisuusvarastoista hän sanoo: „edullisimmissakin paikallisissa oloissa kiinteä varasto, joka lisäksi on ainoa koko kihlakunnassa, ei koskaan korvaa eikä voikaan korvata kauppiasta, joka on aina liikkeessä ja itse kiinnostunut asiasta”. Permin kotiteollisuuspankista on sanottu seuraavaa: saadaksesen lainan, kotiteollisuudenharjoittajan on jätettävä siitä anomus joko pankkiin tai sen asiamiehelle ja nimettävä takaajat. Asiamies tulee, tarkastaa kotiteollisuudenharjoittajan anomuksen, kokoaa tarkat tiedot tuotannosta y.m. „ja koko tämän paperipinkan hän lähettää sitten kotiteollisuudenharjoittajan laskuun pankin hallinnolle”. Myönnettyään lainan pankki lähettää (joko asiamiehen kautta tai kunnanviraston välityksellä) velkositoumuksen. Vasta kun lainanottaja allekirjoittaa sen (allekirjoitus on kunnan esivallan oikeaksi todistettava) ja toimittaa sen pankkiin — vasta sitten hänelle lähetetään rahat. Jos lainan ottajana on artteli, niin vaaditaan kopio yhdistyssopimuksesta. Asiamiesten on valvottava, että

lainavarat käytetään juuri siihen tarkoitukseen, johon ne on myönnetty, ja etteivät asiakkaiden asiat menisi rempalleen j.n.e. „Ilmeisesti ei pankkiluottoa voida missään tapauksessa katsoa *helpoksi* kotiteollisuudenharjoittajille; voidaan varmuudella sanoa, että kotiteollisuudenharjoittaja mieluummin hankkii lainaa paikkakunnan pohatalta kuin antautuu kaikkiin edellä kuvattuihin vaivoihin, maksaa posti-, notaario- ja kunnankulut, odottelee kokonaisia kuuksia siitä hetkestä, kun lainantarve on ilmaantunut, kunnes sen saa, ja joutuu koko tämän lainan ajaksi valvonnan alaiseksi” (siteerattu kirjoitus, s. 170). Yhtä järjetön kuin on narodnikkien käsitys jostakin kapitalisminvastaisesta luotosta, yhtä tolkkuttomia, kömpelöitä ja huonosti tehoavia ovat moiset yritykset (kelvottomin keinoin) suorittaa „intelligenttien” ja virkailijoiden voimilla se, mikä on kaikkialla oikea kauppiaiden tehtävä.— Teknillinen sivistys. Siitä voitane kai olla jo puhumattakin... Muistutamme ainoastaan meidän tunnetun edistyksellisen kirjailijamme hra Juzhakovin „ikimuistettavasta” suunnitelmasta pysyttää Venäjälle maatalouskymnaaseja siten, että varattomat talonpojat ja talonpoikaisnaiset *työllään korvaisivat* opetusmaksunsa, esim. palvelemalla keittäjinä ja pyykkäreinä *... Arttelit. Mutta kukapa ei tietäisi, että perusesteinä niiden leviämislle ovat sen samaisen „työn organisation” perinteet, mikä kuvastui Uralin vuorilaeissakin. Kukapa ei tietäisi, että teollisuuden vapauden toteuttaminen täydessä laajuudessaan on kaikkialla johtanut kaikenlaisten liittojen ja yhtymien ennenkuulumattomaan kukoistukseen ja kehitykseen? Kerrassaan koomillista on nähdä, kun narodnikki koettaa leimata vastustajansa arttelitoiminnan, yhdistymisen ja yleensä muun sellaisen viholliseksi. Totta tosiaankin yritys säilyttää syy syyttömän niskoille! Kysymys on vain siitä, että yhdistymisaatetta ja sen toteuttamiskeinoja etsittäessä ei pidä katsoa taaksepäin, menneisyyteen, ei patriarkaalisiin käsitöihin ja pientuotantoon, jotka synnyttävät tuottajain äärimmäistä eristyneisyyttä, pirstoutuneisuutta ja villeyttä,—vaan eteenpäin, tulevaisuuteen, suuren teollisuuskapitalismin kehittymisen suuntaan.

* Kts. seuraavaa kirjoitusta.

Me tiedämme hyvin, miten ylvään ylenkatseellisesti narodnikki suhtautuu tähän tällaiseen teollisuuspoliittiseen ohjelmaan, joka asetetaan hänen oman ohjelmansa vastakohtaksi. „Teollisuuden vapaus”! Miten vanha, ahdas, manchesterilainen * porvarillinen toivomus⁹⁴! Narodnikki on varma siitä, että hänelle se on überwundener Standpunkt **, että hän on jo onnistunut kohoamaan niiden ohimenevien ja yksipuolisten etujen yläpuolelle, joihin tällaiset toivomukset perustuvat, että hän on kyennyt kohoamaan jo paljon syvempiin ja paljon puhtaampiin „työn organisatio”-aatteisiin... Mutta todellisuudessa hän on vain vajonnut edistyksellisestä porvarillisesta ideologiasta taantumukselliseen pikkuporvarilliseen ideologiaan, joka pyrkimyksissään heilahtelee avuttomasti nykyisen taloudellisen kehityksen jouduttamisen ja sen pidättämisen välillä, pikkuisäntien etujen ja työn etujen välillä. Nämä viimeksimainitut käyvät tässä kysymyksessä yhteen suuren teollisuus pääoman etujen kanssa.

* Mahdollisesti löytyy ihmisiä, jotka luulevat, että „teollisuuden vapaus” sulkee pois sellaiset toimenpiteet kuin tehdaslait y.m.s. „Teollisuuden vapaudella” tarkoitetaan niiden vanhalta ajalta jääneiden esteiden poistamista, jotka haittaavat kapitalismin kehitystä. Tehdaslainsäädäntö taas, samoin kuin muutkin niin sanotun Socialpolitiik'in (sosiaalipolitiikan. Toim.) toimenpiteet edellyttävät syvälistä kapitalismin kehitystä ja sysäävät puolestaan tätä kehitystä eteenpäin.

** — ohitettu katsantokanta. Toim.

Shushenskojen kylässä oleva talo, jossa V. I. Lenin asui karkoituksen aikana.
Kaksi äärimmäistä ikkunaa vasemmalla ovat Leninin huoneen ikkunoita.

**NARODNIKKILAISEN HAAVESUUNNITTELUN
KUKKASIA**

**(S. N. JUZHAKOV. VALISTUSKYSY-
MYKSIÄ. PUBLISISTISIA KOKEITA.—
KESKIKOULUREFORMI. — KORKEAKOULU-
SIVISTYKSEN SYSTEEMIT JA TEHTÄVÄT.—
KYMNAASIOPPIKIRJAT. — KYSYMYS KOKO
KANSAN OPETUKSESTA.— NAINEN JA VALIS-
TUS. PIETARI. 1897. SIVUJA VIII+233.
HINTA 1 rpl. 50 kop.)⁹⁵**

*Kirjoitettu karkoituspaiikalla
vuoden 1897 lopulla*

*Julkaistu ensi kerran 1898 kokoel-
massa: Vladimir Iljin—„Taloudellisia
tutkielmia ja kirjoituksia“*

*Julkaistaan kokoelman tekstin
mukaan*

I

Hra Juzhakov on julkaissut tällä otsikolla kokoelman „Russkoje Bogatstvossa” vuosina 1895—1897 julkaistuja kirjoituksiaan. Tekijä arvelee, että hänen kirjoituksensa „käsittävät tärkeimmät näistä kysymyksistä”, s.o. „valistuskysymyksistä”, ja „muodostavat yhdessä tavallaan katsauksen polttavimpiin ja kipeimpiin, mutta yhä vielä heikosti tyydytettyihin henkisen kulttuurimme tarpeisiin”. (Esipuhe, s. V.) 5. sivulla korostetaan vielä kerran, että tekijä aikoo „pysähtyä pääasiallisesti periaatteen kysymyksiin”. Mutta kaikki nuo fraasit osoittavat vain hra Juzhakovin kiintymystä suurisuuntaiseen ajatteluun, eikä edes ajatteluun, vaan kynäilyyn. Kirjan otsikkokin on ylen laaja: itse asiassa,— kuten teoksen alaotsakkeessa olevasta kirjoitusten luettelostakin näkyy,— tekijä ei käsittele lainkaan „valistuskysymyksiä”, vaan ainoastaan koulukysymyksiä, ja niistäkin vain keski- ja korkeakoulua koskevia kysymyksiä. Kirjan kaikista kirjoituksista asiallisin on kirjoitus kymnaasioppikirjoista kymnaaseissamme. Siinä tekijä käsittelee yksityiskohtaisesti eniten käytetyt venäjänkielen, maantieteen ja historian oppikirjat osoittaen niiden täydellisen kelvottomuuden. Tämän kirjoituksen lukisi vieläkin suuremmalla mielenkiinnolla, ellei sekin rasittaisi tekijälle ominaisella moninaisuudellaan. Me aiomme kiinnittää lukijan huomiota vain kirjan kahteen kirjoitukseen, nimittäin kirjoitukseen keskikoulureformista ja yleiskansallisesta opetuksesta, sillä nämä kirjoitukset koskettelevat todella periaatteellisia kysymyksiä ja tuntuvat varsin luonteenomaisilta „Russkoje Bogatstvossa” mieliaatteiden valaisemisen kannalta. Sillä herrojen Grinevitshien ja Mihailovskien näet

täytyy — löytääkseen vastustajain oppirakennelmasta hirtittävän typerien johtopäätösten esimerkkejä — tonkia venäläisen runousmakulatuurin lantatunkioita. Meidän ei tarvitse vastaavassa tarkoituksessa ryhtyä noin ikäviin kaivantoihin: riittävää on tarttua „Russkoje Bogatstvo” lehteen ja siinä erääseen sen eittämättömistä „tukipylväistä”.

II

Kirjoituksessa „Keskikoulureformin perusteista” hra Juzhakov on II pykälän otsikoinut näin: „Keskikoulun tehtävät. Luokkaedut ja luokkakoulu” (kts. Sisältöä). Aihe, kuten näette, on puoleensatempaavan mielenkiintoinen ja se lupaa selittää meille erään ei ainoastaan valistuksen, vaan yleensä koko yhteiskuntaelämän tärkeimmän kysymyksen, ja vieläpä juuri sen kysymyksen, josta aiheutuu eräs suurimmista erimielisyyksistä narodnikkien ja „oppilaiden” välillä⁹⁶. Tarkastelkaamme, minkälaiset käsitykset „Russkoje Bogatstvon” työntekijällä on „luokkaeduista ja luokkakoulusta”.

Tekijä sanoo aivan oikein, että määritelmä: „koulun pitää valmentaa ihmistä elämää varten” on aivan sisällyksetön, että kysymys on siitä, mitä tarvitaan elämää varten ja „kuka tarvitsee” (6). „Kenelle keskisivistys on tarpeen — se merkitsee: kenen etujen vuoksi, kenen hyödyn ja edun nimessä keskikoulun kasvateille annetaan sivistys?” (7). Mainio kysymyksen asetus ja me tervehtisimme kirjoittajaa kaikesta sydämestämme, jos vain... jos vain kaikki nämä alkusoitot eivät myöhemmässä esityksessä osoittautuisi tyhjiksi fraaseiksi: „Ne voivat olla valtion, kansakunnan, jonkin yhteiskuntaluokan, itsensä koulutettavan yksilön hyötyä ja hyvinvointia tarkoittavia etuja”. Alkaa sekasotku: pitää tehdä sellainen johtopäätös, että luokkiin jakaantunut yhteiskunta sopii yhteen luokattoman valtion, luokattoman kansakunnan ja luokkien ulkopuolella olevien yksilöiden kanssa! Heti näemme, ettei se ole suinkaan hra Juzhakovilta mikään harhasanonta, vaan että juuri tuollainen tulkontu käsitys hänellä onkin. „Jos kouluohjelmaa laadittaessa pidetään silmällä luokkaetuja, niin ei siis voi olla puhettakaan mistään yhdestä ja yleisestä valtion keskikoulutyypistä. Siinä tapauksessa oppilaitokset ovat pakostakin säätylaitoksia eikä ainoastaan sivistäviä, vaan myöskin kasvattavia

laitoksia, sillä niiden ei ole annettava ainoastaan säädyn erikoisiin etuihin ja tehtäviin sovellettu sivistys, vaan myöskin säätytötumukset ja korporatiivinen säätyhenki” (7). Ensimmäinen johtopäätös tästä tiradista on se, että hra Juzhakov ei käsitä säätyjen ja luokkien välistä eroa ja sen tähden hän sekoittaa jumalattomasti nämä aivan erilaiset käsitteet. Hänen kirjoituksensa muissa kohdissa (kts. esim. s. 8) ilmenee samanlaista ymmärtämättömyyttä, ja se on sitäkin ihmeellisempää, kun tuossa samassa kirjoituksessa hra Juzhakov oli pääsemäisillään melkein välittömästi näiden käsitteiden välisen oleellisen eron ymmärtämiseen. „On muistettava”, kertoilee hra Juzhakov 11. sivulla, „että usein (ei kuitenkaan aivan välttämättä) poliittinen, taloudellinen ja henkinen organisatio on toisinaan erikoisten väestöryhmien juridinen etuoikeus, toisinaan niille faktillisesti kuuluvaa. Ensimmäisessä tapauksessa ne ovat säätyjä; toisessa — luokkia”. Tässä on oikein osoitettu *eräs* luokan ja säädyn välinen eroavaisuus, nimittäin se, että luokat eivät eroa toisistaan juridisten etuoikeuksien, vaan faktillisten olojensa mukaan, ja että siis nykyajan yhteiskuntaluokat edellyttävät *juridista tasavertaisuutta*. Toistakaan eroavaisuutta säätyjen ja luokkien välillä hra Juzhakov ei tunnu jättävän huomioimatta: „...Me... luovuimme silloin (s.o. maaorjuuden lakkauttamisen jälkeen)... kansakunnan elämän maaorjuudellisesta ja säätyjärjestelmästä, siinä luvussa myöskin suljettujen säätykoulujen systeemistä. Nykyään kapitalistisen prosessin juurtuminen pirstoo venäläisen kansakunnan ei niinkään paljon säätyihin kuin taloudellisiin luokkiin...” (8). Tässä on oikein osoitettu toinenkin tunnusmerkki, joka erottaa säädyt luokista Euroopan ja Venäjän historiassa, nimittäin se, että säädyt kuuluvat maaorjayhteiskuntaan ja luokat — kapitalistiseen yhteiskuntaan *. Jos hra Juzhakov olisi vähänkään ajatellut näitä eroavaisuuksia eikä olisi niin helposti heittäytynyt rivakan kynänsä ja Kleinbürgeriläisen ** sydämensä valtaan, niin hän ei olisi kirjoittanut edellä esitettyä tiradia eikä muitakaan joutavuuksia, kuten sitä, että luokkakantaisen kouluohjelmien pitää pirstoa ohjelmat erikseen rikkaita

* Säädyt edellyttävät yhteiskunnan jakaantumista luokkiin olleen ne luokkeroavaisuuksien eräs muoto. Puhuessamme yksinkertaisesti luokista me tarkoitamme aina kapitalistisen yhteiskunnan luokkia, joissa ei ole säätyjakoa.

** — pikkuporvarillisen. *Toim.*

ja köyhiä varten, että Länsi-Euroopassa ei luokkakantaisilla ohjelmilla ole menestystä, että luokkakoulu edellyttää luokkasulkeutuneisuutta y.m., y.m. Kaikki se osoittaa selvääkin selvemmin, että paljonlupaavasta otsikosta huolimatta, kaunopuheisista fraaseista huolimatta hra Juzhakov ei ole lainkaan ymmärtänyt, missä on luokkakoulun olemus. Tuo olemus, kunnianarvoisa hra narodnikki, on siinä, että sivistys on yhtäläisesti järjestetty ja yhtä mahdollista kaikille *omistaville*. Vain tuohon viimeiseen sanaan juuri sisältyykin luokkakoulun olemus erotuksena säätykoulusta. Siksipä hra Juzhakov puhui silkkaa pötyä edellä siteeratussa tiradissa, että kun koululla on luokkaedut, niin „ei voi olla puhettakaan mistään yhdestä ja yleisestä valtion keskikoulutyypistä”. Juuri päinvastoin: luokkakoulu,— jos se on toteutettu johdonmukaisesti, t.s. jos se on vapautunut kaikista ja kaikenlaisista säätyeron jätteistä,— edellyttää välttämättä yhtä yleistä koulutyyppiä. Luokkayhteiskunnan (ja siis myöskin luokkasivistyksen) olemus on täydellisessä juridisessa *tasavertaisuudessa*, kaikkien kansalaisten täydessä tasa-arvoisuudessa ja siinä, että sivistys on omistaville täysin tasa-arvoista ja mahdollista. Säätykoulu vaatii oppilaalta, että hänen pitää kuulua määrättyyn säätyyn. Luokkakoulu ei tunne säätyjä, se tuntee vain kansalaiset. Se vaatii kaikilta ja kaikenlaisilta oppilailta *vain yhtä*: että hän maksaisi saamastaan opetuksesta. Luokkakoulu ei lainkaan tarvitse ohjelmien erilaisuutta rikkaita ja köyhiä varten, sillä niitä, joilla ei ole varoja opetusmaksuun, opintovälinemenoihin ja oppilaan ylläpitoon koko opintokauden ajaksi,— niitä luokkakoulu ei yksinkertaisesti päästä saamaan keskisivistystä. Luokkakoulu ei lainkaan edellytä luokkasulkeutuneisuutta: päinvastoin, vastakohtana säädyille, luokat jättävät aina yksilöille aivan vapaan siirtymismahdollisuuden yhdestä luokasta toiseen. Luokkakoulu ei sulje oviaan keneltäkään, jolla on varoja opiskella. Se, että Länsi-Euroopassa „näillä vaarallisilla puolisivistyksen ohjelmilla ja eri kansankerrosten luokkakantaisen moraali-intellektuaalisen vieroittamisen ohjelmilla ei ole menestystä” (9),— se on selvää todellisuuden vääristelyä, sillä jokainen tietää, että niin Lännessä kuin Venäjälläkin keskikoulu on olemuksestaan luokkakoulu ja että se palvelee kerrassaan vähäisen väestönosan etuja. Sen aivan uskottoman käsitteiden sekaannuksen vuoksi, jota hra Juzha-

kov ilmaisee, me vieläpä katsomme, ettei ole haitaksi antaa hänelle vielä seuraava lisäselitys: nykyisessä yhteiskunnassa sekään keskikoulu, joka ei ota mitään maksua opetuksesta, ei laisinkaan lakkaa olemasta luokkakoulu, koska oppilaan ylläpitokulut 7—8 vuoden kuluessa ovat verrattomasti paljon suuremmat kuin opetusmaksu, ja vain mitätön vähemmistö pystyy nämä menot kustantamaan. Jos hra Juzhakov haluaa olla nykyisten keskikoulun reformaattorien käytännöllisenä neuvonantajana, jos hän haluaa asettaa kysymyksen nykyajan tosiolojen pohjalle (ja niin hän sen juuri asettaakin),—niin hänen olisi pitänyt puhua vain säätykoulun vaihtamisesta luokkakouluun, *vain* siitä, tahi sitten vaieta kokonaan tästä „luokkaetuja ja luokkakoulua” koskevasta arkaluontoisesta kysymyksestä. Sanotakoon sekin, ettei näillä periaatteellisilla kysymyksillä ole suurtakaan yhteyttä siihen muinaisten kielten vaihtamiseen uusiin, jota hra Juzhakov suosittelee tässä kirjoituksessa. Jos hän olisi rajoittunut tuohon suositukseen,—niin me emme olisi ryhtyneet väittämään vastaan ja olisimmepa olleet valmiit antamaan hänelle anteeksi hänen hillittömän kaunopuheisuutensa. Mutta koska hän kerran *itse* asetti kysymyksen „luokkaeduista ja luokkakoulusta”,—niin kantakoon sitten vastuunkin kaikista tyhmistä fraaseistaan.

Hra Juzhakovin fraasit tästä aiheesta eivät kuitenkaan rajoitu läheskään ylläesitettyyn. Pysyen uskollisena „sosiologian subjektiivisen metodin” perusaatteille hra Juzhakov, kosketeltuaan kysymystä luokista, nousee „avaralle katsantokannalle” (12, vrt. 15), niin avaralle, että siltä hän voi ylevästi olla huomioimatta luokkaeroavaisuuksia, niin avaralle, että se sallii hänen puhua ei erillisistä luokista (hyi, miten ahdaskatseista!), vaan koko kansakunnasta yleensä. Tämä katsantokannan erinomainen „avaruus” saavutetaan kaikkien moraalisaarnaajien, suurten ja pienten, erikoisesti Kleinbürger-moralistien kuluneella keinolla. Hra Juzhakov tuomitsee ankarasti tämän yhteiskunnan luokkiin jakaantumisen (ja tämän jakaantumisen kuvastumisen sivistyksessä) puhuen ylen suurella kaunopuheisuudella ja verrattomalla paatoksella tämän ilmiön „vaarallisuudesta” (9); siitä, että „sivistysolojen luokkajärjestelmä kaikissa lajeissa ja muodoissa on perusteiltaan ristiriidassa valtion, kansakunnan ja sivistystä saavien yksilöiden etujen

kanssa” * (8); koulun luokkakantaisten ohjelmien „epätarkoituksenmukaisuudesta ja vaarallisuudesta sekä valtiolliselta että kansakunnan näkökannalta” (9); siitä, että historian esimerkit osoittavat vain „sen luokkajärjestelmän ja luokkaetujen poikkeuksellisen kansallisvastaisen kehityksen, josta edellä puhuimme ja jonka me jo katsoimme kansakunnan hyvinvoinnille ja itselleen valtiolle vaaralliseksi” (11); siitä, että „hallinnon luokkajärjestelmä on jo kaikkialla tavalla tai toisella kumottu” (11); siitä, että tämä „vaarallinen” luokiksi pirstoutuminen aiheuttaa „antagonismia eri väestöryhmien välillä” ja vähitellen hävittää pois „kansallisen solidaarisuuden ja yleisvaltakunnallisen patriotismin tunnon” (12); siitä, että „laajasti, oikein ja kaukonäköisesti ymmärrettyjen koko kansakunnan, valtion ja yksityisten kansalaisten etujen yleensä ei pidä olla ristiriidassa keskenään (ei ainakaan nykyajan valtiossa)” (15) j.n.e., j.n.e. Kaikki tuo on kauttaaltaan pelkkää vilppiä, vain tyhjiä fraaseja, jotka hämäävät itse nykyisten tosiolojen perusolemuksen kaikkea järkeä vailla olevilla Kleinbürgerin toivomuksilla, jotka siirtyvät huomaamatta senkin luonnehtimiseen, mitä on olemassa. Analogian löytämiseksi moiselle maailmankäsitykselle, josta nuo tuollaiset fraasit johtuvat, on käännettävä tarkastelemaan sen „eetillisen” koulukunnan edustajia Lännessä, joka oli sikäläisen porvariston teoreettisen pelkuruuden ja poliittisen hämmingin luonnollisena ja kiertämättömänä ilmaisuna.

Me sen sijaan rajoitumme vain rinnastamaan tähän erinomaiseen kaunopuheisuuteen ja jalomielisyyteen, tähän oivalliseen tarkkakatseisuuteen ja kaukonäköisyyteen seuraavan pienen tosiasian. Hra Juzhakov kosketteli kysymystä sääty- ja luokkakoulusta. Edellisestä kysymyksestä voidaan löytää ainakin poikakymnaaseja, alakymnaaseja ja reaalkouluja koskevia tarkkoja tilastotietoja. Tässä nämä tiedot, jotka lainaamme finanssiministeriön julkaisusta: „Venäjän tuotantovoimat” (Pietari. 1896. XIX osasto. Kansansivistys. S. 31):

* Jompi kumpi, kunnianarvoisin hra Kleinbürger: joko te puhutte yhteiskunnasta, jossa vallitsee luokkajako, tahi sellaisesta, jossa sitä ei ole. Edellisessä tapauksessa ei voi olla luokatonta sivistystäkään. Jälkimmäisessä tapauksessa ei voi olla luokkavaltiota, luokkakansakuntaa eikä johonkin luokkaan kuuluvia yksilöitä. Molemmissa tapauksissa tuo lause on järjetön ja sisältää vain viattoman toivomuksen Kleinbürgerin taholta, joka sulkee pelkurimaisesti silmänsä näkemästä nyktyodellisuuden rälkeimpiä piirteitä.

„Oppilaiden jakaantuminen säädyttäin (% % heidän yleisestä luvustaan) näkyvyyt seuraavasta taulukosta:

Lapsista oli	Kansanvalistusministeriön poikakymnaaseissa ja alakymnaaseissa			Reaalikoulussa		
	1880	1884	1892	1880	1884	1892
Perinnöllisten ja persoonallisten aatelisten ja virkamiesten lapsia.....	47,6	49,2	56,2	44,0	40,7	38,0
Hengellistä säätyä.....	5,1	5,0	3,9	2,6	1,8	0,9
Kaupunkilaissäätyä.....	33,3	35,9	31,3	37,0	41,8	43,0
Maalaisäätyä (yhdessä vierasheimolaisten ja alempien virkailijain kanssa).....	8,0	7,9	5,9	10,4	10,9	12,7
Ulkomaalaisia.....	2,0	2,0	1,9	3,0	4,8	5,4
Muuta säätyä.....	2,0	Yhdessä edell. kanssa		3,0	Yhdessä edell. kanssa	
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0*

Tämä taulukko osoittaa meille havainnollisesti, miten varomattomasti hra Juzhakov tuli sanoneeksi lausueksaan, että meillä muka heti ja päättäväisesti (??) „luovutettiin säätykoulusta”. Päinvastoin, säätyperusta on nykyäänkin vallitsevana keskikouluissamme, kun kerran kymnaaseissakin (etuoikeutetuista aatelisten oppilaitoksista y.m.s. puhumattakaan) 56% oppilaista on aateliston ja virkamiesten lapsia. Ainoana vakavana kilpailijana heillä ovat kaupunkilaissäädyt, jotka ovat päässeet vallitseviksi reaalikouluissa. Sen sijaan maalaisäätyjen osuus — erikoisesti jos otetaan huomioon niiden ääretön lukumäärällinen ylivoimaisuus muihin säätyihin verraten — on mitättömän pieni. Tämä taulukko osoittaa siis havainnollisesti, että sen, joka haluaa puhua meidän nykyisen keskikoulumme luonteesta, pitää painaa lujasti mieleensä, että puhe voi olla vain säätykoulusta ja luokkakoulusta ja että koska „me” todellakin luovomme säätykoulusta, niin se tapahtuu yksinomaan luokkakoulun hyväksi. On itsestään selvää, että tällä me emme halua lainkaan sanoa, ettei kysymys säätykoulun vaihtamisesta luokkakouluun ja tämän viimeksimainitun parantamisesta olisi tärkeä tai että se olisi yhdenmukainen niille luokille, jotka eivät käytä eivätkä voi käyttää hyväksensä keskikoulua: päinvastoin, se ei ole niillekään yhdenmukainen kysymys, sillä säätyperusta niin elämässä kuin kou-

lussakin painaa niitä erikoisen raskaina, sillä säätykoulun vaihtaminen luokkakouluun on vain eräs rengas Venäjän yleisen ja kaikinpuolisen eurooppalaistumisen prosessissa. Me haluamme vain näyttää, miten hra Juzhakov on asian vääristellyt ja miten hänen muka „lavea” näkökantansa on todellisuudessa verrattomasti alempana vieläpä porvarillistakin katsantokantaa tässä kysymyksessä. Muuten, siitä porvarillisuudesta. Hra A. Manuilov ei jaksa mitenkään käsittää sitä, miksi P. B. Struve, joka on niin selvästi luonnehtinut Schulze-Gäwernitzin yksipuolisuuden, kuitenkin „propagoi hänen porvarillisia aatteitaan” („Russkoje Bogatstvo” № 11, s. 93). Tämä hra A. Manuilovin ymmärtämättömyys johtuu kokonaan ja yksinomaan siitä, ettei hän käsitä enempää venäläisten kuin myöskään kaikkien länsieurooppalaisten „oppilaiden”, enempää oppilaiden kuin myöskään opettajan peruskatsomuksia. Tai ehkäpä hra Manuilov haluaa kieltää sen, että „opettajan” peruskatsomuksiin — katsomuksiin, jotka käyvät punaisena lankana läpi koko hänen teoreettisen, kirjallisen ja käytännöllisen toimintansa,— kuuluu peruuttamaton viha niitä „laveiden katsantokantojen” harrastajia kohtaan, jotka ime-lien fraasien avulla hämäävät nykyajan yhteiskunnan luokkiin jakaantumisen? että hänen tärkeimpiin katsomuksiinsa kuuluu se, että hän tunnustaa päättäväisesti avoimien ja johdonmukaisten „porvarillisten aatteiden” edistyneisyyden ja suosittavuuden niiden Kleinbürgerien aatteisiin verraten, jotka janoavat kapitalismin estämistä ja pysäyttämistä? Ellei tämä ole hra Manuiloville selvää, niin ajattelekoon hän vaikkapa samassa lehdessä työskentelevän kumppaninsa hra Juzhakovin teoksia. Kuvitelkoon hän, että tässä meitä nyt kiinnostavassa kysymyksessä me näemme hra Juzhakovin rinnalla avoimen ja johdonmukaisen „porvarillisten aatteiden” edustajan, joka vaatii ja puolustaa nykyaikaisen koulun nimenomaan luokkaluonnetta todistaen, että se on parasta, mitä voidaan kuvitella, ja pyrkien syrjäyttämään täydellisesti säätykoulun sekä helpottamaan luokkakouluun pääsymahdollisuuksia (tämän helppouden edellämainitussa mielessä). Totta tosiaan, nuo tuollaiset aatteet olisivat verrattomasti paljon korkeammalla hra Juzhakovin aatteita; tällöin huomio suuntautuisi nykyisen koulun reaalisiin tarpeisiin, nimittäin sen säätysulkeutuneisuuden poistamiseen eikä Kleinbürgerin epämääräiseen

„laveaan näkökantaan”. Nykyisen koulun yksipuolisen luonteen avoin selvittäminen ja sen puolustaminen luonnehtisi oikein tosioloja ja tuolla yksipuolisuudellaan se jo valistaisi toisenkin puolen tietoisuutta*. Mutta hra Juzhakovin „laveat” jaarittelut päinvastoin vain rappeuttavat yleistä mielipidettä. Ja vihdoin, kysymyksen käytännöllinen puoli... mutta eihän hra Juzhakovkaan mene hituistakaan luokkakoulun rajojen ulkopuolelle, ei tässä kirjoituksessaan, eikä „utopiassaankaan”, jota nyt siirrymmekin tarkastelemaan.

III

Hra Juzhakovin kirjoitus, jossa käsitellään „kysymystä koko kansan opetuksesta” (kts. kirjan otsikkoa) on otsikoitu näin: „Valistusutopia. Koko kansan pakollisen keskisivistyksen suunnitelma”. Jo otsikosta näkyy, että tämä hra Juzhakovin mitä opettavaisin kirjoitus on sangen lupaava. Mutta todellisuudessa hra Juzhakovin „utopia” lupaa vielä paljon enemmän... „Ei missään nimessä sitä vähempää, arvoisat lukijat, ilman mitään myönnytyksiä tai kompromissia...— näin aloittaa tekijä kirjoituksensa.— Täydellinen kymnaasisivistys koko väestölle, molemmille sukupuolille, kaikille pakollisena ja ilman mitään kulunkeja valtiolta, zemstvoilta ja kansalta,— sellainen on minun valtava valistusutopiani!” (201). Kelpo hra Juzhakov luulee nähtävästi, että tämän kysymyksen ydin on „kulungeissa”; samalla sivulla hän toistaa vielä kerran, että koko kansan alkeisopetus vaatii kulunkeja, mutta koko kansan keskisivistys hänen „suunnitelmansa” mukaan ei vaadi mitään kulunkeja. Eikä siinä kaikki, että hra Juzhakovin suunnitelma ei vaadi mitään kulunkeja: hän lupaa vielä paljon enemmän kuin keskisivistyksen koko kansalle. Näyttääksemme täydessä laajuudessaan sen, mitä „Russkoje Bogatstvon” työntekijä meille

* Me käsitämme mainiosti, että „Russkoje Bogatstvon” työntekijöiden on peräti vaikea ymmärtää tämänlaatuista todistelua. Se riippuu taaskin siitä, etteivät he ymmärrä enempiä „oppilaita” kuin myöskään „opettajaa”.

Kas näin esimerkiksi eräs „opettaja” jo vuonna 1845 todistell, että viljalakien kumoaminen on hyödyksi Englannin työläisille. Tämä kumoaminen.— kirjoitti hän.— teke farmareista „liberaaleja, s.o. tietoisia porvareita”, ja tämä tietoisuuden kasvu toisella puolen johtaa välttämättä toisenkin puolen tietoisuuden samanlaiseen nousuun (*Fr. Engels. „The condition of the working class in England in 1844”.* New York. 1886, p. 179) (*Fr. Engels. „Työväenluokan asema Englannissa vuonna 1844”.* New York. 1886, s. 179^{uv}, *Toim.*). Mikskäs te, herrat „Russkoje Bogatstvon” työntekijät, vain kumartelette „opettajien” edessä, ettekä paljasta heitä „porvarillisten aatteiden propagoimisesta”?

lupaa, on vilkaistava eteenpäin ja esitettävä tekijän omat voitollisen riemuitsevat huudahdukset hänen esitettyään koko suunnitelmansa ja ihaillessaan sitä. Hra Juzhakovin suunnitelma on sellainen, että kymnaasisivistykseen liittyy „kymnaasilaisten” tuotannollinen työ, jolla he hankkivat itse toimeentulonsa: „...Maapalstan viljeleminen... takaa runsaan, maukkaan ja terveellisen ravinnon koko nuorelle sukupolvelle syntymästään aina kymnaasikurssin päättämiseen saakka sekä ravinnon sille nuorisolle, joka tekee työtä oppimaksujensa korvaamiseksi (tästä Juzhakovin Zukunftsstaat* instituutista tarkemmin tuonnempana) sekä koko hallintohenkilökunnalle, opettajistolle ja isäntäväelle. Ja tällöin kaikki heidät turvataan myöskin jalkineilla ja heille ommellaan vaatteet. Sitä paitsi mainitulta maapalstalta saadaan muun ohella noin 20.000 ruplaa tuloja, nimittäin 15.000 ruplaa maidon ja toukoviljan ylijäämistä... ja noin 5.000 rpl. nahkojen, harjasten, untuvien ja muiden sivutuotteiden myynnistä” (216). Ajatelkaahan vain, lukijamme, *koko* nuoren sukupolven ylläpidon aina kymnaasin oppikurssin päättämiseen saakka, s.o. aina 21—25 vuotiaaksi asti (s. 203)! Sehän merkitsee sitä, että on ylläpidettävä *puolet* koko maan väestöstä**. Kymmenien miljoonien ihmisten ylläpito ja sivistys,— sehän on jo oikea „työn organisatio”! Nähtävästi hra Juzhakov on suuttunut kovasti niille ilkeämielisille ihmisille, jotka väittävät, että narodnikkien luonnokset „työn organisatiosta” ovat vain tyhjiä suunnitelmien tyhjiä fraaseja ja päätti tehdä kokonaan selvää niistä ilkeistä ihmisistä saattamalla julkisuuteen kokonaisen „suunnitelman” tällaista „työn organisatiota” varten, joka on toteutettavissa „ilman mitään kulunkeja”... Mutta ei siinäkään vielä kaikki: „...Saman tien me vielä laajensimme tehtävää; me otimme samaan organisaatioon koko lapsiväestön ylläpidon; me pidimme huolta myöskin siitä, että nuorille ihmisille turvataan maaseutuoloissa tuntuvat myötäjäiset heidän lähtiessään; me havaitsimme mahdolliseksi noilla samoilla varoilla määrätä jokaiseen kymnaasiin, s.o. jokaiseen kuntaan, yhden lääkärin, eläinlääkärin, opinkäyneen agronomin, opinkäyneen puutarhurin, teknologin ja

* — tulevaisuuden valtion. *Toim.*

** Bunjakovskin mukaan Venäjän väestö jakaantuu ikäluokittain niin, että 1.000 asukasta kohti tulee 0—20 vuoden ikäisiä 485 henkilöä ja 0—25 vuoden ikäisiä 576 henkilöä.

kuusi ammattimestaria, vähintään nämä (jotka nostavat kulttuurisuutta ja tyydyttävät koko paikkakunnan vastaavat tarpeet)... Ja kaikki nämä toimenpiteet tulevat finanssisuhteessa ja taloudellisesti ratkaistuksi suunnitelmamme toteuttamisella..." * Miten nyt tulevatkaan häpeällä lyödyksi ne pahat kielet, jotka ovat puhuneet sellaista, että kuuluisa narodnikkilainen „me” on jokin „salaperäinen tuntematon”, jokin juutalainen kaksi patalakkia päässä j.n.e.! Miten halpamaista parjausta! Tästä lähtien tarvitsee vain vedota hra Juzhakovin „suunnitelmaan”, jotta tämä „meidän” kaikkivoipaisuutemme ja „meidän” luonnostemme toteuttavuus tulee todistetuksi.

Ehkäpä lukijalla herää epäilyjä tähän toteutettavuus-sanaan nähden? Lukija saattaa ehkä sanoa, että nimittäessään luomuksensa utopiaksi hra Juzhakov siten syrjäytti pois kysymyksen sen toteutettavuudesta? — Niin olisi laita, ellei hra Juzhakov olisi itse tehnyt peräti oleellisia varauksia tuohon „utopia” sanaan nähden, ellei hän olisi esityksessään useita kertoja korostanut suunnitelmansa toteutettavuutta. „Minä rohkenen luulla”, sanoo hän aivan kirjoituksen alussa, „että tällainen koko kansan keskisivistys saattaa vain ensisilmäykseltä näyttää utopialta” (201)... Mitä te vielä haluatte?.. „Minä rohkenen väittää vieläkin enemmän, että tällainen sivistyksen antaminen koko kansalle on paljon helpommin toteutettavissa kuin koko kansan yleinen alkeisopetus, jonka kuitenkin Saksa, Ranska, Englanti ja Yhdysvallat ovat jo toteuttaneet ja joka on jo hyvin lähellä toteuttamista Venäjänkin eräissä lääneissä” (201). Hra Juzhakov on niin vakuuttunut tästä suunnitelmansa toteutettavuudesta (edelläsanotun jälkeen onkin ilmeisesti oikeammin sanoa „suunnitelma” kuin utopia), ettei hän hyljeksi edes vähäisimpiäkään „käytännöllisiä mukavuusnäkökohtia” tätä suunnitelmaa laatiessaan, jättäen varta vasten suunnitelmaan esim. kahden kymnaasin, poika- ja tyttökymnaasien järjestelmän, kunnioituksesta sitä „ennakkoluuloa kohtaan, mitä Euroopan mantereella on molempien sukupuolten yhteistä opetusta vastaan”, — korostaen tarmokkaasti sitä, että hänen suunnitelmansa „sallii sen, ettei tarvitse rikkoa poika- ja tyttökymnaasien jo vakiintuneita opetusohjelmia, että se antaa opettajakunnalle enemmän tehtäviä ja siis myöskin

* S. 237. Molemmat syvämielitteiset väliköt pistetneen tässä tiradissa ovat hra Juzhakovin. Me emme olisi rohjenneet jättää tästä pois ainoatakaan kirjainta.

korvausta"... „Kaikella tällä on melkoisen tärkeä merkityksensä, ellei haluta rajoittaa yksistään kokeiluun, vaan saada todella aikaan koko kansan sivistys” (205—206). Maailmassa on ollut paljonkin utopisteja, jotka ovat kilpailleet utopioittensa viehättävyydessä ja selväpiirteisyydessä,— mutta tuskin heidän joukossaan on yhtään, joka olisi ollut näin huomaavainen „vakiintuneita opetusohjelmia” kohtaan ja opettajahenkilökunnan työn korvaamiseen. Olemme varmoja siitä, että jälkipolvet tulevat kauan vielä viittaamaan hra Juzhakoviin todella käytännöllisenä ja todella toimeiliana „utopistina”.

Ilmeistä on, että koska tekijä näin paljon lupaa, niin hänen laatimansa yleiskansallisen opetuksen suunnitelma ansaitsee siis mitä tarkimman käsittelyn.

IV

Hra Juzhakovin lähtökohtana on se periaate, että kymnaasin pitää samalla olla myöskin maanviljelystalous, että sen pitää oppilaittensa kesätyöllä turvata oma ylläpitonsa. Sellainen on hänen suunnitelmansa perusajatus. „Tuskin voitaneep epäillä tämän ajatuksen oikeellisuutta” (237),— arvelee hra Juzhakov. Ja me olemme samaa mieltä hänen kanssaan siitä, että siinä on todella oikea ajatus, jota ei vain saa sekoittaa enempää ehdottomasti „kymnaaseihin” kuin myös siihen mahdollisuuteen, että kymnaasi „korvaa itsensä” oppilaiden työllä. Tämä oikea ajatus on se, että tulevan yhteiskunnan ihannetta ei voida kuvitella yhdistämättä opetusta nuoren sukupolven tuottavaan työhön: ei koulutusta eikä sivistystä ilman tuottavaa työtä eikä tuottavaa työtä ilman rinnakkaisesti tapahtuvaa koulutusta ja sivistystä voitaisi asettaa niin korkealle kuin tekniikan nykyinen taso ja tieteellisen tiedon tila vaativat. Tämän ajatuksen ovat esittäneet jo vanhat suuret utopistit; ja täydellisesti samaa mieltä ovat myöskin „oppilaat”, jotka muun muassa juuri tästä syystä eivät asetu periaatteessa vastustamaan naisten ja alaikäisten työtä teollisuudessa, pitävät taantumuksellisina yrityksiä kieltää tämä työ kokonaan ja vaativat vain sen saattamista täysin hygieenisiin oloihin. Suotta hra Juzhakov sen tähden sanoo tällä tavalla: „Minä halusin vain esittää ajatuksen” (237)... Tämä ajatus on esitetty jo kauan sitten emmekä me tohdi luulla sellaista

(niin kauan kuin ei ole päinvastaista todistettu), että hra Juzhakov saattaisi olla tietämättä sitä. „Russkoje Bogatstvon” työntekijä tahtoi antaa ja antoikin vain aivan itsenäisen *suunnitelman* tämän ajatuksen *toteuttamiseksi*. Vain tässä mielessä se on myönnettävä originaaliksi, mutta siinä sen originaalisuus sitten paisuukin aina... aina Herakleen patsaisiin saakka.

Yleisen tuotannollisen työn yhdistämiseksi yleiseen opetukseen on nähtävästi asetettava *kaikille* velvollisuudeksi ottaa osaa tuotannolliseen työhön. Tämän luulisi olevan itsestään selvää? — Mutta osoittautuukin, ettei asia ole niin. Meidän „narodnikkimme” ratkaisee tämän kysymyksen siten, että fyysillisen työn velvollisuus on todellakin säädettyävä yleiseksi periaatteeksi, *mutta ei lainkaan kaikille, vaan ainoastaan varattomille*.

Lukija saattanee ehkä luulla, että me laskemme leikkiä? Mutta se on totisen totta.

„Puhtaasti kaupunkilaisissa kymnaaseissa niitä varakkaita varten, jotka ovat valmiit maksamaan rahassa täyden maksun sivistyksestä, voisi säilyä nykyinen tyyppi” (229). Sivulla 231 „varakkaat” on yleensä sisällytetty suoranaisesti niiden „väestöryhmien” joukkoon, joita ei velvoiteta saamaan pakollista sivistystä „maanviljelyskymnaaseissa”. Meidän narodnikillamme ei pakollinen tuotannollinen työ siis ole ihmisen yleisen ja kaikinpuolisen kehityksen ehto, vaan yksinkertaisesti maksu kymnaasissa saatavasta opetuksesta. Juuri niin. Aivan kirjoituksensa alussa hra Juzhakov käsittelee kysymystä maanviljelyskymnaasissa tarvittavista talvikauden työläisistä. Hänestä tuntuu „loogillisimmalta” seuraava menettelytapa kymnaasin turvaamiseksi talvikauden työläisillä. Alaluokkien oppilaat eivät käy työssä ja siis saavat korvauksetta ylläpidon ja opetuksen, maksamatta mitään kymnaasille siten koituvista kulungeista. „Jos niin on laita, niin eikö hänen suoranainen velvollisuutensa ole korvata nämä kulungit työllään oppikurssin päätyttyä? Tämä velvollisuus, tarkasti huomioituna ja tiukasti säädettyä jokaiselle, *joka ei kykene maksamaan opetusmaksua*, antaa kymnaasitaloudelle tarpeellisen henkilömäärän talvikauden työläisiä ja lisämäärän kesätyöläisiä... Teoreettisesti tämä on hyvin yksinkertaista, helppotajuista ja täysin kiistämätöntä” (205, alleviivaus meidän). Herranen aika, mikä voisi olla tämän „yksinkertaisempaa”? Jos on rahaa,

niin maksa, ellei ole, niin tee työtäl — jokainen puotimieskin myöntää, että tämä on äärimmäisen „helppotajuista”. Ja miten oivallisen yksinkertaista vielä! — Mutta... mutta mitä tekemistä tässä on „utopialla”? Ja miksi hra Juzhakov tahrii moisilla suunnitelmillä sitä suurta perusajatusta, jonka hän tahtoi asettaa utopiansa pohjaksi?

Varattomien oppilaiden suorittama työllämaksu on hra Juzhakovin koko suunnitelman perustana. Hän pitää tosin mahdollisena saada talvikauden työläisiä toistakin tietä — palkkaamalla*, mutta asettaa sen toiselle sijalle. Työllämaksu taas on pakollista kolmeksi vuodeksi (ja tarpeen vaatiessa neljäksikin vuodeksi) kaikille, jotka eivät mene sotapalvelukseen, s.o. $\frac{2}{3}$ kaikista poikaoppilaista ja kaikille tytöille. „Vain tämä järjestelmä”, sanoo hra Juzhakov suoraan, „antaa avaimen koko kansan sivistystehtävän ratkaisemiseen, eikä ainoastaan alkeis-, vaan keskisivistyksenkin alalla” (207—208). „Pieni määrä vakituksia työläisiä, jotka ovat jääneet kokonaan kymnaasin yhteyteen ja kiinnikasvaneet siihen (!?), täydentää näitä kymnaasitalouden työvoimia. Tällaiset ovat maanviljelyskymnaasimme mahdolliset eikä lainkaan utopistiset työvoimat” (208). Ja he kyllä tekevät — vähänkö sitä on taloudessa tekemistä? — muitakin töitä: „Lisähenkilökunta kokkien ja pyykkärien avuksi sekä myöskin kirjoitustyön tekijöiksi on helposti valittavissa kymnaasin päättäneiden ja kolmeksi vuodeksi kiinnitettyjen työläisten joukosta” (209). Kymnaasi tarvitsee myöskin mestareita: räätäleitä, suutareita, puuseppiä y.m. Tietysti heille voidaan „antaa apulaisia kolmen vuoden työllämaksuaan suorittavista” (210).

Mitä nämä batrakit (tahi maanviljelijä-kymnaasilaiset? sillä en totta tosiaan tiedä, kuinka heitä oikein nimittäisi) tulevat saamaan työstään? He tulevat saamaan kaiken tarvittavan elääkseen, „runsaan ja maukkaan ravinnon”. Hra Juzhakov laskeskelee tarkalleen kaiken tämän „maalous-työläiselle tavallisesti annettavien” elintarvikienormien mukaan. Tosin hän „ei aio ruokkia kymnaasia sillä tavalla” (210), mutta ottaa kuitenkin nämä normit, sillä kymnaasi-

* „Kokoneen ja oppineen isännän johtaman, kaikilla nykyaikaisilla välineillä varustetun kymnaasitalouden, jolla on tarpeellinen henkilömäärä taitavia, sivistyneitä työläisiä, pitää tulla tuottoliseksi taloudeksi, jossa kannattaa palkata tarvittava määrä työläisiä, joista eräät ansioituneet (sic!) (sillä lailla! *Toim.*) voisivat päästä tuloista osallisiksi. Jossain määrin pitäisi tätä nähtävästi käyttää, erikoisesti niihin maattomiin nähden, jotka ovat suorittaneet oppikurssin samassa kymnaasissa” (204).

laiset saavat vielä omasta maastaan perunaa, hernettä, virvilää, kylvävät hamppua ja auringonkukkaa kasvisöljyksi, sitten he saavat puoli naulaa lihaa henkeä kohti niinä päivinä, jolloin ei paastota, ja 2 lasia maitoa kukin. Älkää luulko, lukijamme, että hra Juzhakov on vain hieman kosketellut tätä puolta, maininnut vain esimerkin vuoksi. Ei, hän on laskenut kaiken aivan yksityiskohtaisesti — vasikkojen — vuoden ja kahden vuoden vanhojen — lukumäärän, sekä sairaiden huollon että siipikarjan ruokkimisen. Hän ei ole unohtanut edes keittiöjätteiden käyttöä, ei sisälmyksiä eikä vihannesten kuoria ja naatteja (212). Häneltä ei ole jäänyt mitään huomaamatta. Edelleen, vaatteet ja jalkineetkin voidaan kymnaasissa tehdä omin voimin. „Mutta pumpulikangasta alusvaatteiksi, vuodevaatteiksi, pöytäliinoiksi sekä kesävaatteiksi, paksumpia kankaita talvivaatteiksi ja turkiksia, vaikkapa lampaannahkoja, talvipäällysvaatteiksi on tietysti ostettava. Koko opettajakunnan ja palveluskunnan perheineen pitää tietysti itsensä varata itselleen kankaat, vaikkakin heille voidaan antaa mahdollisuus käyttää ompeluverstaita. Varsinaisesti oppilaita ja 3 vuodeksi kiinnitettyjä työläisiä varten nämä menot voidaan kitsastelematta laskea suunnilleen 50 ruplaksi vuodessa tahi koko laitokselle yhteensä noin 60.000 ruplaksi vuosittain” (213).

Me alamme totta tosiaan hurmaantua tuosta narodnikkimme käytännöllisyydestä. Kuvitelkaa vain: „me”, „yhteiskuntapiirit”, saatamme voimaan näin valtavan työorganisaation, annamme kansalle yleisen keskisivistyksen ja kaiken tämän ilman minkäänlaisia kulunkeja, ja miten suunnattomin moraalisiin tuloksiin! Miten mainio opetus annetaankaan tällä „meidän” nykyisille maataloustyöläisillemme, jotka kaikessa sivistymättömyydessään, röyhkeydessään ja villiydessään eivät suostu tekemään työtä halvemmalla kuin 61 ruplasta vuodessa isännän ylläpidossa *, — kun he näkevät, miten kymnaasin sivistyneet batrakit tekevät työtä 50 ruplasta vuodessa! Voidaan olla varmoja siitä, että itse Korobotshkakin on nyt hra Juzhakovin kanssa samaa mieltä siitä, että hänen suunnitelmansa teoreettiset perusteet ovat erittäin „helppotajuiset”.

* Maanviljelyksen ja maalaisteollisuuden departementin tietojen mukaan maatalouden vuosityöläisen keskimääräinen palkka Euroopan Venäjällä on 61 rpi. 29 kop. (10 vuoden ajalta, 1881—1891) ja ylläpito — 46 ruplaa.

V

Miten kymnaasin taloutta tullaan hoitamaan ja miten sen hallinto järjestetään? Talous, kuten jo näimme, tulee olemaan sekalaista: osaksi luontais- ja osaksi rahataloutta. Hra Juzhakov antaa luonnollisesti sängen seikkaperäisiä ohjeita tästä tärkeästä kysymyksestä. 216. sivulla hän laskee tarkasti eri menoerittäin, että jokainen kymnaasi tarvitsee varoja 160—170 tuhatta ruplaa, joten kaikkia 15—20 tuhatta kymnaasia varten tarvitaan siten kolmisen miljardia ruplaa. Luonnollisesti tullaan myymään maanviljelystuotteita ja niistä saadaan rahaa. Tekijämme on niin tarkkanäköinen, että ottaa tällöin huomioon nykyaikaisen kapitalistisen tavaratalouden yleiset olosuhteet: „Kymnaasien, jotka sijaitsevat kaupunkien lähistöllä tai lähellä rautatieasemia, linjoilla, jotka eivät ole kaukana suurista keskuksista, pitäisi olla kokonaan toista tyyppiä. Vihannesviljelys, puutarhanhoito, maitotalous ja käsityöt voisivat niissä korvata täydellisesti peltoviljelyksen” (228). Kaupankäynti ei siis olekaan enää leikin asia. Kuka sitä tulee hoitamaan — sitä ei tekijä sano. Luultavasti kymnaasien pedagogisista neuvostoista tulee osittain myöskin kauppaneuvostoja. — Skeptikot ehkä haluaisivat tietää, miten on meneteltävä, jos kymnaasi joutuu vararikkoon ja pystyvätkö ne yleensä hoitamaan kaupallista liiketointa? — Mutta se olisi tietysti perustetonta saivartelua: kun kerran sivistymättömät kauppiaat nykyään hoitavat kauppaa, niin voidaanko epäillä menestystä, kun siihen käyvät käsiksi meidän intelligenttipiirimme edustajat?

Talouttaan varten kymnaasit tarvitsevat luonnollisesti maata. Hra Juzhakov kirjoittaa: „Arvelen..., että jos tämän ajatuksen osaksi tulisi joutua käytännössä kokeiltavaksi, niin ensimmäisten tällaisten maanviljelyskymnaasien pitäisi saada kokeeksi 6—7 tuhatta desj. käsittävät maatilukset” (228). 109 miljoonasta väestöä — 20.000 kymnaasia — varten tarvittaisiin noin 100 milj. desjatiinaa, mutta ei pidä unohtaa, että maanviljelystyötä tekee vain 80 miljoonaa. „Heidän lapsensa vain onkin pantava käymään maanviljelyskymnaasi”.

Ja sitten on vielä erilaisten väestöryhmien osalle jätettävä pois noin 8 miljoonaa *, — siis jää 72 milj. Heitä varten tar-

* Tässä täydellinen luettelo noista onnellisten ryhmistä, jotka vapautetaan maanviljelyskymnaaseista: „varakkaat, ojennettavat, muhamettilaiset tytöt, pienet

vitaan vain 60—72 milj. desj. „Ja sekin on tietysti paljon” (231), mutta hra Juzhakov ei kainostele. Kruunullahan on myös paljon maita, vaikka ei aivan mukavasti sijoittuneena. „Niinpä pohjois-Polesiassa niitä on 127,6 milj. desjatiinaa, ja siellä, varsinkin omaksumalla, missä se on tarpeen, vaihtojärjestelmän yksityisten ja vieläpä talonpoikainkin maitten vaihtamiseksi kruunun maihin tarkoituksella antaa edellämainitut kouluille, niin ehkäpä ei olisi kovin vaikeata turvata meidän maanviljelyskymnaasimme ilmaiseksi maalla. Yhtä hyvin ovat asiat myöskin”... kaakossa (231). Hm... „hyvin”! lähetetään heidät siis Arkangelin lääniin! — Tosin se on tähän saakka ollut enimmäkseen karkoitussuetua, ja tosin kruunun metsät ovat siellä vielä valtaosaltaan jopa „mittaamatta”,— mutta eihän sillä väliä. Kun sinne lähetetään kymnaasilaisia valistuneitten opettajien kanssa, niin he tuossa tuokiassa hakkaavat kaikki nuo metsät, perkaavat maan ja juurruttavat kulttuuria!

Ja keskusalueella voisi järjestää maiden lunastuksen: eihän sitä tule sen enempää kuin noin 80 miljoonaa desjatiinaa. Laskettakoon liikkeelle „obligatioita takuulla” ja niiden maksut, sehän on itsestään selvää, jaettakoon „ilmaisen maapalstan saaneille kymnaaseille” (232) — ja siinä koko juttu! Hra Juzhakov uskottelee, ettei ole syytä pelästyä „finanssioperation valtavuutta. Se ei ole humpuukia eikä utopiaa” (232). Siitä tulee „oikeastaan mainiosti taattu hypoteekki”. Tietysti taattu! Mutta vielä kerran, mitä tekemistä siinä on „utopialla”? Ja pitääkö hra Juzhakov todellakin talonpoikiamme niin pimeinä ja kehittymättöminä, että heidät voitaisiin saada suostumaan tuollaiseen suunnitelmaan?? Suvaitkaa maksaa lunastusmaksut maasta, sitten „lainamaksut talouden alkuhankintaa varten”*, ja pitääkö sitten yllä koko kymnaasi, maksakaa palkka kaikille opettajille, ja kaiken kukkuraksi olkaa vielä hyvä ja kai-

muukalaiskansallisuudet, fanaattiset lahkolaiset, sokeat, kuuromykät, idiootit, mielenvikaiset, kroonillisesti sairaat, tarttuvatautiset, rikolliset” (231). Tätä luetteloa lukiessamme sydäntämme kouristi kipeästi: hyvä luoja, ajattelimme me, onnistuukohan meidän saada edes omaisemme noiden vapautettavien luetteloihin! — Ensimmäiseen ryhmään? — ei taida riittää varoja! Naispuoliset voidaan ehkä vielä jollakin viekkaukella sujauttaa muhamettilaisten tyttöjen joukkoon, mutta mitä olisi tehtävä miespuolisten kanssa? Ainoa toivo on päästä 3:nteen ryhmään. Hra Juzhakovin virkatoveri samassa lehdessä, hra Mihailovski, kuten tunnettu, on jo pannut P. B. Struven yksinkertaisesti muukalaissyntyisten joukkoon, jotta ehkäpä hän sallij meidänkin kaikki pantavaksi vaikkapa „pieniin muukalaiskansallisuuksiin” omaistemme vapauttamiseksi maanviljelyskymnaaseista!

* S. 216. 10.000 rpl. jokaiselta kymnaasilta.

kesta tästä (s.o. siitkö, että palkkasitte maksusta opettajat?) tehkää vielä työtä kukin kolmisen vuotta! Eiköhän se sentään ole runsaanpuoleisesti, valistunut hra „narodnikki”? Ajattelitteko te yhtään, julkaistessanne vuonna 1897 uudelleen tämän „Russkoje Bogatstvossa” vuonna 1895 ilmestyneen tekeleenne, — mihin tämä kaikille narodnikeille ominainen kiintymys kaikenlaisiin finanssioperatioihin ja lunastuksiin teidät lopulta vie? Muistakaapa, lukija, että luvattiin yleiskansallinen sivistys „ilman mitään kulunkeja valtiolta, zemstvolta ja kansalta”. Eikä meidän nerokas finanssimiehemme todellakaan vaadi valtiolta eikä zemstvolta ruplaakaan. Entä „kansalta”? Tahi tarkemmin sanoen *varattomilta talonpojilta*? * Heidän rahoillaan lunastetaan maat ja pannaan kymnaasit pystyyn (sillä he maksavat korot ja kuoletusmaksut siihen käytetyistä pääomista), he joutuvat maksamaan myöskin opettajille ja pitämään yllä kaikki kymnaasit. Ja lisäksi vielä työllämaksut. Mistä hyvästä? — Siitä, — vastaa järkähtämätön finanssimies, — että alaluokilla kymnaasilaiset eivät maksaneet mitään saamastaan opetuksesta ja ylläpidostaan (204). Mutta, ensiksikin, työstä vapautettuihin ikäluokkiin on merkitty vain „valmistavat luokat ja kymnaasin kaksi ensimmäistä luokkaa” (206), ja siitä edelleen ovat oppilaat jo puolityöläisiä. Ja toiseksi, nämä lapsehan ovat vanhempien veljiensä ylläpidettävänä, heidän maksavat opettajillekin nuorempien opetuksesta. Ei, hra Juzhakov, ei ainoastaan nyt, vaan vieläpä Araktshejevinkin aikoina olisi moinen suunnitelma ollut aivan *mahdoton toteuttaa*, sillä se on tosiaankin *maaorjuudellista* „utopiaa”.

Mitä kymnaasien hallinnon hoitoon tulee, niin siitä hra Juzhakov antaa sangen vähän tietoja. Tosin hän on luetellut tarkalleen opettajakunnan ja määrännyt kaikille opettajille „suhteellisen pienen” palkan (koska he saavat maksutta asunnon, lasten ylläpidon, „puolet vaatetusmenoista”) — te luulette ehkä, että siinä 50 ruplaa vuodessa? Ei, hiukan enemmän: „johtajalle, johtajattarelle ja yliagronomille kullekin 2.400 ruplaa, inspektorille” y.m. kullekin arvonsa mukaan hierarkkisen portaikon mukaisesti laskien, niin että

* Sillä varakkaitahan ei oteta lukuun. Hra Juzhakov itsekin arvelee, että „maatalousväestön ryhmistäkin jokin prosentti katsoo paremmaksi antaa lapsensa kaupunkien maksullisiin keskkouluihin” (230). Tietysti katsovat paremmaksi, kuinkas muuten!

alimmat palveluskuntalaiset saavat 200 ruplaa (214). Kuten näette, ei mikään hullumpi virkaura niille valistuneiden yhteiskuntapiirien edustajille, jotka ovat „pitäneet edullisempänä” mennä maksulliseen kaupunkikouluun kuin maanviljelyskymnaasiin! Kiinnittäkää huomiota tuohon herroille opettajille turvattuun „puoleen vaatetusmenoista”: narodnikkimme suunnitelman mukaan he saavat käyttää ompeluverstaita (kuten edellä näimme), s.o. antaa vaatteensa „kymnaasilaisille” korjattavaksi tai ommelttavaksi. Miten hyvää huolta hra Juzhakov pitääkään... herroista opettajista, eikö totta? Muuten, kyllä hän pitää huolta „kymnaasilaisistakin” — niin kuin kunnan isäntä huolehtii elukoista: nehän pitää ruokkia, juottaa, sijoittaa ja... ja astuttaa. Kuulkaahan tosiaan:

„Jos... sallitaan avioliittoja sellaisten nuorten välillä, jotka ovat päättäneet oppikurssin ja jääneet kolmeksi vuodeksi kymnaasiin..., niin tällainen 3 vuoden oloaika kymnaasissa muodostuu paljon vähemmän rasittavaksi kuin sotapalvelus” (207). „Jos sallitaan avioliittoja”!! Siis voidaan olla sallimattakin? Mutta sitä vartenhan tarvitaan uusi laki, arvoisa hra edistysmies, *talonpoikain* kansalaisoikeuksia rajoittava laki. Kuitenkaan ei liene syytä ihmetellä hra Juzhakovin moista „harhasanontaa” (?), kun hän ei koko „utopiassaan”, mitä seikkaperäisimmin käsitellessään opettajien palkkakysymyksiä, kymnaasilaiden työllämaksua y.m. muista kertaakaan sanallakaan mainita siitä, ettei olisi synty — ainakaan „utopiassa” — myöntää joitakin oikeuksia „kymnaasin” hallintokysymyksissä ja talouden hoitamisessa myöskin itselleen „oppilaille”, jotka sentään pitävät itse yllä koko laitoksen ja lopettavat sen 23—25 vuoden ikäisinä, että heidän eivät ole ainoastaan „kymnaasilaisia”, vaan myöskin *kansalaisia*. Tämän pikkuseikan meidän narodnikkimme on unohtanut kokonaan! Sen sijaan hän on käsitellyt tarkoin kysymyksen huonosti käyttäytyvistä „oppilasta”. „Neljännen tyyppin laitokset (kymnaasit) olisi perustettava niitä oppilaita varten, jotka pannaan pois tavallisista kymnaaseista huonon käytöksensä takia. Kun koko nuorisopolvi velvoitetaan käymään läpi keskisivistyksen antava oppikurssi, niin olisi epäratsionaalista vapauttaa siitä huonon käytöksen takia. Se voisi muodostua yläluokilla viekoittelevaksi ja huonoon käytökseen yllyttäväksi. (Ihan totta, juuri niin on painettu sivulla 229!). Erikoisten kym-

naasien perustaminen niitä varten, jotka erotetaan huonon käytöksensä takia, täydentäisi loogillisesti koko järjestelmää". Niitä nimitettäisiin „ojennuskymnaaseiksi" (230).

Eikö olekin suorastaan verraton tämä venäläiseen makuun laadittu „valistusutopia" ojennuskymnaaseineen niitä ilki-myksiä varten, joita mahdollisesti saattaisi „viekoitella" mahdollisuus „vapautua"... valistuksesta!

VI

Lukijat eivät ehkä ole unohtaneet erästä teollisuuden johtamislunnosta, joka on aivan oikein luonnehdittu merkantilismin palauttamiseksi, „kotimaisen teollisuuden porvarillis-byrokraattis-socialistisen organisation" luonnokseksi (s. 238). Hra Juzhakovin „suunnitelman" luonnehtimiseksi on käytettävä vieläkin mutkallisempaa termiä. Tämä suunnitelma on nimitettävä *maaorjuudellis-byrokraattis-porvarillis-socialistiseksi* kokeiluksi. Joltisenkin kankea, nelikerroksinen termi, mutta minkäpä sille mahtaa? Sillä suunnitelmakin on kömpelö. Mutta sen sijaan tämä termi luonnehtii *täsmällisesti* hra Juzhakovin „utopian" kaikki luonteenomaiset piirteet. Aloittakaamme sen käsittely 4:nnestä kerroksesta. „Eräs sosialismin *tieteellisen* käsitteen perustavia tunnusmerkkejä on yhteiskunnallisen tuotannon suunnitelmallinen säännöstely" — sanoo juuri siteerattu tekijä * aivan oikein. „Utopiassa" on tämä piirre, sillä kymmenien miljoonien työläisten talous järjestetään siinä etukäteen saman yleisen suunnitelman mukaan. Utopian porvarillinen luonne on epäilemätön: ensinnäkin keskikoulu *jää* hra Juzhakovin suunnitelman mukaan *luokkakouluksi*. Ja näin on kaikkien niiden komeiden fraasien jälkeen, joita hra Juzhakov julisti luokkakoulua „vastaan" ensimmäisessä kirjoituksessaan!! Varakkaita varten — eri koulu, varattomia varten — eri koulu; jos on varoja, niin maksa opetuksesta, ellei ole, niin tee työtä. Eikä siinä kaikki: varakkaille on jätetty „nykyinen tyyppi", kuten näimme. Nykyisissä keskikouluissa, esimerkiksi kansanvalistusministeriön alaisissa, opetuksesta perittävä maksu korvaa vain 28,7% koko menosummasta, 40,0% antaa valtio; 21,8% saadaan apurahoina yksityisiltä, virastoilta ja

* „Novoje Slovo". Huhtikuu 1897. Kottimainen katsaus.

yhdistyksiltä; 3,1% saadaan korkotuloina pääomalta ja 6,4% muista lähteistä („Tuotantovoimat”, XIX osa, s. 35). Hra Juzhakov on siis *voimistanut entisestään* keskikoulun luokkaluonnetta *nykyiseen verrattuna*: hänen „suunnitelmansa” mukaan varakkaat tulevat maksamaan vain 28,7% opetuksensa maksusta, mutta varattomat joutuvat suorittamaan koko hinnan opetuksestaan ja lisäksi suorittamaan vielä työllämaksun! Tuo ei liene hullumpaa „narodnikkilaiselle” utopialle? Toiseksi, suunnitelmassa edellytetään, että kymnaasiin palkataan talvikaudeksi työläisiä — varsinkin maattomista talonpojista. Kolmanneksi, on säilytetty vastakohtaisuus kaupungin ja maaseudun välillä — tämä yhteiskunnallisen työnjaon perusta. Koska hra Juzhakov saattaa voimaan yhteiskunnallisen työn suunnitelmallisen organisation, koska hän kirjoittaa „utopian” koulutuksen yhdistämisestä tuotannolliseen työhön,— niin tämän vastakohtaisuuden säilyttäminen on järjettömyys, joka osoittaa, ettei tekijällämme ole pienintäkään käsitystä siitä aiheesta, jota hän on ryhtynyt käsittelemään. Eivät ainoastaan nykyisten oppilaiden „opettajat”, vaan myöskin vanhat utopistit ja vieläpä meidän suuri venäläinen utopistimmekin⁹⁸ ovat kirjoittaneet tätä järjettömyyttä vastaan. Mutta siitä hra Juzhakov vähät välittää! Neljänneksi — ja tämä on syvällisin peruste, jonka nojalla „utopiaa” voidaan sanoa porvarilliseksi,— yhteiskunnallisen tuotannon suunnitelmalliseksi järjestämisestä koskevan yrityksen *ohella* siinä on säilytetty myöskin tavaratuotanto. Kymnaasit tuottavat tavaroita *markkinoita varten*. Yhteiskunnallista tuotantoa tulevat siis ohjailemaan markkinain lait, joiden alaisiksi „kymnaasienkin” on alistuttava! Siitä hra Juzhakov vähät välittää! Mistä te sen olette saaneet päähänne,— saattaa hän ehkä sanoa,— että tuotantoa tulevat ohjailemaan muka jotkin markkinain lait? Kaikki se on pötyä! Tuotantoa eivät tule ohjailemaan mitkään markkinain lait, vaan herrojen maanviljelyskymnaasien johtajien määräykset. Voilà tout*.— Hra Juzhakovin utopististen kymnaasien puhtaasti byrokraattisesta rakenteesta olemme jo puhuneet. Voitaneeko toivoa, että „Valistus-Utopia” tekee hyödyllisen palveluksen lukevalle venäläiselle yleisölle osoittaen sille, kuinka syvällistä on nykyajan narodnikkien „demokratismi”.— Maaorjuudelli-

* — Ja siinä kalkkid. *Tolm.*

sena piirteenä hra Juzhakovin „suunnitelmassa” ovat varattomilta perittävät työllämaksut opetuksesta. Jos tämänlaatuisen luonnoksen olisi laatinut johdonmukainen porvari, niin hänellä ei olisi ollut ensimmäistä eikä toista kerrosta lainkaan, ja luonnos olisi ollut verrattomasti korkeampaa tasoa ja verrattomasti hyödyllisempi kuin moinen narodnikkilainen utopia. Työllämaksu on maaorjuusjärjestelmän taloudellinen olemus. Kapitalistisessa järjestelmässä varattoman henkilön on myytävä työvoimaansa voidakseen ostaa elämisen välineitä. Maaorjuuden järjestelmässä varattoman on maksettava työllä ne elämisen välineet, jotka hän on tilanherralta saanut. Työllämaksu vaatii ehdottomasti pakoitusta työntekoon, työllämaksajan vajaa oikeudellisuutta, sitä, mitä „Pääoman” tekijä nimittää sanoilla „ausserökonomischer Zwang” * (III, 2, 324). Sen tähden Venäjälläkin, mikäli työllämaksu on säilynyt ja säilyy — sen välttämättömänä lisäkkeenä on talonpojan vajaa oikeudellisuus kansalaisena, kiinnitys maahan, ruumiilliset rangaistukset, oikeus antaa hänet töihin muualle. Hra Juzhakov ei ymmärrä tätä työllämaksun ja vajaa oikeudellisuuden välistä yhteyttä, mutta „käytännön” miehen taju on kuis kannut hänelle, että kymnaasilaisten työllämaksun ollessa käytännössä ei ole haitaksi järjestää ojennuskymnaaseja niitä varten, jotka tohtisivat pakoilla valistusta; että täyteen ikään ehtineiden „kymnaasilais”-työläisten pitää jäädä koulupoikasten asemaan.

Ja nyt herää kysymys, mitä varten meidän utopistimme tarvitsi kolme ensimmäistä kerrosta luomuksessaan? Olisi jättänyt vain neljännen kerroksen, — silloin ei kukaan olisi voinut sanoa sanaakaan vastaan, koska mies itse suoraan ja etukäteen sanoi kirjoittavansa „utopiaa”! Mutta siinäpä se hänen Kleinbürgerin luontonsa paljastikin hänet. Toisaalta, „utopiakin” olisi hyvä juttu, mutta toisaalta — opettaja-palkkiotkin rouva intelligenssille olisivat mukiinmenevä juttu. Toisaalta — „ilman mitään kulunkeja kansalta”, mutta toisaalta — ei, veliseni, maksa korot ja suorita kuoletusmaksut täydellisesti, ja lisäksi suorita vielä työllämaksua kolmisen vuotta. Toisaalta — mahtipontisia julistuksia luokkajaon vaarallisuudesta ja vahingollisuudesta, mutta toisaalta — puhtaasti luokka-„utopia”. Näissä ikuisissa

* — ei-taloudellinen pakoitus. *Toim.*

horjumisissa vanhan ja uuden välillä, näissä hullunkurisissa yrityksissä hypätä oman päänsä yli, s.o. asettua kaikkien luokkien yläpuolelle, siinä juuri onkin minkä tahansa Kleinbürger-maailmankäsityksen olemus.

* * *

Lukija, oletteko tutustunut hra Sergei Sharapovin teokseen: „Venäläinen maalaisisäntä. Eräitä ajatuksia talouden järjestelystä Venäjällä uusille perusteille” (Aikakauslehti „Severin” maksuton lisäliite vuodelta 1894), Pietari, 1894? Me suosittelisimme kovasti yleensä „Ruskoje Bogatstvon” työntekijöitä ja varsinkin hra Juzhakovia tutustumaan siihen. Sen ensimmäisen luvun otsikkona on: „Venäläisen talouden siveelliset olot”. Tekijä märehtii siinä „narodnikkilaaisuutta” erittäin lähellä olevia aatteita Venäjän ja Lännessä perusteellisesta eroavaisuudesta, pelkän kaupallisen tarkoituksiperän vallitsevaisuudesta Lännessä, siitä, ettei sikäläisillä isännillä ja työläisillä ole minkäänlaisia siveellisiä kysymyksiä. Venäjällä sitävastoin tuloksena siitä, että talonpojille annettiin maata vuonna 1861, „heidän olemassaolleen määräytyi kokonaan toinen tarkoituksiperä kuin Lännessä” (8). „Meidän talonpojallamme, joka sai maata, tuli itsenäinen olemisen päämäärä”. Siis sanalla sanoen saatiin lupa kansantuotannolle, kuten hra Nikolai —on on lausunut paljon selväpiirteisemmin. Meillä tilanherra,— jatkaa hra Sharapov ajatuksensa kehittämistä,— on kiinnostettu talonpojan hyvinvoinnista, koska tämä samainen talonpoika muokkaa omalla inventaariollaan tilanherran maita. „Hänen (tilanherran) laskelmiinsa sisältyy, paitsi yrityksen yksityisedun näkökohtia, myöskin *siveellinen*, oikeammin *psykologinen aines*” (12. Tekijän alleviivaus). Ja hra Sharapov puhuu päätöksellä (joka ei jäisi jälkeen hra Juzhakovin päätöksestä) kapitalismin mahdottomuudesta meillä. Kapitalismin asemesta meillä on mahdollinen ja tarpeellinen „kartanoherran ja talonpojan liitto” (hra Sharapovin kirjan II luvun otsikko). „Talous on rakennettava kartanoherran ja talonpojan lujan solidaarisuuden pohjalle” (25): kartanoherran on juurrutettava kulttuuria, ja talonpojan... no, talonpojan pitää tietysti tehdä työtä! Ja niinpä hän, hra Sergei Sharapov, „pitkällisten ja tuskallisten virheiden jälkeen”, on vihdoinkin ottanut omalla maatilallaan käytäntöön „yllämainitun yhtymisen kartanoherran ja talonpojan välillä”

(26). Hän otti käytäntöön järkiperaisen vuoroviljelyksen y.m., y.m. ja teki talonpoikain kanssa tällaisen sopimuksen: talonpojat saavat tilanherralta niittyä, laidunmaata ja peltoa ynnä siementä niin ja niin monta desjatiinaa varten j.n.e. Talonpojat taas sitoutuvat tekemään kaikki työt tilanherran taloudessa (ajamaan lannan, levittämään fosforiitin, kyntämään, kylvämään ja korjaamaan viljan, viemään sen „minun aittaani”, puimaan j.n.e., j.n.e. niin ja niin monta desjatiinaa jokaista viljalajia) ja lisäksi vielä maksamaan ensin 600 rpl., sitten 800, 850, 1.100 ja vihdoin 1.200 ruplaa (s.o. joka vuosi lisääntyvästi). Näiden maksujen suoritus on eräännytetty... tapahtuvaksi samaan tapaan kuin korkojen maksu Aatelispankkiin (s. 36 ja seur.). On itsestään selvää, että tekijä on „vakaumuksellinen kyläyhteisön kannattaja” (37). Me sanomme: „on itsestään selvää”, sillä jos ei olisi lakeja, jotka kiinnittävät talonpoikia maaosuuteen, ja lakeja kyläyhteisön säätysulkeutuneisuudesta, niin moiset taloustyypit eivät olisi mahdollisia. Talonpoikain maksujen suorituksen hra Sharapov takaa siten, että hän „ei salli ilman omaa osallistumistaan myydä valmiita tuotteita, joten ei ole muuta ulospääsyä kuin koota ja sijoittaa kaikki ne omaan aitaan” (36). Koska olisi peräti vaikeata saada perityksi maksut köyhälistöltä, niin hra Sharapov on järjestänyt niin, että hän saa ne rikkailta talonpojilta: nämä rikkaat talonpojat valikoivat itse ympärilleen ryhmän vähävaraisia, asettuvat tämän arttelin johtoon (38) ja suorittavat maksut tilanherralle sääntillisesti, koska he taas saavat ne aina perityksi köyhältä tuotteita myytäessä (39). „Monille köyhille, etenkin pieniperheisille, on kovin raskasta tehdä tätä minun työtäni. Heidän on ponnistettava sangen kovasti, mutta he eivät voi väistää sitä, talonpojat eivät ota väistelevän isännän elukoita karjaan. Enkä minäkään ota, talonpojat ovat velvoittaneet minut siihen, ja köyhän on pakko tehdä työtä. Tämä on tietysti vissinlaista väkivaltaa, mutta tiedätkö, mikä siitä on tuloksena? Vuosi tai pari vuokrausta — ja köyhällä on kruunun rästit maksettu, pantatut esineet lunastettu, ilmaantuu vapaita rahoja, mökki tulee uuteen uskoon... ja katsos! hän onkin jo päässyt köyhyydestä” (39). Ja hra Sharapov „sanoo ylpeänä”, että „hänen” talonpoikansa (hän sanoo moneen kertaan „minun talonpoikani”) kukoistavat, että hän juurruttaa kulttuuria, ottaa käyttöön

kuuluisan hra Mihailovskin kuuluisan reseptin mukaan: on otettava hyvää sieltä sekä täältä,— siihen tapaan kuin Gogolin kuvaama morsian tahtoi ottaa yhdeltä sulhaselta nenän ja asettaa sen toisen naamaan. Mutta meistä tuntuu, että moinen järkeily on vain Kleinbürgerin koomillista yrittystä nousta niiden määrättyjen luokkien yläpuolelle, jotka ovat täydellisesti muovautuneet meidän tosioloissamme ja jotka ovat ottaneet selvästi määrätyn paikkansa silmiemme edessä tapahtuvassa historiallisessa kehitysprosessissa. Tuollaisesta järkeilystä luonnollisesti ja kiertämättä kasvavat „utopiat” eivät enää ole koomillisia, vaan vahingollisia, varsinkin silloin, kun ne johtavat mahdottoman julkeisiin byrokraattisiin haihatteluihin. Venäjällä tämä ilmiö on täysin ymmärrettävistä syistä havaittavissa sangen usein, mutta se ei rajoitu Venäjään. Antonio Labriola ei suotta sano oivallisessa kirjassaan: „Essais sur la conception matérialiste de l'histoire” (Paris, Giard et Brière, 1897)* Preussia tarkoittaen, että niihin vahingollisiin utopiamuotoihin, joita vastaan „opettajat” taistelivat puoli vuosisataa sitten, on nyt lisääntynyt vielä eräs: „byrokraattinen ja viskaaliutopia, kretiinien utopia” (l'utopie bureaucratique et fiscale, l'utopie des crétins. Page 105, note).

VII

Lopuksi palaamme vielä kerran valistuskysymyksiin,— mutta ei hra Juzhakovin kirjaan, jolla on sama nimi. Edellä on jo mainittu, että tuo nimi on liian laaja, sillä valistuskysymykset eivät suinkaan rajoitu koulukysymyksiin, valistus ei suinkaan rajoitu kouluihin. Jos hra Juzhakov todella asettaisi „valistuskysymykset” periaatteellisesti ja eri luokkien välisiä suhteita käsitellen, niin hän ei voisi sivuuttaa huomiotta kysymystä, mikä merkitys Venäjän kapitalistisella kehityksellä on työtätekevien joukkojen valistamiskysymyksessä. Tätä kysymystä on kosketellut toinen „Ruskoje Bogatstvo” työntekijä, hra Mihailovski, №:ssa 11 vuodelta 1897. Hra Novusin⁹⁹ sanojen johdosta, että Marx ei pelännyt eikä hänellä ollut mitään syytä pelätä kirjoittaa „maa-

* — „Kirjoitelmia materialistisesta historialkäsityksestä” (Pariisi, Giardin ja Brièren kustantama, 1897). *Toim.*

laiselämän idiotismista”¹⁰⁰ ja että hän katsoi kapitalismin ja porvariston ansioksi „tämän idiotismin hävittämisen”, hra Mihailovski kirjoittaa:

„En tiedä, missä nimenomaan Marxilla on kirjoitettu nämä karkeat (?) sanat”... Kuvaava tunnustus siitä, ettei tunneta erästä Marxin tärkeimmistä teoksista (nimittäin „Manifestia”)! Mutta vieläkin kuvaavampaa on seuraava: „...mutta on jo kauan tunnettua, että vaikka Aleksanteri Makedonialainen olikin suuri sankari, niin ei silti saa rikkoa tuoleja. Marx oli yleensä välinpitämätön sanonnoissaan eikä luonnollisesti ole ainakaan viisasta seurata hänen esimerkkiään siinä suhteessa. Ja siltikin olen varma siitä (kuulkaahan!), että tuo sanonta on Marxilla vain pelkkä oikku. Ja jos se sukupolvi, joka on yhdessä hra Zlatovratskin kanssa tuskallisesti pohtinut maalaiselämän mutkallisia kysymyksiä, on saanut paljon turhaakin murhetta, niin murhe — joskin toisenlainen — odottaa sitäkin sukupolvea, jota kasvatetaan suhtautumaan halveksuvasti „maalaiselämän idiotismiin” ”... (s. 139).

Erittäin luonteenomaista hra Mihailovskille, joka on monia kertoja julistanut hyväksyvänsä Marxin taloudellisen opin, on se, ettei hän laisinkaan ymmärrä tätä oppia, mikä suo hänelle tilaisuuden „varmuudella” sanoa, että Novusin siteeraamat Marxin sanat ovat yksinkertaisen viehättymisen tulos, yksinkertaista välinpitämättömyyttä sanonnoissa, pelkkä oikku! Ei, hra Mihailovski, te erehdytte pahasti. Nämä Marxin sanat eivät ole mikään oikku, vaan ne ilmaisevat koko hänen maailmankäsityksensä, sekä teoreettisen että käytännöllisen maailmankäsityksensä erästä perustavinta ja tärkeintä piirrettä. Näissä sanoissa on selvästi tunnustettu *edistykseksi* se prosessi, joka vetää väestöä maanviljelyksestä teollisuuteen, maalaishäädästä kaupunkeihin, mikä on eräs kapitalistisen kehityksen luonteenomaisimpia tunnusmerkkejä ja mikä on havaittavissa sekä Lännessä että Venäjällä. Kirjoituksessa „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi” minä jo puhuin siitä, miten tärkeä merkitys on tällä Marxin katsomuksella, jonka kaikki „oppilaat” ovat hyväksyneet, miten jyrkässä ristiriidassa se on kaikkien ja kaikenlaisten romanttisten teorioitten kanssa alkaen ukko Sismondista ja päättyen hra N. —oniin. Samassa kirjoituksessa osoitimme (s. 39¹⁰¹), että saman käsityksen Marx esittää täysin määritellysti myöskin „Pääomassa”

(I Band, 2-te Aufl., S. 527—528 *) sekä Engels teoksessa: „Työväenluokan asema Englannissa”. Näihin voidaan vielä lisätä Marxin teos: „Der Achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte” (Hamb. 1885. Cf. S. 98 **)***. Nämä molemmat kirjailijat ovat esittäneet niin seikkaperäisesti katsoimuksensa tästä kysymyksestä, niin usein toistaneet niitä mitä erilaisimmissa yhteyksissä, että vain henkilölle, joka ei tunne lainkaan heidän oppiaan, on voinut tulla päähän ajatus julistaa sana „idiotismi” esitetyssä lainauksessa yksinkertaisesti „karkeudeksi” ja „oikuksi”. Ja vihdoin, hra Mihailovski olisi voinut muistaa vielä senkin tosiasian, että kaikki näiden kirjailijain seuraajat ovat aina lausuneet käsityksiään koko joukosta käytännöllisiä kysymyksiä tämän opin hengessä puolustaen esimerkiksi täydellistä liikkumisvapautta, nousten vastustamaan sellaisia luonnoksia, että työläisille annettaisiin maatilkuu tai oma mökki j.n.e.

Edelleen hra Mihailovski tuossa lainatussa tiradissa syyttää Novusia ja hänen aatetovereitaan siitä, että he muka kasvattavat nykyistä sukupolvea „suhtautumaan halveksuvasti maalaiselämän idiotismiin”. *Se ei ole totta.* „Oppilaat” ansaitsisivat tietysti moitetta, jos he suhtautuisivat „halveksuvasti” puutteen ja pimeyden painamaan maaseutueläjään, mutta hra Mihailovski ei voisi todistaa yhdelläkään heistä olevan sellaista suhdetta. Puhuessaan „maalaiselämän idiotismista” oppilaat samalla osoittavat, minkä ulospääsyn kapitalismin kehitys avaa tuosta tilanteesta. Toistamme tässä sen, mitä edellä jo on sanottu taloudellista romantismia koskevassa kirjoituksessa: „Jos kaupunkien vallitseva asema on välttämätöntä, niin vain väestön virtaaminen kaupunkiin voi halvaannuttaa (ja todella halvaannuttaa, kuten

* — I osa, 2. painos, s. 527—528. *Toim.*

** — „Louis Bonaparten kahdeksastoista päivä brumairekunta” (Hampuri. 1885. Vrt. s. 98) *Toim.*

*** Hra Novus ei tietysti olettanut, että hra Mihailovski tuntee niin huonosti Marxin teoksia, sillä muuten hän olisi siteerannut viimeksimainitulta kokonaan seuraavan lauseen: Die Bourgeoisie hat das Land der Herrschaft der Stadt unterworfen. Sie hat enorme Städte geschaffen, sie hat die Zahl der städtischen Bevölkerung gegenüber der ländlichen in hohem Grade vermehrt und so einen bedeutenden Theil der Bevölkerung dem Idiotismus des Landlebens entrissen. (Porvaristo on alistanut maaseudun kaupungin herruuden alaiseksi. Se on luonut valtavan suuria kaupunkia, se on suuresti lisännyt kaupunkiväestön lukumäärää maalaisväestön lukumäärään verrattuna ja siten temmannut väestön melkoisen osan pois maaseutuelämän idiotismista.—„Kommunistisen puolueen manifesti”. *Toim.*)

historia osoittaa) tämän vallitsevan aseman yksipuolisen luonteen. Jos kaupunki asettaa itsensä välttämättömästi etuoikeutettuun asemaan, niin vain maalaisväestön virtaaminen kaupunkiin, vain tämä maanviljelysväestön ja ei-maanviljelysväestön sekoittuminen ja sulautuminen voi nostaa maalaisväestön avuttomuudestaan. Siksi vastaukseksi romantikkojen taantumuksellisiin valituksiin ja vaikutuksiin uusin teoria osoittaa, kuinka juuri tämä maanviljelysväestön ja ei-maanviljelysväestön elämänehtojen lähentäminen luo ehdot kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden poistamiseksi” *.

Tämä ei ole lainkaan halveksuvaa suhtautumista „maalaiselämän idiotismiin”, vaan halua löytää ulospääsy siitä. Näistä katsomuksista seuraa ainoastaan „halveksuva suhde” niihin oppeihin, jotka kehoittavat „etsimään teitä isänmaalle” — sen sijaan, että etsittäisiin ulospääsyä *tällä* tiellä ja sen jatkuvan kulun pohjalla.

Narodnikkien ja „oppilaiden” välinen ero kysymyksessä siitä, mikä merkitys on sillä prosessilla, joka irroittaa väestöä maanviljelyksestä teollisuuteen, ei ole ainoastaan periaatteellista teoreettista laatua olevissa erimielisyyksissä ja Venäjän historiaa ja oloja koskevien tosiasioiden erilaisessa arvioinnissa, vaan myöskin tähän prosessiin liittyvien *käytännöllisten kysymysten* ratkaisemisessa. „Oppilaat” luonnollisesti vaativat tiukasti, että on välttämättä kumottava kaikki talonpoikain liikkumista ja maaseudulta kaupunkiin muuttamista estävät vanhentuneet rajoitukset, mutta narodnikit joko suoranaisesti puolustavat noita rajoituksia tai kiertävät varovaisesti kysymystä niistä (mikä käytännössä merkitsee samaa puolustamista). Hra Manuilov voisi tämänkin esimerkin valossa tehdä itselleen selväksi sen hänelle hämmästyttävän seikan, että „oppilaat” ovat solidaarisia porvariston edustajien kanssa. Johdonmukainen porvari on aina mainittujen liikkumisrajoitusten kumoamisen kannalla ja työläiselle taas hänen mitä välttämättömin elinetsintänsä vaatii tätä kumoamista. Niiden välinen solidaarisuus on siis aivan luonnollista ja kiertämätöntä. Agraareille sitävastoin (sekä suurille että pienille, aina yrittäjätalonpoikaan saakka) ei tämä väestön teollisuuteen siirtymisen

* Kts. tämän osan s. 206. *Toim.*

prosessi ole edullista, ja he yrittävät herrojen narodnikkien teorioiden myötävaikutuksella uutterasti estää sitä.

Teemme yhteenvedon: siinä mitä tärkeimmässä kysymyksessä, että kapitalismi vetää väestöä pois maanviljelyksestä, hra Mihailovski on osoittanut, ettei hän ymmärrä lainkaan Marxin oppia, ja sitä koskevan erimielisyyden venäläisten „oppilaiden” ja narodnikkien välillä niin teoreettisissa kuin käytännöllisissäkin kohdissa hän on sivuuttanut sisällöttömillä fraaseilla.

**MINKÄLAISESTA PERINNÖSTÄ
ME KIELTÄYDYMME? ¹⁰⁴**

*Kirjoitettu karkotuspaikalla
vuoden 1897 lopulla*

*Ensi kerran julkaistu 1898 kokoel-
massa: Vladimir Iljin- „Taloudellisia
tutkimuksia ja kirjoituksia“*

*Julkaistaan kokoelman tekstin
mukaan*

„Russkoje Bogatstvossa” № 10 vuodelta 1897 hra Mihailovski, toistaen hra Minskin lausuntoa „dialektisista materialisteista”, kirjoittaa: „hänen (hra Minskin) pitäisi tietää, että nämä henkilöt eivät halua olla missään perinnöllisyysuhteissa menneisyyteen ja kieltäytyvät jyrkästi perinnöstä” (s. 179), s.o. „60—70-luvun perinnöstä”, josta hra V. Rozanov vuonna 1891 kieltäytyi juhlallisesti „Moskovskije Vedomostissa” (s. 178).

Tässä hra Mihailovskin lausunnossa „venäläisistä oppilaita” on paljon valheellista. Tosin hra Mihailovski ei ole yksin eikä itsenäisesti sepittänyt sitä valhetta, että „venäläiset oppilaat kieltäytyvät perinnöstä”,— sitä ovat jo pitkän aikaa toistaneet melkein kaikki liberaalis-narodnikkilaisen lehdistön edustajat sotiessaan „oppilaita” vastaan. „Oppilaita” vastaan käymänsä kiivaan sodan alussa hra Mihailovski, mikäli muistan, ei vielä ollut keksinyt tätä valhetta, ja sen ovat toiset tekaisseet ennen häntä. Sitten hän piti tarpeellisena siepata senkin. Mitä pitemmälle „oppilaat” kehittivät katsomuksiaan Venäjän kirjallisuudessa, mitä yksityiskohtaisemmin ja seikkaperäisemmin he esittivät mielipiteitään monista sekä teoreettisista että käytännön kysymyksistä,— sitä harvemmin saattoi vihamielisessä lehdistössä tavata asian olemuksen kannalta vastaväitteitä uuden suunnan peruskohtia vastaan, sitä näkökantaa vastaan, joka pitää Venäjän kapitalismia edistyksellisenä ja narodnikkilaista pientuottajan ihannoimista pötyinä, sitä vastaan, että yhteiskunnallisen ajattelun virtausten ja juridis-poliittisten laitosten selitystä on välttämättä etsittävä Venäjän yhteiskunnan eri luokkien aineellisista

intresseistä. Näistä peruskohdista on vaiettu, on pidetty ja pidetään parempana olla puhumatta niistä,— mutta sen sijaan on kyhätty sitä enemmän tekaistuja juttuja, joiden tarkoituksena on saattaa uusi suunta huonoon valoon. Noihin tekaistuihin juttuihin, „huonosti tekaistuihin juttuihin”, kuuluu myöskin tuo laajalle levinnyt fraasi, että „venäläiset oppilaat kieltäytyvät perinnöstä”, sanoutuvat irti Venäjän yhteiskuntapiiriin parhaan, edistyneimmän osan parhaista perinteistä, katkaisevat demokraattisen langan y.m.s., j.n.e., ja millä kaikilla tavoilla se siellä onkaan sanottu. Se, että moiset fraasit ovat levinneet erittäin laajalle, vaatii meitä pysähtymään niihin seikkaperäisesti käsitelläksemme ja kumotaksemme ne. Ettei esityksemme tuntuisi perustelemattomalta,— me aloitamme eräästä kirjallisuushistoriallisesta vertailusta rinnastamalla toisiinsa kahta „maaseutupublistia”, jotka otamme „perinnön” luonnehtimista varten. Teemme sen varauksen, että rajoitumme yksinomaan taloudellisiin ja publistisiin kysymyksiin, tarkastellen koko „perinnöstä” vain näitä kysymyksiä ja jättäen sivuun filosofian, kirjallisuuden, estetiikan y.m.s. kysymykset.

I

ERÄS „PERINNÖN” EDUSTAJISTA

Kolmekymmentä vuotta sitten, vuonna 1867, aikakauslehdessä „Otetshestvennyje Zapiski” alettiin julkaista Skaldinin publistisia kirjoituksia otsikolla: „Sydänmaalla ja pääkaupungissa”. Nämä kirjoitukset julkaistiin kolmen vuoden kuluessa, 1867—1869. Vuonna 1870 tekijä kokosi ne yhteen ja julkaisi erillisenä kirjana samalla otsikolla *. Tutustuminen tähän nykyään jo melkein kokonaan unohdettuun kirjaan on erittäin opettavaista meitä kiinnostavan kysymyksen kannalta, s.o. kysymyksessä siitä, miten „perinnön” edustajat suhtautuvat narodnikkeihin ja „venäläisiin oppilaisiin”. Kirjan otsikko ei ole tarkka. Tekijä on itsekkin huomannut sen ja selittää kirjansa esipuheessa, että hänen teemanaan on „pääkaupungin” suhde „maaseutuun”, s.o. maaseutua koskevat publistiset kirjoitukset, ja että

* *Skaldin*. „Sydänmaalla ja pääkaupungissa”, Pietari. 1870 (451 sivua). Meillä ei ole ollut mahdollisuutta saada käsiin aikakauslehteä „Otetshestvennyje Zapiski” mainituilta vuosilta ja siksi olemme käyttäneet vain tätä kirjaa.

hän ei aio puhua erikseen pääkaupungista. Tai oikeastaan hän olisi nähtävästi aikonutkin, mutta pitää sitä sopimattomana: *ὡς δύναιμι — οὐ βούλομαι, ὡς δὲ βούλομαι — οὐ δύναιμι* (siten kuin voisin, minä en halua, mutta siten kuin haluaisin, minä en voi) — siteeraa Skaldin erään kreikkalaisen kirjailijan sanontaa tämän sopimattomuuden selitykseksi.

Esitämme lyhyesti Skaldinin katsantokannat.

Alkakaamme talonpoikaisreformista,— tuosta lähtökohdasta, johon yhä vieläkin täytyy kiertämättä palata jokaisen, joka haluaa esittää yleisiä käsityksiään taloudellisista ja publisistisista kysymyksistä. Skaldinin kirjassa on talonpoikaisreformille annettu hyvin paljon tilaa. Skaldin oli ehkä ensimmäinen kirjailija, joka on runsaiden tosiasioiden ja koko maaseutuelämän yksityiskohtaisen tutkimisen perusteella kuvannut järjestelmällisesti talonpoikain hädänalaista asemaa reformin toimeenpanon *jälkeen*, heidän elinolojensa huononemista, heidän taloudellisen ja juridisen riippuvaisuutensa sekä jokapäiväisen elämänsä riippuvaisuuden uusia muotoja,— sanalla sanoen, on kuvannut kaikkea sitä, mitä siitä saakka on lukuisilla tutkimuksilla ja kuvauksilla niin seikkaperäisesti ja yksityiskohtaisesti esitetty ja todistettu. Nykyään kaikki nämä totuudet eivät enää ole uutta. Siihen aikaan ne eivät olleet ainoastaan uusia, vaan ne herättivät epäluottamusta liberaalisissa yhteiskuntapiireissä, jotka pelkäsivät, ettei noissa huomautuksissa niin sanotuista „reformin puutteellisuuksista” vain piilisi sen tuomitsemista ja peitettyä maaorjuuden kannattamista. Skaldinin katsantokantojen mielenkiintoisuutta lisää vielä se, että tekijä oli reformin aikalainen (ja mahdollisesti otti itsekin osaa siihen. Meillä ei ole käytettävissämme mitään kirjallisuus-historiallisia eikä elämäkerrallisia tietoja Skaldinista). Hänen katsantokantansa perustuvat siis sekä silloisesta „pääkaupungista” että silloisesta „maaseudusta” saatuihin välittömiin havaintoihin eikä kirja-aineistojen kabinettimaiseen tutkimiseen.

Skaldinin katsantokannoissa talonpoikaisreformiin nähden nykyaikaisen lukijan, joka on tottunut kuulemaan narodnikkilaismielisiä imeliä jaaritteluja tästä aiheesta, huomio kiintyy tekijän tavattomaan *selkeäjärkisyyteen*. Skaldin suhtautuu reformiin ilman mitään itseihailua, ilman mitään ihannoimista, pitää sitä sopimuksena kahden osapuolen välillä, tilanherrojen ja talonpoikien välillä, jotka olivat

siihen saakka käyttäneet maata yhdessä visseillä ehdoilla ja nyt sitten jakoivat sen keskenään, ja tämän jaon yhteydessä muuttui kummankin osapuolen juridinenkin asema. Sinä tekijänä, joka määritteli tämän jaon muodot ja kummankin osapuolen saaman osingon suuruuden, olivat molemminpuoliset edut. Nämä edut määräisivät kummankin puolen pyrkimykset, ja toisen osapuolen mahdollisuus osallistua välittömästi itse reformin suorittamiseen ja sen täytäntönpäntöä koskevien erilaisten kysymysten käytännölliseen kehittelyyn määräsi muun muassa sen, että yksi puoli oli vallitsevana. Juuri niin ymmärtää Skaldin reformin. Reformin pääkysymykseen, maaosuuksiin ja maksuihin, Skaldin pysähtyy erikoisen yksityiskohtaisesti, palaten niihin kirjoituksissaan tavantakaa. (Skaldinin kirja jakaantuu 11 kirjoitelmaan, joilla on kullakin itsenäinen sisältönsä, ja muotonsa puolesta ne muistuttavat erillisiä kirjoituksia maaseudulta. Ensimmäinen kirjoitelma on päivätty vuonna 1866, viimeinen — 1869.) Niin sanotuista „vähämaisista” talonpojista ei Skaldinin kirjassa luonnollisesti ole mitään uutta nykyaikaiselle lukijalle, mutta 60-luvun lopussa hänen todistelunsa olivat sekä uusia että arvokkaita. Me emme tietenkään rupea toistamaan niitä, toteamme vain sen, mikä on erikoista Skaldinin antamalle luonnekuvalle kyseessä-olevasta ilmiöstä,— sen erikoisuuden, jolla hän eroaa edukseen narodnikeista. Skaldin ei puhu „maan vähyydestä”, vaan „liian suuresta poisleikkaamisesta talonpoikain maaosuuksista” (s. 213, samoin 214 ja monet muut kohdat; vertaa III kirjoitelman otsikkoa), siitä, että asetuksissa säädetyt suurimmat maaosuudet osoittautuivat pienemmiksi kuin todella olleet maaosuudet (s. 257), ja esittää muun muassa erittäin kuvaavia ja tyypillisiä talonpoikain lausuntoja reformin tästä puolesta *. Skaldinin selitykset ja todistelut tämän tosiasian suhteen ovat erittäin perusteellisia ja voimakkaita ja vieläpä räikeitäkin yleensä hyvin maltilliselta, selkeäjärkiseltä ja yleisiltä katsantokannoiltaan epäilemättä porvarilliselta kirjailijalta. Siis tämä ilmiö on

* „Maamme hän (tekijän alleviivaus) leikkeli niin, että me emme tule toimeen ilman tuota poisleikattua maata; ympäröi meidät joka puolelta omilla pelloillaan niin, ettei meillä ole paikkaa, mihin voisimme karjan ajaa; ja nyt maksakin maaosuudesta erikseen ja poisleikatusta maasta vielä erikseen, niin paljon kuin hän vaatii”. „Mitä elämän parantamista tämä tällainen on!”, sanoi minulle eräs kirjantaitava ja kokenut talonpoika, entisiä verotalonpoikia, „vero meille jätettiin sellaiseksi kuin se olikin, mutta maata leikattiin pois”.

sangen silmään pistävä, kun kerran sellainenkin kirjailija kuin Skaldin puhuu siitä niin tarmokkaasti. Maksujen suuruudesta Skaldin puhuu myös erittäin tarmokkaasti ja seikkaperäisesti, todistellen väittämiään runsailla faktatiedoilla. „Kohtuuttoman suuret verot”, luemme me III kirjoitelman (1867) alaotsikosta, „ovat heidän (talonpoikain) köyhyytensä perussyynä”, ja Skaldin osoittaa, että verot ovat suuremmat kuin talonpoikain tulot maasta, hän esittää „Verovaliokunnan teoksista” tietoja Venäjän veromaksujen jakautumisesta ylhäisö- ja alhaisoluokilta perittäviin veroihin, jolloin osoittautuu, että jälkimmäisten luokkien osalle tulee 76% kaikista veroista ja ensinmainittujen osalle 17%, kun taas Länsi-Euroopassa tämä suhde on kaikkialla verrattomasti edullisempi alhaisoluokille. VII kirjoitelman (1868) alaotsikosta luemme: „Tavattoman suuret rahamaksut ovat yhtenä pääsyynä talonpoikain köyhyyteen”, ja tekijä osoittaa, kuinka uudet elinolot ovat vaatineet talonpojilta heti rahaa, rahaa ja rahaa, kuinka „Asetuksessa” otettiin säännöksi hyvittää tilanherroja maaorjuudestakin (252), kuinka veromaksun suuruus määrättiin „tilanherrojen, heidän isännöitsijäinsä ja staarostojen antamien omien tietojen perusteella, s.o. kerrassaan mielivaltaisten tietojen nojalla, joita ei voitu pitää missään määrin pätevänä” (255), minkä vuoksi valiokuntien määrittelemistä keskimääräisistä veroista tulikin todellisia keskimääräisveroja suuremmat. „Verotaakkaan lisääntyi vielä se, että talonpojat menettivät maan, jota he olivat käyttäneet vuosisatoja” (258). „Ellei lunastettavan maan arvoa olisi laskettu veron kapitalisoimisen mukaan, vaan sillä vapautuksen aikana olleen todellisen arvon mukaan, niin lunastus olisi voinut tapahtua hyvin helposti eikä siinä olisi tarvittu edes hallituksen myötävaikutusta eikä luottopaperien liikkeellelaskemista” (264). „Maan lunastus, jonka olisi pitänyt helmikuun 19 päivän Asetuksen mukaan helpottaa talonpoikain asemaa ja viedä päätökseen heidän elinolojensa parantaminen, on todellisuudessa useinkin johtanut heidät vieläkin suurempaan ahdinkoon” (269). Me esitämme kaikki nämä otteet, jotka eivät sinänsä ole kovinkaan kiinnostavia ja ovat osittain vanhentuneita, osoittaaksemme, miten tarmokkaasti tämä kirjailija, joka suhtautui vihamielisesti yhteisöön ja puhui monista kysymyksistä oikean manchesterilaisen tapaan, esiintyi talonpoikain etu-

jen puolesta. On hyvin opettavaista panna merkille, että melkein kaikki narodnikkilaisuuden hyödylliset ja ei-taantumukselliset väittämät käyvät täydellisesti yhteen tämän manchesterilaisen väittämien kanssa. On itsestään selvää, että kun Skaldinilla oli tällainen käsitys reformista, ei hän voinut mitenkään joutua siihen reformin imelän ihannoimisen valtaan, johon narodnikit antautuivat ja antautuvat sanoessaan, että se antoi hyväksymisensä kansantuotannolle, että se oli korkeampaa tasoa kuin länsieurooppalaiset talonpoikaisreformit, että se teki Venäjistä ikään kuin tabularasan * j.n.e. Skaldin ei puhunut mitään sellaista eikä ole voinut puhua, vaan vieläpä hän sanoi suoraan, että meillä talonpoikaisreformi toimitettiin talonpojille vähemmän edullisilla ehdoilla, että siitä oli vähemmän hyötyä kuin Lännessä. „Kysymys on asetettu suoraan”, kirjoitti Skaldin, „kun me kysymme itseltämme: miksi vapautuksen suotuisat seuraukset eivät meillä tule näkyviin yhtä nopeasti ja progressiivisesti kasvaen kuin ne tulivat näkyviin esimerkiksi Preussissa ja Saksissa kuluvan vuosisadan ensimmäisellä neljänneksellä?” (221). „Preussissa, kuten koko Saksassa, eivät lunastettavaksi kuuluneet talonpoikain maaosuudet, jotka laki oli jo aikoja sitten tunnustanut heidän omaisuudekseen, vaan talonpoikain pakolliset velvollisuudet tilanherroja kohtaan” (272).

Siirtykäämme Skaldinin arvioimasta reformin taloudellisesta puolesta käsittelemään reformin juridista puolta. Skaldin oli kiivas yhteistakuun ja passijärjestelmän vastustaja, hän vastusti talonpoikaiston „kyläkunnan” (ja pikkuporvarillisten piirien) patriarkaalista valtaa niiden jäseniin nähden. III kirjoitelmassa (1867) hän vaatii yhteistakuun, henkiveron ja passijärjestelmän lakkauttamista, pitää välttämättömänä tasapuolista omaisuusveroa, vaatii passien vaihtamista maksuttomiin ja koko iäksi annettaviin todistuksiin. „Passiveroa kotimaan sisällä ei ole olemassa missään muussa sivistysvaltiossa” (109). On tunnettua, että tämä vero lakkautettiin vasta vuonna 1897. IV kirjoitelman otsikosta luemme: „kyläyhteisöjen ja kaupunkiduumain mielivalta passien lähettämisessä ja verojen perimisessä poissaolevilta veronmaksajilta”... „Yhteistakuu on raskas ies, jota kunnollisten ja toimekkaiden isäntien täytyy kan-

* — puhdas paikka. *Toim.*

taa renttujen ja laiskurien hyväksi" (126). Jo silloin ilmenneen talonpoikaiston jakaantumisen Skaldin yrittää selittää pinnalle kohoavien ja alaspainuvien persoonallisilla ominaisuuksilla.— Tekijä kuvailee seikkaperäisesti, miten vaikeaa Pietarissa asuvien talonpoikien on saada ja jatkaa passi, ja torjuu niiden vastaväitteet, jotka sanovat: „jumalan kiitos, ettei tuo maattomien talonpoikien suuri joukko ole päässyt kirjoille kaupunkeihin eikä lisännyt siten niiden kaupunkilaisten määrää, joilla ei ole kiinteistöä" (130)... „Barbaarimainen yhteistakuu"... (131)... „Kysytään, voidaanko tuollaisessa asemassa olevia ihmisiä sanoa kansalaisoikeuksiltaan vapaiksi? Eivätköhän he ole niitä samoja *glebae adscripti*?"* (132). Syytetään talonpoikaisreformia. „Mutta onko talonpoikaisreformi syyssä siihen, että vapauttaessaan talonpojan tilanherrain orjuudesta lainsäädäntö ei keksinyt mitään hänen vapauttamisekseen kiinnityksestä yhteiskuntaan ja paikkakuntaan, missä hän on kirjoilla... Missä ovat kansalaisvapauden merkit, kun talonpoika ei voi määrätä omaa olinpaikkaansa eikä ammattialaansa?" (132). Meidän talonpoikaamme Skaldin nimittää kerrassaan oikein ja sattuvasti „vakinaisella paikalla asuvaksi proletaariksi" (231)**. VIII kirjoitelman (1868) otsikosta luemme: „talonpoikien kiinnittäminen yhteisöihinsä ja maaosuuksiinsa estää heidän elinolojensa parantamista... Se on esteenä ansiotöiden kehitykselle". „Talonpoikien valistumattomuuden ja heitä painavien progressiivisesti kasvavien verojen jälkeen eräänä syynä, joka hidastuttaa talonpoikaistyön ja niin muodoin myöskin talonpoikien varallisuuden kehitystä, on talonpoikain kiinnittäminen yhteisöihinsä ja maaosuuksiinsa. Työkäsien sitominen yhteen paikkaan ja maayhteisön kietominen siteillä, joita on mahdoton purkaa, on jo sinänsä äärimmäisen epäedullinen ehto työn, persoonallisen yritteliäisyyden ja pienmaanomistuksen kehitykselle" (284).

* — Muinaisen Rooman valtakunnan aikaisia talonpoikia, jotka oli kiinnitetty maapalstoilleen, jollta heillä ei ollut lupaa muuttaa pois, vaikka nämä palstat olisivat olleet kuinka tappiollisia tahansa. *Toim.*

** Skaldin osoitti sangen perusteellisesti oikeaksi ei ainoastaan tämän määritelmän ensimmäisen, vaan myöskin sen toisen osan (proletaari). Hän antoi kirjoituksissaan paljon tilaa talonpoikain riippuvaisen aseman ja heidän kurjuutensa kuvaamiselle, batrakkien raskaan aseman ja „vuoden 1868 nälänhädän" (V kirjoitelman otsikko) kuvaamiselle sekä talonpoikain kaikenlaisten orjuutusmuotojen ja polkemisen kuvaamiselle. Myöskin 60-luvulla, samoin kuin 90-luvulla, oli henkilöitä, jotka vaikenivat nälänhäädästä ja kielsivät sen olemassaolon. Skaldin nousee kiihkeästi heitä vastaan. Olisi tietenkin tarpeetonta esittää yksityiskohtaisia otteita tästä kysymyksestä.

„Talonpojat, jotka on sidottu maaosuuksiinsa ja yhteisöihinsä ja joilla ei ole mahdollisuutta käyttää työtään siellä, missä se on tuottavampaa ja heille edullisempaa, ovat ikään kuin jähmettyneet siihen yhteenkasaantumiseen ja laumamaiseen elämänmuotoon, jonka tuottoisuus on alhainen ja jonka oloissa he pääsivät maaorjuuden käsistä” (285). Näin muodoin tekijä suhtautuu näihin talonpoikaiselämän kysymyksiin puhtaasti porvarilliselta näkökannalta, mutta siitä huolimatta (oikeammin: juuri sen takia) hän arvioi varsin oikealla tavalla sen vahingon, mikä talonpoikien kiinnittämisestä koituu koko yhteiskunnan kehitykselle ja itselleen talonpojille. Erikoisen suuresti (lisäämme me puolestamme) tämä vahingollisuus tuntuu talonpoikaiston alimmissa ryhmissä, maalaisproletariaatissa. Skaldin sanoo hyvin sattuvasti: „lain huolenpito siitä, että talonpojat eivät jäisi maatomiksi, on mainiota; mutta ei pidä unohtaa sitä, että itsensä talonpoikien huolenpito samasta asiasta on verrattomasti paljon suurempi kuin minkään lainlaatijan huolenpito” (286). „Paitsi talonpoikain kiinnittämistä maaosuuksiinsa ja yhteisöihinsä, heidän poistuessaan tilapäisestäkin syrjäansiotöihin he joutuvat tekemisiin monenlaisten yhteistakuusta ja passijärjestelmästä johtuvien rasitusten ja kulunkien kanssa” (298). „Monet talonpojat saivat mielestäni ulospääsyn nykyisestä vaikeasta tilanteesta, jos ryhdyttäisiin... toimenpiteisiin, jotka helpottavat talonpoikien kieltäytymistä maasta” (294). Tässä Skaldin esittää toivomuksen, joka on jyrkästi ristiriidassa narodnikkilaisten luonnosten kanssa, joilla kaikilla on päinvastainen tarkoitus: yhteisön varmistaminen, maaosuuksien luovutuskielto j.n.e. Lukuisat tosiasiat ovat sen jälkeen todistaneet täydellisesti sen, että Skaldin oli aivan oikeassa; talonpoikien maahankiinnityksen ja talonpoikaisyhteisön säätysulkeutuneisuuden säilyttäminen vain huonontaa maalaisproletariatien asemaa ja pidättää maan taloudellista kehitystä, pystymättä laisinkaan varjelemaan „vakinaisella paikalla asuvaa proletaaria” orjuutuksen ja riippuvaisuuden pahimmilta muodoilta, työpalkan ja elintason laskemiselta kaikkein alimmalle tasolle.

Ylläesitetystä lainauksista lukija on jo voinut huomata, että Skaldin on kyläyhteisön vihollinen. Hän vastustaa yhteisöä ja uudelleenjakoa persoonallisen omistuksen, yritteliäisyyden j.n.e. kannalta katsoen (s. 142 ja seuraa-

vat). Skaldin väittää yhteisön puolustajia vastaan, että „vuosisatainen tapaoikeus” on elänyt aikansa: „Sikäli kuin maalaisväestö on lähentynyt sivilisoitunutta ympäristöä on heidän tapaoikeutensa kadottanut kaikissa maissa alkuperäisen puhtautensa, sitä on pilattu ja vääristelty. Meillä on havaittavissa sama ilmiö: kyläkunnan valta muuttuu vähitellen kansannylkijäin ja kyläkirjurien vallaksi ja sen sijaan, että se suojelisi talonpojan persoonaa, se laskeutuu raskaana ikeenä hänen harteilleen” (143) — tämä on sangen oikea huomautus, jonka suunnattoman suuri tosiasiamäärä on vahvistanut oikeaksi näiden 30 vuoden kuluessa. Skaldinin mielestä historia on auttamattomasti tuominut „patriarkaalisen perheen, maanomistuksen yhteisömuodon ja tapaoikeuden”. „Ne, jotka haluaisivat säilyttää meille ikuisiksi ajoiksi nämä elettyjen vuosisatojen kunnioitettavat muistomerkit, todistavat siten sen, että he voivat enemmänkin viehättyä aatteeseen kuin nähdä tosioloja ja ymmärtää historian vastustamatonta kulkua” (162), ja Skaldin lisää tähän asiallisesti oikeaan huomautukseen manchesterilaisia kiihkeitä paljastuksen sanoja. „Maan käyttäminen yhteisönä”, sanoo hän toisessa paikassa, „paneer jokaisen talonpojan orjalliseen riippuvaisuuteen koko yhteisöstä” (222). Siis ehdoton viha yhteisöä kohtaan puhtaasti porvarilliselta kannalta yhdistyy Skaldinilla talonpoikien etujen johdonmukaiseen puolustamiseen. Vihaan yhteisöä kohtaan Skaldin ei laisinkaan liitä niitä yhteisön väkivaltaista hävittämistä ja toisen samanlaisen maanomistujärjestelmän väkivaltaista käytäntöönottamista tarkoittavia tyhmiä luonnoksia, joita nykyiset yhteisön vastustajat tavallisesti laativat, vastustajat, jotka kannattavat karkeaa sekaantumista talonpoikaiselämäänsä ja jotka esiintyvät yhteisöä vastaan, mutta ei lainkaan talonpoikien etujen kannalta. Skaldin päinvastoin protestoi tarmokkaasti sitä vastaan, että hänet katsotaan kuuluvan niihin, jotka kannattavat „yhteisömaankäytön väkivaltaista hävittämistä” (144). „Helmikuun 19 päivän Asetus”, sanoo hän, „on varsin viisaasti antanut itselleen talonpojille mahdollisuuden... siirtyä... yhteisömaankäytöstä sen käyttöön perhekunnittain. Tosiaankin, eihän kukaan muu kuin talonpojat itse voi ratkaista perustellusti kysymystä tämän siirtymisen ajasta”. Siis Skaldin vastustaa yhteisöä ainoastaan siinä mielessä, että se haittaa taloudellista kehitystä, talonpoikien eroamista yhtei-

söstä, luopumista maasta, s.o. siinä samassa mielessä, missä „venäläiset oppilaat” nyt vihaavat sitä; tällä vihamielisyydellä ei ole mitään tekemistä sen kanssa, että suojellaan tilanherrojen omanvoitonpyyteisiä etuja, suojellaan maaorjuuden jätteitä ja henkeä, suojellaan sekaantumista talonpoikien elämään. On hyvin tärkeätä ottaa tämä eroavaisuus huomioon, sillä nykyiset narodnikit, jotka ovat tottuneet näkemään yhteisön vihollisia vain „Moskovskije Vedomostin” y.m.s. leirissä, tekeytyvät sangen mielellään sellaisiksi, etteivät he ymmärrä *muuta* vihamielisyyttä yhteisöä kohtaan.

Skaldinin yleinen katsantokanta talonpoikien kurjan aseman syistä on se, että kaikkien näiden syiden pohjana ovat maaorjuuden jätteet. Kuvatessaan vuoden 1868 nälänhätää Skaldin huomauttaa, että maaorjanomistajat viittasivat vahingoniloisina tuohon nälänhätään pitäen nälänhädän syynä talonpoikien turmeltuneisuutta, tilanherrojen holhouksen lakkauttamista y.m.s. Skaldin nousee kiivaasti vastustamaan näitä katsantokantoja. „Talonpoikien köyhtymisen syyt”, sanoo hän, „on peritty maaorjuudelta (212), eivätkä ne ole sen lakkauttamisen tulosta; ne ovat niitä yleisiä syitä, jotka pitävät suurinta osaa talonpojistamme proletariaattia lähellä olevalla tasolla”, ja Skaldin toistaa ylempänä esitettyjä lausuntoja reformista. On järjetöntä hyökkäillä perhejakoja vastaan: „Vaikka jaot aiheuttavatkin tilapäistä vahinkoa talonpoikien aineellisille eduille, niin sitä vastoin ne pelastavat heidän persoonallisen vapautensa ja talonpoikaisperheen siveellisen arvon, t.s. ne ihmisen korkeimmat hyvyydet, joita ilman eivät mitkään kansalaiselämän saavutukset ole mahdollisia” (217), ja Skaldin osoittaa aivan oikein jakoja vastaan tehdyn hyökkäyksen todelliset syyt: „monet tilanherrat liioittelevat ylenpalttisesti jaoista johtuvaa vahinkoa ja sälyttävät niiden, samoin kuin juoppoudenkin, syyksi kaikki seuraukset niistä tai näistä talonpoikien köyhyiden syistä, joiden tunnustaminen on tilanherroille niin vastenmielistä” (218). Niille, jotka sanovat, että nyt kirjoitetaan paljon talonpoikien köyhyydestä, kun taas ennen ei kirjoitettu, ja että talonpoikien asema on siis huonontunut,— Skaldin vastaa: „Jotta vertaamalla talonpoikien nykyistä asemaa heidän entiseen asemaansa voitaisiin päätellä tuloksista, joihin tilanherrojen

vallasta vapautuminen on johtanut, sitä varten olisi pitänyt jo maaorjuuden vallitessa leikata talonpoikien maaosuudet siten kuin ne nyt on leikattu, säilyttää talonpojille kaikki ne verorasitukset, jotka ovat ilmaantuneet jo vapauttamisen jälkeen, ja sitten katsoa, kuinka maaorjatalonpojat olisivat kestäneet sellaisessa asemassa” (219). Skaldinin katsomuksille mitä luonteenomaisin ja tärkein piirre on se, että hänen mielestään talonpoikien aseman huonontumisen *kaikki* syyt sisältyvät maaorjuuden jätteisiin, maaorjuuden, joka jätti perinnöksi työllämaksun, verot, maiden poisleikkaukset sekä talonpoikien persoonallisen oikeudettomuuden ja kiinnityksen asuinpaikkaansa. Sitä, että talonpoikien köyhtymisen syyt voisivat olla itse uusien yhteiskunnallis-taloudellisten suhteiden järjestelmässä, itsessään reforminjälkeisessä talousjärjestelmässä,— sitä Skaldin ei vain ole näkemättä, vaan hän ei pidä sellaista ajatusta edes lainkaan mahdollisenakaan, uskoen syvästi, että kun kaikki nämä maaorjuuden jätteet lakkautetaan kokonaan, niin silloin koittaa yleinen onni ja hyvinvointi kaikille. Hänen katsantokantansa on nimenomaan kielteinen: poistakaa talonpoikaiston vapaan kehityksen tiellä olevat esteet, poistakaa maaorjuudelta periytyneet paulat,— ja kaikki kääntyy parhain päin tässä maailmassa, joka on parhain kaikista. „Valtiovallan taholta”, sanoo Skaldin, „tässä (s.o. suhteessa talonpoikaistoon) voi olla vain yksi tie: on vähitellen ja hellittämättä *poistettava niitä syitä*, jotka ovat saattaneet talonpoikamme tähän hänen nykyiseen tylysydentilaansa ja köyhyyteensä eivätkä anna hänelle mahdollisuutta nousta ja päästä jaloilleen” (224, alleviivaus minun). Peräti luonteenomainen tässä suhteessa on Skaldinin vastaus niille, jotka puolustavat „yhteisöä” (s.o. talonpoikien kiinnittämistä kyläyhteisöihin ja maaosuuksiin) vetoamalla siihen, että muuten „syntyy maalaisproletariaattia”. „Tämä vastaväite”, sanoo Skaldin, „luhistuu itsestään, kun muistamme, miten äärettömät maalakeudet meillä on joutilaina, vailla työkäsiä. Ellei laki tule asettamaan meillä esteitä työvoiman luonnolliselle jakaantumiselle, niin Venäjällä voivat todellisia proletaareja olla vain henkilöt, jotka kerjäävät ammatikseen, tai parantumattomasti turmeltuneet ja juopot” (144)— se on XVIII vuosisadan taloustieteilijöiden ja „valistajain” tyyppillinen katsantokanta, jotka uskoivat siihen, että maaorjuu-

den ja sen kaikkien jätteiden lakkauttaminen luo maan päällä yleisen hyvinvoinnin valtakunnan.— Narodnikki varmaankin vilkaisisi Skaldiniin yliolkaisesti ja sanoisi, että hän on selvä porvari.— Niin, tietysti Skaldin on porvari, mutta hän on edistysmielisen porvarillisen ideologian edustaja, jonka ideologian tilalla narodnikilla on pikkuporvarillinen, useilta kohdiltaan taantumuksellinen ideologia. Mutta niitä talonpoikien käytännöllisiä ja reaalisia etuja, jotka ovat käyneet ja käyvät yhteen koko yhteiskunnallisen kehityksen vaatimusten kanssa, tämä „porvari” osasi puolustaa vieläkin paremmin kuin narodnikki! *

Lopettaaksemme Skaldinin katsomusten luonnehtimisen lisäämme, että hän on säätyjaon vastustaja, kaikille säädyille yhtenäisen oikeuslaitoksen puolustaja, hän kannattaa „teoriassa” säätyjaotonta kuntaa, hän on kansanvalistuksen, varsinkin yleisen kansanvalistuksen kiihkeä kannattaja, itsehallinnon ja zemstvo-virastojen kannattaja, laajan maanhankintaluoton, varsinkin pienten lainojen kannattaja, sillä talonpojilla on suuri halu maanostoon. Siinäkin tulee näkyviin „manchesterilainen”: Skaldin sanoo, että esimerkiksi zemstvojen ja kaupunkien pankit ovat „pankkien patriarkaalin eli alkuperäinen muoto”, jonka täytyy luovuttaa paikkansa yksityispankeille, joilla on puolellaan „kaikki etuisuudet” (80). Arvon antaminen maalle „voidaan saada aikaan vilkastuttamalla teollisuus- ja kauppa-toimintaa maakunnissamme” (71) j.n.e.

Tehkäämme yhteenveto. Katsomustensa luonteen mukaan Skaldinia voidaan nimittää valistajaporvariksi. Hänen katsantokantansa muistuttavat erittäin suuresti XVIII vuosisadan taloustieteilijöiden katsantokantoja (luonnollisesti vastaavalla tavalla Venäjän olojen prisman läpi heijastuneina), ja hän tulkitsee riittävän selvästi 60-luvun „perinnön” yleistä „valistavaa” luonnetta. Skaldin, samoin kuin länsieurooppalaisetkin valistajat, samoin kuin suurin osa 60-luvun kirjallisuuden edustajista, hehkuu kiihkeää vihaa

* Ja päinvastoin: kaikki ne edistysmieliset käytännölliset toimenpiteet, joita me tapaamme narodnikeilla, ovat sisältönsä kannalta *täysin porvarillisia*, s.o. koituvat hyödyksi nimenomaan kapitalistiselle eikä millekään muulle kehitykselle. Vain pikkuporvarit ovatkin voineet sepittää sellaisen teorian, että muka talonpoikien maanomistuksen laajentaminen, verojen supistaminen, siirtoasuttamiset, luotonanto, tekniikan kohoaminen, myynnin säännöllistäminen y.m.s. toimenpiteet palvelevat jotain „kansantuotantoa”.

maorjuutta ja *kaikkia sen aikaansaannoksia* vastaan taloudellisella, yhteiskunnallisella ja juridisella alalla. Se on „valistajan” ensimmäinen luonteenomainen piirre. Toinen luonteenomainen piirre, joka on yhteinen kaikille venäläisille valistajille, on valistuksen, itsehallinnon, vapauden, eurooppalaisten elämänmuotojen ja yleensä Venäjän kaikinpuolisen eurooppalaistamisen kiihkeä puolustaminen. Ja vihdoin „valistajan” kolmas luonteenomainen piirre on kansanjoukkojen, pääasiassa talonpoikien (joita ei oltu vielä täydellisesti vapautettu tai joita vasta vapautettiin valistajain aikakaudella) etujen puolustaminen, vilpitön usko siihen, että maorjuuden ja sen jätteiden lakkauttaminen tuo tullessaan yleisen hyvinvoinnin, sekä vilpitön halu edistää sitä. Nämä kolme piirrettä muodostavatkin olemukseltaan sen, mitä meillä nimitetään „60-luvun perinnöksi”, ja on tärkeää korostaa, että *tässä perinnössä ei ole mitään narodnikkilaista*. Venäjällä on paljonkin sellaisia kirjailijoita, joiden katsantokannat soveltuvat yhteen mainittujen piirteiden kanssa ja joilla ei ole milloinkaan ollut mitään tekemistä narodnikkilaisuuden kanssa. Kun kirjailijan maailmankatsomus sisältää nämä piirteet, niin aina ja kaikki katsovat hänen „säilyttäneen 60-luvun perinteet” riippumatta lainkaan siitä, miten hän suhtautuu narodnikkilaisuuteen. Kenenkään päähän ei tietysti pälkähdä sanoa, että esimerkiksi hra M. Stasjulevitsh, jota äskettäin juhlettiin, „on luopunut perinnöstä”, — sillä perusteella, että hän oli narodnikkilaisuuden vastustaja tai suhtautui välinpitämättömästi narodnikkilaisuuden herättämiin kysymyksiin. Me otimme esimerkiksi Skaldinin * juuri sen tähden, että samalla kun hän on „perinnön” epäilemätön edustaja, hän on myöskin niiden vanhanaikaisten laitosten ehdoton

* Meitä vastaan saatetaan väittää, että vihamielisyydessään yhteisöä kohtaan ja sävynsä vuoksi Skaldin ei ole tyyppillinen 60-luvun edustaja. Mutta tässä ei ole lainkaan kysymys pelkämästä yhteisöstä. Kysymys on kaikille valistajille yhteisistä katsomuksista, jotka Skaldinkin hyväksyy. Mitä tulee hänen sävynsä, niin rauhallisen harkitsevaisuutensa, maltillisuutensa, asteettaisuutensa y.m.s. puolesta hän ei todellakaan taida olla tyyppillinen. Eihän Engels turhaan nimittänyt Skaldinia *übera.konservatiiviksi* (maltilliseksi vanhoilliseksi ¹⁰⁵. *Toim.*). Mutta jos olisi otettu esimerkiksi sävyttään tyyppilisempi perinnön edustaja, niin ensiksikin, se olisi ollut erinäisistä syistä epämukavaa, ja toiseksi, se saattaisi aiheuttaa väärinkäsitystä tehtäessä vertailuja nykyiseen narodnikkilaisuuteen ¹⁰⁶. Ottaamme tehtävän luonteen kannalta sävy (vastoin sananlaskua) *ei tee musiikkia*, ja Skaldinin epätyypillinen sävy tuo sitä selvemmin näkyviin hänen „musiikkinsa”, s.o. hänen katsomustensa sisällön. Ja tämä sisältö meitä juuri kiinnostaa. Me aiommekin tehdä rinnastuksia perinnön edustajien ja nykyajan narodnikkien välillä vain katsomusten sisällön (eikä lainkaan kirjailijan sävyn) kannalta.

vihollinen, jotka narodnikkilaisuus on ottanut suojelukseensa.

Edellä me sanoimme, että Skaldin on porvari. Tämän luonnekuvan vahvistukseksi on edellä esitetty riittävästi todistuksia, mutta pitää huomauttaa, että meillä tämä sana ymmärretään hyvin usein kerrassaan väärin, suppeasti, epähistoriallisesti, sitoen siihen (*ottamatta huomioon historiallisten aikakausten erilaisuutta*) vähemmistön etujen omanvoitonpyynteisen puolustamisen. Ei pidä unohtaa sitä, että niihin aikoihin, jolloin XVIII vuosisadan valistajat kirjoittelivat (joita yleisesti tunnustettu mielipide pitää porvariston johtajina), jolloin meidän 40—60-lukujen valistajamme kirjoittelivat, *kaikki* yhteiskunnalliset kysymykset olivat loppukädessä taistelua maaorjuutta ja sen jätteitä vastaan. Uudet yhteiskunnallis-taloudelliset suhteet ja niiden ristiriidat olivat silloin vielä sikiöasteella. Sen tähden ei porvariston ideologeissa silloin ilmennyt mitään omanvoiton tavoittelua; päinvastoin, sekä Lännessä että Venäjällä he uskoivat aivan vilpittömästi yleiseen onneen ja toivoivat sitä vilpittömästi, he aivan vilpittömästi eivät nähneet (osittain eivät vielä voineet nähdä) ristiriitoja siinä järjestelmässä, joka kasvoi esiin maaorjuusjärjestelmästä. Skaldin ei suotta siteeraa kirjansa eräässä kohdassa Adam Smithiä: me olemme nähneet, että niin hänen katsomuksensa kuin perustelujensa luonnekin toistavat monessa suhteessa tämän edistysmielisen porvariston suuren ideologin teesejä.

Ja jos me nyt vertaamme Skaldinin käytännöllisiä toivomuksia toisaalta nykyisten narodnikkien katsomuksiin ja toisaalta siihen, miten „venäläiset oppilaat” niihin suhtautuvat, niin me huomaamme, että „oppilaat” tulevat aina kannattamaan Skaldinin toivomuksia, sillä nämä toivomukset edustavat edistyksellisten yhteiskunta-alueklien etuja, koko yhteiskuntakehityksen jokapäiväisiä etuja sen kulkiessa kyseessäolevaa, s.o. kapitalistista tietä. Se taas, mitä narodnikit ovat muuttaneet näissä Skaldinin käytännöllisissä toivomuksissa tai siinä, miten hän asettaa kysymykset,— on *miinusta* ja „oppilas” hylkää sen. Oppilaat eivät „käy kiivaasti” „perinnön” kimppuun (se on turhaa keksintöä), vaan niiden romanttisten ja pikkuporvarillisten lisien kimppuun, joilla narodnikit täydentelevät perintöä. Nyt siirrymmekin käsittelemään näitä lisää.

II

NARODNIKKILAISUUDEN TUOMA LISA
„PERINTÖÖN”

Siirtykäämme Skaldinista Engelhardtiin. Hänen kirjeensä „Maaseudulta” ovat niin ikään publisistisia maaseutukatsauksia, joten hänen kirjansa sisältö ja vieläpä muotokin muistuttaa hyvin paljon Skaldinin kirjaa. Engelhardt on paljon lahjakkaampi kuin Skaldin, hänen kirjeensä maaseudulta on kirjoitettu verrattomasti elävämmiin ja kuvaannollisemmin. Hänellä ei ole sellaisia pitkiä mielmiä kuin „Sydänmaalla ja pääkaupungissa” teoksen arvoisalla teki-jällä, mutta sen sijaan hänellä on paljon enemmän sattuvia luonnekuvia ja muita kuvauksia. Ei siis ole ihme, että Engelhardtin kirja on saanut osakseen niin varman suosion lukevan yleisön keskuudessa ja että siitä otettiin äskettäin vielä uusintapainos, kun taas Skaldinin kirja on miltei kokonaan unohdettu, vaikka Engelhardtin kirjeitä alettiin julkaista „Otetshestvennyje Zapiskissa” vain kahden vuoden kuluttua Skaldinin kirjan ilmestymisen jälkeen. Sen vuoksi meillä ei ole mitään syytä tutustuttaa lukijaa Engelhardtin kirjan sisältöön, vaan me rajoitumme ainoastaan luonnehtimaan lyhyesti hänen katsomustensa kahta puolta: ensiksi, niitä katsomuksia, jotka ovat ominaisia „perinnölle” yleensä ja varsinkin niitä, jotka ovat yhteisiä Engelhardtille ja Skaldinille; toiseksi, erikoisesti narodnikkilaisia katsomuksia. Engelhardt on jo *narodnikki*, mutta hänen näkökannoissaan on vielä niin paljon kaikille valistajille yhteisiä piirteitä, niin paljon sitä, minkä nykyinen narodnikkilaisuus on heittänyt pois tai muuttanut, että vaikea on päätellä, mihin hänet olisi katsottava kuuluvan: yleensä „perinnön” edustajiinko ilman narodnikkilaista väritystä vai narodnikkeihin.

Ensinmainittuihin Engelhardtia lähentää ennen kaikkea hänen näkökantojensa mainio selvyys, todellisuuden selkeä ja suora luonnehtiminen, kaikkien kielteisten ominaisuuksien, yleensä kaikkien „perustojen” ja varsinkin talonpoikaiston kielteisten ominaisuuksien säälimätön paljastaminen,—niiden samojen „perustojen”, joiden valheellinen ihannoiminen ja värittäminen kuuluu elimellisenä osana narodnikkilaisuuteen. Engelhardtin narodnikkilaisuus, joka esiintyy varsin heikosti ja arasti, on sen vuoksi suorana-

sesti ja huutavalla tavalla ristiriidassa sen kuvan kanssa maaseudun *tosioiloista*, jonka hän on niin mestarillisesti piirtänyt, ja jos joku taloustieteilijä tai publisisti ottaisi maaseutua koskevien käsitystensä perustaksi ne *tiedot* ja *havainnot*, jotka Engelhardt esittää *, niin sellaisen aineiston perusteella olisi mahdotonta tulla narodnikkilaisiin johtopäätöksiin. Talonpojan ja sen yhteisön ihannoiminen on eräs narodnikkilaisuuden välttämätön elimellinen osa, ja kaiken lajin narodnikit alkaen hra V. V:sta aina hra Mihailovskiin saakka ovat kantaneet runsaasti uhreja tälle „yhteisön” ihannoimis- ja värittämispyrkimykselle. Engelhardtilla ei ole jälkeäkään tällaisesta värittämisestä. Vastakohtana levinneille fraaseille meidän talonpoikamme yhteisömielisyydestä, vastakohtana tämän „yhteisömielisyyden” laajasti levinneelle vastakkain asettamiselle kaupunkien individualismin, kapitalistisen talouden kilpailun j.n.e. kanssa, Engelhardt tuo kaikella säälimättömyydellä esiin pienviljelijän hämmästyttävän *individualismin*. Hän osoittaa seikkaperäisesti, että meidän „talonpoikamme ovat omaisuus oikeutta koskevissa kysymyksissä mitä äärimmäisimpiä omistusoikeuden kannattajia” (s. 62, siteerattu vuoden 1885 painoksen mukaan), että he eivät voi sietää „joukolla työskentelyä”, vihaten sitä ahtaan yksilöllisistä ja itsekkäistä syistä: joukolla työskenneltäessä jokainen „pelkää tekevänsä liikaa työtä” (s. 206). Tämä liian työnteon pelko menee äärimmäiseen koomillisuuteen saakka (oikeastaan jopa tragikoomillisuuteen saakka), kun tekijä kertoo, kuinka samassa talossa asuvat ja yhteisellä taloudella sekä sukulaissuhteilla toisiinsa sidotut naiset pesevät kukin erikseen oman osansa päivällispöydästä tai lypsävät vuorotellen lemmiä kooten maitoa *omalle* lapselleen (peläten maidon pimittämistä) ja keittävät kukin erikseen puuroa *omalle* lapselleen (s. 323). Engelhardt selittää niin yksityiskohtaisesti nämä piirteet, varmistaa niitä sellaisella määrällä esimerkkejä, ettei voi olla puhuttakaan näiden tosiasia-

* Sivumennen sanoen: se olisi sekä erikoisen mielenkiintoista ja opettavaista että myöskin täysin laillinen teko taloustieteen tutkijalta. Jos tiedemiehet luottavat kyselykaavakkeiden aineistoon,— niihin vastauksiin ja lausuntoihin, joita ovat antaneet monet isännät, jotka useinkin ovat puolueellisia, huonosti selvillä asioista, joilla ei ole eheitä katsomuksia ja jotka eivät ole harkinneet näkökantojaan,— niin miksi sitten ei voitaisi luottaa niihin havaintoihin, joita kokonaista 11 vuotta on kerännyt mies, joka on ihmeteltävän havaintokykyinen ja ehdottoman vilpittön, mies, joka on tutkinut mainlosti sen, mistä hän puhuu.

satunnaisuudesta. Jompi kumpi: joko Engelhardt on kerrassaan kelvoton ja luottamusta ansaitsematon havainnoitsija taikka kertomukset talonpoikamme yhteisömielisyydestä ja yhteisöominaisuuksista ovat pelkkää keksintöä, joka siirtää sellaisia piirteitä, jotka on abstrahoitu *maanhallinnan* muodosta *talouteen* (ja sitä paitsi tästä maanhallinnan muodosta on abstrahoitu vielä kaikki sen viskaali- ja hallintopuolet). Engelhardt osoittaa, että talonpojan kehityspyrkimyksenä hänen taloustoiminnassaan on kulakki: „jokaisessa talonpojassa on vissi annos kulakkia” (s. 491), „talonpoikain keskuudessa vallitsee kulakki-ihanteita”... „Olen monta kertaa sanonut, että talonpojissa on äärimmäisen pitkälle kehittynyttä individualismia, egoismia, riistopyrkimystä”... „Jokainen on ylpeä saadessaan olla hauki ja pyrkii nielaisemaan ruutanan”. Engelhardt on kuvannut vallan mainiosti sen, ettei talonpoikaiston pyrkimyksenä ole laisinkaan „yhteisöllinen” järjestelmä, ei lainkaan „kansantuotanto”, vaan aivan tavallinen, kaikille kapitalistisille yhteiskunnille ominainen pikkuporvarillinen järjestelmä. Engelhardt on kuvannut ja todistanut eittämättömästi varakkaan talonpojan pyrkimykset antautua kauppatoimiin (363), jaella työtä vastaan viljaa, ostaa köyhän talonpojan työtä (sivut 457, 492 y.m.), s.o., talousopillista kieltä käyttäen, kuvannut yrittäjätalonpoikien muuttumisen maalaisporvaristoksi. „Elleivät talonpojat siirry harjoittamaan arttelitaloutta”, sanoo Engelhardt, „vaan kukin talous rupeaa isännöimään erikseen, niin siinäkin tapauksessa, vaikka olisi runsaasti maata, tulee maanviljelijätalonpoikien keskuudessa olemaan sekä maattomia että batrakkeja. Sanon enemmänkin: arvelen, että ero talonpoikien varallisuudessa tulee olemaan vielä tuntuvampi kuin nykyään. Siitä huolimatta, vaikka maa omistetaankin yhteisönä, tulee „rikkaiden” rinnalla olemaan paljon tosiasiallisesti maattomiksi joutuneita batrakkeja. Mitä iloa minulle tai minun lapsilleni on maanomistusoikeudesta, kun minulla ei ole enempää pääomaa kuin työkalujakaan sen muokkaamiseen? Se on sama kuin sokealle annettaisiin multaa — syö sitä!” (s. 370). „Arttelitalous” töröttää tässä yksinäisenä, jotenkin surumielisen ironisena, aivan kuin hyväntahtoinen, viaton toivomus, joka ei johdu talonpoikia koskevista tiedoista, vaan jonka nämä tiedot vieläpä suoranaisesti kumoavat ja sulkevat pois.

Toinen piirre, mikä lähentää Engelhardtia niihin perinnön edustajiin, joissa ei ole mitään narodnikkilaisuuden väri- vivahteita, on hänen uskonsa siihen, että tärkeimpänä ja perussyynä talonpoikaiston kurjaan asemaan ovat maaorjuuden jätteet ja sille ominainen säännöstely. Poistakaa nämä jätteet ja säännöstely, niin asia on kunnossa. Engelhardtin ehdottoman kielteinen suhde säännöstelyyn, se, miten myrkyllisesti hän ivaa kaikkia yrityksiä ylhäältä käsin tapahtuvan säännöstelyn avulla harjoittaa hyväntekeväisyyttä talonpoikaa kohtaan, on mitä räikeimmässä ristiriidassa narodnikkilaisten toiveiden kanssa „johtavien luokkien järkevyydestä ja omastatunnosta, tiedoista ja patrioottisuudesta” (hra Juzhakovin sanat „*Russkoje Bogatstvossa*”, 1896, № 12, s. 106), narodnikkilaisten haavesuunnittelun kanssa „tuotannon organisatiosta” j.n.e. Muistutamme siitä, kuinka sarkastisesti Engelhardt hyökkäsi sitä sääntöä vastaan, että myllyllä ei saa myydä viinaa, sääntöä, jolla tarkoitettiin talonpojan „hyvää”; miten suurella suuttumuksella hän puhuu muutamien zemstvojen vuonna 1880 tekemästä pakollisesta päätöksestä, että ruista ei saa kylvää ennen elokuun 15 päivää, tuosta kabinetti-„oppineiden” karkeasta puuttumisesta „miljoonien maanviljelijäisäntien” talouteen (424), millä tarkoitetaan samoin huolenpitoa talonpojan hyvästä. Mainitessaan sellaisista säännöistä ja määräyksistä, joilla kielletään tupakoimasta havumetsässä, ampumasta haukia keväisin, kaatamasta nuoria koivuja „toukokuun juhlaaksi”, hävittämästä linnunpesiä y.m.s., Engelhardt huomauttaa sarkastisesti:„huolenpito talonpojasta on aina ollut ja on intelligentti-ihmisten suurimpana murheena. Kuka elää itseään varten? Kaikki elävät talonpoikaa varten!.. Talonpoika on tyhmä eikä pysty itse hoitamaan asioitaan. Ellei kukaan pidä hänestä huolta, niin hän polttaa kaikki metsät, tappaa kaikki linnut, pyytää kaiken kalan, pilaa maan ja kuolee itsekin” (398). Sano-kaa, lukija, voisiko tämä kirjailija olla myötämielinen edes niitä narodnikeille niin rakkaita lakeja kohtaan, jotka kiel-tävät luovuttamasta pois maaosuuksia? Voisiko hän sanoa jotain sellaista kuin on yllämainittu, eräälle „*Russkoje Bogatstvon*” tukipylyvälle kuuluva lause? Voisiko hän olla yhtä mieltä saman aikakauslehden erään toisen tukipylyvään hra N. Karyshevin katsantokannan kanssa, herran, joka moittii meidän lääninzemstvojamme (90-luvulla!) siitä, että

ne „eivät löydä sijaa” „järjestelmällisille, suurille, vaka-ville kulungeille maanviljelystyön järjestämiseksi”? *

Mainitsemme vielä yhden piirteen, joka lähentää Engelhardtia Skaldiniin: se on Engelhardtin tiedoton suhtautuminen moniin puhtaasti porvarillisiin toiveisiin ja toimenpiteisiin. Eipä silti, että Engelhardt yrittäisi värittää pikkuporvareita, sepitellä joitain verukkeita (à la ** hra V. V.) sitä vastaan, että joihinkin yrittäjiin sovellettaisiin tätä määritelmää, — ei laisinkaan. Engelhardt, joka on käytännönmies ja isäntä, on yksinkertaisesti mieltynyt kaikenlaisiin taloutta edistäviin ja parantaviin toimenpiteisiin huomaamatta lainkaan sitä, että näiden parannusten yhteiskunnallinen muoto on paras keino kumota hänen omia teorioitaan kapitalismin mahdottomuudesta meillä. Muistutamme esimerkiksi, kuinka hän on mieltynyt niihin saavutuksiin, joihin hän on päässyt omassa taloudessaan käyttämällä *urakka-**maksu-järjestelmää* työläisille (pellavanloukuttamisesta, puimisesta y.m.s.). Engelhardt aivan kuin ei aavistaisikaan, että aikamaksun vaihtaminen kappalemaksuun on eräs kehittyvän kapitalistisen talouden kaikkein laajimmalle levinneitä menetelmiä ja että tällä toimenpiteellä tämä talous saa aikaan työn voimaperäistämisen tehostumisen ja lisäarvon suhdeluvun suurenemisen. Toinen esimerkki. Engelhardt tekee pilaa „Zemledeltsheskaja Gazetan”¹⁰⁷ ohjelmasta: „maiden kaikkine toineen antamisen lopettaminen, batrakkityölle perustuvan talouden järjestäminen, paranneltujen koneiden, työkalujen ja jalostettujen karjaro-*tujen* sekä monivuoroviljelyksen käyttöönottoaminen, niit-*tujen* ja laidunmaiden parantaminen y.m., y.m.”. — „Mutta nämähän kaikki ovat vain yleisiä fraaseja!”, huudahtaa Engelhardt (128). Ja kuitenkin Engelhardt on käytännöllisessä taloustoiminnassaan toteuttanut juuri tätä ohjelmaa saavuttaen teknillistä edistystä taloudessaan juuri järjestämällä sen batrakkityövoiman perustalle. Ja vielä: me näimme, miten avomielisesti ja sattuvasti Engelhardt paljasti yrittäjätalonpojan todelliset tendenssit; mutta se ei estänyt vähääkään häntä väittämästä, että „ei tarvita tehtaita, vaan *pieniä* (alleviivaus Engelhardtin) maalais-viina-polttimoita, -meijereitä” y.m. (s. 336), s.o. „tarvitaan” maa-

* „Russkoje Bogatstvo”, 1896, № 5, toukokuu. Hra Karyshevin kirjoitus lääninzemstvojen menoista taloudellisiin tarkoituksiin. Sivu 20.

** — niinkuin. *Toim.*

laisporvariston siirtymistä maataloustuotannon teknillisille aloille,— siirtymistä, joka on kaikkialla ja aina ollut eräs maanviljelyskapitalismin tärkeimpiä enteitä. Tässä on vaikuttanut se, että Engelhardt ei ollut teoreetikko, vaan käytännön mies ja isäntä. Eri asia on pohtia edistyksen mahdollisuutta ilman kapitalismia ja eri asia isännöidä itse. Otettuaan päämääräksi järjestää taloutensa järkiperäisesti Engelhardtin *täytyi* vallitsevien olojen takia pyrkiä siihen puhtaasti kapitalistisin keinoin ja jättää syrjään kaikki teoreettiset ja abstraktiset epäilynsä „betrakillaisuuden” suhteen. Skaldin ajatteli teoriassa aivan kuin tyypillinen manchesterilainen huomaamatta laisinkaan tätä ajatustensa luonnetta ja sitä, että ne vastaavat Venäjän kapitalistisen kehityksen tarpeita. Engelhardtin täytyi toimia käytännössä tyypillisen manchesterilaisen tapaan, vaikka hän teoreettisesti protestoikin kapitalismia vastaan ja vaikka hänellä olikin halu uskoa isänmaan erikoisiin kehitysteihin.

Ja Engelhardt uskoi siihen, ja se juuri pakoittaakin meidät nimittämään häntä narodnikiksi. Engelhardt näkee jo selvästi Venäjän taloudellisen kehityksen *todellisen* tendenssin ja alkaa *sanoutua irti* tämän kehityksen ristiriidoista. Hän pinnistelee saadakseen todistetuksi, että maanviljelyskapitalismi on Venäjällä mahdotonta, todistetuksi, että „meillä ei ole knechtejä” (s. 556),— vaikka hän itse mitä yksityiskohtaisimmin kumosi jaarittelut siitä, että työläisemme käyvät kalliiksi, vaikka hän itse kertoi, miten mitättömästä palkasta hänellä tekee työtä karjanhoitaja Pjotr perheineen, jolle jää toimeentulon lisäksi 6 ruplaa vuodessa „suolan, kasvisöljyn ja vaatteiden ostoon” (s. 10). „Silti häntä kadehditaan, ja jos minä panisin hänet pois, niin heti löytyisi 50 halukasta tulemaan hänen tilalleen” (s. 11). Mainitessaan taloutensa menestyksestä, siitä, kuinka taitavasti työläiset käyttävät auraa, Engelhardt huudahtaa voitonriemuisasti: „ja ketä nämä kyntäjät ovat? Sivistymättömiä, epätunnollisia venäläisiä talonpoikia” (s. 225).

Kumottuaan omalla mieskohtaisella isännöimisellään ja talonpoikain individualismin paljastamisella kaikki harhakuvitelmat „yhteisömielisyydestä”, Engelhardt ei kuitenkaan ainoastaan „uskonut” siihen, että talonpoikain siirtyminen arttelitalouteen on mahdollista, vaan lausui „vakaumuksen”, että niin tulee tapahtumaankin, että juuri me, venäläiset, suoritamme tuon suuren teon ja otamme käytäntöön uudet

isännöimismenetelmät. „Siinä juuri onkin meidän talou-
temme omaperäisyys ja originellisuus” (s. 349). Realisti-
Engelhardt muuttuu romantikko- Engelhardtiksi, joka kor-
vaa „omaperäisyyden” täydellisen puuttumisen oman talou-
tensa hoidossa ja hänen tekemissään havainnoissa
talonpoikain taloudenhoidosta „uskolla” tulevaan „oma-
peräisyyteen”! Tämä usko on jo aivan lähellä niitä ultra-
narodnikkilaisia piirteitä, joita Engelhardtilla, vaikkakin
aivan yksinäisinä, on olemassa, se on aivan lähellä sitä
ahdasmielistä natsionalismia, joka hipoo chauvinismia
(„Pieksämme Euroopankin”, „Euroopassakin talonpoika
tulee kannattamaan meitä” (s. 387)—todisteli Engelhardt
eräälle tilanherralle sota-asioita), ja jopa työllämaksun
ihannoimistakin! Niin, samainen Engelhardt, joka on kir-
jassaan omistanut niin paljon mainioita sivuja talonpojan
poljetun ja alennetun aseman kuvaamiselle, talonpojan, joka
on ottanut velaksi rahaa tai viljaa työtä vastaan ja jonka
on pakko tehdä työtä melkein ilmaiseksi mitä kurjimmissa
persoonallisen riippuvaisuuden oloissa * — tämä samainen
Engelhardt puhui jo niin pitkälle, että „hyvä olisi, jos toh-
torilla (kysymys oli lääkärin hyödyllisyydestä ja tarpeelli-
suudesta maaseudulla. V. I.) olisi oma taloutensa, jotta
talonpoika voisi tehdä päivätyötä korvaukseksi lääkitsemi-
sestä” (s. 41). Tämä ei kaipaa selityksiä.

— Yleensä ja kokonaisuudessaan, kun verrataan toisiinsa
ylempänä kuvattuja Engelhardtin maailmankatsomuksen
myönteisiä piirteitä (s.o. yhteisiä hänelle ja niille „perinnön”
edustajille, joilla ei ole mitään narodnikkilaisuuden väri-
vivahteita) ja kielteisiä (s.o. narodnikkilaisia) piirteitä,
niin meidän on myönnettävä, että „Maaseudulta” teoksen
kirjoittajalla edelliset ovat ehdottomasti vallitsevina, kun
taas jälkimmäiset ovat sivullinen, satunnainen lisä, joka on
tuotu ulkoa ja joka ei käy yhteen kirjan perussävyn kanssa.

III

ONKO „PERINTÖ” HYÖTYNYT YHTEYDESTÄ NARODNIKKILAISUUTEEN?

— Entä mitä te oikein ymmärrätte narodnikkilaisuu-
della? — saattaa lukija ehkä kysyä.— Siitä, minkälainen

* Muistakaapa tapausta, kuinka staarosta (s.o. tilanherran isännöitsijä)
kutsuu talonpoikaa työhön, kun tällä on oma vilja varisemassa, ja hänet pakottaa
lähtemään vain maininta „housujen laskemisesta” volostissa.

sisältö on „perintö” käsitteellä, on ylempänä annettu määritelmä, mutta „narodnikkilaisuus”-käsitteestä ei ole annettu minkäänlaista määritelmää.

— Narodnikkilaisuudella me ymmärrämme katsomusten järjestelmää, joka sisältää seuraavat kolme piirrettä: 1) *Kapitalismi Venäjällä katsotaan lamaanukseksi, taantumukseksi.* Siitä johtuu pyrkimys ja halu „pidättää”, „pysädyttää”, „lopettaa” kapitalismin suorittama vuosisataisten perustojen „murto” y.m.s. taantumukselliset ruikutukset. 2) *Yleensä Venäjän taloudellisen järjestelmän omaperäisyyden ja muun muassa talonpojan omaperäisyyden tunnustaminen yhteisöineen, arteleineen y.m.s.* Venäjän taloudellisiin suhteisiin ei pidetä tarpeellisena soveltaa nykyaikaisen tieteen määrittelemiä käsitteitä erilaisista yhteiskunnallisista luokista ja niiden välisistä selkkauksista. Yhteisötalonpoikaistoa pidetään jonain korkeampana ja parempana kuin kapitalismi; ilmaantuu „perustojen” ihannoiminen. Kielletään ja hämätään talonpoikaiston keskuudessa ne samat ristiriidat, jotka ovat ominaisia mille hyvänsä tavarataloudelle ja kapitalistiselle taloudelle, kielletään näiden ristiriitojen yhteys niiden kehittyneempään muotoonsa kapitalistisessa teollisuudessa ja kapitalistisessa maanviljelyksessä. 3) *„Intelligenssin” ja maan juridis-poliittisten laitosten sekä määrättyjen yhteiskunnallisten luokkien aineellisten etujen välisen yhteyden sivuuttaminen huomiotta.* Tämän yhteyden kieltäminen, näiden yhteiskunnallisten tekijäin materialistisen selityksen puuttuminen pakottaa pitämään niitä voimana, joka voi „kiskoa historiaa toista linjaa” (hra V. V.), „kääntää tieltä” (hra N. —on, hra Juzhakov y.m.) j.n.e.

Sitä me ymmärrämme „narodnikkilaisuudella”. Lukija siis näkee, että me käytämme tätä termiä sanan laajassa merkityksessä, kuten sitä käyttävät yleensä kaikki „venäläiset oppilaat”, jotka esiintyvät kokonaista näkökantojen järjestelmää vastaan eivätkä sen eri edustajia vastaan. Näiden eri edustajain välillä on tietysti eroavaisuuksia, joskus suuriakin. Näitä eroavaisuuksia ei kukaan jätä huomioonottamatta. Mutta mainitut maailmankäsityksen piirteet ovat yhteisiä narodnikkilaisuuden kaikille mitä erilaisimmille edustajille, alkaen... sanokaamme vaikkapa hra Juzovista aina hra Mihailovskiin saakka. Herrat Juzovit, Sazonovit, V. V:t y.m.s. liittyvät mainittuihin näkökanto-

jensa kielteisiin piirteisiin vielä muita kielteisiä piirteitä, joita ei ole esimerkiksi hra Mihailovskilla eikä nykyisen „Russkoje Bogatstvon” muilla työntekijöillä. Olisi tietysti väärin kieltää ne eroavaisuudet, mitkä ovat narodnikeilla sanan ahtaassa merkityksessä ja narodnikeilla yleensä, mutta vieläkin suurempi virhe olisi jättää huomioon ottamatta sitä, että kaikkien ja kaikenlaisten narodnikkien *perusluontoiset* yhteiskunnallis-taloudelliset katsomukset käyvät yhteen yllämainituissa peruskohdissa. Mutta kun „venäläiset oppilaat” hylkäävät juuri nämä peruskatsomukset eikä ainoastaan „surullisia poikkeamisia” huonompaan suuntaan, niin heillä on nähtävästi täysi oikeus käyttää „narodnikkilaisuus”-käsitettä sanan laajassa merkityksessä. Eikä ole ainoastaan oikeus, vaan he eivät voikaan muuten menetellä.

Kääntyessämme ylläesitettyjen narodnikkilaisuuden peruskatsomusten puoleen meidän on ennen kaikkea todettava, että „perinnöllä” *ei ole kerrassaan mitään tekemistä näiden katsomusten kanssa*. On olemassa koko joukko epäilemättömiä „perinnön” edustajia ja varjelijoita, joilla ei ole mitään tekemistä narodnikkilaisuuden kanssa, jotka eivät edes aseta kysymystä kapitalismista, eivät lainkaan usko Venäjän, talonpoikaisyhteisön y.m.s. omaperäisyyteen, eivät näe intelligenssissä ja juridis-poliittisissa laitoksissa mitään sellaista tekijää, joka voisi „kääntää tieltä”. Ylempänä mainitsimme esimerkkinä „Vestnik Jevropyn”¹⁰⁸ kustantajan ja toimittajan, jota voidaan syyttää mistä muusta hyvänsä, mutta ei perinnön perinteiden rikkomisesta. Sitä vastoin, on henkilöitä, joiden katsomukset soveltuvat yhteen mainittujen narodnikkilaisuuden perusperiaatteiden kanssa ja jotka samalla suoraan ja avoimesti „sanoutuvat irti perinnöstä”, — mainitkaamme vaikkapa samainen hra J. Abramov, jonka hra Mihailovskikin mainitsee, tai hra Juzov. Sitä narodnikkilaisuutta, jota vastaan „venäläiset oppilaat” sotivat, ei ollut olemassakaan siihen aikaan, kun (lakikieltä käyttäen) perintö „avattiin”, s.o. 60-luvulla. Narodnikkilaisuuden vesoja, ituja ei tietenkään ollut ainoastaan 60-luvulla, vaan myöskin 40-luvulla ja aikaisemmin*, — mutta narodnikkilaisuuden historia ei tällä kertaa lainkaan kiinnosta meitä. Toistamme vielä kerran, että meille

* Vertaa nyt Tugan-Baranovskin kirjaa: „Venäläinen tehdas” (Pietari, 1898).

on tärkeää vain todeta, ettei 60-luvun „perinnöllä” siinä mielessä kuin me sen ylempänä kuvasimme, ole mitään yhteistä narodnikkilaisuuden kanssa, s.o. katsomusten olemuksen kannalta niillä ei ole yhteistä, ne asettavat eri kysymyksiä. On olemassa sellaisia „perinnön” varjelijoita, jotka eivät ole narodnikkeja, ja on olemassa „perinnöstä luopuneita” narodnikkeja. Luonnollisesti on sellaisiakin narodnikkeja, jotka varjelevat „perintöä” tai haluavat olla sen varjelijoita. Siksi me puhummekin perinnön yhteydestä narodnikkilaisuuteen. Tarkastelkaamme, mitä tämä yhteys on antanut.

Ensiksikin, narodnikkilaisuus on ottanut pitkän *askeleen eteenpäin* perintöön verraten *asettamalla* yhteiskunnallisen ajattelun ratkaistavaksi kysymyksiä, joita perinnön varjelijat osittain eivät vielä voineet (heidän aikanaan) asettaa, osittain taas eivät asettaneet eivätkä aseta heille ominaisen näköpiirin ahtauden vuoksi. Näiden kysymysten *asettaminen* on narodnikkilaisuuden suuri *historiallinen* ansio, ja on aivan luonnollista ja ymmärrettävää, että antaessaan näille kysymyksille (edes jonkinlaisen) ratkaisun narodnikkilaisuus sai *siten* etusijan Venäjän yhteiskunnallisen ajattelun edistysmielisten virtausten joukossa.

Mutta osoittautui, että narodnikkilaisuus ratkaisi nämä kysymykset aivan kelvottomalla tavalla, sellaisten takapajuisten teoriain perustalla, jotka Länsi-Eurooppa on jo kauan sitten heittänyt yli laidan, kapitalismin romanttisen ja pikkuporvarillisen arvostelun perustalla, Venäjän historian ja tosiolojen suurimpien tosiasiajn sivuuttamisen perustalla. Niin kauan kuin kapitalismin kehitys Venäjällä ja sille ominaisten ristiriitojen kehitys oli vielä hyvin heikkoa, tämä kapitalismin primitiivinen arvostelu saattoi vielä kestää. Mutta narodnikkilaisuus ei missään tapauksessa tyydytä kapitalismin nykyistä kehitystä Venäjällä, Venäjän taloudellisen historian ja tosiolojen nykyistä tilaa koskevia tietoja eikä yhteiskuntateorian nykyisiä vaatimuksia. Narodnikkilaisuus, joka oli aikoinaan edistyksellinen ilmiö kapitalismia koskevan kysymyksen ensimmäisenä asettajana, on nyt *taantumuksellinen* ja *vahingollinen* teoria, joka vie harhaan yhteiskunnallista ajattelua, pelaa lamaanuksen ja kaikkinaisen aasialaisuuden hyväksi. Se taantumuksellinen luonne, mikä on narodnikkilaisuuden harjoittamalla kapitalismin arvostelulla, on antanut narodnikkilaisuudelle nykyään sellaisiakin piirteitä, joiden takia se on *alempana*

sitä maailmankäsitystä, joka rajoittuu perinnön uskolliseen varjeluun*. Me yritämme nyt näyttää, että asia on juuri niin, ja teemme sen tarkastelemalla kutakin kolmea yllämainittua narodnikkilaisen maailmankäsityksen peruspiirrettä.

Ensimmäinen piirre on Venäjän kapitalismin toteaminen lamaanumiseksi, taantumiseksi. Heti kun kysymys kapitalismista Venäjällä oli herätetty, niin pian selvisi, että meidän taloudellinen kehityksemme on kapitalistista, ja narodnikit julistivat tämän kehityksen taantumiseksi, virheeksi, poikkeamiseksi siltä tieltä, jonka muka on määrännyt kansakunnan koko historiallinen elämä, tieltä, jonka muka vuosisataiset perustat ovat tehneet pyhäksi j.n.e., y.m.s. Valistajain kiihkeän uskon asemesta tähän yhteiskunnalliseen kehitykseen tuli epäluottamusta siihen, historiallisen optimismin ja henkisen reippauden tilalle tuli pessimismia ja alakuloisuutta, mikä perustuu siihen, että mitä pitemmälle asiat menevät siihen suuntaan kuin ne ovat menneet, sitä pahempi, sitä vaikeampi on ratkaista uuden kehityksen asettamat tehtävät; ilmaantuu kehoituksia „pidättää” tätä kehitystä ja „pysähdyttää” se, ilmaantuu teoria, että takapajuisuus on onneksi Venäjälle j.n.e. Kaikilla näillä narodnikkilaisen maailmankäsityksen piirteillä ei ole mitään tekemistä „perinnön” kanssa, vaan ne ovat kokonaan ristiriidassa sen kanssa. Kun Venäjän kapitalismia pidetään „tieltä poikkeamisena”, lamaanuksena y.m.s., niin se johtaa Venäjän koko taloudellisen kehityksen vääristelyyn, silmiemme edessä tapahtuvan „vaihdoksen” vääristelyyn. Kiihkeässä halussaan pidättää ja keskeyttää kapitalismin suorittama vuosisataisten perustojen murtaminen narodnikki vaipuu hämmästyttävään historialliseen tahdittomuuteen, unohtaa sen, että tämän kapitalismin *takana* ei ollut mitään muuta kuin samanlaista riistoa yhdistettynä loppumattomiin orjuutuksen ja persoonallisen riippuvaisuuden muotoihin, mikä rasittaa työtätekevän asemaa, ei ole mitään muuta kuin rutiinia ja lamaanumista yhteiskunnallisessa tuotannossa ja siis myöskin yhteiskuntaelämän kaikilla aloilla. Tapellessaan kapitalismia vastaan romanttiselta, pikkuporvarilli-

* Minulla on jo aikaisemmin ollut tilaisuus mainita taloudellista romantismia koskevassa artikkelissa, että meidän vastustajamme ovat hämmästyttävän lyhytnäköisiä ymmärtäessään termit: *taan'umuksellinen* ja *pikkuporvarillinen* polemiikkitempuiksi, vaikka näillä sanannoilla on aivan määrätty historiallis-filosofinen merkitys. (Kts. tämä osa, s. 196. *Toim.*)

selta katsantokannaltaan narodnikki heittää yli laidan kaiken historiallisen realismin rinnastaen aina kapitalismin *todellisuutta kuvitelmiin* kapitalismia edeltäneeltä kaudelta. 60-luvun „perintö” kiihkeine luottamuksineen nykyisen yhteiskunnallisen kehityksen edistyneisyyteen, armottomine vihamielisyyksineen, joka suuntautuu kokonaan ja yksinomaan vanhan ajan jätteitä vastaan, vakaumuksineen, että ei tarvitse muuta kuin lakaista nämä jätteet pois loppuun saakka, niin asiat alkavat luistaa vallan mainiosti,— tällä „perinnöllä” ei ainoastaan ole mitään tekemistä narodnikkilaisuuden mainittujen katsomusten kanssa, vaan se on suorastaan ristiriidassa niiden kanssa.

Narodnikkilaisuuden toinen piirre on usko Venäjän omaperäisyyteen, talonpojan ja yhteisön ihannoiminen j.n.e. Oppi Venäjän omaperäisyydestä pakotti narodnikit tarrautumaan vanhentuneisiin länsieurooppalaisiin teorioihin, herätti heissä hämmästyttävän kevytmielistä suhtautumista länsieurooppalaisen kulttuurin moniin aikaansaannoksiin: narodnikit lohduttelivat itseään sillä, että vaikka meillä ei olekaan niitä tai näitä sivistyneen ihmiskunnan piirteitä, niin sen sijaan „meidän on suotu” näyttää maailmalle uusia taloudenhoidon keinoja j.n.e. Sitä kapitalismin ja kaikkien sen ilmenemismuotojen analyysiä, minkä edistynein länsieurooppalainen ajattelu on tehnyt, ei vain oltu hyväksymättä pyhän Venäjän suhteen, vaan päinvastoin kaikki ponnistukset suunnattiin siihen, että keksittäisiin sellaisia verukkeita, jotta Venäjän kapitalismista ei tarvitsisi tehdä niitä johtopäätöksiä, joita on tehty eurooppalaisesta kapitalismista. Narodnikit kumartelivat tämän analyysin tekijöille ja... ja pysyivät kaikessa rauhassa juuri sellaisina romantikkoina, joita vastaan nämä tekijät olivat koko ikänsä taistelleet. Tällä kaikille narodnikeille yhteisellä opilla Venäjän omaperäisyydestä ei taaskaan ole mitään yhteistä „perinnön” kanssa, vaan se on suorastaan ristiriidassa sen kanssa. Päinvastoin, „60-luku” pyrki eurooppalaistamaan Venäjän, uskoi sen yhdistämiseen yleiseurooppalaisen kulttuurin kanssa, piti huolta tämän kulttuurin laitosten siirtämisestä myöskin meidän maaperällemme, joka ei ole lainkaan omaperäistä. Mikään oppi Venäjän omaperäisyydestä ei vastaa lainkaan 60-luvun henkeä eikä sen perinteitä. Vielä vähemmän näitä perinteitä vastaa narodnikkilainen maaseudun ihannoiminen ja kaunisteleminen. Tämä

valheellinen ihannoiminen, joka haluaa hinnalla millä hyvänsä pitää maaseutuamme jonain erikoisena, mikä ei lainkaan muistuttaisi rakenteensa puolesta mitään muuta maaseutua missään muussa maassa esikapitalististen suhteiden kaudella,— on mitä huutavimmassa ristiriidassa selväjärkiseltä ja realistiselta perinnöltä saatujen perinteiden kanssa. Mitä pitemmälle ja syvemmälle kapitalismi kehittyi, mitä voimakkaammin maaseudulla ilmenivät ne ristiriidat, jotka ovat yhteisiä mille tahansa kapitalistiselle tavaratalousyhteiskunnalle, sitä räikeämmin ja räikeämmin ilmeni vastakohtaisuus toisaalta narodnikkien imeläin tarinain välillä talonpojan „yhteisö”- ja „arttelimielisyydestä” y.m.s. ja toisaalta talonpoikaiston todellisen jakaantumisen välillä maalaisporvaristoksi ja maalaisproletariaatiksi; sitä nopeammin narodnikit, jotka edelleenkin katsoivat asioita talonpojan näkökannalta, muuttuivat sentimentaalista romantikoista pikkuporvariston ideologeiksi, sillä pientuottaja muuttuu nykyajan yhteiskunnassa tavaratuottajaksi. Väärä maaseudun ihannoiminen ja romanttiset haaveet „yhteisömielisyydestä” johtivat siihen, että narodnikit suhtautuivat äärimmäisen kevytmielisesti talonpoikaiston niihin todellisiin tarpeisiin, jotka johtuivat tästä taloudellisesta kehityksestä. Teoriassa sai puhua kuinka paljon tahansa perustojen voimasta, mutta käytännössä jokainen narodnikki tunsi mainiosti, että niiden vanhan ajan jätteiden, reformia edeltäneen järjestelmän jätteiden poistaminen, jotka yhä vielä kietovat talonpoikaistoamme päästä kanta-päihin saakka, raivaa tietä juuri kapitalistiselle eikä millekään muulle kehitykselle. Parempi on pysähdystila kuin kapitalistinen edistys — sellainen oikeastaan on jokaisen narodnikin katsantokanta maaseutuun nähden, vaikka ei läheskään jokainen narodnikki tietenkään rohkene hra V. V:n naiivilla suorasukaisuudella sanoa sitä suoraan ja avoimesti. „Talonpojat, jotka on sidottu maaosuuksiin ja yhteisöihin, vailla mahdollisuutta työnsä käyttämiseen siellä, missä se olisi tuottoisampaa ja heille edullisempaa, ovat ikään kuin jähmettyneet siihen yhteensullottuun, laumamaiseen, vähätuottoiseen olomuotoon, jossa he pääsivät pois maaorjuuden kynsistä”. Näin käsitti asian eräs „perinnön” edustaja luonteenomaiselta „valistajan” katsantokannaltaan.— „Parempi on, että talonpojat pysyvät edelleenkin jähmettyneinä olojensa patriarkaaliseen rutiini-

muotoon, kuin että raivataan tietä kapitalismille maaseudulla” — näin oikeastaan käsittää asian jokainen narodnikki. Todellakin, ei ole olemassa nähtävästi yhtään narodnikkia, joka rohkenisi kieltää, että talonpoikaisyhteisön säätysulkeutuneisuus yhteistakuineen, maan myyntikieltoineen ja maaosuudesta luopumiskieltoineen on mitä räikeimmässä ristiriidassa nykyajan talouselämän *tosiolojen* kanssa, nykyajan kapitalististen tavarataloussuhteiden ja niiden kehityksen kanssa. Tätä ristiriitaa on mahdoton kieltää, mutta koko juttu on siinä, että narodnikit pelkäävät kuin tulta tällaista kysymyksen asettelua, tällaista talonpoikaiston juridisen aseman vertailemista talouselämän todellisuuteen, nykyiseen taloudelliseen kehitykseen. Narodnikki haluaa itsepintaisesti uskoa olemattomaan ja hänen romanttisesti fantasoimaansa kehitykseen ilman kapitalismia ja siksi... siksi hän on valmis pidättämään tätä kehitystä, joka käy kapitalistista tietä. Kysymyksiin talonpoikaisyhteisön säätysulkeutuneisuudesta, yhteistakuusta, talonpoikain oikeudesta myydä maa ja luopua maaosuudestaan narodnikki ei suhtaudu vain mitä suurimmalla varovaisuudella ja peläten „perustojen” (rutiinin ja paikallaanpolkemisen perustojen) kohtaloa; enemmänkin, narodnikki vaipuu niinkin alas, että tervehtii talonpojille annettua poliisimaista maanmyyntikieltoa. „Talonpoika on tyhmä”, voidaan sellaiselle narodnikille sanoa Engelhardtin sanoilla, „eikä pysty itse hoitamaan asioitaan. Ellei kukaan pidä hänestä huolta, niin hän polttaa kaikki metsät, tappaa kaikki linnut, pyytää kaiken kalan, pilaa maan ja kuolee itsekin”. Tässä narodnikki jo suoraan „kieltäytyy perinnöstä” muutuen taantumukselliseksi. Ja samalla pankaa merkille, että tämä talonpoikaisyhteisön säätyynsä sulkeutuneisuuden murtaminen tulee talouden kehittyessä maaseutuproletariatille yhä vaativammin välttämättömäksi, kun taas talonpoikaisporvaristolle siitä johtuvat haitat eivät ole lainkaan niin huomattavia. „Yrittäjätalonpoika” voi helposti vuokrata muualta maata, avata ruukin naapurikylässä, matkustaa kauppa-asioissa minne tahansa ja miten pitkäksi aikaa hyvänsä. Mutta sellaiselle „talonpojalle”, joka elättää itsensä pääasiassa myymällä työvoimaansa, maaosuuteen ja yhteisöön sitominen merkitsee hänen taloustoimintansa ääretöntä vaikeuttamista, merkitsee sitä, ettei hän voi saada edullisempaa työnantajaa, merkitsee, että on pakko myydä

työvoimansa nimenomaan paikallisille työvoiman ostajille, jotka aina maksavat niukemmin ja etsivät kaikenlaisia velkaorjuutuksen keinoja.—Kun narodnikki kerran on antautunut romanttisten haaveilujen valtaan, kun hän kerran on ottanut kannattaakseen ja varjellakseen perustoja vastoin taloudellista kehitystä, niin hän on huomaamattaan luisunut alas tätä kaltevaa pintaa niin pitkälle, että on joutunut agraarin rinnalle, joka pyrkii kaikesta sydäme-
tään säilyttämään ja lujittamaan „talonpojan yhteyttä maahan”. Kannattaa muistaa vaikkapa sekin, kuinka tämä talonpoikaisyhteisön säätysulkeutuneisuus synnytti työläisten palkkaamisen erikoisia muotoja: ruukkien ja mautilojen isännät lähettivät isännöitsijöitään kyliin, joiden asukkailla oli eniten verorästejä, palkkaamaan työläisiä mahdollisimman edullisesti. Onneksi maanviljelyskapitalismin kehitys, joka horjuttaa proletarien „asuinpaikan vakinaisuutta” (sillä tavalla vaikuttavat niin sanotut vieraspaikkalaiset maatalous-ansiotyöt), syrjäyttää vähitellen tätä velkaorjuutta vapaalla palkkauksella.

Toisena, ehkä yhtä selväpiirteisenä vahvistuksena väitteellemme nykyisten narodnikkilaisten teoriain vahingollisuudesta on se tosiasia, että *työllämaksun ihannoiminen* on narodnikkien keskuudessa tavallinen ilmiö. Ylempänä me jo esitimme esimerkin siitä, kuinka Engelhardt, tehtyään narodnikkilaisen syntiinlankeemuksensa, meni kirjoituksiinsa jopa niin pitkälle, että „hyvä olisi”, jos maaseudulla kehitettäisiin työllämaksua! Samaa me havaitsimme hra Juzhakovin kuuluisassa luonnoksessa maanviljelyskymnaaseista („Russkoje Bogatstvo”, 1895, № 5)*. Samanlaiseen ihannoimiseen talouskysymyksiä koskevissa vakavissa kirjoituksissaan vaipui Engelhardtin työtoveri aikakauslehden toimituksessa, hra V. V., joka väitti, että talonpoika on saanut voiton tilanherrasta, joka muka aikoi saattaa voimaan kapitalismin; mutta onnettomuutena oli se, että talonpoika otti muokatakseen tilanherran maita saaden siitä tilanherran maata „vuokralle”,—s.o. palautti ennalleen juuri sen saman *muodon* taloudenhoidossa, joka oli olemassa maaorjuudenkin aikana. Nämä ovat kaikkein räikeimpiä esimerkkejä narodnikkien taantumuksellisesta suhtautumisesta maanviljelyksemme kysymyksiin. Vähemmän

* Kts. tämä osa, s. 57—64 ja 437—468. *Toim.*

räikeässä muodossa te huomaatte tämän aatteen jokaisella narodnikilla. Jokainen narodnikki puhuu kapitalismin vahingollisuudesta ja vaarallisuudesta maanviljelyksensämmä, sillä kapitalismi, suvaitkaa huomata, ottaa itsenäisen talonpojan tilalle batrakin. Kapitalismin *todellisuus* („batrakki”) asetetaan vastakohtaksi *tekaistulle keksinnölle* „itsenäisestä” talonpojasta: tämä keksintö perustuu siihen, että esikapitalistisen kauden talonpoika omistaa tuotantovälineet, ja samalla vaatimattomasti vaietaan siitä, että näistä tuotantovälineistä on maksettava kaksinkertaisesti niiden arvoon verraten; että nämä tuotantovälineet palvelevat työllämaksua; että tämän „itsenäisen” talonpojan elintaso on niin alhainen, että missä tahansa kapitalistisessa maassa hänet katsottaisiin paupereihin kuuluvaksi; että tämän „itsenäisen” talonpojan toivottomaan köyhyyteen ja henkiseen velttouteen liittyy vielä persoonallinen riippuvaisuus, joka kiertämättä seuraa esikapitalististen talousmuotojen mukana.

Narodnikkilaisuuden kolmas luonteenomainen piirre — sen sivuuttaminen huomiotta, että „intelligenssin” ja maan juridis-poliittisten laitosten sekä määrättyjen yhteiskuntaluokkien aineellisten etujen välillä on olemassa yhteys — on mitä erottamattomimmassa yhteydessä edellämainittuihin: vain tämä realismin puute sosiologisissa kysymyksissä onkin saattanut synnyttää opin Venäjän kapitalismin „virheellisyydestä” ja mahdollisuudesta „poiketa tieltä”. Tämä narodnikkilaisuuden katsomus ei taaskaan ole missään yhteydessä „perinnön” eikä 60-luvun perinteiden kanssa, vaan se on päinvastoin *suorastaan ristiriidassa näiden perinteiden kanssa*. Tästä katsomuksesta luonnollisesti johtuu narodnikkien sellainen suhtautuminen Venäjän elämän reformia edeltäneeltä ajalta periytyvien säännöstelyjen lukuisiin jätteisiin, johon „perinnön” edustajat eivät olisi voineet mitenkään yhtyä. Luonnehtiaksemme tätä suhdetta me rohkenemme käyttää hra V. Ivanovin mainioita huomautuksia hänen kirjoituksestaan „Huonoa sepittäilyä” („Novoje Slovo”, syyskuu 1897). Tekijä puhuu hra Boborykinin tunnetusta romaanista „Toisella tavalla” ja osoittaa, ettei tämä ymmärrä narodnikkien ja „oppilaiden” välistä kiistaa. Hra Boborykin panee romaaninsa sankarin, narodnikin, suuhun sellaisen „oppilaita” vastaan kohdistetun moitteen, että nämä muka haaveilevat „kasarmista,

jossa vallitsee sietämätön säännöstelyn despotismi". Hra V. Ivanov huomauttaa sen johdosta:

„He (narodnikit) eivät ole olleet ainoastaan puhumatta „säännöstelyn” sietämättömästä despotismista vastustajiansa „haaveena”, vaan niin kauan kuin he pysyvät narodnikkeina he eivät voi puhua eivätkä tule puhumaan siitä. Olemuksena heidän kiistassaan „taloudellisten materialistien” kanssa tällä alalla on juuri se, että meillä säilyneet vanhan säännöstelyn jätteet voivat, narodnikkien mielestä, olla perustana säännöstelyn edelleen kehittämiseksi. Tämän vanhan säännöstelyn sietämättömyyttä peittää heidän katseeltaan toisaalta se käsitys, että muka itse „talonpojan sielu (yhtenäinen ja jakamaton) kehittyi” säännöstelyn suuntaan, ja toisaalta vakaumus „intelligenssin”, „yhteiskuntapiirien” tai yleensä „johtavien luokkien” siveellisestä kauneudesta tai siitä, että sellainen kauneus on tulossa. He eivät syytä taloudellisia materialisteja mieltymyksestä „säännöstelyyn”, vaan päinvastoin mieltymyksestä länsieurooppalaiseen järjestelmään, joka pohjautuu säännöstelyn puuttumiseen. Ja taloudelliset materialistit väittävät tosiaan, että vanhan säännöstelyn jätteet, säännöstelyn, joka on kasvanut luontaistalouden perustalla, käyvät päivä päivältä yhä „sietämättömämmiksi” maassa, joka on siirtynyt rahatalouteen, mikä seikka aiheuttaa lukemattomia muutoksia sekä maan väestön eri kerrosten tosiasiallisessa asemassa että myöskin niiden henkisissä ja siveellisissä piirteissä. Sen vuoksi he ovat varmoja siitä, että ne ehdot, jotka ovat välttämättömiä uuden hyväätekevän „säännöstelyn” syntymiselle maan taloudellisessa elämässä, eivät voi kehittyä luontaistalouteen ja maaorjuuteen sopeutettujen säännöstelyjen jätteistä, vaan ainoastaan näiden vanhojen säännöstelyjen niin laajan ja kaikinpuolisen puuttumisen ilmapiirissä, kuten on asia Länsi-Euroopan ja Amerikan edistyneimmässä maassa. Näin on „säännöstelyjä” koskevan kysymyksen laita narodnikkien ja heidän vastustajainsa välisessä kiistassa” (s. 11—12, l. c.*). Tämä narodnikkien suhde „vanhan säännöstelyn jätteisiin” on nähtävästi narodnikkilaisuuden kaikkein jyrkintä poikkeamista „perinnön” perinteistä. Tämän perinnön edustajille, kuten olemme nähneet, oli

* — loco citato — siteeratussa kohdassa. Toim.

ominaista vanhan säännöstelyn kaikkien ja kaikenlaisten jätteiden peräänantamaton ja kiukkuinen tuomitseminen. Siis tältä kannalta „oppilaat” ovat verrattomasti lähempänä 60-luvun „perinteitä” ja „perintöä” kuin narodnikit.

Sosiologisen realismin puute, yllämainitun narodnikkien erittäin tärkeän virheen ohella, vie heidät myöskin siihen erikoiseen ajattelu- ja harkintatapaan yhteiskunnallisista asioista ja kysymyksistä, jota voidaan nimittää ahtaan intelligenttimäiseksi omahyväisyydeksi tai ehkäpä byrokraattiseksi ajattelutavaksi. Narodnikki puhuu aina siitä, minkälainen tie „meidän” on valittava isänmaalle, minkälaisia onnettomuuksia kohdataan, jos „me” suuntaamme isänmaan sitä tai tätä tietä, minkälaisia ulospääsyjä „me” voisimme turvata itsellemme, jos välttyisimme niiltä vaaroilta, joita on tarjolla sillä tiellä, jota Eurooppa-muori on lähtenyt kulkemaan, jos „ottaissimme hyvää” sekä Euroopasta että ikivanhasta yhteisöstämme j.n.e., y.m.s. Siitä johtuu narodnikin täydellinen epäluottamus ja välinpitämättömyys eri yhteiskuntaluokkien itsenäisiä pyrkimyksiä kohtaan, luokkien, jotka luovat historiaa omien etujensa mukaan. Siitä johtuu se hämmästyttävä kevytmielisyys, jolla narodnikki ryhtyy (unohtaen häntä ympäröivän tilanteen) rakentelemaan kaikenlaisia yhteiskunnallisia tuulentupia alkaen jostain „maanviljelystyön järjestämisestä” ja päättyen „tuotannon yhteisöllistämiseen” meidän „yhteiskunta-piiriimme” ponnistuksilla. „Mit der Gründlichkeit der geschichtlichen Action wird also der Umfang der Masse zunehmen, deren Action sie ist” * — näillä sanoilla on sanottu eräs sen historiallis-filosofisen teorian kaikkein syvimmistä ja kaikkein tärkeimmistä väittämistä, jota teoriaa meidän narodnikkimme eivät mitenkään halua eivätkä voi ymmärtää. Sitä mukaa kun ihmisten historiallinen luomistyö laajenee ja syvenee, sitä mukaa on kasvava myöskin sen väestöjoukon määrä, joka on historian tietoista toimiainesta. Narodnikki sitä vastoin on aina järkeillyt yleensä väestöstä ja muun muassa työtätekevästä väestöstä erilaisten enemmän tai vähemmän järkevien toimenpiteiden kohteena ja aineistona, jota on ohjattava

* Marx, „Die heilige Familie”, 120. Beltovin mukaan s. 235. („Yhdessä historiallisen toiminnan perusteellisuuden kanssa tulee siis kasvamaan tilavuudeltaan myöskin se massa, jonka aikaansaannosta se on”. — Marx, „Pyhä perhe”¹⁰⁰. Toim.)

yhdelle tai toiselle tielle, eikä hän ole milloinkaan pitänyt erilaisia väestöluokkia itsenäisinä historiallisina toimivoina kyseessäolevalla tiellä, hän ei ole koskaan asettanut kysymystä niistä tämän tien ehdoista, jotka saattavat kehittää (tai päinvastoin tyrehdyttää) näiden historiaatekiven voimien itsenäisen ja tietoisin toiminnan.

Siis vaikka narodnikkilaisuus on ottanut pitkän askeleen eteenpäin valistajain „perintöön” nähden *asettamalla* kysymyksen kapitalismista Venäjällä, niin sen antama *ratkaisu* tässä kysymyksessä on pikkuporvarillisen katsantokannan ja kapitalismin sentimentaalisen arvostelun vuoksi niin epätydyttävä, että monissa yhteiskunnallisen elämän mitä tärkeimmissä kysymyksissä narodnikkilaisuus on jäänyt *jälkeen* „valistajista”. Narodnikkilaisuuden yhtyminen perintöön ja valistajaimme perinteisiin on loppujen lopuksi osoittautunut *kielteiseksi* seikaksi: narodnikkilaisuus ei ole ratkaissut niitä uusia kysymyksiä, jotka reforminjälkeinen taloudellinen kehitys Venäjällä on asettanut Venäjän yhteiskunnalliselle ajattelulle, vaan se on rajoittunut niiden suhteen sentimentaalisiin ja taantumuksellisiin ruikutuksiin, ja ne vanhat kysymykset, jotka ovat jo valistajain asettamia, on narodnikkilaisuus peittänyt kokonaan romantiikallaan ja pidättänyt niiden täydellistä ratkaisua.

IV

„VALISTAJAT”, NARODNIKIT JA „OPPILAAT”

Me voimme nyt tehdä yhteenvedot rinnasteluistamme. Yritämme luonnehtia lyhyesti kunkin otsikossa mainittu yhteiskunnallisen ajattelun virtauksen suhdetta toisiinsa.

Valistaja uskoo nykyiseen yhteiskuntakehitykseen, sillä hän ei huomaa sille ominaisia ristiriitoja. Narodnikki pelkää nykyistä yhteiskuntakehitystä, sillä hän on jo huomannut nämä ristiriidat. „Oppilas” uskoo nykyiseen yhteiskuntakehitykseen, sillä hän näkee paremman tulevaisuuden takeita vain näiden ristiriitojen kehittymisessä täyteen mitaansa. Ensinmainittu ja jälkimmäinen suunta pyrkivät sen vuoksi kannattamaan, jouduttamaan ja helpottamaan kehityksen kulkua tätä tietä, poistamaan kaikki esteet, jotka häiritsevät tätä kehitystä ja pidättävät sitä. Narodnikkilaisuus sitä vastoin pyrkii pidättämään ja pysähdyttämään

tämän kehityksen, se pelkää kapitalismin kehityksen eräiden esteiden hävittämistä. Ensinmainitulle ja jälkimmäiselle suunnalle on luonteenomaista se, mitä voitaisiin nimittää historialliseksi optimismiksi: mitä pitemmälle ja mitä nopeammin asiat menevät siten kuin ne nyt menevät, sitä parempi. Narodnikkilaisuus päinvastoin johtaa luonnollisesti historialliseen pessimismiin: mitä pitemmälle asiat menevät tähän suuntaan, sitä pahempi. „Valistajat” eivät yleensä asettaneetkaan kysymyksiä reforminjälkeisen kehityksen luonteesta rajoittuen sotimaan pelkästään reforminedellisen järjestelmän jätteitä vastaan, rajoittuen kielteiseen tehtävään — tien raivaamiseen eurooppalaiselle kehitykselle Venäjällä. Narodnikkilaisuus asetti kysymyksen kapitalismista Venäjällä, mutta ratkaisi sen kapitalismin taantumuksellisuuden mielessä ja sen vuoksi se ei olekaan voinut omaksua täydellisesti valistajain perintöä: narodnikit ovat aina käyneet sotaa niitä vastaan, jotka pyrkivät yleensä „sivilisation yhtenäisyyden” näkökannalta eurooppalaistamaan Venäjän, ovat käyneet sotaa ei yksinomaan siksi, että he eivät ole voineet rajoittua näiden ihmisten ihanteiden puitteisiin (sellainen sota olisi ollut oikeudenmukaista sotaa), vaan siksi, että he eivät halunneet mennä niin pitkälle nykyisen, s.o. kapitalistisen sivilisation kehityksessä. „Oppilaat” ratkaisevat kysymyksen kapitalismista Venäjällä siinä mielessä, että se on edistyksellistä ja siksi he eivät ainoastaan voi, vaan heidän pitää ottaa täydellisesti vastaan valistajain perintö täydentäen tätä perintöä kapitalismin ristiriitojen analyysillä talouksettomien tuottajien näkökannalta. Valistajat eivät ottaneet erikoisen huomionsa kohteeksi mitään väestöluokkaa, he puhuivat yleensä kansasta ja vieläpä kansakunnastakin yleensä. Narodnikit halusivat edustaa työn etuja, osoittamatta kuitenkaan mitään määrättyjä ryhmiä nykyisessä talousjärjestelmässä; todellisuudessa he asettuivat aina pientuottajan katsantokannalle, josta kapitalismi tekee tavarantuottajan. „Oppilaat” eivät ainoastaan ota kriteeriksi työn etuja, vaan samalla osoittavat kapitalistisen talouden aivan määrätty taloudelliset ryhmät, nimittäin talouksettomat tuottajat. Ensinmainittu ja jälkimmäinen suunta vastaavat toivomustensa sisällön kannalta niiden luokkien etuja, joita kapitalismi luo ja kehittää; narodnikkilaisuus vastaa sisällöltään pientuottajain, pikkuporvariston

etuja, jolla on väliluokan asema nykyisen yhteiskunnan muiden luokkien joukossa. Sen vuoksi narodnikkilaisuuden ristiriitainen suhde „perintöön” ei ole lainkaan satunnaista, vaan se on välttämätön tulos narodnikkilaisten katsomusten varsinaisesta sisällöstä: me olemme nähneet, että valistajain katsomusten eräänä pääpiirteenä on kiihkeä pyrkimys Venäjän eurooppalaistamiseen, mutta narodnikit eivät voi mitenkään yhtyä täydellisesti tähän pyrkimykseen, elleivät he lakkaa olemasta narodnikkeja.

Loppujen lopuksi me olemme siis tulleet siihen johtopäätökseen, jonka olemme edellä jo useamman kerran maininneet eri seikkojen johdosta, nimittäin että *oppilaat ovat paljon johdonmukaisempia, paljon uskollisempia perinnön varjelijoina kuin narodnikit*. He eivät vain ole luopumatta perinnöstä, vaan päinvastoin he pitävät eräänä tärkeimpänä tehtävänä niiden romanttisten ja pikkuporvarillisten epäluulojen kumoamista, jotka pakoittavat narodnikkeja sangen monissa ja sangen tärkeissä kohdissa luopumaan valistajain eurooppalaisista ihanteista. Mutta on itsestään selvää, että „oppilaat” eivät varjele perintöä sillä tavalla, kuin arkistonhoitajat säilyttävät vanhaa paperia. Perinnön varjeleminen ei vielä merkitse lainkaan perinnön puitteisiin rajoittumista, ja „oppilaat” liittävätkin eurooppalaisuuden yleisten ihanteiden puolustamiseen meidän kapitalistisessa kehityksessämme olevien ristiriitojen analysoimisen sekä tämän kehityksen arvioimisen yllämainitulta erikoiselta katsantokannalta.

V

HRA MIHAILOVSKI „OPPILAIEN” KIELTÄYTYMISESTÄ PERINNÖSTÄ

Lopuksi palaamme vielä takaisin hra Mihailovskiin ja tarkastelemaan hänen väitettään meitä kiinnostavasta kysymyksestä. Hra Mihailovski ei väitä ainoastaan sitä, että nämä henkilöt (oppilaat) „eivät halua olla missään perintösuhteissa menneisyyteen ja kieltäytyvät jyrkästi perinnöstä” (l. c. 179), vaan myöskin sitä, että „he” (rinnan muiden, mitä erilaisimpia suuntauksia edustavien henkilöiden kanssa, aina hra Abramoviin, hra Volynskiin ja hra Rozanoviin saakka) „käyvät perinnön kimppuun tavattoman kiukkuisesti” (180).— Mistä perinnöstä hra Mihailovski

puhuu? — 60—70-luvun perinnöstä, siitä perinnöstä, josta „Moskovskije Vedomosti” on juhlallisesti kieltäytynyt ja kieltäytyy edelleenkin (178).

Me olemme jo osoittaneet, että kun puhutaan siitä „perinnöstä”, mikä on jäänyt nykyajan ihmisille, niin on tehtävä ero kahden perinnön välillä: toinen perintö on yleensä valistajilta, henkilöiltä, jotka ovat ehdottomasti vihamielisiä kaikille reformia edeltäneille oloille, henkilöiltä, jotka olivat eurooppalaisten ihanteiden kannalla ja puolustivat laajojen väestöjoukkojen etuja. Toinen perintö on narodnikkilainen. Me olemme jo osoittaneet, että näiden kahden eri asian sotkeminen toisiinsa olisi paha virhe, sillä kaikkihan tietävät, että on ollut ja nytkin on olemassa henkilöitä, jotka varjelevat „60-luvun perinteitä”, mutta joilla ei ole mitään yhteistä narodnikkilaisuuden kanssa. Hra Mihailovskin kaikki huomautukset perustuvat kokonaan ja yksinomaan näiden kahden aivan erilaisen perinnön sekottamiseen. Ja kun hra Mihailovski ei voi olla tietämättä tätä eroa, niin hänen hyökkäilynsä saa aivan määrätyn luonteen, ei ainoastaan tolkuttoman, vaan myöskin parhaan hyökkäilyn luonteen. Onko „Moskovskije Vedomosti” hyökkäillyt varta vasten narodnikkilaisuuden kimppuun? — Ei ollenkaan: se hyökkäili yhtä paljon ellei enemmänkin yleensä valistajain kimppuun, ja narodnikkilaisuudelle aivan vieras „Vestnik Jevropy” on heille yhtä suuri vihollinen kuin narodnikkilainen „Russkoje Bogatstvokin”. „Moskovskije Vedomostilla” olisi tietysti hyvin paljon sellaista, mikä ei kävisi yhteen niiden narodnikkien kanssa, jotka ovat kaikkein jyrkimmin kieltäytyneet perinnöstä, esimerkiksi Juzovin kanssa, mutta tuskinpa sen hyökkäilyt hänen kimppuunsa olisivat kiukkuisia ja joka tapauksessa se kehuskelisi häntä niistä seikoista, missä hän eroaa narodnikeista, jotka haluavat varjella perintöä.— Ovatko hra Abramov tai hra Volynski hyökkäilleet narodnikkilaisuuden kimppuun? — Eivät lainkaan. Ensinmainittu heistä on itse narodnikki; molemmat he ovat hyökkäilleet yleensä valistajain kimppuun.— Ovatko „venäläiset oppilaat” hyökkäilleet venäläisten valistajain kimppuun? Ovatko he kieltäytyneet koskaan siitä perinnöstä, jossa meille on testamentattu ehdoton vihamielisyys ennen reformia olleita oloja ja niiden jätteitä kohtaan? — He eivät ole ainoastaan olleet hyökkäilemättä näiden kimppuun, vaan päinvastoin he ovat paljastaneet narod-

nikkien pyrkivän kapitalismia kohtaan tuntemansa pikku-porvarillisen pelon takia tukemaan eräitä näistä jätteistä.— Ovatko he hyökkäilleet milloinkaan sen perinnön kimppuun, jossa meille on testamentattu eurooppalaisia ihanteita yleensä? — He eivät ole ainoastaan olleet hyökkäilemättä, vaan ovat päinvastoin paljastaneet narodnikkeja siitä, että yleiseurooppalaisten ihanteiden tilalle nämä sepittelevät monissa hyvin tärkeissä kysymyksissä kaikenlaisia oma-peräisiä isottelutyperyyksiä.— Ovatko he milloinkaan hyökkäilleet perinnön kimppuun, jossa meille on testamentattu, että on pidettävä huolta työtätekevien väestöjoukkojen eduista? — He eivät ole ainoastaan olleet hyökkäilemättä, vaan he ovat päinvastoin paljastaneet, että narodnikkien huolenpito näistä eduista ei ole johdonmukaista (sillä he sekottavat innokkaasti talonpoikaisporvariston ja maaseutu-proletariaatin toisiinsa); että tämän huolenpidon tuottamaa hyötyä heikentävät unelmoimiset siitä, mitä voisi olla, sen sijaan, että kiinnitetäisiin huomio siihen, mitä on olemassa; että heidän huolenpitonsa on äärettömän ahdasmielistä, sillä he eivät ole milloinkaan osanneet antaa oikeaa arvoa olosuhteille (taloudellisille ja muille olosuhteille), jotka helpottavat tai vaikeuttavat näiden henkilöiden itsestään-huolehtimismahdollisuuksia.

Hra Mihailovski voi olla eri mieltä näiden paljastusten oikeellisuudesta ja narodnikkina hän luonnollisesti onkin eri mieltä siitä,— mutta kun puhutaan, että „kiukkuisia” hyökkäilyjä „60—70-luvun perinnön” kimppuun tekevät sellaiset henkilöt, jotka todellisuudessa hyökkäilevät „kiukkuisesti” *ainoastaan narodnikkilaisuuden kimppuun*, hyökkäilevät sen vuoksi, että narodnikkilaisuus ei ole pystynyt ratkaisemaan uusia, reforminjälkeisen historian herättämiä kysymyksiä *tämän perinnön hengessä ja joutumatta ristiriitaan siihen nähden*,— kun puhutaan sellaista, niin se merkitsee asian suoranaista vääristelyä.

Hra Mihailovski on hupaisesti harmistunut siitä, että „oppilaat” mielellään sekottavat „meidät” (s.o. „Ruskoje Bogatstvon” publisistit) „narodnikkeihin” ja muihin sellaisiin, joilla ei ole mitään tekemistä „Ruskoje Bogatstvon” kanssa (s. 180). Tämä hullunkurinen yritys sanoutua pois „narodnikkien” joukosta, mutta säilyttää samalla kaikki narodnikkilaisuuden peruskatsomukset, ei voi herättää muuta kuin naurua. Kaikki tietävät „venäläisten oppilaiden”

käyttävän sanoja „narodnikki” ja „narodnikkilaisuus” laajassa merkityksessä. Kukaan ei ole unohtanut eikä kieltänyt sitä, että narodnikkien keskuudessa on paljon erilaisia vivahteita: esimerkiksi P. Struve tai N. Beltov eivät ole kirjoissaan „sekottaneet” hra N. Mihailovskia hra V. V:n kanssa, eikä edes hra Juzhakoviin, t.s. eivät ole hämänneet heidän katsomuksissaan olevia eroavaisuuksia, eivät ole panneet toisen katsomuksia toisen kontolle. P. B. Struve on jopa suorastaan osoittanutkin hra Juzhakovin katsomusten ja hra Mihailovskin katsomusten välillä olevan eron. Eri asia on, kun sekoitetaan toisiinsa erilaiset katsomukset, ja eri asia on, kun yleistetään ja liitetään samaan kategoriaan sellaiset kirjailijat, jotka monissa kysymyksissä olevista eroavaisuuksista huolimatta ovat keskenään solidaarisia niissä perus- ja pääkohdissa, joita vastaan „oppilaat” juuri ovatkin nousseet. „Oppilaalle” ei ole lainkaan tärkeää se, että tulisi osoitetuksi kelvottomiksi esimerkiksi ne sellaiset katsomukset, joissa joku hra Juzov eroaa muista narodnikeista: hänelle on tärkeää kumota ne katsomukset, jotka ovat yhteisiä hra Juzoville ja hra Mihailovskille ja yleensä kaikille narodnikeille, t.s. heidän suhteensa Venäjän kapitalistiseen kehitykseen, miten he käsittelevät talouselämän ja publisistiikan kysymyksiä pientuottajan kannalta, osoittaa se, että he eivät käsitä yhteiskunnallista (eli historiallista) materialismia. *Nämä piirteet* kuuluvat yhteisesti kokonaiselle yhteiskunnallisen ajattelun virtaukselle, jolla on ollut suuri historiallinen merkitys. Tässä laajassa virtauksessa on mitä erilaisimpia vivahteita, siinä on oikeisto- ja vasemmistosiipi, on henkilöitä, jotka ovat vajonneet natsionalismiin ja juutalaisvihaan saakka j.n.e., ja on henkilöitä, joissa ei ole sitä vikaa; on henkilöitä, jotka ovat suhtautuneet yliolkaisesti moniin „perinnön” neuvoihin, ja on henkilöitä, jotka ovat yrittäneet, mikäli mahdollista, varjella näitä perinteitä (t.s. mikäli se on narodnikille mahdollista). Ei kukaan „venäläisistä oppilaista” ole kieltänyt näitä eri vivahteiden välillä olevia eroavaisuuksia eikä hra Mihailovski voisi saada ketään heistä kiinni sellaisesta, että he olisivat panneet vivahteeltaan toisenlaisen narodnikin katsomuksia jonkin lajin narodnikin kontolle. Mutta kun me kerran esiinnyimme peruskatsomuksia vastaan, kaikille näille eri vivahteille *yhteisiä* katsomuksia vastaan, niin minkä takia me rupeaisimme puhumaan ylei-

sen virtauksen yksityisistä eroavaisuuksista? Sehän on aivan järjetön vaatimus! Kirjallisuudessamme on jo monia kertoja kauan ennen „oppilaiden” ilmaantumista pantu merkille se, eikä ainoastaan pantu merkille, vaan ylistettykin Venäjän onnelliseksi erikoisuudeksi sitä, että kirjailijoilla, jotka eivät ole läheskään kaikessa solidaarisia keskenään, on yhtäläinen katsomus Venäjän kapitalismiin nähden, talonpoikais-„yhteisöön” ja niin sanottujen „yhteiskuntapiirien” kaikkivoimaisuuteen nähden. „Narodnikkilaisuus”-termiäkin laajassa merkityksessään on kirjallisuudessamme käytetty jo paljon ennen „oppilaiden” ilmaantumista. Hra Mihailovski ei ole ainoastaan työskennellyt monta vuotta samassa aikakauslehdessä „narodnikin” (ahtaassa merkityksessä) hra V. V:n kanssa, vaan myöskin yhtynyt häneen yllämainituissa katsomusten peruspiirteissä. Vastustaessaan 80- ja 90-luvulla hra V. V:n eräitä johtopäätelmiä, kumotessaan vääriksi hänen retkeilynsä abstraktisen sosiologian alalle, hra Mihailovski kuitenkin 80- ja 90-luvulla teki sen varauksen, ettei hänen arvostelunsa ole laisinkaan suunnattu hra V. V:n talousaiheisia teoksia vastaan, että hän on solidaarinen niiden kanssa peruskatsomuksissa Venäjän kapitalismiin nähden. Kun „Russkoje Bogatstvo” tukipylväät, jotka ovat tehneet niin paljon narodnikkilaisten (laajassa merkityksessä) katsomusten kehittämiseksi, lujittamiseksi ja levittämiseksi, luulevat nyt voivansa välttyä „venäläisten oppilaiden” arvostelulta pelkästään julistamalla, että he eivät ole „narodnikkeja” (ahtaassa merkityksessä) ja että he ovat aivan erikoinen „siveellis-yhteiskunnallinen koulukunta”,—niin edelläsanotun vuoksi moiset juonet saattavat luonnollisesti vain aiheellisen naurun alaisiksi nuo henkilöt, jotka ovat niin rohkeita ja samalla niin diplomaattisia.

Artikkelinsa sivulla 182 hra Mihailovski esittää „oppilaita” vastaan vielä seuraavan ilmiömäisen väitteen. Hra Kamenski on käynyt myrkyllisesti narodnikkien kimppeen¹¹⁰; tämä, suvaitkaa huomata, „todistaa sitä, että hän on suuttunut, mutta sehän ei ole hänelle sallittua (sic!! *). Me, „subjektiiviset vanhukset”, samoin kuin „subjektiiviset nuorukaisetkin”, voimme sallia itsellemme tuollaisen heikkouden joutumatta ristiriitaan itsemme kanssa. Mutta

* — sillä tavalla! *Toim.*

ne, jotka edustavat oppia, „joka on oikeutetusti ylpeä järkkymättömästä objektiivisuudestaan” (erään „oppilaan” sanat), ovat toisenlaisessa asemassa”.

Mitä tämä tällainen on?! Jos ihmiset vaativat, että käsitkset yhteiskunnallisista ilmiöistä nojautuisivat *tosioiojen* ja todellisen kehityksen järkkymättömän objektiiviseen analysoimiseen,—niin seuraako siitä, että he eivät saa suuttua?! Mutta sehän on suoranaista hölynpölyä, silkkää pötyä! Ettekö Te, hra Mihailovski, ole kuullut, että eräänä mainiona esikuvana järkkymättömästä objektiivisuudesta yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkimisessa pidetään kuuluisaa tutkielmaa „Pääomasta”? Hyvin useat tiedemiehet ja taloustieteilijät pitävät juuri järkkymättömyyttä objektiivisuutta tämän tutkielman suurimpana ja peruspuutteellisuutena. Ja kuitenkin harvassa tieteellisessä tutkielmassa löytyy niin paljon sisua, niin paljon kiivaita ja intomielisiä polemiikkiotteita takapajuisten katsantokantojen edustajia vastaan, niiden yhteiskuntaluokkien edustajia vastaan, jotka tekijän vakaumuksen mukaan jarruttavat yhteiskunnallista kehitystä. Tekijä, joka on armottomalla objektiivisuudella osoittanut, että sanokaamme Proudhonin katsomukset ovat ranskalaisen petit bourgeois'in * katsomusten ja mielialojen luonnollista, ymmärrettävää ja kiertämättömyyttä heijastusta,—kuitenkin mitä suurimmalla kiihkolla ja kiivaan suuttumuksen vallassa „hyökkäili” tämän pikkuporvariston ideologin kimppuun. Vai luuleeko hra Mihailovski ehkä, että Marx on tässä „ristiriidassa itsensä kanssa”? Jos jokin määrätty oppi vaatii jokaiselta yhteiskunnalliselta toimihenkilöltä todellisuuden ja tämän todellisuuden pohjalla syntyvien eri luokkien välisten suhteiden järkkymättömän objektiivista analysoimista,—niin millä ihmeellä siitä voidaan tehdä sellainen johtopäätös, että yhteiskunnallisen toimihenkilön ei pitäisi olla myötätuntoinen millekään luokalle, että se „ei ole sallittua” hänelle? Tässä on naurettavaa puhuaakaan mistään velvollisuudesta, sillä yksikään elävä ihminen ei voi olla *asettunutta* yhden taikka toisen luokan *puolelle* (koska hän on ymmärtänyt niiden keskinäiset suhteet), hän ei voi olla iloitsematta kyseessäolevan luokan saavutuksista, ei voi olla surematta sen vastoinkäymisiä, ei voi olla tuntematta suuttumusta niitä kohtaan, jotka ovat

* — pikkuporvarin. *Toim.*

vihamielisiä tälle luokalle, niitä kohtaan, jotka takapajuisia katsomuksia levittämällä häiritsevät sen kehitystä j.n.e., j.n.e. Hra Mihailovskin tyhjänpäiväinen hyökkäily osoittaa vain sitä, että hän ei ole vielä tähän mennessä ymmärtänyt aivan alkeellista kysymystä — determinismin ja fatalismin välistä eroa.

„Pääoma on tulossa“! — se on epäilemätöntä”, kirjoittaa hra Mihailovski, „mutta (sic!) kysymys on siitä, miten se on otettava vastaan” (s. 189).

Hra Mihailovski löytää Amerikan, hän herättää sellaisen „kysymyksen”, jota „venäläiset oppilaat” eivät nähtävästi ole lainkaan ajatelleet! Kaikesta päätellen eivät „venäläiset oppilaat” ja narodnikit ole suinkaan tämän kysymyksen takia joutuneet eri teille! Venäjällä kehittyvä kapitalismi voidaan „ottaa vastaan” vain kahdella tavalla: joko se on tunnustettava edistykseksi tai taantumusilmiöksi; joko askeleeksi eteenpäin oikealla tiellä, tahi poikkeamiseksi oikealta tieltä; joko sitä arvioidaan pientuottajain luokan kannalta, jota kapitalismi hävittää, tahi sen talouksettomien tuottajain luokan katsantokannalta, jota kapitalismi luo. Tässä ei ole keskitietä*. Siis jos hra Mihailovski katsoo vääräksi sen suhtautumisen kapitalismiin, jota „oppilaat” vaativat, niin se merkitsee siis sitä, että hän hyväksyy narodnikkilaisen suhtautumisen, minkä hän on aikaisemmissa kirjoituksissaan moneen kertaan esittänyt aivan selvästi. Hra Mihailovski ei ole esittänyt eikä esitä mitään lisäyksiä eikä muutoksia vanhoihin katsomuksiinsa jääden edelleenkin narodnikiksi. — Ei sinne päinkään! Hän ei ole narodnikki, jumala varjelkoon sellaisesta! Hän on „siveellissosiologisen koulukunnan” edustaja...

„Älkööt puhuko niistä tulevista (??) hyvyyksistä, joita kapitalismin myöhempi kehitys on tuova (?) tullessaan”, — jatkaa hra Mihailovski.

Hra Mihailovski ei ole narodnikki. Hän vain toistaa täydellisesti narodnikkien virheet ja heidän väärät ajatteluotteensa. Kuinka monta kertaa narodnikeille jo onkaan tankutettu, että tuollainen kysymyksen asettaminen jostakin

* Me emme tietenkään puhu siitä vastaanottamisesta, mikä ei katso lainkaan tarpeelliseksi pitää ohjeina työn etuja, tai jolle itse yleistyskin, joka ilmaistaan termillä „kapitalismi”, on käsittämätön ja epäselvä. Niin tärkeitä kuin tähän liittyvät yhteiskunnallisen ajattelun virtaukset Venäjän elämässä ovatkin, niin väittelyssä narodnikkien ja heidän vastustajainsa välillä ei niillä ole kerrassaan mitään tekemistä eikä niitä pidä sotkea siihen.

„tulevaisesta” on väärä, että kysymys ei ole „tulevista”, vaan todellisista, jo tapahtuvista edistyksellisistä muutoksista esikapitalistisissa suhteissa, muutoksista, joita kapitalismin kehitys Venäjällä jo tuo (eikä vain tuo vastaisuudessa). Lykätessään kysymyksen „tulevaisuuden” alalle hra Mihailovski siten itse asiassa myöntää todistetuksi juuri ne seikat, joita vastaan „oppilaat” juuri väittävätkin. Hän myöntää todistetuksi, että siinä, mitä silmiemme edessä tapahtuu, kapitalismin kehitys todellakaan *ei tuo* mitään edistyksellisiä muutoksia vanhoihin yhteiskunnallis-taloudellisiin suhteisiin. Juuri sehän se onkin narodnikkilainen katsomus, ja juuri sitä vastaan „venäläiset oppilaat” väittelevätkin todistaen päinvastaista. Ei ole olemassa ainoatakaan „venäläisten oppilaiden” julkaisemaa kirjasta, jossa ei puhuttaisi ja osoitettaisi, että työllämaksun vaihtaminen vapaaseen palkkatyöhön maanviljelyksessä, niin sanotun „kotiteollisuus”-tuotannon vaihtaminen tehdasteollisuuteen on todellisuusilmiö, joka on käynnissä (ja sitä paitsi äärettömän nopeasti) meidän silmiemme edessä, ja ettei se ole lainkaan pelkkää „tulevaisuutta”; että tämä vaihtuminen on kaikissa suhteissa edistyksellinen ilmiö, että se hajottaa piintynyttä, pirstoutunutta ja käsityömäistä pientuotantoa, jolle on ominaista vuosisatainen pysähdystila ja paikallaan olo; että se kohottaa yhteiskunnallisen työn tuottavuutta ja tekee siten mahdolliseksi työtätekevien elintason kohoamisen; että se itse luo ehdot, jotka tekevät tämän mahdollisuuden välttämättömyydeksi, nimittäin: ehdot, jotka tekevät „sydänmaalle” jätetystä „paikkaansa juuttuneesta proletaarista”, sekä fyysillisesti että moraalisesti paikalleen juuttuneesta proletaarista, liikkuvan proletaarin, tekevät aasialaisista työnmuodoista äärimmäisen pitkälle kehittyneine velkaorjuuksineen ja kaikenlaisine persoonallisen riippuvaisuuden muotoineen — eurooppalaisia muotoja; että „eurooppalainen ajattelu- ja tajuamistapa on yhtä tarpeellinen (huomatkaa: tarpeellinen. V. I.) koneiden menestyksellistä käyttöä varten kuin ovat höyry, kivihiili ja tekniikka” * j.n.e. Toistamme, että jokainen „oppilas” puhuu ja todistelee kaikkea tätä, mutta kaikella sillä ei nähtävästi ole mitään tekemistä hra Mihailovskin ja hänen „kumppa-

* Schulze-Gävernitzin sanat „Schmollers Jahrbuchista” („Schmollerin vuosikirja”. *Toim.*), 1896, hänen kirjoituksestaan, joka koskee Moskovan ja Vladimirin läänien puuvillakankaiden kutomateollisuutta.

niensa" kanssa: kaikkea sitä kirjoitetaan vain „narodnikkeja" vastaan, joilla „ei ole mitään tekemistä" „Russkoje Bogatstvon" kanssa. Sillä „Russkoje Bogatstvohan" on „siveellis-sosiologinen koulukunta", jonka olemuksena on kantaa vanhaa romua uuden lipun alla.

Kuten ylempänä jo olemme maininneet, on kirjoituksemme tarkoituksena kumota liberaalis-narodnikkilaisessa lehdistössä hyvin laajalle levinneet sepustukset siitä, että „venäläiset oppilaat" muka kieltäytyvät „perinnöstä", sanoutuvat irti Venäjän yhteiskunnan parhaimman osan parhaista perinteistä j.n.e. On mielenkiintoista todeta, että toistamalla näitä kuluneita fraaseja hra Mihailovski sanoi itse asiassa aivan samaa, mitä jo paljon ennen ja paljon päättäväisemmin on sanonut „narodnikki" hra V. V., jolla „ei ole mitään tekemistä" „Russkoje Bogatstvon" kanssa. Lukija, tunneteko te ne kirjoitukset, jotka tämä kirjailija julkaisi „Nedeljassa"¹¹¹ kolme vuotta sitten, vuoden 1894 lopussa, vastaukseksi P. B. Struven kirjaan? Minun on myönnettävä, että mielestäni te ette ole menettänyt kerrassaan mitään, vaikka ette olisikaan lukenut niitä. Näiden kirjoitusten perusajatuksena on se, että „venäläiset oppilaat" muka katkaisivat sen demokraattisen langan, joka kulkee Venäjän yhteiskunnallisen ajattelun kaikkien edistyksekkäiden virtausten läpi. Eikö hra Mihailovski nyt toistakin aivan samaa, joskin hieman toisin sanoin, syyttäessään „oppilaita" siitä, että nämä kieltäytyvät „perinnöstä", jonka kimppuun „Moskovskije Vedomosti" kiukkuisesti hyökkäilee? Todellisuudessa tämän keksinnön tekaisijat, kuten olemme nähneet, syyttävät syyttömiä, kun he väittävät, että „oppilaiden" peruuttamaton irtisanoutuminen *narodnikkilaisuudesta* merkitsee irtisanoutumista Venäjän yhteiskunnan parhaimman osan parhaimmista perinteistä. Eiköhän asia ole päinvastoin, herrat? Eiköhän tämä irtisanoutuminen merkitse näiden parhaimpien perinteiden *puhdistamista narodnikkilaisuudesta*?

HUOMAUTUKSIA

¹ „Rabotnik” („Työmies”) — ei säännöllisesti ilmestynyt kokoelma, jota „Venäläisten sosialidemokraattien liitto” julkaisi ulkomailta vuosina 1896—1899. „Rabotnikin” julkaisemisajatuksen alkuunpanijana oli Lenin. Huhtikuun 25 (toukokuun 7) pnä 1895 Lenin matkusti ulkomaille ottaakseen yhteyden „Työn vapautus” ryhmään ja tutustuakseen Länsi-Euroopan työväenliikkeeseen. Sveitsissä hän sopi G. V. Plehanovin, P. B. Axelrodin ja ryhmän muiden jäsenten kanssa kokoelman julkaisemisesta ja toimittamisesta. Palattuaan Venäjälle syyskuussa 1895 Lenin ryhtyi laajaan työhön kokoelman varustamiseksi kirjoituksilla ja kirjeillä Venäjältä sekä aineellisen tuen järjestämiseksi tälle julkaisulle. „Rabotnikin” ensimmäinen numero, jossa julkaistiin Leninin kirjoitus „Friedrich Engels” ja jota varten Lenin oli valmistanut ja lähettänyt useita kirjeitä, painatettiin aikaisintaan maaliskuussa 1896.

Kaikkiaan ilmestyi 6 „Rabotnikin” numeroa kolmena niteenä ja 10 numeroa „Rabotnikin” Lisälehteä.— 1.

² Sanat, jotka ovat mottona kirjoituksessa „Friedrich Engels”, Lenin on ottanut N. A. Nekrasovin runosta „Dobroljubovin muistolle”. Kts. N. A. Nekrasov. Kootut runot, II osa, I nide, 1937, s. 94—95.— 5.

³ F. Engels. „Alkulause „Talonpoikaissotaan Saksassa””. Kts. K. Marx. Valitut teokset, II osa, 1940, s. 441.— 7.

⁴ K. Marx ja F. Engels. Teokset, III osa, 1930, s. 293—573.— 8.

⁵ K. Marx ja F. Engels. Teokset, III osa, 1930, s. 21—244.— 9.

⁶ Lenin tarkoittaa aikakauslehteä „Deutsch-Französische Jahrbücher” („Saksalais-Ranskalainen Vuosikirja”), jonka K. Marx perusti yhdessä A. Rugen kanssa Pariisissa. Sitä ilmestyi vain yksi (kaksois-) numero vuonna 1844.— 10.

⁷ K. Marx ja F. Engels. Teokset, II osa, 1931, s. 293—320.— 10.

- ⁸ „Kommunistien liitto” — vallankumouksellisen proletariaatin ensimmäinen kansainvälinen järjestö, joka perustettiin kesällä 1847 Lontoossa proletariaatin vallankumouksellisten järjestöjen edustajain kongressissa. „Kommunistien liiton” johtajina olivat Marx ja Engels, jotka tämän järjestön toimeksiannosta kirjoittivat „Kommunistisen puolueen manifestin”. „Kommunistien liitto” oli olemassa vuoteen 1852 saakka. Sen historiaa kts. F. Engelsin kirjoituksesta „Kommunistien liiton historiasta” (K. Marx. Valitut teokset, II osa, 1940, s. 3—21).— 10.
- ⁹ „Uusi Reinin Lehti” („Neue Rheinische Zeitung”) ilmestyi Kölnissä kesäkuun 1 päivästä 1848 toukokuun 19 päivään 1849. Lehden johdossa olivat K. Marx ja F. Engels; päätoimittajana Marx. „Ei millään muulla saksalaisella sanomalehdellä”, kirjoitti Engels, „ei ennen eikä jälkeen sen ole ollut niin suurta voimaa ja vaikutusta, eikä mikään lehti ole osannut sähköistää sillä tavalla proletariaatin joukkoja kuin „Uusi Reinin Lehti”” (K. Marx. Valitut teokset, II osa, 1940, s. 30). Kirjoituksessa „Karl Marx” Lenin nimittää tätä lehteä „vallankumouksellisen proletariaatin parhaaksi lehdeksi, jonka veroista ei ole ollut”.— 10.
- ¹⁰ F. Engelsin kirjan „Anti-Dühringin” venäjänkielinen käännös ilmestyi ensi kerran vuonna 1904. „K. Marxin L. Kugelmannille kirjoittamien kirjeiden venäjänkielisen käännöksen esipuheessa” Lenin luonnehtii tätä „Anti-Dühringin” käännöstä kerrassaan epätydyttäväksi. MEL-Instituutin julkaisemana kts. F. Engels. „Anti-Dühring”, 1938, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XIV osa, 1931, s. 1—388.— 11.
- ¹¹ K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI osa, I nide, 1937, s. 3—153.— 11.
- ¹² K. Marx. Valitut teokset, I osa, 1940, s. 383—426.— 11.
- ¹³ „Sotsial-Demokrat” („Sosialidemokraatti”) — kirjallis-poliittinen julkaisu, jota „Työn vapautus” ryhmä julkaisi ulkomailla vuosina 1890—1892; yhteensä ilmestyi neljä kirjaa. Lenin tarkoittaa Engelsin kirjoitusta „Venäjän tsarismmin ulkopoliittikka”. Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI osa, II nide, 1936, s. 3—40.— 11.
- ¹⁴ F. Engels. „Asuntokysymyksestä”. Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XV osa, 1935, s. 1—81.— 11.
- ¹⁵ F. Engels. „Yhteiskunnallisista suhteista Venäjällä”. Kts. K. Marx. Valitut teokset, II osa, 1940, s. 536—549.— 11.
- ¹⁶ Engelsin sanontaa vastaavasti Lenin nimittää „Pääoman” neljänneksi osaksi Marxin teosta „Lisäarvoteorioita”. „Pääoman” toisen osan esipuheessa Engels kirjoitti: „Jätän itselleni tämän käsikirjoituksen („Lisäarvoteorioita”. *Toim.*) kriittillisen osan julkaisemisen „Pääoman” IV kirjana, jolloin siitä poistetaan lukuisia kohtia, jotka on käsitelty tyhjenteävästi II ja III kirjassa” (K. Marx ja F. Engels.

Teokset, XVIII osa, 1939, s. 2). Mainittu teos julkaistiin Engelsin kuoltua Kautskyn toimittamana saksan kielellä vuosina 1905—1910. Kts. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, osat I—III, neljä kirjaa, 1936.— 11.

¹⁷ Engelsin kirje J. F. Beckerille lokakuun 15 p:ltä 1884. Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XXVII osa, 1935, s. 415.— 12.

¹⁸ Kirjassen „*Selitys sakkolaista, jonka mukaan työläisiä tehtaissa sakotetaan*” Lenin kirjoitti syksyllä 1895 ja sitä painettiin joulukuun alussa kolme tuhatta kappaletta „Narodnajavoljalaisten ryhmän” illegaalisessa kirjapainossa, niin sanotussa Lahden kirjapainossa Pietarissa.

Kirjassen kansilehdellä oli — poliisin harhaanjohtamiseksi — mainittu tekaistut julkaisemistiedot: „A. J. Vasiljevin kirjakaupan kustantama”. „Hersonissa. K. N. Subbotinin kirjapaino, Jekaterininskajakatu, Kalininin talo”. „Myytävänä kaikissa Moskovan ja Pietarin kirjakaupoissa”. „Sensuurin sallima. Hersonissa, marraskuun 14 p:nä 1895”. Kirjanen ilmestyi toisena painoksena Genevessä vuonna 1897.— 15.

¹⁹ „*Novoje Vremja*” („Uusi Aika”) — sanomalehti, joka ilmestyi Pietarissa vuodesta 1868 vuoden 1917 lokakuuhun saakka; kuului eri kustantajille ja muutti monta kertaa poliittista suuntaansa. Alussa se oli maltillis-liberaalinen, vuodesta 1876 se muuttui taantumuksellisten aatelis- ja byrokraatiapiirien äänenkannattajaksi. Tsaarin hallituksen lahjomana lehti taisteli ei ainoastaan vallankumouksellista, vaan myöskin liberaalis-porvarillista liikettä vastaan. Vuodesta 1905 siitä tuli eräs mustasotnialaisten äänenkannattaja.— 23.

²⁰ „*Moskovskije Vedomosti*” („Moskovan Sanomat”) — eräs Venäjän vanhimpia sanomalehtiä; ilmestyi alussa (vuodesta 1756) Moskovan yliopiston julkaisemana pienikokoisena lehtenä; XIX vuosisadan 60-luvulta se oli suuntaukseltaan monarkistis-natsionalistinen lehti, joka ajoi taantumuksellisimpien tilanherra- ja pappispiirien katsomuksia; vuodesta 1905 lähtien se oli eräs mustasotnialaisten päälehtiä. Ilmestyi vuoden 1917 Lokakuun vallankumoukseen saakka.— 23.

²¹ „*Ruskoje Bogatstvo*” („Venäjän Rikkaus”) — kuukausijulkaisu, joka ilmestyi vuodesta 1876 vuoden 1918 puoliväliin saakka. 90-luvun alussa aikakauslehdestä tuli liberaalisten narodnikkien äänenkannattaja ja sitä toimittivat S. N. Krivenko ja N. K. Mihailovski. Aikakauslehti saarnasi sovintoa tsaarin hallituksen kanssa ja luopumista kaikesta vallankumouksellisesta taistelusta hallitusta vastaan, kävi kiivaasti taistelua marxilaisuutta vastaan ja parjasi venäläisiä marxilaisia.— 57.

²² „*Samarski Vestnik*” („Samaran Tiedonantaja”) — sanomalehti, joka ilmestyi Samarassa (nykyään Kuibyshev) vuodesta 1883 vuoteen 1904 saakka. Viime vuosisadan 90-luvulla siinä julkaistiin eräitä venäläisten marxilaisten kirjoituksia.— 64.

²³ Lentolehtisen „*Thorntonin tehtaan työmiehille ja työläisnaisille*” Lenin kirjoitti marraskuussa 1895. Marraskuun 5 p:nä 1895 tehtaalla

puhkesi pietarilaisen „Taisteluliitto työväenluokan vapauttamiseksi”-järjestön johdolla 500 kutojan lakko, jonka aiheuttajana oli työläisten sietämättömän raskas asema. Leninin laatima lentolehtinen, joka ilmestyi tämän lakon yhteydessä, kehoitti tehtaan kaikkia työmiehiä ja työläisnaisia tukemaan lakossa olevia kutojia. Siinä esitettiin Leninin itsensä huolella kokoamia tietoja Thorntonin tehtaan työläisten elämästä. Lentolehtinen teki tehtaan työläisiin valtaavan vaikutuksen. Lakko päättyi työläisten voittoon.

Keväällä 1896 lentolehtinen julkaistiin ulkomailla „Rabotnik”-kokoelmassa № 1—2.— 65.

- 24 *Nolles* — villasta riivittyä lyhyttä kuitua, joka on vähemmän keuhollista kehrättäväksi kuin villa; sitä jää, kun villaa muokataan karstauskoneilla.
Knopp — lyhyttä nukkaa, jota syntyy verkaa vanutettaessa ja joka ei kelpaa kehrättäväksi.— 66.
- 25 *Shmits* — pituusmitta, vastaa viittä arssinaa (noin 3,5 metriä); sitä käytettiin kutojien töiden hinnoittelussa.— 66.
- 26 „*Biber*” ja „*ural*” olivat verkalajien nimiä: biberverkaa, uralverkaa.— 68.
- 27 „*Mitä ministerimme ajattelevat?*” — eräs niistä artikkeleista, jotka aiottiin julkaista „*Rabotsheje Delo*” lehdessä, jonka julkaisemista Pietarin „Taisteluliitto työväenluokan vapauttamiseksi” valmisti. „*Rabotsheje Delon*” ensimmäisen numeron valmisteli ja toimitti painokuntoon Lenin. Hän kirjoitti siihen myöskin kaikki tärkeimmät kirjoitukset: pääkirjoituksen „*Venäjän työläisille*”, „*Mitä ministerimme ajattelevat?*”, „*Friedrich Engels*”, „*Jaroslavlin lakko vuonna 1895*”. Lehden ensimmäisen numeron sisällöstä Lenin kertoo kirjassa „*Mitä on tehtävää?*” seuraavaa: „*Tämän täysin painokuntoon saadun numeron santarmit kaappasivat v. 1895 joulukuun 8 ja 9 päivän välisenä yönä pitämässään kotitarkastuksessa erältä ryhmän jäseneltä, Anat. Aleks. Vanejevilta, eikä „Rabotsheje Delo” ensimmäisessä asussaan saanut nähdä päivänvaloa. Tämän lehden pääkirjoitus (jonka ehkä jokin „*Russkaja Starina*” kolmisenkymmenen vuoden kuluttua vetää päivänvaloon poliisihallinnon arkistoista) kuvasi työväenluokan historiallisia tehtäviä Venäjällä ja asetti näistä tehtävistä ensi sijalle poliittisen vapauden valtaamisen. Sitten oli kirjoitus „*Mitä ministerimme ajattelevat?*”, joka oli omistettu poliisin toimeenpanemalle Lukutaitoituskomiteoiden hajoittamiselle, ja joukko kirjeitä, paitsi Pietarista, myöskin Venäjän muilta paikkakunnilta (esim. työläisten pieksämisestä Jaroslavlin läänissä)”. Näiden kirjoitusten käsikirjoituksia ei tähän mennessä ole löydetty. Tammi-kuussa 1924 poliisidepartementin arkistosta „*Taisteluliittoa*” koskevista papereista löydettiin vain kopio kirjoituksesta „*Mitä ministerimme ajattelevat?*”.— 71.*
- 28 „*Sosialidemokraattisen puolueen ohjelmaluonnoksen ja sen selityksen*” Lenin kirjoitti Pietarissa, vankilassa: „*Ohjelmaluonnoksen*” — vuoden 1895 lopulla, „*Ohjelman selityksen*” — kesällä 1896.

MEL-Instituutin Arkistossa on „Ohjelmaluonnoksesta” kolme eri kopiota. Ensimmäinen kopio, joka on löydetty Leninin yksityisarkistosta vuosien 1900—1904 kaudelta, on kirjoitettu salamusteella tuntemattomalla käsialalla rivien väliin erääseen kirjoitukseen aikakauslehdessä „Nautshnoje Obozrenije” № 5 vuodelta 1900. Tässä kopiassa ei ole otsikkoa. Sen sivut on numeroitu lyijykynällä Leninin käsialalla ja pantu kirjekuoreen, johon on Leninin kädellä kirjoitettu: „Vanha (vuoden 1895) ohjelmaluonnos”.

Toinen kopio, joka on niin ikään löydetty Leninin yksityisarkistosta vuosien 1900—1904 kaudelta, on kirjoitettu koneella ohuelle silkkipaperille ja siinä on otsikko: „Sosialidemokraattisen puolueen vanha (vuoden 1895) ohjelmaluonnos”.

Kolmas kopio on hektografilla painettu vihkonen. Tämä kopio, erotuksena kahdesta edellisestä, sisältää „Ohjelmaluonnoksen” lisäksi myöskin „Ohjelman selityksen”, jotka yhdessä muodostavat eheän yhtenäisen teoksen.— 77.

²⁹ *Lunastusmaksut.* Vuoden 1861 „Helmikuun 19 päivän asetuksella” maorjuuden lakkauttamisesta Venäjällä tsaarin hallitus pakotti talonpojat suorittamaan lunastusmaksun maasta, „joka oli ammoisista ajoista kuulunut heille ja heidän verellään kasteltu” (*Stalin*). Lunastusmaksut olivat kaksi-kolme kertaa suuremmat kuin talonpojille annettujen maosuoksien todellinen hinta. „Talonpojat pakoitettiin maksamaan tilanherroille „vapautuksestaan” lunnaita noin kaksi miljardia ruplaa” („NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, suom. painos, s. 5).— 82.

³⁰ *Yhteistakuu* — jokaisen kyläyhteisön talonpoikain pakollinen kollektiivinen vastuu rahamaksujen aikanaan ja täydellisesti maksamisesta sekä kaikenlaisten rasitusten suorittamisesta valtiolle ja tilanherroille (verot, lunastusmaksut, rekryyttien otot j.n.e.). Tämä talonpoikain orjuuttamisen muoto, joka säilyi vielä senkin jälkeen, kun maorjuus oli lakkautettu Venäjällä, poistettiin lopullisesti vasta vuonna 1906.— 82.

³¹ Edelleen „kielletä” sanan jälkeen puhtaaksikirjoittaja ei ole nähtävästi saanut selvää joistakin alkutekstissä olleista sanoista. Hektografilla painetussa vihkossa on tässä kohdassa merkintä „[пропуск I*]”, ja sen jälkeen seuraa kappale lausetta: „владычество безответств. чиновников, чем всякого вмешательства общества в правит. дела, чем охотнее представляет оно возможность [пропуск II*]”.— 95.

³² Lentolehtisen „Tsaarin hallitukselle” Lenin kirjoitti vankilassa vuoden 1896 syksyllä, ja marraskuussa Pietarin „Taisteluliitto työväenluokan vapauttamiseksi” painatti sen.

Lentolehtinen oli vastaus „Pravitelstvennyi Vestnikin” („Hallituksen Tiedonantajan”) №:ssa 158 heinäkuun 19 (31) p:nä 1896 julkaistuun hallituksen tiedonantoon kesällä 1896 olleista lakoista Pietarissa.— 104.

³³ „Taisteluliiton työväenluokan vapauttamiseksi” perusti Lenin syksyllä 1895. Siinä liittyivät yhteen kaikki Pietarin marxilaiset työ-

läiskerhot. „Taisteluliiton” johdossa oli Leninin johtama Keskusryhmä.

Leniniläinen „Taisteluliitto” johti vallankumouksellista työväenliikettä, se sitoi työläisten taistelun taloudellisten vaatimusten puolesta poliittiseen taisteluun tsaarivaltaa vastaan. „Taisteluliitto” ryhtyi ensimmäisenä Venäjällä toteuttamaan *socialismin yhdistämistä työväenliikkeeseen*, siirtymistä marxilaisuuden propagoimisesta eturivin työläisten vähäisissä piireissä poliittiseen agitatioon työväenluokan laajojen joukkojen keskuudessa. „Taisteluliitto” julkaisi lentolehtisiä ja kirjasia työläisille sekä johti lakkoliikettä. „Taisteluliitto” ulotti vaikutuksensa kauaksi Pietarin ulkopuolelle. Se „antoi voimakkaan sysäyksen työläisten opintokerhojen yhdistämiselle samanlaisiksi liitoiksi Venäjän muissakin kaupungeissa ja alueilla” („NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, suom. painos, s. 21).

Joulukuun 8 ja 9 (20 ja 21) päivän välisenä yönä 1895 „Taisteluliiton” johtava ydinjoukko ja sen johtaja Lenin vangittiin. Vankilassa ollessaan Lenin ei keskeyttänyt vallankumouksellista taistelua. Hän auttoi „Taisteluliittoa” neuvoillaan ja ohjeillaan lähettäen kirjoittamiaan lentolehtisiä ja kirjasia vapauteen. Vankilassa Lenin kirjoitti puolueen ohjelmaluonnoksenkin.

„Pietarin „Taisteluliitolla työväenluokan vapauttamiseksi” oli se merkitys, että se, Leninin sanojen mukaan, oli ensimmäinen vakava *työväenliikkeeseen nojautuvan vallankumouksellisen puolueen itu*” („NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, suom. painos, s. 21—22).— 109.

- ³⁴ Leninin teos *„Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi”* on kirjoitettu karkoituspaijalla Siperiassa keväällä 1897. Se julkaistiin ensi kerran aikausjulkaisussa „Novoje Slovon” neljässä numerossa (7—10, huhti—heinäkuu 1897) varustettuna allekirjoituksella „K. T—n”, sittemmin se otettiin kirjoituskokoelmaan: Vladimir Iljin — „Taloudellisia tutkielmia ja kirjoituksia”, joka ilmestyi loka-kuussa 1898 (kokoelman kansi- ja nimilehdellä on vuosiluvuksi merkitty 1899). Vuonna 1908 se julkaistiin muutamien korjauksin ja lyhennyksin kokoelmassa „Agraarikysymys”.

Valmistellessaan teoksesta vuosien 1897 ja 1898 julkisia painoksia Leninin täytyi sensuurisyyden takia kirjoittaa sanojen „Marxin teoria” ja „marxilaisuuden teoria” asemesta „uusin teoria”; sanojen: „Marx” ja „Karl Marx” asemesta „tunnettu saksalainen taloustieteilijä”; sanan: „marxilainen” asemesta „realisti”; sanan: „Pääoma” asemesta „traktaatti” j.n.e. Vuoden 1908 painoksessa Lenin huomattavan osan näistä sanonnoista joko korjasi tekstiin tai teki niistä vastaavat huomautukset alaviitein. Leninin teosten toisessa ja kolmannessa painoksessa nämä Leninin korjaukset ovat alaviiteissä. Tässä painoksessa ne on otettu tekstiin.— 111.

- ³⁵ *„Novoje Slovo”* („Uusi Sana”) — tieteellis-kirjallinen ja poliittinen aikakauslehti; sitä julkaisivat Pietarissa vuodesta 1894 lähtien liberaaliset narodnikit ja vuoden 1897 kevästä lähtien „legaaliset marxilaiset”. Illegaalisen lehdistön ohella Lenin käytti myöskin tsari-Venäjän julkista lehdistöä. Siperian karkoitusvankeudessa

ollessaan Lenin julkaisi „Novoje Slovoissa” kaksi kirjoitusta: „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi” ja „Erään sanoma-lehtikirjoituksen johdosta”. Aikakauslehdessä julkaistiin myöskin G. V. Plehanovin kirjoituksia ja A. M. Gorjkin kertomuksia. Joulukuussa 1897 tsaarin hallitus lakkautti aikakauslehden.— 111.

- ³⁶ V. V. (V. P. Vorontsovin kirjailijanimi) ja N.—on eli Nikolai —on (N. F. Danielsonin kirjailijanimi)— liberaalisen narodnikkilaisuuden ideologeja XIX vuosisadan 80—90-luvulla.— 116.
- ³⁷ *Lisäärho.* 90-luvulla kirjoittamissaan teoksissa Lenin käyttää termiä „сверхстоимость” („yliarvo”) rinnan „прибавочная стоимость” („lisäärho”) termin kanssa. Myöhemmin hän käyttää vain termiä „прибавочная стоимость” („lisäärho”).— 122.
- ³⁸ K. Marx. „Pääoma”, II osa, 1936, s. 323, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVIII osa, 1939, s. 399.— 133.
- ³⁹ K. Marx. „Pääoma”, II osa, 1936, s. 303—455, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVIII osa, 1939, s. 374—561.— 133.
- ⁴⁰ Vuosien 1897 ja 1898 painoksissa Lenin viittasi tässä M. I. Tugan-Baranovskin kirjaan „Teollisuuspulat”, II osa. Vuoden 1908 painoksessa Lenin muutti tämän viittauksen mainitsemalla oman kirjansa „Kapitalismin kehitys Venäjällä”, jonka ensimmäinen painos oli ilmestynyt vuonna 1899.— 133.
- ⁴¹ K. Marx. „Pääoma”, II osa, 1936, s. 339, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVIII osa, 1939, s. 418.— 136.
- ⁴² K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1936, s. 225, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XIX osa, I nide, 1939, s. 269.— 138.
- ⁴³ K. Marx. „Pääoma”, II osa, 1936, s. 272, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVIII osa, 1939, s. 336.— 149.
- ⁴⁴ K. Marx ja F. Engels. Teokset, III osa, 1930, s. 378.— 159.
- ⁴⁵ *Protektionismi* — järjestelmä, jonka vallitessa ulkomailta tuotavista tavaroista peritään korkeat tuontitullit kyseessäolevan maan kapitalistisen teollisuuden sekä tilanherra- ja kulakitalouden suojelemiseksi ulkomaiselta kilpailulta. Imperialismin oloissa protektionismin politiikan tarkoituksena on turvata kapitalistisille monopoliyhtymille mahdollisuus myydä kotimaisilla markkinoilla tavaroita korotetuilla hinnoilla ja saada monopolista ylivoittoa kansanjoukkojen rosvoamisen kustannuksella.— 171.
- ⁴⁶ *Friitredelit* (engl. free trader)—vapaakaupan kannattajat, jotka edustivat etupäässä teollisuusporvariston etuja. XIX vuosisadan 30—40-luvulla friitrederiuden tukijoukkona Englannissa olivat Manchesterin kaupungin tehtailijat, siksi friitredereitä nimitettiin myöskin „manchesterilaisiksi”. Friitrederiuden teoreettiset näkökohdat on perusteltu A. Smithin ja D. Ricardon teoksissa.— 176.

- ⁴⁷ „Zur Kritik” — alkuosa K. Marxin kirjan nimestä „Zur Kritik der politischen Oekonomie” — „Poliittisen taloustieteen arvostelua”, jota Lenin siteeraa (kts. K. Marx. „Poliittisen taloustieteen arvostelua”, 1938, s. 36, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XII osa, I nide, 1935, s. 48). Lenin esittää otteen tämän kirjan venäjänkielisestä käännöksestä, joka on P. P. Rumjantsevin tekemä ja julkaistu vuonna 1896; kirjan käännöksessä on useita epätarkkuuksia.— 179.
- ⁴⁸ Sensuurisyyistä vuosien 1897 ja 1898 painoksissa Lenin ei tässä viittanut suoraan Marxiin, vaan Struveen, joka teoksessaan esitti lainauksena seuraavan kohdan Marxin teoksesta „Gothan ohjelman arvostelua”:
- „Kaiken edellä esitetyn lisäksi oli yleensä virhe pitää asian olemuksena niin sanottua *jakoa* ja panna pääpaino siihen.
- Kaikkalainen kulutustarvikkeiden jako on aina vain seurausta itsensä tuotantoehtojen jaosta... Vulgaarinen sosialismi (ja siltä eräs osa demokratiaakin) on omaksunut porvarillisilta taloustieteilijöiltä tavan pitää ja selittää jakoa jonakin tuotantotavasta riippumattomana... Mutta kun todellinen suhde on jo kauan sitten saatu selville, niin mitä syytä on taas palata takaisin?” (K. Marx. Valitut teokset, II osa, 1940, s. 454).
- Vuoden 1908 painoksessa Lenin viittaa välittömästi Marxin „Gothan ohjelman arvosteluun”. Tämä Leninin tekemä korjaus on otettu Teosten tämän painoksen tekstiin.— 182.
- ⁴⁹ K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1936, s. 774, 777 ja 779.— 183.
- ⁵⁰ K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1936, s. 741.— 184.
- ⁵¹ G. V. Plehanov (N. Beltov). „Kysymykseen monistisen historiankäsityksen kehityksestä”, 1938, s. 32.— 186.
- ⁵² K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II osa, 1. nide, 1936, s. 203 ja sitä seuraavat.— 186.
- ⁵³ Lenin nimittää ivallisesti XIX vuosisadan lopun „etummaiseksi” publisistiksi liberaali-narodnikki S. N. Juzhakovia.— 190.
- ⁵⁴ Sensuurisyyistä Lenin vaihtoi tässä sanan „sosialistit” (saksankielisessä alkutekstissä on „Sozialisten”) tilalle sanan „kirjailijat”. Kts. K. Marx. „Filosofian kurjuus”, 1938, s. 118—119, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, V osa, 1929, s. 396.— 192.
- ⁵⁵ K. Marx. „Filosofian kurjuus”, 1938, s. 51—52, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, V osa, 1929, s. 329—330.— 194.
- ⁵⁶ K. Marx. „Poliittisen taloustieteen arvostelua”, 1938, s. 61, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XII osa, 1. nide, 1935, s. 80.— 197.
- ⁵⁷ Tämän teoksen ensimmäisessä ja toisessa painoksessa (aikakauslehti „Novoje Slovo” vuonna 1897 ja kokoelmassa „Taloudellisia tutkielmia ja kirjoituksia”, vuonna 1898) Lenin sensuuriolojen

vuoksi ei mainitse K. Marxin nimeä ja esittää tämän otteen, joka on Marxin teoksesta „Louis Bonaparten kahdeksastoista päivä brumaire-kuuta”, lainauksena N. Beltovin (G. V. Plehanovin) kirjasta „Kysymyksen monistisen historiankäsitteksen kehityksestä”.

Kolmannessa painoksessa (kokoelmassa „Agraarikysymys”, vuonna 1908) Lenin viittaa suoraan Marxiin ja hänen kirjaansa esittäen sitaatin kokoelmasta: K. Marx — „Kokoelma historiallisia teoksia”, Pietari, 1906. Tämä Leninin tekemä korjaus on otettu Teosten tämän painoksen tekstiin. Leninin lainaamaa kohtaa kts. K. Marx. Valitut teokset, II osa, 1940, s. 278—279.— 200.

⁵⁸ „*Russkaja Myst*” („Venäläinen Ajatus”) — liberaalis-narodnikkilaista suuntaa edustava kuukausilehti, joka ilmestyi vuodesta 1880 alkaen. Vuoden 1905 vallankumouksen jälkeen julkaisusta tuli kadetti-puolueen äänenkannattaja ja sen toimittajana oli P. B. Struve. Lakkautettiin vuoden 1918 puolivälissä.— 201.

⁵⁹ K. Marx ja F. Engels. „Kommunistisen puolueen manifesti”. Kts. K. Marx. Valitut teokset, I osa, 1940, s. 160.— 205.

⁶⁰ K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1936, s. 562.— 206.

⁶¹ K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 392, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 552.— 207.

⁶² F. Engels. „Työväenluokan asema Englannissa”. Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, III osa, 1930, s. 293—589.— 207.

⁶³ K. Marx ja F. Engels. Teokset, III osa, 1930, s. 314.— 214.

⁶⁴ K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 390, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 550. Sitaatin lopussa olevien K. Marxin sanojen „sosiaalisen vallankumouksen” („der sozialen Revolution”) asemesta Lenin käytti sensuurisyyistä vuosien 1897 ja 1898 painoksissa sanoja: „yhteiskunnallisen uudistuksen”. Vuoden 1908 painoksessa Lenin käänsi nämä sanat seuraavasti: „sosiaalisen kumouksen”. Tämä Leninin tekemä korjaus on otettu Teosten tämän painoksen tekstiin.— 222.

⁶⁵ K. Marx ja F. Engels. „Kommunistisen puolueen manifesti”.

Sensuurisyyistä Lenin käänsi sanat „tämä sosialismi” („dieser Sozialismus”) sanoilla „tämä oppi” ja lauseen „rärkeä epäsuhte rikkauten jakamisessa” hän käänsi sanoilla „huutavaa epäoikeutta tuotannossa”. Erotuksena V. I. Leninin Teosten toisesta ja kolmannesta painoksesta tässä painoksessa on „tuotannossa” sana vaihdettu sanoihin „rikkauten jakamisessa”. Leninin siteeraamaa kohtaa kts. K. Marx. Valitut teokset, I osa, 1940, s. 159—160.— 225.

⁶⁶ *Viljalait* saatettiin Englannissa voimaan vuonna 1815. Nämä lait säätivät muista maista tuotavalle viljalle korkeat tuontitullit ja toisinaan kokonaan kielsivätkin viljan tuonnin ulkomailta. Viljalait antoivat suurmaanomistajille mahdollisuuden nostaa viljan hintoja

- kotimaisilla markkinoilla ja saada tavattoman korkeata korkoa. Viljalakien ympärillä käytiin suurmaanomistajien ja porvariston välillä kiivasta ja pitkällistä taistelua, joka päättyi siihen, että nämä lait kumottiin vuonna 1846.— 229.
- ⁶⁷ K. Marx ja F. Engels. Teokset, V osa, 1929, s. 445—461.— 234.
- ⁶⁸ *Anti-Corn-Law-League* (Viljalakeja vastaan taisteleva liitto) perustettiin Manchesterissa XIX vuosisadan 30-luvun lopulla. Liiton johdossa olivat tekstiilitehtailijat Cobden ja Bright. Liitto taisteli niiden korkeiden tullimaksujen poistamiseksi, joita ulkomailla tuotavasta viljasta perittiin ja jotka takasivat suurmaanomistajille suunnattomia tuloja. Liitto pyrki viljanhintojen alentamiseen tarkoituksenaan alentaa työläisten palkkoja ja lisätä kapitalistien voittoja. Liitto piti välttämättömänä kauppavapautta yleensä ja vuonna 1846 se sai hallituksen kumoamaan viljalait. Marx on antanut arvionsa tästä liikkeestä „Puheessa kauppavapaudesta” (kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, V osa, 1929, s. 445—461).— 235.
- ⁶⁹ K. Marx ja F. Engels. Teokset, V osa, 1929, s. 447.— 235.
- ⁷⁰ K. Marx ja F. Engels. Teokset, III osa, 1930, s. 545.— 236.
- ⁷¹ „*Die Neue Zeit*” („Uusi Aika”) — Saksan sosialidemokratian aikakauslehti, joka ilmestyi Stuttgartissa vuodesta 1883 vuoteen 1923. Vuoteen 1917 saakka sen toimittajana oli K. Kautsky, vuodesta 1917 lähtien G. Kunow. Vuosina 1885—1895 „*Die Neue Zeit*issä” julkaistiin eräitä F. Engelsin kirjoituksia. Engels antoi lehden toimitukselle usein ohjeita ja arvosteli sitä jyrkästi marxilaisuudesta poikkeamisista. 90-luvun toiselta puoliskolta alkaen aikakauslehti alkoi julkaista säännöllisesti revisionistien kirjoituksia. Ensimmäisen imperialistisen maailmansodan vuosina lehdellä oli keskustalainen, kautskylainen kanta, se kannatti sosialichauvinismia.— 236.
- ⁷² Kysymys on osasta K. Marxin ja F. Engelsin teosta „Saksalainen ideologia”, jonka K. Marx julkaisi omalla nimellään erillisinä kirjoituksina vuonna 1847 „Westfalenin höyrylaiva”-nimisessä kuukausijulkaisussa („*Westphälisches Dampfboot*”) ja joka julkaistiin uudelleen Saksan sosialidemokratian äänenkannattajassa „*Die Neue Zeit*” lehdessä vuonna 1899. Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, IV osa, 1938, s. 481—528.— 236.
- ⁷³ K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 541—542, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 742—743.— 238.
- ⁷⁴ K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1936, s. 640.— 238.
- ⁷⁵ K. Marx ja F. Engels. Teokset, III osa, 1930, s. 545—546.— 241.
- ⁷⁶ Sensuurisyyistä Lenin tässä muutti (tai jätti pois) erinäisiä sanoja Marxin „Puheesta kauppavapaudesta”, siteeratusta osasta. Niinpä sanat „jouduttavat sosiaalista vallankumousta” hän käänsi sanoilla

- „jouduttavat tätä „särkemistä””; lause „vain tässä, vallankumouksellisessa mielessä” on käännetty — „vain tässä mielessä”. Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, V osa, 1929, s. 461.— 241.
- ⁷⁷ Kirjasen „*Uusi tehdaslaki*” Lenin kirjoitti karkoituspaikalla Siperiassa vuoden 1897 kesällä ja liitteen siihen — saman vuoden syksyllä, sen jälkeen, kun (lokakuun alussa) oli julkaistu tämän lain soveltamista koskevat ohjesäännöt. Kirjasen käsikirjoitus joutui ulkomaille vasta syksyllä 1898. „Työn vapautus” ryhmä painatti sen vuonna 1899 Genevessä, „Venäläisten sosialidemokraattien liiton” kirjapainossa.— 243.
- ⁷⁸ „*Russkije Vedomosti*” („Venäläiset Sanomat”) — sanomalehti, joka ilmestyi Moskovassa vuodesta 1863 saakka; se ilmaisi vallankumousta vastaan esiintyneen maltillis-liberaalisen intelligenssin katsomuksia. Vuodesta 1905 lähtien se oli porvarillisen kadetti-puolueen oikeistosiiven äänenkannattaja. Lakkautettiin vuonna 1918 yhdessä muiden vastavallankumouksellisten lehtien kanssa.— 291.
- ⁷⁹ Liberaalisen narodnikin S. N. Juzhakovin kirjoitus „*Valistusutopia*”, jossa oli alaotsikko „Koko kansan pakollisen keskisivistyksen suunnitelma”, julkaistiin „*Russkoje Bogatstvo*” toukokuun niteessä vuonna 1895. Kirjoituksissa „*Kymnaasitaloudet ja ojennuskymnaasit*” (kts. tämä teos, s. 57) ja „*Narodnikkilaisen haavesuunnitelun kukkasia*” (kts. tämä teos, s. 437) Lenin paljasti tämän „suunnitelman” utopistisuuden ja taantumuksellisuuden.— 297.
- ⁸⁰ Kirjasen „*Venäjän sosialidemokraattien tehtävät*” Lenin kirjoitti karkoituspaikalla Siperiassa vuoden 1897 lopulla ja se julkaistiin ensi kerran „*Työn vapautus*” ryhmän toimesta Genevessä vuonna 1898.
- Leninin alkuperäistä käsikirjoitusta „*Venäjän sosialidemokraattien tehtävät*” ei ole löydetty. Siitä on olemassa vain tuntemattomalla käsialalla kirjoitettu kopio. Vuonna 1902 kirjanen ilmestyi toisena ja vuonna 1905 kolmantena painoksena. Näihin kahteen painokseen Lenin kirjoitti alkulauseet. Kirjanen julkaistiin myöskin kokoelmassa: VI. Iijin — „12 vuoden ajalta”, joka ilmestyi vuonna 1907. Vuosien 1902, 1905 ja 1907 painoksissa ei ole julistusta „*Pietarin työläisille ja sosialisteille „Taisteluliitolta*”, joka on lisäyksenä käsikirjoituksen kopiassa ja kirjasen ensimmäisessä painoksessa. Tämä julistus, joka on painettu Teosten ensimmäisessä, toisessa ja kolmannessa painoksessa, on otettu tähänkin painokseen. Käsikirjoituksen kopiassa on eräitä puhtaaksikirjoittajan tekemiä virheitä. Kirjasen ensimmäiseen painokseen, jonka „*Työn vapautus*” ryhmä painatti ulkomailla, tuli myöskin epätarkkuuksia. Lenin on korjannut ne seuraavissa painoksissa.— 299.
- ⁸¹ „*Narodnoje pravo*” („Kansan oikeus”) puolue — demokraattisen intelligenssin illegaalinen järjestö, joka perustettiin entisten narodnajavoljalaisten osanotolla vuonna 1893; keväällä 1894 tsaarin hallitus hajotti sen. Tämä järjestö julkaisi kaksi ohjelma-asiakirjaa: „*Päivänpöytä kysymys*” ja „*Manifesti*”. Leninin arviota narod-

nojepravolaisista poliittisena puolueena kts. Teokset, 1. osa, s. 317—320, ja tämän osan s. 320—321. Suurin osa narodnojepravolaisista liittyi myöhemmin eserrien puolueeseen.— 303.

82 „*Narodnajavoljalaisten ryhmä*” muodostui vuonna 1891 ja lakkautti toimintansa vuonna 1896. Tämä ryhmä siirtyi vähitellen narodnajavoljalaisuudesta sosialidemokratismiin. Ryhmän eräistä jäsenistä tuli myöhemmin VSDTP:n aktiivisia toimihenkilöitä. Ryhmä painatti kirjapainossaan eräitä Pietarin „Taisteluliiton työväenluokan vapauttamiseksi” julkaisuja, esimerkiksi Leninin kirjasen „Selitys sakkolaista, jonka mukaan työläisiä tehtaissa sakotetaan”. Samassa kirjapainossa aiottiin painattaa Leninin kirjanen „Lakoista”, jonka hän lähetti vankilasta vuonna 1896. Kuitenkaan sitä ei onnistuttu painattamaan, sillä tsaarin hallitus hävitti kirjapainon (kirjasen käsikirjoitusta ei vielä tähän mennessä ole löydetty).— 303.

83 „*Venäläisten sosialidemokraattien ulkomainen liitto*” perustettiin Genevessä vuonna 1894 „Työn vapautus” ryhmän aloitteesta. Sillä oli oma kirjapainonsa, jossa se painatti vallankumouksellista kirjallisuutta ja julkaisi aikakauslehteä „Rabotnik”. Ensin „Työn vapautus” ryhmä johti „Liittoa” ja toimitti sen painotuotteita. Myöhemmin „Liitossa” pääsivät voitolle opportunistiset ainekset („nuoret” — „ekonomistit”). „Liiton” ensimmäisessä edustajakokouksessa marraskuussa 1898 „Työn vapautus” ryhmä kieltäytyi toimittamasta sen julkaisuja. Lopullinen suhdekatko ja „Työn vapautus” ryhmän ero „Liitosta” tapahtui „Liiton” toisessa edustajakokouksessa huhtikuussa vuonna 1900, jolloin „Työn vapautus” ryhmä ja sen kannattajat poistuivat edustajakokouksesta ja muodostivat itsenäisen „Sotsial-Demokrat” järjestönsä.— 303.

84 „*Venäjän sosialidemokraattien tehtävät*” kirjasen käsikirjoituksessa ei tässä kohdassa ollut sanottu „yhteiskunnan”, vaan „pr-va” („proizvodstva” = tuotannon). Kirjasen ensimmäisessä painoksessa (v. 1898) tämä lyhennetty sana oli ymmärretty väärin ja painettu: „pravitelstva” = hallituksen. Toisessa, Leninin valvomassa painoksessa (vuonna 1902) tämä ilmeinen virhe korjattiin. Sana „hallituksen” vaihdettiin sanaan „yhteiskunnan”. Leninin tällä tavalla korjaamana kirjanen painatettiin vuonna 1905 ja sitten kokoelmassa „12 vuoden ajalta” vuonna 1907.— 304.

85 „*Työn vapautus*” ryhmä — ensimmäinen venäläinen marxilainen ryhmä, joka perustettiin Genevessä (Sveitsi) vuonna 1883. Sen perustajana oli G. V. Plehanov. Ryhmä oli olemassa VSDTP:n II edustajakokoukseen (vuoteen 1903) saakka.

„Työn vapautus” ryhmä „suoritti suuren työn marxilaisuuden levittämiseksi Venäjällä, laski teoreettisen perustan sosialidemokratiale ja otti ensimmäisen askeleen työväenliikettä kohti” („NKP (b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, suom. painos, s. 29). Se käännätti venäjän kielelle, painatti ulkomailla ja ryhtyi levittämään salaisesti Venäjällä marxilaisuuden perustanlaskijain teoksia: Marxin ja Engelsin „Kommunistisen puolueen manifestin”, Marxin teoksen „Palkkatyö ja pääoma”, Engelsin teoksen „Sosialismin kehitys

utopiasta tieteeksi” ynnä muita. G. V. Plehanov ja hänen ryhmänsä „Työn vapautus” antoivat ratkaisevan iskun narodnikkilaisuudelle. Mutta „Työn vapautus” ryhmällä oli myöskin vakavia virheitä, joista saivat alkunsa Plehanovin ja ryhmän muiden jäsenten tulevat menshevistiset katsomukset.

Tämän ryhmän toiminnan ja sen historiallisen merkityksen arviointia kts. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, ensimmäinen luku.— 314.

- ⁸⁶ *Blanquilaiisuus* — Ranskan sosialistisessa liikkeessä virtaus, jonka johdossa oli huomattava vallankumousmies Louis Auguste Blanqui (1805—1881).

Blanqui otti aktiivisesti osaa vallankumousliikkeeseen Ranskassa, kaksi kertaa tuomittiin kuolemaan ja oli yhteensä melkein puolet elämästään vankeudessa.

Marxismien-leninismien klassikot, tunnustaen Blanquin ehdottomaksi vallankumousmieheksi ja tuliseksi sosialismin kannattajaksi, samalla arvostelivat häntä jyrkästi lahkolaisuudesta ja hänen salaliittolaismaisisista toimintamenetelmistään. „Blanquilaiisuus,— kirjoitti Lenin vuonna 1906 kirjoituksessa „Edustajakokouksen tuloksia”,— on teoria, joka kieltää luokkataistelun. Blanquilaiisuus odottaa ihmiskunnan vapautumista palkkaorjuudesta ei proletariaatin luokkataistelun tietä, vaan pienen intelligenttivähemmistön salaliiton avulla”.— 316.

- ⁸⁷ Kirjoituksen „*Kotiteollisuuden tilastotiedustelu Permin läänissä vuonna 1894/95 ja „kotiteollisuuden” yleisiä kysymyksiä*” Lenin kirjoitti karkoituspaijalla Siperiassa vuonna 1897. Tämän kirjoituksen aineistoja Lenin käytti kirjassaan „Kapitalismin kehitys Venäjällä” (Teokset, 3. osa).

Kirjoitus julkaistiin ensi kerran vuonna 1898 kokoelmassa „Taloudellisia tutkielmia ja kirjoituksia” ja sitten uusintapainoksena vuonna 1908 kokoelmassa „Agraarikysymys”.— 331.

- ⁸⁸ K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 600—601, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 818.— 359.

- ⁸⁹ K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 296, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 429.— 381.

- ⁹⁰ Lenin tarkoittaa „Finanssiministeriön vuosikirjaa”. I vihko, Pietarissa, 1869, s. 225.— 402.

- ⁹¹ *Truck-system* — sellainen palkanmaksujärjestelmä, jolloin työläisille maksetaan palkka tavaroina tehtailijoille kuuluvista tehtaiden puodeista. Isännät pakoittavat työläisiä ottamaan rahapalkan asemesta näistä puodeista laadultaan huonoja ja kalliita kulutustarvikkeita. Tämä järjestelmä, joka oli lisäkeino työläisten riistämiseksi, oli Venäjällä erittäin laajasti käytössä seuduilla, missä harjoitettiin kotiteollisuusammatteja.— 404.

- ⁹² „*Juriditsheski Vestnik*” („Juridiset Sanomat”) — porvarillis-liberaalisen suunnan kuukausijulkaisu, ilmestyi Moskovassa vuodesta 1867 vuoteen 1892.— 413.
- ⁹³ „*Delovoi Korrespondent*” („Liikekirjeenvaihtaja”) — sanomalehti, joka ilmestyi vuosina 1886—1898 Jekaterinburgissa (nykyisin Sverdlovsk).— 418.
- ⁹⁴ „*Manchesterilaiset*” — „manchesterilaisen koulukunnan” kannattajia porvarillisessa poliittisessa taloustieteessä; koulukunta vaati XIX vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla kauppavapautta sekä kapitalismin kehitystä kahlehtivien lakien (viljalakien y.m.) kumoamista. Tämän liikkeen keskuksena oli Englannin suuri teollisuuskaupunki — Manchester. „Manchesterilaisen koulukunnan” johdossa olivat Cobden ja Bright.— 435.
- ⁹⁵ Kirjoituksen „*Narodnikkilaisen haavesuunnittelun kukkasia*” Lenin kirjoitti karkoituspäikällä Siperiassa vuoden 1897 lopulla aikakauslehti „*Novoje Slovoa*” varten. Lenin ei vielä tietänyt, että hallitus oli lakkauttanut sen joulukuussa 1897.
Vuonna 1898 Lenin liitti tämän kirjoituksen kokoelmaan „*Taloudellisia tutkielmia ja kirjoituksia*”.— 437.
- ⁹⁶ „*Oppilaat*” — Marxin ja Engelsin seuraajat. Tätä termiä käytettiin XIX vuosisadan 90-luvulla legaalisenä nimityksenä marxilaisista.— 440.
- ⁹⁷ Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, III osa, 1930, s. 546.— 447.
- ⁹⁸ *Suuri venäläinen utopisti* — N. G. Tshernyshevski (1828—1889) oli etevä vallankumousmies ja demokraatti, suuri venäläinen tiedemies ja kriitikko. „*Sovremennik*” aikakauslehdessä, jota Tshernyshevski toimitti, hän julisti „kaikkien sensuuristeiden ja kahleiden läpi talonpoikaisvallankumouksen aatetta, ajatusta joukkojen taistelusta kaikkien entisten vallanpitäjien kukistamiseksi” (Lenin, kirjoitus „*Talonpoikaisreformi*”). Talonpoikain „vapauttamis”-manifestin (vuonna 1861) jälkeen kirjoittamassaan vallankumouksellisessa julistuksessa „*Kartanoherrojen talonpojille*” Tshernyshevski kehoitti talonpoikaisjoukkoja nousemaan kapinaan tsaaria ja tilanherroja vastaan. Marx nimitti Tshernyshevskiä suureksi venäläiseksi tiedemieheksi ja kriitikoksi, joka mestarillisella taidolla paljasti porvarillisen poliittisen taloustieteen vararikon. Lenin kirjoitti, että „Tshernyshevski on ainoa todella suuri venäläinen kirjailija, joka pystyi 50-luvulta aina vuoteen 88 saakka pysymään eheän filosofisen materialismin tasolla... Mutta Tshernyshevski ei kyennyt, oikeammin sanoen hän ei voinut Venäjän elämän takapajuisuuden takia kohota Marxin ja Engelsin dialektiseen materialismiin” (Lenin, „*Materialismi ja empiriokritisismi*”). Vuonna 1862 tsaarin hallitus vangitsi Tshernyshevskin ja tuomitsi hänet 7 vuodeksi pakkotyöhön ja sen jälkeen elinkautiseen karkoitukseen Siperiaan. Mutta tämä tsarismin harjoittama vaino ei lannistanut Tshernyshevskiä. Hän taisteli päättävästi itsevaltiutta vastaan elämänsä loppuun saakka.— 447.

- ⁹⁹ *Novus* — P. B. Struven kirjailijanimi. — 464.
- ¹⁰⁰ K. Marx ja F. Engels. „Kommunistisen puolueen manifesti”. Kts. K. Marx. Valitut teokset, I osa, 1940, s. 142. Alempana Lenin siteeraa tätä kohtaa yksityiskohtaisemmin (kts. kolmatta alaviitettä tämän osan sivulla 466). — 465.
- ¹⁰¹ Lenin viittaa tässä aikakauslehti „Novoje Slovon” sivuun 39 (9. kirja, kesäkuu 1897), jolla sivulla on tässä mainittu kohta hänen kirjoituksestaan „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi” (kts. tämän osan s. 207). — 465.
- ¹⁰² K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 392, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 552. — 466.
- ¹⁰³ K. Marx. Valitut teokset, II osa, 1940, s. 249—339. — 466.
- ¹⁰⁴ Kirjoituksen „*Minkälaisesta perinnöstä me kieltäydymme?*” Lenin kirjoitti karkoituspaijalla Siperiassa vuoden 1897 lopulla. Kirjoitus julkaistiin vuonna 1898 kokoelmassa „Taloudellisia tutkielmia ja kirjoituksia”. — 469.
- ¹⁰⁵ Engels luonnehti Skaldinia maltilliseksi konservattoriksi kirjasesaan „Soziales aus Russland” („Yhteiskunnallisista suhteista Venäjällä”) (1875). Kts. K. Marx. Valitut teokset, II osa, 1940, s. 547. — 483.
- ¹⁰⁶ Puhuessaan XIX vuosisadan 60-luvun aatteellisesta „perinnöstä” Leninin täytyi sensuurisyyistä viitata Skaldiniin. Todellisuudessa Lenin piti mainitun „perinnön” pääedustajana N. G. Tshernyshevskiä. Siperian karkoitusvankeudesta tammikuun 26 p:nä 1899 lähettämässään kirjeessä Lenin kirjoitti: „...enhän minä missään kehoita ottamaan perintöä nimenomaan Skaldinilta. Se on kiistämättä selvää, että perintö on otettava muilta henkilöiltä. Minusta tuntuu, että minun puolustuksenani (vastustajien mahdollisia hyökkäilyjä vastaan) tulee olemaan sivulla 237 (tämän osan sivulla 483. *Toim.*) oleva alaviite, jossa minä tarkoitan juuri Tshernyshevskiä ja perustelen ne syyt, miksi oli epämurkavaa ottaa häntä vertailtavaksi”. — 483.
- ¹⁰⁷ „*Zemledeltsheskaja Gazeta*” („Maanviljelyslehti”) — sitä julkaisi valtion omaisuuksien ja maanviljelyksen ministeriö vuodesta 1834 saakka.
Lehti lakkasi ilmestymästä vuonna 1917. — 489.
- ¹⁰⁸ „*Vestnik Jevropy*” („Euroopan Sanomat”) — kuukausijulkaisu, joka ilmestyi Pietarissa vuodesta 1866 vuoden 1918 kesään saakka. Aikakauslehti edusti Venäjän liberaalisen porvariston mielipiteitä; 90-luvulta lähtien se kävi järjestelmällistä taistelua marxilaisuutta vastaan. — 493.
- ¹⁰⁹ K. Marx ja F. Engels. Teokset, III osa, 1930, s. 105. — 502.
- ¹¹⁰ N. Kamenski — G. V. Plehanovin kirjailijanimi, jolla hän julkaisi kirjoituksiaan „Novoje Slovossa”. Lenin tarkoittaa N. K. Mihailov-

skin hyökkäilyjä Plehanovin kirjoitusta vastaan „Materialistisesta historiankäsityksestä”, joka julkaistiin „Novoje Slovon” syyskuun numerossa vuonna 1897.— 509.

- ¹¹¹ „*Nedelja*” („Viikko”)—liberaalis-narodnikkilainen viikkolehti, joka ilmestyi Pietarissa vuodesta 1866 vuoteen 1901 saakka. Lehti vastusti taistelua itsevaltiutta vastaan ja saarnasi niin sanottua „pien-ten tekojen” teoriaa, s.o. kehoitti intelligenssiä luopumaan vallan-kumouksellisesta taistelusta ja harrastamaan „kulttuuriren-toja”.— 513.
-

TIETOJA
V. I. LENININ
ELÄMÄSTÄ JA TOIMINNASTA
(Vuodet 1895—1897)

1895

- Helmikuu, 18 tai 19 (maalisk., 2 tai 3).* Lenin osallistuu Pietarissa pidettyyn Venäjän eri kaupunkien sosialidemokraattisten ryhmien jäsenten neuvottelukokoukseen. Neuvottelukokouksessa käsitellään kysymyksiä siirtymisestä suppeissa kerhoissa tapahtuneesta marxilaisuuden propagandasta laajaan poliittiseen agitatioon joukkojen keskuudessa sekä kysymystä helppotajuisen kirjallisuuden julkaisemisesta työläisiä varten.
- Huhtikuu.* Kokoelmassa „Aineistoa taloudellisen kehityksemme luonnehtimiseksi” julkaistaan Leninin teos (K. Tulinin tekijänimellä) „Narodnikkilaisuuden taloudellinen sisältö ja sen arvostelu hra Struven kirjassa”. Tsaarin sensuuri pidätti kokoelman ja melkein koko painos poltettiin.
- Huhtikuu, 25 (toukokuu, 7).* Lenin matkustaa ulkomaille ottaakseen yhteyden „Työn vapautus” ryhmään sekä tutustuakseen Länsi-Euroopan työväenliikkeeseen.
- Toukokuu.* Lenin tutustuu Sveitsissä „Työn vapautus” ryhmän jäseniin (G. V. Plehanoviin y.m.), sopii vakinaisen yhteyden pitämisestä heihin ja „Rabotnik”-kokoelman julkaisemisesta ulkomailla.
- Toukokuun loppu — kesäkuu (kesäkuu — heinäkuun alku).* Lenin oleskelee Pariisissa. Tutustuu P. Lafargueen.
- Heinäkuu.* Lenin saa hoitoa eräässä paranlolassa Sveitsissä.
- Heinäkuun jälki-puolisko — syyskuun alku (elokuun alkupuoli — syyskuun puoli-väli).* Berliinissä olonsa aikana Lenin työskentelee yleisessä kirjastossa, tutustuu ulkomaiseen marxilaiseen kirjallisuuteen ja käy työläisten kokouksissa.

- Heinäkuu, 22*
(elokuu, 3). Lenin käy sosialidemokraattisessa kokouksessa, joka pidettiin Berliinin työläis-esikaupungissa (Niederbarnimin kaupunkipiirissä).
- Syyskuu, 7 (19).* Lenin palaa ulkomailta. Hän tuo tullessaan kaksi-pohjaisessa matkalaukussa illegaalista marxilaista kirjallisuutta.
- Syyskuun 7 ja 29*
(syyskuun 19 ja
lokakuun 11)
välillä. Lenin käy Vilnossa, Moskovassa ja Orehovo-Zujevossa, ottaa yhteyksiä paikallisten sosialidemokraattisten ryhmien jäseniin ja sopii heidän kanssaan ulkomailta julkaistavan kokoelman „Rabotnikin” tukemisesta.
- Syyskuu, 29*
(lokakuu, 11). Lenin palaa Pietariin.
- Syysy.* Lenin perustaa Pietarissa „Taisteluliiton työväenluokan vapauttamiseksi”.
- Marraskuu.* Lenin lähettää ulkomaille „Rabotnik” kokoelmaa varten useita kirjoituksia työväenliikkeestä Venäjällä.
- Ei ennen 7 (19)*
marraskuuta. Pietarin „Taisteluliitto” julkaisee Leninin kirjoittaman lentolehtisen „Thorntonin tehtaan työmiehille ja työläisnaisille”.
- Marraskuu, 25*
(joulukuun, 7). Sanomalehdessä „Samarski Vestnik” julkaistaan Leninin kirjoitus „Kymnaasitaloudet ja ojennuskymnaasit”.
- Marraskuu —*
joulukuun alku
(marraskuu —
joulukuun puoliväli). Lenin valmistelee Pietarin „Taisteluliiton” äänenkannattajan, illegaalisen sanomalehden „Rabotsheje Delon” ensimmäisen numeron julkaisemista; kirjoittaa siihen pääkirjoituksen „Venäjän työläisille”, kirjoituksen „Mitä ministerimme ajattelevat?” y.m.; hän toimittaa koko numeron aineiston.
- Joulukuun, 3 (15).* Aletaan painaa Leninin kirjasta „Selitys sakkolaista, jonka mukaan työläisiä tehtaissa sakotetaan”.
- Joulukuun, 8 (20).* „Taisteluliiton” johtavan ryhmän istunnossa käsitellään Leninin johdolla sanomalehti „Rabotsheje Delon” ensimmäistä numeroa, joka oli saatu painokuntoon.
- Joulukuun,*
8 ja 9 p:n
(20 ja 21 p:n)
välinen yö. Lenin ja hänen työkumppaninsa Pietarin „Taisteluliitossa” vangitaan. A. A. Vanejevin vangitsemisen ja kotitarkastuksen aikana poliisit kaappasivat painokunnossa olevat sanomalehti „Rabotsheje

- Delon" ensimmäisen numeron aineistot. Vangitsemisen jälkeen Lenin viedään tutkintovankilaan.
- Joulukuu, 21*
(tammikuu, 2,
1896). Leninin ensimmäinen kuulustelu vankilassa.
- Vuoden loppu.* Lenin kirjoittaa sosialidemokraattisen puolueen ohjelmaluonnoksen.

1896

- Vuosi 1896.* Lenin ottaa vankilasta yhteyden vapaaksi jääneisiin Pietarin „Taisteluliiton” jäseniin, auttaa „Liittoa” neuvoillaan ja ohjeillaan, lähettää sille kirjoittamia kirjasia ja lentolehtisiä.
- Tammikuun alku.* Lenin ryhtyy vankilassa valmistelemaan teostaan „Kapitalismin kehitys Venäjällä”.
- Ei ennen*
maaliskuuta. Kokoelmassa „Rabotnik” № 1—2 julkaistaan v. 1895 kirjoitettu Leninin kirjoitus „Friedrich Engels”.
- Maaliskuu, 30*
(huhtikuu, 11). Leninin toinen kuulustelu vankilassa.
- Toukokuu, 7 (19).* Kolmas kuulustelu.
- Toukokuu, 27*
(kesäkuu, 8). Neljäs kuulustelu.
- Kesä.* Lenin kirjoittaa sosialidemokraattisen puolueen ohjelman selityksen.
- Ennen marras-*
kuun 25 päivää
(joulukuun 7:ttä). Pietarin „Taisteluliitto” julkaisee Leninin vankilassa kirjoittaman lentolehtisen „Tsaarin hallitukselle”.

1897

- Tammikuu, 29*
(helmikuu, 10). Tsaarin hallitus antaa määräyksen Leninin karkoittamisesta Itä-Siperiaan kolmeksi vuodeksi julkisen poliisivalvonnan alaiseksi.
- Helmikuu, 13 (25).* Leninille ilmoitetaan tuomio Itä-Siperiaan karkoittamisesta.
- Helmikuu, 14 (26).* Lenin päästelään tutkintovankilasta ja hän saa luvan olla Pietarissa helmikuun 17 (maaliskuun 1) päivän iltaan saakka.

- Helmikuu, 14—17 (helmikuu, 26 — maaliskuu, 1).* Lenin tapaa Pietarissa „Taisteluliiton” muita „vanhoja” jäseniä, jotka oli päästetty vapaalle jalalle ennen karkoitustaan, sekä sen „nuoria” jäseniä. „Liiton” „vanhojen” ja „nuorten” jäsenten kokouksessa Lenin arvostelee jyrkästi „nuorten” keskuudessa havaittavaa „ekonomismia”.
- Helmikuu, 17 (maaliskuu, 1).* Lenin matkustaa Pietarista Moskovan kautta Siperiaan karkoituspaikalle.
- Helmikuu, 18—22 (maaliskuu, 2—6).* Matkallaan karkoituspaikalle Lenin pysähtyy Moskovassa äitinsä luona viiptyen siellä kaksi päivää enemmän kuin poliisilaitos oli luvannut.
- Helmikuu, 22 (maaliskuu, 6).* Lenin matkustaa Moskovasta Siperiaan karkoituspaikalle.
- Maaliskuu, 4 (16).* Lenin saapuu Krasnojarskiin.
- Maaliskuu, 9 — huhtikuu, 30 (maalisk., 21 — toukok., 12).* Krasnojarskissa ollessaan Lenin tutkii Venäjän taloudellisen kehityksen kysymyksiä käyttäen kirjoja paikallisen kauppiaan G. V. Judinin yksityiskirjastosta.
- Huhtikuu — heinäkuu.* Leninin teos „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi” julkaistaan aikakauslehdessä „Novoje Slovo”, №№ 7—10.
- Huhtikuu, 30 (toukokuu, 12).* Lenin matkustaa Krasnojarskista Minusinskin kautta Shushenskojen kylään, joka oli määrätty hänen asuinpaikakseen karkoitusajaksi.
- Toukokuu, 6 (18).* Lenin saapuu Minusinskiin.
- Toukokuu, 8 (20).* Lenin saapuu Jenisein lääniin kuuluvan Minusinskin piirikunnan Shushenskojen kylään.
- Kesä ja syksy.* Lenin kirjoittaa kirjasen „Uusi tehdaslaki” ja liitteen siihen.
- Syyskuu, 27—28 (lokakuu, 9—10).* Leninin käynti Minusinskissa; hän tutustuu siellä karkoitettuihin narodnajavoljalaisiin ja narodnojepravolaisiin.
- Syyskuu, 29 — lokakuu, 4 (lokakuu, 11—16).* Lenin matkustaa Minusinskista Tesinskojen kylään karkoitettujen sosialidemokraattien luo ja viiptyy siellä viisi päivää.
- Marraskuu.* Leninin „luvaton poissaolo” Shushenskojesta hänen käydessään Minusinskissa.

Vuoden toinen puolisko.

Lenin kirjoittaa kirjasen „Venäjän sosialidemokraattien tehtävät” ja kirjoitukset: „Kotiteollisuuden tilastotiedustelu Permin läänissä vuonna 1894/95 ja „kotiteollisuuden” yleisiä kysymyksiä”, „Narodnikkilaisen haavesuunnittelun kukkasia” ja „Minkälaisesta perinnöstä me kieltäydymme?”.

Vuosi 1897.

Karkoituspaikalla ollen Lenin pitää edelleenkin yhteyttä työväenliikkeen keskuksiin Venäjällä ja ulkomailla toimivaan „Työn vapautus” ryhmään sekä on kirjeenvaihdossa muilla paikoilla karkoitettuina olevien sosialidemokraattien kanssa; jatkaa kirjan „Kapitalismin kehitys Venäjällä” valmistelutöitä.

Lenin auttaa lainopillisilla neuvoilla Shushenskojen kylän ja lähitienoon talonpoikia nauttien suurta arvovaltaa heidän keskuudessaan.

SISÄLTÖ

Espuhe	IX
------------------	----

1895

FRIEDRICH ENGELS	1—13
SELITYS SAKKOLAISTA, JONKA MUKAAN TYÖLÄISIÄ TEHTAISSA SAKOTETAAN	15—56
I Mitä ovat sakot?	19
II Miten ennen sakotettiin ja mistä johtuvat uudet sakkolait?	21
III Mistä syistä tehtailija voi sakottaa?	26
IV Kuinka suuria sakot voivat olla?	32
V Minkälainen on sakkolaitojen järjestys?	35
VI Mihin sakkorahat on lain mukaan käytettävä?	39
VII Koskevatko sakkolait kaikkia työläisiä?	50
VIII Loppusanat	53
KYMNAASITALOUDET JA OJENNUSKYMNAASIT („Russkoje Bogatstvo“)	57—64
THORNTONIN TEHTAAN TYÖMIEHILLE JA TYÖLÄISNAISILLE	65—69
MITÄ MINISTERIMME AJATTELEVAT?	71—76
SOSIALIDEMOKRAATTISEN PUOLUEEN OHJELMALUONNOS JA SEN SELITYS	77—103
Ohjelmaluonnos	79
Ohjelman selitys	82

1896

TSAARIN HALLITUKSELLE	104—109
---------------------------------	---------

1897

TALOUDELLISEN ROMANTISMIN LUONNEHTIMISEKSI <i>Sismondin ja meidän kotimaiset sismondilaisemme</i>	111—241
---	---------

<i>I luku</i>	Romantismin taloustieteelliset teoriat	116
	I Supistuvatko sisämarkkinat pientuottajain taloudellisen häviön seurauksena?	117
	II Sismondin käsitykset kansallistulosta ja pääomasta	122
	III Sismondin johtopäätökset virheellisestä opista vuosituotannon kahdesta osasta kapitalistisessa yhteiskunnassa	127
	IV Missä on Adam Smithin ja Sismondin kansallistuloa koskevien oppien virhe?	132
	V Kasaantuminen kapitalistisessa yhteiskunnassa	136
	VI Ulkomarkkinat „ulospääsynä vaikeudesta“ lisäarvon realisoimisessa	142
	VII Pula	147
	VIII Kapitalistinen korko ja kapitalistinen liikväestö	155
	IX Koneet kapitalistisessa yhteiskunnassa	164
	X Proteksionismi	171
	XI Sismondin yleinen merkitys poliittisen taloustieteen historiassa	178
	Postskriptumi	186
<i>II luku</i>	Kapitalismin arvostelun luonne romantikoilla	187
	I Kapitalismin sentimentaalinen arvostelu	187
	II Romantismin pikkuporvarillinen luonne	198
	III Kysymys teollisuusväestön lisääntymisestä maanviljelysväestön kustannuksella	203
	IV Romantismin käytännölliset toivomukset	209
	V Romantismin taantumuksellinen luonne	216
	VI Kysymys viljatulleista Englannissa romantismin ja tieteellisen teorian arvioimana	229
UUSI TEHDASLAKI		243—290
	I Mikä on aiheuttanut uuden tehdaslain säätämisen?	247
	II Mitä on pidettävä työaikana?	250
	III Kuinka paljon uusi laki lyhentää työaikaa?	252
	IV Minkä laki katsoo työläisten „yöajaksi“?	254
	V Miten finanssiministeriö todistelee, että ylitöiden rajoittaminen olisi „vääryyttä“ työläistä kohtaan?	257
	VI Mitä oikeuksia uusi laki antaa ministereille?	261
	VII Miten „kristillinen“ hallituksemme vähentää työläisiltä pyhäpäiviä	266
	VIII Millä uuden lain täytäntöönpano on turvattu?	271
	IX Parantaako uusi laki työläisten asemaa?	273
	X Mikä merkitys on uudella lailla?	277
<i>Liite</i>		279
	I	279
	II	280
	III	282

IV	282
V	285
VI	286
VII	289
ERÄÄN SANOMALEHTIKIRJOITUKSEN JOHDOSTA	291—298
VENÄJÄN SOSIALIDEMOKRAATTIEN TEHTÄVÄT	299—327
Pietarin työläisille ja sosialisteille „Taisteluliitolta“	324
KOTITEOLLISUUDEN TILASTOTIEDUSTELU PERMIN LÄÄNISSÄ VUONNA 1894/95 JA „KOTITEOLLISUUDEN“ YLEISIÄ KYSYMYKSIÄ	331—435
<i>Ensimmäinen kirjoitus</i>	333
I Yleistietoja	334
II „Kotiteollisuudenharjoittaja“ ja palkkatyö	346
III „Yhteisö- ja työperiytymisjärjestys“	357
<i>Toinen kirjoitus</i>	363
IV „Kotiteollisuudenharjoittajien“ maanviljelys	363
V Suuret ja pienet liikeyritykset.— Kotiteollisuuden- harjoittajien tulot	379
<i>Kolmas kirjoitus</i>	398
VI Mikä on ylösostaja?	398
VII „Ilahduttavia ilmiöitä“ kotiteollisuudessa	415
VIII Narodnikkien teollisuuspoliittinen ohjelma	421
NARODNIKKILAISEN HAAVESUUNNITTELUN KUKKASIA (S. N. <i>Juzhakov. Valistuskysymyksiä. Publisistisia kokeita. — Keskikoulureformi. — Korkeakoulusivistyksen systeemit ja tehtävät.— Kymnaasioppikirjat.— Kysymys koko kansan opetuksesta.— Nainen ja valistus. Pietari. 1897. Sivuja VIII + 283. Hinta 1 rpl. 50 kop.)</i>	437—468
I	439
II	440
III	447
IV	450
V	454
VI	458
VII	464
MINKÄLAISESTA PERINNÖSTÄ ME KIELTÄYDYMME?	469—513
I Eräs „perinnön“ edustajista	472
II Narodnikkilaisuuden tuoma lisä „perintöön“	485
III Onko „perintö“ hyötynyt yhteydestä narodnikki- laisuuteen?	491
IV „Valistajat“, narodnikit ja „oppilaat“	503
V Hra Mihailovski „oppilaiden“ kieltäytymisestä perinnöstä	505
<i>Huomautuksia</i>	515—532
<i>Tietoja V. I. Leninin elämästä ja toiminnasta</i>	533—539

K U V A T

V. I. Leninin muotokuva.— 1897	X—1
„Rabotnik“ kokoelman nimilehti; tässä kokoelmassa julkaistiin ensi kerran V. I. Leninin kirjoittama nekrologi „Friedrich Engels“.— 1896	3
Nimilehti V. I. Leninin kirjasesta „Selitys sakkolaista, jonka mukaan työläisiä tehtaissa sakotetaan“.— 1895	17
„Novoje Slovo“ aikakauskirjan kansilehti; tässä julkaisussa painettiin ensi kerran V. I. Leninin artikkelit „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi“ ja „Erään sanomalehtikirjoituksen johdosta“.— 1897	113
V. I. Leninin kirjasen „Uusi tehdaslaki“ kansilehti.— 1899 .	245
V. I. Leninin kirjasen „Venäjän sosialidemokraattien tehtävät“ toisen painoksen kansilehti.— 1902	301
V. Iljinin (V. I. Leninin) kirjoituskokoelman „Taloudellisia tutkielmia ja kirjoituksia“ kansilehti	329
Shushenskojen kylässä oleva talo, jossa V. I. Lenin asui karkoituksen aikana	436—437

Karjalais-Suomalainen SNT
Kulttuuriasiain ministeriön
Poligrafizdatin
Sortavalan kirjapaino

Sortavala, Karjalankatu, 32
